

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EUROSISTĒMA

GADA PĀRSKATS 2009

2009

2009

2009

EZB EKT EKP

2009

2009

2009

2009

2009

2009

2009

2009

2009

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

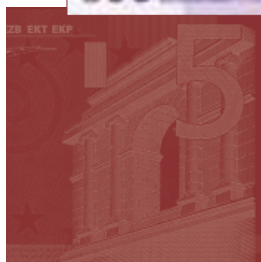
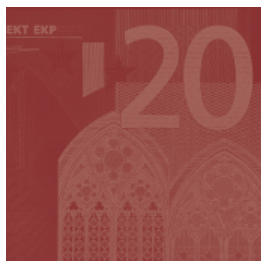
GADA PĀRSKATS
2009

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EUROSISTĒMA

GADA PĀRSKATS 2009

Visās ECB 2010. gada
publicācijās attēlots
500 euro banknotes
motīvs.

© Eiropas Centrālā banka, 2010

Adrese

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main
Germany

Pasta adrese

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main
Germany

Tālrunis

+49 69 1344 0

Interneta lapa

<http://www.ecb.europa.eu>

Fakss

+49 69 1344 6000

Visas tiesības rezervētas.

*Atļauta pārpublicēšana izglītības un
nekomerciālos nolūkos, norādot avotu.*

Fotogrāfijas:

ISOCHROM.com

Martins Jopens (Martin Joppen)

KingAir Lufifoto

Roberts Mečs (Robert Metsch)

*Šajā pārskatā iekļautie dati atbilst
stāvoklim 2009. gada 26. februārī.*

ISSN 1830-298X (interneta versija)

SATURS

IEVADVĀRDI	9	3.2. Banknošu viltošana un viltojumu novēršana	112
1. NODAĻA TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBA UN MONETĀRĀ POLITIKA		3.3. Banknošu ražošana un emisija	113
1. MONETĀRĀS POLITIKAS LĒMUMI	16	4. STATISTIKA	115
2. MONETĀRĀS, FINANŠU UN EKONOMISKĀS NORISES	23	4.1. Jauna vai uzlabota euro zonas statistika	115
2.1. Pasaules makroekonomiskā vide	23	4.2. Citas statistikas norises	116
2.2. Monetārās un finanšu norises	30	4.3. Finanšu krīzes noteiktās statistikas vajadzības	116
2.3. Cenu un izmaksu dinamika	54	5. EKONOMISKIE PĒTĪJUMI	118
2.4. Produkcijas izlaides, pieprasījuma un darba tirgus norises	62	5.1. Pētījumu prioritātes un sasniegumi	118
2.5. Fiskālās norises	71	5.2. Pētījumu izplatīšana: publikācijas un konferences	119
2.6. Valūtas kursu un maksājumu bilances norises	80	6. CITI UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES	121
3. EKONOMISKĀS UN MONETĀRĀS NORISES ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠAJĀS ES DALĪVALSTĪS	85	6.1. Monetārās finansēšanas un privileģētās piekļuves aizlieguma ievērošana	121
2. NODAĻA CENTRĀLĀS BANKAS OPERĀCIJAS UN DARBĪBA		6.2. Padomdevēja funkcijas	121
1. MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJAS, VALŪTAS MAIŅAS DARĪJUMI UN IEGULDĪJUMU AKTIVITĀTES	96	6.3. Eiropas Savienības aizņēmuma un aizdevuma operāciju administrēšana	125
1.1. Atklātā tirgus operācijas un pastāvīgās iespējas	96	6.4. Eurosistēmas rezervju pārvaldīšanas pakalpojumi	125
1.2. Valūtas maiņas darījumi un darījumi ar citām centrālajām bankām	102	3. NODAĻA FINANŠU STABILITĀTE UN INTEGRĀCIJA	
1.3. Nodrošināto obligāciju pirkšanas programma	103	1. FINANŠU STABILITĀTE	130
1.4. Ieguldījumu aktivitātes	104	1.1. Finanšu stabilitātes uzraudzība	130
2. MAKSĀJUMU UN VĒRTSPAPĪRU NORĒĶINU SISTĒMAS	106	1.2. Finanšu stabilitāti veicinoši pasākumi	132
2.1. TARGET2 sistēma	106	2. FINANŠU REGULĒŠANA UN UZRAUDZĪBA	133
2.2. TARGET2 vērtspapīriem	108	2.1. Vispārējie jautājumi	133
2.3. Nodrošinātu darījumu norēķinu procedūras	109	2.2. Banku darbība	135
3. BANKNOTES UN MONĒTAS	111	2.3. Vērtspapīri	136
3.1. Banknotes un monētas apgrozībā un darbības ar naudu	111	2.4. Grāmatvedība	136
		3. FINANŠU INTEGRĀCIJA	138
		4. MAKSĀJUMU SISTĒMU UN TIRGU INFRASTRUKTŪRU PĀRRAUDZĪBA	142
		4.1. Liela apjoma maksājumu sistēmas un infrastruktūru pakalpojumu sniedzēji	142

4.2. Neliela apjoma maksājumu sistēmas un maksāšanas līdzekļi	144	1.5. Eurosistēmas/ECBS komitejas, Budžeta komiteja, Cilvēkresursu konference un Eurosistēmas IT koordinācijas komiteja	181
4.3. Vērtspapīru un atvasināto instrumentu klīrings un norēķini	145	1.6. Korporatīvā vadība	182
4.4. Citi pasākumi	147		
4. NODAĻA EIROPAS UN STARPTAUTISKĀS ATTIECĪBAS		2. ORGANIZĀCIJAS AKTUALITĀTES	185
1. EIROPAS JAUTĀJUMI	152	2.1. Cilvēkresursu vadība	185
1.1. Politikas jautājumi	152	2.2. Darbinieku savstarpējās attiecības un sociālais dialogs	186
1.2. Institucionālie jautājumi	154	2.3. ECB jaunās telpas	187
1.3. Norises ES kandidātvalstīs un attiecības ar tām	155	2.4. Eurosistēmas iepirkumu koordinēšanas birojs	187
2. STARPTAUTISKIE JAUTĀJUMI	157	2.5. Vides aizsardzības jautājumi	187
2.1. Galvenās norises starptautiskajā monetārajā un finanšu sistēmā	157	2.6. Informācijas tehnoloģiju pakalpojumu vadība	187
2.2. Sadarbība ar ārpus ES esošajām valstīm	160	3. CILVĒKRESURSU KONFERENCE	189
5. NODAĻA ATBILDĪBA		4. ECBS SOCIĀLAIS DIALOGS	190
1. ATBILDĪBA PRET SABIEDRĪBU UN EIROPAS PARLAMENTU	164	5. ECB FINANŠU PĀRSKATI	192
2. ATSEVIŠĶI SANĀKSMĒS AR EIROPAS PARLAMENTU IZVIRZĪTIE JAUTĀJUMI	165	Vadības ziņojums par 2009. gadu	193
6. NODAĻA ĀRĒJĀ KOMUNIKĀCIJA		Bilance 2009. gada 31. decembrī	196
1. KOMUNIKĀCIJAS POLITIKA	168	Peļņas un zaudējumu aprēķins 2009. gada 31. decembrī	198
2. KOMUNIKĀCIJAS PASĀKUMI	169	Grāmatvedības politika	199
7. NODAĻA INSTITUCIONĀLĀ STRUKTŪRA, ORGANIZĀCIJA UN FINANŠU PĀRSKATI		Bilances skaidrojumi	204
1. ECB LĒMĒINSTITŪCIJAS UN KORPORATĪVĀ VADĪBA	174	Peļņas un zaudējumu aprēķina skaidrojumi	217
1.1. Eurosistēma un Eiropas Centrālo banku sistēma	174	Neatkarīga revidenta ziņojums	221
1.2. Padome	175	Peļņas un zaudējumu sadales skaidrojums	225
1.3. Valde	178	6. EUROSISTĒMAS KONSOLIDĒTĀ BILANCE 2009. GADA 31. DECEMBRĪ	226
1.4. Ģenerālpadome	180	PIELIKUMI	
		ECB APSTIPRINĀTIE JURIDISKIE INSTRUMENTI	230
		ECB APSTIPRINĀTIE ATZINUMI	233
		EUROSISTĒMAS MONETĀRĀS POLITIKAS PASĀKUMU HRONOĻĶIJA	241
		PĀRSKATS PAR ECB KOMUNIKĀCIJU SAISTĪBĀ AR LIKVIDITĀTES NODROŠINĀŠANU	244

**EIROPAS CENTRĀLĀS BANKAS PUBLICĒTIE
DOKUMENTI (SĀKOT AR 2009. GADA JANVĀRI) 249**

TERMINU SKAIDROJUMS 255

IELIKUMU SARAKSTS

1. Pastiprināts kreditēšanas atbalsts finansiālo grūtību laikā	17
2. Globālās tirdzniecības lejupslīde	24
A attēls. Pasaules tirdzniecība un aktivitāte, euro zonas preču eksports	25
B attēls. Pasaules vertikālās piegādes integrācijas indekss	26
C attēls. Preču eksports ārpus euro zonas produktu dalījumā	26
D attēls. Preču eksports ārpus euro zonas mērķa dalījumā	27
3. Jaunākās norises banku bilancēs un to ietekme uz privātajam sektoram izsniegtajiem aizdevumiem	36
A attēls. Euro zonas MFI galveno aktīvu (izņemot akcijas un citus kapitāla vērtspapīrus) turējumi sektoru dalījumā	37
B attēls. Euro zonas rezidentiem izsniegtie kredīti (izņemot akcijas un citus kapitāla vērtspapīrus)	38
4. Galveno ECB procentu likmju transmisijas uz privātpersonas un mazos un vidējos uzņēmumus apkalpojošo banku aizdevumu galvenajām procentu likmēm euro zonā novērtējums	48
A attēls. Mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto īstermiņa aizdevumu un nefinanšu sabiedrībām izsniegto īstermiņa aizdevumu procentu likmes un 3 mēnešu EURIBOR	49
B attēls. Mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto ilgtermiņa aizdevumu un nefinanšu sabiedrībām izsniegto ilgtermiņa aizdevumu procentu likmes un 7 gadu mijmaiņas darījumu procentu likme	49

Tabula. MFI aizdevumu procentu likmju transmisija, pamatojoties uz kļūdu korekcijas modeli	51
C attēls. Kumulētās faktiskās un prognozētās MFI aizdevuma procentu likmju pārmaiņas no 2008. gada oktobra līdz 2009. gada decembrim	51
5. Nodarbinātības norises euro zonā 2009. gadā	68
A attēls. Euro zonas IKP un nodarbinātības pieaugums	68
B attēls. Euro zonas bezdarba līmeņa kāpums un sektoru devums	69
C attēls. Nodarbinātības pieaugums atsevišķās grupās	69
D attēls. Nostrādāto stundu skaita pieaugums euro zonā un devums	70
6. Valdības atbalsts banku sektoram 2008. un 2009. gada finanšu krīzes laikā un tā ietekme uz euro zonas valsts finansēm	74
Attēls. Kopumā veiktās finanšu sektora stabilizēšanas operācijas: ietekme uz valdības parādu un iespējamām saistībām	74
7. Euro zonas valstu valdības parāda vērtspapīru emisijas norises un peļņas likmju starpības	76
A tabula. Euro zonas valstu valdību emitēto parāda vērtspapīru gada pieauguma temps	76
B tabula. Euro zonas valstu valdību emitēto apgrozībā esošo parāda vērtspapīru struktūra	77
A attēls. Procentu maksājumu pārmaiņu dalījums (1999–2009)	78
B attēls. Atsevišķu valstu un Vācijas valdības obligāciju peļņas likmju starpības	78
8. Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas izveide un tās saistība ar ECB	134

TABULU SARAKSTS

1. Cenu dinamika	55	12. Valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes	41
2. Darbaspēka izmaksu rādītāji	59	13. Euro zonas nulles kupona līdzsvara inflācija	43
3. Reālā IKP pieauguma struktūra	62	14. Galvenie akciju tirgus indeksi	44
4. Darba tirgus norises	67	15. Implicētais akciju tirgus svārstīgums	44
5. Euro zonas un tās dalībvalstu fiskālie rādītāji	72	16. MFI aizdevumi mājāsaimniecībām	46
6. Pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras euro zonas valstīs	73	17. Mājāsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu procentu likmes	46
7. Reālā IKP pieaugums ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā	85	18. Mājāsaimniecību parāds un procentu maksājumi	47
8. SPCI inflācija ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā	86	19. Euro zonas nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma reālās izmaksas	47
9. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu un euro zonas fiskālie rādītāji	87	20. Nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma reālā gada pieauguma tempa dalījums	52
10. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu un euro zonas maksājumu bilance	89	21. Biržā kotēto euro zonas nefinanšu sabiedrību peļņas rādītāji	52
11. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu oficiālās monetārās politikas stratēģijas	92	22. Nefinanšu sabiedrību finansējuma iztrūkums un galvenie to veidojošie komponenti	54
12. Maksājumu plūsma TARGET	106	23. Nefinanšu sabiedrību parāda rādītāji	54
13. 2009. gadā iedalītais euro banknošu izgatavošanas apjoms	114	24. SPCI inflācijas dalījums: galvenie komponenti	55

ATTĒLU SARAKSTS

1. ECB procentu likmes un naudas tirgus procentu likmes	16	25. Galveno komponentu ietekme uz SPCI inflāciju	56
2. Svarīgākās norises galvenajās attīstītajās valstīs	23	26. Ražotāju cenu rūpniecībā dalījums	58
3. Svarīgākās norises preču tirgos	30	27. Atlīdzība vienam nodarbinātajam nozaru dalījumā	60
4. M3 un aizdevumi privātajam sektoram	31	28. Darbaspēka izmaksas euro zonā	60
5. M3 galvenās sastāvdaļas	32	29. IKP deflatora dalījums komponentos	61
6. MFI īstermiņa noguldījumu procentu likmes un naudas tirgus procentu likme	32	30. Mājokļu cenu dinamika euro zonā	61
7. Noguldījumi sektoru dalījumā	33	31. Ieguldījums reālā IKP ceturkšņa pieaugumā	63
8. M3 neietilpstošie bilances posteņi	34	32. Konfidences rādītāji	64
9. Beznodrošinājuma darījumu naudas tirgus procentu likmes	39	33. Krājumi apstrādes rūpniecībā un mazumtirdzniecībā (IVI apsekojumi)	65
10. 3 mēnešu EUREPO, EURIBOR un OIS	40	34. Rūpnieciskās produkcijas pieaugums un ieguldījums	66
11. ECB procentu likmes un darījumu uz nakti procentu likme	40	35. Bezdarbs	68
		36. Fiskālās norises euro zonā	79
		37. Valūtas kursu pārmaiņu tendences un implicētais svārstīgums	81
		38. Euro nominālie un reālie efektīvie kursi	81

39. Tekošā konta bilance un tās komponenti	83
40. Euro zonas eksports uz atsevišķām tirdzniecības partnervalstīm	83
41. Euro zonas tiešās investīcijas un portfeļieguldījumi	84
42. Finanšu konta galvenie posteņi	84
43. Norises to ES valstu valūtās, kuras piedalās VKM II	89
44. Norises to ES valstu, kuras nepiedalās VKM II, valūtu kursos attiecībā pret euro	90
45. Galvenās ECB procentu likmes un EONIA	96
46. Euro zonas likviditātes faktori 2009. gadā	97
47. Monetārās politikas operāciju atlikumi	98
48. Atbilstošais nodrošinājums aktīvu veidu dalījumā	100
49. Eurosistēmas kredītooperācijās izmantotā nodrošinājuma un monetārās politikas operāciju kredītu atlikuma attiecība	101
50. Nodrošinājumam izmantotie aktīvi (t.sk. kredītpasības) veidu dalījumā	101
51. Starpības starp nodrošināto obligāciju ienesīgumu un mijmaiņas darījumu likmēm un starp banku nenodrošināto seniorobligāciju ienesīgumu un mijmaiņas darījumu likmēm	103
52. Apgrozībā esošo euro banknošu skaits (2002–2009)	111
53. Apgrozībā esošo euro banknošu vērtība (2002–2009)	111
54. Apgrozībā esošo euro banknošu skaits (2002–2009) nominālvērtību dalījumā	112
55. No apgrozības izņemto viltoto euro banknošu skaits (2002–2009)	113
56. 2009. gadā izplatītās viltotās euro banknotes nominālvērtību dalījumā	113
57. Euro zonas maksājumu bilances novirzes	115

SAĪSINĀJUMI

VALSTIS

BE	Beļģija
BG	Bulgārija
CZ	Čehijas Republika
DK	Dānija
DE	Vācija
EE	Igaunija
IE	Īrija
GR	Grieķija
ES	Spānija
FR	Francija
IT	Itālija
CY	Kipra
LV	Latvija
LT	Lietuva
LU	Luksemburga
HU	Ungārija
MT	Malta
NL	Nīderlande
AT	Austrija
PL	Polija
PT	Portugāle
RO	Rumānija
SI	Slovēnija
SK	Slovākija
FI	Somija
SE	Zviedrija
UK	Lielbritānija
JP	Japāna
US	Amerikas Savienotās Valstis

CITI

CIF	preces cena, apdrošināšana, vedmaksa
ECB	Eiropas Centrālā banka
ECBS	Eiropas Centrālo banku sistēma
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EKS	Eiropas Kontu sistēma 1995
EMI	Eiropas Monetārais institūts
EMS	Ekonomikas un monetārā savienība
ES	Eiropas Savienība
EUR	euro
EVK	efektīvais valūtas kurss
FOB	franko uz kuģa klāja
IKP	iekšzemes kopprodukts
MBR5	SVF Maksājumu bilances rokasgrāmata (5. izdevums)
MFI	monetārā finanšu iestāde
NCB	nacionālā centrālā banka (valsts centrālā banka)
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PCI	patēriņa cenu indekss
RCI	ražotāju cenu indekss
SDO	Starptautiskā Darba organizācija
SNB	Starptautisko norēķinu banka
SPCI	saskaņotais patēriņa cenu indekss
SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
VDIAR	vienības darbaspēka izmaksas apstrādes rūpniecībā

Saskaņā ar ES praksi šajā pārskatā ES dalībvalstis un pievienotās valstis uzskaitītas alfabēta secībā atbilstoši attiecīgo valstu nosaukumiem to nacionālajās valodās.

Ja nav noteikts citādi, šajā pārskatā visas atsauces uz Līguma pantu numuriem atspoguļo numerāciju, kas ir spēkā kopš Lisabonas līguma stāšanās spēkā 2009. gada 1. decembrī.

IEVADVĀRDI

2009. gadā Eiropas Centrālā banka turpināja darboties kā stabilitātes un uzticamības garants pasaules finanšu krīzes radītajā izaicinājumiem bagātajā vidē. Pēc finanšu tirgus spriedzes būtiskas pastiprināšanās 2008. gada rudenī 2009. gads sākās ar strauju un vienlaicīgu ekonomiskās aktivitātes kritumu visā pasaulē. Pēc tam, saglabājoties ļoti zemi inflācijai, gada gaitā sekoja ļoti pakāpeniska atveseļošanās. Kopumā euro zonas reālais IKP 2009. gadā saruka par 4.0%, bet gada vidējā inflācija bija 0.3%. Vienlaikus vidēja un ilgāka termiņa inflācijas gaidas joprojām stingri noturētas līmenī, kas atbilst Padomes mērķim vidējā termiņā nodrošināt inflācijas līmeni zemāku par 2%, bet tuvu tam. Tas atspoguļo ECB monetārās politikas augsto uzticamības pakāpi.

Šādos apstākļos, kā arī reaģējot uz joprojām zemo inflācijas spiedienu, pirmajos 2009. gada mēnešos Padome pazemināja galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi vēl par 150 bāzes punktiem (līdz 1% – līmenim, kāds euro zonas valstu nesenaajā vēsturē nav

pieredzēts). Atlikušajā gada daļā Padome nemainīja galvenās ECB procentu likmes.

Turklāt, lai nodrošinātu pienācīgu monetārās politikas impulsu transmisiju laikā, kad finanšu sistēmas darbība ir nopietni traucēta, Padome pagarināja pastiprinātā kreditēšanas atbalsta pasākumu īstenošanu. Šie pasākumi bija domāti, lai uzlabotu finansēšanas nosacījumus un nodrošinātu tautsaimniecībai kredītu plūsmu, kas pārsniedz līmeni, kādu varētu panākt, tikai samazinot galvenās ECB procentu likmes. Pasākumi tika pielāgoti euro zonas tautsaimniecības finanšu sistēmas uzbūvei (tajā bankām ir nozīmīga loma mājāsaimniecību un uzņēmumu finansēšanā), un tie palīdzēja saglabāt kredītu plūsmu tautsaimniecībai.

Konkrētāk, ECB turpināja nodrošināt likviditāti ar fiksētu procentu likmi un pilna apjoma piešķirumu visās refinansēšanas operācijās un vēl vairāk pagarināja tās refinansēšanas operāciju maksimālo termiņu. 2009. gadā tā veica trīs operācijas ar termiņu 12 mēnešu. Tāpēc šajā gadā būtiski uzlabojās euro zonas finansēšanas nosacījumi, par ko īpaši liecina naudas tirgus procentu likmju starpību samazināšanās un ievērojami mazāks kopējais svārstīgums finanšu tirgū.

2009. gadā gan euro zonā, gan ārpus tās arvien vairāk bija manāmas ekonomiskās aktivitātes stabilizēšanās pazīmes. Vienlaicīga finanšu tirgus apstākļu uzlabošanās mazināja nepieciešamību pēc Eurosistēmas ārkārtas starpniecības pakalpojumiem. Ņemot vērā šo uzlabošanos, 2009. gada decembrī Padome uzsāka pakāpenisku vairs nevajadzīgo nestandarta pasākumu pārtraukšanu. Šo savlaicīgo lēmumu pieņēma, lai izvairītos no izkropļojumiem, kas saistīti ar pārmērīgi ilgu nestandarta pasākumu izmantošanu, un lai stimulētu bankas turpināt veikt nepieciešamās korekcijas to bilancēs. Vienlaikus Eurosistēmas pastiprinātā kreditēšanas atbalsta pasākumi joprojām nodrošina likviditāti euro zonas banku sistēmai, tādējādi veicinot euro zonas tautsaimniecības kreditēšanu un vēl vairāk atbalstot tās atveseļošanu.

Fiskālās politikas jomā budžeta pozīcijas euro zonas valstīs, tāpat kā citās attīstītajās tautsaimniecībās, 2009. gadā ļoti būtiski pasliktinājās, atspoguļojot ievērojamo ekonomisko lejupslīdi un ekspansīvo fiskālo nostāju, kas ietvēra fiskālās stimulēšanas pasākumus un valdības atbalsta pasākumus finanšu sektoram. Saskaņā ar 2009. gada novembrī publicētajām Eiropas Komisijas rudens prognozēm vidējais valdības budžeta deficīta rādītājs euro zonā palielinājās no 2.0% no IKP 2008. gadā līdz 6.4% no IKP 2009. gadā. Šādos apstākļos ir ārkārtīgi svarīgi, lai katras euro zonas valsts aktualizētās stabilitātes programmas pamatā būtu skaidri noteikti koriģējošie pasākumi atbilstoši attiecīgajai pārērīgā budžeta deficīta novēršanas procedūrai un nepārprotami noteiktas stimulējošo fiskālo pasākumu pārtraukšanas un konsolidācijas stratēģijas nākamajam periodam, nopietni koncentrējoties uz izdevumu reformām.

Galvenais izaicinājums, lai pastiprinātu ilgtspējīgu izaugsmi un radītu darba vietas, ir paātrināt strukturālās reformas. Īpaši steidzami vajadzīgas reformas finanšu sektorā, kur svarīga loma ierādāma atbilstošiem banku sektora strukturālajiem pārkārtojumiem. Līdzsvarotas bilances, efektīva risku vadība un caurredzami, spēcīgi uzņēmējdarbības modeļi ir galvenie nosacījumi, lai stiprinātu banku spēju pretoties šokiem, tādējādi veidojot ilgtspējīgas izaugsmes un finanšu stabilitātes pamatus. Preču tirgu jomā jāizstrādā politikas, kas veicina inovāciju, lai paātrinātu strukturālos pārkārtojumus un investīcijas, kā arī radītu jaunas uzņēmējdarbības iespējas. Darba tirgos jānodrošina mērenas algas, efektīvi stimuli strādāt un pietiekama darba tirgus elastība, lai nākamajos gados izvairītos no ievērojami augstāka strukturālā bezdarba.

* * *

Politikas un regulatīvie pasākumi finanšu krīzes novēršanai pieņēma spēkā 2009. gadā, kad tika sagatavoti vairāki konkrēti priekšlikumi finanšu stabilitātes ietvara stiprināšanai Eiropas un pasaules līmenī.

Žaka de Larosjēra (*Jacques de Larosière*) vadītās augsta līmeņa grupas ziņojums, ko publicēja 2009. gada februārī, izvirzīja vairākus ieteikumus jauna ES līmeņa uzraudzības institucionālā ietvara izveidei. Eiropas Komisija septembrī īstenoja šos ieteikumus, sniedzot tiesību aktu priekšlikumus ES Padomei un Eiropas Parlamentam. Priekšlikumi attiecas, pirmkārt, uz Eiropas Sistēmiskā riska kolēģijas (ESRK) izveidi, kas būs atbildīga par makrouzraudzības veikšanu, un, otrkārt, uz Eiropas Finanšu uzraugu sistēmas izveidi. Tajā ietilps trīs Eiropas uzraudzības iestādes un kompetentās valstu uzraudzības iestādes, un tā būs atbildīga par mikrouzraudzības veikšanu. ECB tās oficiālajos atzinumos plaši atbalstījusi Komisijas priekšlikumus.

ESRK galvenie makrouzraudzības uzdevumi būs noteikt un novērtēt riskus, kas apdraud ES finanšu sistēmas stabilitāti, izteikt brīdinājumus par riskiem un, kad tas ir atbilstoši, sniegt politikas ieteikumus koriģējošo pasākumu veikšanai. Paredzams, ka šo uzdevumu veikšana, pamatojoties uz visaptverošu informāciju un izmantojot iedarbīgus makrouzraudzības instrumentus, būtiski veicinās ES finanšu stabilitāti. ECB kā ES iestāde ir gatava cieši sadarboties ar visām 27 ECBS valstu centrālajām bankām un kompetentajām uzraudzības iestādēm, lai atbalstītu ESRK šo uzdevumu veikšanā.

Pasaules līmenī robežšķirtne bija G20 valstu vai valdību vadītāju galotņu tikšanās Londonā 2009. gada aprīlī. Tā nodibināja Finanšu stabilitātes padomi (FSP), kas ir Finanšu stabilitātes foruma pēctece. Padomei ir plašākas dalības iespējas un pastiprinātas finanšu stabilitātes sargāšanas pilnvaras. ECB ir FSP dalībiece un aktīvi veicina tās misijas izpildi. ECB ir arī FSP Koordinācijas komitejas locekle.

G20 galotņu tikšanās rosināja veikt plašu regulatīvo reformu, ko kontrolē pasaules standartu noteikšanas struktūras un arī Eiropas Komisija. ECB atbalstīja un veicināja šo reformu, piedaloties attiecīgajos forumos

un nodrošinot konsultācijas pasaules un ES līmenī tādās jomās kā banku kapitāla prasību pārskatīšana, grāmatvedības noteikumu pastiprināšana un finanšu krīzes pārvaldības un risinājuma pasākumi.

* * *

2009. gadā ECB turpināja aktīvi veicināt iniciatīvas, kas vērstas uz finanšu tirgus infrastruktūru stabilitātes stiprināšanu un integrāciju. ECB 2009. gada februārī publicēja *Eurosystem oversight policy framework* (Eurosistēmas pārraudzības politikas pamatprincipi), kas apraksta Eurosistēmas lomu uzraudzības jomā, tās izmantotās metodes un instrumentus, kā arī pienākumu sadali Eurosistēmā. Lai vēl vairāk stiprinātu Eiropas pēc tirdzniecības darījumu slēgšanas sniegto pakalpojumu sektoru, ECBS un Eiropas Vērtspapīru regulatoru komiteja (CESR) sagatavoja ieteikumus vērtspapīru norēķinu sistēmām un centrālajiem darījuma partneriem ES.

Turklāt ECB turpināja veicināt privātā sektora aktivitātes, sekmējot kolektīvās darbības. Vienotās euro maksājumu telpas (SEPA) iniciatīva, ko ECB stingri atbalstījusi kopš tās sākuma, sasniedza otro lielo robežšķirtni, 2009. gada novembrī uzsākot SEPA tiešā debeta maksājumus. Tagad pirmo reizi izveidoti patiesi Eiropas tiešā debeta maksājumu pakalpojumi.

Centrālo banku pakalpojumu jomā Eurosistēmas liela apjoma maksājumu sistēma – vienotā platforma TARGET2 – tagad ļauj 23 ES valstu centrālajām bankām un to attiecīgajai sistēmu lietotāju kopienai baudīt vienotu visaptverošu un modernizētu reālā laika bruto norēķinu pakalpojumu priekšrocības. Turklāt tika panākts progress vienota neitrāla vērtspapīru norēķinu pakalpojuma (TARGET2 vērtspapīriem; T2S) izveidē. Līdz 2010. gada februārim 29 centrālie vērtspapīru depozitāriji bija parakstījuši Saprāšanās memorandu ar Eurosistēmu, piekrītot savā darbībā izmantot T2S, kad tas sāks darboties. Turklāt Dānijas, Zviedrijas un Norvēģijas centrālā banka ar attiecīgo nacionālo tirgu atbalstu izteica interesi par vērtspapīru darījumu norēķinu

veikšanu T2S savās nacionālajās valūtās. Visu 2009. gadu turpinājās arī vienotas kopējas platformas (CCBM2) izveide Eurosistēmas nodrošinājuma mobilizācijas vajadzībām. CCBM2 ļaus Eurosistēmai nodrošināt efektīvu nodrošinājuma pārvaldību ar optimizētām izmaksām un uzlabotus likviditātes pārvaldības pakalpojumus Eurosistēmas darījuma partneriem.

* * *

Pievēršoties organizatoriskiem jautājumiem, 2009. gada beigās ECB bija 1 385.5 pilna darba laika ekvivalenta amata vietas (2008. gada beigās – 1 357.5) Pieaugumu galvenokārt nosaka jaunie uzdevumi, kas ECB piešķirti saistībā ar T2S programmu. ECB darbinieki ir no visām 27 ES dalībvalstīm, un tos piesaista, rīkojot atklātu konkursu vakancu aizpildīšanai, paziņojumu publiskojot ECB interneta lapā. Atbilstoši ECB mobilitātes politikai 196 darbinieki 2009. gadā tika pārvietoti iekšēji – uz citām amata vietām –, bet 21 darbinieks tika nosūtīts stažēšanās komandējumā uz citām organizācijām, lai gūtu ārējā darba pieredzi, un 31 darbiniekam tika piešķirts bezalgas atvaļinājums mācībām, lai strādātu citās organizācijās vai personisku iemeslu dēļ. Nemitīga visu darbinieku (t.sk. vadības) prasmju un iemaņu apgūšana un attīstība joprojām bija viens no ECB cilvēkresursu stratēģijas stūrakmeņiem.

2009. gadā ECB pabeidza darbinieku pensiju plāna reformu, lai nodrošinātu tā ilgtermiņa finanšu ilgtspējību. Iegūto tiesību aizsardzībai 2009. gada 31. maijā tika iesaldēts esošais pensiju plāns, un 2009. gada 1. jūnijā tika ieviesta jauna pensiju shēma.

2009. gadā tika apstiprināta ECB jauno telpu būvniecība. Pēc jaunas būvdarbu iepirkuma stratēģijas ieviešanas kopumā tika veikti 44 publiskā iepirkuma konkursi, saņemot pieteikumus no vairāk nekā 400 būvuzņēmumiem. Līdz 2009. gada beigām ECB bija saņemusi saistošus piedāvājumus darbu veikšanai aptuveni par 80% no būvniecības

izmaksu tāmes. Pamatā lielās konkurences dēļ visu piedāvājumu kopsumma nepārsniedz paredzēto budžetu. Pamatojoties uz šo labvēlīgo rezultātu, 2009. gada decembrī Padome nolēma pabeigt līgumu slēgšanu un 2010. gada pavasarī sākt būvniecību, kā arī 2010. gadā izsludināt publiskā iepirkuma konkursus atlikušajām darbu jomām un paketēm. Būvdarbus paredzēts pabeigt līdz 2013. gada beigām.

2009. gadā ECB peļņa bija 2.22 mljrd. euro (2008. gadā – 2.66 mljrd. euro). 2009. gada 31. decembrī Padome nolēma izņemt 0.03 mljrd. euro no uzkrājuma valūtas kursa, procentu likmes, kredīta un zelta cenas riskiem, lai nodrošinātu atbilstību maksimālajai pieļaujamai summai, kas atbilst euro zonas valstu NCB apmaksātā ECB kapitāla vērtībai. Šā uzkrājuma apjoms, kas katru gadu tiek pārskatīts, tagad ir 4.02 mljrd. euro. ECB neto rezultāts pēc summas izņemšanas no uzkrājuma 2009. gadā bija 2.25 mljrd. euro. Šo summu sadalīja euro zonas NCB proporcionāli to apmaksātajai daļai ECB kapitālā.

Frankfurtē pie Mainas 2010. gada martā

Žans Klods Trišē (*Jean-Claude Trichet*)

COOP HIMMELB(L)AU projektētās ECB jaunās telpas paredzēts pabeigt līdz 2013. gadam. Ansambli veidos trīs galvenās ēkas, t.i., augstceltne, bijusī Tīrgus halle un ieejas ēka.

I. NODAĻA

TAUTSAIMNIECĪBAS
ATTĪSTĪBA UN
MONETĀRĀ POLITIKA

I. MONETĀRĀS POLITIKAS LĒMUMI

Pēc finanšu krīzes pastiprināšanās 2008. gada rudenī visu 2009. gadu Eurosistēma turpināja darbu visai problemātiskā vidē. Reaģējot uz inflācijas spiediena kritumu, ko izraisīja būtiskā ekonomiskā lejupslīde gan euro zonā, gan citur, Padome turpināja nozīmīgi samazināt galvenās ECB procentu likmes. Pēc tam, kad 2008. gada 4. ceturksnī tās bija samazinātas kopumā par 175 bāzes punktiem, no 2009. gada janvāra līdz maijam Padome galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi samazināja vēl par 150 bāzes punktiem – līdz līmenim, kāds euro zonas valstīs nesenā pagātnē nav pieredzēts. Pēc tam Padome galvenās ECB procentu likmes vairs nemainīja: galveno refinansēšanas operāciju procentu likme bija 1.00%, noguldījumu iespējas procentu likme – 0.25%, bet aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme – 1.75%.

Vienlaikus, ņemot vērā, ka finanšu sistēmas darbība bija stipri aprūtināta, Padome 2009. gadā veica nestandarta papildu pasākumus, tādējādi atbrīvojot naudas tirgu darbības traucējumus un veicinot zemāku galveno ECB procentu likmju transmisiju uz naudas tirgus un banku aizdevumu procentu likmēm (sk. 1. ielikumu).

Tam savukārt vajadzēja stimulēt labvēlīgākus finansēšanas nosacījumus un kredītu pieplūdumu mājāsaimniecībām un uzņēmumiem. Ar šiem pasākumiem tika panākts vairāk, nekā spētu tikai galveno ECB procentu likmju samazināšana. Izvēloties šādu pieeju, tika ņemta vērā arī banku nozīmīgā loma, nodrošinot finansējumu euro zonas reālajai tautsaimniecībai. Tādējādi būtiski uzlabojās finansēšanas nosacījumi, par ko liecina naudas tirgus procentu likmju starpības samazināšanās un ievērojami mazāks svārstīgums finanšu tirgū. Visi Padomes apstiprinātie nestandarta pasākumi bija īslaicīgi un paredzēti, lai gan tieši, gan netieši saglabātu cenu stabilitāti vidējā termiņā un nodrošinātu, ka inflācijas gaidas stingri saglabājas cenu stabilitātei atbilstošā līmenī.

Cikliskā lejupslīde euro zonā aizsākās 2007. gadā, 2008. gada 1. pusgadā pārvērtās recesijā, bet 2008./2009. gada ziemā notika spējš kritums, jo pēc *Lehman Brothers* bankrota 2008. gada septembrī pastiprinājās finanšu satricinājums. Tāpēc visā pasaulē rekordātri samazinājās uzņēmumu un patērētāju konfidence. Pasaules tautsaimniecībai būtiski

1. attēls. ECB procentu likmes un naudas tirgus procentu likmes

(gadā; %, dienas dati)

- galveno refinansēšanas operāciju minimālā pieteikuma procentu likme/fiksētā procentu likme
- noguldījumu procentu likme
- - - - - aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme
- darījumu uz nakti procentu likme (EONIA)

Avots: ECB.

Piezīme. Jaunākie dati atbilst stāvoklim 2010. gada 26. februārī.

sarūkot, euro zonas reālais IKP 2009. gada 1. ceturksnī samazinājās par 2.5% salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni. 2. pusgadā pēc fiskālās un monetārās politikas nozīmīgā atbalsta, kas uzlaboja stāvokli finanšu tirgū un tautsaimniecībā, reālā IKP pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni atkal kļuva pozitīvs. Kopumā 2009. gadā reālais IKP saruka par 4.0% (2008. gadā – 0.5% pieaugums).

I. ielikums

PASTIPRINĀTS KREDITĒŠANAS ATBALSTS FINANSIĀLO GRŪTĪBU LAIKĀ

Pastiprinātais kreditēšanas atbalsts, ko ECB sniedza, reaģējot uz finanšu krīzi, ietvēra nestandarta pasākumu kopumu finansēšanas nosacījumu un aizdevumu plūsmu uzlabošanai, pārsniedzot līmeni, kādu varētu sasniegt, tikai samazinot galvenās ECB procentu likmes. Šī pieeja pielāgota euro zonas tautsaimniecības finanšu struktūras īpatnībām un īpašajiem pasaules finanšu krīzes apstākļiem. Atbalsts galvenokārt paredzēts bankām, jo euro zonā tās ir reālās tautsaimniecības primārais finansējuma avots. ECB pastiprinātais kreditēšanas atbalsts¹ sastāv no pieciem pasākumiem:

- neierobežota likviditātes nodrošināšana euro zonas bankām par fiksētu procentu likmi visās refinansēšanas operācijās pret atbilstošu nodrošinājumu;
- refinansēšanas operāciju maksimālā termiņa pagarināšana līdz 1 gadam (pirms krīzes – 3 mēneši);
- to aktīvu sarakstu paplašināšana, kurus var pieņemt kā nodrošinājumu;
- likviditātes nodrošināšana ārvalstu valūtās (īpaši ASV dolāros);
- tiešā pirkšana nodrošināto obligāciju tirgū.

Apstiprinātie nestandarta pasākumi tika veidoti tā, lai tos varētu pārtraukt, kad situācija būs normalizējusies. To galvenais mērķis bija mazināt negatīvās sekas, kādas sastingušie naudas tirgi radīja euro zonas maksāspējīgo banku likviditātei. Pasākumi arī bija domāti, lai veicinātu aizdevumu plūsmu uz uzņēmumiem un mājsaimniecībām. Lēmums iesaistīties nodrošināto obligāciju tiešajā pirkšanā tika pieņemts, lai stimulētu nodrošināto obligāciju tirgu, jo euro zonā tas ir visai būtisks finanšu tirgus segments un primārais banku finansējuma avots.

Pastāvot mazam inflācijas spiedienam un euro zonas tautsaimniecības ievērojamai lejupslīdei, ECB nestandarta pasākumi veicināja gan likviditātes pieejamību banku sektoram, gan euro zonas tautsaimniecības atveseļošanu. Tie palīdzējuši uzlabot finansēšanas nosacījumus euro zonā un sekmējuši kredītu ieplūdi tautsaimniecībā. Nodrošināto obligāciju pirkšana veicinājusi sākotnējo emisiju un šajā tirgū samazinājusi īpaši sakāpinātās ienesīguma likmju starpības. Pastiprinātais kreditēšanas atbalsts un nozīmīgs galveno ECB procentu likmju samazinājums no 2008. gada oktobra līdz 2009. gada maijam noteica naudas tirgus procentu likmju, naudas tirgus procentu likmju starpību un banku aizdevumu procentu likmju būtisku kritumu. Pastiprinātais kreditēšanas atbalsts ievērojami uzlaboja tirgus likviditāti un palīdzēja mazināt finansēšanas riskus.

¹ Sīkāku informāciju sk. ECB 2009. gada jūnija un decembra "Mēneša Biļetenā" un attiecīgajos paziņojumos presei (pieejami ECB interneta lapā).

Tā kā 2009. gada laikā situācija finanšu tirgū bija uzlabojusies, Padome 2009. gada decembra sākumā paziņoja, ka pakāpeniski pārtrauks tos pasākumus, kuri vairs nav nepieciešami. Sākot ar 2010. gada 1. ceturksni, pakāpeniski samazināts ilgāka termiņa refinansēšanas operāciju skaits un biežums. Pēdējā operācija ar 1 gada termiņu notika 2009. gada decembrī, ar 6 mēnešu termiņu – 2010. gada martā, bet, sākot ar 2010. gada 1. ceturksni, tika samazināts operāciju ar 3 mēnešu termiņu skaits. Marta sākumā Padome nolēma, ka, sākot ar operāciju, kas notiks 2010. gada 28. aprīlī, regulārās ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas ar termiņu 3 mēneši atkal tiks veiktas ar mainīgas procentu likmes izsoles procedūru. Lai izlīdzinātu 12 mēnešu ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas (termiņš – 2010. gada 1. jūlijs) likviditātes ietekmi, tika izziņota papildu precizējošā operācija ar 6 dienu termiņu.

Padome arī nolēma gan galvenās refinansēšanas operācijas, gan speciāla termiņa refinansēšanas operācijas ar dzēšanas termiņu viens rezervju prasību izpildes periods organizēt kā fiksētas procentu likmes izsoles procedūru ar pilna apjoma piešķirumu tik ilgi, cik būs nepieciešams, bet vismaz līdz 2010. gada oktobrim.

Rīkojoties saskaņā ar šiem lēmumiem, Eurosistēma turpina ilgstoši nodrošināt euro zonas banku sistēmai likviditātes atbalstu ar ļoti labvēlīgiem nosacījumiem, tādējādi veicinot kredītu izsniegšanu euro zonas tautsaimniecībai. Vienlaikus ECB nestandarta pasākumu pakāpeniska pārtraukšana ļauj nodrošināt labvēlīgus nosacījumus naudas tirgos un novērst izkropļojumus, kas saistīti ar nevajadzīgi ilgu nestandarta pasākumu īstenošanu. Finanšu apstākļu uzlabošanās ļauj bankām daļēji uzsākt to "ierastās" lomas pildīšanu naudas tirgū, tādējādi samazinot nepieciešamību Eurosistēmai pastiprināti darboties kā starpniekam. Ja visus nestandarta pasākumus turpinātu veikt ilgāk, nekā nepieciešams, rastos pārāk liela atkarība no centrālo banku nodrošinātās netipiski augstās likviditātes un ar to saistītas morālā kaitējuma problēmas. Turklāt bankām mazinātos motivācija turpināt nepieciešamās strukturālās bilanču korekcijas.

Arī turpmāk Padome pakāpeniski pārtrauks tos ārkārtas likviditātes pasākumus, kuri vairs nebūs nepieciešami, ņemot vērā tautsaimniecības un finanšu tirgu norises. Eurosistēmas darbības principi joprojām atbalstīs tādu monetāro politiku, kas atbilst uzdevumam nodrošināt cenu stabilitāti. Katrā ziņā, ja rastos augšupvērsti riski cenu stabilitātei, Eurosistēma rīkoties laikus un atbilstoši.

2009. gadā inflācijas spiediens bija neliels: gada vidējā inflācija bija 0.3% (viszemākais rādītājs kopš euro ieviešanas 1999. gada janvārī). Visaugstākā gada vidējā inflācija (3.3%) bija 2008. gadā. SPCI gada inflācija samazinājās no 1.1% janvārī līdz -0.7% jūlijā, bet decembrī atkal pieauga līdz 0.9%. Plašo amplitūdu, kādā 2009. gadā svārstījās kopējā SPCI gada inflācija, galvenokārt noteica preču cenas un konkrēti enerģijas cenas, kas pēc 2008. gada augšupejas pavērsās pretējā virzienā un radīja attiecīgus bāzes efektus. Lai gan vairākus mēnešus inflācijas rādītāji

bija negatīvi, uz apsekojumiem balstītu ilgtermiņa inflācijas gaidu mērījumi joprojām bija līmenī, kas atbilst Padomes mērķim vidējā termiņā nodrošināt inflācijas līmeni zemāku par 2%, bet tuvu tam.

2009. gada laikā palēninājās monetārās ekspansijas pamattempis, un plašās naudas un kredītu atlikuma pieaugums samazinājās līdz zemākajai atzīmei kopš monetārās savienības pirmsākumiem. Tādējādi monetārās analīzes rezultāti apstiprināja vērtējumu, ka inflācijas spiediens ir mazs.

PROCENTU LIKMJU SAMAZINĀŠANA UN PASTIPRINĀTS KREDITĒŠANAS ATBALSTS EKONOMISKĀS LEJUPSLĪDES LAIKĀ

Sīkāk aplūkojot 2009. gadā pieņemtos monetārās politikas lēmumus, gada sākumā pieejamā informācija apstiprināja, ka gadu mijā bijusi vispārēja globālās tautsaimniecības lejupslīde. Finanšu tirgos valdošā spriedze pastiprinājās, tāpēc visos tirgus segmentos notika būtiskas svārstības, daudzos tirgus segmentos bija zema likviditāte, un valdības un centrālās bankas veica iedarbīgus pasākumus. Satricinājumi finanšu tirgos izraisīja arī nenoteiktību un ieguldītāju centienus izvairīties no riska – tie atspoguļojās, piemēram, uzņēmumu un valdības parādzīmju ienesīguma starpības pieaugumā 2008. gada beigās. Tas savukārt negatīvi ietekmēja pasaules tautsaimniecību. Atbilstoši norisēm pasaulē euro zonā bija vērojams būtisks produkcijas izlaides kritums. Palielinātas nenoteiktības apstākļos līdztekus pasaules tirdzniecības apjoma spēcīgajam kritumam bija vērojams būtisks iekšzemes pieprasījuma sarukums euro zonā.

2009. gada pirmajos mēnešos nozīmīgi samazinājās gan inflācija, gan pamatā esošais inflācijas spiediens. SPCI gada inflācija saruka (janvārī – 1.1%; maijā – 0.0%) galvenokārt agrākā būtiskā preču cenu krituma dēļ. Tā kā pasaulē un euro zonā bija gaidāms ilgstošs zems pieprasījums, prognozēja arī cenu, izmaksu un algu spiediena samazināšanos. Ņemot vērā bāzes efektus, kas saistīti ar augstajām enerģijas cenām 2008. gada vidū, bija gaidāms, ka vairākus mēnešus 2009. gada vidū inflācija būs negatīva, bet ap gada beigām atkal kļūs pozitīva. Salīdzinājums ar monetārās analīzes rezultātiem, kas liecināja par monetārās ekspansijas tempa tālāku sarukumu un nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu mazākām plūsmām, apstiprināja vērtējumu, ka vidējā termiņā inflācijas spiediens un cenu stabilitātes riski samazinās.

Tāpēc no 2009. gada janvāra līdz maijam Padome četros posmos samazināja galvenās refinansēšanas operācijas procentu likmi par 150 bāzes punktiem (līdz 1%), bet kopš 2008. gada 8. oktobra likme kopumā samazināta

par 325 bāzes punktiem. Maijā Padome arī nolēma samazināt aizdevumu iespējas procentu likmi par 50 bāzes punktiem (līdz 1.75%), nemainot noguldījumu iespējas uz nakti procentu likmi (0.25%), tādējādi šo procentu likmju starpība saruka no 200 bāzes punktiem līdz 150 bāzes punktiem.

Padome ne vien pazemināja procentu likmes, bet arī turpināja īstenot kredīvēšanas atbalsta pasākumus. Padome 2009. gada maijā nolēma papildus kopš 2008. gada oktobra veiktajām operācijām jūnijā, septembrī un oktobrī organizēt trīs ilgāka termiņa likviditāti palielinošas refinansēšanas operācijas (ITRO) ar 12 mēnešu termiņu. Šie pasākumi radīja būtisku lejupvērstu spiedienu uz naudas tirgus procentu likmēm, jo tie nodrošināja bankām izvērstu un padziļinātu likviditātes pieejamību ilgākā laika posmā, tādējādi stiprinot to spēju kreditēt reālo tautsaimniecību un samazinot banku aizdevumu procentu likmes. Turklāt Padome nolēma, ka Eurosistēma iegādāsies euro zonā emitētas euro denominētas nodrošinātās obligācijas 12 mēnešu laikā, sākot ar 2009. gada jūliju, par kopējo summu 60 mljrd. euro. Lēmuma mērķis ir veicināt nodrošināto obligāciju tirgu, jo euro zonā tas ir visai būtisks finanšu tirgus segments un primārais banku finansējuma avots.

Pieņemot lēmumu pagarināt pastiprināto kredīvēšanas atbalstu, tika ņemtas vērā gaidāmās nelielās cenu pārmaiņas papildus jau notikušajam būtiskajam preču cenu kritumam, ekonomiskajai aktivitātei nozīmīgi sarūkot gan euro zonā, gan pasaulē. Pēc 1. ceturkšņa, kad rādītāji bija būtiski vājāki par cerēto, pieejamie tautsaimniecības dati un apsekojumus iegūtā informācija liecināja par aktivitātes stabilizēšanos ļoti zemā līmenī. Tas atbilda ECB un Eurosistēmas speciālistu makroekonomisko iespēju aplēšu samazināšanai euro zonas ekonomiskajai aktivitātei un inflācijai 1. pusgadā. Bija paredzams, ka visu 2009. gadu pasaulē, t.sk. euro zonā, tautsaimniecības izaugsme būs vāja, līdz 2010. gadā tā pakāpeniski sāks atlabt, taču inflācijas spiediens euro zonā joprojām būs zems.

Tā kā Eurosistēma joprojām dāsni nodrošināja likviditāti un likviditāti samazinošo precizējošo operāciju skaits bija mazs, aizdevumu uz nakti procentu likmes bija ļoti tuvas noguldījumu iespējas uz nakti procentu likmēm, kā bijis, kopš 2008. gada oktobrī ieviesta fiksētas procentu likmes izsole ar pilna apjoma piešķirumu. Naudas tirgus procentu likmju jaunais pozicionējums šajos ārkārtas apstākļos tika uzskatīts par pieņemamu, jo tas ir veids, kā kompensēt traucējumus naudas tirgus darbībā, proti, nenormāli lielās naudas tirgus īstermiņa procentu likmju starpības, piemēram, starp EURIBOR un uz nakti izsniegto kredītu indeksu mijmaiņas darījumiem. Pastiprinātie kreditēšanas atbalsta pasākumi tādējādi arī radīja vidi ar zemākām tirgus procentu likmēm un labvēlīgākiem finansēšanas nosacījumiem. Konkrētāk, 2009. gada 24. jūnijā notika pirmā ITRO (ar 12 mēnešu termiņu), kuras rezultātā euro zonas banku sistēmai tika piešķirta rekordliela summa (442 mljrd. euro par fiksētu 1% likmi), bet kopējais refinansēšanas operāciju atlikums pieauga gandrīz līdz 900 mljrd. euro, tādējādi samazinot arī naudas tirgus ilgāka termiņa procentu likmes.

TAUSAIMNIECĪBAI PAMAZĀM ATLABSTOT, MONETĀRĀS POLITIKAS ATBALSTA PASĀKUMI TURPINĀS

Kopš 2009. gada maija noturot galvenās procentu likmes nemainīgas, Padome 2. pusgadā turpināja īstenot pastiprinātos kreditēšanas atbalsta pasākumus, jo, valdot mazam inflācijas spiedienam, tie labvēlīgi ietekmēja euro zonas naudas tirgus darbību un monetārās politikas impulsu izplatīšanos. Šī īpaši labvēlīgā monetārās politikas nostāja atbilda ECB uzdevumam saglabāt cenu stabilitāti un veicināja pakāpenisku tautsaimniecības atveseļošanu euro zonā.

2009. gada 2. pusgadā gan euro zonā, gan ārpus tās bija manāmas ekonomiskās aktivitātes stabilizēšanās pazīmes. Pirmie par stabilizāciju euro zonā liecināja apsekojumu dati un sarūkoša vēlme izvairīties no riska finanšu tirgos, kas izraisīja aktīvu cenu atjaunošanos no viszemākā līmeņa, kāds bija laikā no *Lehman Brothers*

sabrukuma līdz 2009. gada 1. ceturkšņa beigām. Vēlāk arī reālās tautsaimniecības rādītāji apstiprināja, ka pamazām notiek uzlabošanās. Kopumā ekonomiskā aktivitāte joprojām bija vāja, taču 3. un 4. ceturksnī pieauguma rādītāji salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni jau bija pozitīvi (pirms tam piecus ceturkšņus pēc kārtas tie bija negatīvi). Vienlaikus straujā ekonomiskā krituma novēlotā negatīvā ietekme turpināja izpausties, piemēram, kā zems ražošanas jaudu noslogojums un augošs bezdarbs.

Makroekonomiskās prognozes un aplēses, t.sk. Eurosistēmas speciālistu iespēju aplēses euro zonai, 2. pusgadā tika nedaudz palielinātas, galvenokārt atspoguļojot labvēlīgākās norises un informāciju. 2009. gada decembrī Eurosistēmas speciālisti lēsa, ka reālais IKP gada pieaugums 2010. gadā varētu būt 0.1–1.5%, bet 2011. gadā – 0.2–2.2%. Tāpēc Padome uzskatīja, ka euro zonā 2010. gadā tautsaimniecība pieaugs mērenā tempā, ņemot vērā to, ka atveseļošanās process, visticamāk, nebūs vienmērīgs un ka perspektīvu joprojām ietekmē lielā nenoteiktība. Riski, kas apdraud šo perspektīvu, kopumā vērtējami kā līdzsvaroti. Augšupvērstie riski saistās ar vērienīgo makroekonomisko stimulu ietekmi, kas bija spēcīgāka par gaidīto, kā arī konfidences nostiprināšanos un ārējās tirdzniecības atdzimšanu. Lejupvērstos riskus izraisa vēl arvien pastāvošās bažas par spēcīgāku, nekā domāts, negatīvo atgriezenisko saikni starp reālo tautsaimniecību un finanšu sektoru, jaunu naftas un citu preču cenu kāpumu, protekcionisma spiediena pieaugumu un iespēju, ka globālās nelīdzsvarotības korekcija varētu norisēt haotiski.

Runājot par cenu dinamiku, SPCI gada inflācija no 2009. gada jūnija līdz oktobrim bija negatīva, bet jūlijā sasniedza zemāko līmeni (–0.7%). Novembrī tā atkal kļuva pozitīva un decembrī bija 0.9%. Šāds scenārijs atbilda gaidītajam un galvenokārt atspoguļoja pārejošu ietekmi, konkrēti, lejupvērsto bāzes ietekmi, kas saistīta ar preču cenu straujo kāpumu ap 2008. gada vidu un tam sekojošo kritumu līdz pat gada beigām. Politikai nozīmīgā laika periodā paredzams, ka inflācija joprojām būs mērena,

kopumā turpinoties nelielām cenu, izmaksu un darba samaksas pārmaiņām atbilstoši lēnam pieprasījuma pieaugumam euro zonas valstīs un citur. Vienlaikus vidēja un ilgāka termiņa inflācijas gaidu rādītāji joprojām stingri turas līmenī, kas atbilst Padomes mērķim vidējā termiņā nodrošināt inflācijas līmeni zemāku par 2%, bet tuvu tam.

Septembra un decembra iespēju aplēšu inflācijas prognozes pamatā bija līdzīgas. Decembrī Eurosistēmas speciālisti 2010. gadam prognozēja gada SPCI inflāciju 0.9–1.7%, bet 2011. gadam – 0.8–2.0%. Šo perspektīvu apdraudošie riski kopumā tika vērtēti kā līdzsvaroti. Tie īpaši bija saistīti ar ekonomiskās aktivitātes perspektīvu un preču cenu pārmaiņām. Turklāt valdība uzskats, ka netiešo nodokļu un administratīvi regulējamo cenu kāpums varētu būt straujāks, nekā gaidīts, jo nākamajos gados varētu būt nepieciešama fiskālā konsolidācija.

Monētārās analīzes rezultāti apstiprināja vērtējumu, ka vidējā termiņā inflācijas spiediens būs mazs, jo 2009. gada 2. pusgadā naudas un kredītēšanas kāpums kļuva gausāks. Tuvojoties gada nogalei, M3 un privātā sektora kredītēšanas tempa pieaugums bija negatīvs. Ražošanas un tirdzniecības zemais līmenis, kā arī nenoteiktība, ar ko vēl arvien bija saistīta uzņēmējdarbības perspektīva, īpaši turpināja mazināt uzņēmumu pieprasījumu pēc banku finansējuma. Kā liecina Eurosistēmas banku veiktās kredītēšanas apsekojums, zināmā mērā arī piedāvājuma faktoriem bija sava loma. Nefinanšu sabiedrību kredītēšanā gada pieauguma temps visstraujāk saruka īsāka termiņa aizdevumiem, bet ilgāka termiņa aizdevumiem tas joprojām bija pozitīvs. Toties mājāsaimniecību kredītēšanā gada pieauguma temps pēc tam, kad tas vairākus mēnešus bija negatīvs, 2009. gada beigās atkal kļuva pozitīvs. Šāda tendence atbilst ekonomiskās attīstības cikla ierastajai gaitai, kad nefinanšu sabiedrību kredītēšanas temps parasti sāk augt ar nelielu novēlojumu pēc ekonomiskās aktivitātes cikla.

Pastiprinātais kredītēšanas atbalsts turpināja nodrošināt gan banku sektora pieeju likviditātei,

gan euro zonas tautsaimniecības atlabšanu, tādējādi sniedzot ieguldījumu ekonomisko un finanšu apstākļu normalizēšanā. Proti, Eurosistēmas īstenotie pasākumi stimulēja aizdevumu ieplūšanu tautsaimniecībā gan ar piedāvājuma (īpaši atvieglotot finansējuma pieejamību banku sektoram), gan ar pieprasījuma faktoru (ārkārtīgi zemo procentu likmju dēļ) palīdzību. Turklāt, uzsverot cenu stabilitāti kā galveno mērķi un paužot gatavību laikus rīkoties, paaugstinātas nenoteiktības apstākļos Eurosistēma bija arī vienīgais stabilitātes garants. Tas bija ļoti nozīmīgi uzticības stiprināšanai laikā, kad tika gaidīta ekonomiskās aktivitātes pakāpeniska atjaunošanās.

Tā kā monetārās politikas transmisija notiek ar novēlošanos, Eurosistēmas politikas pasākumi pamazām sasniedza tautsaimniecību, būtiski palīdzot mājāsaimniecībām un uzņēmumiem. Finansēšanas nosacījumi turpināja uzlaboties. Naudas tirgi darbojās labāk, un naudas tirgus procentu likmju starpības salīdzinājumā ar augsto gada sākuma līmeni bija ievērojami sarukušas. Galveno ECB procentu likmju samazināšana arvien vairāk atspoguļojās banku izsniegto aizdevumu procentu likmēs – tās bija kļuvušas ļoti zemas, liecinot, ka transmisijas process darbojas. Euro zonas banku sektoram vēl arvien saņemot būtisku atbalstu, kopumā 2009. gada beigās un 2010. gada sākumā euro zonā bija vērojama finanšu tirgus apstākļu uzlabošanās un pakāpenisks ekonomiskās aktivitātes pieaugums.

Nemot vērā finanšu tirgus apstākļu tālāku uzlabošanos un nepieciešamību izvairīties no kropļojumiem, ko izraisa ilgāk nekā nepieciešams veiktie nestandarta pasākumi, 2009. gada decembrī Padome nolēma turpināt pastiprināti atbalstīt kredītēšanu, taču, sākot ar 2010. gada 1. ceturksni, pakāpeniski pārtraukt tos nestandarta pasākumus, kuri vairs nav nepieciešami. Galvenās refinansēšanas operācijas, kas notiek kā fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna apjoma piešķirumu, Padome nolēma veikt tik ilgi, cik vien būs nepieciešams, bet ITRO skaitu un termiņu – samazināt. Tika nolemts, ka decembra 1 gada ITRO ar šādu

termiņu būs pēdējā un procentu likme būs vienāda ar galveno refinansēšanas operāciju vidējo minimālo pieteikuma procentu likmi šīs operācijas laikā, un turpmāk notiks vairs tikai viena operācija ar 6 mēnešu termiņu (2010. gada martā). Padome arī nolēma, ka atlikušās ITRO 2010. gada 1. ceturksnī notiks kā fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna apjoma piešķirumu. Šie lēmumi nozīmē, ka Eurosistēma euro zonas banku sistēmas likviditātes uzturēšanā turpinās palīdzēt ilgstoši un ar ļoti izdevīgiem nosacījumiem, tādējādi atvieglojot euro zonas tautsaimniecības kreditēšanu.

2010. gada sākumā Padome galveno ECB procentu likmju līmeni joprojām vērtēja kā atbilstošu. Ievērojot informāciju un analīzes rezultātus, kuri bija kļuvuši pieejami, uzskatīja, ka cenu pārmaiņas nākotnē politikai nozīmīgā periodā joprojām būs mērenas. Pieejamā informācija arī liecināja, ka euro zonā izaugsme turpinās, taču atsevišķi to uzturošie faktori ir īslaicīgi, īpaši krājumu cikls un visā pasaulē īstenotie politikas atbalsta pasākumi. Kopumā Padome uzskatīja, ka 2010. gadā euro zonas tautsaimniecībā gaidāma mērena izaugsme, taču perspektīva joprojām ir neskaidra. Vienlaikus inflācijas gaidas saglabājās cenu stabilitātei atbilstošā līmenī. Salīdzinot tautsaimniecības analīzes rādītājus ar monetārās analīzes liecināto, apstiprinājās vērtējums, ka inflācijas spiediens būs mazs, jo vienlaikus saruka gan naudas, gan kreditēšanas pieaugums.

2. MONETĀRĀS, FINANŠU UN EKONOMISKĀS NORISES

2.1. PASAULES MAKROEKONOMISKĀ VIDE

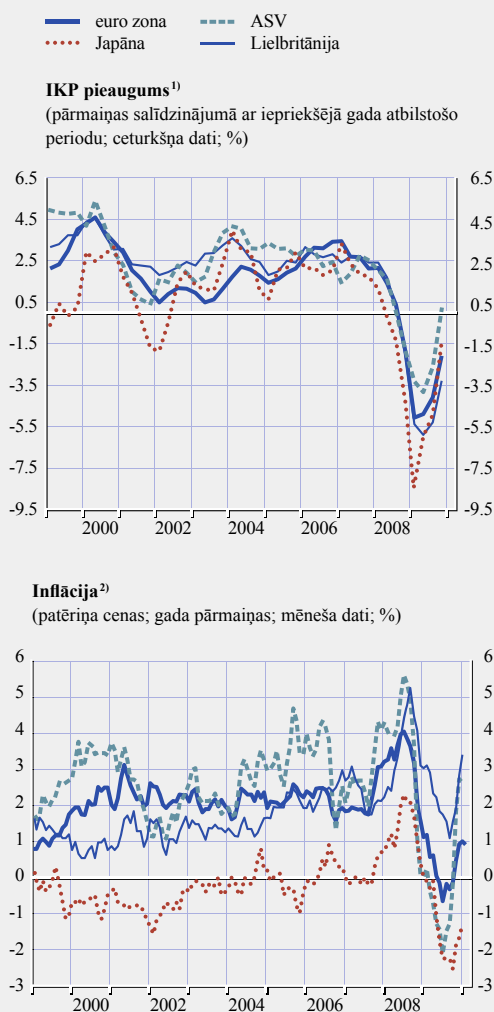
SPĒCĪGA FINANŠU TIRGU SPRIEDZES IETEKME UZ GLOBĀLO AKTIVITĀTI

Līdz ar finanšu satricinājuma pastiprināšanos sakarā ar to, ka 2008. gada septembrī sabruka *Lehman Brothers*, nenoteiktība visās aktīvu kategorijās sasniedza vēsturiski augstāko līmeni un pastāvīgi bija paaugstināta visu 2009. gada 1. ceturksni. Šajā periodā finanšu tirgusdarbība joprojām bija traucēta, bet dominējošie augsta nenoteiktības līmeņa apstākļi veicināja uzņēmumu un patērētāju konfidences rādītāju būtisku pasliktināšanos, tiem sarūkot līdz vēsturiski ļoti zēmam līmenim. Globālā apstrādes rūpniecības iepirkumu vadītāju indeksa (IVI) krasā un vispārējā lejupslīde ievērojami zem izaugsmes un krituma starpposmam raksturīgā sliekšņa, kā arī minētā uzņēmumu un patērētāju konfidences pasliktināšanās liecina, ka globālā ekonomiskā aktivitāte pēc būtiskās palēnināšanās visās svarīgākajās tautsaimniecības jomās 2008. gada pēdējā ceturksnī joprojām bija ļoti vāja. Lai gan valdības un valstu centrālās bankas visā pasaulē veica svarīgus un iepriekš nepieredzētus sistēmisko risku ierobežošanas un finanšu stabilitātes atjaunošanas pasākumus, globālo aktivitāti īpaši bremzēja uzņēmumu un mājsaimniecību nepieciešamība koriģēt savas bilances, kas savukārt kopā ar labklājības pasliktināšanos veicināja konfidences sarukumu. Turklāt, lai gan tas neattiecas uz lielākās 2008. gada daļas norisēm, attīstīto valstu lejupslīde sāka ietekmēt attīstības valstis, 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā nepieredzēti spēcīgi un sinhroni sašaurinoties pasaules tirdzniecība (detalizētu aprakstu sk. 2. ielikumā).

2009. gada 2. ceturksnī globālā aktivitāte atkal kļuva pozitīva (sk. 2. att. augšējo daļu), jo daudzās valstīs ieviestie fiskālās un monetārās politikas pasākumi tika īstenoti ar jaunu spēku un kopā ar finanšu sektora stabilizēšanas pasākumiem veicināja finanšu tirgus apstākļu uzlabošanos, nenoteiktības samazināšanos un tautsaimniecības dalībnieku zudušās konfidences sākotnēju atjaunošanos. Vienlaikus arī globālā tirdzniecība sāka stabilizēties, un pēc 2009. gada 1. ceturksņa

atjaunojās pieaugums, lai gan šī atveseļošanās notika no ļoti zēma līmeņa. 2009. gada 2. pusgadā globālās atveseļošanās temps paātrinājās, un 3. ceturksnī lielākajā daļā valstu IKP pieaugums atkal kļuva pozitīvs. Galvenais tautsaimniecības atveseļošanās dzinējspēks bija globālās apstrādes rūpniecības aktivitāte, tomēr pēc nelielas aizkavēšanās arī pakalpojumu sektora aktivitāte ieguva jaunu spēku. Viena no svarīgām

2. attēls. Svarīgākās norises galvenajās attīstītajās valstīs

Avoti: valstu dati, SNB, Eurostat un ECB aprēķini.

1) Par euro zonu un Lielbritāniju izmantoti Eurostat dati; par ASV un Japānu izmantoti attiecīgo valstu dati. IKP dati ir sezonāli izlīdzināti.

2) SPCI – euro zonai un Lielbritānijai; PCI – ASV un Japānai.

atvēršanās posma iezīmēm ir tās atšķirīgais temps dažādās valstīs, kas vienlaikus ar citiem faktoriem, iespējams, atspoguļo dažādu valstu īstenoto politikas pasākumu daudzveidību un katras valsts pamatnosacījumu atšķirīgo ietekmi. Atvēršanās periodā radušās valstu atšķirības kontrastē ar lejupslīdes laika norišu augsto sinhronizāciju, iespējams, parādot, cik spēcīgi finanšu svārstības veicinājušas reālo traucējumu izplatīšanos. Vērts atzīmēt, ka attīstības valstīs, kur tiešā pakļautība finanšu krīzei bija ierobežota, aktivitāte atjaunojas daudz straujāk. Neraugoties uz pozitīvajiem signāliem, saglabājas bažas par globālās izaugsmes perspektīvu. Šīs bažas īpaši saistītas ar to, vai monetārās un fiskālās politikas īpašo pasākumu pakāpeniskajai pārtraukšanai sekos privātā pieprasījuma kāpums apstākļos, kad acīmredzot daudzās valstīs notiks nozīmīgas mājsaimniecību bilanču korekcijas un uzņēmumi, iespējams, joprojām izjutīs finanšu ierobežojumus.

Pēc augošo pārtikas un enerģijas cenu dēļ 2008. gada jūlijā sasniegtā rekordaugstā 4.8% līmeņa OECD valstīs inflācija sāka strauji sarukt un 2009. gada pavasarī bija aptuveni 0.5% (sk. 2. att. apakšējo daļu). Šāds straujš inflācijas kritums atspoguļoja lielās lejupvērstās preču cenu korekcijas un augošās neizmantojamas ražošanas jaudas ekonomiskās aktivitātes globālās pavājināšanās rezultātā. Gada vidū inflācija OECD valstīs ar preču cenām saistīto nozīmīgo bāzes efektu dēļ faktiski kļuva negatīva. Taču uzskatīja, ka vispār negatīva inflācija ir pārejoša parādība, par ko liecina ilgtermiņa inflācijas gaidu rādītāji, kas saglabājās pozitīvi. 2009. gada oktobrī sakarā ar šo bāzes efektu izzusušanu un preču cenu pieauguma atjaunošanos inflācija atgriezās pozitīvā līmenī, gada laikā (līdz 2009. gada decembrim) sasniedzot 1.9% (iepriekšējā gada atbilstošajā periodā – 3.6%). Inflācija, izņemot pārtiku un enerģiju, gada laikā (līdz 2009. gada decembrim) noturējās 1.6% līmenī.

2. ielikums

GLOBĀLĀS TIRDZNICĪBAS LEJUPSLĪDE

2008. gada 4. ceturksnī un 2009. gada 1. ceturksnī pasaules tirdzniecība strauji saruka pēc tam, kad 2008. gada septembrī pastiprinājās finanšu krīze un ar to saistītā globālā aktivitāte kļuva vēl vājāka. Vēsturiski, kā arī tempa, mēroga un visās valstīs vērojamā augstā sinhroniskuma līmeņa ziņā šāda tirdzniecības lejupslīde nebija pieredzēta. Šajā ielikumā novērtēti galvenie faktori, kas noteica tirdzniecības sarukumu, un aplūkotas globālās tirdzniecības perspektīvas.

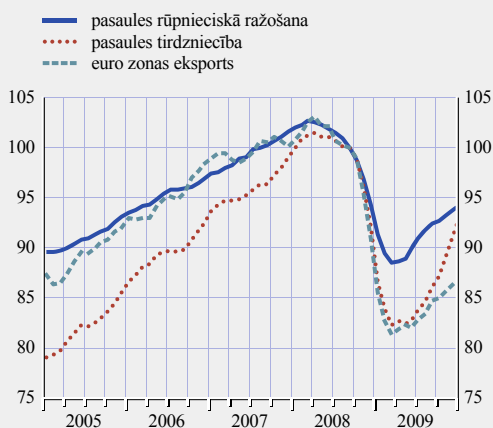
2008. gada rudenī pastiprinoties finanšu satricinājumam, globālā ekonomiskā aktivitāte pēkšņi kritās, izraisot globālās preču tirdzniecības spēcīgu lejupslīdi līdz 2005. gada līmenim (sk. A att.). Šī lejupslīde bija krasa un strauja – no 2008. gada septembra līdz 2009. gada februārim pasaules preču tirdzniecība saruka gandrīz par 17%. Turklāt šis process dažādos reģionos norisēja ļoti sinhroni.¹

Galvenais tirdzniecības sabrukumu veicinošais faktors bija straujais pasaules pieprasījuma kritums, ko pastiprināja vairāki īpaši faktori (piemēram, tirdzniecības finansēšanas ierobežojumi). Strauji samazinājās globālā ekonomiskā aktivitāte, produkcijas izlaidis apjomam sašaurinoties par 1.2% 2008. gada 4. ceturksnī un 1.4% 2009. gada 1. ceturksnī. Taču, ņemot vērā galapieprasījuma kopējo kritumu, tirdzniecības apjoma sarukums bija daudz lielāks par gaidīto. To daļēji izskaidro vairāki faktori.

¹ Saskaņā ar CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis datubāzi vairāk nekā 90% valstu eksporta vērtība 2009. gada sākumā salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni saruka vairāk nekā par 5%, bet gandrīz 15% valstu attiecīgais sarukums bija lielāks par 20%.

A attēls. Pasaules tirdzniecība un aktivitāte, euro zonas preču eksports

(indekss: 2008. gada septembris = 100; sezonāli izlīdzināti dati; 3 mēnešu mainīgais vidējais rādītājs)

Avots: CPB.

Piezīmes. Euro zonas eksports atbilst tirdzniecībai euro zonas ietvaros un ārpus tās. Jaunākais novērojums atbilst stāvoklim 2009. gada decembrī.

krasi samazināja krājumus un ieguldījumus kapitālpēcēs. Tāpēc starppatēriņa preču un kapitālpēcēs tirdzniecība samazinājās daudz vairāk nekā patēriņa preču tirdzniecība, radot lielas tirdzniecības un IKP dinamikas atšķirības.

Otrkārt, tirdzniecības augošo atkarību no pieprasījuma svārstībām daļēji izskaidro arī globalizācijas procesu saistītās strukturālās pārmaiņas. Empīriskās liecības rāda, ka pasaules tirdzniecības elastība attiecībā uz pasaules ienākumiem pēdējo gadu desmitu laikā ir palielinājusies. Turklāt uzskata, ka globālās lejupslīdes laikā tirdzniecības reakcija ir daudz spēcīgāka.² To daļēji var izskaidrot ar globalizācijas tendenču saasināšanos pēdējos gados, īpaši globālās piegādes ķēžu augošo lomu starptautiskajā tirdzniecībā. Ražošanas procesa globalizācija, ko paātrina tirdzniecības barjeru un transporta izmaksu vispārējs samazinājums, pēdējos gados izraisījusi būtisku vertikālās piedāvājuma integrācijas kāpumu³ (sk. B att.), kas, spriežot pēc aplēsēm, pēdējo 20–30 gadu laikā noteicis aptuveni 1/3 no kopējā eksporta pieauguma.⁴ Tas liecina, ka preču ražošana notiek kompleksā starptautiskā struktūrā, kad starptautiskas piegādes ķēdes ietvaros dažādu valstu uzņēmumi īsteno vienas un tās pašas preces ražošanas dažādus posmus. Šādas ārkārtīgi sarežģītas starptautiskās piegādes ķēdes, iespējams, darbojušās kā nesenā tirdzniecības sarukuma izplatīšanas un pat pastiprināšanas papildu mehānisms, kas atbilstu arī minētajam lielajam starppatēriņa preču tirdzniecības kritumam. Taču sakarā ar savlaicīgu datu trūkumu joprojām nav pilnīgi skaidrs, kā finanšu krīzes apstākļos varēja attīstīties starppatēriņa preču piegādes ķēdes un kāds varētu būt bijis to relatīvais devums tirdzniecības sabrukumā.

Pirmkārt, nozīmīgu ieguldījumu neproporcionāli lielajā tirdzniecības sarukumā salīdzinājumā ar produkcijas izlaides apjomu deva globālā pieprasījuma šoka struktūra. Pastiprinoties finanšu satricinājumam, globālā aktivitāte būtiski sašaurinājās apstrādes rūpniecībā, bet pakalpojumu sektoru tas ietekmēja mazāk. Tādējādi globālā pieprasījuma kritums vispirms ietekmēja preču tirdzniecību, kuras īpatsvars kopējā tirdzniecībā ir daudz lielāks nekā tās IKP daļa. Tā kā apstrādes rūpniecībā tiek ražots un patērēts daudz starppatēriņa preču, arī to tirdzniecība radīja palielinošu efektu. Turklāt recesijas rezultātā notika novirzīšanās no tirdzniecībā bāzētiem IKP komponentiem, piemēram, ieguldījumiem, uz citiem komponentiem, piemēram, valdības patēriņu, savukārt eksporta sarukums noteica arī lielāku tirdzniecības apjoma kritumu, jo tajā plaši izmantots imports. Finanšu krīzes un vienlaicīgā konfidences šoka dēļ uzņēmumi

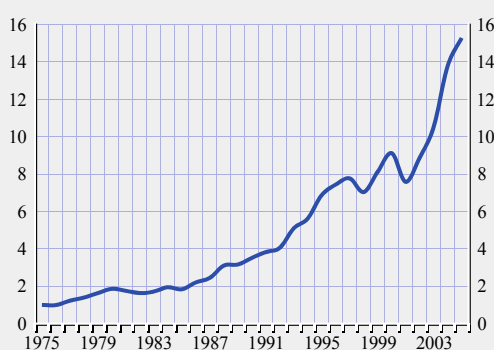
2 Sk. C. Freund, *The trade response to global downturns: historical evidence*, World Bank Policy Research Working Paper No. 5015, 2009.

3 Sk. J. Amador un S. Cabral, *Vertical specialisation across the world: a relative measure*, *North American Journal of Economics and Finance*, 20 (3), December 2, 2009, 267.–280. lpp.

4 Sk. D. Hummels et al., *The nature and growth of vertical specialisation in world trade*, *Journal of International Economics*, 54(1), 2001, 75.–96. lpp.

B attēls. Pasaules vertikālās piegādes integrācijas indekss

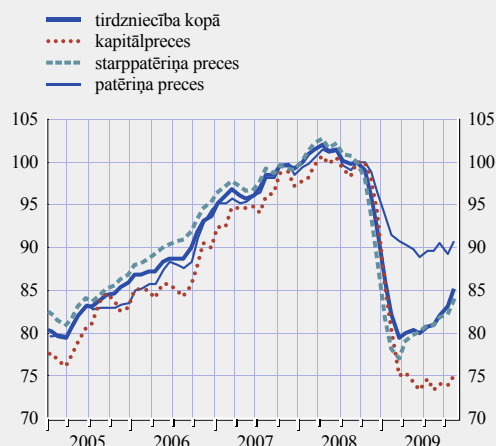
(indekss: 1975. g. = 1)

Avoti: *Amador* un *Cabral* (sk. 3. zemsvītras piezīmi).

C attēls. Preču eksports ārpus euro zonas produktu dalījumā

(apjoma indeksi: 2008. gada septembris = 100; sezonāli izlīdzināti dati; 3 mēnešu mainīgais vidējais rādītājs)

Avoti: *Eurostat* un ECB speciālisti.

Piezīme. Jaunākais novērojums atbilst stāvoklim 2009. gada novembrī.

Visbeidzot, ir vairāki citi faktori, kuriem acīmredzot arī bijusi svarīga loma. Piemēram, straujā stingrāku kreditēšanas nosacījumu ieviešana pēc finanšu satricinājuma radīja tirdzniecības kreditēšanas resursu nepietiekamību, kas varēja vēl vairāk mazināt tirdzniecības aktivitāti. Tā rezultātā savukārt varēja veidoties sastrēgumi starptautiskajās piegādes ķēdēs, saasinot tirdzniecības lejupslīdi. Saskaņā ar Pasaules Bankas novērtējumu aptuveni 10–15% no pasaules tirdzniecības krituma kopš 2008. gada 2. pusgada varētu būt noteicis tirdzniecības finansējuma sarukums. Tomēr jaunākās uz apsekojumu datiem balstītās liecības arī norāda, ka tirdzniecības finansējuma līmeņa kritums saistīts ne tikai ar piegādes puses pārrāvumiem, bet arī ar vājāku pieprasījumu pēc tirdzniecības finansējuma, jo samazinājās tirdzniecības aktivitāte.

Atbilstoši pasaules tirdzniecības dinamikai arī euro zonas tirdzniecības plūsmas krasi samazinājās pēc finanšu satricinājuma padziļināšanās. Euro zonas preču eksports no 2008. gada septembra līdz 2009. gada februārim saruka aptuveni par 19%. Tirdzniecības plūsmas uz valstīm, kas atrodas ārpus euro zonas, bija spēcīgākas nekā uz citām ES un attīstītajām valstīm. Turpretī tirdzniecība ar attīstības valstīm saruka lēnāk. Eksporta struktūras izteiksmē vairāk nekā par 20% sašaurinājās gan kapitālpreču, gan starppatēriņa preču eksports, bet patēriņa preču, t.sk. ilglietojuma patēriņa preču, eksports samazinājās aptuveni par 11% (sk. C att.).

Esošā situācija un nākotnes perspektīvas

Pēc milzīgā krituma 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā pasaules tirdzniecībā arvien vairāk jūtamas stabilizēšanās pazīmes. 2009. gada 3. ceturksnī pasaules preču tirdzniecība pieauga par 4% (2009. gada 1. ceturksnī – 11% sarukums). Pasaules tirdzniecību būtiski veicināja īslaicīgu faktoru ietekme, t.sk. makroekonomisko stimulu programmas, kas palielināja pieprasījumu pēc ilglietojuma precēm, īpaši automobiļiem. Labvēlīgais krājumu cikls pēc aktivitātes atjaunošanās apstrādes rūpniecībā un globālo piegādes ķēžu darbības pakāpeniskā atsākšanās arī deva pozitīvu ieguldījumu pasaules tirdzniecības atveseļošanās procesā.

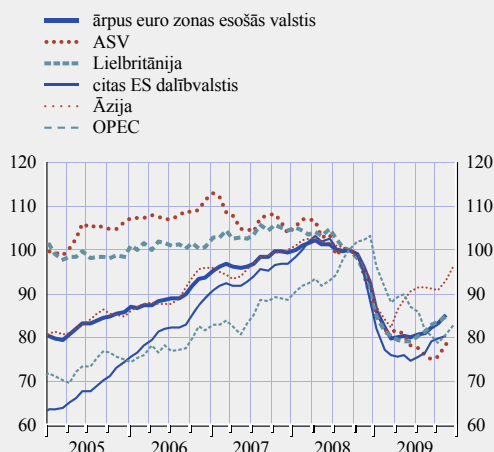
Tirdzniecības plūsmu atjaunošanās priekšgalā galvenokārt atradās Āzija, īpaši ar Ķīnas dinamisko pieprasījuma atjaunošanos, iespējams, lielā mērā fiskālo stimulu dēļ. Euro zonas eksportu ārpus euro zonas arī veicināja augošais pieprasījums Āzijā, un tas daļēji kompensēja joprojām mēreno pieprasījumu vairākumā attīstīto valstu (sk. D att.). Produktu dalījumā vairāk pieauga pieprasījums pēc starppatēriņa precēm – daļēji tāpēc, ka ārpus euro zonas esošajās valstīs uzlabojās krājumu cikls.

Atbilstoši jaunākajām norisēm gan pasaules tirdzniecības, gan euro zonas eksporta perspektīvas pēdējā laikā būtiski uzlabojušās. Iespējams, ka globālās piegādes ķēdes palīdz stiprināt tirdzniecības atveseļošanos ar tiem pašiem mehānismiem, kas, šķiet, saasināja tirdzniecības sarukumu. Taču dažu esošās ekonomiskās aktivitātes atjaunošanu veicinošo faktoru darbības īslaicīgais raksturs liecina par iespējamu risku, ka šī pasaules ekonomiskās aktivitātes atveseļošanās un līdz ar to arī pasaules tirdzniecības temps tuvākajos ceturkšņos varētu palēnināties. Tālākā nākotnē raugoties, pasaules tirdzniecības atveseļošanās lielā mērā būs atkarīga no pasaules pieprasījuma atjaunošanās mēroga un izdevumu struktūras. Šajā ziņā protekcionisma politikas atdzimšana visā pasaulē, iespējams, pasliktinās pasaules tirdzniecības perspektīvu. Atceroties graužošo ietekmi uz pasaules tautsaimniecību Lielās depresijas laikā, visiem spēkiem jācenšas novērst jebkādas protekcionisma izpausmes. Tās ne tikai būtiski pasliktinātu globālās atveseļošanās procesu, vēl vairāk kavējot tirdzniecības plūsmas un mazinot globālo pieprasījumu, bet arī ilgstoši mazinātu pasaules izaugsmes potenciālu.⁵

5 Sk. ECB 2009. gada septembra "Mēneša Biļetena" 1. ielikumu "Protekcionisma riski".

D attēls. Preču eksports ārpus euro zonas mērķa dalījumā

(apjoma indeksi: 2008. gada septembris = 100; sezonāli izlīdzināti dati; 3 mēnešu mainīgais vidējais rādītājs)

Avoti: Eurostat un ECB speciālisti.

Piezīme. Jaunākais novērojums atbilst stāvoklim 2009. gada decembrī, izņemot ārpus euro zonas esošās valstis, Lielbritāniju un citas ES dalībvalstis (2009. gada novembris).

ASV

Ekonomiskā aktivitāte ASV bija vāja, un 2009. gadā kopumā tautsaimniecības sarukuma temps bija – 2.4% (2008. gadā – 0.4% kāpums). Pēc krasās lejupslīdes iepriekšējā gada 2. pusgadā reālā IKP pieauguma temps 2009. gada 1. pusgadā joprojām bija negatīvs. Tomēr gada gaitā notikušās finanšu tirgus apstākļu pakāpeniskās stabilizēšanās, spēcīgu fiskālo un monetāro stimulu un krājumu cikla pavērsiena rezultātā 2009. gada 2. pusgadā atjaunojās pozitīva ekonomiskā izaugsme. 2009. gada 1. pusgadā stingru kredītēšanas nosacījumu, mājāsaimniecību centieni atjaunot neto bagātību

un samazināt iepriekšējos gados uzkrāto parādu, kā arī sliktākas darba tirgus situācijas apstākļos iekšzemes privātais patēriņš vēl arvien bija neliels; 2008. un 2009. gadā vairāk nekā 8.4 milj. cilvēku zaudēja darbu. Privāto pieprasījumu, īpaši automobiļu un mājokļu sektorā, uz laiku veicināja valdības stimulējošie pasākumi. Stingro kredītēšanas nosacījumu, ražošanas jaudu izmantošanas zemā līmeņa un neskaidrās tautsaimniecības perspektīvas apstākļos uzņēmumi turpināja samazināt ieguldījumus pamatlīdzekļos. Ar valdības stimulējošo pasākumu atbalstu 2009. gada vidū sāka atjaunoties mājokļu tirgus aktivitāte,

tomēr atveseļošanas joprojām kavēja būtiski šķēršļi. 2009. gada sākumā vājinoties ārvalstu ekonomiskajai aktivitātei, eksporta rādītāji bija slikti. Taču ārējā tirdzniecība izaugsmi ietekmēja pozitīvi, jo imports saruka straujāk nekā eksports. Tomēr 2. pusgadā uzlabojās gan eksporta, gan importa rādītāji. Galvenokārt iekšzemes pieprasījuma sarukuma un naftas cenu krituma dēļ tekošā konta deficīts kopumā krasi samazinājās no 4.9% no IKP 2008. gadā līdz vidēji 2.9% no IKP 2009. gada pirmajos trijos ceturkšņos.

Cenu dinamikas jomā PCI gada pārmaiņu vidējais temps 2009. gadā bija -0.4% (iepriekšējā gadā - 3.8%). 2009. gada sākumā inflācija kļuva negatīva, atspoguļojot zemāku preču cenu noteiktos spēcīgos bāzes efektus. 2009. gada beigās PCI gada pārmaiņu temps atkal kļuva pozitīvs preču cenu pieauguma un bāzes efektu pārmaiņu dēļ. Ekonomiskais panikums ierobežoja jebkādu augšupvērstu spiedienu uz cenām. 2009. gadā nedaudz saruka arī inflācijas, izņemot pārtiku un enerģiju, līmenis, tomēr gada vidējā inflācija saglabājās pozitīva (1.7%; 2008. gadā - 2.3%).

Federālo rezervju sistēmas Federālā atklātā tirgus komiteja visu gadu saglabāja federālo fondu mērķa likmi diapazonā no 0% līdz 0.25% un atkārtoti puda prognozi par gaidāmajiem sliktajiem ekonomiskajiem apstākļiem, kas, iespējams, noteiks ārkārtīgi zemu federālo fondu likmes līmeņus ilgākā periodā. Turklāt Federālo rezervju sistēma pagarināja netradicionālo politikas pasākumu izmantošanas termiņu, lai veicinātu kredītu ieplūdi privātajā sektorā, un uzsāka ilgāka termiņa vērtspapīru pirkšanas programmas kredīttirgu darbības atbalstam.

Fiskālās politikas jomā federālā budžeta deficīts 2009. fiskālajā gadā, kas beidzās 2009. gada septembrī, palielinājās aptuveni līdz 10% no IKP (iepriekšējā gadā - 3.2% no IKP). Šis kāpums atspoguļoja straujāku budžeta ieņēmumu kritumu zemāku nodokļu ieņēmumu dēļ un būtisku izdevumu pieaugumu finanšu sistēmas un tautsaimniecības atbalsta fiskālo pasākumu rezultātā.

JAPĀNA

Pirms atjaunošanās fāzes sākuma 2009. gada 2. ceturksnī aktivitāte Japānas tautsaimniecībā 1. ceturksnī ievērojami pavājinājās. Lejupslīde galvenokārt bija saistīta ar eksporta un ražošanas nepieredzēto sašaurināšanos. Ekonomiskās situācijas uzlabošanas galvenokārt noteica eksporta augšupvērstā tendence, kas daļēji atspoguļoja spēcīgo atveseļošanas citās Āzijas valstīs un krājumu cikla apvēršanos. Turklāt iekšējo un ārējo fiskālo stimulu pasākumu paketes arī veicināja atveseļošanas.

Sākot ar 2009. gada 2. ceturksni, uzņēmēju noskaņojuma rādītāji nedaudz uzlabojās, tomēr uzņēmumu peļņas līmenis joprojām bija zems un nodarbināto ienākumi būtiski samazinājās. Turklāt 2009. gada jūlijā bezdarbs sasniedza visu laiku augstāko līmeni (5.7%), bet pēc tam nedaudz samazinājās.

Patēriņa cenu gada inflācija 2009. gada februārī kļuva negatīva, un lejupslīdes temps oktobrī sasniedza 2.5%. Cenu norisēs galvenokārt atspoguļojās ar naftas produktiem saistītie bāzes efekti un tautsaimniecības būtiskais panikums. 2009. gada decembrī Japānas Banka paziņoja, ka tā atzīst deflāciju par "kritisku izaicinājumu".

Kopš 2008. gada decembra un visu 2009. gadu Japānas Banka nav mainījusi uz nakti izsniegto nenodrošināto kredītu mērķa procentu likmi (0.1%). Lai stimulētu tautsaimniecību, Japānas Banka turpina īstenot neierastus monetārās politikas pasākumus, piemēram, Japānas valdības obligāciju tiešo pirkšanu un atbilstoša nodrošinājuma diapazona paplašināšanu.

ĀZIJAS ATTĪSTĪBAS VALSTIS

2009. gadā Āzijas attīstības valstu pretestība globālajai lejupslīdei bija ievērojama. 2009. gada 1. ceturksnī ārējās tirdzniecības sabrukuma rezultātā tādās uz eksportu orientētās valstīs kā Honkongas Īpašās pārvaldes apgabalā, Korejā, Malaizijā, Singapūrā, Ķīnas Republikā Taivānā un Taizemē reālā IKP pieauguma temps bija negatīvs. Savukārt Ķīnā, Indijā un Indonēzijā tautsaimniecības izaugsmes temps šajā periodā palēninājās, taču joprojām bija pozitīvs.

Ar plašas stimulejošu pasākumu paketes un ekspansīvas monetārās politikas atbalstu Āzijas attīstības valstīs 2. ceturksnī sākās atveseļošanās, un reālais IKP gada laikā pieauga par 5.7%.

Vairākumā Āzijas attīstības valstu patēriņa cenu inflācija 2009. gadā būtiski samazinājās. Vienīgi Indijā augošo pārtikas cenu dēļ ap gada beigām veidojās vairumtirdzniecības preču indeksa – Indijas Rezervju bankas plaši izmantota cenu rādītāja – būtiskas augšupvērstas tendences. Tā kā, sākot ar 2009. gada 2. ceturksni, Āzijas attīstības valstīs bija vērojami nozīmīgi makroekonomiskās situācijas uzlabojumi un arvien spēcīgāka investoru vēlme riskēt, ārvalstu kapitāla plūsmas, īpaši portfeļieguldījumi, 2009. gada martā sāka atgriezties šajās valstīs, izraisot vietējo obligāciju un kapitāla vērtspapīru tirgu stabilu atjaunotni. Kapitāla plūsmu pieaugums daudzās valstīs notika vienlaikus ar būtiska tekošā konta pārpalikuma veidošanos, kā rezultātā pastiprinājās augšupvērstais spiediens uz valūtu kursiem.

Runājot par Ķīnas tautsaimniecību, reālā IKP pieaugums samazinājās tikai nedaudz – no 9.6% 2008. gadā līdz 8.7% 2009. gadā. IKP izaugsmes pretestību globālajai ekonomiskajai lejupslīdei var skaidrot ar vairākiem faktoriem. Pirmkārt, Ķīnas varas iestāžu reakcija uz krīzi bija savlaicīga. Fiskālo stimulu pakete 4 trilj. renminbi apjomā un paaugstinātas subsīdijas patērētājiem kopā ar ekspansīvu monetāro politiku un būtisku kredītu atlikuma kāpumu veicināja par 90% lielākas investīcijas infrastruktūrā un privātā patēriņa elastību. Otrkārt, tā kā Ķīnas eksporta pievienotās vērtības daļa ir samērā zema, jo importa daļa Ķīnas eksportā ir liela, globālā eksporta sarukuma tiešā ietekme uz IKP pieaugumu nebija tik spēcīga. Tirdzniecības pozitīvais saldo 2009. gadā salīdzinājumā ar 2008. gadu ASV dolāru izteiksmē samazinājās par 33% galvenokārt īslaicīgas iedarbības faktoru dēļ. Visbeidzot, sakarā ar spēkā esošajiem ienākošo un izejošo portfeļieguldījumu ierobežojumiem ietekme uz banku bilancēm nebija spēcīga un kapitāla aizplūde no Ķīnas joprojām bija ierobežota, tādējādi mazinot spiedienu uz

iekšzemes patēriņu un ieguldījumiem. No 2009. gada februāra līdz oktobrim patēriņa cenu gada inflācija bija negatīva bāzes efektu dēļ, saglabājoties mērenam pamatā esošajam cenu spiedienam. Sākot ar 2009. gada 2. ceturksni, atjaunojās kapitāla plūsmu pirmskrīzes līmenis, un ārvalstu rezervju uzkrāšana turpinājās straujā tempā, 2009. gada beigās sasniedzot 2.4 trilj. ASV dolāru.

LATĪŅAMERIKA

2009. gada 1. pusgadā ekonomiskā aktivitāte Latīņamerikā, sekojot ļoti līdzīgai pasaules tautsaimniecības tendencei, strauji saruka. Salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu reālais IKP reģionā kopumā 2009. gada 1. ceturksnī samazinājās par 2.8% un 2. ceturksnī – par 3.9% (lai gan salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni tā pieaugums 2. ceturksnī bija 0.4%). Reģionā kopumā ekonomiskās aktivitātes sarukums 2009. gada 1. pusgadā bija vislielākais kopš 1980. gada, kad sāka statistisko datu vākšana, lai gan atsevišķās valstīs pēdējo triju gadu desmitu laikā bijušas vēl spēcīgākas recesijas. Taču pretēji pagātnes norisēm reģionu neskāra finanšu krīze, neraugoties uz straujo reālo korekciju.

2009. gada 2. ceturkšņa laikā patēriņa preču cenu un pieprasījuma kāpums, kā arī fiskālie un monetārie stimuli sāka veicināt tautsaimniecības atveseļošanos, lai gan dažādās valstīs tai bija nelielas atšķirības. Brazīlijā atveseļošanās notika īpaši strauji, un to daļēji noteica darba tirgus samērā stabilā situācija, fiskālie stimuli un varas iestāžu efektīvā rīcība, tām veiksmīgi atvieglot starptautiskās finanšu krīzes dēļ radītos stingros kredītēšanas nosacījumus. Turpretī Meksikā valsti skārušo šoku virkne (t.sk. naudas pārvedumu sarukums un cūku gripa), valsts lielāka atkarība no ASV, straujā darba tirgus situācijas pasliktināšanās un samērā noturīgais inflācijas līmenis ļauj skaidrot, kāpēc korekcijas izrādījās krasākas un ilgstošākas. Vienlaikus Latīņamerikā kopumā inflācijas spiediens turpināja mazināties. Tāpēc reģiona centrālās bankas 1. pusgadā varēja atvieglot monetāros nosacījumus. Arī SVF apstiprināja jaunu – elastīgo kredītlīniju (*Flexible Credit Line*)

Meksikai un Kolumbijai attiecīgi 31.6 mljrd. SDR un 7 mljrd. SDR apjomā. Pakāpeniski atkal uzlabojoties globālajiem finanšu nosacījumiem un atgriežoties vēlmei riskēt, samazinājās Latīņamerikas valstu valdības parāda kredītriska mijmaiņas darījumu procentu likmju starpības, nozīmīgi paaugstinājās akciju cenas un atjaunojās finanšu plūsmas, izraisot valūtas kursa kāpumus. Taču dažos gadījumos tos ierobežoja centrālo banku veiktās intervences. Turklāt dažas valstis (Brazīlija un Peru) ieviesa kādu no kapitāla kontroles veidiem.

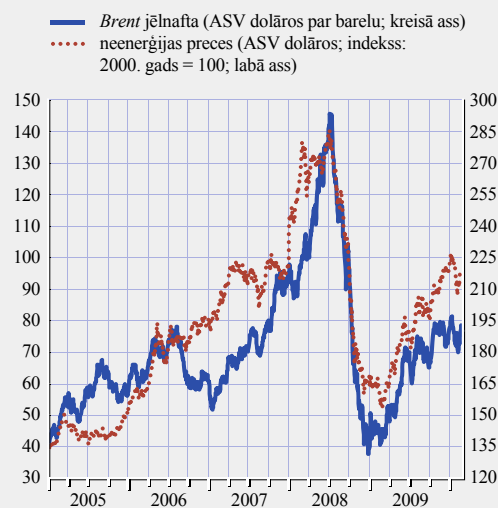
PREČU CENU ATJAUNOŠANĀS 2009. GADĀ

Pēc pēkšņā sarukuma 2008. gada 2. pusgadā naftas cenas 2009. gada 1. ceturksnī stabilizējās, bet pēc tam sāka augt. 2009. gada beigās Brent jēlnaftas cena bija 77.8 ASV dolāru par barelu. Euro izteiksmē tas aptuveni atbilst 2006. gada sākumā reģistrētajam līmenim. Gadā kopumā Brent jēlnaftas vidējā cena bija 62.5 ASV dolāri par barelu, t.i., par 36.4% mazāka par iepriekšējā gada vidējo cenu.

2009. gada 1. ceturksnī finanšu krīzes un tai sekojošās ekonomiskās lejupslīdes ietekmē naftas cenas atradās zemā līmenī, un tam bija spēcīga negatīva ietekme uz pieprasījuma perspektīvu. Jūtot šādu milzīgu pieprasījuma kritumu, OPEC nekavējoties reaģēja, samazinot kvotas, un organizācijas dalībvalstis ievēroja vienošanās ceļā panākto piedāvājuma samazinājumu. Pastāvot šādam milzīgi sarukušam piedāvājumam un vairs ne tik pesimistiskai globālās ekonomiskās perspektīvas izpratnei, 2009. gada 2. ceturksnī naftas cenas atkal sāka paaugstināties.

Ekonomiskās lejupslīdes dēļ spēcīgi pasliktinājās 2009. gada naftas pieprasījuma gaidas. Lai gan pieprasījuma kritums bija spēcīgs, īpaši attīstītajās valstīs, lejupslīde bija daudz dziļāka par gaidīto, sevišķi attīstības valstīs, kur fiskālo stimulu ieviešana prasīja lielus resursus. Tāpēc, sākot ar 2009. gada maiju, Starptautiskā Enerģētikas aģentūra atkārtoti paaugstināja savas pieprasījuma prognozes 2009. un 2010. gadam. Cenu pieaugumu daļēji noteica pieprasījuma perspektīvas uzlabošanās visa gada laikā.

3. attēls. Svarīgākās norises preču tirgos

Avoti: Bloomberg un Hamburgas Starptautiskās ekonomikas institūts.

Neenerģijas preču cenu dinamika bija līdzīga (sk. 3. att.). Metālu, sevišķi vara, cenas ievērojami pieauga, un to noturību veicināja arī ar plašo infrastruktūras stimulu paketi, par kuru paziņoja Ķīnas valdība, saistītie iepirkumi. Arī pārtikas (sevišķi cukura) cenas paaugstinājās, tomēr mazāk. Kopumā 2009. gadā neenerģijas preču cenas (ASV dolāru izteiksmē) salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pazeminājās vidēji aptuveni par 22%.

2.2. MONETĀRĀS UN FINANŠU NORISES

MONETĀRĀS EKSPANSIJAS PAMATTENDENCES TEMPS GADĀ GAITĀ SAMAZINĀJĀS

Monetārās ekspansijas pamattendences temps, kas parāda monetāro datu tendences, kuras nodrošina būtiskas norādes attiecībā uz cenu stabilitātes riskiem, 2009. gada gaitā turpināja samazināties.¹ To atspoguļoja aptuveni paralēlais plašās naudas rādītāja M3 un privātajam sektoram izsniegto MFI aizdevumu atlikuma

¹ Monetāro rādītāju pieauguma pamattempa koncepcijas skaidrojumu sk. ECB 2008. gada maija "Mēneša Biļetena" ielikumā *Underlying monetary dynamics: concept and quantitative illustration* ("Monetāro rādītāju pamatdinamika: koncepcija un kvantitatīva ilustrācija").

gada pieauguma tempa sarukums. Gada beigās šis kāpuma temps sasniedza attiecīgi -0.3% un -0.1% (ievērojami zemāks nekā 7.6% un 5.7% , kas bija vērojams 2008. gada beigās, un aptuveni 11% , ko reģistrēja 2007. gada beigās; sk. 4. att.).

Gada gaitā novērotais M3 gada pieauguma nepārtrauktais samazinājums lielākoties atspoguļoja neparasti stāvās ienesīguma līknes spēcīgo lejupvērsto ietekmi – tā veicināja līdzekļu pārvirzīšanu no monetārajiem aktīviem uz M3 neietilpstošiem ilgāka termiņa aktīviem. Tādējādi monetārās ekspansijas pamattendences temps bija lielāks, nekā to rādīja 2009. gada kopējā monetārā dinamika. Tas pamatā bija pretēji 2008. gada situācijai, kad lēzenās ienesīguma līknes ietekme nodrošināja, ka M3 pieaugums pārsniedza plašās naudas rādītāju ekspansijas tendenci.

Naudas un kredītu atlikuma rādītāju gada pieauguma tempa stabilais sarukums, kas bija vērojams 2009. gadā, neļāva saskatīt to, ka finanšu tirgus spriedzes pastiprināšanās pēc

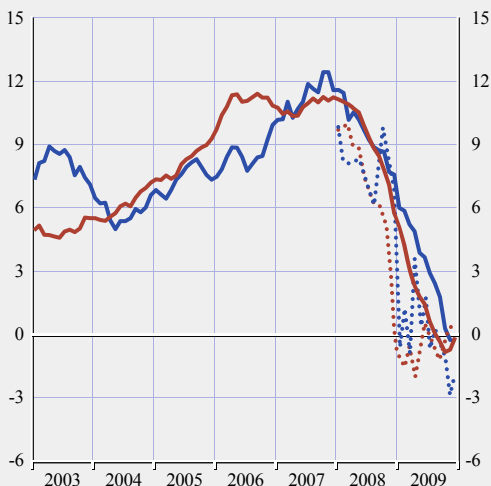
Lehman Brothers bankrota 2008. gada septembra vidū bija saistīta ar samērā pēkšņām monetāro norišu pārmaiņām. Minētā notikuma ietekmē M3 un privātajam sektoram izsniegto aizdevumu atlikuma īsāka termiņa kāpuma temps (t.i., uz gadu attiecinātais 3 mēnešu pieauguma temps) gandrīz visu 2009. gadu samērā neprognozējami svārstījās ap nulli. Tomēr, aplūkojot informāciju, ko ietver dažādu sektoru un atsevišķo M3 sastāvdaļu un tajā neietilpstošo bilances posteņu dinamika, šķiet, ka M3 un aizdevumu atlikuma pieauguma tempa straujo samazinājumu 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā nav pavadījis vienlīdz spējš monetāro rādītāju pieauguma pamattempa sarukums.

Turklāt 2009. gadā reģistrētais M3 un aizdevumu atlikuma negatīvais gada pieauguma temps jāaplūko, ņemot vērā monetārās likviditātes un parāda augsto līmeni, kāds bija uzkrājies gados pirms finanšu satricinājuma. Tāpēc zināma šāda līmeņa samazināšanās uzskatāma par dabisku. Šāds kritums varētu būt izraisījis to, ka M3 un aizdevumu atlikuma pieaugums samazinājies spēcīgāk un ilgāku laika periodu, nekā to varētu gaidīt, pamatojoties, piemēram, uz ekonomiskās aktivitātes vai procentu likmju dinamiku.

4. attēls. M3 un aizdevumi privātajam sektoram

(pārmaiņas, %; sezonāli un ar kalendāro ietekmi izlīdzināti dati)

- M3 (gada pieauguma temps)
- M3 (uz gadu attiecinātais 3 mēnešu pieauguma temps)
- aizdevumi privātajam sektoram (gada pieauguma temps)
- aizdevumi privātajam sektoram (uz gadu attiecinātais 3 mēnešu pieauguma temps)

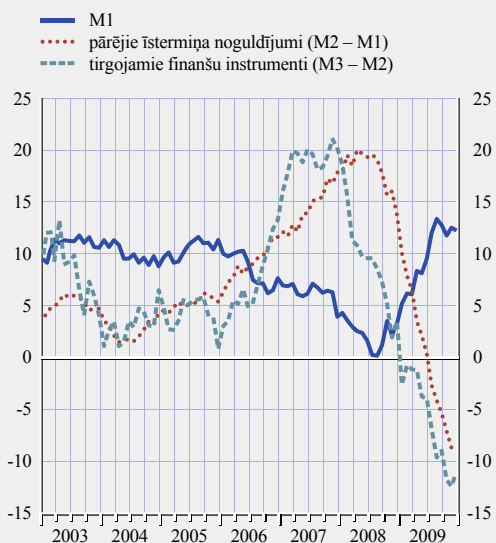
Avots: ECB.

M3 SASTĀVDAĻU DINAMIKU GALVENOKĀRT IETEKMĒJA STĀVĀ IENESĪGUMA LĪKNE

2009. gada gaitā novērotais M3 gada kāpuma sarukums slēpa samērā lielu tā galveno sastāvdaļu dinamikas dažādību (sk. 5. att.). Šo kritumu galvenokārt noteica pieaugoši negatīvs īstermiņa noguldījumu, izņemot noguldījumus uz nakti (t.i., M2 – M1), un tirgojamo finanšu instrumentu (t.i., M3 – M2) atlikuma gada pieauguma temps – decembrī tas bija attiecīgi -9.1% un -11.0% . Turpretī M1 gada kāpuma temps ievērojami palielinājās, decembrī sasniedzot 12.3% , kas uzskatāms par ļoti stabilu rādītāju. Dažādo M3 sastāvdaļu pieauguma nevienmērīgumu noteica zems procentu likmju līmenis un arvien sarūkošās par dažādiem monetārajiem aktīviem maksāto procentu likmju starpības. Tādējādi vislikvidāko monetāro aktīvu turēšanas izvēles izmaksas bija zemas, tāpēc līdzekļi tika pārvirzīti no īstermiņa termiņnoguldījumiem (t.i., noguldījumiem ar noteikto termiņu līdz

5. attēls. M3 galvenās sastāvdaļas

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %; sezonāli un ar kalendāro ietekmi izlīdzināti dati)

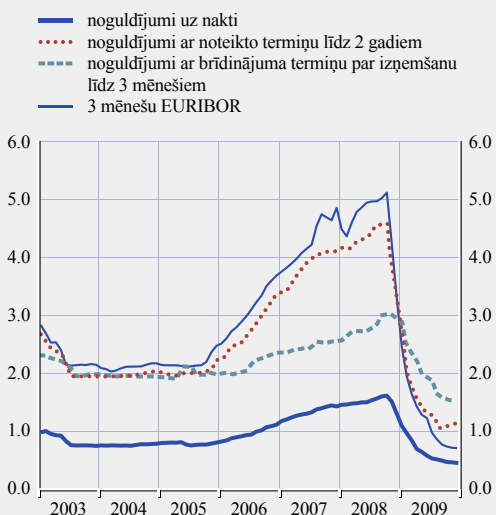

Avots: ECB.

2 gadiem) un tirgojamiem instrumentiem uz noguldījumiem uz nakti. Tomēr notika arī līdzekļu pārvirzīšana uz īstermiņa krājnoguldījumiem (t.i., noguldījumiem ar brīdinājuma termiņu par

6. attēls. MFI īstermiņa noguldījumu procentu likmes un naudas tirgus procentu likme

(gadā, %)

Avots: ECB.

izņemšanu līdz 3 mēnešiem), jo to procentu likmes joprojām bija nedaudz augstākas nekā īstermiņa termiņnoguldījumiem (sk. 6. att.). Šāda līdzekļu pārvirzīšana starp M3 sastāvdaļām papildināja to aizplūdi no M3, ko izraisīja tāvā ienesīguma līkne.

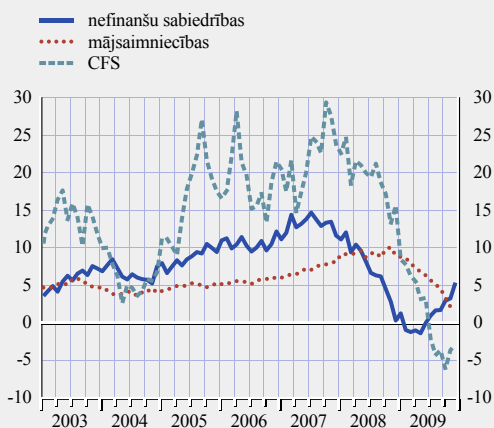
Tas, ka bankas kopš 2008. gada beigām ļoti ievērojami samazinājušas īstermiņa noguldījumu un tirgojamo instrumentu atlīdzību, atspoguļo arī papildu finansējuma avotu pieejamību. Proti, īstermiņa finansējuma trūkumu lielākoties mazināja Eurosistēmas nodrošinātā centrālo banku likviditāte, un stāvās ienesīguma līknes apstākļos bankas varēja arī piesaistīt ilgāka termiņa finansējumu un izmantot parāda vērtspapīru emisijām sniegto valdības garantiju atbalstu.

SEKTORU NAUDAS TURĒJUMI ATSPUGUĻO EKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS CIKLA IETEKMI

Novērotais M3 gada pieauguma samazinājums neparādīja arī nedaudz atšķirīgu atsevišķo sektoru naudas turējumu dinamiku. Plašākais M3 sastāvdaļu apkopojums, par kuru pieejama ticama informācija sektoru dalījumā, ir īstermiņa noguldījumi un *repo* darījumi (tālāk tekstā – M3 noguldījumi). Mājsaimniecību M3 noguldījumu atlikuma gada pieauguma temps gada gaitā samazinājās, decembrī sasniedzot 1.9% (2008. gada beigās – 9.0%; sk. 7. att.). Turpretī nefinanšu sabiedrību M3 noguldījumu atlikuma gada pieauguma temps gada gaitā samazinājās, decembrī sasniedzot 5.4%. Šādas atšķirīgas norises atbilda ekonomiskās attīstības cikla dinamikai. Šajā ziņā samērā pakāpeniskais mājsaimniecību M3 noguldījumu atlikuma pieauguma tempa sarukums (salīdzinājumā ar vērojamo tempa palielināšanos nefinanšu sabiedrībām) atspoguļo to, ka mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi parasti ir stabilāki par ekonomisko aktivitāti. Turpretī uzņēmumu naudas plūsmas parasti uzlabojas ekonomiskās attīstības cikla sākumā, un pēc tam tās var izmantot, lai veidotu likviditātes drošības rezerves ražošanas un ieguldījumu finansēšanai, gaidot ekonomiskās vides uzlabošanu.

7. attēls. Noguldījumi sektoru dalījumā

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošu periodu; %; sezonāli un ar kalendāro ietekmi neizlīdzināti dati)

Avots: ECB.

2009. gadā novēroto mājsaimniecību veikto M3 noguldījumu atlikuma gada pieauguma tempa pakāpenisko samazinājumu ļoti būtiski skāra arī ienesīguma līknes slīpuma palielināšanās un akciju tirgus situācijas uzlabošanās, kā ietekmē mājsaimniecības pārvirzīja līdzekļus no M3 noguldījumiem uz ilgāka termiņa un, iespējams, riskantākiem aktīviem ārpus M3. Šāda pārvirzīšana, iespējams, neļauj saskatīt piesardzības nolūkos veidoto naudas turējumu pieaugumu, ko izraisīja ekonomiskā un finanšu nenoteiktība pēc *Lehman Brothers* sabrukuma. Tomēr, tā kā šī nenoteiktība skāra situāciju banku sektorā un banku noguldījumu drošību, liela daļa šo papildu turējumu, iespējams, pēc valdības garantiju izsniegšanas banku noguldījumiem izpaužas kā ilgāka termiņa noguldījumi ārpus M3.

Nemonetāro finanšu starpnieku, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (citu finanšu starpnieku – CFS), veikto M3 noguldījumu atlikuma gada pieauguma temps 2009. gadā turpināja samazināties, sarūkot vairāk nekā par 18 procentu punktiem un decembrī sasniedzot -2.9% . Šo spēcīgo sarukumu var skaidrot ar to, ka CFS parasti ātri reaģē uz procentu likmju situācijas pārmaiņām, kā arī ar novēroto aktivitātes mazināšanos vērtspapīrošanas jomā,

kas saistīta ar CFS noguldījumu izveidošanu MFI, kas izsniedz vērtspapīrotos aizdevumus.

PRIVĀTĀJAM SEKTORAM IZSNIEGTO KREDĪTU ATLIKUMA KĀPUMS IEVĒROJAMI SAMAZINĀJĀS

No M3 neietilpstošajiem bilances posteņiem 2009. gadā turpināja sarukt euro zonas rezidentiem izsniegto MFI kredītu atlikuma gada pieauguma temps, decembrī sasniedzot 2.4% (2008. gada decembrī – 6.9% ; sk. 8. att.). Tas galvenokārt atspoguļoja privātajam sektoram izsniegto kredītu atlikuma gada kāpuma tempa nozīmīgu samazinājumu, turpretī valdībai izsniegto kredītu atlikuma gada pieauguma temps būtiski palielinājās.

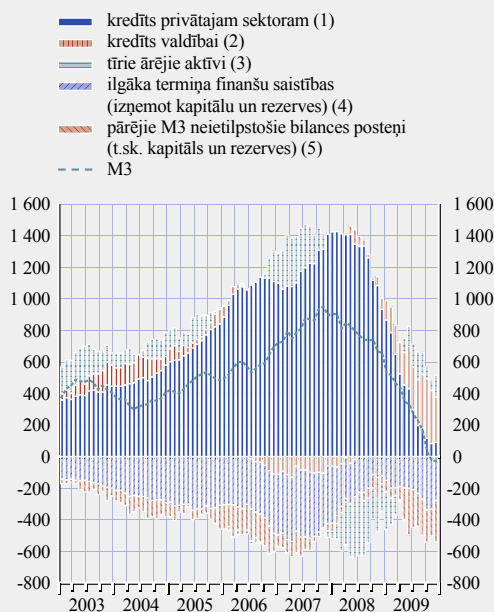
Valdībai izsniegto kredītu atlikuma gada kāpuma tempa pieaugumu galvenokārt noteica MFI rīcībā esošo valdības vērtspapīru turējumu būtisks palielinājums gada gaitā. Ņemot vērā valdošo procentu likmju situāciju, apstākļos, kad aizdevumu pieprasījums no privātā sektora puses ir mērens un bankas uzskata, ka kredītņēmēju saistību neizpildes risks palielinājies, valdības vērtspapīrus uzskatīja par pievilcīgām likvidu ieguldījumu iespējām. Turklāt šie vērtspapīri bija drošas ieguldījumu iespējas, ko varēja bez problēmām izmantot kā nodrošinājumu Eurosistēmas likviditātes operācijās. Vienlaikus 2009. gadā ievērojami pieauga valdības vērtspapīru emisijas.

Turpretī privātajam sektoram izsniegto kredītu atlikuma gada kāpuma temps gada gaitā būtiski samazinājās, un decembrī tas bija pieticīgs – 0.7% . Tas atspoguļoja gan privātā sektora parāda vērtspapīru, gan privātajam sektoram izsniegto aizdevumu atlikuma gada pieauguma tempa sarukumu. MFI rīcībā esošo privātā sektora neakciju vērtspapīru turējumu gada kāpuma temps samazinājās, zūdot 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā veikto apjomīgo vērtspapīrošanas darījumu, iegūtos vērtspapīrus paturot,² ietekmei. Šāda prakse ieguva īpašu nozīmi 2008. gada 4. ceturksnī, kad ECB

2 Vērtspapīrošana, iegūtos vērtspapīrus paturot, ir prakse, kad darījumu uzsākušā MFI atpērk vismaz dažus no vērtspapīriem, kas radīti tradicionālajā vērtspapīrošanas procesā, iegūtos vērtspapīrus pārdodot.

8. attēls. M3 neietilpstošie bilances posteņi

(gada plūsmas; mljrd. euro; sezonāli un ar kalendāro ietekmi izlīdzināti dati)

Avots: ECB.

Piezīmes. M3 parādīts tikai kā atsauce ($M3 = 1 + 2 + 3 - 4 + 5$). Ilgāka termiņa finanšu saistības (izņemot kapitālu un rezerves) parādītas ar mīnusa zīmi, jo tās ir MFI sektora saistības.

centrālo banku likviditātes nodrošināšanā pārgāja uz fiksētas procentu likmes operācijām ar pilna apjoma piešķirumu. Tā kā bija izveidojies šis jaunais vērtspapīru krājums un gada gaitā ievērojami palielinājies valdības vērtspapīru uzkrājums, 2009. gadā MFI neizjuta vajadzību radīt papildu nodrošinājumu, un tādējādi vērtspapīrošanas aktivitātes, iegūtos vērtspapīrus paturot, kļuva arvien retākas.

Privātajam sektoram izsniegto MFI aizdevumu (lielākā privātajam sektoram izsniegto kredītu sastāvdaļa) atlikuma gada pieauguma temps 2009. gadā turpināja samazināties, un gada 4. ceturksnī tas kļuva mazliet negatīvs. Tā īstermiņa dinamika liecina, ka 2009. gadā novēroto stabilo gada kāpuma tempa sarukumu noteica spēcīgais kritums 2008. gada 4. ceturksnī un visu gadu reģistrētās ierobežotās plūsmas. Uz gadu attiecinātais 3 mēnešu pieauguma

temps tiešām visu 2009. gadu svārstījās aptuveni -0.5% līmenī (sk. 4. att.). Šī aina nemainās pēc tam, kad tiek ņemta vērā samazinošā ietekme, kāda ir vērtspapīrošanas darbību kontekstā veiktajai aizdevumu izslēgšanai no bilances, tomēr šādas korekcijas atbilstoši ietekmei veikšana neļauj ne gada, ne īstermiņa kāpuma tempam sarukt mazākam par nulli. Taču, lai gan 2009. gada sākumā korigēto un nekorigēto pieauguma tempu starpība bija būtiska, gada gaitā tā nepārtraukti saruka, atspoguļojot vērtspapīrošanas aktivitātes samazināšanos.

Privātajam sektoram izsniegto aizdevumu atlikuma kopējais sarukums bija plaši vērojams dažādos kredītņēmēju sektoros, lai gan tas arī neparāda zināmas atšķirības šo sektoru dinamikā. Pēc ievērojama krituma 2008. gada 4. ceturksnī mājāsaimniecībām izsniegto aizdevumu atlikuma gada pieauguma tempa samazinājums 2009. gada 1. ceturksnī kļuva mērenāks un pēc tam kopumā saglabājās stabils (aptuveni nulle), gada nogalē nedaudz paaugstinoties. Šādu uzlabojumu galvenokārt noteica mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu atlikuma dinamika. Turpretī nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu atlikuma gada kāpuma temps strauji samazinājās visu gadu, sarūkot no 9.5% 2008. gada decembrī līdz -2.2% 2009. gada decembrī. Šāds samazinājums bija vērojams visos termiņos, tomēr jūtāmāks – īsākos termiņos, un tikai ilgtermiņa aizdevumu (t.i., ar termiņu ilgāku par 5 gadiem) plūsmas visu gadu bija pozitīvas. Īstermiņa aizdevumu atlikuma sarukums varētu atspoguļot ievērojami mazāku tirdzniecības apjomu un krājumus 2009. gadā. Turklāt nefinanšu sabiedrības, iespējams, daļēji pārgājušas uz fiksētas procentu likmes ilgtermiņa banku aizdevumiem, mēģinot izmantot esošo zemo procentu likmju priekšrocības. Vienlaikus paaugstinātas nenoteiktības apstākļos uzņēmumi, kam pieejams uz tirgus instrumentiem balstīts finansējums, iespējams, vēlējās samazināt atkarību no bankām, palielinot tirgus finansējuma izmantošanu, ņemot vērā nefinanšu sabiedrību emitēto vērtspapīru un MFI aizdevumu procentu likmju starpību sarukumu.

Šāda mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu atlikuma dinamika, šķiet, atbilst vēsturiskajām tendencēm. Mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu atlikuma pieauguma tempa pārmaiņas parasti sakrīt ar būtiskajiem pagrieziena punktiem reālā IKP kāpumā (vai arī tos nedaudz apsteidz), bet nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu atlikuma pieaugums parasti par dažiem ceturkšņiem atpaliek no IKP dinamikas. Šīs likumsakarības atspoguļo dažādus faktorus. No vienas puses, gan procentu likmēm, gan mājokļu cenām tautsaimniecības izaugsmes palēnināšanās apstākļos piemīt tendence samazināties, izraisot pieprasījuma atjaunošanos pēc aizdevumiem mājokļa iegādei no atsevišķu mājsaimniecību puses. No otras puses, atveseļošanās periodā naudas plūsmām uzlabojoties, uzņēmumi parasti izmanto iekšējos līdzekļus un tikai vēlāk pievēršas ārējam finansējumam; tas varētu izskaidrot to, ka nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu dinamika parasti atpaliek no IKP dinamikas. Vienlaikus nozīme var būt arī dažiem piedāvājuma faktoriem. Piemēram, atveseļošanās agrīnajās stadijās bankas labprātāk palielina aizdevumus mājsaimniecībām nekā aizdevumus uzņēmumiem, jo mājsaimniecību aizdevumi (īpaši aizdevumi mājokļa iegādei) ir ar labāku nodrošinājumu.³ Euro zonas banku veiktās kreditēšanas apsekojums norāda uz arvien stingrāku kreditēšanas nosacījumu ieviešanu 2009. gadā, lai gan stingrības pakāpe laika gaitā mazinājās. Šāda stingrāku nosacījumu ieviešana zināmā mērā atspoguļoja bilances ierobežojumus, nepietiekamo ārējā finansējuma pieejamību un likviditātes ierobežojumus, tomēr galvenokārt to izraisīja kredītņēmēju kredītspējas pārmaiņas – tā parasti pasliktinās ekonomiskās lejupslīdes apstākļos un uzlabojas tautsaimniecības atveseļošanās laikā.

CFS izsniegto MFI aizdevumu atlikuma gada pieauguma temps turpināja sarukt, 2009. gada decembrī sasniedzot 4.3% (2008. gada decembrī – 10.1%). Šāds spēcīgs palēninājums, iespējams, bija saistīts ar to, ka bija būtiski mainījās ieguldītāju prioritātes – tie deva priekšroku tradicionālākiem finanšu produktiem,

tādējādi izraisot CFS darbības apjoma vispārēju samazināšanos. Šajā ziņā svarīga bija gandrīz pilnīgā vērtspapīrošanas tirgus apstāšanās.

No citiem M3 neietilpstošajiem bilances posteņiem gada gaitā būtiski palielinājās naudas līdzekļu turētāju sektora rīcībā esošo MFI ilgāka termiņa finanšu saistību (izņemot kapitālu un rezerves) turējumu gada pieauguma temps, decembrī sasniedzot 5.8% (2008. gada beigās – 0.6%). Tādējādi tas pārtrauca kopš 2007. gada 2. ceturkšņa novēroto lejupslīdes tendenci. Šāds pieaugums galvenokārt atspoguļoja ne tikai ilgāka termiņa noguldījumu (t.i., noguldījumu ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu ilgāku par 3 mēnešiem un noguldījumu ar noteikto termiņu ilgāku par 2 gadiem), bet arī ilgāka termiņa parāda vērtspapīru (t.i., vērtspapīru ar termiņu ilgāku par 2 gadiem) atlikuma spēcīgāku pieaugumu. Kopumā 2009. gadā novērotais ilgāka termiņa finanšu saistību kāpums atspoguļo pārbīdi uz ilgākiem termiņiem, ņemot vērā ienesīguma līknes slīpumu. Arī valdības garantijas un tirgus konfidences uzlabošanās varētu būt veicinājusi šo naudas turētāju sektoru rīcībā esošo ilgāka termiņa MFI parāda vērtspapīru uzkrājuma pieaugumu.

Visbeidzot, euro zonas MFI ārējā pozīcijā 2009. gadā samazinājās gan ārējie aktīvi, gan ārējās saistības. Tas bija pirmais euro zonas MFI ārējās pozīcijas absolūtā apjoma sarukums kopš 1999. gada. Tomēr tā rezultātā euro zonas MFI tūrā ārējā pozīcija pieauga par 135 mljrd. euro, jo ārējo saistību samazinājums pārsniedza ārējo aktīvu sarukumu. Šādu aktīvu un saistību kritumu nosaka starpbanku pārrobežu pozīciju samazināšana apstākļos, kad notiek plašāks aizņemto līdzekļu attiecības samazināšanas process MFI bilancē. Sīkāku diskusiju par MFI bilances norisēm 2009. gadā un to ietekmi uz privātajam sektoram izsniegtajiem aizdevumiem sk. 3. ielikumā.

3 Sk. ECB 2009. gada oktobra "Mēneša Biļetena" ielikumu *Loans to the non-financial private sector over the business cycle in the euro area* ("Aizdevumi nefinanšu sabiedrībām euro zonā ekonomiskās attīstības cikla stadijās").

JAUNĀKĀS NORISES BANKU BILANCĒS UN TO IETEKME UZ PRIVĀTAJAM SEKTORAM IZSNIEGTAJĪEM AIZDEVUMIEM

2008. gada pēdējos mēnešos notikušās finanšu satricinājuma pastiprināšanās dēļ MFI visā pasaulē arvien vairāk bijušas spiestas samazināt savu bilanču apjomu. Euro zonas MFI nav spējušas izvairīties no šā spiediena un 2009. gadā samazinājušas savus galvenos aktīvus par 329 mljrd. euro jeb 1.1%.¹ Tas bija pirmais samazinājums kopš 1999. gada un likvidēja daļu no ievērojamā aizņemto līdzekļu attiecības palielinājuma, kas veikts no 2004. gada līdz 2008. gada vidum. Ņemot vērā minēto, šajā ielikumā aplūkots, kā 2009. gadā veiktā aizņemto līdzekļu attiecības samazināšana ietekmēja aizdevumus privātajam sektoram, kas ir galvenais uzņēmumu un mājsaimniecību finansēšanas avots.

Apsvērumi saistībā ar banku bilanču koriģēšanu

Ar finanšu satricinājumu saistītais spiediens uz kapitāla rādītājiem un finansēšanas pozīcijām nozīmēja, ka bankām 2009. gadā nācās ņemt vērā vairākus sarežģītus apsvērumus attiecībā uz to bilanču koriģēšanu. Finansēšanas ziņā bankas negatīvi ietekmēja ieguldītāju augošās bažas un to dēļ – augstākas finansēšanas izmaksas, kas vēl vairāk palielināja spiedienu uz banku kapitāla pozīcijām, ko izraisīja sarūkošās aktīvu cenas un zaudētie kredīti. Šādā situācijā bankai vajadzēs samazināt savu finanšu parāda rādītāju, vai nu piesaistot papildu pašu kapitālu, vai samazinot aktīvus. Finanšu satricinājuma laikā šāda aizņemto līdzekļu attiecības mazināšana lielākoties tiks veikta kā aktīvu samazināšana, jo pretējā gadījumā, ņemot vērā augsto vēlni izvairīties no riska, īsā laikā būtu nepieciešams milzīgs pašu kapitāla apjoms, kas vēl vairāk palielinātu pašu kapitāla izmaksas. Atbrīvošanās no aktīviem parasti tiks veikta, atsavinot ar pamatdarbību nesaisītus aktīvus, lai iegūtu likviditāti, un samazinot riskanto aktīvu pozīcijas. Attiecībā uz dažādiem likviditātes avotiem pastāv dabiska hierarhija. Parasti bankas vispirms likvidēs īstermiņa aktīvus, tad ārējos aktīvus un visbeidzot – ilgtermiņa aktīvus.² Tādējādi aizdevumi uzņēmumiem un mājsaimniecībām kā ilgāka termiņa aktīvi būs šāda saraksta noslēgumā. Kopumā šos aktīvus iespējams samazināt, tikai ierobežojot jaunu kredītu izsniegšanu un atmaksājot esošos aizdevumus. Turklāt papildu stimulus atturēties no atbrīvošanās no aizdevumiem nodrošina euro zonas banku sistēmā ierastie uzņēmējdarbības modeļi, kuru pamatā ir noturīgas attiecības ar klientiem. Praksē, ņemot vērā šādu apsvērumu sarežģītību, minētā hierarhija visā MFI sektorā, visticamāk, darbosies neredzami atšķirīgi. Strukturālie apsvērumi (piemēram, atjaunota koncentrēšanās uz pamatdarbību vai mazāka līdzdalība starptautiskajās finansēs) var noteikt stingru šādas hierarhijas piemērošanu bilances samazināšanā, turpretī īslaicīgi finansēšanas apstākļi (piemēram, varbūtība saņemt likviditāti no centrālās bankas) var noteikt, ka jāmaksā prēmija par vērtspapīru turējumu palielināšanu, tiklīdz pabeigts aizņemto līdzekļu attiecības samazināšanas sākotnējais posms.

Pārsvārā koriģēšana veikta, samazinot starpbanku kredītus

MFI kopsavilkuma bilances samazināšanās 2009. gadā neietekmēja visas aktīvu klases vienādi. MFI galveno aktīvu sarukumu par 329 mljrd. euro skaidroja būtisks ārējo aktīvu un euro

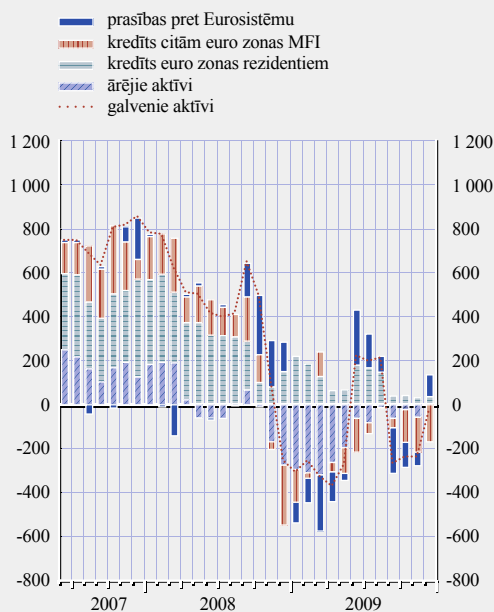
1 Galvenie aktīvi ietver visus bilances posteņus, izņemot pamatlīdzekļus, "pārējos aktīvus" un naudas tirgus fondu akcijas un daļas.

2 Sīkāku informāciju par aktīvu likvidācijas secību sk. F. Allen un D. Gale, *Financial contagion*, *Journal of Political Economy*, 108. sējums, Nr. 1, 2000. gads, 1.–33. lpp.

zonas MFI izsniegto aizdevumu atlikuma samazinājums attiecīgi par 440 mljrd. euro un 366 mljrd. euro, turpretī euro zonas rezidentiem (gan privātajam sektoram, gan valdībai) izsniegto kredītu atlikums pieauga par 379 mljrd. euro (sk. A att.). Lielu daļu novērotā ārējo aktīvu samazinājuma noteica turējumu attiecībā pret ārvalstu bankām sarukums, īpaši atspoguļojot to, ka tiek samazinātas pirms finanšu satricinājuma vērotās spēcīgās kapitāla plūsmas uz finanšu centriem.³ Tāpēc kopumā galveno bilances koriģēšanas triecienu uzņēma starpbanku darbības joma. Aptuveni vienu trešdaļu no samazinājuma, kas bija vērojams aizdevumu pozīcijās attiecībā pret citām euro zonas MFI, noteica MFI prasību pret Eurosistēmu sarukums, ko var skaidrot ar to, ka tiek novērsti 2008. gada septembrī un oktobrī pieredzētais šādu prasību ievērojamais pieaugums ECB veikto pastiprinātā kreditēšanas atbalsta pasākumu dēļ. Vēl vienu trešdaļu kompensēja euro zonas MFI emitēto vērtspapīru turējumu pieaugums.

A attēls. Euro zonas MFI galveno aktīvu (izņemot akcijas un citus kapitāla vērtspapīrus) turējumi sektoru dalījumā

(3 mēnešu plūsmas; mljrd. euro; sezonāli izlīdzināti dati)

Avots: ECB.

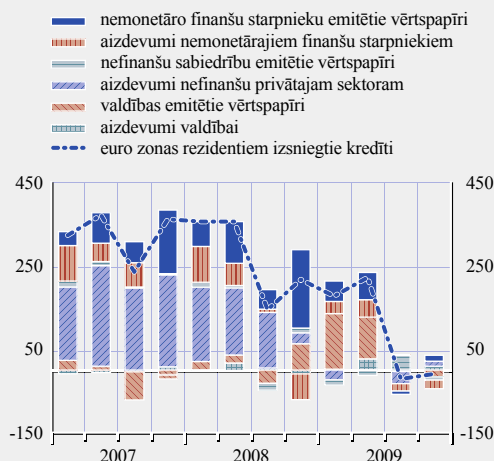
Privātajam sektoram izsniegtie kredīti skarti mazāk

Attiecībā uz euro zonas rezidentiem izsniegtajiem kredītiem lielākā daļa 2009. gadā novērotā pieauguma bija saistīta ar būtisko kāpumu (251 mljrd. euro), ko reģistrēja valdības vērtspapīru turējumiem. Valdības vērtspapīru turējumu uzkrāšanos veicināja gada gaitā novērotā procentu likmju situācija, kas nodrošināja labas peļņas iespējas. Ieguldījumi valdības vērtspapīros sniedza arī papildu priekšrocības. Pirmkārt, šie vērtspapīri ļāva bankām īslaicīgi ieguldīt brīvos līdzekļus likvidos aktīvos ar samērā labu atlīdzību apstākļos, kad aizdevumu pieprasījums ir ierobežots un bankas uzskata, ka kredītņēmēju saistību neizpildes risks ir pieaudzis. Otrkārt, tie bija droša un ērta ieguldījumu veikšanas alternatīva ar zemām kapitāla prasībām situācijā, kad bankas meklēja iespēju samazināt savu portfeļu vidējo riska līmeni. Nefinanšu privātajam sektoram izsniegtie kredīti, kas iekļauj kredītus māsaimniecībām un uzņēmumiem aizdevumu un neakciju vērtspapīru veidā (lielākais MFI bilances postenis), 2009. gadā saruka par 72 mljrd. euro (sk. B att.). Salīdzinājumā ar euro zonas MFI bilanču kopējo samazinājumu šis sarukums bija samērā neliels, un tādējādi nefinanšu privātajam sektoram izsniegto kredītu atlikums procentuāli no MFI galvenajiem aktīviem pat nedaudz pieauga. Tomēr šo nefinanšu privātajam sektoram izsniegto kredītu atlikuma samazinājumu, ko noteica aizdevumu atlikuma sarukums, ar uzviju kompensēja nemonetāro finanšu starpnieku, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus, emitēto vērtspapīru turējumu palielinājums (122 mljrd. euro). Liela daļa šādu MFI rīcībā esošo vērtspapīru turējumu pieauguma atspoguļoja 1. pusgadā notikušo vērtspapīrošanu, iegūtos vērtspapīrus paturot: vērtspapīrus, ko izveidoja, izmantojot no MFI bilances izslēgtos aizdevumus, atpirka attiecīgās MFI. Bieži tas darīts, lai šos vērtspapīrus lietotu kā nodrošinājumu

3 Sk. ECB 2009. gada novembra "Mēneša Biļetena" ielikumu *The role of MFI external assets and liabilities in the recent deleveraging process* ("MFI ārējo aktīvu un saistību loma nesenoajā aizņemto līdzekļu attiecības samazināšanas procesā").

B attēls. Euro zonas rezidentiem izsniegtie kredīti (izņemot akcijas un citus kapitāla vērtspapīrus)

(ceturkšņa plūsmas; mljrd. euro; sezonāli neizlīdzināti dati)

Avots: ECB.

gan attiecībā pret iekšzemes, gan ārvalstu MFI. Šķiet, ka tas galvenokārt atspoguļoja pirms satricinājuma veiktajai aktīvu uzkrāšanai pretēju procesu. Tāpat kā šādu pozīciju pieaugums, iespējams, veicinājis spēcīgo kredītu piedāvājumu pārējai tautsaimniecībai, MFI savstarpējo pozīciju sarukumam varētu būt bijusi negatīva ietekme uz banku aizdevumiem privātajam sektoram. Kopumā ierobežotās pārmaiņas, kas 2009. gadā bija vērojamas uzņēmumiem un mājsaimniecībām izsniegto kredītu jomā euro zonas MFI bilanču būtiskās samazināšanas kontekstā, liecina, ka bankas galvenokārt pievērsušās kreditēšanai kā to pamatdarbībai.

Eurosistēmas likviditātes operācijās. Attiecīgi novērotais nefinanšu privātajam sektoram izsniegto kredītu atlikuma samazinājums neatspoguļo faktisko sarukumu, bet gan bilances posteņu pārbīdi.

Attiecībā uz instrumentu dalījumu skaidra un noteikta 2009. gadā notikušā bilances koriģēšanas procesa iezīme bija banku centieni uzlabot likviditāti, palielinot savas parāda vērtspapīru turējumu pozīcijas. Valdības vērtspapīru iegāde, MFI savstarpējo aizdevumu aizstāšana ar MFI vērtspapīriem un aizdevumu portfeļa daļas vērtspapīrošana (bilances korekcijas 387 mljrd. euro kopsummā) ļāva bankām iegūt likviditāti no Eurosistēmas.

Kopumā euro zonas MFI bilanču sarukšanas process koncentrējās uz MFI savstarpējām pozīcijām, un šīs pozīcijas tika samazinātas

NAUDAS TIRGUS APSTĀKĻI UZLABOJĀS

Spridze euro zonas naudas tirgū 2009. gadā, apstākļiem pēc finanšu krīzes pastiprināšanās 2008. gada septembrī normalizējoties, turpināja mazināties. To atspoguļoja būtiskais naudas tirgus procentu likmju kritums un naudas tirgus procentu likmju starpību sarukums. Konkrētāk, salīdzinājumā ar 2008. gada oktobrī sasniegto rekordlīmeni ievērojami saruka darījumu ar nodrošinājumu un beznodrošinājuma darījumu naudas tirgus procentu likmju starpības, tomēr vēsturiskā skatījumā tās joprojām bija lielas.

Šādu uzlabojumu euro zonas naudas tirgos galvenokārt noteica ārkārtas likviditātes atbalsts, ko ECB sniedza euro zonas bankām, būtiska galveno ECB procentu likmju samazināšana pēc finanšu krīzes pastiprināšanās 2008. gada rudenī un euro zonas valdību veiktās intervences, lai atbalstītu grūtībās nonākušās

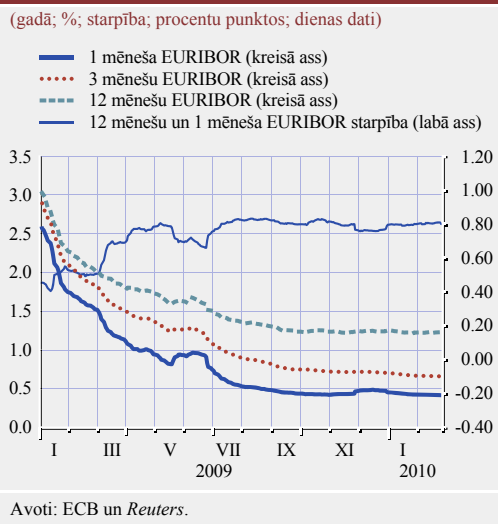
finanšu iestādes. Visu 2009. gadu Eurosistēma turpināja nodrošināt finanšu sistēmai bagātīgu likviditātes apjomu, veicot visas refinansēšanas operācijas kā fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna apjoma piešķirumu. Īpaši trīs ITRO ar 1 gada termiņu, ko veica 2009. gada jūnijā, septembrī un decembrī, darbojās kā katalizators banku likviditātes pozīciju uzlabošanai ilgākā termiņā, tādējādi vēl vairāk veicinot dažādu termiņu naudas tirgus procentu likmju starpību samazināšanos, vienlaikus palīdzot bankām nodrošināt kredītus reālajai tautsaimniecībai.

2009. gadā saruka darījumu ar nodrošinājumu un beznodrošinājuma darījumu naudas tirgus procentu likmes visā termiņu spektrā. Šā sarukuma temps kļuva arvien lēnāks, un gada beigās procentu likmes pietuvojās rekordzemam līmenim. Pieaugums bija vērojams tikai no maija beigām līdz pirmajai ITRO ar 1 gada

termiņu, ko 24. jūnijā veica ar fiksētu procentu likmi un pilna apjoma piešķirumu. Šajā periodā likviditātes pārpalikums, ko mēra kā starpību starp kopējo likviditātes atlikumu un sistēmas faktiskajām likviditātes vajadzībām, pirms operācijas ar 1 gada termiņu veikšanas būtiski samazinājās, jo bankas labprātāk pārvirzīja savu ECB finansējumu uz ilgāku termiņu (1 gads), tādējādi ievērojamos apjomos atbrīvojot nodrošinājumu, kas bija izmantots termiņu sasniegusajās īsāka termiņa operācijās. Tāpēc naudas tirgus procentu likmes īslaicīgi pieauga. Darījumu uz nakti indeksa mijmaiņas (OIS) procentu likmju kāpums bija jūtams, bet īstermiņa beznodrošinājuma darījumu procentu likmju pieaugums – mazāks. Īpaši EONIA no 7. maija, kad tika izziņotas vairākas ITRO ar 1 gada termiņu, līdz 24. jūnijam, kad Eurosistēma veica pirmo no šīm operācijām, palielinājās aptuveni par 25 bāzes punktiem. Kāpa arī 1 mēneša EURIBOR, tomēr ar novēlošanos un mazāk (no 19. maija līdz 23. jūnijam – aptuveni par 11 bāzes punktiem). Pēc ievērojamas summas (442.2 mljrd. euro) piešķiršanas pirmajā ITRO ar 1 gada termiņu 24. jūnijā likviditātes pārpalikums atkal pieauga, sasniedzot jaunu rekordlīmeni. Tādējādi naudas tirgus procentu likmes gandrīz nekavējoties atkal saruka gan darījumu ar nodrošinājumu, gan beznodrošinājuma darījumu tirgos. Tās samazinājās zem maija sākuma līmeņa un drīz sasniedza vēsturiski zemu līmeni, ko arī vēlāk saglabāja.

Konkrētāk, no 3 mēnešu beznodrošinājuma darījumu procentu likmēm 3 mēnešu EURIBOR 2009. gada janvāra sākumā bija tuvu 2.8% – jau daudz zemāks nekā 2008. gada oktobrī sasniegtais rekordlīmenis (5.4%). Vēlāk tas turpināja samazināties, 2010. gada februāra beigās sasniedzot nedaudz mazāk par 0.7%. Naudas tirgus ienesīguma līknes slīpums, ko veido 12 mēnešu un 1 mēneša EURIBOR starpība, 2009. gada gaitā palielinājās, tomēr šajā periodā to raksturoja zināms svārstīgums. Šī starpība pieauga no zemākā punkta (41 bāzes punkts) 2009. gada sākumā līdz 83 bāzes punktu rekordlīmenim jūlijā, augustā un oktobrī, pirms tā nedaudz saruka, 2010. gada

9. attēls. Beznodrošinājuma darījumu naudas tirgus procentu likmes

februāra beigās sasniedzot 80 bāzes punktu (sk. 9. att.).

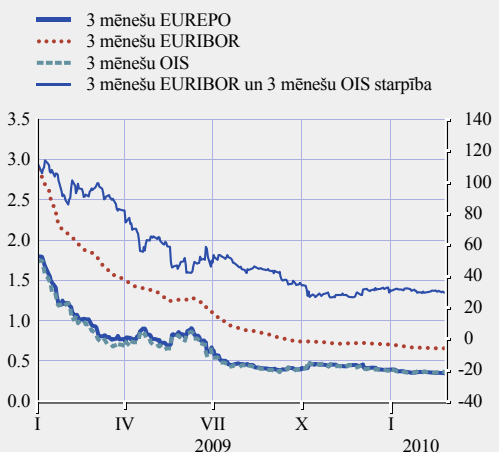
Attiecībā uz naudas tirgus darījumu ar nodrošinājumu segmentu 3 mēnešu EUREPO 2009. gada janvāra sākumā bija aptuveni 1.8%, kas arī ir daudz zemāk par 2008. gada septembra beigās sasniegto rekordlīmeni (4.4%). Vēlāk tas vēl samazinājās, 2010. gada februāra beigās sasniedzot nedaudz mazāk par 0.4%.

Šādu norišu dēļ darījumu ar nodrošinājumu un beznodrošinājuma darījumu naudas tirgus procentu likmju starpība gada gaitā pakāpeniski saruka, lai gan bija vērojams zināms svārstīgums. Salīdzinājumā ar finanšu satricinājuma sākuma posmos 2007. gada 2. pusgadā vērotajām starpībām tā sasniedza samērā zemu līmeni, tomēr vēsturiskā skatījumā joprojām bija liela. 3 mēnešu EURIBOR un 3 mēnešu EUREPO starpība 2009. gadā samazinājās no 109 bāzes punktu rekordlīmeņa janvāra sākumā, sasniedzot 31 bāzes punktu gada beigās un 29 bāzes punktus 2010. gada februāra beigās (sk. 10. att.).

No ļoti īsa termiņa naudas tirgus procentu likmēm EONIA dinamika lielākoties atspoguļo dāsno likviditātes atbalstu, kādu Eurosistēma nodrošinājusi euro zonas bankām kopš

10. attēls. 3 mēnešu EUREPO, EURIBOR un OIS

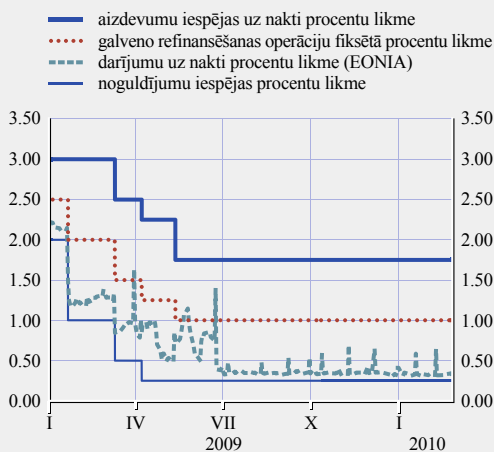
(gadā; %; starpība; procentu punktos; dienas dati)

Avoti: ECB, Bloomberg un Reuters.

11. attēls. ECB procentu likmes un darījumu uz nakti procentu likme

(gadā; %, dienas dati)

Avoti: ECB, Bloomberg un Reuters.

2008. gada oktobra. 2009. gada 1. pusgadā līdz pat pirmajai ITRO ar 1 gada termiņu, ko veica jūnijā beigās, EONIA raksturoja trīs galvenās īpašības. Pirmkārt, pēc turpmākas galveno ECB procentu likmju samazināšanas šajā periodā EONIA būtiski saruka. Otrkārt, ar reti izņēmumiem tas saglabājās krietni zem Eurosistēmas galvenajās refinansēšanas operācijās un ITRO izmantotās fiksētās procentu likmes, jo sistēmā bija likviditātes pārpalikums, galvenajām refinansēšanas operācijām un 1, 3 un 6 mēnešu ITRO nodrošinot likviditāti izsolēs ar fiksētu procentu likmi un pilna apjoma piešķirumu. Treškārt, sistēmā pieejamā likviditātes pārpalikuma apjomam nemitīgi svārstoties, EONIA joprojām raksturoja liels svārstīgums. Turpretī pēc 442.2 mljrd. euro piešķiruma veikšanas ITRO ar 1 gada termiņu 24. jūnijā, kas nodrošināja to, ka likviditātes pārpalikums vēl ilgu laiku būs bagātīgs, EONIA stabilizējās līmenī, kas vidēji aptuveni par 10 bāzes punktiem pārsniedza noguldījumu iespējas procentu likmi. Vēlāk tas šajā līmenī saglabājās līdz 2010. gada februāra beigām. Vienīgie izņēmumi bija nelieli kulminācijas punkti katra rezervju prasību izpildes perioda pēdējā dienā, kad tika veiktas likviditāti samazinošas precizējošās operācijas. Turpmākās

ITRO ar 1 gada termiņu septembrī un decembrī un piešķirumu attiecīgi 75.2 mljrd. euro un 96.9 mljrd. euro EONIA veicināja arī saglabāšanos samērā stabilā līmenī līdz pat 2010. gada februārim (sk. 11. att.).

EURO ZONĀ SAGLABĀJĀS ZEMAS VALDĪBAS OBLIGĀCIJU PEĻNAS LIKMES

Pēc nelielām svārstībām gada gaitā euro zonas valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju rādītājs 2009. gada beigās līdzinājās 2008. gada beigu līmenim. ASV, gluži pretēji, peļņas likmes būtiski pieauga. 2009. gada sākumā valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmes abpus Atlantijas okeānam bija zemas salīdzinājumā ar vēsturiski vidējo līmeni pēc tam, kad tika būtiski samazinātas monetārās politikas procentu likmes, veiktas lejuvērsta inflācijas risku korekcijas un notika ievērojami centieni uzlabot kvalitāti, nomainot riskantus aktīvus pret valdības vērtspapīriem. ASV ilgtermiņa peļņas likmes 2008. gada beigās saruka īpaši strauji, tādējādi 2009. gada sākumā tās bija zemākās pēdējo 40 gadu laikā. Zinot pašreizējo situāciju, var uzskatīt, ka ASV peļņas likmes 2008. gada 4. ceturksnī atspoguļoja pārmērīgas bažas par deflāciju. ASV obligāciju peļņas likmes 2009. gada 1. pusgadā tiešām būtiski

palielinājās. Euro zonas obligāciju peļņas likmes, kam iepriekš nebija raksturīgs tik spēcīgs kritums, šajā periodā palielinājās daudz mazāk (sk. 12. att.). Pēc neliela samazinājuma salīdzinājumā ar jūnija vidū sasniegto augstāko līmeni euro zonas un ASV valdības 10 gadu obligāciju peļņas likme 2009. gada beigās bija attiecīgi 3.6% un 3.9%.

Spēcīgais peļņas likmju kopējais kāpums ASV mainījās atšķirību starp euro zonas un ASV peļņas likmēm 2008. gada beigās, tādējādi ASV 10 gadu peļņas likme beidzot 2009. gada beigās pārsniedza attiecīgo euro zonas rādītāju. Valstu obligāciju peļņas likmju starpības euro zonā pēc rekordlīmeņa sasniegšanas gada sākumā kopš marta būtiski saruka. Tomēr, atjaunojoties bažām par fiskālo maksātspēju, valstu obligāciju peļņas likmju starpības gada beigās bija krietni lielākas par pirmskrīzes līmeni.

Kopumā valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju attīstību var interpretēt kā divu

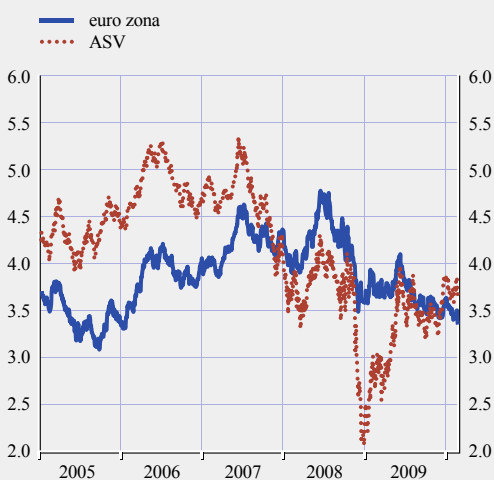
virzītājspēku neto rezultātu. No vienas puses, nedaudz labāka makroekonomiskā perspektīva un milzīgs jauna valsts parāda piedāvājuma apjoms bija noteicošie faktori, kas radīja augšupvērstu spiedienu uz valdības obligāciju peļņas likmēm. Parāda piedāvājuma gaidas savukārt noteica valdību nepieciešamība finansēt vērienīgos finanšu institūciju glābšanas pasākumus un stimulu programmas, kā arī prognozes, ka recesijas dēļ samazināsies nodokļu ieņēmumi un palielināsies bezdarbnieku pabalstu maksājumi. No otras puses, šie faktori saskārās ar samērā spēcīgu valdības parāda vērtspapīru pieprasījumu no privātā sektora ieguldītājiem. Turklāt no janvāra līdz maijam tika būtiski pazeminātas galvenās ECB procentu likmes euro zonā. Visbeidzot, ASV Federālo rezervju sistēmas ASV valdības ilgtermiņa obligāciju liela apjoma iegādes programma īslaicīgi veicināja ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes kāpuma ierobežošanu.

2009. gada sākumā lielākos valdības obligāciju tirgus, kā arī citus finanšu tirgus segmentus joprojām lielākoties ietekmēja ieguldītāju bažas un nenoteiktība par finanšu sektora trauslumu un pasaules recesijas ilgumu un dziļumu. Bija gaidāms, ka monetārās politikas procentu likmes abpus Atlantijas okeānam ilgstoši saglabāsies zemā līmenī, kā norādīja biržā tirgto nākotnes līgumu un biržā netirgto nākotnes līgumu procentu likmes. Tomēr 2008. gada 2. pusgadā novērotais valdības obligāciju peļņas likmju sarukums 2009. gada sākumā mitējās. Tajā laikā obligāciju tirgus investori acīmredzot samazināja vai apvērta iepriekš veikto līdzekļu pārvirzīšanu uz drošākiem aktīviem un, iespējams, bija arī mazāk norūpējušies par deflācijas spiediena pastāvēšanu. Turklāt investori arvien vairāk konstatēja, ka valdību finansējuma vajadzības nākotnē būs lielas. Faktiski uz iespēju, ka valdībām nākotnē būs vajadzīgi lieli ieguldījumi, norādīja banku atbalsta pasākumi abpus Atlantijas okeānam.

2009. gada vidū, kad 10 gadu obligāciju peļņas likmes ASV bija sasniegušas rekordlīmeni (4%), salīdzinājumā ar 2008. gada decembri tās bija pieaugušas par 175 bāzes punktiem.

12. attēls. Valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes

(gadā; %, dienas dati)

Avoti: Bloomberg, EuroMTS, Reuters un ECB.

Piezīmes. Līdz 2007. gada janvārim euro zonas valstu valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes attiecas uz 10 gadu obligācijām vai uz obligācijām ar tuvāko pieejamo termiņu. Ar 2007. gada janvāri euro zonas 10 gadu obligāciju peļņas likmi atspoguļo 10 gadu nominālā peļņas likme, kas iegūta no valdības obligācijām ar AAA reitingu, ko noteikusi ECB. Attiecībā uz ASV norādītas 10 gadu obligāciju peļņas likmes.

Šo peļņas likmju kāpumu pārtrauca vēsturiski liels ASV ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju vienas dienas kritums (48 bāzes punkti), kas notika 18. martā pēc Federālo rezervju sistēmas paziņojuma par Valsts kases vērtspapīru liela apjoma iegādes programmu. ASV ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes drīz pēc tam tomēr atsāka pieaugt. Iegādes programmas un citu kvantitatīvi veicinošo pasākumu ietekmi pilnībā kompensēja investori, kas nākotnē paredzēja lielu ASV valdības parāda piedāvājuma apjomu un apvērta iepriekšējās līdzekļu pārvirzīšanas uz drošākiem aktīviem plūsmas. ASV valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju spēcīgais kāpums kompensēja būtisko kritumu, kas bija vērojams iepriekšējā gada beigās.

Pretstatā tam euro zonas obligāciju peļņas likmes 1. pusgadā pieauga lēnāk, līdz jūnija vidum palielinoties aptuveni par 35 bāzes punktiem. Lai gan līdzekļu pārvirzīšanas uz drošākiem aktīviem plūsmām pretējas norises, iespējams, veicināja obligāciju peļņas likmju kāpumu arī euro zonā, šķiet, ka kopš marta nedaudz samazinājās valsts riska augšupvērstais spiediens uz obligāciju peļņas likmēm. Pēc tam, kad februārī un marta sākumā valdības obligāciju procentu likmju starpības ar Vācijas valdības obligācijām un attiecīgās kredītriska mijmaiņas darījumu prēmijas sasniedza rekordaugstu līmeni, bija vērojama to būtiska lejupvērstā korekcija, kas zemāko punktu sasniedza augustā.

2. pusgadā abpus Atlantijas okeānam bija vērojama neliela valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju samazināšanās tendence. Decembrī ASV ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju pieaugums tomēr bija ievērojams (60 bāzes punktu) – iespējams, to ietekmēja Federālo rezervju sistēmas iegādes programmas pabeigšana. Euro zonā augstais emisiju apjoms atbilda spēcīgam drošu aktīvu pieprasījumam, atspoguļojot tirgus dalībnieku nemītīgās bažas par tautsaimniecības atveseļošanās trauslumu. Bažas saistībā ar valsts obligāciju emitentu nākotnes nepieciešamību pēc finansējuma atjaunojās pēc Grieķijas valdības veiktās valsts budžeta deficīta pārskatīšanas oktobra sākumā

un pēc tam, kad trīs lielas reitingu aģentūras samazināja Grieķijas valdības parādsaistību reitingu. Tādējādi Grieķijas obligāciju peļņas likmju starpības gandrīz sasniedza gada sākuma rekordaugstu līmeni, bet ietekme uz vairākuma citu euro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmju starpībām bija daudz mazāka (sk. 7. ielikumu). Attiecībā uz valdības parādu ar AAA reitingu euro zonas 10 gadu obligāciju peļņas likmes gada beigās bija vēsturiski zemas (3.6%). Vienlaikus īstermiņa procentu likmes bija būtiski zemākas, tāpēc euro zonas peļņas likmes likne gada beigās bija ārkārtīgi stāva.

Pretēji nominālajām ilgtermiņa procentu likmēm euro zonas valstu reālās valdības obligāciju peļņas likmes gada laikā ievērojami samazinājās (5 un 10 gadu obligācijām attiecīgi par 100 bāzes punktiem un 45 bāzes punktiem). Tādējādi inflācijai piesaistīto obligāciju 5 gadu perioda peļņas likmes pēc 5 gadiem nākotnē kopumā pamatā nemainījās. To varētu skaidrot ar euro zonas obligāciju tirgus investoru uzskatu, ka šīs tendences atspoguļo ārkārtīgi drūmu īstermiņa makroekonomisko perspektīvu un daļēji nelabvēlīgu ilgāka termiņa makroekonomisko perspektīvu. Norises inflācijai piesaistīto obligāciju tirgos 2009. gadā tomēr jāinterpretē uzmanīgi. Nepieciešama piesardzība, jo inflācijai piesaistīto obligāciju tirgū 2008. gada beigās notikušas nopietnas pārbīdes, liecinot par neparasti augstām reālajām peļņas likmēm ekonomisko grūtību apstākļos. 2009. gadā visu termiņu darījumu likviditātes nosacījumi nedaudz uzlabojās. Turklāt samazinājās pieprasījuma un piedāvājuma neatbilstība (īpaši ilgāka termiņa darījumiem). 2009. gada 1. pusgadā faktiski nebija ilgtermiņa inflācijai piesaistītā parāda piedāvājuma, bet vēlāk tas atjaunojās, un gaidāms, ka 2010. gadā tas vēl palielināsies. Lai gan tirgus nosacījumi nedaudz normalizējās, to raita darbība joprojām ir traucēta.

Šī piesardzība attiecināma arī uz līdzsvara inflācijas rādītāju attīstības interpretāciju (t.i., starpību starp vienāda termiņa obligāciju nominālajām un reālajām peļņas likmēm). Normālos tirgus apstākļos tās lielākoties atspoguļo investoru inflācijas gaidas un ar to

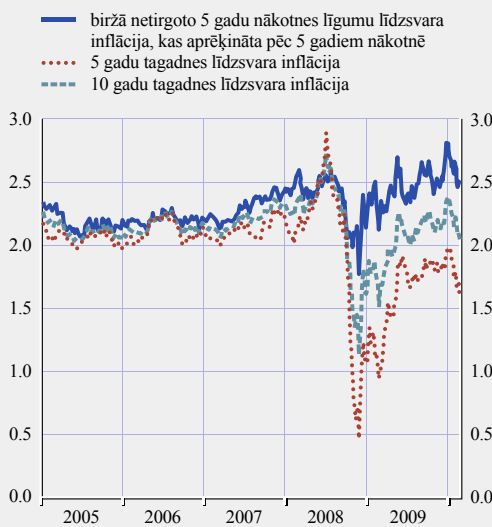
saistītās inflācijas riska prēmijas. Tomēr iepriekš aprakstītie korekcijas procesi inflācijai piesaistīto obligāciju tirgos traucē šo interpretāciju un liecina par to, cik būtiski ir ņemt vērā tehniskus tirgus faktorus, interpretējot līdzsvara inflācijas pārmaiņas. Obligāciju nominālo un reālo peļņas likmju dinamikas rezultātā 5 un 10 gadu tagadnes līdzsvara inflācija 2009. gadā pieauga attiecīgi par 90 un 80 bāzes punktiem, gada beigās sasniedzot aptuveni 2.0% un 2.4% (sk. 13. att.). Tāpēc 5 gadu perioda līdzsvara inflācija, kas aprēķināta pēc 5 gadiem nākotnē, pieauga par 70 bāzes punktiem, gada beigās sasniedzot 2.8%. Ņemot vērā joprojām lielo tagadnes un nākotnes līdzsvara inflācijas svārstīgumu, šie dati nav pretrunā ar stabilām vidēja un ilgāka termiņa inflācijas gaidām. Atbilstošie nākotnes rādītāji, kas iegūti no mijmaiņas instrumentiem un bija ievērojami mazāk svārstīgi, palielinājās tikai par 15 bāzes punktiem. Turklāt uz apsekojumu pamatotās vidēja un ilgāka termiņa inflācijas gaidas (no *Consensus Economics*) 2009. gadā arī saglabājās ļoti stabilas (1.9%).

Nenoteiktība par obligāciju cenu dinamiku nākotnē, kas atspoguļojās no iespēju līgumiem iegūtajā implicētajā svārstīgumā, gada laikā būtiski samazinājās. Obligāciju tirgus svārstīgums saruka aptuveni uz pusi abpus Atlantijas okeānam salīdzinājumā ar ārkārtīgi augsto līmeni 2008. gada beigās. Gada beigās svārstību līmenis tomēr joprojām bija lielāks nekā pirms finanšu satricinājuma sākuma 2007. gadā, atspoguļojot valdības nākotnes finansējuma vajadzību apjoma un makroekonomiskās atveseļošanās dinamisma nenoteiktību.

2010. gada pirmajos divos mēnešos euro zonas un ASV valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes samazinājās aptuveni par 25 bāzes punktiem (26. februārī – attiecīgi līdz 3.4% un 3.6%). Lai gan augstākā reitinga valstu parāda instrumentu peļņas likmes euro zonā nedaudz saruka, augošās tirgus bažas par dažu valstu fiskālās situācijas ilgtspēju izraisīja ievērojamu šo valstu emitēto ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju kāpumu. Tādējādi valdības obligāciju procentu likmju starpības dažās euro zonas valstīs vēl palielinājās. Visbūtiskākais starpības

13. attēls. Euro zonas nulles kupona līdzsvara inflācija

(gadā; %; dienas datu 5 dienu mainīgais vidējais rādītājs; sezonāli izlīdzināti dati)

Avoti: Reuters un ECB aprēķini.

kāpums no 2009. gada decembra beigām līdz 2010. gada februāra beigām bija Grieķijas valdības ilgtermiņa obligācijām, kuru starpība ar Vācijas valdības obligāciju peļņas likmēm pieauga gandrīz par 100 bāzes punktiem. Šajā periodā euro zonas 5 un 10 gadu tagadnes līdzsvara inflācija samazinājās aptuveni par 35 bāzes punktiem (2010. gada februāra beigās – attiecīgi aptuveni 1.6% un 2.0%). Tāpēc 5 gadu perioda līdzsvara inflācija pēc 5 gadiem nākotnē saruka par 30 bāzes punktiem, 2010. gada februāra beigās sasniedzot 2.5%.

STRAUJI PIEAUGA EURO ZONAS AKCIJU CENAS

Pēc iepriekšējā krituma turpinājuma 2009. gada pirmajos divos mēnešos šajā gadā pasaulē atsākās būtisks vērtspapīru cenu kāpums. To veicināja konfidences atjaunošanās un sarūkošā investoru vēlme izvairīties no riska – šajās norisēs svarīgs faktors bija valdību un centrālo banku īstenotie liela apjoma atbalsta pasākumi. Salīdzinājumā ar 2008. gada beigu līmeni euro zonas, ASV un Japānas galvenie akciju tirgus indeksi pieauga attiecīgi par 23%, 23% un 19%. Īpaši spēcīgs akciju cenu kāpums euro zonā bija vērojams finanšu sektorā, kas atveseļojās

pēc bīstami zemiem rādītājiem. Kāpumu akciju tirgos noteica uzņēmumu peļņas perspektīvu uzlabošanās, labvēlīgas zemas reālās procentu likmes un būtisks kapitāla vērtspapīru prēmijas sarukums (t.i., kapitāla vērtspapīru investoru pieprasītā riska kompensācija). Akciju tirgus svārstīgums salīdzinājumā ar 2008. gada beigām samazinājās aptuveni uz pusi.

2009. gada pirmajos divos mēnešos lielāko valstu akciju tirgos turpinājās iepriekšējā gadā vērotā lejupslīde (sk. 14. att.). Investoru vēlme izvairīties no riska joprojām bija spēcīga, un akciju tirgus svārstīgums salīdzinājumā ar 2008. gada beigām bija nedaudz lielāks (sk. 15. att.). Noskaņojuma uzlabošanās akciju tirgos marta sākumā noteica pozitīvas tautsaimniecības ziņas un augoša ticība valdības un centrālās bankas pasākumiem. Stabili ASV banku darbības rezultāti bija viena no pirmajām svarīgajām ziņām, kas radīja stimulu akciju tirgos. Tirgus dalībnieki labvēlīgi uzņēma vairākus pasākumus tautsaimniecības un finanšu krīzes novēršanai, kas tika apspriesti

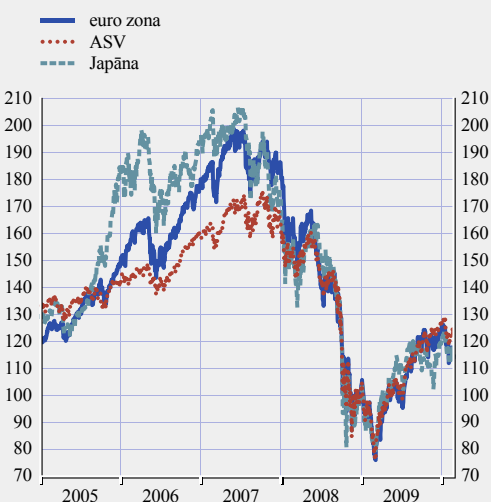
Eiropadomes sanāksmē martā Briselē un G20 valstu grupas sanāksmē aprīlī Londonā, un tie vēl vairāk atjaunoja investoru konfidenci.

Euro zonā pozitīvas ziņas par patērētāju un uzņēmumu gaidām (piemēram, uzņēmumu un patērētāju konfidences uzlabošanās Eiropas Komisijas apsekojumā) vēl veicināja akciju cenu pieaugumu. Finanšu sistēmas patiesā stāvokļa nenoteiktība tomēr bija būtisks faktors, kas ierobežoja eiforiju akciju tirgos. Tāpēc akciju tirgus dalībnieki labvēlīgi novērtēja centrālo banku pasākumus, kam vajadzēja atbalstīt banku sektoru.

Pamatojoties uz kopumā pozitīvajām tautsaimniecības ziņām un sarūkošo vēlmi izvairīties no riska, 2009. gada 3. ceturksnī turpinājās akciju cenu kāpums, bet pēdējā ceturksnī pieauguma temps nedaudz samazinājās. Novembra beigās akciju tirgus negatīvi ietekmēja paziņojums, ka Dubaijas valdības holdingkompānija lūgusi kreditoriem sešu mēnešu

14. attēls. Galvenie akciju tirgus indeksi

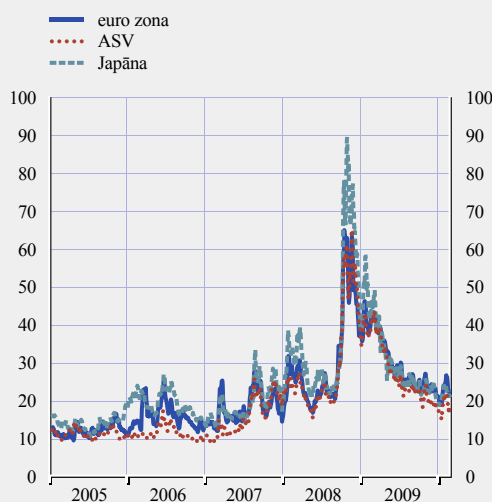
(indekss: 30.12.2008. = 100; dienas dati)

Avoti: Reuters un Thomson Financial Datastream.
Piezīme. Izmantoti Dow Jones EURO STOXX broad indekss euro zonai, Standard & Poor's 500 indekss ASV un Nikkei 225 indekss Japānai.

15. attēls. Implicētais akciju tirgus svārstīgums

(gadā; dienas datu 5 dienu mainīgais vidējais rādītājs, %)

Avots: Bloomberg.
Piezīmes. Implicētā svārstīguma datu laikrinda atspoguļo akciju cenu procentuālo pārmaiņu gaidāmo standartnovirzi periodā līdz 3 mēnešiem, par ko liecina akciju cenu indeksu iespējas līgumu cenas. Kapitāla vērtspapīru indeksi, uz kuriem attiecas implicētā svārstīguma rādītāji, ir Dow Jones EURO STOXX 50 euro zonai, Standard & Poor's 500 ASV un Nikkei 225 Japānai.

moratoriju parāda samaksai. Visdrīzāk ietekme uz akciju tirgiem, kas bija īslaicīga, atspoguļoja ilgstošās tirgus bažas par valsts un privātā sektora bilanču nestabilitāti. Vērtējot spēcīgo akciju cenu kāpuma atjaunošanos 2009. gadā, jāņem vērā, ka tas sākās no ļoti zema līmeņa. Gada beigās akciju cenas euro zonā un ASV joprojām bija attiecīgi par 37% un 26% zemākas nekā 2007. gada jūnija beigās. Gada gaitā normalizējās arī akciju tirgus svārstīgums, taču tas joprojām bija augstāks nekā pirms krīzes.

Akciju cenu kāpumu zināmā mērā veicināja īstermiņa peļņas pieauguma gaidas. *Dow Jones EURO STOXX* indeksā iekļautajām sabiedrībām prognozētais vienas akcijas peļņas gada kāpuma temps pēc 12 mēnešiem pavasarī sasniedza vēsturiski zemu līmeni (gandrīz –4%), bet pēc tam strauji palielinājās un decembrī bija 30%. Tomēr pat šāda pozitīva peļņas perspektīva nozīmē tikai daļēju atgūšanos no faktiskās peļņas sarukuma (no 2008. decembra līdz 2009. gada decembrim – aptuveni 35%).

Sektoru dalījumā euro zonas finanšu sektora akciju cenas pieauga par 31%, bet nefinanšu sabiedrību akciju cenas palielinājās tikai par 19%. Periodā kopš marta ASV finanšu sektora akciju cenu kāpums arī pārsniedza nefinanšu sektora akciju cenu pieaugumu, taču gadā kopumā nefinanšu sabiedrību akciju cenu kāpums (27%) pārsniedza finanšu sektora akciju cenu pieaugumu (14%).

2010. gada sākumā līdz janvāra vidum turpinājās akciju cenu augšupvērstā tendence. Pēc tam plašie kapitāla vērtspapīru cenu indeksi abpus Atlantijas okeānam nedaudz samazinājās un īslaicīgi pieauga implicētais svārstīgums. To, iespējams, veicināja tirgus bažas par valsts finansēm un tāpēc sarūkošā investoru vēlme riskēt. Kopumā 2010. gada pirmajos divos mēnešos akciju cenas euro zonā un ASV saruka attiecīgi aptuveni par 7% un 1%.

MĀJSAIMNIECĪBU AIZŅĒMUMU ATLIKUMA KĀPUMS BIJA IEROBEŽOTS

Mājsaimniecību aizņēmumu atlikuma kāpums 2009. gadā bija ierobežots, atspoguļojot lielāku

nenoteiktību attiecībā uz ienākumiem un mājokļu tirgus perspektīvām, īpaši 1. pusgadā. Vienlaikus bankas turpināja izvirzīt stingrākus kreditēšanas nosacījumus, lai gan gada laikā šie nosacījumi pavājinājās. Ar vispārējo ekonomisko aktivitāti saistītās gaidas un mājokļu tirgus perspektīvas bija noteicošie faktori stingrāku kreditēšanas nosacījumu izvirzīšanai. Bankas uzrādīja pieprasījuma kāpumu kredītiem mājokļa iegādei, kas gada 2. ceturksnī kļuva pozitīvs, bet citu kredīta veidu pieprasījums gada beigās tuvojās pozitīvai atzīmei.

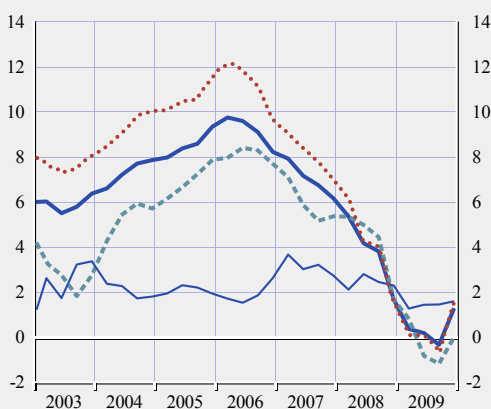
MFI mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu, kas ir galvenais mājsaimniecību kreditēšanas avots, atlikuma gada pieauguma temps saruka un 2009. gada beigās bija 1.3% (2008. gada beigās – 1.7%). Šis kritums bija mazāks nekā 2008. gadā novērotais, jo pēc negatīva izaugsmes tempa 2009. gada vidū mājsaimniecību kreditēšanas temps gada beigās nedaudz palielinājās. Ne-MFI (piemēram, CFS, apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu) mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu atlikuma gada pieauguma temps turpināja apsteigt MFI veiktās mājsaimniecību kreditēšanas kāpuma tempu. Tas daļēji atspoguļo vērtspapīrošanas darbību ietekmi, vērtspapīrus pārdodot, kad kredīti par tādiem vairs netiek atzīti (t.i., tos izslēdz no MFI bilancēm), pēc tam grāmatojot kā aizņēmumus no CFS. Lai gan 2009. gadā vērtspapīrošanas darbību apjoms bija ievērojami mazāks nekā 2008. gadā novērotais, 1. pusgadā tas joprojām bija būtisks.

MFI aizdevumi mājsaimniecībām mērķu dalījumā liecina, ka 2009. gadā mājokļa iegāde joprojām bija galvenais dzinulis ņemt kredītu šajā sektorā. Mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu atlikuma gada kāpuma temps 2009. gada decembrī bija 1.5% (tāds pats kā 2008. gada decembrī; sk. 16. att.), slēpjot spējo kritumu 2009. gada 1. pusgadā un mēreno, tomēr noturīgo uzlabojumu 2. pusgadā. Šis norisē jāvērtē saistībā ar mājokļu cenu kritumu un aktivitātes apsūkumu mājokļu tirgū vairākās euro zonas valstīs. Vienlaikus 2. pusgadā novērotās pozitīvās plūsmas, iespējams, atspoguļoja pieprasījuma kāpumu pēc šā mājokļu cenu sarukuma. Mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu

16. attēls. MFI aizdevumi mājāsaimniecībām

(gada pārmaiņas; %)

- kopā
- aizdevumi mājokļa iegādei
- - - - patēriņa kredīts
- pārējie aizdevumi

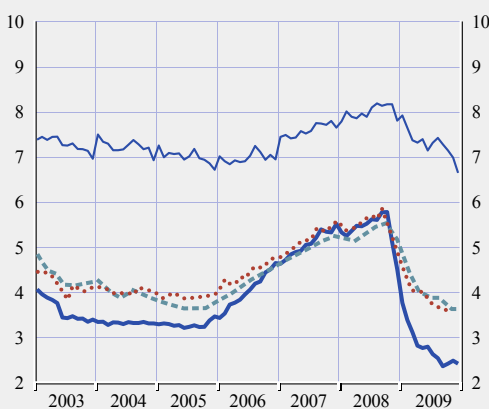

Avots: ECB.

17. attēls. Mājāsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu procentu likmes

(gadā; %; izņemot maksas; jauno darījumu procentu likmes)

- nefinanšu sabiedrībām izsniegto īstermiņa aizdevumu procentu likme
- nefinanšu sabiedrībām izsniegto ilgtermiņa aizdevumu procentu likme
- - - - mājāsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu procentu likme
- mājāsaimniecībām izsniegtā patēriņa kredīta procentu likme

Avots: ECB.

atlikuma gada kāpuma tempa izlīdzināšanās arī atspoguļoja zemākas hipotēku kredīta procentu likmes no 2008. gada oktobra līdz 2009. gada maijam vairākkārt veiktā galveno ECB procentu likmju samazinājuma ietekmē. MFI mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu procentu likmes no 2008. gada decembra līdz 2009. gada decembrim saruka par 151 bāzes punktu (sk. 17. att.). Šis samazinājums bija īpaši jūtams aizdevumiem ar procentu likmes darbības sākotnējo periodu līdz 1 gadam; šo aizdevumu procentu likme saruka par 238 bāzes punktiem, bet procentu likme aizdevumiem ar procentu likmes darbības sākotnējo periodu ilgāku par 10 gadiem samazinājās par 87 bāzes punktiem.

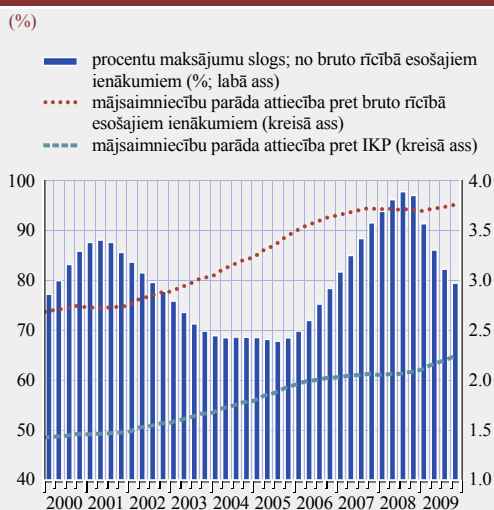
Patēriņa kredīta atlikuma gada pieauguma temps 2009. gada decembrī bija 0.0%, 2008. gada beigās – 1.7%. Patēriņa kredīta atlikuma dinamika bija līdzīga mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu dinamikai, lai gan gada vidū patēriņa kredīta atlikuma gada pieauguma tempa negatīvā vērtība pieauga vēl vairāk. Šis norises var skaidrot ar zemo patērētāju konfidenci gada laikā. 2009. gadā MFI izsniegto patēriņa kredīta

procentu likmes caurmērā samazinājās par 116 bāzes punktiem.

PIEAUDZIS MĀJSAIMNIECĪBU PROCENTU MAKSĀJUMU SLOGS

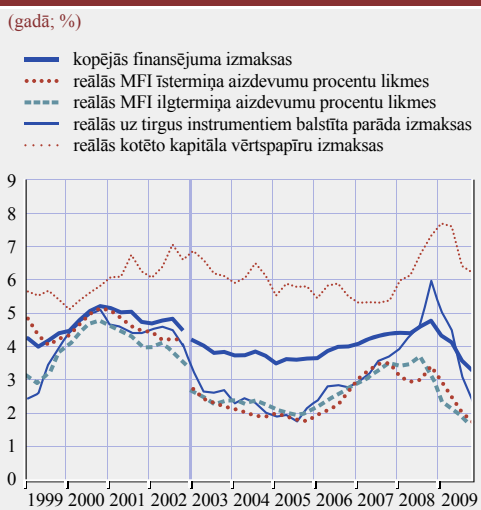
Mājāsaimniecību parāda attiecība pret rīcībā esošajiem ienākumiem 2009. gadā bija samērā stabila, lai gan nesamaksātā mājāsaimniecību parāda apjoms turpināja mēreni augt un mājāsaimniecību rīcībā esošie ienākumi ar nokavēšanos reaģēja uz ekonomiskās izaugsmes pārmaiņām. Tiek lēsts, ka 2009. gada 4. ceturksnī tā bija 95% – nedaudz lielāka salīdzinājumā ar 2008. gadu (sk. 18. att.). Turpretī mājāsaimniecību parāda attiecība pret IKP atbilstoši euro zonas integrēto kontu datiem gada laikā pieauga vairāk nekā par 2 procentu punktiem (2009. gada 4. ceturksnī – gandrīz 65%). Banku aizdevumu procentu likmju sarukums ievērojami atviegloja mājāsaimniecību procentu maksājumu slogu (to izsaka kā procentu maksājumu attiecību pret rīcībā esošajiem ienākumiem) – 2009. gada 4. ceturksnī tas bija 3.0% – zemāks par augstāko līmeni 2008. gada 3. ceturksnī (3.9%). Jāpiemin arī, ka euro zonas valstīs ir lielas

18. attēls. Mājsaimniecību parāds un procentu maksājumi

Avoti: ECB un Eurostat.
Piezīmes. Mājsaimniecību parāds ietver visu institucionālo sektoru mājsaimniecībām izsniegtos aizdevumus, t.sk. no pārējām pasaules valstīm. Procentu maksājumi neietver mājsaimniecību finansējuma izmaksas pilnībā, jo nav iekļautas komisijas maksas par finanšu pakalpojumiem. Dati par pēdējo ceturksni daļēji ir aplēses.

19. attēls. Euro zonas nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma reālās izmaksas

Avoti: ECB, Thomson Financial Datastream, Merrill Lynch un Consensus Economics prognozes.
Piezīmes. Nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma reālās izmaksas tiek aprēķinātas kā vidējās svērtās banku aizdevumu, parāda vērtspapīru un kapitāla vērtspapīru izmaksas, ko iegūst no attiecīgajiem atlikumiem un deflē ar inflācijas gaidām (sk. ECB 2005. gada marta "Mēneša Biļetena" 4. ielikumu). Pēc saskaņoto MFI aizdevumu procentu likmju ieviešanas 2003. gada sākumā datu laikrindās radās statistiskais lūzums.

mājsaimniecību parāda līmeņa atšķirības. Dažviet euro zonā augstais parāda līmenis sakrīt ar zemu ekonomisko aktivitāti vai joprojām pārvērtētu mājokļu tirgu. Turklāt vērojamas arī atšķirības starp valstīm attiecībā uz dominējošo aizdevumu darbības sākotnējo periodu. Šajā gadījumā lielāks procentu likmju risks tiek piemērots tām valstīm, kurās finansējums tika ātrāk novirzīts uz īstermiņa aizdevumiem, atspoguļojot procentu likmju samazinājumu.

ĀRĒJĀ FINANSĒJUMA IZMAKSAS BŪTISKI SAMAZINĀJUŠĀS

Lai gan 2009. gadā ārējā finansējuma izmaksas būtiski samazinājās, euro zonas nefinanšu sabiedrību ārējais finansējums nozīmīgi saruka, jo nelabvēlīgajā ekonomiskajā vidē kritās kredītu pieprasījums. Taču euro zonas nefinanšu sabiedrību sektora parāda līmenis vēl vairāk paaugstinājās, jo ārkārtīgi strauji pasliktinājās uzņēmumu peļņitspēja.

Tā kā visu veidu finansējums kopumā bija kļuvis lētāks, pēc 2008. gada novembrī sasniegtā vēsturiski augstākā līmeņa euro zonas nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma reālās izmaksas 2009. gada laikā strauji un nepārtraukti saruka (sk. 19. att.). Gada beigās ārējā finansējuma kopējās reālās izmaksas bija sasniegušas viszemāko līmeni kopš 1999. gada.

Banku finansējuma procentu likmju kritums 2009. gadā galvenokārt atspoguļoja no 2008. gada oktobra līdz 2009. gada maijam veikto galveno ECB procentu likmju pārmaiņu pakāpenisku ietekmi uz banku klientiem. Kopumā šīs norises apliecina, ka euro zonas bankas turpināja samazinātās galvenās procentu likmes attiecināt uz savām procentu likmēm kopumā atbilstoši vēsturiskajām tendencēm (sk. 4. ielikumu). Banku īstermiņa kredītēšanas izmaksu dinamiku vispirms ietekmē naudas

tirgus īstermiņa procentu likmju pārmaiņas, bet ilgāka termiņa aizdevumu procentu likmes parasti atspoguļo valdības obligāciju peļņas likmju dinamiku.

No 2008. gada beigām līdz 2009. gada beigām, kad 3 mēnešu EURIBOR saruka aptuveni par 260 bāzes punktiem, banku nominālās procentu likmes īstermiņa aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām samazinājās par 210 bāzes punktiem. Lai arī kopš 2009. gada maija atkal nedaudz pieaugušas inflācijas gaidas, banku reālās īstermiņa aizdevumu procentu likmes tomēr pazeminājās par 158 bāzes punktiem. Banku ilgtermiņa aizdevumu procentu likmju svārstības bija lielākas nekā atbilstoša termiņa valdības obligāciju peļņas likmju pārmaiņas. 2009. gadā nominālās procentu likmes banku ilgāka termiņa aizdevumiem saruka aptuveni par 120 bāzes punktiem, daudz būtiskāk nekā valdības 5 gadu obligāciju peļņas likmes, kas pazeminājās par 65 bāzes punktiem. Tāpēc banku ilgtermiņa aizdevumu procentu likmju un salīdzināma termiņa tirgus procentu likmju starpības 2009. gadā nozīmīgi samazinājās pretstatā iepriekšējā gadā novērotajam krasajam pieaugumam. Kopumā no 2008. gada beigām līdz 2009. gada beigām reālās banku ilgtermiņa aizdevumu procentu likmes pazeminājās par 130 bāzes punktiem.

Šajā laika posmā uz tirgus instrumentiem balstītā parāda finansējuma reālo izmaksu būtiskais kritums (389 bāzes punkti) atspoguļoja ne tikai valdības obligāciju peļņas likmju samazināšanos, bet arī uzņēmumu obligāciju peļņas likmju starpību, ko mēra kā uzņēmumu un valdības obligāciju peļņas likmju starpību, sarukumu. Starpību samazināšanās sākās 2009. gada sākumā un skāra visu reitingu obligācijas, atkal sasniedzot zemāku līmeni nekā 2008. gada augustā, t.i., īsi pirms finanšu krīzes padziļināšanās izraisītā visaptveroša peļņas likmju starpības pieauguma. 2009. gadā riska uztveres pakāpeniska uzlabošanās un nedaudz atjaunojusies ieguldītāju vēlme riskēt izraisīja zema kredītreitinga un spekulatīvās kategorijas obligāciju peļņas likmju starpības sevišķi krasu sarukumu. Piemēram, no 2008. gada beigām līdz 2009. gada beigām euro zonā augsta ienesīguma obligācijām peļņas likmju starpība kritās par 1 500 bāzes punktiem, bet AAA reitinga obligācijām – aptuveni par 100 bāzes punktiem.

Visbeidzot, 2009. gadā nozīmīgi samazinājās arī biržā kotēto kapitāla vērtspapīru emitēšanas reālās izmaksas, gada beigās sasniedzot ilgtermiņa vidējos rādītājus. To veicināja būtisks kapitāla vērtspapīru cenu kāpums, ko noteica ieguldītāju konfidences uzlabošanās un mazāka vēlme izvairīties no riska.

4. ielikums

GALVENO ECB PROCENTU LIKMJU TRANSMISIJAS UZ PRIVĀTPERSONAS UN MAZOS UN VIDĒJOS UZŅĒMUMUS APKALPOJOŠO BANKU AIZDEVUMU GALVENAJĀM PROCENTU LIKMĒM EURO ZONĀ NOVĒRTĒJUMS

Monētārās politikas procentu likmju kanāls nozīmē monētārās politikas procentu likmju transmisiju uz banku aizdevumu procentu likmēm. Transmisijas kanāls euro zonā uzskatāms par nozīmīgāko procesu, ar kura starpniecību monētārā politika galarezultātā ietekmē reālo aktivitāti un inflāciju, ņemot vērā banku sektora dominējošo lomu finansējuma nodrošināšanā nefinanšu privātajam sektoram.¹ Politikas procentu likmju samazināšana parasti izraisa kopumā līdzīgas

¹ Sīkāku izklāstu par svarīgākajiem jēdzieniem saistībā ar privātpersonas un mazos un vidējos uzņēmumus apkalpojošo banku procentu likmju transmisijas mehānismu sk. ECB 2009. gada augusta "Mēneša Biļetena" rakstā *Recent developments in the retail bank interest rate pass-through in the euro area* ("Jaunākās privātpersonas un mazos un vidējos uzņēmumus apkalpojošo banku procentu likmju transmisijas norises euro zonā").

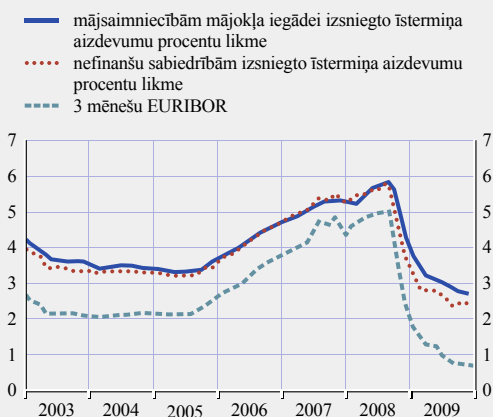
tirgus procentu likmju, īpaši īsāka termiņa aizdevumu procentu likmju, pārmaiņas. Privatpersonas un mazos un vidējos uzņēmumus apkalpojošo banku procentu likmes parasti tiek noteiktas, ņemot vērā tirgus attiecīgo termiņu procentu likmes, un dažos gadījumos pat tiek piesaistītas tām. Tāpēc var gaidīt, ka politikas procentu likmju korekcijas lielā mērā tiks atspoguļotas banku finansējuma izmaksās, kas jāuzņemas māsaiņniecībām un uzņēmumiem. Ielikumā novērtēts, cik lielā mērā euro zonas bankas pārnesušas tālāk monetārās politikas procentu likmju samazinājumus, kas tika veikti secīgi, sākot ar 2008. gada 4. ceturksni un līdz pat 2009. gada decembrim.²

No 2008. gada oktobra līdz 2009. gada maijam ECB pazemināja galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi no 4.25% līdz vēsturiski viszemākajam līmenim – 1.00%. Vienlaikus ar galveno ECB procentu likmju samazināšanu, kā arī centrālo banku ārkārtas likviditātes nodrošināšanu un, iespējams, pat šo norišu ietekmē 2008. gada 4. ceturksnī un 2009. gadā būtiski kritās gan īstermiņa, gan ilgtermiņa tirgus procentu likmes. Piemēram, no 2008. gada septembra beigām līdz 2009. gada decembrim 3 mēnešu EURIBOR samazinājās par 431 bāzes punktu (līdz 0.71%), savukārt 7 gadu mijmaiņas darījumu procentu likme saruka par 156 bāzes punktiem (līdz 3.09%; sk. A un B att.). A un B attēlā parādīts, ka, šķiet, arī euro zonas bankas lielā mērā pārnesušas tālāk šajā periodā vērojamo tirgus procentu likmju kritumu. Piemēram, attiecībā uz īstermiņa aizdevumu procentu likmēm (t.i., ar mainīgo procentu likmi un ar procentu likmes darbības sākotnējo periodu līdz 1 gadam) vidējās banku procentu likmes māsaiņniecībām mājokļa iegādei un nefinanšu sabiedrībām izsniegtajiem aizdevumiem saruka attiecīgi aptuveni par 309 bāzes punktiem un 336 bāzes punktiem (sk. A att.). Līdzīgi ir arī ar ilgtermiņa aizdevumu procentu likmēm (t.i., ar procentu likmes darbības sākotnējo periodu ilgāku par 1 gadu) – vidējās banku procentu

2 Ielikumā galvenokārt aplūkotas MFI māsaiņniecībām mājokļa iegādei un nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu, kas ir svarīgākais aizdevumu produkts MFI bilanču aktīvu pusē, procentu likmes. Tā 2009. gada 3. ceturksnī māsaiņniecībām mājokļa iegādei un nefinanšu sabiedrībām izsniegtie aizdevumi veidoja attiecīgi 16% un 15% no euro zonas MFI (neietverot Eurosistēmu) kopējiem aktīviem.

A attēls. Māsaiņniecībām mājokļa iegādei izsniegto īstermiņa aizdevumu un nefinanšu sabiedrībām izsniegto īstermiņa aizdevumu procentu likmes un 3 mēnešu EURIBOR

(gadā, %)

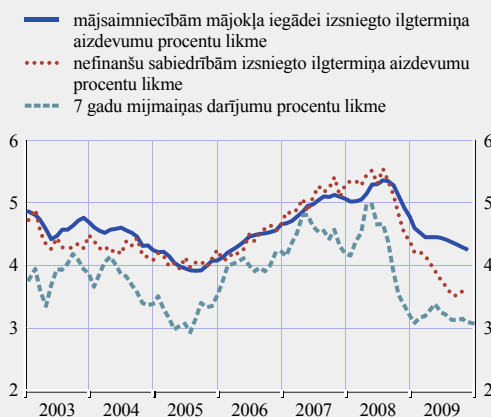

Avots: ECB.

Piezīme. Īstermiņa aizdevumu procentu likme attiecas uz aizdevumiem ar mainīgo procentu likmi un ar procentu likmes darbības sākotnējo periodu līdz 1 gadam.

B attēls. Māsaiņniecībām mājokļa iegādei izsniegto ilgtermiņa aizdevumu un nefinanšu sabiedrībām izsniegto ilgtermiņa aizdevumu procentu likmes un 7 gadu mijmaiņas darījumu procentu likme

(gadā, %)

Avots: ECB.

Piezīmes. Ilgtermiņa aizdevumu procentu likme attiecas uz aizdevumiem ar procentu likmes darbības sākotnējo periodu ilgāku par 1 gadu. Atšķirīgie procentu likmes darbības sākotnējo periodu koridori ir svērti, izmantojot jauno darījumu apjomus.

likmes mājsaimniecībām mājokļa iegādei un nefinanšu sabiedrībām izsniegtajiem aizdevumiem pazeminājās attiecīgi aptuveni par 111 bāzes punktiem un 200 bāzes punktiem (sk. B att.).³

Lai gan pēc tam, kad ECB sāka pazemināt galvenās procentu likmes, MFI aizdevumu procentu likmes kopumā tiešām būtiski sarukušas, ir arī skaidrs, ka līdz šim euro zonas MFI tikai daļēji pārnesušas tālāk šo pazeminājumu (izņēmums – uzņēmumiem izsniegto ilgtermiņa aizdevumu procentu likmes). Taču tas nenozīmē, ka šādas norises būtu pretrunā ar vēsturiskajām tendencēm, saskaņā ar kurām bankas parasti tikai pakāpeniski pārnes politikas un tirgus procentu likmju pārmaiņas uz aizdevumu procentu likmēm, ko tās nosaka klientiem. Tātad banku aizdevumu procentu likmēm parasti piemīt zināma neelastība, reaģējot uz monetārās politikas pārmaiņām. Turklāt nesakritība bieži vien ir asimetriska tādā ziņā, ka banku aizdevumu procentu likmēm ir tendence ātrāk pieskaņoties politikas procentu likmju kāpumam nekā politikas procentu likmju kritumam. Banku aizdevumu procentu likmju transmisijas apmērs un ātrums bieži saistīts ar to, cik lielā mērā banku sektorā pastāv konkurences ierobežojumi, un to, ka ir nominālās korekciju (procentu likmju mainīšanas) izmaksas. Šie sarežģījumi var atturēt bankas no vēlmes regulāri reaģēt uz politikas un tirgus procentu likmju pārmaiņām. Bankas var nolemt atlikt aizdevumu procentu likmju koriģēšanu līdz brīdim, kad tirgus procentu likmes pārsniegs kādu noteiktu sliekšni.⁴ Līdztekus tam pastāv citi faktori saistībā ar finanšu starpniecību, kas var ietekmēt banku aizdevumu procentu likmju un tirgus procentu likmju starpības pārmaiņas, piemēram, ar procentu likmju risku un kredītrisku saistītās izmaksas, tas, cik lielā mērā bankas vēlas izvairīties no riska, vienības administratīvās izmaksas, banku likviditāte un produktu dažādošana. Šie papildu faktori netiks aplūkoti atsevišķi.

Literatūrā par banku procentu likmju transmisiju norādīts, ka monetārās politikas procentu likmju transmisiju uz banku procentu likmēm, kas notiek ar tirgus procentu likmju pārmaiņām, var modelēt, izmantojot kļūdu korekcijas modelēšanas sistēmu, kur konkrētas banku procentu likmes pārmaiņas atkarīgas no vienlaicīgām (un novēlotām) atbilstošās tirgus procentu likmes pārmaiņām un (iespējams) pašas banku procentu likmes novēlotām pārmaiņām, kā arī kļūdu korekcijas faktora, kas atspoguļo to, cik lielā mērā iepriekšējā periodā banku procentu likme novirzījās no tās ilgtermiņa līdzsvara attiecības ar tirgus procentu likmi. Izmantojot šādu standarta kļūdu korekcijas modeli attiecībā uz tirgus procentu likmju pārmaiņu transmisiju uz MFI aizdevumu procentu likmēm, atklājas, ka, lai gan izvēlētajām aizdevumu procentu likmēm kopumā ir tendence ilgākā laika posmā vairāk vai mazāk pilnīgi pielāgoties, korekcija nekādā gadījumā nav tūlītēja un ātrums, kādā notiek pielāgošanās ilgtermiņa līdzsvara stāvoklim, arī ir samērā gauss (sk. tabulu).⁵ Piemēram, lai gan galu galā uz mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegtajiem īstermiņa aizdevumiem tiek pārnesti 91% no tirgus procentu likmju sarukuma, mēneša laikā uzreiz pēc tirgus procentu likmju pārmaiņām faktiski tiek pārnesti tikai 29% no sarukuma. Kopumā vērojama tendence, ka uzņēmumiem izsniegto aizdevumu procentu likmes pielāgojas tirgus procentu likmju pārmaiņām nedaudz ātrāk nekā mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu procentu likmes. Piemēram, 69% no tirgus procentu likmju sarukuma tiek atspoguļoti uzņēmumiem izsniegto aizdevumu procentu likmēs pirmajā mēnesī un arī ātrums, kādā notiek pielāgošanās ilgtermiņa līdzsvara stāvoklim, ir straujāks. Tas var atspoguļot arī faktu, ka uzņēmumiem (īpaši lielākajiem) ir vairāk iespēju panākt izdevīgas vienošanās ar bankām nekā mājsaimniecībām.⁶

3 Īpaši 2009. gada decembrī dažādas MFI aizdevumu procentu likmes sasniedza zemāko līmeni kopš 2003. gada janvāra, kad sāka apkopot saskaņoto MFI procentu likmju statistiku.

4 Pilnīgāku banku procentu likmju noteikšanas tendenču aprakstu sk. 1. zemsvītras piezīmē minētajā rakstā un tajā norādītajās atsaucēs.

5 Pilnīgs modeļa apraksts atrodams 1. zemsvītras piezīmē minētajā rakstā.

6 Piemēram, lielajiem uzņēmumiem vieglāk pieejami citi finansējuma avoti (uzņēmumu obligācijas un biržā kotētie kapitāla vērtspapīri), un reizēm tie var iegūt finansējumu arī starptautiskajos aizņēmumu tirgos.

MFI aizdevumu procentu likmju transmisija, pamatojoties uz kļūdu korekcijas modeli

	Sākotnējā transmisija	Galīgā transmisija	Izlīdzināšanas ātrums	Izlīdzinātais R ²	Atbilstošā tirgus procentu likme
Mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegtie īstermiņa aizdevumi	0.29	0.91	-0.02	0.62	3 mēnešu EURIBOR
Mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegtie ilgtermiņa aizdevumi	0.17	1.06	-0.12	0.76	7 gadu mijmaiņas darījumu procentu likme
Nefinanšu sabiedrībām izsniegtie īstermiņa aizdevumi	0.69	0.86	-0.16	0.76	3 mēnešu EURIBOR
Nefinanšu sabiedrībām izsniegtie ilgtermiņa aizdevumi	0.32	1.02	-0.19	0.40	7 gadu mijmaiņas darījumu procentu likme

Avots: ECB.

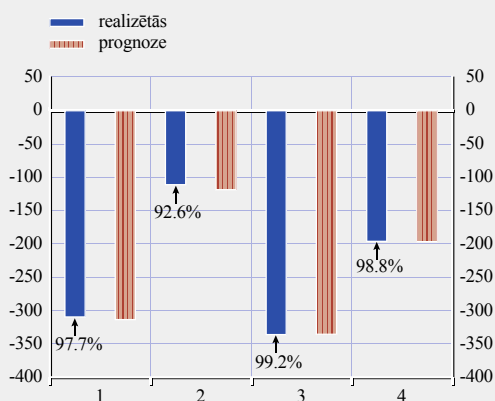
Piezīmes. Aplēšu metodoloģijas aprakstu sk. minētā raksta 1. zemsvītras piezīmē. Izlase aptver periodu no 1997. gada janvāra līdz 2008. gada septembrim. Visi koeficienti ir statistiski nozīmīgi 5% līmenī.

Lai noskaidrotu, cik lielā mērā MFI aizdevumu procentu likmju transmisija kopš ECB politikas procentu likmju pēdējās pazemināšanas kārtas sākuma atšķiras no pagātnē novērotajām tendencēm, pamatojoties uz tirgus procentu likmju norisēm no 2008. gada oktobra līdz 2009. gada decembrim, tika sagatavotas MFI aizdevumu procentu likmju modelētās prognozes. MFI aizdevumu procentu likmes tika secīgi prognozētas turpmākajam mēnesim, un prognožu kumulētās pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo mēnesi parādītas C attēlā kopā ar MFI aizdevumu procentu likmju kumulētajām faktiskajām pārmaiņām. Kopumā rezultāti liecina, ka tirgus procentu likmju spēcīgā sarūkuma transmisija notikusi aptuveni līdzīgā apmērā, kā varētu gaidīt, pamatojoties uz pagātnes pieredzi. Īpaši līdz 2009. gada decembrim transmisija uz mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto īstermiņa aizdevumu procentu likmēm un uz nefinanšu sabiedrībām izsniegto īstermiņa un ilgtermiņa aizdevumu procentu likmēm lielā mērā atbilda prognozei.⁷ Vienīgi mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto ilgtermiņa aizdevumu procentu likmes bija pielāgojušās nedaudz mazāk, nekā varētu gaidīt, pamatojoties uz vēsturiskajām tendencēm.

Kopumā, neraugoties uz finanšu krīzes negatīvo ietekmi uz euro zonas banku bilancēm un vispārējo ekonomisko lejupslīdi, šķiet, ka MFI 2009. gadā spējušas pārnest galveno ECB procentu likmju būtisko samazinājumu uz privātpersonām un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem noteiktajām galvenajām aizdevumu procentu likmēm līdzīgā mērā kā pagātnē. Tādējādi, vismaz runājot par monetārās politikas transmisijas banku procentu likmju kanālu, šķiet, ka labvēlīgāka monetārā politika, ko ECB īstenojusi kopš

C attēls. Kumulētās faktiskās un prognozētās MFI aizdevumu procentu likmju pārmaiņas no 2008. gada oktobra līdz 2009. gada decembrim

(bāzes punktos)

- 1 īstermiņa aizdevumi mājokļa iegādei
- 2 ilgtermiņa aizdevumi mājokļa iegādei
- 3 nefinanšu sabiedrībām izsniegtie īstermiņa aizdevumi
- 4 nefinanšu sabiedrībām izsniegtie ilgtermiņa aizdevumi

Avoti: ECB un ECB aprēķini.

Piezīmes. Prognoze balstīta uz kļūdu korekcijas modeļa aplēsi par izlasi no 1997. gada janvāra līdz 2008. gada septembrim un tirgus procentu likmes dinamiku no 2008. gada oktobra līdz 2009. gada decembrim. Norādītie procenti ir faktiskās kumulētās banku procentu likmju pārmaiņas kā procentuālā daļa no prognozētajām pārmaiņām.

⁷ Visu triju procentu likmju faktiskā vērtība 2009. gada decembrī atradās 95% ticamības intervālā.

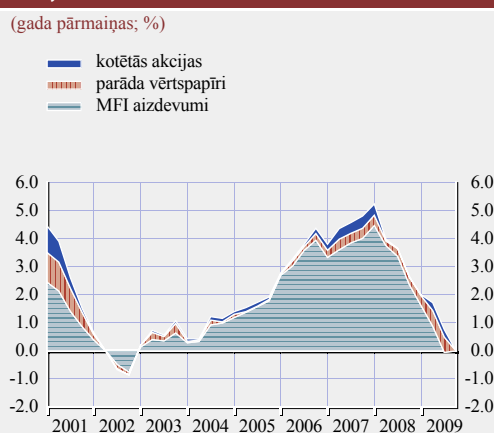
2008. gada 4. ceturkšņa, darbojusies apmierinoši un veicinājusi mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību lēmumus par patēriņu un ieguldījumiem. Tomēr apmierinošā procentu likmju transmisija negarantē, ka finanšu krīze nav ietekmējusi aizdevumu piedāvājumu. Tā Eurosistēmas banku veiktās kredītēšanas apsekojuma rezultāti liecina, ka 2009. gadā kredītēšanas nosacījumi privātajam sektoram izsniegtajiem aizdevumiem kopumā nepārtraukti kļuvuši stingrāki. Joprojām pastāvot ievainojamībai un ieilgušai nenoteiktībai par euro zonas banku sektora stabilitāti, cieši jāseko banku aizdevumu cenu noteikšanas norisēm un vispārējam banku kredītu nodrošinājumam nefinanšu sektoram 2010. gadā.

ĀRĒJĀ FINANSĒJUMA PIEAUGUMA TEMPS PALĒNINĀJĀS

Lai arī ārējā finansējuma reālās izmaksas kopumā kritās, euro zonā nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma pieauguma temps 2009. gadā nemitīgi saruka (sk. 20. att.). 2009. gada 3. ceturksnī euro zonas nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma reālais gada kāpuma temps tik tikko sasniedza 0.1% (2008. gada pēdējā ceturksnī – 2.6%). To pilnībā izraisīja MFI kredītēšanas devuma izsīkums, kura pieaugums 2009. gada 3. ceturksnī bija negatīvs. Vienlaikus nozīmīgi pieauga parāda vērtspapīru emisijas devums, ko euro zonas uzņēmumi izmantoja kā alternatīvu finansēšanas avotu.

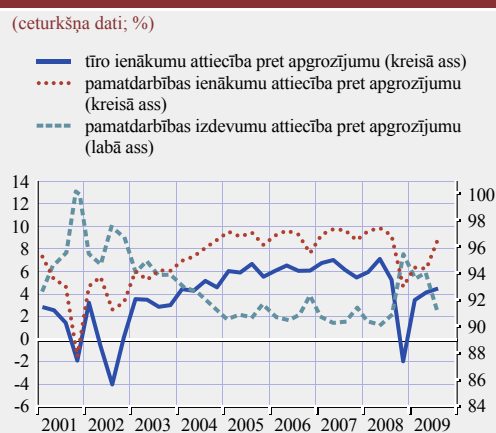
Viens no galvenajiem faktoriem, kas noteica ārējā finansējuma pieprasījuma strauju kritumu, bija mazāk labvēlīga ekonomiskā vide un, iespējams, arī nepieciešamība pārstrukturēt bilances. Ekonomiskās aktivitātes spēja leņķslīdē ļoti spēcīgi ietekmēja uzņēmumu peļņu un iekšējo līdzekļu pieejamību. Lai gan biržā kotēto uzņēmumu finanšu pārskatos sniegtā informācija liecina, ka kopš 2009. gada sākuma vērojamas uzņēmumu peļņitspējas atjaunošanās pazīmes, tomēr peļņas rādītāji nesasniedza pirms krīzes novēroto līmeni (sk. 21. att.). Gandrīz visu 2009. gadu vairākums uz akciju tirgiem pamatoto euro zonas nefinanšu sabiedrību peļņitspējas rādītāju liecināja, ka tie joprojām sarūk. Piemēram, euro zonas biržā

20. attēls. Nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma reālā gada pieauguma tempa dalījums¹⁾

Avots: ECB.
1) Reālais gada pieauguma temps definēts kā faktiskā gada pieauguma tempa un IKP deflatora pieauguma tempa starpība.

21. attēls. Biržā kotēto euro zonas nefinanšu sabiedrību peļņas rādītāji

Avoti: Thomson Financial Datastream un ECB aprēķini.
Piezīmes. Aprēķina pamatā ir biržā kotēto euro zonas nefinanšu sabiedrību ceturkšņa kopsavilkuma finanšu pārskati. No datu parauga izslēgti izņēmumi. Pretstatā pamatdarbības ienākumiem, ko definē kā apgrozījumu, no kura atskaitīti pamatdarbības izdevumi, tīrie ienākumi ir pamatdarbības ienākumi un ar pamatdarbību nesaistītie ienākumi pēc nodokļu un ārkārtas posteņu atskaitīšanas.

ko tēto nefinanšu sabiedrību vienas akcijas peļņas gada pārmaiņu temps palēninājās un 2009. gadā bija negatīvs.

Eurosistēmas banku veiktās kreditēšanas apsekojums arī liecina, ka pieprasījuma puses faktori, piemēram, slikta tautsaimniecības attīstības perspektīva, mazāki uzņēmumu ieguldījumi pamatlīdzekļos un neaktīvāki uzņēmumu apvienošanās un pārņemšanas darījumi 2009. gadā ļoti negatīvi ietekmējuši euro zonas nefinanšu sabiedrību kredītu pieprasījumu. Tā MFI aizdevumu nefinanšu sabiedrībām gada pieauguma temps gada gaitā nepārtraukti samazinājās, bet septembrī kļuva negatīvs, krītoties pirmo reizi kopš 1999. gada, kad sākās šādu datu apkopošana. Lai arī MFI nefinanšu sabiedrību kreditēšanas gada pieauguma tempa sarukums skāra visu termiņu aizdevumus, īpaši liels tas bija īsāka termiņa aizdevumiem, liecinot, ka uzņēmumi īstermiņa aizdevumus aizvieto ar ilgāka termiņa aizdevumiem. Šāds ilgstošs tempa sarukums kopumā atbilst cikliskajām norisēm, ņemot vērā kapitāla izdevumu pašreizējo nozīmīgo samazinājumu un pastāvošo nenoteiktību par ekonomiskajām perspektīvām. Turklāt empīriskie dati rāda, ka nefinanšu sabiedrību kreditēšana parasti ievērojami atpaliek no ekonomiskās attīstības cikla⁴.

Lai gan MFI kreditēšanas pieauguma tempa krituma galvenais iemesls varētu būt vājš pieprasījums, vienlaikus aptaujas dati liecina, ka visu gadu kredītu piedāvājumu varētu būt nelabvēlīgi ietekmējušas nozīmīgas banku sistēmas problēmas. Eurosistēmas 2009. gada banku veiktās kreditēšanas apsekojums joprojām norādīja, ka kreditēšanas nosacījumi kopumā tomēr kļuvuši stingrāki, lai gan gada gaitā atviegloti, un 2009. gada 1. pusgadā diezgan liels bija to euro zonas uzņēmumu īpatsvars, kuri apgalvoja, ka banku aizdevumi kļuvuši grūtāk pieejami un ka bankas aizdodot arvien negribīgāk. Taču piedāvājuma puses noteiktos banku kreditēšanas ierobežojumus pārspēja pieprasījuma puses faktoru būtiskais kritums 2009. gadā.

Banku veiktajai euro zonas nefinanšu sabiedrību kreditēšanai sākot apsīkt, euro zonas uzņēmumi, kuriem bija nepieciešams finansējums, arvien biežāk pievērsās alternatīviem finansēšanas avotiem. Proti, parāda vērtspapīru emitēšanas gada kāpuma temps pieauga no 7.9% 2008. gada beigās līdz 16.3% 2009. gada beigās, bet nefinanšu sabiedrību īpatsvars kopējā parāda vērtspapīru emisijā palielinājās no 10% pirms finanšu krīzes līdz vairāk nekā 15% 2009. gada beigās. To noteica atjaunojusies interese par Eiropas uzņēmumu obligāciju tirgu, ko, ņemot vērā ieilgušo uzņēmumu apvienošanās un pārņemšanas aktivitātes apsīkumu, var skaidrot galvenokārt ar diviem faktoriem. Pirmkārt, uzņēmumu obligāciju peļņas likmju starpību spējais kritums būtiski samazināja uz tirgus instrumentiem balstītā finansējuma izmaksas – vairāk nekā banku finansējuma izmaksas. Otrkārt, stingrāki banku kreditēšanas nosacījumi varētu būt veicinājuši banku finansējuma aizvietošanu ar finansējumu, kas balstīts uz tirgus instrumentiem. Daudz aktīvāk tika emitēti ilgāka termiņa parāda vērtspapīri (tāpat kā izsniegti banku ilgāka termiņa aizdevumi). Īstermiņa parāda vērtspapīru emisijas īpatsvars kopējā pieaugumā sāka sarukt 2009. gada sākumā un turpinājās līdz pat gada beigām, atspoguļojot nefinanšu sabiedrību īstermiņa parāda vērtspapīru emisiju strauju samazināšanos, iespējams, saistībā ar pārfinansēšanu. Euro zonas uzņēmumi izmantoja īpaši labvēlīgo tirgus situāciju, lai pārfinansētu parādsaistības ar tuviem atmaksāšanas termiņiem, tos atvirzot uz tālāku nākotni.

2009. gadā atsākoties aktivitātei akciju tirgos, atjaunojās arī nefinanšu sabiedrību biržā kotēto akciju emisijas gada pieauguma temps. 2009. gada martā tas kļuva pozitīvs un atlikušajā gada daļā paātrinājās, decembrī sasniedzot aptuveni 2.0%.

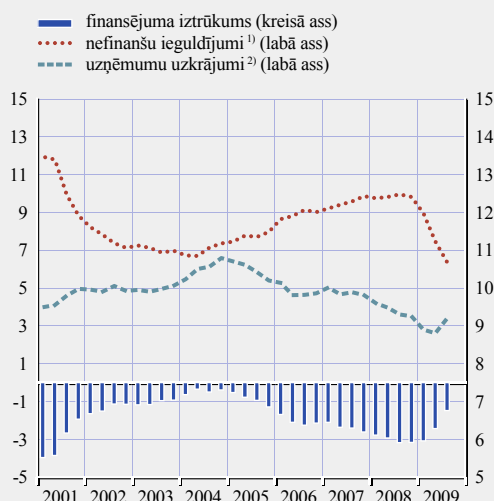
UZŅĒMUMU PARĀDI PIEAUGA VĒL VAIRĀK

Tā kā attiecībā pret IKP ieguldījumi saruka straujāk nekā uzņēmumu uzkrājumi, 2009. gadā finansējuma deficīts (līdzekļu apjoms, kāds

4 Piemēram, sk. Kok Sørensen C., Marqués Ibáñez D. un Rossi C., *Modelling loans to non-financial corporations in the euro area*, ECB pētījumi, Nr. 989, 2009. gada janvāris.

22. attēls. Nefinanšu sabiedrību finansējuma iztrūkums un galvenie to veidojošie komponenti

(% no IKP; četrus ceturkšņiem mainīgais vidējais rādītājs)

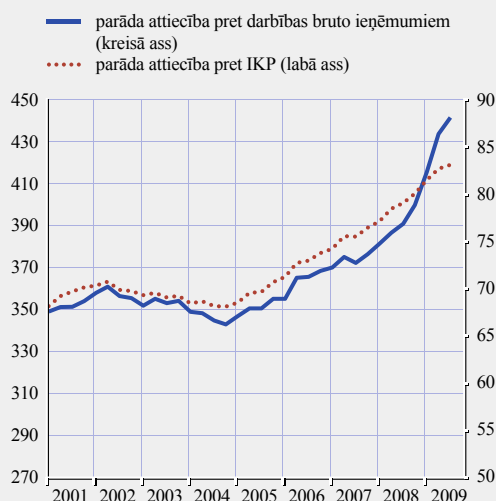
Avots: ECB.

1) Ietver krājumus un nefinanšu aktīvu uzkrājumus.

2) Ietver neto kapitāla pārvedumus.

23. attēls. Nefinanšu sabiedrību parāda rādītāji

(%)

Avoti: ECB, Eurostat un ECB aprēķini.

Piezīmes. Dati par parādu ņemti no Eiropas sektoru kontu ceturkšņa statistikas un ietver aizņēmumus, emitētos parāda vērtspapirus un pensiju fondu rezerves. Dati līdz 2009. gada 3. ceturksnim.

nefinanšu sabiedrībām jāizmanto no ārējiem finansējuma avotiem, lai segtu ieguldījumus) pirmo reizi kopš 2004. gada vidus samazinājās (sk. 22. att.). Tomēr tas bija diezgan liels, liecinot par nepieciešamību veikt zināmu bilanču pārstrukturēšanu uzņēmumu peļņitspējas pasliktināšanās dēļ.

Nelielas, taču joprojām pozitīvas ārējā finansējuma plūsmas un iekšējā finansējuma kritums noteica neparasti lielu nefinanšu sabiedrību parāda rādītāju attiecību gan pret IKP, gan bruto darbības rezultātiem un to turpmāku pieaugumu (sk. 23. att.). 2009. gada 3. ceturksnī parāda attiecība pret IKP un parāda attiecība pret bruto darbības rezultātiem pieauga attiecīgi līdz 83.1% un 441%. Nefinanšu sabiedrību sektora augstie parāda rādītāji varētu atspoguļot uzņēmumu bankrotu skaita pieaugumu 2009. gadā. Vienlaikus nozīmīgais procentu likmju kritums 2009. gadā atviegloja nefinanšu sabiedrību neto procentu likmju slogu. Kopumā augstais parāda līmenis un ar to saistītais procentu maksājumu slogs nepārprotami norāda,

ka euro zonas nefinanšu sabiedrību sektorā arī turpmāk jāveic bilanču pārstrukturēšana.

2.3. CENU UN IZMAKSU DINAMIKA

SPCI gada inflācija, kas 2008. gadā sasniedza 3.3%, 2009. gadā saruka vidēji līdz 0.3% (sk. 1. tabulu). Šis svārstības krasi atšķiras no iepriekšējo gadu norisēm, kad gada inflācija bija aptuveni 2.1–2.2%. Vidējā SPCI inflācija 1999.–2009. gadā bija 2.0%. Ļoti zemo SPCI inflāciju 2009. gadā galvenokārt noteica daudz mazākas naftas un citu preču cenas, kas 2008. gadā bija augstākas, tādējādi neitralizējot 2008. gada inflācijas šoku. Tomēr to ietekmēja arī vājāks inflācijas spiediens būtiska aktivitātes krituma un straujas darba tirgus nosacījumu pasliktināšanās apstākļos.

Kopējā SPCI gada inflācija 2009. gadā sākotnēji pazeminājās, gada vidū kļuva negatīva un 2. pusgadā atkal pieauga. Šis krasi atšķirīgās

I. tabula. Cenu dinamika

(gada pārmaiņas, ja nav norādīts citādi; %)

	2007	2008	2009	2008 4. cet.	2009 1. cet.	2009 2. cet.	2009 3. cet.	2009 4. cet.	2009 XII	2010 I
SPCI un tā komponenti										
Kopējais indekss	2.1	3.3	0.3	2.3	1.0	0.2	-0.4	0.4	0.9	1.0
Enerģija	2.6	10.3	-8.1	2.1	-6.1	-10.7	-11.9	-3.2	1.8	4.0
Neapstrādātā pārtika	3.0	3.5	0.2	3.0	2.8	0.8	-1.2	-1.5	-1.6	-1.3
Apstrādātā pārtika	2.8	6.1	1.1	4.3	2.1	1.1	0.6	0.5	0.7	0.6
Neenerģijas rūpniecības preces	1.0	0.8	0.6	0.9	0.7	0.7	0.5	0.3	0.4	0.1
Pakalpojumi	2.5	2.6	2.0	2.6	2.2	2.2	1.8	1.7	1.6	1.4
Citi cenu un izmaksu rādītāji										
Ražotāju cenas rūpniecībā ¹⁾	2.7	6.1	-5.1	3.4	-2.0	-5.7	-7.8	-4.6	-2.9	.
Naftas cenas (euro par barelu) ²⁾	52.8	65.9	44.6	43.5	35.1	43.8	48.1	51.2	51.6	54.0
Preču cenas ³⁾	7.5	2.1	-18.5	-9.9	-29.2	-24.5	-18.8	2.8	19.0	27.1

Avoti: Eurostat, Thomson Financial Datastream, Hamburgas Starptautiskās ekonomikas institūts un ECB aprēķini.

1) Izņemot būvniecību.

2) Brent Blend (piegādei pēc viena mēneša).

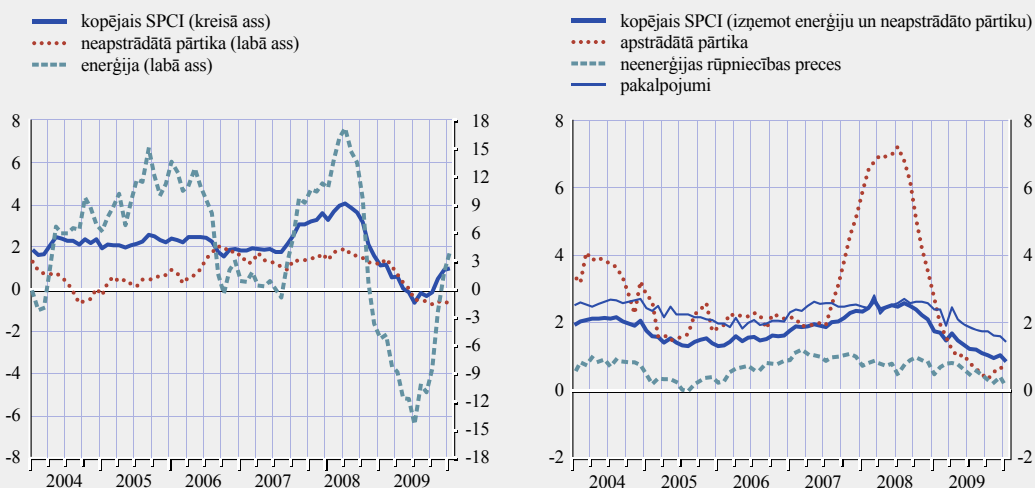
3) Izņemot enerģiju (euro).

norises, tāpat kā 2008. gadā, noteica preču cenu (īpaši naftas cenu) dinamika un ar to saistītie bāzes efekti (sk. 24. att.). Globālā ekonomiskā lejupslīde 2008. gada 2. pusgadā būtiski veicināja preču cenu pazemināšanos no 2008. gada vasarā sasniegtā ārkārtīgi augstā cenu līmeņa līdz kopumā mazām cenām 2009. gada sākumā. Tādējādi galvenokārt negatīvo bāzes efektu dēļ 2009. gada 1. pusgadā turpinājās 2008. gada decembrī novērotās SPCI gada inflācijas (1.6%)

kritums, strauji pazeminoties salīdzinājumā ar 2008. gada vidū sasniegto rekordaugsto līmeni (4.0%). 2009. gada jūnijā inflācijas rādītājs pirmo reizi bija negatīvs, 2009. gada jūlijā tas sasniedza viszemāko līmeni (-0.7%) un līdz oktobrim joprojām bija negatīvs. SPCI gada inflācija pēdējā ceturksnī krasi pieauga no viszemākā līmeņa gan preču cenu kāpuma, gan būtisko bāzes efektu dēļ, kas tikmēr bija kļuvuši pozitīvi, jo 2008. gada rudenī novēroto straujo

24. attēls. SPCI inflācijas dalījums: galvenie komponenti

(gada pārmaiņas; mēneša dati; %)

Avots: Eurostat.

preču cenu sarukumu visbeidzot vairs neiekļāva gada inflācijas aprēķinos. Gada inflācijas rādītājs 2009. gada novembrī atkal kļuva pozitīvs un decembrī bija 0.9%.

Darba samaksas pieaugums 2009. gadā saruka, jo strauja darba tirgus apstākļu pasliktināšanās radīja lejupvērstu spiedienu uz vienošanos par darba samaksu, nosakot regulārās algas samazinājumu un zemāku papildatlīdzību. Turklāt atlīdzības vienam nodarbinātajam kāpuma ierobežošanu veicināja samazināta darba laika shēmu plaša izmantošana. Pazeminoties viena nodarbinātā darba ražīgumam, vienības darbaspēka izmaksas strauji palielinājās un 2009. gada 1. ceturksnī sasniedza augstāko punktu, neraugoties uz kraso atlīdzības vienam nodarbinātajam kāpuma tempa kritumu. Samazinoties ražotāju noteiktajām pārdošanas cenām, uzcenojumi tika paaugstināti, un tādējādi peļņa kritās gan apjoma, gan uzcenojumu ietekmē.

Patērētāju uztvertā inflācija un inflācijas īstermiņa gaidas, kas 2008. gadā bija rekordaugstas, 2009. gadā strauji saruka līdz ļoti zēmam līmenim. Tomēr ilgtermiņa gaidas, ko raksturo apsekojumi, bija ļoti noturīgas, norādot, ka gaidas joprojām stabilizējušās līmenī, kas atbilst ECB mērķim vidējā termiņā noturēt inflācijas līmeni zemāku par 2%, tomēr tuvu tam.

ENERĢIJAS UN PĀRTIKAS CENU DINAMIKAS NOTEIKTĀ ĪSLAICĪGI NEGATĪVĀ SPCI INFLĀCIJA

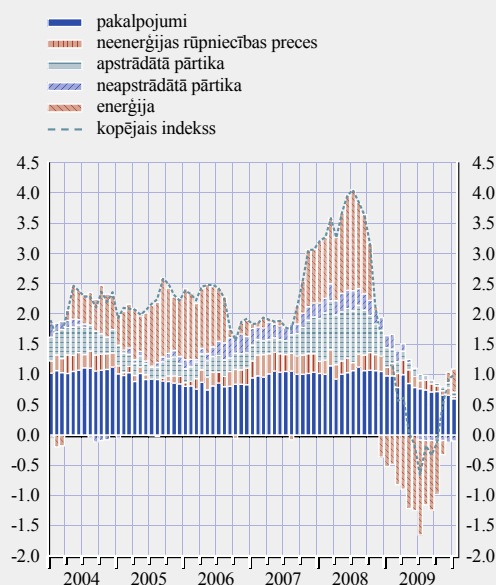
Euro zonas valstu SPCI inflācijas krasās pārmaiņas 2009. gadā galvenokārt noteica būtiskās preču cenu svārstības. 2008. un 2009. gadā novērotais nepieredzētais cenu svārstīgums pasaulē lielā mērā ietekmēja euro zonas valstu SPCI inflācijas spējo kritumu no 2008. gada jūlijā sasniegtā rekordaugstā līmeņa (4.0%) līdz zemākajam punktam (-0.7%) 2009. gada jūlijā un atkal kāpumu 2009. gada decembrī (līdz 0.9%). Enerģijas, rūpniecības un pārtikas preču cenas 2008./2009. gada ziemā spēji saruka no 2008. gada vasarā sasniegtā augstākā punkta līdz viszemākajam, bet 2009. gada beigās vairākumā gadījumu atkārtoti

pieauga. Tomēr tautsaimniecības sašaurināšanās radītais nepārprotamais inflācijas samazinājums ietekmēja arī kopējo SPCI pārmaiņu tempa palēnināšanos 2009. gadā, liecinot par daudzu SPCI komponentu dinamikas pakāpenisku mazināšanos (sk. 25. att.).

SPCI enerģijas komponenta, kura īpatsvars kopējā SPCI ir 9.6%, straujā dinamika detalizētāk atspoguļoja degvielas (piemēram, benzīna, dīzeļdegvielas un kurināmās degvielas) cenu pārmaiņas, ko noteica naftas cenas pasaulē, un enerģijas, kas nav iegūta no naftas, piemēram, elektroenerģijas un gāzes, komponentu novēloto reakciju, kas seko jēlnaftas cenu svārstībām ar laika nobīdi. Euro aprēķinātās naftas cenas salīdzinājumā ar 2008. gada jūnija rekordaugsto līmeni saruka, 2008. gada decembrī sasniedzot zemāko punktu, bet līdz 2009. gada decembrim atkal daļēji pieauga. Tāpēc, ņemot vērā enerģijas, kas nav iegūta no naftas, novēloto ietekmi, SPCI enerģijas cenu komponenta gada pārmaiņu temps 2009. gada jūlijā sakarā

25. attēls. Galveno komponentu ietekme uz SPCI inflāciju

(gada ietekme; mēneša dati; procentu punktos)

Avots: Eurostat.

Piezīme. Noapaļošanas kļūdu dēļ ietekmju summa var precīzi neatbilst kopējam indeksam.

ar spēcīgiem bāzes efektiem un īslaicīgi mazākām enerģijas cenām sasniedza viszemāko punktu (-14.4%). Pēc tam tas atkal pieauga un 2009. gada decembrī kļuva pozitīvs (1.8%). Enerģijas, kas nav iegūta no naftas, cenas 2. pusgadā joprojām izraisīja lejupvērstu spiedienu.

Euro zonas valstīs pārtikas cenu komponenta radītā inflācija 2009. gadā nepārtraukti samazinājās un 2. pusgadā kļuva negatīva, sasniedzot viszemāko līmeni kopš datu laikrindu ieviešanas sākuma 1990. gadā. Inflācijas mazināšanās procesu noteica pārtikas preču cenu komponenta pēdējo kritumu ietekme vāja patērētāju pieprasījuma apstākļos. SPCI apstrādātās pārtikas cenu komponenta gada pieauguma temps, kas 2008. gada jūlijā bija rekordaugsts (7.2%), jo to ietekmēja lauksaimniecības produkcijas, piemēram, maizes un labības produktu, piena produktu, kā arī eļļas un tauku, strauji augošās cenas pasaulē, 2009. gadā turpināja kristies un gada beigās sasniedza 0.7%, samazinoties šo preču cenām pasaulē un transporta izmaksām. Apstrādātās pārtikas cenas kopumā 2009. gadā pieauga vidēji par 1.1% salīdzinājumā ar 2008. gadā novēroto kāpumu (6.1%). Neapstrādātās pārtikas cenu komponenta radītā inflācija 2009. gada 1. pusgadā arī strauji saruka un gada pēdējos sešos mēnešos kļuva negatīva. Lejupslīdes tendenci var tikai daļēji skaidrot ar laika apstākļu ietekmi uz augļu un dārzeņu cenām. To nosaka arī gaļas cenu komponenta radītās inflācijas samazinājums, pēc 2008. gadā pasaules tirgos vērojamā nozīmīgā izejvielu cenu pieauguma atsākoties to kritumam.

SPCI (izņemot enerģijas un pārtikas – gan apstrādātās, gan neapstrādātās) cenu inflācija kopš 2008. gada vidus sākusi pakāpeniski pazemināties. To galvenokārt noteica iekšzemes faktoru samazinošā ietekme, sarūkot darba samaksas līmenim un peļņas pieaugumam, un (mazāk) preču cenu kritums.

Neenerģijas rūpniecības preču cenas 2009. gadā palielinājās vidēji par 0.6%, norādot uz nelielu samazinājumu salīdzinājumā ar 2008. gadu (0.8%) un 2007. gadu (1%). Kopš

2008. gada sākuma joprojām vērojama kritums 2009. gada vasarā iezīmējās skaidrāk, šā SPCI komponenta gada inflācijai līdz 2009. gada decembrim sasniedzot 0.4%. Kāpuma tempa neseno sarukumu noteica plašāks komponentu loks nekā iepriekš. Samazinājās ne tikai ilglietojuma preču komponenta radītā inflācija, kas 2009. gada septembrī sasniedza rekordzemu līmeni (-1.1%) īpaši tāpēc, ka automobiļu tirgotāji piedāvāja lielas atlaides, bet arī īslaicīgi lietojamo preču komponenta radītā inflācija kopš 2009. gada 2. pusgada pazeminājās. Tādējādi vairāk nekā trīs gadus novērotajai kāpuma tendencei sekoja kritums, jo mazinājās uzņēmumu cenu noteikšanas iespējas.

Pakalpojumu cenu komponenta (visneelastīgākā SPCI komponenta) radītā inflācija, kas 2008. gada lielākajā daļā kopumā bija noturīga un samērā augsta (aptuveni 2.6%), 2009. gadā arī sāka pazemināties un 2009. gada beigās sasniedza 1.6%. Pakalpojumu cenu komponenta izraisītās inflācijas mazināšanās saistīta ar vāju pieprasījumu un uzņēmumu sīvu konkurenci. Detalizētākā līmenī pakalpojumu cenu komponenta radītās inflācijas sarukumu galvenokārt noteica atpūtas pakalpojumu, īpaši restorānu un kafējnicu, komplekso tūrisma braucienu un tūristu izmitināšanas pakalpojumu un (mazāk) transporta pakalpojumu (gandrīz tikai pasažieru gaisa transporta komponenta), ietekme, inflācijas rādītājam 2. pusgadā kļūstot negatīvam. Turpretī neseno mazinājusies ilgāku laiku novērotā sakaru pakalpojumu cenu krituma negatīvā ietekme.

RAŽOTĀJU CENU SAMAZINĀJUMS 2009. GADĀ

Visā pasaulē krītoties aktivitātei un pēc nozīmīga inflācijas šoka pazeminoties preču cenām, piegādes ķēdē veidojās spēcīgs lejupvērstu cenu spiediens. Tas veicināja plaša produktu klāsta ražotāju cenu kritumu un vispirms (2008. gada beigās) skāra ražošanas procesa sākumposmu un tad (2009. gada 2. pusgadā) – ražošanas procesa vēlākos posmus. Kraso sarukumu salīdzinājumā ar 2008. gada vasarā novēroto ļoti lielu ražotāju cenu inflāciju izraisīja zemākas preču cenas un vājš ražošanas faktoru (gan kapitāla, gan darbaspēka) pieprasījums.

Pastāvot nelielam aktivitātes pieaugumam un preču cenu kāpumam pasaulē, lejupvērstais cenu spiediens gada beigās nedaudz saruka.

Euro zonas valstīs ražotāju cenu rūpniecībā (izņemot būvniecību) gada pārmaiņu temps 2009. gadā bija vidēji -5.1% pretstatā 2008. gadā reģistrētajam pieaugumam (6.1%). Pēc viszemākā punkta (-8.4%) sasniegšanas 2009. gada jūlijā – gandrīz identiska krituma salīdzinājumā ar 2008. gada jūlijā reģistrēto rekordaugsto līmeni (9.1%) – ražotāju cenu komponenta radītās inflācijas rādītājs galvenokārt enerģijas cenu dinamikas dēļ 2009. gada decembrī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu uzlabojās, sasniedzot -2.9%. Enerģijas ražotāju cenu gada pārmaiņu temps 2009. gada jūlijā sasniedza zemāko punktu (-20.0%) un 2009. gada decembrī bija -5.1%.

Ražotāju cenu rūpniecībā (izņemot būvniecību un enerģiju) gada kāpuma temps 2008. gada jūlijā bija rekordaugsts (4.3%), bet 2009. gada decembrī saruka līdz -2.3%. Kritums bija īpaši nozīmīgs starppatēriņa precēm, mazāks patēriņa precēm un – ar nelielu laika nobīdi – arī kapitālprecēm (sk. 26. att.).

Starppatēriņa preču cenu inflācija salīdzinājumā ar 2008. gada septembrī sasniegto rekordaugsto līmeni (5.5%) 2009. gada jūlijā samazinājās līdz viszemākajam punktam (-7.6%), atspoguļojot rūpniecības izejvielu cenu un enerģijas cenu krituma (novēloto) ietekmi, kā arī zemāku ražošanas jaudu izmantošanas līmeni un sīvāku konkurenci. Izejvielu un naftas cenu kāpums 2. pusgadā veicināja starppatēriņa preču cenu stabilizēšanos, gada cenu sarukumam pakāpeniski mazinoties arī pozitīvo bāzes efektu dēļ.

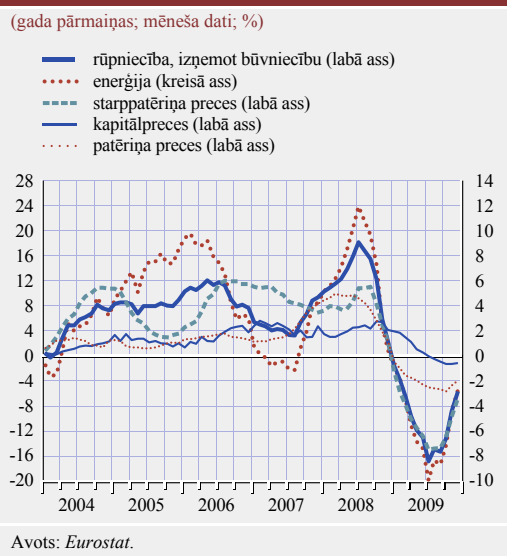
Tālākajos ražošanas procesa posmos turpinājās straujš ražotāju cenu komponenta radītās inflācijas patēriņa preču jomā kritums. Šo cenu pārmaiņu temps 2008. gada martā sasniedza rekordaugstu līmeni (5.0%; augstākais līmenis kopš EMS izveides 1999. gadā), ko noteica pieprasījuma spiediena uz pārtikas cenām pasaulē radītais inflācijas šoks. Patēriņa preču ražotāju cenu gada kāpuma temps 2009. gada decembrī bija -1.9%, bet, neņemot vērā tabakas un pārtikas cenas, – -0.3%. Kapitālprecu ražotāju cenu gada pieauguma tempa pārmaiņas nebija tik būtiskas un atpalika no citiem indeksa komponentiem. Šo preču gada inflācija 2009. gada vidū saruka līdz nullei un, samazinoties izmaksām un pasūtījumiem krasā pieprasījuma krituma apstākļos un pastiprinoties konkurencei, decembrī bija negatīva (-0.6%).

Kopumā nelielais pieprasījums euro zonas valstīs un pasaulē dažādos ražošanas posmos radīja daudz konkurētspējīgāku situāciju tirgū. Šādu konkurētspējīgu vidi un preču cenu samazinājumu pasaulē atspoguļoja plaši ziņojumi par ražotāju cenu sarukumu, kā arī ražošanas izmaksas un produkcijas izlaides cenas gan apstrādes rūpniecībā, gan pakalpojumu sektorā.

DARBASPĒKA IZMAKSU NOZĪMĪGS SAMAZINĀJUMS

Pēc gadiem ar nelielām darba samaksas pārmaiņām un kāpuma un rekordaugstā līmeņa sasniegšanas 2008. gadā euro zonas valstu darbaspēka izmaksu rādītāji 2009. gadā liecināja par būtisku samazinājumu. Tomēr nostrādāto stundu skaita krasa krituma apstākļos nozīmīgas rādītāju novirzes vērojamas attiecībā uz šāda samazinājuma apmēru.

26. attēls. Ražotāju cenu rūpniecībā dalījums

Vienošanās ceļā noteiktā darba samaksa 2009. gadā būtiski pazeminājās, gada pieauguma tempam 2009. gada 4. ceturksnī sasniedzot 2.1%. Iepriekšējos gados vienošanās ceļā noteiktā darba samaksa svārstījās 2.1–2.3% robežās, 2008. gada 4. ceturksnī palielinoties līdz rekordaugstam līmenim (3.6%; sk. 2. tabulu). Šis rādītājs atspoguļo darba samaksas galveno komponentu, par ko vienojas iepriekš, parakstot koplīgumus. Rādītāja samazināšanās, iespējams, liecina, ka sakarā ar krasu ekonomiskās aktivitātes kritumu, tai sekojošo situācijas pasliktināšanos euro zonas valstu darba tirgū un bezdarba līmeņa būtisku kāpumu, kā arī nozīmīgu inflācijas sarukumu mazinās darbinieku spējas vienoties ietekme. Tomēr, ņemot vērā to, ka euro zonas valstīs IKP gada pieaugums 2009. gada 3. ceturksnī bija –4.0% (sk. šīs nodaļas 2.4. sadaļas 3. tabulu), šķiet, ka vienošanās ceļā noteiktā darba samaksa tikai daļēji piemērojusies ekonomiskajai lejupslīdei.

Atlīdzības vienam nodarbinātajam gada kāpuma temps sāka samazināties pat agrāk nekā vienošanās ceļā noteiktā darba samaksa. Tas sasniedza rekordaugstu līmeni (3.6%) 2008. gada 3. ceturksnī, tad saruka straujāk un 2009. gada 3. ceturksnī bija 1.4% (zemākais reģistrētais pieauguma temps kopš EMS darbības sākuma). Nozīmīgāku šā darbaspēka izmaksu rādītāja kritumu salīdzinājumā ar vienošanās ceļā noteikto darba samaksu (t.s. darba samaksas novirzi) noteica tas, ka šis rādītājs ietver elastīgus atalgojuma komponentus (piemēram,

papildatlīdzību), kas saskaņā ar neoficiālu informāciju tika būtiski samazināti. Turklāt atlīdzību vienam nodarbinātajam automātiski ietekmēja īsāks darba laiks, ko šajā ekonomiskās lejupslīdes laikā izmantoja daudzi uzņēmumi.

Lai gan atlīdzības vienam nodarbinātajam kāpuma palēninājums skāra visas valstis, sektoru dalījumā vērojamas lielas atšķirības. Īpaši krass kritums bija vērojams rūpniecībā, izņemot būvniecību, kur bieži tika izmantots īsāks darba laiks, un gada vidū atlīdzības vienam nodarbinātajam kāpums saruka līdz nullei. Turpretī būvniecības sektorā atlīdzības vienam nodarbinātajam pieauguma temps joprojām bija straujš (2009. gada 3. ceturksnī – 3.0%), atspoguļojot zināmu struktūras ietekmi, jo, īpaši ņemot vērā krasas reģionālās atšķirības, galvenokārt tika atlaisti darbinieki ar zemiem ienākumiem (sk. 27. att.).

Darbaspēka stundas izmaksu gada pieauguma temps pretēji atlīdzībai vienam nodarbinātajam joprojām bija straujš, lai gan nozīmīgi palēninājās salīdzinājumā ar 2008. gada 4. ceturksnī sasniegto augstāko punktu (4.4%). Mazāk elastīgais kāpuma temps atspoguļoja to, ka 2009. gada 3. ceturksnī viena nodarbinātā nostrādāto stundu skaits saruka aptuveni par 2% un nostrādāto stundu skaita samazinājums parasti saistīts ar neproporcionālu atlīdzības pazeminājumu (sk. 5. ielikumu). Tāpēc, neraugoties uz papildatlīdzības samazinājuma ietekmi, darbaspēka stundas izmaksu gada

2. tabula. Darbaspēka izmaksu rādītāji

(gada pārmaiņas, ja nav norādīts citādi; %)

	2007	2008	2009	2008 4. cet.	2009 1. cet.	2009 2. cet.	2009 3. cet.	2009 4. cet.
Vienošanās ceļā noteiktā darba samaksa	2.1	3.2	2.6	3.6	3.2	2.8	2.3	2.1
Kopējās darbaspēka stundas izmaksas	2.5	3.5	.	4.4	3.8	4.3	3.2	.
Atlīdzība vienam nodarbinātajam	2.5	3.2	.	3.0	1.9	1.6	1.4	.
<i>Papildposteni</i>								
Darba ražīgums	1.0	-0.2	.	-1.7	-3.8	-3.1	-2.0	.
Vienības darbaspēka izmaksas	1.6	3.5	.	4.8	5.9	4.8	3.5	.

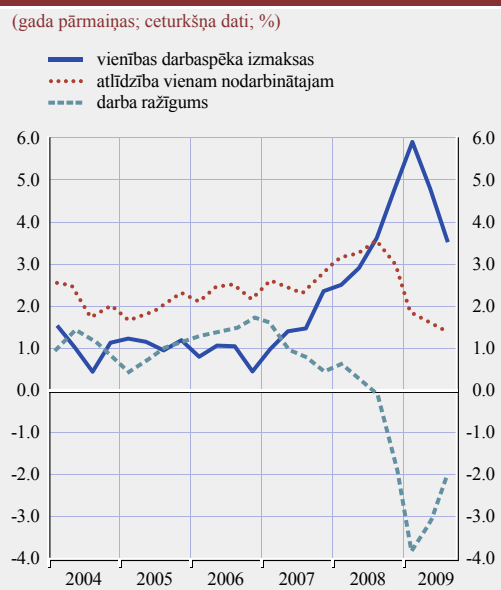
Avoti: Eurostat, valstu dati un ECB aprēķini.

27. attēls. Atlīdzība vienam nodarbinātajam nozaru dalījumā

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

28. attēls. Darbaspēka izmaksas euro zonā

Avots: Eurostat.

pieaugums arī pārsniedza vienošanās ceļā noteiktās darba samaksas gada kāpumu. Rūpniecības sektorā, kur visplašāk īstenoja elastīgas darba laika shēmas, darbaspēka stundas izmaksu gada kāpums bija vislielākais.

Nemot vērā to, ka daudzās euro zonas valstīs līdztekus aktivitātes lejupslīdei īstenoja darbaspēka saglabāšanu, būtiski saruka darba ražīguma pieaugums, ko raksturo produkcijas izlaide uz vienu nodarbināto. Vienības darbaspēka izmaksas strauji pieauga, 2009. gada 1. ceturksnī sasniedzot augstāko punktu (5.9%), jo atlīdzības vienam nodarbinātajam kāpums daudz mazāk reaģēja uz lejupslīdi. Šāds palielinājums nopietni ietekmēja uzņēmumu uzcenojumus. Cikliskās ietekmes tendencei mainoties pretējā virzienā, vienības darbaspēka izmaksu kāpums līdz 2009. gada 3. ceturksnim samazinājās (līdz 3.5%). Vienības darbaspēka izmaksu pieauguma tendenci galvenokārt ietekmēja darba ražīguma gada kāpuma temps, kas pēc 2008. gadā novērotā palēninājuma vidēji līdz -0.2% (salīdzinājumā ar 2006. un 2007. gada pieauguma tempu aptuveni 1-1.5% robežās) 2009. gada 1. ceturksnī

sasniedza zemāko robežu, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu samazinoties par 3.8%. Produkcijas izlaides pieauguma dēļ šis temps palēninājās, līdz 2009. gada 3. ceturksnim sarūkot līdz 2.0%, bet darba vietu skaita samazināšana turpinājās (sk. 28. att.).

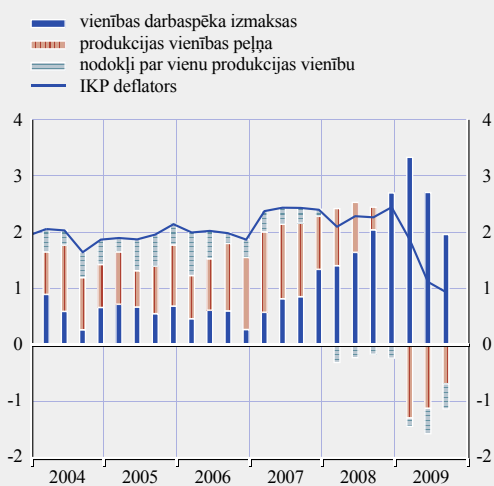
PEĻNAS MARŽAS

Vienības darbaspēka izmaksām krasi pieaugot, pamatdarbības tīrā peļņa strauji samazinājās. Pasaulē bija vērojams spiediens uz pārdošanas cenām, ko atspoguļoja IKP deflatora gada kāpuma temps, kas 2009. gada 3. ceturksnī bija spēji sarucis līdz 0.9% (2008. gada vidū - 2.3%; sk 29. att.). Pēc samazināšanās 2008. gadā par 1.3 procentu punktiem kopējā peļņas pieauguma rādītājs, ko mēra kā IKP deflatora un vienības darbaspēka izmaksu kāpuma tempa starpību, liecina par krasu (3.5 procentu punkti) peļņas maržu kritumu 2009. gada pirmajos trijos ceturkšņos.

Tāpēc uzņēmumu pamatdarbības peļņa, ko mēra kā bruto peļņu, 2009. gada pirmajos trijos ceturkšņos saruka par 11% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu. To aptuveni

29. attēls. IKP deflatora dalījums komponentos

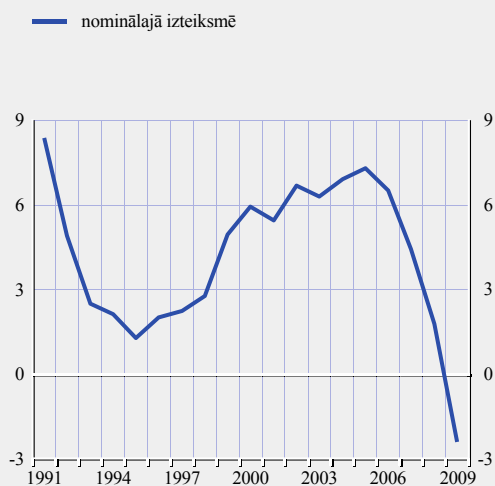
(gada pārmaiņas; %, procentu punktos)

Avots: Eurostat.

30. attēls. Mājokļu cenu dinamika euro zonā

(gada pārmaiņas; gada dati; %)

Avots: ECB aprēķini, pamatojoties uz nesaskaņotiem valstu datiem.
Piezīme. 2007. gada dati ir 1. pusgada dati.

vienādā apmērā noteica ekonomiskās aktivitātes krituma izraisītā apjoma ietekme un produkcijas vienības peļņas maržas samazinājuma ietekme.

MĀJOKĻU UN KOMERCĪPAŠUMU CENU SAMAZINĀJUMS

Euro zonas valstīs mājokļu cenas, kas nav iekļautas SPCI noteikšanā, 2009. gada 1. pusgadā pazeminājās, turpinot kopš 2005. gada 2. pusgada novēroto samazinājuma tendenci. Saskaņā ar jaunākajām aplēsēm euro zonas valstīs 2009. gada 1. pusgadā mājokļu cenas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu kopumā saruka aptuveni par 2.4% (pieaugums 2008. gada 1. pusgadā – 2.8% un 2. pusgadā – 0.8%; sk. 30. att.). Valstu dati apstiprina, ka, neraugoties uz valstu un valstu reģionu būtiskajām atšķirībām, euro zonā mājokļu cenu samazinājums bija samērā plašs. Mājokļu cenas, kas 2007. gada 2. pusgadā sāka sarukt Īrijā un 2008. gada 1. pusgadā – Maltā, 2009. gada 1. pusgadā šajās valstīs atkal strauji kritās. Turklāt 2009. gada 1. pusgadā nozīmīgs mājokļu cenu samazinājums reģistrēts arī Spānijā, Francijā, Slovēnijā un Somijā. Turpretī Itālijā, Austrijā un Portugālē mājokļu cenas

2009. gada 1. pusgadā pieauga. Pēcniecīga kāpuma perioda dati liecināja par mājokļu cenu nelielu samazinājumu Vācijā 2009. gadā.

Komercīpašumu kapitāla vērtība euro zonas valstīs kopš 2008. gada sarūk. Samazinājums atbilst uzskatam, ka pēdējos 10 gados komercīpašumu vērtība euro zonas valstīs bijusi cikliskāka nekā mājokļu cenas. Euro zonas valstīs samērā plaši pasliktinājusies situācija komercīpašumu tirgos. Visas euro zonas valstis, par kurām pieejami dati, kopš 2008. gada 4. ceturkšņa reģistrējušas īpašuma kapitāla vērtības sarukumu. Pēdējos ceturkšņos cenu gada kritums bijis vidēji 10–13%. Tomēr dažādās valstīs samazinājums atšķiras; dažās valstīs cenu gada kritums bijis 50% un citās – neliels. Kopš 2008. gada sākuma kopumā vislielākās korekcijas veiktas tajās valstīs, kurās no 2004. gada līdz 2007. gadam reģistrēts krasākais cenu kāpums.

INFLĀCIJAS GAIDU DINAMIKA

No *Consensus Economics*, *Euro Zone Barometer* un ECB profesionālo prognozētāju apsekojuma iegūtā informācija norāda, ka uz apsekojumu

amatotās ilgtermiņa inflācijas gaidas (pēc 5 gadiem nākotnē) joprojām bija tuvu 2.0%. Saskaņā ar ECB profesionālo prognozētāju apsekojuma datiem prognožu sniedzēju inflācijas vidējais punktvērtējums 2014. gadam, ko reģistrēja ECB, 2009. gadā joprojām bija šaurās (1.9–2%) robežās. Turklāt euro zonā līdzsvara inflācijas rādītāji, kas iegūti no inflācijai piesaistītajām obligācijām un mijmaiņas darījumiem iegūtām salīdzināmām procentu likmēm (uz biržā netirgoto 5 gadu nākotnes līgumu pamata noteiktā implicētā inflācija pēc 5 gadiem nākotnē), 2009. gadā joprojām bija 2.2–2.7% robežās. Kā minēts šīs nodaļas 2.2. sadaļā, uz tirgus instrumentiem balstītie rādītāji reizēm var sniegt izkropļotu ainu, un šķiet, ka pēdējā gada laikā šos rādītājus būtiski ietekmējuši ar likviditāti saistītie izkropļojumi. Kopumā abi – uz apsekojumiem un uz tirgus instrumentiem pamatotie – rādītāji

joprojām liecināja par nelielu risku, ka inflācijas gaidas kļūst nevadāmas.

2.4. PRODUKCIJAS IZLAIDES, PIEPRASĪJUMA UN DARBA TIRGUS NORISES

NEPIEREDZĒTS IKP SARUKUMS EURO ZONĀ 2009. GADĀ

Pēc krasā izaugsmes tempa palēninājuma (no 2.7% 2007. gadā līdz 0.5% 2008. gadā) euro zonas reālais IKP 2009. gadā saruka par 4.0% (sk. 3. tabulu).

Šo būtisko samazinājumu, kas ievērojami pārsniedza līdzšinējos rekordus, galvenokārt izraisīja ļoti straujais produkcijas izlaides kritums 2008. gada pēdējā ceturksnī un 2009. gada 1. ceturksnī, atjaunojoties finanšu satricinājumam, paaugstinoties nenoteiktībai, kā arī aktivitātei

3. tabula. Reālā IKP pieauguma struktūra

(pārmaiņas; %, ja nav norādīts citādi; sezonāli izlīdzināti dati)

	Gada pieauguma temps ¹⁾								Ceturkšņa pieauguma temps ²⁾				
	2007	2008	2009	2008 4. cet.	2009 1. cet.	2009 2. cet.	2009 3. cet.	2009 4. cet.	2008 4. cet.	2009 1. cet.	2009 2. cet.	2009 3. cet.	2009 4. cet.
Reālais iekšzemes kopprodukts <i>t.sk.</i>	2.7	0.5	-4.0	-1.8	-5.0	-4.8	-4.0	-2.1	-1.9	-2.5	-0.1	0.4	0.1
Iekšzemes pieprasījums ³⁾	2.4	0.6	.	-0.5	-3.2	-3.4	-3.2	.	-0.8	-2.0	-0.7	0.4	.
Privātais patēriņš	1.6	0.4	.	-0.7	-1.3	-0.9	-1.0	.	-0.5	-0.4	0.1	-0.1	.
Valdības patēriņš	2.3	2.0	.	2.4	2.5	2.5	2.5	.	0.6	0.6	0.6	0.6	.
Kopējā pamatkapitāla veidošana	4.7	-0.7	.	-5.8	-11.5	-11.7	-11.4	.	-4.0	-5.4	-1.6	-0.8	.
Krājumu pārmaiņas ⁴⁾	0.0	0.1	.	0.6	-0.5	-0.8	-0.6	.	0.2	-0.8	-0.6	0.5	.
Neto eksports ⁵⁾	0.4	0.0	.	-1.3	-1.8	-1.5	-0.9	.	-1.1	-0.5	0.6	0.1	.
Eksports ⁵⁾	6.3	0.8	.	-6.9	-16.6	-17.2	-13.5	.	-7.2	-8.6	-1.2	3.1	.
Imports ⁵⁾	5.5	0.9	.	-4.0	-12.8	-14.3	-11.8	.	-4.8	-7.4	-2.8	3.0	.
Reālā bruto pievienotā vērtība <i>t.sk.</i>													
Rūpniecība, izņemot būvniecību	2.4	-0.9	.	-7.6	-16.6	-17.1	-13.6	.	-6.4	-8.3	-1.5	2.3	.
Būvniecība	2.2	-0.8	.	-3.4	-5.9	-4.7	-4.2	.	-1.8	-1.0	-0.7	-0.8	.
Tikai ar tirgu saistītie pakalpojumi ⁶⁾	3.9	1.2	.	-0.7	-2.9	-2.9	-2.7	.	-1.1	-1.5	0.0	-0.0	.

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

Piezīmes. Sniegtie dati ir izlīdzināti sezonāli un daļēji arī pēc darbadienu skaita, jo ne visas euro zonas valstis sniedz nacionālo kontu ceturkšņa datu laikerindas, kas izlīdzinātas pēc darbadienu skaita.

1) Pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu (%).

2) Pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni (%).

3) Ieguldījums reālā IKP pieaugumā (procentu punktos).

4) Ietverot vērtislietu iegādi un neietverot to pārdošanu, kā ieguldījums reālā IKP pieaugumā (procentu punktos).

5) Eksports un imports aptver preces un pakalpojumus, ieskaitot iekšējo pārrobežu tirdzniecību euro zonā. Tā kā no nacionālo kontu importa un eksporta rādītājiem nav izslēgti dati par euro zonas valstu iekšējo tirdzniecību, šie dati nav tieši salīdzināmi ar euro zonas maksājumu bilances datiem.

6) Ietver tirdzniecību un remontu, viesnīcas un restorānus, transportu un sakarus, finanšu starpniecību, operācijas ar nekustamo īpašumu, nomu un citus komercpakalpojumus.

un pieprasījumam pasaulē sarūkot iepriekš nepieredzētos apmēros. Saskaņoties ar pēkšņu uzņēmējdarbības perspektīvu pasliktināšanos, krasu pasūtījumu sarukumu un dārgāku un grūtāk pieejamu finansējumu, uzņēmumi reaģēja, atliekot paplašināšanās plānus un samazinot krājumus. Mājsaimniecības, saskaņoties ar lielāku nenoteiktību, palielināja ietaupījumus, ņemot vērā nodarbinātības īstermiņa perspektīvu pasliktināšanos un portfeļa zaudējumus. Tādējādi 2008. gada 4. ceturksnī un 2009. gada 1. ceturksnī IKP kumulētā izteiksmē saruka par 4.4%. Pēc tam, finanšu apstākļiem pakāpeniski uzlabojoties un atsākoties ārējās tirdzniecības izaugsmei, 2009. gada 2. ceturksnī produkcijas izlaide kopumā stabilizējās un 2. pusgadā atsākās pozitīva izaugsme, lai gan tās temps bija lēns un tā atsākās no ļoti zema līmeņa.

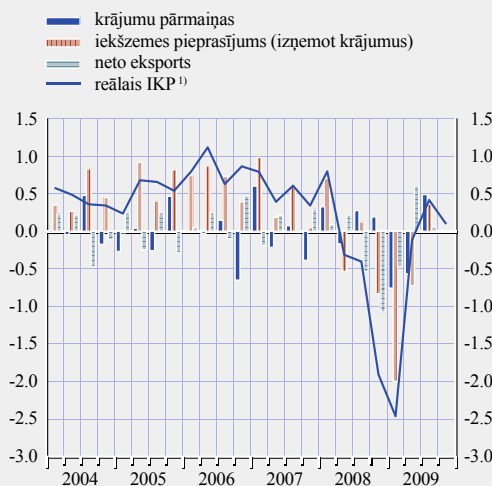
IKP KRITUMU LIELĀKOTIES NOTEICA PRIVĀTO KAPITĀLIZDEVUMU UN ĀRĒJĀS TIRDZNICĪBAS NORISES

Straujo pieprasījuma sarukumu 2008. gada 4. ceturksnī un 2009. gada 1. ceturksnī pārsvarā izraisīja privāto kapitālizdevumu un starptautiskās tirdzniecības norises, turpretī valdības izdevumi (gan patēriņš, gan kapitālizdevumi) turpināja augt un privātā patēriņa sarukums bija mērenāks. Ārējās vides pasliktināšanās no 2008. gada vidus pēc finanšu krīzes saasināšanās gada pēdējā ceturksnī izvērtās par smagu lejupslīdi, attīstījās un attīstības valstīs samazinoties izaugsmei. Uzņēmumiem visā globālajā piegādes ķēdē cenšoties taupīt, tika apturēti darījumi un atliktas piegādes, kas 2008. gada 4. ceturksnī un 2009. gada 1. ceturksnī izraisīja īpaši strauju eksporta sarukumu. Šādos apstākļos uzņēmumi straujisamazināja gan ieguldījumu pamatlīdzekļos, gan krājumu kapitālizdevumus. Situācijai mājokļu tirgū strauji pasliktinoties, paātrinājās arī mājsaimniecību ieguldījumu apjoma kritums. Vienlaikus daudzi valdības pasākumi, kas tika īstenoti Eiropas Tautsaimniecības atveseļošanās plāna ietvaros, kā arī inflācijas samazināšanās pozitīvi ietekmēja mājsaimniecību ienākumus un padarīja patēriņa kritumu mērenāku (sk. 31. att.).

Saistībā ar piesardzības uzkrājumu pieaugumu privātais patēriņš 2009. gadā samazinājās aptuveni

31. attēls. Ieguldījums reālā IKP ceturkšņa pieaugumā

(ceturkšņa ieguldījums; procentu punktos; sezonāli izlīdzināti dati)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.
1) Pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni (%).

par 1%. Vienlaikus mājsaimniecību reāli rīcībā esošo ienākumu pieaugums saglabājās samērā stabils (tuvu 1% gadā), īpaši salīdzinājumā ar euro zonas produkcijas izlaides un tādējādi kopējo rīcībā esošo ienākumu sarukumu. Šīs relatīvās stabilitātes pamatā bija četri galvenie faktori. Pirmkārt, atlīdzības pieaugums vienam nodarbinātajam palēninājās mazāk nozīmīgi nekā darba produktivitāte, jo algas turpināja palielināties galvenokārt sakarā ar koplīgumu termiņiem (sk. šīs nodaļas 2.3. sadaļu). Turklāt sakarā ar darbaspēka saglabāšanu, īpaši izmantojot valdības subsidētas shēmas, uzņēmumos nodarbinātība saruka daudz mazāk nekā ražošana. Treškārt, stimulējošie fiskālie pasākumi un valdības budžeta automātiskie stabilizatori deva ievērojamu atbalstu mājsaimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem, spēcīgi palielinoties sociālajiem pabalstiem, palēninoties sociālo iemaksu pieaugumam un samazinoties ienākuma nodokļiem. Visbeidzot, arī 2009. gadā reģistrētā ļoti zemā inflācija caurmērā veicināja šo stabilitāti.

Taču, ņemot vērā augošo nenoteiktību, darba tirgus perspektīvu pasliktināšanos, finanšu līdzekļu sarukumu, stingrākus kreditēšanas

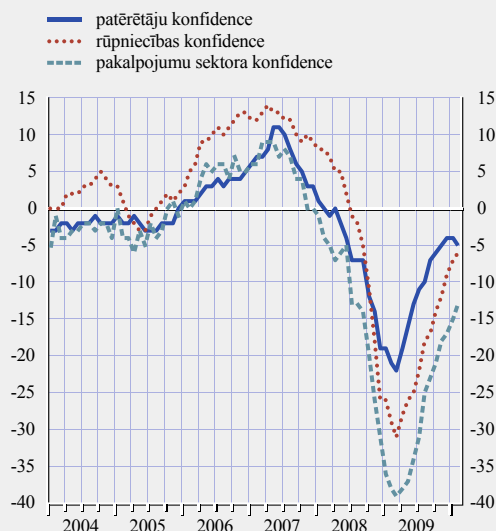
nosacījumus un mājokļu tirgus situācijas pasliktināšanos, mājsaimniecības viena gada laikā būtiski palielināja ienākumu uzkrāšanas līmeni. Saskaņā ar aplēsēm tas vienā gadā pieauga par 1.6 procentu punktiem (2008. gadā – 14.1%), 2009. gada pavasarī sasniedzot līmeni, kāds pēdējo reizi tika novērots kulminācijas laikā 2002. un 2003. gadā. 2009. gada 3. ceturksnī sezonāli izlīdzinātais ienākumu uzkrāšanas koeficients mazliet samazinājās. Patērētāju konfidences rādītāji, kas 2007. gada vidū bija sasnieguši visaugstāko līmeni, 2008. gada rudenī strauji kritās, 2009. gada pavasarī sasniedzot viszemāko līmeni, bet pēc tam pārējā gada laikā atkal pieaugot (sk. 32. att.). Darba tirgus perspektīvu pasliktināšanās veicināja patērētāju konfidences kritumu, liekot mājsaimniecībām ierobežot izdevumus un izveidot piesardzības uzkrājumus. Mājsaimniecību nedrošību par tautsaimniecības perspektīvām paaugstināja arī mājokļu cenu samazinājums un straujš finanšu līdzekļu sarukums, jo aktivitāte akciju tirgos pēc kulminācijas strauji kritās, lai gan 2009. gada 2. ceturksnī parādījās daļēji pretēja tendence. Fakts, ka ienākumu uzkrāšanas koeficienta dinamika dažādos reģionos ievērojami atšķirās, norāda uz lielām apstākļu un konfidences atšķirībām, īpaši attiecībā uz nodarbinātības tirgiem euro zonā.

Mājsaimniecību izdevumi gada laikā līdz 2009. gada 1. ceturksnim bija samazinājušies par 1.3%, bet atlikušajā laika posmā līdz 2009. gada beigām sākās stabilizācijas tendence. To ievērojami veicināja valdības sponsorētās subsīdijas patērētājiem, kuri nodeva metāllūžņos vecus automobiļus un iegādājās jaunus. Šis pagaidu shēmas būtiski paaugstināja reģistrēto automobiļu skaitu, kas 2008. gada 4. ceturksnī un 2009. gada 1. ceturksnī bija neliels, palīdzot atbrīvoties no pārmērīgi lieliem automobiļu krājumiem un mēģinot radīt apstākļus pārmaiņām automobiļu ražošanā.

Valdības patēriņa pieaugums 2009. gadā saglabājās dinamisks, nedaudz pārsniedzot 2008. gada pieauguma tempu (2%), jo tā galvenos komponentus (valdības sektorā nodarbināto algas un sociālos pārvedumus

32. attēls. Konfidences rādītāji

(procentu starpības; sezonāli izlīdzināti dati)

Avots: Eiropas Komisijas uzņēmumu un patērētāju apsekojumi. Piezīme: Sniegtie dati aprēķināti kā novirzes no vidējā rādītāja periodā kopš 1985. gada janvāra (patērētāju un rūpniecības konfidences rādītājam) un periodā kopš 1995. gada aprīļa (pakalpojumu sektora konfidences rādītājam).

natūrā) īstermiņā cikliskas norises neietekmēja, turklāt pārsvarā valdības recesijas laikā labprāt atbalstīja tautsaimniecību.

Pēc neliela krituma 2008. gadā un divu gadu strauja pieauguma (2006. gadā – 5.7% un 2007. gadā – 4.7%) kopējie ieguldījumi pamatlīdzekļos 2009. gadā ļoti krasi samazinājās (saskaņā ar aplēsēm – par 11%). Īpaši spējš sarukums salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni bija vērojams 2008. gada 4. ceturksnī un 2009. gada 1. ceturksnī. Atšķirībā no privātajiem ieguldījumiem valdības ieguldījumi joprojām bija dinamiski un sakarā ar pakāpenisko ietekmi, ko radīja kopš 2008. gada beigām valdību pieņemtie lēmumi par precikliskiem izdevumiem, pat sāka pieaugt straujāk.

Aplūkojot privāto ieguldījumu komponentus sīkāk, 2009. gadā mājokļu ieguldījumi krasi saruka (aptuveni par 10%) mājokļu cenu krituma apstākļos. Šis samazināšanās temps aptuveni divas reizes pārsniedza 2008. gadā reģistrēto līmeni, kas sekoja mājokļu būvniecības cikla

augšupejas posma beigām 2007. gadā. Sarukums kopumā bija ievērojamāks tajās valstīs, kurās šā gadu desmita vidū bija vērojams ļoti straujš mājokļu cenu pieaugums, un dažās no tām tas bija īpaši spēcīgs.

Uzņēmumu ieguldījumi pamatlīdzekļos kritās vēl straujāk nekā mājokļu ieguldījumi, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu samazinoties aptuveni par 14% atšķirībā no 2008. gadā novērotā mērenā pieauguma, kuru veicināja dinamiskā gada pirmā puse. Pieaugoša nākotnes perspektīvu nenoteiktība, sarūkošs pieprasījums, zems jaudu spiediens un peļņas maržu samazināšanās, kā arī sākotnēji stingrāki finansēšanas nosacījumi atšķirīgi veicināja šo īpaši straujo uzņēmumu ieguldījumu sarukumu.

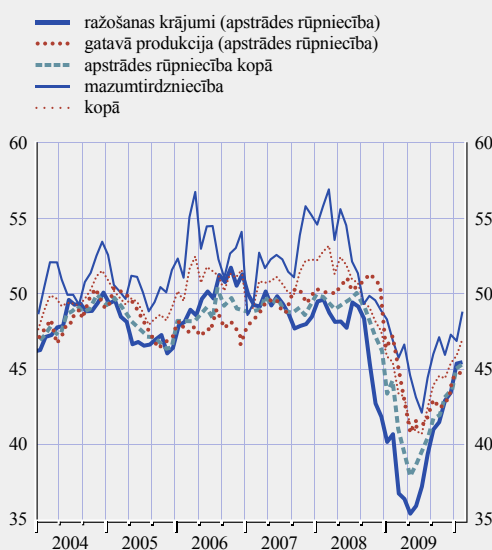
Ekonomiskā lejupslīde spēcīgi pastiprinājās arī krājumu ietekmē, kas ir vēl viens svarīgs mainīgais, kurš izskaidro uzņēmumu nefinanšu ieguldījumu dinamiku. 2009. gadā kopumā tie saskaņā ar aplēsēm noteica IKP samazinājumu par 0.7 procentu punktiem. 2009. gada 1. pusgadā bija vērojams liels negatīvs ceturkšņa ieguldījums IKP pieaugumā (vairāk nekā 1.4 procentu punkti no IKP), kam sekoja neliela situācijas uzlabošanās gada otrajā pusē. 2008. gada otrajā pusē uzņēmumi sāka samazināt mazumtirdzniecības un ražošanas krājumus. Savukārt gatavās produkcijas krājumi apstrādes rūpniecībā saskaņā ar apsekojumu datiem pieauga pastiprinātā tempā, jo uzņēmumi sākotnēji nenovērtēja pieprasījuma krišanās ātrumu. Tas, kā arī paredzamais turpmākais pieprasījuma samazinājums un krājumu turēšanas izmaksu pieaugums radīja priekšstatu, ka uzkrājumu līmenis 2008. gada rudenī bija daudz augstāks, nekā tam vajadzētu būt. Produkcijas izlaides cenu kritums (patēriņa un rūpniecības precēm) 2008. gada rudenī palielināja krājumu turēšanas izmaksas līdz rekordaugstam līmenim un radīja spēcīgus stimulus samazināt krājumus. Cenšoties saglabāt optimālu krājumu un apgrozījuma attiecību, uzņēmumi strauji samazināja ražošanu, un attiecīgi paātrinājās gatavās produkcijas krājumu sarukums. Plaša visu veidu krājumu samazināšana notika 2009. gada sākumā,

sasniedzot augstāko pakāpi 2. ceturksnī. Gada otrajā pusē krājumu sarukums palēninājās, jo krājumi ātri atgriezās tendences līmenī, tādējādi veicinot IKP pieaugumu (sk. 33. att.). 2009. gada beigās apsekojumi un cita neoficiāla informācija liecināja par to, ka uzņēmumi pārsvarā bija atbrīvojušies no pārmērīgiem krājumiem, un krājumu apjoms bieži tika uzskatīts par nelielu.

Euro zonas preču un pakalpojumu eksports 2009. gadā samazinājās par 13% (pieauguma temps 2008. gadā – 0.8% un 2007. gadā – 6.3%; šie rādītāji ietver euro zonas iekšējo tirdzniecību). Ārējās vides stāvokļa pasliktināšanās kopš 2008. gada vidus izvērsās par smagu lejupslīdi gada pēdējā ceturksnī, kad daudzu tirdzniecības darījumu un piegāžu atlikšana izraisīja īpaši strauju eksporta kritumu. Atbilstoši piegādes ķēdes sarukuma jēdzienam spēcīgi tika ietekmēti pieprasījums pēc starppatēriņa precēm, kā arī pēc kapitālpēcēm. Vienlaikus euro kurss nominālajā efektīvajā izteiksmē būtiski pieauga, kam, iespējams, bija papildu negatīva ietekme uz

33. attēls. Krājumi apstrādes rūpniecībā un mazumtirdzniecībā (IVI apsekojumi)

(difūzijas indeksi)

Avoti: Markit un ECB.

Piezīmes. Apstrādes rūpniecības kopējais rādītājs ir ražošanas krājumu un gatavās produkcijas vidējais rādītājs. Kopējais rādītājs ir apstrādes rūpniecības kopējā rādītāja un mazumtirdzniecības vidējais rādītājs.

eksportu. Tomēr 2009. gada 2. pusgadā eksports atkal sāka pieaugt, ekonomiskajai aktivitātei galvenajos eksporta tirgos vairs nepavājinoties, tirdzniecības partneriem pārtraucot krājumu samazināšanu un globālajai piegādes ķēdei atkal atsākot funkcionēt normālāk. Gada pēdējos mēnešos dažādi apsekojumi par rūpniecības preču eksporta pasūtījumiem un pasūtījumiem kopumā norādīja uz izaugsmes atsākšanos. Vienlaikus 2009. gadā saruka euro zonas imports (lai gan mazāk nekā eksports), atspoguļojot iekšzemes pieprasījuma samazināšanos. Tā kā darbojās eksporta līmeņa krituma radītā ietekme, neto tirdzniecība 2009. gadā kopumā būtiski negatīvi (gandrīz par 0.8 procentu punktiem) ietekmēja IKP pieaugumu. Tas atspoguļoja ļoti lielo negatīvo ceturkšņa devuma ietekmi (t.sk. saistīto pārnesto ietekmi), kas tika fiksēta 2008. gada 2. pusgadā un 2009. gada 1. ceturksnī, lai gan atlikušās gada daļas devums bija pozitīvs.

STRAUJŠ RŪPNIECISKĀS RAŽOŠANAS SARUKUMS

Sektoru dalījumā produkcijas izlaides sarukums pārsvarā ietekmēja rūpniecību – lielākā mērā, nekā to noteica specifiskais fakts, ka rūpnieciskajam sektoram ir tendence uz paaugstinātu jutību pret ekonomiskās attīstības ciklu. Pievienotā vērtība rūpniecībā (izņemot būvniecību) 2009. gada pirmajos deviņos mēnešos samazinājās par 15.8% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu. Ar tirgu saistītie pakalpojumi un būvniecība saruka attiecīgi par 2.8% un 4.9%.

Apstrādes rūpniecības aktivitāte īpaši strauji kritās sešos mēnešos līdz 2009. gada februārim, zemāko līmeni sasniedzot 2009. gada aprīlī, kad tā bija par 22% zemāka par 2008. gada janvārī sasniegto rekordaugsto līmeni. Pēc tam apstrādes rūpniecības ražošanas apjoms atkal sāka pieaugt, lai arī lēnā tempā. Jūlijā ražošanas jaudas izmantošana apstrādes rūpniecībā samazinājās līdz rekordzemam līmenim (saskaņā ar apsekojumu datiem – 69.6%), kas bija daudz zemāks par ilgtermiņa vidējo rādītāju (81.4%).

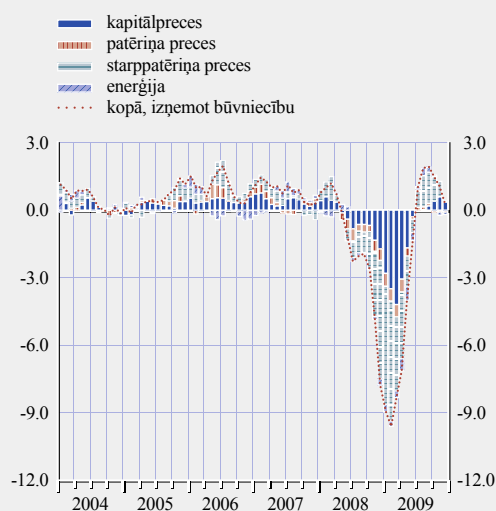
Starppatēriņa preču ražošanas apjoms saruka īpaši strauji, reaģējot uz piegāžu apturēšanu

un krājumu samazināšanu piegādes ķēdē. Arī kapitālpreču ražošana un produkcijas izlaide automobiļu rūpniecībā kritās vājāka ārējā pieprasījuma, sarūkošu iekšzemes investīciju un straujas pasūtījumu izbeigšanās dēļ. 2009. gada 2. pusgadā produkcijas izlaide daudz ātrāk atsākās starppatēriņa preču un automobiļu rūpniecības nozarē (sk. 34. att.). Būvniecības produkcijas izlaide saglabājās īpaši vāja, turpinot pasliktināties mājokļu būvniecībai. Vairākās valstīs izveidojās ļoti smaga situācija, īpaši tajās, kur būvniecības sektora nozīme IKP izteiksmē bija būtiski pieaugusi vēl pirms finanšu satricinājuma. Valdības pasākumi, kuru mērķis bija paātrināt infrastruktūras projektus, zināmā mērā līdzsvaroja šo sektoru.

Lai gan uz tirgu orientēto pakalpojumu produkcijas izlaide bija stabilāka, tā tomēr salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu samazinājās, pievienotās vērtības izteiksmē sarūkot gandrīz par 3%. Uzņēmumu savstarpēji sniegtie pakalpojumi tika pakļauti augošam spiedienam, uzņēmumiem,

34. attēls. Rūpnieciskās produkcijas pieaugums un ieguldījums

(pieauguma temps un ieguldījums; procentu punktos; mēneša dati; sezonāli izlīdzināti)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

Piezīme: Atspoguļotie dati aprēķināti kā triju mēnešu mainīgais vidējais lielums salīdzinājumā ar atbilstošo vidējo lielumu pirms trim mēnešiem.

cik iespējams, samazinot iepirkumus un koncentrējoties tikai uz būtiskiem izdevumiem. Piegāžu palēnināšanās un piegādes ķēdes plūsmas pārrāvumi īpaši ietekmēja transporta nozari, un nodarbinātības pakalpojumi, kas ir ļoti cikliska nozare, dramatiski saruka. Dati liecina, ka auto nomas, reklāmas un konsultāciju pakalpojumu produkcijas izlaidis lejupslīde bija būtiska. Turpretī uzplauka uzņēmējdarbība, kas saistīta ar uzņēmumu pārstrukturēšanu, un saistībā ar atjaunotiem izmaksu samazināšanas pasākumiem saglabājās samērā spēcīga ārpakalpojumu izmantošana. Arī datorpakalpojumu jomā nebija vērojama tik liela situācijas pasliktināšanās. Kopumā uz patērētājiem orientēto pakalpojumu nozarēm veicās labāk, lai gan daudzās jomās bija vērojama sašaurināšanās. Pamatā mazumtirdzniecību ietekmēja patēriņa krišanās, pieprasījuma struktūrai krasi mainoties un palielinoties pieprasījumam pēc lētākām bezzīmola precēm, kas izraisīja strauju kritumu pieprasījumā pēc dārgākām precēm.

KRITUMS DARBA TIRGŪ

Euro zonas darba tirgus apstākļi 2009. gadā strauji pasliktinājās. Tas notika pēc tam, kad divu gadu noturīgo uzlabošanos, kas līdz 2007. gada beigām bija radījusi īpaši saspringtus darba tirgus apstākļus un augošu darba samaksas

spiedienu, 2008. gadā nomainīja pretējas tendences. Vienlaikus nodarbinātības sarukums un sekojošais bezdarba līmeņa pieaugums bija daudz mazāk ievērojams, nekā varēja gaidīt, ņemot vērā nepieredzēto produkcijas izlaidis lejupslīdes apmēru (pat ievērojot specifisko faktu, ka nodarbinātība atpaliek no ekonomiskās attīstības cikla). Turklāt šo norišu ietekme uz dažādām nodarbināto grupām un valstīm bija samērā nevienmērīga (sk. 5. ielikumu).

Euro zonā nodarbinātība (ko mēra cilvēku skaita izteiksmē) gada laikā līdz 2009. gada 3. ceturksnim saruka par 2.1% (sk. 4. tabulu). Turklāt uzņēmumi krasi samazināja darba laiku, bieži izmantojot valdības subsidētus saīsināta darba laika režīmus, kā tas bija Beļģijā, Vācijā un Itālijā. Tādējādi katra nodarbinātā vidēji nedēļā nostrādāto stundu skaits samazinājās par 2%. Darba ražīgums uz vienu nostrādāto stundu krasi kritās, ietekmējot peļņas maržas. Daudzi uzņēmumi deva priekšroku darbaspēka saglabāšanas ierobežotajām izmaksām, nevis lielākajām izmaksām, kas saistītas ar darbinieku atlaišanu (piemēram, cilvēkkapitāla zudums vai atlaišanas izmaksas). Darba ražīguma pieaugums tikai nedaudz stabilizējās gada otrajā pusē. Acīmredzamais darba ražīgums, kas aprēķināts, IKP dalot ar kopējo nodarbināto skaitu, 2009. gadā krasi saruka (vidēji gandrīz par 2.2%).

4. tabula. Darba tirgus norises

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu; %)

	2007	2008	2009	2008 4. cet.	2009 1. cet.	2009 2. cet.	2009 3. cet.	2009 4. cet.
Darbaspēks	0.8	0.8	.	0.1	0.1	0.1	-0.1	.
Nodarbinātība	1.8	0.7	.	-0.4	-0.7	-0.5	-0.5	.
Lauksaimniecība ¹⁾	-1.5	-1.4	.	0.1	-0.8	-0.8	-1.1	.
Rūpniecība ²⁾	1.3	-0.8	.	-1.4	-1.7	-1.7	-1.7	.
– izņemot būvniecību	0.3	-0.1	.	-1.1	-1.5	-1.8	-1.6	.
– būvniecība	3.8	-2.2	.	-2.2	-2.3	-1.4	-2.0	.
Pakalpojumi ³⁾	2.1	1.4	.	0.0	-0.4	-0.1	-0.1	.
Bezdarba līmenis⁴⁾								
Kopā	7.5	7.5	9.4	8.0	8.8	9.3	9.6	9.9
Līdz 25 gadiem	14.9	15.4	19.6	16.6	18.2	19.3	20.0	20.8
25 gadi un vairāk	6.6	6.6	8.2	7.0	7.7	8.1	8.4	8.7

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

1) Ietver zvejnniecību, medniecību un mežsaimniecību.

2) Ietver apstrādes rūpniecību, būvniecību, ieguves rūpniecību un karjeru izstrādi, elektroenerģiju, gāzes un ūdens apgādi.

3) Neietver eksteritoriālās iestādes un organizācijas.

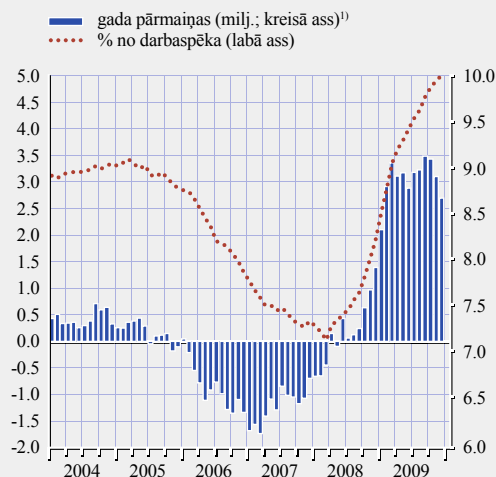
4) Darbaspēks saskaņā ar SDO rekomendācijām (%).

Sektoru dalījumā nodarbinātība būvniecības sektorā turpināja kristies (gada temps 2009. gada 3. ceturksnī – 7.9%) augošā ražošanas jaudas pārpalikuma dēļ, kas dažās valstīs bija īpaši raksturīgs, kā arī sektora samērā lielās pagaidu darbinieku proporcijas dēļ. Ņemot vērā produkcijas izlaides lejupslīdes paātrināšanos, rūpniecībā, izņemot būvniecību, – lai gan ar nobīdi – tika uzsākta nodarbināto skaita samazināšana (gadā līdz 2009. gada 3. ceturksnim – par 6%). Nodarbinātības pieaugums pakalpojumu sektorā 2009. gada 3. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu saruka mērenāk – par 0.6%. Bankām samazinot izmaksas, daži sektori tika skarti spēcīgāk (īpaši finanšu starpniecība, kā arī tirdzniecība, transports, darbā iekārtošanas pakalpojumi un citi pakalpojumi).

2009. gadā vidējais bezdarbnieku skaita pieaugums mēnesī bija aptuveni 230 000, sasniedzot augstāko punktu (450 000) 2009. gada 1. ceturksnī. Gada beigās mēneša pieaugums vairāk tuvojās 80 000. 2009. gada 4. ceturksnī bezdarba līmenis bija 9.9% pēc

35. attēls. Bezdarbs

(mēneša dati; sezonāli izlīdzināti)

Avots: Eurostat.

1) Gada pārmaiņas nav sezonāli izlīdzinātas.

tam, kad 2008. gada 1. ceturksnī tas bija sasniedzis zemāko līmeni 10 gadu laikā – 7.2% (sk. 35. att.).

5. ielikums

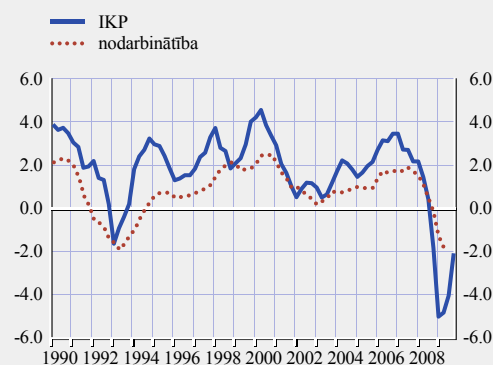
NODARBINĀTĪBAS NORISES EURO ZONĀ 2009. GADĀ

Pēc nodarbinātības līmeņa kāpuma palēnināšanās 2008. gadā euro zonas darba tirgus apstākļi 2009. gadā, tautsaimniecības izaugsmei sašaurinoties, pasliktinājās un straujāk sāka pieaugt bezdarbs. Šajā ielikumā aplūkotas nodarbinātības norises euro zonā 2009. gadā un analizēta dažu dalībvalstu, kā arī dažādo darba tirgus grupu atšķirīgā pieredze.

Kopumā darba tirgus mainīgo lielumu dinamikai ir tendence atpalikt no ekonomiskās aktivitātes norisēm (sk. A att.). Līdz 2009. gada sākumam arvien vairāk pazīmju liecināja, ka ekonomiskās lejupslīdes blakusefekti, kas sākumā bija izraisījuši krasu un pēkšņu nodarbinātības līmeņa kritumu būvniecības

A attēls. Euro zonas IKP un nodarbinātības pieaugums

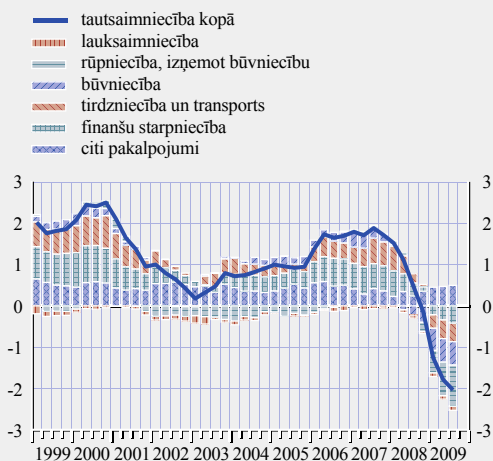
(gada pārmaiņas; %)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

B attēls. Euro zonas bezdarba līmeņa kāpums un sektoru devums

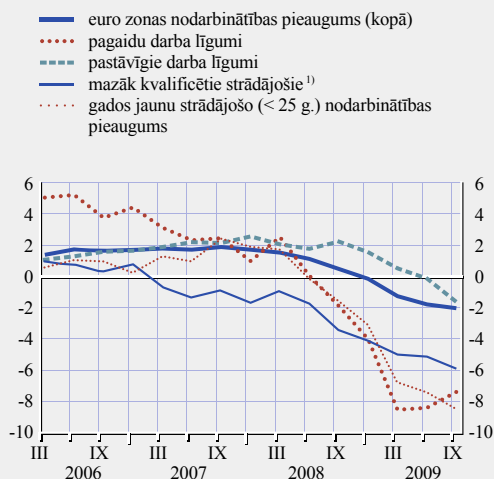
(gada pārmaiņas; %; devums; procentu punktos)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

C attēls. Nodarbinātības pieaugums atsevišķās grupās

(gada pārmaiņas; %)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

1) Mazāk kvalificētie strādājošie ir strādājošie, kam ir apliecība par zemākās vidējās vai tai ekvivalentas izglītības iegūšanu.

sektorā, sākuši izpausties visā tautsaimniecībā, īpaši rūpniecībā un – mazāk – privātā sektora pakalpojumos (sk. B att.). Līdz 2009. gada vasarai nodarbinātības līmenis kritās visstraujākajā tempā kopš 1993. gada 2. ceturkšņa.

Šķiet, ka ir vairākas grupas, kas vissmagāk cietušas darba tirgus situācijas pasliktināšanās dēļ – īpaši tie strādājošie, kas ir gados jaunāki, kam ir pagaidu darba līgumi un kas ir mazāk kvalificēti (sk. C att.). Gados jaunu strādājošo nodarbinātības pieauguma krasā lejupslīde izraisīja būtisku jauniešu bezdarbu visā euro zonā, kas tagad sasniedzis augstāko līmeni kopš 1997. gada novembra. Lai gan strādājošo ar pagaidu darba līgumiem nodarbinātības līmenis bija sācis būtiski samazināties jau 2008. gadā, 2009. gada sākumā šis kritums krasī paātrinājās. Strādājošie ar pastāvīgiem darba līgumiem līdz šim ir mazāk skarti. Tas atspoguļo arī faktu, ka viņiem piemērotais darba aizsardzības līmenis ir kopumā augstāks.¹ Nodarbinātības līmenis būtiski pazeminājās arī mazāk kvalificētu strādnieku vidū. Zināmā mērā šīs tendences ir tipiskas recesijas apstākļos, taču rada vēra ņemamas bažas par profesionālo iemaņu zudumu, iespējamu histerēzes ietekmi un, visbeidzot, par potenciālajiem produkcijas izlaides zudumiem gadījumā, ja bezdarbnieki zaudēs cerības atrast darbu un pametīs darba tirgu vai jauniešu vai mazkvalificētu strādājošo ieguldījumi cilvēkkapitālā tiks aizkavēti vai deformēti.

Nostrādāto stundu kopskaita pārmaiņas

Nodarbinātības līmeņa kritums nav uzskatāms par vienīgo darbaspēka pieprasījuma krasā sarukuma izpausmi. 2009. gada 2. ceturksnī euro zonā bija vērojams lielākais kopējo nostrādāto stundu skaita samazinājums salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu kopš šīs datu laikrindas ieviešanas 2001. gadā. Lai gan liela daļa no šā krituma atspoguļoja strādājošo skaita sarukumu

¹ Sk. arī ielikumus "Darba tirgus korekcijas pašreizējās ekonomiskās aktivitātes pavājināšanās laikā" un "Nesenā euro zonas nodarbinātības līmeņa samazinājuma raksturojums" (attiecīgi ECB 2009. gada jūnijs un 2009. gada septembra "Mēneša Biļetenā").

(īpaši pilna laika darbavietu zudumu) visā euro zonā, 2009. gada vidū tikpat liela proporcija no šā krituma bija saistīta ar strādājošo vidējā nedēļā nostrādāto stundu skaita būtisku samazināšanos (sk. D att.).² Shēmas, ar kuru palīdzību veic nostrādāto stundu skaita korekcijas, plaši izmantotas privātajā sektorā, un tās veicinājuši valdību ieviestie vai paplašinātie pasākumi, lai aizsargātu darbavietas lejupslīdes laikā. Šādi pasākumi īstermiņā var būt lietderīgi, jo tie palīdz uzņēmumiem, kam nav skaidrības par notiekošās lejupslīdes ilgumu vai dziļumu, saglabāt strādājošo skaitu, tādējādi izvairoties no dārgiem cilvēkkapitāla zaudējumiem un bezdarba. Taču šādu shēmu izmantošana ilgākā laika posmā ietver riskus, īpaši, ja šādi pasākumi neļauj notikt efektīvai resursu pārdalīšanai starp sektoriem pēc ieilgušas nesabalansētības.

Bezdarba norises

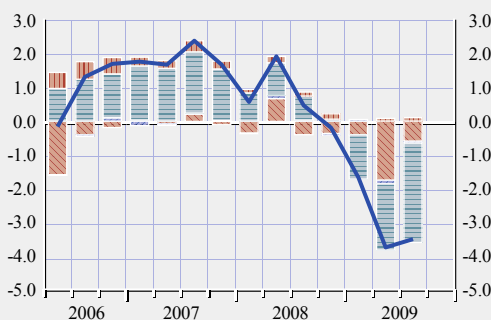
Bezdarba kāpums, kas bija sācies jau 2008. gada pavasarī, 2009. gada sākumā pieauga straujāk, bezdarbnieku skaita kāpumam gada 1. ceturksnī sasniedzot rekordlielus apmērus. Lai gan nākamajos mēnešos pieauguma temps bija mērenāks, darba zaudējumu skaita ceturkšņa kāpuma temps joprojām bija euro zonā iepriekš neredzēts. Tā līdz 2009. gada beigām bezdarba līmenis euro zonā bija sasniedzis 10% – augstāko līmeni 10 gadu laikā. Turklāt saglabājās lielas atšķirības starp valstīm. Vairākās euro zonas valstīs (īpaši Īrijā un Spānijā) valsts bezdarba rādītāji pieauga samērā spēcīgi, savukārt citās kāpums bija diezgan neliels, neraugoties uz relatīvi lielo produkcijas izlaides kritumu (īpaši Vācijā un Itālijā).³

Neapšaubāmi, daļēji šī izteikti atšķirīgā situācija starp valstīm skaidrojama ar sekām, kuras radīja krasās korekcijas saistībā ar agrākajiem burbuļiem būvniecības sektorā – Īrija un Spānija neproporcionāli spēcīgi cieta no agrāk lielā un aktīvā būvniecības sektora krasās sašaurināšanās šajās valstīs. To var skaidrot arī ar ļoti atšķirīgo institucionālo uzbūvi un euro zonas valstu valdību dažādo reakciju uz lejupslīdi. Tā, piemēram, plaši izmantojot darba laika režīma lielāku elastību, īpaši Vācijas un Itālijas rūpniecības sektorā, šajās valstīs izdevies palēnināt bezdarba pieaugumu. Turpretī lielāka pagaidu darba līgumu proporcija un saīsināta darba laika shēmu retāka izmantošana Spānijā izraisījusi būtisku strādājošo skaita samazināšanu un tādējādi – ievērojamu bezdarba rādītāju kāpumu – aptuveni līdz 20% no kopējā darbaspēka.

D attēls. Nostrādāto stundu skaita pieaugums euro zonā un devums

(gada pārmaiņas, %; devums, procentu punktos)

— kopējā nostrādāto stundu skaita pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu euro zonā
 ■ nepilna laika nodarbinātības pārmaiņu devums kopējā kāpumā
 ■ pilna laika nodarbinātības pārmaiņu devums kopējā kāpumā
 ■ nepilna laika nodarbināto vidējā nedēļā nostrādāto stundu skaita pārmaiņu devums kopējā kāpumā
 ■ pilna laika nodarbināto vidējā nedēļā nostrādāto stundu skaita pārmaiņu devums kopējā kāpumā

Avoti: Eurostat, Eiropas darbaspēka apsekojums un ECB aprēķini.

2 Izmantotie dati ņemti no Eiropas darbaspēka apsekojuma, jo no nacionālo kontu avotiem nav iespējams iegūt apkopotos rādītājus euro zonai, kas tiktu sniegti reizi ceturksnī. Secinājumus par nostrādāto stundu skaita pārmaiņām, kas izdarīti, pamatojoties uz apkopotajiem pieejamiem datiem tikai par trim lielākajām euro zonas valstīm, kas iegūti no nacionālo kontu avotiem, sk. ECB 2009. gada decembra "Mēneša Biļetena" ielikumā "Jaunākās euro zonas darba ražīguma norises".

3 Sk. arī ECB 2009. gada oktobra "Mēneša Biļetena" ielikumu *Links between output and unemployment in the euro area* ("Saikne starp produkcijas izlaidi un bezdarbu euro zonā"). Kopš 2008. gada marta, kad euro zonā bija viszemākais bezdarba līmenis (7.2%), tikai Spānijā vien no jauna reģistrēto bezdarbnieku skaits veidoja mazliet vairāk nekā pusi no visas euro zonas rādītāja (4.3 milj.), savukārt Francijas un Itālijas ieguldījums bija attiecīgi viena piektā un viena desmitā daļa. Neraugoties uz samērā nelielu iedzīvotāju skaitu, Īrijas ieguldījums bija aptuveni 3.9%, bet Vācijas, euro zonas lielākās valsts, ieguldījums – tikai 0.8%.

Ietekme uz politiku

Tik dziļa recesija kā pašlaik nesenā pagātnē nav piedzīvota. Ņemot vērā, ka vēl kādu laiku gaidāma tālāka bezdarba līmeņa paaugstināšanās, darba tirgus politikas noteicējiem būs jānodrošina, lai pašlaik notiekošā situācijas pasliktināšanās neizraisītu lielāku strukturālo bezdarbu. Gaidāms, ka ilgāka termiņa darba tirgus uzlabojumi galvenokārt atkarīgi no euro zonas spējas veikt reorganizāciju un restrukturizāciju sakarā ar notiekošo satricinājumu. Domājams, ka šis radošās restrukturizācijas process prasīs turpmākas reformas gan darba, gan preču tirgos, lai veicinātu ilgtermiņa nodarbinātības perspektīvas un stimulētu darbaspēka mobilitāti pārejas procesā. Būs nepieciešami atalgojuma elastības uzlabošanas centieni, padarot iespējamu pietiekamu darba samaksas diferencēšanu atbilstoši darba tirgus apstākļiem, uzņēmumu konkurences apstākļiem un strādājošo darba ražīgumam, lai veicinātu darbaspēka pieprasījumu. Turklāt būs nepieciešams laikus atcelt krīzes pasākumus, t.sk. pašlaik plaši izmantotās saīsināta darba laika shēmas, lai varētu notikt nepieciešamā darbaspēka pārdalīšana no mazāk produktīviem uz produktīvākiem sektoriem. Turpmākas strukturālās reformas palīdzēs atvieglot darba tirgus pārejas procesu un stimulēs darbu zaudējušo strādnieku atgriešanos darbā. Reformas, kas veicina aktīvas darba tirgus politikas, t.sk. tādas politikas, kas apvieno elastīga darba laika režīmu vai sociālo atbalstu ar politiku, kas vērsta uz cilvēkresursu piesaistīšanas un mūžizglītības atbalstu, lietderību un efektivitāti, palīdzētu bezdarbniekiem atgriezties darba tirgū. Līdzīgi, padarot mazāk stingrus tiesību aktu nosacījumus attiecībā uz pastāvīgi nodarbināto darba aizsardzību, būtu iespējams nedaudz mazināt esošo darba tirgus duālo raksturu. Tas arī īpaši palīdzētu jaunienācējiem darba tirgū, kurus līdz šim neproporcionāli smagi skārusi recesija un kuri ir potenciāls dinamisma un inovāciju avots. Vairojot konkurenci preču tirgos, būtu iespējams veicināt inovācijas un efektīvas darba prakses ieviešanu.

2.5. FISKĀLĀS NORISES

STRAUJA BUDŽETA POZĪCIJAS PASLIKTINĀŠANĀS 2009. GADĀ

Ņemot vērā finanšu krīzi, būtisku ekonomisko lejupslīdi un pretcikliskus fiskālos stimulējošos pasākumus, euro zonas valstu budžeta pozīcija pēc pagājušajā gadā novērotās fiskālās situācijas pasliktināšanās 2009. gadā krasi pavājinājās. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2009. gada 3. novembrī publicētajām rudens ekonomiskajām prognozēm euro zonas vidējais valdības budžeta deficīta rādītājs palielinājās no 2.0% no IKP 2008. gadā līdz 6.4% no IKP 2009. gadā, un tā ir nozīmīgākā budžeta bilances pasliktināšanās viena gada laikā kopš EMS pirmsākumiem (sk. 5. tabulu). Vienlaikus ar budžeta situācijas pasliktināšanos bija vērojams arī būtisks IKP kritums, un to galvenokārt noteica izdevumu dinamika un ieņēmumu deficīts, ko daļēji izraisīja nodokļu likmju pazemināšana un citi stimulējošie pasākumi. Tādējādi vidējā ieņēmumu attiecība pret IKP euro zonā samazinājās par 0.8 procentu punktiem (44.0%),

savukārt izdevumu rādītājs strauji palielinājās par 3.6 procentu punktiem no IKP, sasniedzot samērā augstu līmeni (50.4% no IKP).

Komisijas 2009. gada rudens prognozes ir vidēji nedaudz mazāk labvēlīgas nekā vairākuma euro zonas valstu no 2009. gada decembra līdz 2010. gada februārim iesniegtajās aktualizētajās stabilitātes programmās iekļautās aplēses. Aktualizētās stabilitātes programmas norāda uz nedaudz mazāku budžeta deficītu euro zonā kopumā (2009. gadā – 6.2% no IKP; sk. 5. tabulu). Gandrīz visu euro zonas valstu budžeta deficīts pārsniedza atsauces vērtību 3% no IKP, un trijās valstīs (Īrijā, Grieķijā un Spānijā) tas sasniedza divciparu skaitli.

Pēc Grieķijas valdības maiņas 2009. gada rudens paziņojumā tika veikta būtiska Grieķijas 2008. gada budžeta deficīta rādītāja augšupvērsta korekcija (par 2.1 procentu punktu; līdz 7.7% no IKP), savukārt tās plānotais 2009. gada budžeta deficīta rādītājs tika koriģēts par 6.5 procentu punktiem (līdz 12.5% no IKP), un

5. tabula. Euro zonas un tās dalībvalstu fiskālie rādītāji

(% no IKP)

Valdības budžeta pārpalikums (+)/deficīts (-)

	Eiropas Komisijas prognoze			Stabilitātes programma
	2007	2008	2009	2009
Beļģija	-0.2	-1.2	-5.9	-5.9
Vācija	0.2	0.0	-3.4	-3.2
Īrija	0.3	-7.2	-12.5	-11.7
Grieķija	-3.7	-7.7	-12.7	-12.7
Spānija	1.9	-4.1	-11.2	-11.4
Francija	-2.7	-3.4	-8.3	-7.9
Itālija	-1.5	-2.7	-5.3	-5.3
Kipra	3.4	0.9	-3.5	n.p.
Luksemburga	3.7	2.5	-2.2	-1.1
Malta	-2.2	-4.7	-4.5	-3.8
Nīderlande	0.2	0.7	-4.7	-4.9
Austrija	-0.6	-0.4	-4.3	-3.5
Portugāle	-2.6	-2.7	-8.0	n.p.
Slovēnija	0.0	-1.8	-6.3	-5.7
Slovākija	-1.9	-2.3	-6.3	-6.3
Somija	5.2	4.5	-2.8	-2.2
Euro zona	-0.6	-2.0	-6.4	-6.2

Valdības bruto parāds

	Eiropas Komisijas prognoze			Stabilitātes programma
	2007	2008	2009	2009
Beļģija	84.2	89.8	97.2	97.9
Vācija	65.0	65.9	73.1	72.5
Īrija	25.1	44.1	65.8	64.5
Grieķija	95.6	99.2	112.6	113.4
Spānija	36.1	39.7	54.3	55.2
Francija	63.8	67.4	76.1	77.4
Itālija	103.5	105.8	114.6	115.1
Kipra	58.3	48.4	53.2	n.p.
Luksemburga	6.6	13.5	15.0	14.9
Malta	62.0	63.8	68.5	66.8
Nīderlande	45.5	58.2	59.8	62.3
Austrija	59.5	62.6	69.1	66.5
Portugāle	63.6	66.3	77.4	n.p.
Slovēnija	23.3	22.5	35.1	34.4
Slovākija	29.3	27.7	34.6	37.1
Somija	35.2	34.1	41.3	41.8
Euro zona	66.0	69.3	78.2	78.7

Avoti: Eiropas Komisijas 2009. gada rudens ekonomiskā prognoze, aktualizētās stabilitātes programmas 2009. un 2010. gadam un ECB aprēķini.

Piezīmes. Dati balstīti uz EKS 95 definīcijām. Euro zonas vidējais rādītājs ietver 16 valstu, kuras kopš 2009. gada 1. janvāra ir euro zonas dalībvalstis.

Šī korekcija liecināja par ļoti nopietnu fiskālo nesabalansētību. 2008. gadā budžeta deficīta pārskatīšanu galvenokārt noteica valsts slimnīcu izdevumu par piegādātajām medicīnas precēm iekļaušana budžetos, tos pārsniedzot. 2009. gadā korekcija atspoguļoja to, ka sākotnējā prognoze lielākoties balstījās uz budžeta mērķiem, kas netika pārskatīti, pamatojoties uz jau pieejamo

ceturkšņa un mēneša valdības finanšu statistiku. 2009. gadā pasliktināšanos galvenokārt noteica izdevumu pārsniegumi, īpaši valsts ieguldījumi un sociālās nodrošināšanas fondiem piešķirtās subsīdijas, kā arī tiešo un netiešo nodokļu ieņēmumu deficīts. Korekcijas, kurām bija raksturīga jau iepriekšējos gados novērotā tendence, atklāja sistēmiskus trūkumus Grieķijas

sagatavotajā fiskālajā statistikā un prognozēs. Eurostat izteica iebildumus par Grieķijas iesniegto datu kvalitāti, jo dati bija ļoti neskaidri un neapstiprināja iesniegtos fiskālos datus.

Līdz 2010. gada februāra beigām 13 euro zonas valstu bija pakļautas pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūrai. ECOFIN 2009. gada decembrī vairākumam valstu noteica pārmērīga budžeta deficīta novēršanas termiņu – 2013. gadu, Beļģijai un Itālijai – 2012. gadu un vienīgi Īrijai – 2014. gadu (sk. 6. tabulu). 2010. gada februārī ECOFIN pieņēma lēmumus par Maltu un Grieķiju. Maltai, kuras institūcijas bija plānojušas samazināt 2009. gada budžeta deficīta rādītāju zem atsaucēs vērtības, tika noteikts termiņš 2011. gads. Tā kā Grieķija nav pildījusi saskaņā ar Līguma 126. panta 8. punktu pieņemto lēmumu un nav veikusi efektīvas darbības 2009. gada pārmērīga budžeta deficīta novēršanai, Padome pieņēma lēmumu saskaņā ar Līguma 126. panta 9. punktu, atgādinot Grieķijai, ka jārikojas pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras ietvaros. Lēmumā noteikts Grieķijas pārmērīga budžeta deficīta novēršanas termiņš – 2012. gads, un valsts tika aicināta regulāri un publiski iesniegt detalizētu veicamo pasākumu laika grafiku, kā arī sniegt par tiem pārskatus. Prasības Grieķijai tika noteiktas

pēc Eiropadomes 2010. gada 11. februāra paziņojuma, ka ES valdības pilnībā atbalsta Grieķijas valdības centienus un apņemšanos veikt visus nepieciešamos pasākumus grūti sasniedzamo konsolidācijas mērķu īstenošanai.

Ekonomiskās aktivitātes pavājināšanās, budžeta deficīta pieaugums un valdības veiktās intervences, reaģējot uz finanšu krīzi, noteica strauju valdības parāda attiecības pret IKP kāpumu. Saskaņā ar Komisijas 2009. gada rudens prognozēm euro zonas vidējais valdības bruto parāda rādītājs strauji palielinājās no 69.3% no IKP 2008. gadā līdz 78.2% no IKP 2009. gadā. Aktualizētās stabilitātes programmas rāda kopumā līdzīgu euro zonas valstu parāda attiecību pret IKP 2009. gadā (sk. 5. tabulu). Deficīta-parāda korekcijas, kas arī atspoguļo banku rekapitalizācijas un privātajiem uzņēmumiem izsniegto aizdevumu nelabvēlīgo ietekmi (sk. 6. ielikumu), atkal veicināja kopējās parāda attiecības pret IKP kāpumu. 2009. gadā 10 (2007. gadā – septiņu) euro zonas valstu parāda attiecība pret IKP pārsniedza atsaucēs vērtību 60% no IKP un divās valstīs (Grieķijā un Itālijā) šī attiecība sasniedza trīsciparu skaitli. Visu valstu parāda rādītājam kopš 2007. un 2008. gada bijusi tendence palielināties. Turklāt ārpusbilances kontos grāmatotās valdības garantijas būtiski paaugstināja valdības iespējamo saistību līmeni.

6. tabula. Pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras euro zonas valstīs

(% no IKP)				
	2009. gada budžeta bilance	Sākums	Izpildes termiņš	Rekomendētā vidēja strukturālā korekcija
Beļģija	-5.9	2010	2012	¾
Vācija	-3.2	2011	2013	≥0.5
Īrija	-11.7	2010	2014	2
Grieķija	-12.7	2010	2012	≥3¼ 2010. un 2011. gadā, ≥2¼ 2012. gadā
Spānija	-11.4	2010	2013	>1.5
Francija	-7.9	2010	2013	>1
Itālija	-5.3	2010	2012	≥0.5
Kipra	n.p.	–	–	–
Luksemburga	-1.1	–	–	–
Malta	-3.8	2010	2011	¾
Nīderlande	-4.9	2011	2013	¾
Austrija	-3.5	2011	2013	¾
Portugāle	n.p.	2010	2013	1¼
Slovēnija	-5.7	2010	2013	¾
Slovākija	-6.3	2010	2013	1
Somija	-2.2	–	–	–

Avoti: 2009. un 2010. gada aktualizētās stabilitātes programmas (1. aile) un ECOFIN 2009. gada decembra un 2010. gada februāra rekomendācijas (2., 3. un 4. aile).

VALDĪBAS ATBALSTS BANKU SEKTORAM 2008. UN 2009. GADA FINANŠU KRĪZES LAIKĀ UN TĀ IETEKME UZ EURO ZONAS VALSTS FINANSĒM

Reaģējot uz finanšu krīzes pastiprināšanos 2008. gada septembrī (t.i., pēc ASV investīciju bankas *Lehman Brothers* bankrota), euro zonas valdības īstenoja nacionālus pasākumus, lai sniegtu atbalstu finanšu sistēmām un radītu atbilstošus reālās tautsaimniecības finansēšanas nosacījumus. Pasākumi tika īstenoti saskaņā ar ES vienotiem pamatprincipiem,¹ vēlāk sniegtajiem Eiropas Komisijas paziņojumiem² un ECB ieteikumiem.³

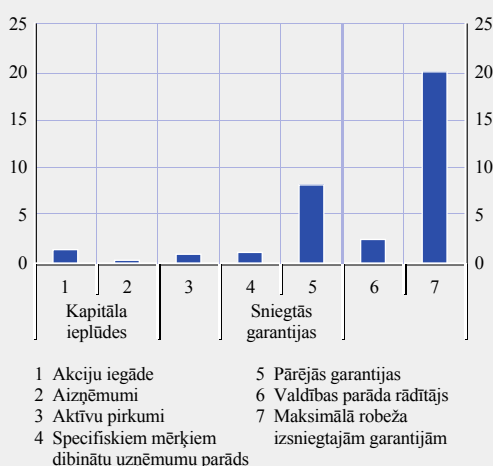
Sākotnēji valsts atbalsta mērķis bija banku bilances pasīvu puse, un tas ietver: 1) valdības garantijas starpbanku aizdevumiem un jauniem banku emitētiem parāda vērtspapīriem, 2) grūtībās nonākušo finanšu institūciju rekapitalizāciju, t.sk. kapitāla iepludināšanu un aizdevumus, un 3) maza apjoma noguldījumu apdrošināšanas shēmu aktīvāku izmantošanu.

Ņemot vērā ar aktīvu novērtēšanu saistīto lielo nenoteiktību un jauno aktīvu norakstījumu radītos riskus, valsts atbalsts kopš 2009. gada sākuma tika virzīts uz banku bilances aktīvu pusi. Atbrīvošanās no aktīviem shēmas ietvēra: 1) aktīvu izslēgšanas shēmas (t.i., vērtību zaudējuši aktīvi tiek izslēgti no bilancēm) un 2) aktīvu apdrošināšanas shēmas (t.i., aktīvi tiek saglabāti bilancēs, bet bankas tiek apdrošinātas pret mazu risku).

Lai gan šīs intervences veicināja finanšu sistēmas stabilitātes atjaunošanos, euro zonas valdībām tās radīja būtiskas fiskālās izmaksas. Kā norādīja *Eurostat*, saskaņā ar statistiskās uzskaites principiem valdības atbalsts, kas sniegts kapitāla iepludināšanas un aktīvu pirkumu veidā, jāuzrāda kā tāds finanšu darījums, kas ietekmē valdības parādu, bet neietekmē valdības budžeta deficītu/pārpalikumu, ja vien tā apmērs nepārsniedz tirgus vērtību vai nav zemāks par to. Atkarībā no valdības aizņemšanās nepieciešamības glābšanas operāciju finansēšanai šīs norises var ietekmēt valdības bruto parādu. Iespējamās saistības var izpausties valdības garantiju veidā, un tās uzrādītas ārpusbilances posteņos.

Kopumā veiktās finanšu sektora stabilizēšanas operācijas: ietekme uz valdības parādu un iespējamām saistībām

(2008. un 2009. gads; % no IKP 2009. gadā)

Avots: ECBS.

Piezīme. Garantijas neietver garantijas maziem noguldījumiem.

1 ECOFIN 2008. gada 7. oktobra sanāksmē tika nolemts, ka sistēmisku finanšu institūciju atbalstam sniegtie nacionālie pasākumi būtu jāveic ierobežotā laikā un koordinētas struktūras ietvaros, pienācīgi ņemot vērā nodokļu maksātāju intereses. 2008. gada 12. oktobrī euro zonas valstis pieņēma saskaņotu Eiropas rīcības plānu. Eiropadome apstiprināja tā principus dažas dienas vēlāk, un tajā bija noteiktas vadlīnijas (papildu) nacionālo pasākumu veikšanai, lai stabilizētu finanšu sistēmu.

2 Eiropas Komisija sniegusi šādus paziņojumus: 1) paziņojumu par bankām, OV C 270, 25.10.2008., 8. lpp.; 2) paziņojumu par rekapitalizāciju, OV C 10, 15.01.2009., 2. lpp.; 3) Komisijas paziņojumu par samazinātas vērtības aktīviem, OV C 72, 26.03.2009., 1. lpp. un 4) Komisijas paziņojumu par finanšu nozares dzīvotspējas atjaunošanu un finanšu sektorā veikto pārstrukturēšanas pasākumu novērtējumu, OV C 195, 19.08.2009., 9. lpp.

3 ECB Padomes 2008. gada 20. oktobra rekomendācija par valdības garantijām, kas izsniegtas banku parādiem, un 2008. gada 20. novembra rekomendācija par banku rekapitalizācijas cenas noteikšanu (abas pieejamas ECB interneta lapā).

Attēlā (vertikālās zilās līnijas kreisajā pusē) sniegts pārskats par euro zonas valdību 2008. un 2009. gadā īstenotajiem finanšu sektora stabilizēšanas pasākumiem, t.sk. specifiskiem mērķiem dibinātiem uzņēmumiem, kurus pozitīvi ietekmē valdības garantijas. Attēlā (vertikālās zilās līnijas labajā pusē) atspoguļota arī šo pasākumu ietekme uz valdības parāda attiecību pret IKP un garantiju, t.sk. to, kuras euro zonas valdības līdz 2009. gada beigām zināmā mērā apņēmušās izsniegt specifiskiem mērķiem dibinātu uzņēmumu emitētajam parādam, apjomu.

2008. un 2009. gadā kumulatīvā ietekme uz euro zonas valdības parādu, ko noteica stabilizēšanas operācijas (ņemot vērā arī atbalsta kapitāla atmaksu dažās valstīs), bija 2.5% no IKP, savukārt ietekme uz valdības budžeta deficītu – neliela.

Banku glābšanas pasākumi ne tikai tieši ietekmē budžeta deficītu un parādu, bet arī rada lielākus fiskālos riskus, kas varētu īstenoties, negatīvi ietekmējot valdības kontus vidējā un ilgā termiņā. Valdības uzņemušās divu veidu fiskālos riskus. Pirmais fiskālā riska avots ir iespējamās saistības. Kopš finanšu krīzes sākuma tās būtiski palielinājušās, un nevar izslēgt varbūtību, ka turpmāk būs nepieciešamas garantijas un/vai ka dažas no tām nākotnē tiks pieprasītas. Attēlā parādīts, ka līdz 2009. gada beigām euro zonas valdību netiešās iespējamās saistības, kuras nosaka garantiju shēmām atvēlētie resursi (izņemot valdības garantijas maziem noguldījumiem), sasniedza 20.1% no IKP, savukārt konkrētās iespējamās saistības, kuras nosaka banku faktiski izmantotās garantijas, – aptuveni 9.4% no IKP.

Otrais fiskālā riska avots saistīts ar valdības banku sektoram sniegtā atbalsta (piemēram, banku rekapitalizācijas, aktīvu iegādes un aizdevumu) ietekmi uz valdības bilances apjomu un struktūru.⁴ Principā šīs intervences atspoguļo finanšu aktīvu iegādi, kas neietekmē valdības neto parādu. Tomēr iespējamās pārvērtēšanas pārmaiņas, kā arī ar faktiskajiem no turpmākās šo aktīvu pārdošanas gūtajiem ieņēmumiem saistītās neskaidrības varētu ietekmēt fiskālo maksāspēju.

Visbeidzot, banku sektoram sniegto atbalsta pasākumu fiskālās izmaksas daļēji kompensē banku valdībām izmaksātās dividendes, procentu maksājumi un maksājumi apmaiņā pret finansiālu atbalstu.

Apkopojot var secināt, ka valdības banku sektoram sniegto atbalsta pasākumu neto fiskālās izmaksas jāvērtē ilgtermiņā, t.i., ilgāk par gadu, kurā šādi efektīvi atbalsta pasākumi tika īstenoti, kā arī jāņem vērā to plašākā ietekme uz valdības bilanci.

4 Sk. *Crisis-Related Measures in the Financial System and Sovereign Balance Sheet Risks* ("Ar krīzi saistītie pasākumi finanšu sistēmā un valstu bilances riski"), SVF, Fiskālo lietu nodaļa un Monetāro un kapitāla tirgu nodaļa, 2009. gada jūlijs.

Atspoguļojot šos augošos fiskālās stabilitātes riskus, euro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmju starpību palielināšanās, kas pastiprinājās 2008. gada rudenī, turpinājās arī 2009. gadā (sk. 7. ielikumu). Lai gan kopš 2009. gada marta bija vērojama valdības obligāciju peļņas likmju starpību samazināšanās, riska starpības dažās valstīs, kuru fiskālās norises bija ļoti negatīvas, īpaši Grieķijā, gada beigās un 2010. gada sākumā būtiski atšķīrās no vidējā rādītāja.

Nenoteiktība attiecībā uz pieauguma tendenci un ražošanas apjoma starpības noteikšanu reālajā laikā pašlaik īpaši apgrūtina budžeta pasliktināšanās pamatā esošo faktoru analīzi. Ņemot vērā šo nepilnību, novērtēts, ka gan automātisko stabilizatoru darbībai, gan euro zonas valstu pieņemtajai ekspansīvajai fiskālajai nostājai bijusi ārkārtīgi negatīva ietekme uz budžeta bilanci.

Precīzāk, ekonomiskā lejupslīde izraisījusi nodokļu bāzes samazināšanos un sociālo pabalstu un pārveduma maksājumu palielināšanos. Turklāt ieņēmumu deficīts, kas pārsniedz to, kāds varētu būt gaidāms, ņemot vērā aplēsto elastīgumu, radījis augšupvērstu spiedienu uz budžeta deficītu. Lielākoties par pasliktināšanos liecina nodokļu likmju pazemināšana un citi daudzu euro zonas valstu īstenotie fiskālie stimulējošie pasākumi, kā arī strukturālo izdevumu pieauguma tempa kāpums, pārsniedzot IKP

līdzīgu tendenci. Saskaņā ar Eiropas Komisijas aplēsēm 2009. gadā īstenotie izvēles pasākumi sasniedza 1.3% no IKP, galvenokārt atspoguļojot to fiskālo stimulējošo pasākumu kopumu, kuri pieņemti saskaņā ar 2008. gada beigās pieņemto Eiropas Tautsaimniecības atveseļošanās plānu. Neraugoties uz nenoteiktību par cikliskās un strukturālās ietekmes uz fiskālajām norisēm apmēru, visām euro zonas valstīm jāveic būtiska fiskālā konsolidācija, lai nodrošinātu valsts finanšu stabilitāti.

7. ielikums

EURO ZONAS VALSTU VALDĪBAS PARĀDA VĒRTSPAPĪRU EMISIJAS NORISES UN PEĻŅAS LIKMJU STARPĪBAS

Apgrozībā esošo valdības parāda vērtspapīru gada kāpuma temps euro zonā 2009. gadā bija 11.3%. Tas bija nedaudz nozīmīgāks nekā 2008. gadā novērotais straujais pieauguma temps (8.1%; sk. A tabulu) un augstākais pēdējo 10 gadu laikā.¹ Šāds kāpums atspoguļoja būtisko fiskālo nesabalansētību 2009. gadā vairākumā euro zonas valstu. 2009. gadā novērotais izteikti negatīvais reālā IKP pieaugums un jaunā emisija veicināja valdības parāda attiecības pret IKP krasu pasliktināšanos euro zonā (tā palielinājās no 69.3% 2008. gadā līdz 78.2% 2009. gadā).

Aplūkojot neto emisijas struktūru 2009. gadā, euro zonas īstermiņa parāda vērtspapīru emisijas apjoma pieaugums sākotnējā tirgū joprojām bija nozīmīgs, lai gan tā kāpuma temps bija lēnāks nekā 2008. gadā. Šī situācija daļēji atspoguļoja to, ka inenesīguma līkne 2009. gadā joprojām kļuva stāvāka, relatīvi atvieglojot īstermiņa finansēšanu attiecībā uz tuvāka termiņa procentu izdevumiem. Turklāt arī aktīvāka īstermiņa finansējuma izmantošana, iespējams, atspoguļoja ieguldītāju vēlmis ieguldīt ilgāka termiņa valdības parāda vērtspapīros samazināšanos 1. pusgadā, kā arī ilgtermiņa parāda vērtspapīru riska starpību palielināšanos dažās valstīs salīdzinājumā ar īstermiņa parāda vērtspapīriem. Tāpēc ilgtermiņa parāda vērtspapīru īpatsvars 2009. gadā turpināja sarukt līdz 86.7% no apgrozībā esošo parāda vērtspapīru apjoma, un tas bija daudz zemāks līmenis nekā kopš EMS trešā posma sākuma novērotais vidējais rādītājs (sk. B tabulu).

A tabula. Euro zonas valstu valdību emitēto parāda vērtspapīru gada pieauguma temps

(%; perioda beigās)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Valdības vērtspapīri kopā	5.5	5.8	4.7	2.4	2.8	8.1	11.3
Ilgtermiņa vērtspapīri	4.8	6.2	5.5	3.4	2.3	3.7	9.6
Fiksētā procentu likme	5.7	6.4	5.4	3.4	2.0	3.5	9.6
Mainīgā procentu likme	-1.6	7.0	8.4	3.0	5.4	5.2	6.4
Īstermiņa vērtspapīri	13.6	2.1	-4.0	-8.8	9.5	62.4	24.2

Avots: ECB.

1 Pieauguma temps aprēķināts, pamatojoties uz finanšu darījumiem, tāpēc tajā nav ietvertas pārklasificēšanas, pārvērtēšanas, valūtas kursa svārstību un citas ar darījumiem nesaistītas pārmaiņas. Sīkāku informāciju sk. ECB "Mēneša Biļetena" tehniskajās piezīmēs, kas attiecas uz nodaļas "Euro zonas statistika" 4.3. un 4.4. sadaļu.

B tabula. Euro zonas valstu valdību emitēto apgrozībā esošo parāda vērtspapīru struktūra

(% no valdības emitēto parāda vērtspapīru kopējuma; perioda beigās)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Centrālās valdības vērtspapīri	94.7	94.3	93.8	93.4	93.2	93.5	93.8
Ilgtērmiņa vērtspapīri	85.9	85.8	86.0	86.5	86.1	82.8	80.9
Īstermiņa vērtspapīri	8.9	8.5	7.8	6.8	7.1	10.8	12.9
Pārējie valdības vērtspapīri	5.3	5.7	6.2	6.6	6.8	6.5	6.2
Ilgtērmiņa vērtspapīri	5.2	5.6	6.0	6.4	6.4	6.0	5.8
Īstermiņa vērtspapīri	0.1	0.1	0.2	0.2	0.4	0.5	0.3
Valdības vērtspapīri kopā							
Ilgtērmiņa vērtspapīri	91.0	91.4	92.1	92.9	92.5	88.8	86.7
Fiksētā procentu likme	82.2	82.6	83.2	84.0	83.3	79.7	77.6
Mainīgā procentu likme	7.5	7.6	7.9	8.0	8.2	8.1	7.8
Īstermiņa vērtspapīri	9.0	8.6	7.9	7.1	7.5	11.2	13.3
Valdības vērtspapīri kopā (mljrd. euro)	4 151.8	4 386.8	4 604.8	4 706.6	4 836.7	52 61.1	58 09.9

Avots: ECB.

Procentu maksājumi attiecībā pret IKP 2009. gadā salīdzinājumā ar 2008. gadu kopumā nemainījās. A attēlā parādītās procentu maksājumu pārmaiņas var sadalīt šādi: 1) ar valdības parāda pārmaiņām saistītā ietekme; 2) ar procentu likmju pārmaiņām saistītā ietekme un 3) atlikusī savstarpējā ietekme.² Neraugoties uz augošo parādu, procentu maksājumi attiecībā pret IKP gandrīz nemainījās. Tas atspoguļoja to, ka zemāku procentu likmju (0.3% no IKP) ietekme nedaudz pārsniedza valdības parāda pārmaiņu augšupvērsto ietekmi. Savstarpējā ietekme bija neliela.

Kopš 2008. gada sākuma novērotā euro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmju starpību pieauguma tendence turpinājās arī 2009. gadā (sk. B att.). Tādējādi 2009. gada 1. ceturksnī valdības 10 gadu obligāciju un Vācijas valdības obligāciju peļņas likmju starpības sasniedza augstāko līmeni kopš Ekonomikas un monetārās savienības izveides. Šis rekordaugstais līmenis bija vērojams vienlaikus ar kapitāla vērtspapīru un citu riskantu aktīvu cenu viszemāko rādītāju un atspoguļoja krasu likviditātes un kredītriska prēmiju palielināšanos.³ Tā kā tirgus uzticēšanās pēc 2009. gada marta pakāpeniski atjaunojās, vairākuma euro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmju starpības pakāpeniski samazinājās līdz rādītājam, kas uz pusi zemāks nekā to rekordaugstais līmenis. Tomēr dažu valstu obligāciju peļņas likmju starpības 2009. gada beigās

2 Nominālo procentu maksājumu pārmaiņas (I) var sadalīt šādi:

$$\Delta I = \Delta B \times i + \Delta i \times B + \Delta B \times \Delta i$$

$\left\{ \begin{array}{l} \text{Parāda} \\ \text{pārmaiņu} \\ \text{efekts} \end{array} \right.$

 $\left\{ \begin{array}{l} \text{Procentu likmju} \\ \text{pārmaiņu} \\ \text{efekts} \end{array} \right.$

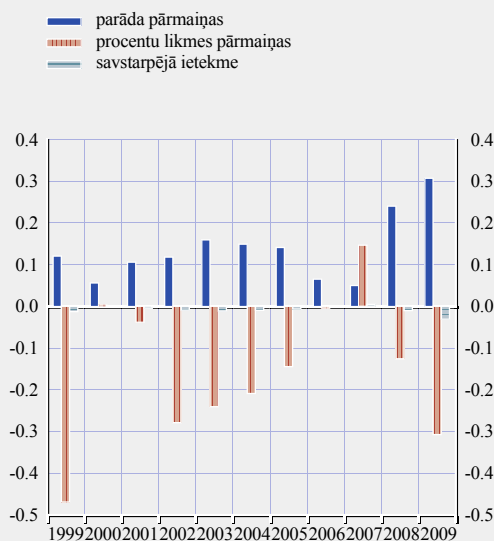
 $\left\{ \begin{array}{l} \text{Atlikusī} \\ \text{savstarpējā} \\ \text{ietekme} \end{array} \right.$

kur B ir nominālais valdības parāds un i – implicētā vidējā procentu likme (I/B).

3 Euro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmju starpību jaunāko norišu analīzi sk. ECB 2009. gada septembra "Mēneša Biļetena" ielikumā *New evidence on credit and liquidity premia in selected euro area sovereign yields* ("Jaunas atziņas par kredītriska un likviditātes riska prēmijām atsevišķu euro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmēs"), ECB 2009. gada jūlija "Mēneša Biļetena" ielikumā *A comparison of the developments in euro area sovereign bond spreads and US state bond spreads during the financial turmoil* ("Euro zonas valstu valdības obligāciju un ASV valdības obligāciju peļņas likmju starpību salīdzinājums finanšu satricinājuma laikā"), ECB 2009. gada marta "Mēneša Biļetena" ielikumā *How have governments' bank rescue packages affected investors' perceptions of credit risk?* ("Kā valdību īstenotie banku glābšanas pasākumi ietekmēja ieguldītāju kredītriska uztveri?"), ECB 2008. gada novembra "Mēneša Biļetena" ielikumā *Recent widening in euro area sovereign bond yield spreads* ("Nesenā euro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmju starpību palielināšanās") un ECB 2009. gada jūlija "Mēneša Biļetena" rakstā *The impact of government support to the banking sector on euro area public finances* ("Valdības banku sektoram sniegto atbalsta pasākumu ietekme uz euro zonas valsts finansēm").

A attēls. Procentu maksājumu pārmaiņu dalījums (1999–2009)

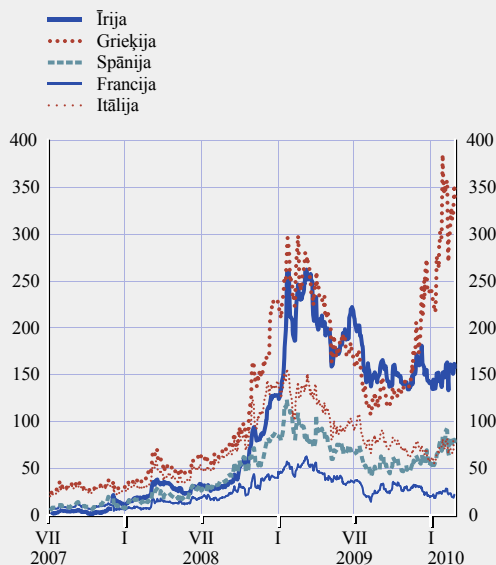
(% no IKP; gada dati)

Avots: Eiropas Komisija (AMECO datubāze).

B attēls. Atsevišķu valstu un Vācijas valdības obligāciju peļņas likmju starpības

(dienas dati; bāzes punktos)

Avots: Thomson Financial Datastream.
Piezīme: Valdības 10 gadu etalonobligācijas.

un 2010. gada sākumā atkal būtiski palielinājās. Līdzīgas norises bija vērojamas arī valstu kredītriska mijmaiņas līgumu prēmiju jomā.

Finanšu krīzes laikā euro zonas valstu riska prēmiju kopīgo svārstību amplitūda euro zonā bija būtiska, un tā liecināja, ka gandrīz visu laiku peļņas likmju starpības galvenokārt noteica kopīgie, nevis atsevišķās valstīs notikušie šoki, t.sk. reālāks riska novērtējums. Tomēr jutīgums pret šiem kopīgajiem šokiem valstīs nozīmīgi atšķīrās, galvenokārt atspoguļojot faktiskās un prognozētās fiskālās pozīcijas noturību, un to valstu obligāciju peļņas likmju starpības, kuru fiskālā pozīcija nav tik stabila, pieauga vairāk. Turklāt banku sektoram sniegto nacionālo atbalsta pasākumu īstenošanas rezultātā euro zonas valdības uzņēmās iespējamās saistības, un arī tas negatīvi ietekmēja obligāciju peļņas likmju starpības.⁴

4 Kopīgo šoku un banku sektoram sniegto atbalsta pasākumu ietekmes uz valstu pakļautību riskam analīzi sk. J. Ejsing un W. Lemke, *The Janus-Headed Salvation: Sovereign and Bank Credit Risk Premia during 2008-09*, ECB pētījums Nr. 1127, 2009. gada decembris. Vispārējo euro zonas valdības peļņas likmju starpību noteicošo faktoru jaunāko pētījumu sk. M. G. Attinasi, C. Checherita un C. Nickel, *What explains the surge in euro area sovereign spreads during the financial crisis of 2007-09?*, ECB pētījums Nr. 1131, 2009. gada decembris.

ILGTERMIŅA STABILITĀTE UN EIROPAS VIENOŠANĀS

Pašreizējā situācija, kad vērojama būtiska fiskālā nesabalansētība un lēnāka kāpuma tempa perspektīva, saasinājusi budžeta riskus, ko ietver ar iedzīvotāju novecošanu saistītās prognozētās turpmākās izmaksas, kuras

attiecīgi ietekmē nefondētās pensiju sistēmas un veselības aprūpes izdevumi. Tādējādi fiskālā stabilitāte kļuvusi par aktuālu diskusiju tematu Eiropas sanāksmēs.

Eurogrupas finanšu ministri 2009. gada jūnijā apņēmas īstenot efektīvas vidēja termiņa fiskālās

stratēģijas, kas ļautu laikus novērst pārmērīgu budžeta deficītu. ECOFIN, cenšoties rezumēt stabilitātes un ilgtspējas jautājumus, 2009. gada oktobrī uzsvēra fiskālā risinājuma stratēģijas nepieciešamību, lai atceltu vispārējo stimulu politiku, kas valstīm jākoordinē, konsekventi ieviešot Stabilitātes un izaugsmes paktu. Padome uzsvēra, ka papildus savlaicīgai fiskālo stimulējošo pasākumu atcelšanai jāsteno arī vērīnīga fiskālā konsolidācija, kas strukturālā izteiksmē būtiski pārsniegtu etalonrādītāju (0.5% no IKP gadā).

ECOFIN 2009. gada novembrī atzina, ka pašreizējās krīzes izraisītā valsts finanšu pasliktināšanās būtiski saasinājusi ar iedzīvotāju novecošanu, augsto parāda līmeni un zemāku ilgtermiņa potenciālo izaugsmi saistītās stabilitātes problēmas. Turklāt tika uzskatīts, ka ar strukturālās budžeta pozīcijas novērtēšanu un ilgtermiņa iespēju aplēsēm saistītās neskaidrības krīzes dēļ ir lielākas nekā parasti. Padome vienojās, ka steidzami jāsteno politikas pasākumi, lai uzlabotu ilgtermiņa fiskālo stabilitāti. Tāpēc tā uzsvēra Eiropadomes 2001. gadā Stokholmā noteiktās triju virzienu stratēģijas apņēmīgas īstenošanas nozīmi. Šī stratēģija ietver pasākumus, kas vērsti uz budžeta deficīta un parāda samazināšanu, nodarbinātības līmeņa paaugstināšanu un sociālās aizsardzības sistēmu pārveidošanu. Parāda attiecība pret IKP jāsamazina, apvienojot fiskālo konsolidāciju un strukturālās reformas, kuru mērķis ir veicināt potenciālo izaugsmi.

ECOFIN 2009. gada maijā apstiprināja arī aktualizētās ar iedzīvotāju novecošanu saistīto valsts izdevumu ilgtermiņa iespēju aplēses. Tika panākta jauna vienošanās valstij raksturīgo vidēja termiņa budžeta mērķu atbilstības noteikšanai. Kā noteikts 2005. gadā pārskatītajā Ētikas kodeksā, kurā ietvertas Stabilitātes un izaugsmes pakta īstenošanas vadlīnijas, jaunajā metodoloģijā būs jāņem vērā ne tikai parāda līmenis, bet arī iedzīvotāju novecošanas radītās netiešās valdības saistības. Saskaņā ar šo vienošanos vidēja termiņa budžeta mērķiem kā minimums ilgtermiņā jānodrošina valdības parāda rādītāja attiecības pret IKP stabilizēšana atbilstoši atsauces vērtībai 60% no IKP, savukārt

valstīm, kuru parāda rādītājs pārsniedz 60% no IKP, jāpalielina parāda samazināšanas centieni, kā arī daļēji jānodrošinās pret iedzīvotāju novecošanas radītajām budžeta izmaksām. Pārskatītais Ētikas kodekss tika piemērots no 2009. un 2010. gada, kad tika aktualizētas stabilitātes programmas.

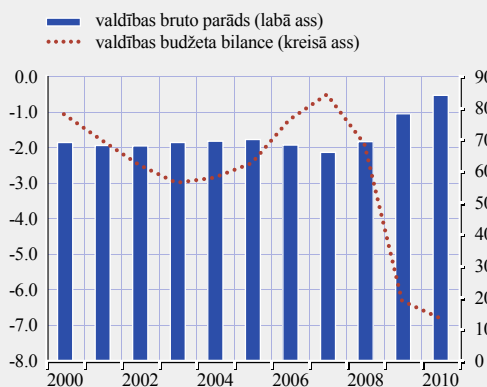
Eiropadome 2010. gada februāra paziņojumā par Grieķiju atkārtoti uzsvēra, ka visām euro zonas dalībvalstīm jāsteno stabila valsts politika atbilstoši noteiktajiem likumiem un jāuzņemas kopīga atbildība par euro zonas ekonomisko un finanšu stabilitāti. Paziņojumā arī minēts, ka euro zonas dalībvalstīm nepieciešamības gadījumā jāveic noteikti un saskaņoti pasākumi, lai nodrošinātu finanšu stabilitāti visā euro zonā.

2010. GADĀ GAIDĀMA TURPMĀKĀ FISKĀLĀS SITUĀCIJAS PASLIKTINĀŠANĀS

Paredzams, ka fiskālā situācija euro zonā 2010. gadā turpinās pasliktināties. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2009. gada rudens prognozēm vidējais valdības budžeta deficīta rādītājs euro zonā turpinās palielināties par 0.5 procentu punktiem (līdz 6.9% no IKP; sk. 36. att.). Prognozēts, ka euro zonas vidējais ieņēmumu

36. attēls. Fiskālās norises euro zonā

(2000.–2010. gads; % no IKP)

Avots: Eiropas Komisijas 2009. gada rudens ekonomiskā prognoze.

Piezīmes. Euro zonas vidējais rādītājs ietver 16 valstu, kas 2009. gada 1. janvārī bija euro zonas dalībvalstis. Budžeta bilances dati neietver UMTS licenču pārdošanas ieņēmumus.

rādītājs samazināsies par 0.3 procentu punktiem no IKP, savukārt sākotnējo izdevumu rādītājs kopumā saglabāsies stabils, un euro zonas vidējais procentu izdevumu rādītājs palielināsies par 0.2 procentu punktiem no IKP. Paredzams, ka visas euro zonas valstis 2010. gadā pārsniegs atsauces vērtību 3% no IKP. Prognozēts, ka vidējā euro zonas valstu valdības parāda attiecība pret IKP 2010. gadā joprojām palielināsies (par 5.8 procentu punktiem; līdz 84.0% no IKP). Budžeta pozīcijas pasliktināšanos noteiks nedaudz ekspansīva fiskālā nostāja, savukārt automātisko stabilizatoru papildu ietekme būs nenozīmīga.

BŪTISKI KONCENTRĒTIJS UZ FISKĀLO STABILITĀTI

Daudzās euro zonas valstīs vērojama būtiska un strauji augoša fiskālā nesabalansētība, kas var radīt papildu slogu vienotajai monetārajai politikai, kuras mērķis ir saglabāt cenu stabilitāti. Pašreizējās finanšu un ekonomiskās vides radīto spiedienu uz fiskālo stabilitāti palielina prognozētais ar iedzīvotāju novecošanu saistītais fiskālais slogs, ko rada nefondētās vecuma pensiju sistēmas un veselības aprūpes izmaksas. Turklāt ļoti lielā valdības aizņemšanās nepieciešamība rada risku, ka tirgus noskaņojums strauji mainīsies, un tāpēc vidēja termiņa un ilgtermiņa procentu likmes nebūs tik labvēlīgas. Tādējādi mazinātos privātie ieguldījumi un stabilas izaugsmes priekšnoteikumi.

2009. gadā ECB Padome vairākkārt uzsvēra, ka politikas veidotāju galvenais uzdevums ir saglabāt sabiedrības ticību valsts finanšu stabilitātei un ES fiskālajai struktūrai. Savlaicīgu un vērienīgu fiskālā risinājuma un konsolidācijas stratēģiju izstrāde un apņēmīga īstenošana, pamatojoties uz reālistiskiem izaugsmes pieņēmumiem, veicinās sabiedrības ticību fiskālajai stabilitātei un ekonomiskajai atveseļošanai.

Īstenojot konsolidācijas centienus, noteikti uzmanība galvenokārt jāpievērš izdevumiem. Neelastīgi izdevumu plāni, reaģējot uz daudz mazāku produkcijas izlaidis apjomu un pieauguma tempu, nekā prognozēts, noteica valdības izdevumu attiecības pret IKP kāpumu.

Lielāki procentu izdevumi, kas atspoguļo augstāku parāda līmeni un procentu likmes, iespējams, radīs papildu spiedienu uz daudzu valstu budžeta tēriņiem. Turpretī, ņemot vērā augsto nodokļu slogu vairākumā euro zonas valstu, nodokļu likmju palielināšana var radīt problēmas un kaitēt tik ļoti nepieciešamā ekonomiskās izaugsmes potenciāla atjaunošanai. Tāpēc ļoti vēlams palielināt valsts finanšu efektivitāti, kas veicinātu potenciālā produkcijas izlaidis apjoma pieaugumu un parāda samazināšanu.

Arī fiskālo korigēšanas stratēģiju efektivitāte būs lielā mērā atkarīga no atbilstošiem valsts budžeta likumiem un institūcijām, un tā nosaka caurredzamu budžeta procedūru nepieciešamību. Turklāt svarīgs priekšnoteikums valsts institūciju stabilitātes ticamībai ir arī valdības finanšu statistikas drošība un pilnīgums. Lai pareizi ieviestu ES fiskālās uzraudzības struktūru, būtiska nozīme ir savlaicīgai drošas statistiskās informācijas sniegšanai.

2.6. VALŪTAS KURSU UN MAKSĀJUMU BILANCES NORISES

EURO EFEKTĪVAIS KURSS GADA LAIKĀ NEDAUDZ SVĀRSTĪJĀS

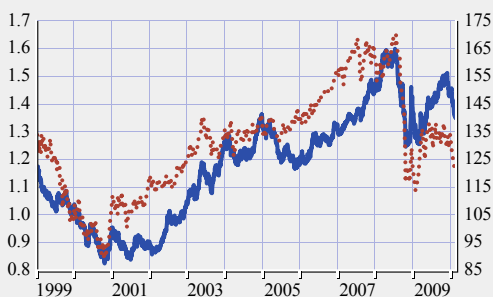
Valūtas kursu norises 2009. gadā lielā mērā noteica globālo finanšu nosacījumu attīstība un tautsaimniecības atveseļošanās perspektīvas visā pasaulē. Spriedze pasaules finanšu tirgos un 2009. gada sākumā vērojamā ļoti lielā nedrošība attiecībā uz tautsaimniecības attīstības perspektīvām noteica tirdzniecības darījumu, kuru pamatā ir dažādu valūtu procentu likmju starpība (t.i., tirdzniecības darījumu, kas ietver aizņemšanos zema ienesīguma valūtā un ieguldīšanu augsta ienesīguma valūtā), mazināšanos un portfeļu sastāva pārmaiņas pasaulē, kas veicina būtiskas nozīmīgāko divpusējo valūtas kursu svārstības (sk. 37. att.). Šie faktori, monetārās politikas procentu likmju samazināšanās, kā arī daudz nelabvēlīgākas izaugsmes perspektīvas euro zonā un ES kopumā veicināja euro kursa kritumu attiecībā pret euro zonas 21 nozīmīgākās tirdzniecības partnervalstis valūtām – 2009. gada pirmajos divos mēnešos tas efektīvajā izteiksmē

37. attēls. Valūtas kursu pārmaiņu tendences un implicētais svārstīgums

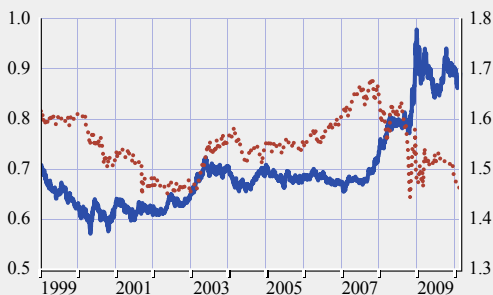
(dienas dati)

Valūtas kursi

— USD/EUR (kreisā ass)
 JPY/EUR (labā ass)

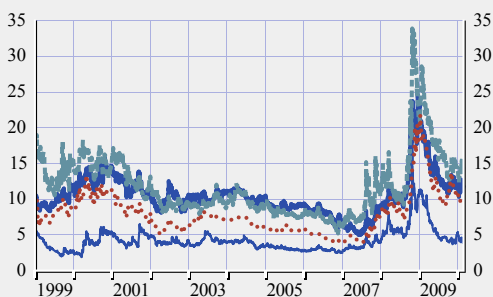

— GBP/EUR (kreisā ass)
 CHF/EUR (labā ass)

Valūtas kursa implicētais svārstīgums (triju mēnešu)

— USD/EUR
 GBP/EUR
 - - - - JPY/EUR
 — CHF/EUR

Avoti: Bloomberg un ECB.

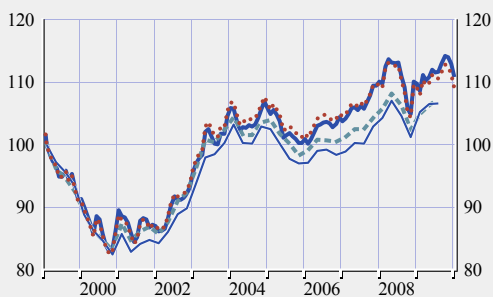
Piezīme. Jaunākie dati atbilst stāvoklim 2010. gada 26. februārī.

samazinājās vairāk nekā par 3%. Pēc nelielām svārstībām 2009. gada martā un aprīlī, situācijai finanšu tirgū uzlabojoties, euro kurss maijā sāka palielināties. Par to liecina pakāpenisks finanšu tirgus procentu likmju starpību sarukums un

38. attēls. Euro nominālie un reālie efektīvie kursi (EEK21)¹⁾

(indekss: 1999. gada 1. cet. = 100; mēneša/ceturkšņa dati)

— nominālais
 reālais, ar PCI deflētais
 - - - - reālais, ar IKP deflētais
 — reālais, ar VDIT deflētais

Avots: ECB.

1) EEK21 indeksu palielinājums atspoguļo euro kursa kāpumu. Jaunākie mēneša dati atbilst stāvoklim 2010. gada janvārī. VDIT attiecas uz vienības darbaspēka izmaksām visā tautsaimniecībā. Uz IKP un VDIT balstītā reālā EEK21 jaunākie dati atbilst stāvoklim 2009. gada 3. ceturksnī, un tie daļēji pamatojas uz aplēsēm.

implicētā svārstīguma samazināšanās (sk. 37. att.). Pēc kāpuma (gandrīz par 5%) efektīvajā izteiksmē, kas bija vērojams līdz 2009. gada oktobra beigām, euro kurss bija tuvu 2008. gada beigās sasniegtajam vēsturiski augstākajam līmenim. Šo palielinājumu galvenokārt noteica euro kursa kāpums attiecībā pret ASV dolāru un galvenajām Āzijas valstu valūtām, kuras piesaistītas ASV dolāram. Pēc tam euro kurss stabilizējās, bet decembrī efektīvajā izteiksmē nedaudz saruka.

Kopumā euro kurss 2009. gadā samazinājās. Šis kritums atspoguļoja tā sarukumu attiecībā pret Lielbritānijas sterliņu mārciņu, ko daļēji kompensēja kāpums attiecībā pret ASV dolāru, galvenajām Āzijas valstu valūtām, kuras piesaistītas ASV dolāram, un Japānas jenu. 2009. gada 31. decembrī euro nominālais efektīvais kurss attiecībā pret 21 nozīmīgākās tirdzniecības partnervalsts valūtām bija par 1% zemāks nekā gada sākumā un aptuveni par 1.2% augstāks nekā 2008. gada vidējais līmenis (sk. 38. att.).

Euro kurss attiecībā pret ASV dolāru 2009. gada pirmajos divos mēnešos sākotnēji saruka aptuveni par 9%, un to noteica

portfeļieguldījumu ieplūdes dažos ASV tirgus segmentos situācijā, kad samazinājās procentu likmju starpība starp abām Atlantijas okeāna pusēm. Tā kā spriedze finanšu tirgos sāka pakāpeniski izzust, pēc 2009. gada marta atsākās euro kursa kāpums attiecībā pret ASV dolāru. Vienlaikus ASV dolāra kursa kritumu, šķiet, veicināja arī tirdzniecības darījumu, kuru pamatā ir dažādu valūtu procentu likmju starpība, atjaunošanās, ko, iespējams, noteica implicētā svārstīguma samazināšanās (sk. 37. att.). No marta sākuma līdz oktobra beigām euro kurss attiecībā pret ASV dolāru palielinājās gandrīz par 19%. Decembrī pieauga ASV dolāra kurss attiecībā pret nozīmīgākajām valūtām (attiecībā pret euro – aptuveni par 4%). 2009. gada 31. decembrī euro atbilda 1.44 ASV dolāriem (euro kurss bija aptuveni par 3.5% augstāks nekā 2009. gada sākumā un aptuveni par 2% zemāks nekā vidēji 2008. gadā).

Tāpat kā euro kurss attiecībā pret ASV dolāru, arī euro kurss attiecībā pret Japānas jenu 2009. gada pirmajos 2 mēnešos samazinājās (sk. 37. att.). Martā un aprīlī, kad ekonomiskā aktivitāte Japānā pavājinājās vairāk, nekā sākotnēji gaidīts, un spriedze finanšu tirgos sāka mazināties, euro kurss pieauga. 2009. gada atlikušajā daļā tas svārstījās 128–138 Japānas jenu robežās. 2009. gada 31. decembrī euro atbilda 133.16 Japānas jenām, euro kurss bija par 5.6% augstāks nekā gada sākumā, bet aptuveni par 12.5% zemāks nekā tā 2008. gada vidējais līmenis.

Pēc visu laiku augstākā līmeņa sasniegšanas attiecībā pret Lielbritānijas sterliņu mārciņu 2008. gada decembrī euro kurss 2009. gadā saruka aptuveni par 7%, saglabājoties nozīmīgam svārstīgumam. Tas ievērojami svārstījās arī attiecībā pret vairāku citu ES tirdzniecības partnervalstu valūtām, savukārt attiecībā pret VKM II valūtām pamatā nemainījās (sīkāku informāciju par šajā rindkopā minētajām valūtām sk. 1. nodaļas 3. sadaļā).

Euro kurss attiecībā pret Šveices franku 2009. gadā pamatā nemainījās – 2009. gada pirmajos trijos mēnešos tas pastiprināti svārstījās

un pēc tam stabilizējās, Šveices Nacionālajai bankai veicot ārvalstu valūtas intervences. 2009. gadā euro kurss būtiski saruka attiecībā pret daudzu attīstīto valstu valūtām, un procentu likmju starpība attiecībā pret euro zonas valstu procentu likmēm bija pozitīva. Tādējādi no janvāra sākuma līdz 2009. gada 31. decembrim euro kurss saruka attiecībā pret Kanādas dolāru (par 11%), Austrālijas dolāru (par 21%) un Norvēģijas kronu (par 14.9%). Euro kursa kāpumu attiecībā pret Āzijas valstu valūtām, kuras piesaistītas ASV dolāram, t.i., attiecībā pret Ķīnas renminbi (3.6%) un Honkongas dolāru (3.6%), lielā mērā kompensēja tā kritums efektīvajā izteiksmē attiecībā pret Korejas vonu (9.4%).

Euro reālais efektīvais kurss, kas balstās uz dažādiem izmaksu un cenu rādītājiem, 2009. gada sākumā samazinājās un pēc tam sāka palielināties. 2009. gada nogalē tas sasniedza līmeni, kas tuvojās iepriekšējā gadā novērotajam vēsturiski augstākajam rādītājam vai to pārsniedza, bet decembrī nedaudz saruka. Reālā efektīvā ar PCI deflētā kursa kāpums 2009. gadā bija vidēji mazliet lielāks nekā 2008. gadā (sk. 38. att.).

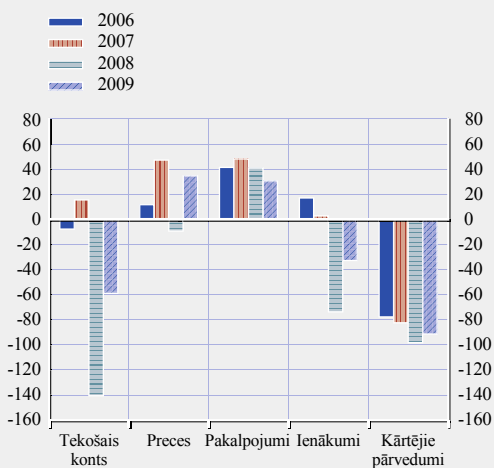
TEKOŠĀ KONTA DEFICĪTS 2009. GADĀ BŪTISKI SARUKA

Euro zonas tekošā konta negatīvais saldo 2009. gadā bija 59.0 mljrd. euro jeb 0.7% no euro zonas IKP (negatīvais saldo 2008. gadā – 140.6 mljrd. euro). Šo negatīvā saldo sarukumu lielākoties noteica ienākumu negatīvais saldo (40.9 mljrd. euro) un preču bilances uzlabojumi (sk. 39. att.). Pēc krasa euro zonas preču tirdzniecības krituma 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā preču eksports stabilizējās un atjaunojās straujāk nekā preču imports, tādējādi preču bilances saldo 2009. gadā atkal kļuva pozitīvs (34.7 mljrd. euro; negatīvais saldo 2008. gadā – 9.5 mljrd. euro). Tekošā konta negatīvā saldo vispārēju sarukumu veicināja arī zemāks kārtējo pārvedumu negatīvais saldo 2009. gadā. Šīs pārmaiņas tikai daļēji kompensēja pakalpojumu pozitīvā saldo kritums (10.4 mljrd. euro).

Preču eksporta stabilizēšanos un pakāpenisku atjaunošanos 2009. gadā veicināja ārvalstu

39. attēls. Tekošā konta balance un tās komponenti

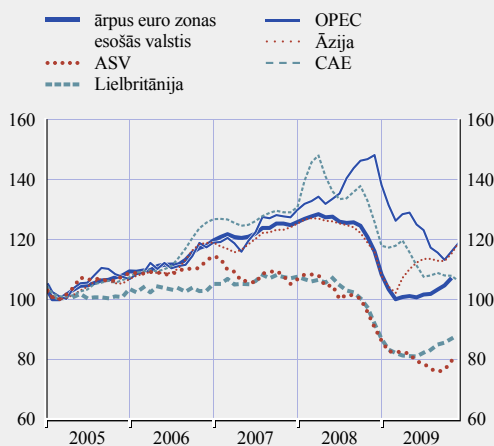
(gada dati; mljrd. euro)

Avots: ECB.

40. attēls. Euro zonas eksports uz atsevišķām tirdzniecības partnervalstīm

(indekss: 2005. gada 1. cet. = 100; sezonāli izlīdzināti dati; 3 mēnešu mainīgais vidējais rādītājs)

Avots: ECB.

Piezīme. Pēdējie novērojumi atbilst stāvoklim 2009. gada decembrī, izņemot ārpus euro zonas esošās valstis un Lielbritāniju (2009. gada novembris). CAE – Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstis.

pieprasījuma kāpums un pakāpeniska starptautisko piegādes ķēžu aktivitātes atjaunošanās, jo galvenajos eksporta tirgos bija sasniegts ekonomiskās aktivitātes zemākais punkts un uzņēmumi, tautsaimniecības perspektīvām uzlabojoties, sāka papildināt krājumus. Pretstatā vienlaicīgajai tirdzniecības lejupslīdei gadu mijā eksporta norises 2009. gadā dažādos galamērķos ievērojami atšķīrās. Lai gan eksports uz Āzijas valstīm un Lielbritāniju atjaunojās, uz OPEC valstīm un ASV tas līdz 2009. gada oktobrim turpināja samazināties (sk. 40. att.). Turklāt plašais euro kursa kāpums un ar to saistītā negatīvā ietekme uz euro zonas eksporta cenu konkurētspēju no 2009. gada marta līdz oktobrim nedaudz pavājināja eksporta reakciju uz ārvalstu pieprasījuma atjaunošanos.

Euro zonas preču importa dinamika 2009. gadā atpalika no eksporta pārmaiņām. Importa apjoms 2009. gada 1. pusgadā turpināja samazināties (lai gan mērenākā tempā) un 3. ceturksnī stabilizējās, atspoguļojot euro zonas iekšzemes pieprasījuma samazināšanos un euro zonas

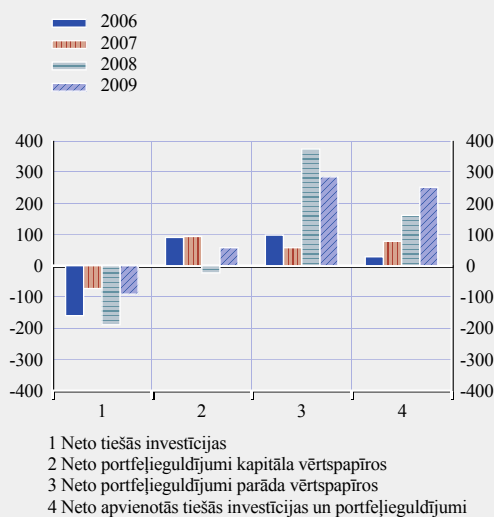
uzņēmumu krājumu izzušanu šajā periodā. Arī importa cenu kritums veicināja importa vērtības samazināšanos 1. pusgadā. Zemākas importa cenas daļēji noteica naftas cenu kritums, kas sākās 2008. gada vasarā, veicinot naftas tirdzniecības negatīvā saldo sarukumu kumulētajā 12 mēnešu periodā līdz 2009. gada novembrim līdz 126.6 mljrd. euro, un tas ir daudz zemāks rādītājs nekā ļoti augstais līmenis 2008. gada beigās (vairāk nekā 220 mljrd. euro). Paaugstinoties naftas cenām, enerģijas importa cenas veicināja importa vērtības stabilizēšanos 2. pusgadā.

APVIENOTO TIEŠO INVESTĪCIJU UN PORTFELĒGULDĪJUMU POZITĪVAIS SALDO 2009. GADĀ PALIELINĀJĀS

2009. gadā finanšu kontā euro zonas apvienoto tiešo investīciju un portfelieguldījumu pozitīvais saldo bija 251.2 mljrd. euro (iepriekšējā gadā – 161.5 mljrd. euro). Šis kāpums atspoguļoja kapitāla vērtspapīru portfelieguldījumu negatīvā saldo maiņu uz pozitīvo (par 80.5 mljrd. euro) un ārvalstu tiešo investīciju negatīvā saldo kritumu

41. attēls. Euro zonas tiešās investīcijas un portfeliegunājumi

(gada dati; mljrd. euro)

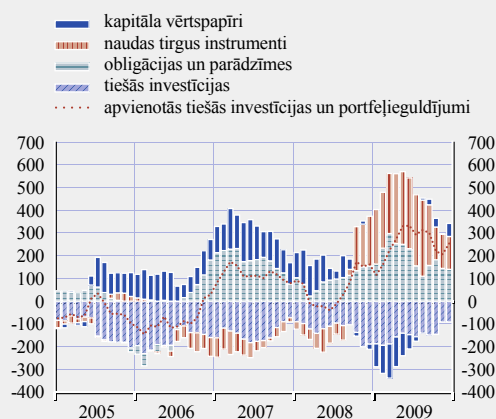
Avots: ECB.

(98.1 mljrd. euro). Šīs norises daļēji kompensēja par 88.8 mljrd. euro zemāks parāda instrumentu pozitīvais saldo (sk. 41. att.).

Pēc finanšu krīzes pastiprināšanās 2008. gada rudenī euro zonas finanšu kontā bija vērojamas būtiskas pārmaiņas, kas tikai pakāpeniski izzuda 2009. gada 2. pusgadā. Ieguldītāju interese par drošiem un likvīdiem aktīviem 1. pusgadā bija ļoti liela, un par to liecināja euro zonas naudas tirgus instrumentu pozitīvā saldo nozīmīgais pieaugums (12 mēnešu laikā līdz 2009. gada jūnijam – 311.6 mljrd. euro; negatīvais saldo iepriekšējā gada atbilstošajā periodā – 74.0 mljrd. euro; sk. 42. att.). Vienlaikus gan rezidenti, gan nerezidenti repatriēja līdzekļus, kas bija ieguldīti kapitāla vērtspapīros un ārvalstu obligācijās un parādzīmēs. Tomēr no 2009. gada vidus finanšu tirgus apstākļu uzlabošanās, sarūkošā vēlme izvairīties no riska un labvēlīgākas tautsaimniecības perspektīvas, šķiet, lika ieguldītājiem pārvērtēt savu aktīvu sadalījumu, kā rezultātā to interese par ārvalstu kapitāla vērtspapīriem un ilgtermiņa parāda vērtspapīriem atjaunojās. Turklāt euro zonas naudas tirgus instrumentu saldo joprojām bija

42. attēls. Finanšu konta galvenie posteņi

(mljrd. euro; 12 mēnešu kumulētās neto plūsmas; mēneša dati)

Avots: ECB.

pozitīvs, neraugoties uz sarūkumu 2009. gada 2. pusgadā.

Ārvalstu tiešo investīciju aktivitāte, kas, sākoties finanšu krīzei, arī bija būtiski samazinājusies, 2009. gadā joprojām bija relatīvi ierobežota. Lai gan euro zonas ārvalstu tiešās investīcijas ārvalstīs saglabājās zemajā 2008. gada beigu līmenī, tiešās investīcijas euro zonā 2009. gadā nedaudz palielinājās, tāpēc negatīvais saldo šajā kategorijā bija mazāks.

Euro zonas starptautisko investīciju bilances dati attiecībā pret pārējām pasaules valstīm, kas pieejami par periodu līdz 2009. gada 3. ceturksnim, norāda, ka euro zonas neto saistības attiecībā pret pārējām pasaules valstīm ir 1558 mljrd. euro jeb 17.3% no euro zonas IKP (neto saistības 2008. gada beigās – 1637 mljrd. euro jeb 17.7% no IKP).

3. EKONOMISKĀS UN MONETĀRĀS NORISES ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠAJĀS ES DALĪBVALSTĪS

EKONOMISKĀ AKTIVITĀTE

Vairākumā ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu produkcijas izlaides apjoms 2009. gadā samazinājās. Taču pēc ekonomiskās izaugsmes krasā krituma 2008. gada beigās un 2009. gada 1. pusgadā vērojamās turpmākās tautsaimniecības snieguma pasliktināšanās 2009. gada 2. pusgadā produkcijas izlaides krituma temps palēninājās (sk. 7. tabulu).⁵ Lai gan IKP gada pieauguma vispārējā tendence gandrīz visām valstīm bija kopīga, ekonomiskās lejupslīdes smaguma pakāpe un sekojošās pakāpeniskās uzlabošanās noturība atsevišķās valstīs būtiski atšķīrās, daļēji atspoguļojot valstu dažādās sākotnējās cikliskās pozīcijas, tautsaimniecības atvērību, tirdzniecības struktūru un ārējā finansējuma vajadzības.

Visbūtiskākais ekonomiskās aktivitātes kritums bija Baltijas valstīs, kur gada vidējais pieauguma tempa sarukums rakstāms ar divciparu skaitli pēc tam, kad jau 2008. gadā Igaunijā un Latvijā bija vērojama negatīva izaugsme. Krasā lejupslīde lielā mērā atspoguļo jau pirms pasaules finanšu krīzes radušās nozīmīgās makroekonomiskās nesabalansētības korekcijas. Nesabalansētība pastiprināja minēto valstu ievainojamību attiecībā pret globālās lejupslīdes ietekmi.

Visās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs, izņemot Baltijas valstis, ekonomiskās aktivitātes kritumu lielā mērā noteica ārējā pieprasījuma katastrofālais sarukums un stingrāki ārējā finansējuma nosacījumi. Turklāt sakarā ar patērētāju konfidences mazināšanos un dažos gadījumos saistībā ar aktīvu cenu krituma izraisīto negatīvo bagātības efektu vairākumā valstu bija vērojams būtisks iekšzemes pieprasījuma sarukums. Vēlāk gada gaitā šie faktori kļuva mazāk spēcīgi, ārējam pieprasījumam un pasaules finanšu tirgus situācijai pakāpeniski uzlabojoties un dažām valstīm, kurās valūtas kurss ir elastīgs, gūstot labumu no vājāka valūtu kursa.

Polija bija vienīgā valsts, kurā ekonomiskās izaugsmes temps 2009. gadā bija pozitīvs (1.7%), kas, iespējams, daļēji atspoguļoja mazāku tās tautsaimniecības atvērtības līmeni, spēcīgo finanšu sektoru, agri notikušo valūtas kursa samazināšanos un lielas makroekonomiskās nesabalansētības neesamību. Trijās ārpus

5 To ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu grupā, kuras aplūkotas šajā sadaļā, ietilpst 11 līdz 2009. gada decembra beigām ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis (t.i., Bulgārija, Čehijas Republika, Dānija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Ungārija, Polija, Rumānija, Zviedrija un Lielbritānija).

7. tabula. Reālā IKP pieaugums ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā

(gada pārmaiņas; %)									
	2005	2006	2007	2008	2009	2009 1. cet.	2009 2. cet.	2009 3. cet.	2009 4. cet.
Bulgārija	6.2	6.3	6.2	6.0	-5.1	-3.5	-4.9	-5.4	-6.2
Čehijas Republika	6.3	6.8	6.1	2.5	-4.2	-3.9	-5.2	-5.0	-2.8
Dānija	2.4	3.4	1.7	-0.9	-5.1	-4.0	-7.3	-5.5	-3.4
Igaunija	9.4	10.0	7.2	-3.6	-14.1	-15.0	-16.1	-15.6	-9.5
Latvija	10.6	12.2	10.0	-4.6	-18.0	-17.8	-18.4	-19.0	-16.9
Lietuva	7.8	7.8	9.8	2.8	-15.0	-13.3	-19.5	-14.2	-12.8
Ungārija	3.5	4.0	1.0	0.6	-6.3	-6.7	-7.5	-7.1	-4.0
Polija	3.6	6.2	6.8	5.0	1.7	0.9	1.2	1.2	3.3
Rumānija	4.2	7.9	6.3	7.3	-7.1	-6.2	-8.7	-7.1	-6.5
Zviedrija	3.3	4.2	2.5	-0.2	-4.9	6.5	-6.8	-5.2	-0.9
Lielbritānija	2.2	2.9	2.6	0.5	-5.0	-5.5	-6.5	-4.5	.
ES8 ¹⁾	4.7	6.6	6.1	3.9	-3.5	-3.6	-4.4	-3.9	-2.0
ES11 ²⁾	3.0	4.0	3.4	1.3	-4.6	-5.0	-6.1	-4.5	.
Euro zona	1.7	3.0	2.7	0.5	-4.0	-5.0	-4.8	-4.0	-2.1

Avots: Eurostat.

Piezīme. Ceturkšņa dati visām valstīm nav sezonāli izlīdzināti.

1) ES8 kopējais rādītājs ietver astoņas ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis, kas pievienojās ES 2004. gada 1. maijā vai 2007. gada 1. janvārī.

2) ES11 kopējais rādītājs ietver 11 ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis 2009. gada 31. decembrī.

euro zonas esošajās ES dalībvalstīs, kas pievienojās ES pirms 2004. gada (Dānijā, Zviedrijā un Lielbritānijā), ekonomiskās aktivitātes krituma temps bija aptuveni 5%. 2008. gadā tautsaimniecības ražošanas apjoms Dānijā un Zviedrijā jau samazinājās, savukārt Lielbritānijā joprojām bija vērojams neliels pieaugums. 2009. gadā ekonomiskā aktivitāte Čehijas Republikā būtiski saruka (par 4.2%), savukārt spēcīgākais kritums Ungārijā (6.3%) daļēji atspoguļoja arī uz makroekonomisko konsolidāciju vērsto politiku. Bulgārijā un Rumānijā tautsaimniecības ražošanas apjoms saruka (attiecīgi par 5.1% un 7.1%) pēc tam, kad 2008. gadā tajās bija vērojami augstākie izaugsmes rādītāji ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu vidū.

Vispārējās ekonomiskās aktivitātes krituma dēļ vairākumā valstu 2009. gadā būtiski pasliktinājās darba tirgus apstākļi, ko atspoguļoja bezdarba līmeņa un darba samaksas tendences. Lai gan bezdarba līmenis pieauga visās valstīs, kāpums bija īpaši nozīmīgs Baltijas valstīs, kur sakarā ar būtisko pieprasījuma samazināšanos un fiskālās konsolidācijas nepieciešamību darba samaksas pieaugums kļuva negatīvs.

CENU DINAMIKA

Gada vidējā inflācija 2009. gadā samazinājās visās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs. Taču dažādās valstīs vērojamas gada vidējās inflācijas atšķirības joprojām ir būtiskas (sk. 8. tabulu). Augstākā vidējā inflācija 2009. gadā bija Rumānijā un Lietuvā (attiecīgi 5.6% un 4.2%). Tad sekoja Ungārija, Polija un Latvija, kur gada vidējā SPCI inflācija bija 3.3–4.0%. Bulgārijā, Lielbritānijā, Zviedrijā, Dānijā un Čehijas Republikā inflācija bija 0.6–2.5%. Visbeidzot, Igaunijā gada SPCI inflācija bija 0.2%.

Vairākums faktoru, kas noteica inflācijas kritumu, ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs bija kopīgi un attiecās uz bāzes efektiem, kas saistīti ar zemākām preču cenām un vāju iekšzemes pieprasījumu. Darba tirgus nosacījumi daudzās valstīs kļuva sliktāki, un nominālās darba samaksas lēnāks pieaugums vai pat samazināšanās veicināja būtisko inflācijas kritumu. Gada inflācijas kāpumu Ungārijā un Polijā 2009. gada pirmajos trijos ceturkšņos noteica attiecīgi nesenais PVN palielinājums un administratīvi regulējamo cenu pieaugums, kā arī valūtu kursu samazināšanās 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā.

8. tabula. SPCI inflācija ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā

(gada pārmaiņas: %)									
	2005	2006	2007	2008	2009	2009 1. cet.	2009 2. cet.	2009 3. cet.	2009 4. cet.
Bulgārija	6.0	7.4	7.6	12.0	2.5	5.1	3.1	0.8	0.9
Čehijas Republika	1.6	2.1	3.0	6.3	0.6	1.5	1.0	-0.1	0.0
Dānija	1.7	1.9	1.7	3.6	1.1	1.7	1.1	0.6	0.9
Igaunija	4.1	4.4	6.7	10.6	0.2	3.7	0.2	-0.9	-2.0
Latvija	6.9	6.6	10.1	15.3	3.3	9.0	4.4	1.2	-1.3
Lietuva	2.7	3.8	5.8	11.1	4.2	8.4	4.9	2.4	1.2
Ungārija	3.5	4.0	7.9	6.0	4.0	2.7	3.6	4.9	4.9
Polija	2.2	1.3	2.6	4.2	4.0	3.6	4.3	4.3	3.8
Rumānija	9.1	6.6	4.9	7.9	5.6	6.8	6.1	5.0	4.5
Zviedrija	0.8	1.5	1.7	3.3	1.9	2.1	1.7	1.7	2.3
Lielbritānija	2.1	2.3	2.3	3.6	2.2	3.0	2.1	1.5	2.1
ES8 ¹⁾	3.8	3.3	4.4	6.6	3.7	5.8	4.7	3.7	3.1
ES11 ²⁾	2.6	2.6	2.9	4.7	2.7	3.4	2.7	2.1	2.4
Euro zona	2.2	2.2	2.1	3.3	0.3	1.0	0.2	-0.4	0.4

Avots: Eurostat.
Piezīmes.

1) ES8 kopējais rādītājs ietver astoņas ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis, kas pievienojās ES 2004. gada 1. maijā vai 2007. gada 1. janvārī.

2) ES11 kopējais rādītājs ietver 11 ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis 2009. gada 31. decembrī.

FISKĀLĀ POLITIKA

Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2009. gada rudens prognozi tiek lēsts, ka visās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs, izņemot Bulgāriju, Dāniju, Igauniju un Zviedriju, 2009. gadā deficīts pārsniedzis atsauces vērtību 3% no IKP. Tiek lēsts, ka ļoti liels deficīts bijis Lielbritānijā (12.1% no IKP), Lietuvā (9.8% no IKP) un

Latvijā (9% no IKP). Kopumā vairākumā ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu fiskālā situācija nozīmīgi pasliktinājusies, atspoguļojot būtisko makroekonomisko apstākļu pasliktināšanos. Rezultātā budžeta izpildes rādītāji 2009. gadā kopumā neatbilda 2008. gada beigās iesniegtajās aktualizētajās konverģences programmās noteiktajiem mērķrādītājiem.

9. tabula. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu un euro zonas fiskālie rādītāji

(% no IKP)

Valdības budžeta pārpalikums (+)/deficīts (-)

% no IKP				Aktualizētās	Eiropas Komisijas	Aktualizētās
	2006	2007	2008	2008. gada konverģences programmas dati	2009. gada prognoze	2009. gada konverģences programmas dati
	2006	2007	2008	2009	2009	2009
Bulgārija	3.0	0.1	1.8	3.0	-0.8	-1.9
Čehijas Republika	-2.6	-0.7	-2.1	-1.6	-6.6	-6.6
Dānija	5.2	4.5	3.4	0.0	-2.0	-3.0
Igaunija	2.3	2.6	-2.7	-1.7	-3.0	-2.6
Latvija	-0.5	-0.3	-4.1	-5.3	-9.0	-10.0
Lietuva	-0.4	-1.0	-3.2	-2.1	-9.8	-9.1
Ungārija	-9.3	-5.0	-3.8	-2.6	-4.1	-3.9
Polija	-3.6	-1.9	-3.6	-2.5	-6.4	-7.2
Rumānija	-2.2	-2.5	-5.5	-5.1	-7.8	-
Zviedrija	2.5	3.8	2.5	1.1	-2.1	-2.2
Lielbritānija	-2.7	-2.7	-5.0	-8.1	-12.1	-12.6
ES8 ¹⁾	-3.4	-2.0	-3.5	-2.6	-6.2	-6.4
ES11 ²⁾	-1.8	-1.4	-3.2	-5.0	-8.7	-9.2
Euro zona	-1.3	-0.6	-2.0	-3.4	-6.4	-6.2

Valdības bruto parāds

% no IKP				Aktualizētās	Eiropas Komisijas	Aktualizētās
	2006	2007	2008	2008. gada konverģences programmas dati	2009. gada prognoze	2009. gada konverģences programmas dati
	2006	2007	2008	2009	2009	2009
Bulgārija	22.7	18.2	14.1	15.4	15.1	14.7
Čehijas Republika	29.4	29.0	30.0	27.9	36.5	35.2
Dānija	31.3	26.8	33.5	27.9	33.7	38.5
Igaunija	4.5	3.8	4.6	3.7	7.4	7.8
Latvija	10.7	9.0	19.5	32.4	33.2	34.8
Lietuva	18.0	16.9	15.6	16.9	29.9	29.5
Ungārija	65.6	65.9	72.9	72.5	79.1	78.0
Polija	47.7	45.0	47.2	45.8	51.7	50.7
Rumānija	12.4	12.6	13.6	18.0	21.8	-
Zviedrija	45.9	40.5	38.0	32.2	42.1	42.8
Lielbritānija	43.2	44.2	52.0	60.5	68.6	72.9
ES8 ¹⁾	37.9	35.8	38.0	38.0	43.9	47.2
ES11 ²⁾	41.6	40.8	45.5	49.0	56.5	60.8
Euro zona	68.3	66.0	69.3	71.5	78.2	78.7

Avoti: Eiropas Komisijas 2009. gada rudens ekonomiskā prognoze, aktualizēto 2008. un 2009./2010. gada konverģences programmu dati un ECB aprēķini.

Piezīmes. Dati balstīti uz EKS 95 definīcijām. 2009. gada skaitļus aktualizētajā 2008. gada konverģences programmā valstu valdības noteikums kā mērķus, un tāpēc tie var atšķirties no galīgā rezultāta.

1) ES8 kopējais rādītājs attiecas uz astoņām ārpus euro zonas esošajām valstīm, kuras pievienojās ES 2004. gada 1. maijā vai 2007. gada 1. janvārī.

2) ES11 kopējais rādītājs attiecas uz 11 ārpus euro zonas esošajām ES dalībvalstīm 2009. gada 31. decembrī.

Budžeta norises 2009. gadā atspoguļoja arī ārpus euro zonas esošo dalībvalstu dažādos fiskālos pasākumus, reaģējot uz krīzi. Latvijā, Ungārijā un Rumānijā, kuras saņem finansiālu atbalstu arī no ES un SVF, ar atbalstu saistītās korekciju programmas noteica stingru fiskālo konsolidāciju. Bulgārija, Igaunija un Lietuva īstenoja plašus konsolidācijas pasākumus, lai apturētu straujo budžeta pasliktināšanos. Turpretī Čehijas Republikā un Polijā fiskālā politika nekļuva stingrāka un tika ļauts darboties automātiskajiem stabilizatoriem, lai gan Polijā sekas, kas radās, ļaujot darboties automātiskajiem stabilizatoriem, daļēji kompensēja izdevumu samazināšana, savukārt Čehijas Republikā brīvas fiskālās politikas iemesls bija arī valdības stimulēšanas politika. Visbeidzot, Dānijā, Zviedrijā un Lielbritānijā 2009. gadā tika īstenots būtisks fiskālās stimulēšanas pasākumu kopums.

2009. gada beigās uz visām ārpus euro zonas esošajām ES dalībvalstīm, izņemot Bulgāriju, Dāniju, Igauniju un Zviedriju, attiecās ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Tika noteikti šādi pārmērīga budžeta deficīta novēršanas termiņi: Ungārijai – 2011. gads, Latvijai, Lietuvai, Polijai un Rumānijai – 2012. gads, Čehijas Republikai – 2013. gads un Lielbritānijai – 2014./2015. gads.

Saskaņā ar aplēsēm valdības parāda attiecība pret IKP pieaugusi visās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs. Atbilstoši Eiropas Komisijas 2009. gada rudens prognozei visbūtiskākais parāda attiecības pret IKP pieaugums bija vērojams Lielbritānijā (+16.6 procentu punkti), Lietuvā (+14.3 procentu punkti) un Latvijā (+13.7 procentu punkti), atspoguļojot šo valstu lielo budžeta deficītu, kā arī Lielbritānijas un Latvijas veiktos finanšu darījumus iekšzemes banku sektora atbalstam. Lai gan parāda rādītājs Ungārijā joprojām bija virs 60% no IKP atsaucēs vērtības un Lielbritānijā pārsniedza šo līmeni, citās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs tas saglabājās zem 60%.

Kopumā vispārējo budžeta bilanču un valdības bruto parāda norišu aptvērumu 2009. gadā

galvenokārt apstiprināja konverģences programmu jaunākie grozījumi, kurus ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis iesniedza 2010. gada janvārī un februārī.

MAKSĀJUMU BILANCES DINAMIKA

2009. gadā ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu apvienotā tekošā un kapitāla konta deficīts saruka. Īpaši visās valstīs, kas pievienojās ES 2004. gadā vai vēlāk, tekošā konta deficīts samazinājās (gan nominālā izteiksmē, gan procentos no IKP). Vairākās valstīs sarukums bija ļoti krass un tekošā konta negatīvais saldo kļuva pozitīvs (sk. 10. tabulu). Tam pamatā bija iekšzemes pieprasījuma straujš kritums un mazāka kapitāla ieplūde reģionā pasaules finanšu krīzes pastiprināšanās dēļ. Tādējādi korekcijas visspēcīgāk izpaudās valstīs, kur pirms krīzes deficīts bija vislielākais, t.i., Baltijas valstīs, Bulgārijā un Rumānijā, un Baltijas valstīs, kur iepriekš bija ļoti liels apvienotā tekošā un kapitāla konta deficīts, balance kļuva pozitīva. Arī Ungārijā bija vērojama strauja apvienotā tekošā un kapitāla konta deficīta samazināšanās – 2008. gadā deficīts bija 6% no IKP, bet 2009. gadā saldo bija pozitīvs. Valstīs, kurās, sākoties krīzei, ārējais deficīts bija mazāks, t.i., Lielbritānijā, Čehijas Republikā un Polijā, deficīts saruka, un pēdējās divās valstīs tika reģistrēts neliels pozitīvs saldo. Dānijā un Zviedrijā pozitīvais saldo palielinājās.

Vienlaikus ar krasajām ārējā deficīta korekcijām finansēšanas nosacījumi kļuva stingrāki un bija vērojamas dažas būtiskas finansēšanas tendenču pārmaiņas. Neto citu ieguldījumu plūsmas Čehijas Republikā, Bulgārijā, Latvijā, Lietuvā un Zviedrijā mainījušas virzienu, bet Igaunijā, Ungārijā, Polijā un Rumānijā samazinājušās. Dažās valstīs, piemēram, Ungārijā, Latvijā un Rumānijā, privāto kredītu plūsmu sarukumu daļēji kompensēja starptautiskās un Eiropas finanšu atbalsta programmas. Salīdzinājumā ar 2008. gadu ārvalstu tiešo investīciju ieplūdes Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstīs, kuras pievienojās ES 2004. gadā vai vēlāk, vēl vairāk sašaurinājās, lai gan Bulgārijā neto ieplūdes joprojām pārsniedza 10% no IKP. Savukārt Dānija un Lielbritānija joprojām bija

10. tabula. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu un euro zonas maksājumu balance

	(% no IKP)											
	Apvienotā tekošā konta un kapitāla konta balance			Neto tiešo investīciju plūsmas			Neto citu ieguldījumu plūsmas			Neto portfeļieguldījumu plūsmas		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Bulgārija ¹⁾	-27.2	-24.6	-14.0	29.0	17.8	10.7	17.8	17.5	-1.3	-1.8	-1.7	-0.9
Čehijas Republika	-2.6	-2.2	0.2	5.1	4.1	0.9	0.1	0.6	-1.0	-1.6	-0.2	3.1
Dānija	1.5	2.2	4.0	-2.8	-3.3	-2.6	3.4	2.1	3.6	-1.9	3.5	6.3
Igaunija	-16.8	-8.4	7.6	4.6	3.7	-0.7	14.2	4.9	3.7	-2.3	3.1	-10.5
Latvija	-20.4	-11.5	11.1	6.8	3.0	1.5	19.3	7.5	-10.8	-2.3	1.1	1.5
Lietuva	-12.8	-10.1	6.5	3.6	3.2	0.3	13.0	5.0	-10.7	-0.8	-0.3	3.5
Ungārija	-6.1	-6.0	2.4	3.4	1.2	0.2	5.5	17.0	7.3	-1.6	-2.6	-3.7
Polija	-3.6	-3.9	0.1	4.3	2.2	1.9	6.5	5.9	2.4	-1.3	-0.6	3.6
Rumānija	-12.8	-11.1	-3.9	5.7	6.7	3.5	11.2	6.5	1.3	0.4	-0.4	0.4
Zviedrija	8.7	6.1	7.2	-2.4	2.8	-5.0	-3.1	8.8	-10.4	3.5	-6.2	9.9
Lielbritānija ¹⁾	-2.5	-1.3	-0.9	-2.7	-2.6	-1.6	-1.5	-15.3	-8.0	8.0	21.4	10.7
ES11 ²⁾	-1.4	-0.9	0.8	-0.9	-0.5	-1.4	0.3	-5.6	-5.3	4.5	11.2	8.2
ES3 ³⁾	-0.1	0.4	1.0	-2.7	-1.7	-2.3	-1.3	-9.2	-7.3	6.2	14.6	10.1
ES8 ⁴⁾	-6.4	-5.7	0.1	5.4	3.6	1.7	5.9	7.4	1.9	-1.3	-0.9	1.1
Euro zona	0.2	-1.4	-0.6	-0.8	-2.0	-1.0	-0.1	0.8	-2.1	1.7	3.8	3.8

Avots: ECB.

1) 2009. gada dati ir četru ceturkšņu vidējais rādītājs līdz 2009. gada 3. ceturksnim.

2) ES11 kopējais rādītājs ietver ārpus euro zonas esošo 11 ES dalībvalstu svērtu ieguldījumu.

3) ES3 kopējais rādītājs ietver Dānijas, Zviedrijas un Lielbritānijas svērtu ieguldījumu.

4) ES8 kopējais rādītājs ietver astoņu ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu, kas pievienojās ES 2004. gada 1. maijā vai vēlāk, svērtu ieguldījumu.

ārvalstu tiešo investīciju neto eksportētājas. Neto portfeļieguldījumu plūsmu dinamika bija samērā nevienmērīga – Dānijā, Zviedrijā un Lielbritānijā bija vērojamas ļoti būtiskas ieplūdes, bet Bulgārijā, Igaunijā un Ungārijā saldo bija negatīvs. Konkrētāk, Lielbritānijā finanšu kontā joprojām notika lielas pārmaiņas, kas lielā mērā atspoguļoja ieguldītāju portfeļu aktīvu izvietojanas pārdali pasaulē finanšu krīzes laikā.

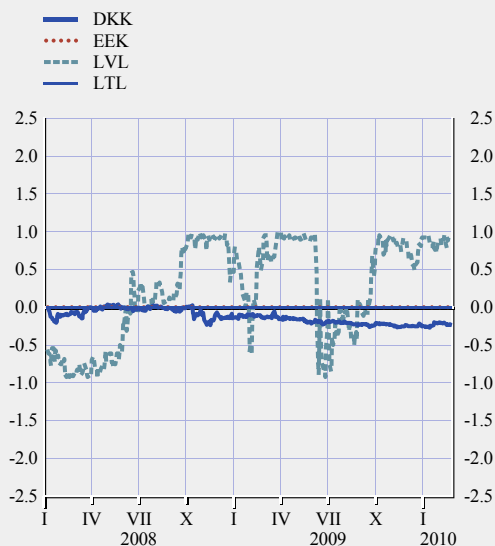
VALŪTAS KURSA DINAMIKA

Valūtas kursa dinamiku ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs 2009. gadā spēcīgi ietekmēja atsevišķu valstu valūtas kursa režīmi.

Dānijas, Igaunijas, Latvijas un Lietuvas valūtas piedalījās VKM II ar $\pm 15\%$ standarta svārstību koridoru ap attiecīgās valūtas centrālo kursu attiecībā pret euro, izņemot Dānijas kronu, kam noteikts šaurāks ($\pm 2.25\%$) svārstību koridors (sk. 43. att.). Dalība VKM II atsevišķos gadījumos bija saistīta ar attiecīgo valstu vienusējām saistībām piemērot šaurākus svārstību koridorus. Šīs vienusējās saistības nerada ECB nekādus papildu pienākumus. Konkrēti, Igaunijas krona un Lietuvas lits

43. attēls. Norises to ES valstu valūtās, kuras piedalās VKM II

(dienas dati; novirze no centrālās paritātes; procentu punktos)

Avots: ECB.

Piezīmes. Pozitīva (negatīva) novirze no centrālā kursa attiecībā pret euro norāda, ka valūtas kurss ir koridora augšējā (apakšējā) daļā. Dānijas kronai tiek piemērots svārstību koridors $\pm 2.25\%$. Visām pārējām valūtām tiek piemērots standarta svārstību koridors $\pm 15\%$. Taču ar vienusēju apņemšanos Latvijas lats svārstību koridors ir $\pm 1\%$, un gan Lietuvas litam, gan Igaunijas kronai tiek saglabāts valūtas padomes mehānisms. Jaunākie novērojumi atbilst stāvoklim 2010. gada 26. februārī.

pievienojās VKM II, saglabājot jau izveidoto valūtas padomes mehānismu. Latvijas institūcijas pieņēma lēmumu saglabāt centrālajam kursam attiecībā pret euro atbilstošu lata kursu, nosakot $\pm 1\%$ svārstību koridoru. Arī visas vienošanās par to valstu dalību, kuru valūtas pievienojās VKM II 2004. gadā vai vēlāk (t.i., Igaunija, Latvija un Lietuva), balstījās uz vairākiem attiecīgo valstu varas iestāžu politikas lēmumiem, kas skāra arī stabilas fiskālās politikas īstenošanu, algu mērenības un tādu algas norišu veicināšanu, kuras atbilstu produktivitātes kāpumam, piesardzīgas kredītpolitikas īstenošanu un tālāku strukturālo reformu ieviešanu.

Latvijas lats attiecībā pret euro svārstījās vienusēji noteiktā $\pm 1\%$ svārstību koridora robežās. Svārstīgums acīmredzot atspoguļoja ieguldītāju noskaņojuma maiņu par to nosacījumu izpildi, par kuriem tika panākta vienošanās starptautisko atbalsta programmu ietvaros. Spiediens uz Latvijas latu īslaicīgi atslāba 2009. gada jūlija beigās pēc tam, kad tika izmaksāts otrais ES atbalsta maksājums Latvijai maksājumu bilances stabilizācijai. Problēmas sakarā ar fiskālo pasākumu pieņemšanu Latvijas parlamentā 2009. gada septembrī, kas, šķiet, bija saistītas ar starptautiskajām atbalsta programmām, atkal radīja lejupvērstu spiedienu uz latu. Rezultātā septembrī Latvijas lata kurss pietuvojās vienusēji noteiktā $\pm 1\%$ svārstību koridora augšējai robežai.

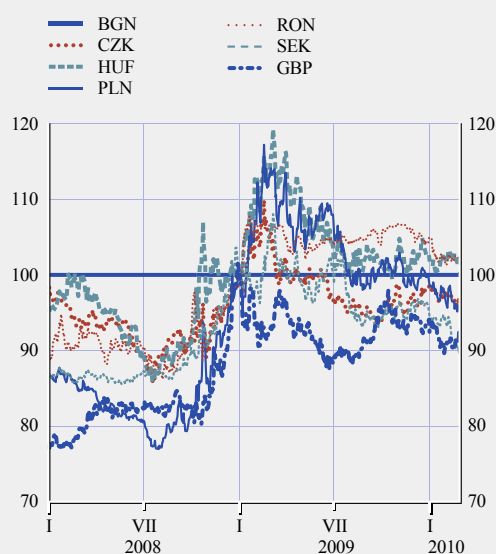
2009. gadā bija vērojamas norises saistībā ar valūtas mijmaiņas līgumiem starp vairākām NCB. *Eesti Pank* noslēdza ar *Sveriges Riksbank* vienošanos, saskaņā ar kuru tā var aizņemt līdz 10 mljrd. Zviedrijas kronu apmaiņā pret Igaunijas kronām. Tas ir piesardzības pasākums, lai nodrošinātu finanšu stabilitāti Igaunijā. *Sveriges Riksbank* arī pagarināja 2008. gada decembrī kopā ar *Danmarks Nationalbank* noslēgto šādu vienošanos ar Latvijas Banku. Vienošanās dod Latvijas Bankai tiesības aizņemt līdz 500 milj. euro apmaiņā pret Latvijas latiem. Turklāt 2009. gada jūnijā *Sveriges Riksbank* esošā līguma ietvaros no

ECB saņēma 3 mljrd. euro, lai papildinātu savas ārvalstu valūtas rezerves.

Runājot par ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu valūtām, kas nepiedalās VKM II, var izdalīt divus valūtas kursu norišu posmus. 2009. gada sākumā Čehijas kronas, Ungārijas forinta, Polijas zlota un Rumānijas lejas kurss turpināja strauji kristies (sk. 44. att.). Tas notika apstākļos, kad pasaules finanšu tirgos bija vērojama paaugstināta nenoteiktība pēc *Lehman Brothers* sabrukuma 2008. gada septembrī, tautsaimniecības perspektīvas Eiropā pasliktinājās un ieguldītājiem bija bažas par reģiona aizsargātību pret ārējiem notikumiem, kas arī, iespējams, radīja kādu negatīvu ietekmi uz dažādām valūtām. 2009. gada februāra vidū straujais valūtu kursa kritums sasniedza kulmināciju un lika atbildīgajām institūcijām dažās valstīs veikt intervences ārvalstu valūtas tirgos. Pakāpeniskā apstākļu normalizēšanās pasaules finanšu tirgos veicināja spēcīgu

44. attēls. Norises to ES valstu, kuras nepiedalās VKM II, valūtu kursos attiecībā pret euro

(dienas dati; indekss: 2009. gada 2. janvāris = 100)

Avots: ECB.

Piezīme. Pieaugums (samazinājums) norāda uz valūtas kursa kāpumu (kritumu). Jaunākie novērojumi atbilst stāvoklim 2010. gada 26. februārī.

Čehijas Republikas, Ungārijas un Polijas valūtas kursa attiecībā pret euro attīstības virziena maiņu, visbeidzot 2009. gada 4. ceturksnī sasniedzot samērā stabilus valūtas kursus, kaut arī salīdzinājumā ar 2008. gada vidējo līmeni tie bija daudz zemāki. Rumānijas levas kurss kopš 2009. gada marta kopumā bija nemainīgs. Atspoguļojot uz euro balstītu valūtas padomes mehānismu, Bulgārijas levas kurss attiecībā pret euro saglabājās nemainīgs.

2009. gada sākumā Zviedrijas kronas kurss attiecībā pret euro būtiski samazinājās. Pēc tam, kad 2009. gada marta sākumā tas bija sasniedzis visu laiku zemāko līmeni attiecībā pret euro, uzlabojoties ieguldītāju vērtējumam par Baltijas valstīm un pakāpeniski normalizējoties apstākļiem finanšu tirgos, Zviedrijas kronas kurss attiecībā pret euro atkal sāka pieaugt. Taču Zviedrijas kronas kurss 2009. gada beigās joprojām bija daudz zemāks par 2008. gada vidējo līmeni.

Pēc rekordzema līmeņa sasniegšanas 2008. gada decembrī Lielbritānijas sterliņu mārciņas kurss attiecībā pret euro 2009. gadā, spēcīgi svārstoties, palielinājās. Divpusējā kursa dinamika joprojām daļēji atspoguļoja vidēja termiņa procentu likmju starpību norises, nenoteiktībai par tautsaimniecības perspektīvām Lielbritānijā un euro zonā radot augstu svārstīgumu.

FINANŠU NORISES

2009. gadā ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs ilgtermiņa procentu likmes, ko nosaka pēc valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmēm, joprojām ietekmēja spriedze pasaules tirgū, valstu reitingu pazemināšana, finanšu glābšanas pasākumi un starptautisko ieguldītāju nevēlēšanās uzņemties risku. Salīdzinājumā ar vidējām ilgtermiņa procentu likmēm euro zonā šo valstu procentu likmes kopumā joprojām bija augstas.

Vairākumā ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu valdības obligāciju peļņas likmes pieauga salīdzinājumā ar to līmeni 2008. gada beigās, taču dažās valstīs bija vērojams kritums. Visbūtiskāk ilgtermiņa procentu

likmes paaugstinājās Latvijā, kur, sarūkot tautsaimniecības izaugsmes rādītājiem un kredītreitingiem attiecīgi pazeminoties, pasliktinājās ieguldītāju noskaņojums un mazinājās ārvalstu ieguldītāju pieprasījums pēc valdības obligācijām. Turklāt obligāciju tirgus Latvijā, Lietuvā un Rumānijā bija gandrīz nelikvīds arī sakarā ar ilgstošu ieguldītāju piesardzību. Spektra pretējā pusē bija ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes Bulgārijā un Ungārijā, kur tās samazinājās.

Negatīvais noskaņojums tirgū 2009. gada sākumā ārpus euro zonas esošajās valstīs ietekmēja arī citus finanšu instrumentus. 2009. gada martā valdības obligāciju kredītriska mijmaiņas (KRM) līgumu procentu likmju starpības sasniedza augstāko punktu un akciju tirgi – lielāko kritumu. Vēlāk stingrie politikas pasākumi un tautsaimniecības atveseļošanās pazīmes lielākajos tirgos veicināja pasaules naudas tirgus funkcionēšanu un radīja labvēlīgāku tirgus noskaņojumu. Labvēlīgās norises izraisīja pretējas tendences saistībā ar ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu KRM līgumu procentu likmju starpībām, naudas tirgus procentu likmēm un akciju tirgiem. KRM līgumu procentu likmju starpības 2009. gada decembrī saruka, taču joprojām bija lielākas nekā pirms finanšu krīzes sākšanās 2008. gadā. Naudas tirgus procentu likmes visās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs pazeminājās, lai gan naudas tirgus procentu likmju un 3 mēnešu EURIBOR starpības joprojām bija pozitīvas. Akciju tirgus indeksi no 2008. gada decembra līdz 2009. gada decembrim palielinājās vidēji par 37%, pārsniedzot euro zonas akciju indeksu.

MONETĀRĀ POLITIKA

Cenu stabilitāte ir visu ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu monetārās politikas galvenais mērķis. Tomēr monetārās politikas stratēģija dažādās valstīs joprojām ievērojami atšķiras (sk. 11. tabulu).

Galvenā monetārās politikas problēma bija saistīta ar kraso ekonomisko lejupslīdi pēc pasaules finanšu satricinājuma pastiprināšanās un ar to saistītajām sekām attiecībā uz inflāciju

11. tabula. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu oficiālās monetārās politikas stratēģijas

	Monetārās politikas stratēģija	Valūta	Raksturojums
Bulgārija	Valūtas kursa mērķis	Bulgārijas leva	Valūtas kursa mērķis: piesaiste euro, nosakot, ka 1 EUR = 1.95583 BGN valūtas padomes mehānisma ietvaros.
Čehijas Republika	Inflācijas mērķis	Čehijas krona	Inflācijas mērķis: 3% ±1 procentu punkts līdz 2009. gada beigām; pēc tam 2% ±1 procentu punkts. Pārvaldīts peldošs valūtas kurss.
Dānija	Valūtas kursa mērķis	Dānijas krona	Dalība VKM II, nosakot ±2.25% pieļaujamo svārstību koridoru ap DKK centrālo kursu attiecībā pret euro (1 EUR = 7.46038 DKK).
Igaunija	Valūtas kursa mērķis	Igaunijas krona	Dalība VKM II, nosakot ±15% pieļaujamo svārstību koridoru ap EEK centrālo kursu attiecībā pret euro (1 EUR = 15.6466 EEK). Igaunija saglabā valūtas padomes mehānismu kā vienpusējas saistības.
Latvija	Valūtas kursa mērķis	Latvijas lats	Dalība VKM II, nosakot ±15% pieļaujamo svārstību koridoru ap lata centrālo kursu attiecībā pret euro (1 EUR = Ls 0.702804). Latvija saglabā ±1% pieļaujamo svārstību koridoru kā vienpusējas saistības.
Lietuva	Valūtas kursa mērķis	Lietuvas lits	Dalība VKM II, nosakot ±15% pieļaujamo svārstību koridoru ap LTL centrālo kursu attiecībā pret euro (1 EUR = 3.45280 LTL). Lietuva saglabā valūtas padomes mehānismu kā vienpusējas saistības.
Ungārija	Inflācijas mērķis	Ungārijas forints	Inflācijas mērķis: 3% ±1 procentu punkts kā vidējā termiņa mērķis kopš 2007. gada. Brīvi peldošs valūtas kurss.
Polija	Inflācijas mērķis	Polijas zlots	Inflācijas mērķis: 2.5% ±1 procentu punkts (PCI 12 mēnešu kāpuma temps). Brīvi peldošs valūtas kurss.
Rumānija	Inflācijas mērķis	Rumānijas leja	Inflācijas mērķis: 3.5% ±1 procentu punkts 2009. un 2010. gada beigās. 3% ±1 procentu punkts 2011. gada beigās. Pārvaldīts peldošs valūtas kurss.
Zviedrija	Inflācijas mērķis	Zviedrijas krona	Inflācijas mērķis: PCI kāpums 2% ar ±1 procentu punkta pielāgšanas koridoru. Brīvi peldošs valūtas kurss.
Lielbritānija	Inflācijas mērķis	Lielbritānijas sterliņu mārciņa	Inflācijas mērķis: 2%, to nosaka pēc PCI 12 mēnešu kāpuma. ¹⁾ Ja novirze pārsniedz 1 procentu punktu, <i>Bank of England</i> prezidentam Monetārās politikas komitejas vārdā jāraksta atklāta vēstule finanšu ministram.

Avots: ECBS.

1) PCI ir identisks SPCI.

prognozēm. Turklāt vairākumā valstu bija vērojami likviditātes ierobežojumi starpbanku un valdības obligāciju tirgū, kā arī spriedze valūtas tirgū. Tāpēc vairākās valstīs tas ietekmēja monetārās politikas transmisijas mehānismu. Attiecīgo valstu NCB šīs problēmas risināja dažādi atkarībā no ekonomiskajiem apstākļiem un pastāvošajām monetārās politikas pamatnostādnēm.

Runājot par laikā no 2009. gada janvāra līdz 2009. gada decembrim pieņemtajiem monetārās politikas lēmumiem, lielākā daļa centrālo

banku, kas piedalās VKM II, pieņēma tādus monetārās politikas pasākumus, kas bieži atspoguļoja ECB rīcību. 2009. gada 1. pusgadā ECB kopumā samazināja Eurosistēmas galveno refinansēšanas operāciju fiksēto procentu likmi par 150 bāzes punktiem (četros posmos janvārī, martā, aprīlī un maijā) un kopš tā laika saglabāja to nemainīgu (1%).

Tā kā *Българска народна банка* (Bulgārijas Nacionālajai bankai), *Eesti Pank* un *Lietuvos bankas* sakarā ar valūtas padomes mehānismu nav oficiālu monetārās politikas procentu likmju,

tās automātiski piemērojas ECB noteiktajam procentu likmēm. Taču, lai atvieglotu likviditātes spiedienu starpbanku tirgos, *Българска народна банка* (Bulgārijas Nacionālā banka) pazemināja obligāto rezervju prasības.

Runājot par valstīm, kuras piedalās VKM II un kurās nav valūtas padomes mehānisma, Latvijas Banka, kas ievēro svārstību koridoru $\pm 1\%$ no centrālā kursa kā vienpusējas saistības, samazināja galveno procentu likmi līdz 4%. Tas tika veikts divos posmos – pirmoreiz 2009. gada martā un otro reizi 2009. gada maijā –, katru reizi samazinot par 100 bāzes punktiem. *Danmarks Nationalbank* turpināja 2008. gada novembrī uzsāktu atvieglojumu ciklu, 2009. gadā deviņas reizes pazeminot galveno politikas procentu likmi kopumā par 255 bāzes punktiem. Pēc procentu likmes samazināšanas kopumā par 175 bāzes punktiem 2008. gada pēdējos divos mēnešos *Danmarks Nationalbank* 2009. gada janvārī un martā pazemināja galveno politikas procentu likmi par 75 bāzes punktiem. Tam sekoja vairāki mazāki pazeminājumi laikā no 2009. gada aprīļa līdz 2010. gada janvārim, un rezultātā galvenā politikas procentu likme sasniedza 1.05%. Lai gan daži lēmumi tika pieņemti pēc tam, kad ECB bija veikusi līdzīgus pasākumus, citi samazinājumi tika veikti, ECB procentu likmēm nemainoties, tādējādi sarūkot politikas procentu likmju starpībai ar euro zonu. *Danmarks Nationalbank* arī veica intervenci valūtas tirgū, papildinot oficiālās valūtas rezerves pēc spriedzes procentu likmju tirgū un ar to saistītās rezervju samazināšanās 2008. gada beigās.

Visas nacionālās centrālās bankas, kurām ir inflācijas mērķa režīms un kuras nepiedalās VKM II, reaģēja uz augošo finanšu krīzes ietekmi un tās noteikto straujo inflācijas spiediena kritumu ļoti negatīvas ražošanas apjoma starpības apstākļos, 2009. gadā samazinot procentu likmes. Čehijas Republikā un Zviedrijā faktiskā inflācija bija zemāka par šajās valstīs noteiktajiem inflācijas mērķiem, savukārt Ungārijā, Polijā un Rumānijā tā saglabājās virs inflācijas mērķa. Procentu likmju samazinājuma apmēri bija atkarīgi no sākotnējiem apstākļiem, piemēram, inflācijas

un domātā riska prēmijām. 2009. gada laikā *Česká národní banka* četras reizes samazināja politikas procentu likmi kopumā par 125 bāzes punktiem (līdz 1%), bet *Narodowy Bank Polski* un *Bank of England* vairākas reizes pazemināja procentu likmes kopumā par 150 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 3.5% un 0.5%). *Narodowy Bank Polski* 2009. gada janvārī pieņēma lēmumu par NBP obligāciju pirmstermiņa dzēšanu un 2009. gada maijā pazemināja obligāto rezervju normu. 2009. gada martā *Bank of England* ieviesa arī aktīvu uzpirkšanas iespēju (*Asset Purchase Facility*), ļaujot iegādāties privātā sektora aktīvus un valdības vērtspapīrus, un trīs reizes (majā, augustā un novembrī) palielināja tās apjomu kopumā līdz 200 mljrd. Lielbritānijas sterliņu mārciņu. *Magyar Nemzeti Bank* un *Banca Națională a României* turpināja īstenot veicinošu politiku, 2009. gada 2. pusgadā un 2010. gada sākumā vairākos posmos samazinot politikas procentu likmes kopumā attiecīgi par 375 bāzes punktiem un 200 bāzes punktiem. Minētās NCB 2010. gada februārī saglabāja augstākās politikas likmes ES (attiecīgi 5.75% un 7%). *Banca Națională a României* samazināja arī obligātās rezervju prasības attiecībā uz dažām kredītiestāžu saistībām. *Sveriges Riksbank* 2009. gadā pazemināja procentu likmes par 175 bāzes punktiem un politikas procentu likme sasniedza 0.25%. Turklāt *Sveriges Riksbank* piedāvāja komercbankām aizdevumus 300 mljrd. Zviedrijas kronu apjomā ar fiksētu procentu likmi un termiņu aptuveni 12 mēnešu (trijos posmos 2009. gada jūlijā, septembrī un oktobrī), lai samazinātu mājāsaimniecībām un uzņēmumiem izsniegto kredītu procentu likmes.

ECB jaunās telpas: skats uz ātriju starp abiem biroju torņiem (simulācija).

2. NODAĻA

**CENTRĀLĀS
BANKAS
OPERĀCIJAS UN
DARBĪBA**

I. MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJAS, VALŪTAS MAIŅAS DARĪJUMI UN IEGULDĪJUMU AKTIVITĀTES

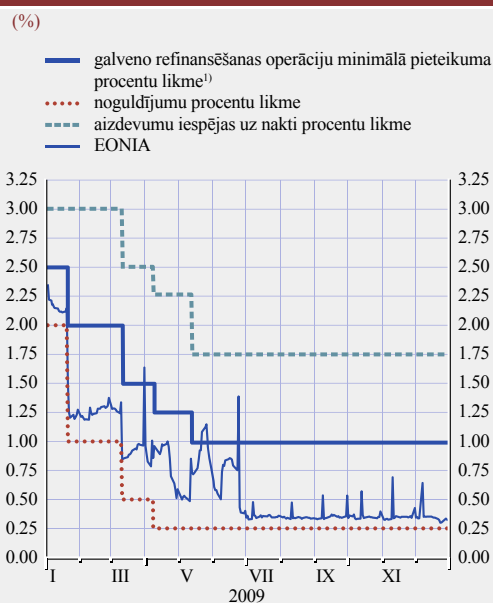
I.1. ATKLĀTĀ TIRGUS OPERĀCIJAS UN PASTĀVĪGĀS IESPĒJAS

2009. gadā Eurosistēmas izmantotie monetārās politikas instrumenti ietver atklātā tirgus operācijas, piemēram, galvenās refinansēšanas operācijas (GRO), ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas (ITRO), precizējošās operācijas un nodrošināto obligāciju pirkšanas programmu, kā arī pastāvīgās iespējas un obligāto rezervju prasības. Monetārās politikas īstenošanas darbības principu ietvaros atklātā tirgus operācijas un pastāvīgās iespējas parasti tiek izmantotas, lai pārvaldītu likviditāti starpbanku naudas tirgū ar mērķi tuvināt ļoti īsa termiņa procentu likmes galvenajai ECB procentu likmei. Nodrošināto obligāciju pirkšanas programma ir pagaidu nestandarta pasākums.

2009. gadā Padome četras reizes mainīja galvenās ECB procentu likmes (sk. 45. att.). 15. janvārī Padome nolēma pazemināt GRO procentu likmi par 50 bāzes punktiem (līdz 2.00%); tam sekoja nākamie samazinājumi 5. martā un 2. aprīlī (attiecīgi līdz 1.50% un 1.25%). Atbilstoši Padomes 2008. gada 18. decembrī pieņemtajam lēmumam atjaunot koridora diapazonu ap GRO procentu likmi, ko veido pastāvīgo iespēju procentu likmes, 200 bāzes punktu apjomā šie lēmumi nozīmēja, ka aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme tika noteikta attiecīgi 3.00%, 2.50% un 2.25%, bet noguldījumu iespējas procentu likme – attiecīgi 1.00%, 0.50% un 0.25%. 2009. gada 7. maijā Padome nolēma samazināt GRO procentu likmi līdz 1.00%, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi – līdz 1.75% un noguldījumu iespējas procentu likmi saglabāt 0.25% līmenī. Tādējādi koridora diapazons tika samazināts par 50 bāzes punktiem (līdz 150 bāzes punktiem; spēkā ar 2009. gada 13. maiju).

2009. gadā monetārās politikas īstenošanu joprojām noteica Eurosistēmas centieni rast risinājumu ar finanšu satricinājumu saistītajai spriedzei naudas tirgos. Papildus tam, ka visas refinansēšanas operācijas tika veiktas kā fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna

45. attēls. Galvenās ECB procentu likmes un EONIA

Avots: ECB.
1) No 2008. gada 15. oktobra – fiksēta procentu likme.

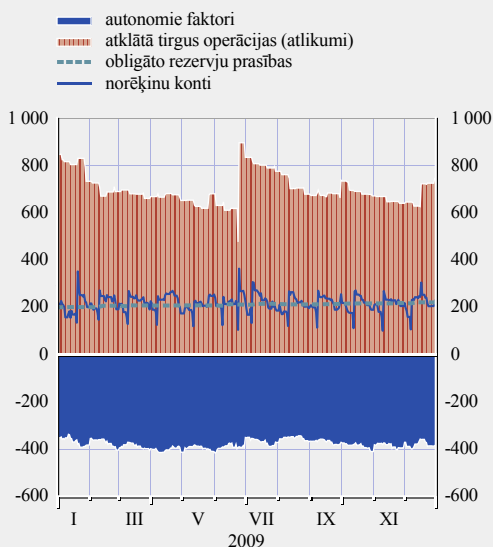
apjoma piešķirumu, Eurosistēma pagarināja atklātā tirgus operāciju vidējo termiņu, ieviešot ITRO ar 1 gada termiņu. Šo pasākumu mērķis bija nodrošināt maksātspējīgajām bankām nepārtrauktu pieeju likviditātei pret atbilstošu nodrošinājumu, tādējādi palīdzot uzlabot naudas tirgus pavājināto darbību.

BANKU SISTĒMAS LIKVIDITĀTES VAJADZĪBAS

Nodrošinot likviditāti ar atklātā tirgus operāciju palīdzību, Eurosistēma ņem vērā katru dienu veikto apvienotās euro zonas banku sistēmas likviditātes vajadzību novērtējumu. Šīs likviditātes vajadzības nosaka obligāto rezervju prasību, kredītiestāžu Eurosistēmas pieprasījuma noguldījumu kontos papildus rezervju prasībās paredzētajam apjomam glabāto finanšu līdzekļu (virsrezervju) un autonomo faktoru summa. Autonomie faktori ir tādi Eurosistēmas bilances posteņi (piemēram, banknotes apgrozībā un valdības noguldījumi), kas ietekmē kredītiestāžu pieprasījuma noguldījumu kontu turējumus, bet nav tiešā Eurosistēmas likviditātes pārvaldības kontrolē.

46. attēls. Euro zonas likviditātes faktori 2009. gadā

(mljrd. euro)

Avots: ECB.

Visas Eurosistēmas refinansēšanas operācijas 2009. gadā tika veiktas kā izsoles ar pilna apjoma piešķiruma procedūru. Tādējādi refinansēšanas operāciju atlikums bija atkarīgs nevis no Eurosistēmas apsvērumiem saistībā ar piedāvājumu, bet gan no darījuma partneru pieprasījuma, kas atspoguļoja to likviditātes izvēli. Refinansēšanas operācijās piešķirtie apjomi patiesībā būtiski pārsniedza minētās apvienotās euro zonas banku sistēmas likviditātes vajadzības. Tomēr kopējais virsrezervju līmenis 2009. gadā saglabājās ļoti zems – vidēji 1.05 mljrd. euro. Tas atbilda iepriekšējo gadu pieredzei (1.07 mljrd. euro 2008. gadā un 0.9 mljrd. euro 2007. gadā).

2009. gadā euro zonas banku sistēma turpināja aizņemties likviditāti (kopumā – ar pārpalikumu) un to noguldīt atpakaļ Eurosistēmas kontos, maksājot fiksēto procentu likmi par GRO un saņemot noguldījumu iespējas procentu likmi (tas nozīmēja, ka starpība pirms 2009. gada 13. maija bija 100 bāzes punktu un pēc tam – 75 bāzes punkti). To var interpretēt kā nepārprotamu pierādījumu darījuma partneru

piesardzīgajam Eurosistēmas likviditātes pieprasījumam. Aplūkojot norises šādā perspektīvā, var teikt, ka "prēmija" par šo likviditātes nodrošināšanu pēc 13. maija samazinājusies, kas, iespējams, saglabāja un pat palielināja Eurosistēmas refinansēšanas operāciju pieprasījumu.

2009. gadā euro zonas banku sistēmas vidējais dienas likviditātes vajadzību apjoms bija 577 mljrd. euro (par 20% lielāks nekā 2008. gadā). Viens no kāpuma iemesliem bija autonomo faktoru palielināšanās (par 39%; līdz 380 mljrd. euro). 2009. gadā vidējais obligāto rezervju prasību apjoms kopumā nemainījās – 216 mljrd. euro (2008. gadā – 210 mljrd. euro; sk. 46. att.). Banknošu pieprasījuma kāpums 2009. gadā būtiski samazinājās (sk. šīs nodaļas 3. sadaļas 53. att.).

OBLIGĀTO REZERVJU SISTĒMA

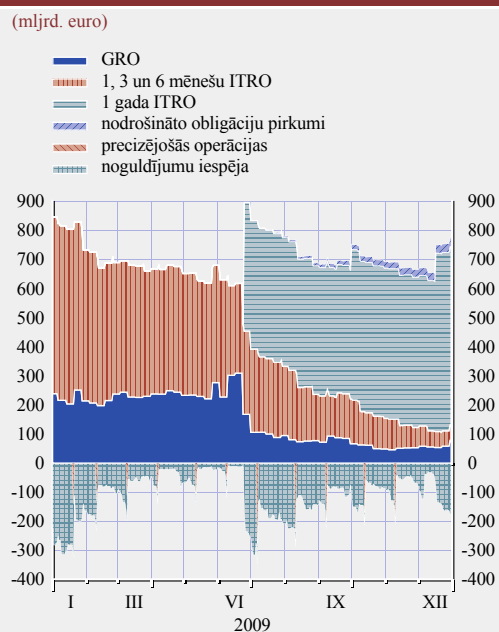
Euro zonas kredītiestādēm obligātās rezerves jātur Eurosistēmas pieprasījuma noguldījumu kontos. Tāpat kā līdz šim (kopš 1999. gada), obligāto rezervju prasību apjoms 2009. gadā bija 2% no kredītiestāžu rezervju bāzes (vidēji 216 mljrd. euro; tikai par 3% augstāks nekā 2008. gada vidējais rādītājs). Tā kā par katru rezervju prasību izpildes periodu Eurosistēma atlīdzina rezervju turējumus ar vidējo GRO robežlikmi prasību izpildes periodā (ja GRO veiktas kā mainīgas procentu likmes izsoles) vai fiksēto GRO procentu likmi (fiksētas procentu likmes izsoļu gadījumā), obligāto rezervju sistēma banku sektoram nerada būtiskas izmaksas. Vienlaikus tā nodrošina monetārās politikas ieviešanas darbības principu divu svarīgu funkciju izpildi. Pirmkārt, tā veicina naudas tirgus īstermiņa procentu likmju stabilitāti, jo rezervju prasības jāizpilda tikai vidēji visā rezervju prasību izpildes periodā, ļaujot kredītiestādēm izlīdzināt pagaidu un pēkšņas likviditātes ieplūdes un aizplūdes. Otrkārt, tā palielina banku sistēmas likviditātes deficītu, t.i., banku vispārējo vajadzību pēc refinansēšanas no Eurosistēmas, tādējādi nodrošinot vienmērīgu un paredzamu Eurosistēmas pieprasījumu pēc refinansējuma, kas veicina Eurosistēmas īstermiņa naudas tirgus procentu likmju virzīšanu.

ATKLĀTĀ TIRGUS OPERĀCIJAS

Lai pārvaldītu likviditāti naudas tirgū, Eurosistēma izmanto GRO, ITRO un precizējošās operācijas. Visām likviditāti palielinošām operācijām jābūt pilnībā nodrošinātām ar ķīlu. GRO ir regulāras operācijas, kas tiek veiktas katru nedēļu, parasti ar 1 nedēļas termiņu. Tās ir galvenais ECB monetārās politikas nostājas paaugstināšanas instruments. ITRO ir likviditāti palielinošas operācijas ar 3 mēnešu termiņu, kas tiek veiktas katru mēnesi. Vairākas papildu operācijas, kas ieviestas iepriekšējos gados, tika izmantotas arī 2009. gadā: papildu ITRO ar 3 mēnešu un 6 mēnešu termiņu, kā arī speciāla termiņa refinansēšanas operācijas ar viena rezervju prasību izpildes perioda dzēšanas termiņu. 2009. gada 7. maijā Padome nolēma, ka notiks trīs likviditāti palielinošas ITRO ar 1 gada termiņu. Pirmās divas operācijas (ar norēķinu 25. jūnijā un 1. oktobrī) tika veiktas, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru ar pilna apjoma piešķirumu un procentu likmju starpību 0 (salīdzinājumā ar GRO piemēroto likmi). Pēdējās operācijas (ar norēķinu 17. decembrī) procentu likme tika noteikta pēc šīs operācijas (ar 371 dienas termiņu) termiņa laikā veikto galveno refinansēšanas operāciju vidējās minimālās pieteikuma procentu likmes/fiksētas procentu likmes.

2009. gadā visas 52 GRO veiktas kā fiksētas procentu likmes izsoles, kurās apmierināti visi pieteikumi. Atbilstošo darījuma partneru skaits palielinājās līdz 2 157 (2008. gadā – 2 099). 2009. gadā GRO piedalījās vidēji 401 darījuma partneris (2008. gadā – 443). Pirms norēķina par pirmo ITRO ar 1 gada termiņu vidējais GRO piešķiruma apjoms bija 236 mljrd. euro (sk. 47. att.), piedaloties lielam skaitam darījuma partneru (vidēji 558 izsoļu dalībnieki). GRO, par kuru norēķins veikts 24. jūnijā, tieši pirms pirmās ITRO ar 1 gada termiņu izsoles, bija vērojams būtisks piešķiruma apjoma samazinājums (līdz 168 mljrd. euro). Ar to sākās krituma tendence gan dalībnieku skaita, gan GRO apjoma ziņā, un tā turpinājās visu 2. pusgadu. 2009. gadā vismazākais darījuma partneru – GRO dalībnieku – skaits (109) tika fiksēts operācijā ar norēķinu 23. decembrī, un

47. attēls. Monetārās politikas operāciju atlikumi

Avots: ECB.

vismazākais GRO apjoms (46 mljrd. euro) tika piešķirts operācijā ar norēķinu 4. novembrī.

1. pusgadā ITRO, papildu ITRO un speciāla termiņa refinansēšanas operācijās piešķirtās likviditātes atlikums stabili samazinājās (no 617 mljrd. euro 1. janvārī līdz 309 mljrd. euro 24. jūnijā; sk. 47. att.). Vienlaikus ar šo kritumu pakāpeniski samazinājās arī dienā izmantotais Eurosistēmas noguldījumu iespējas uz nakti apjoms. Pēc norēķina par pirmo 1 gada ITRO speciālo refinansēšanas operāciju un ITRO kopējais atlikums palielinājās vairāk nekā divas reizes, sasniedzot 729 mljrd. euro. 2. pusgadā tas saglabājās ļoti augstā līmenī (31. decembrī – 670 mljrd. euro). Taču refinansēšanas operāciju (izņemot 1 gada ITRO) kopējais apjoms būtiski samazinājās, jo darījuma partneri pagarināja Eurosistēmas piešķirtā refinansējuma termiņu, vairāk izmantojot operācijas ar 1 gada termiņu.

31. decembrī 1 gada ITRO īpatsvars kopējā refinansējuma atlikumā bija 82%, GRO – 11%, operāciju ar 3 mēnešu un 6 mēnešu termiņu –

attiecīgi 3% un 4%, bet speciāla termiņa refinansēšanas operāciju – 0.4%. Nodrošināto obligāciju pirkšanas programmas (sk. šīs nodaļas 1.3. sadaļu) ietvaros saņemtais finansējums veidoja 4% no likviditātes nodrošinājuma. 31. decembrī tikai 1 gada ITRO atlikums vien (614 mljrd. euro) par 23 mljrd. euro pārsniedza banku sistēmas kopējās likviditātes vajadzības.

Kopumā dalībnieku skaits 1 gada ITRO bija ļoti liels, taču gada laikā saruka – pirmajā operācijā piedalījās 1 121 darījuma partneris, otrajā – 589, bet trešajā – 224. Arī pārējās operācijās dalība 2009. gada laikā būtiski samazinājās – operācijās ar 3 mēnešu termiņu no maksimālā skaita (133 dalībniekiem) 28. janvārī līdz minimālajam skaitam (8 dalībniekiem) 7. oktobrī un 7. decembrī, bet operācijās ar 6 mēnešu termiņu no maksimālā skaita (110 dalībniekiem) 10. jūnijā līdz minimālajam skaitam (21 dalībniekam) 11. novembrī un 9. decembrī. Arī speciāla termiņa refinansēšanas operācijās dalībnieku skaits kritās no maksimālā skaita (147 dalībniekiem) 9. jūnijā līdz minimālajam skaitam (8 dalībniekiem) 7. decembrī.

ECB, ja nepieciešams, var veikt likviditāti palielinošas un likviditāti samazinošas precizējošas operācijas, lai pārvaldītu likviditāti tirgū un virzītu procentu likmes. Padomes lēmums ar 2008. gada 6. oktobri paplašināt piekļuvi precizējošām operācijām, piešķirot atbilstības statusu visiem tiem darījuma partneriem, kuri atbilst dalībai Eurosistēmas atklātā tirgus operācijās, ko veic kā standartizsoles, un kuri turklāt atbilst attiecīgo NCB noteiktajiem atlases kritērijiem, palika spēkā arī 2009. gadā.

2009. gadā ECB veica precizējošās operācijas tikai prasību izpildes perioda pēdējā dienā. Notika 12 likviditāti samazinošas operācijas ar 1 dienas termiņu, ko veica kā mainīgas procentu likmes izsoles ar maksimālo pieteikuma procentu likmi, kas vienāda ar GRO fiksēto procentu likmi. Ar šo operāciju palīdzību vidēji tika absorbēti 154 mljrd. euro, piedaloties 136 dalībniekiem.

PASTĀVĪGĀS IESPĒJAS

Darījuma partneri pēc savas iniciatīvas var izmantot abas pastāvīgās iespējas, lai saņemtu likviditāti darījumos uz nakti pret atbilstošu nodrošinājumu vai arī lai Eurosistēmā veiktu noguldījumus uz nakti. 2009. gada beigās pieeja aizdevumu iespējai uz nakti bija 2 401 darījuma partnerim, bet noguldījumu iespēja – 2 775 darījuma partneriem.

Pamatā šo iespēju procentu likmes veido darījumu uz nakti procentu likmes augstāko un zemāko robežu un tādējādi veic svarīgu monetāro politikas īstenošanas funkciju. Saskaņā ar Padomes 2008. gada 18. decembra lēmumu 2009. gada 15. janvārī koridora diapazons, ko veido abas minētās procentu likmes, tika paplašināts no 100 bāzes punktiem līdz 200 bāzes punktiem simetriski ap GRO procentu likmi. 2009. gada 7. maijā, kad GRO procentu likmi samazināja līdz 1.00%, koridora diapazons tika sašaurināts līdz 150 bāzes punktiem. Tas tika darīts, lai noguldījumu iespējas procentu likme paliktu virs 0, tādējādi saglabājot stimulu veikt darījumus beznodrošinājuma darījumu uz nakti tirgū. Vienlaikus tika saglabāts simetrisks koridors ap GRO fiksēto procentu likmi.

Liela apjoma piešķirums fiksētas procentu likmes atklātā tirgus operācijās radīja būtisku noguldījumu iespējas izmantošanas pieaugumu, īpaši pēc norēķina par pirmo ITRO ar 1 gada termiņu. Vidējais dienā izmantotais noguldījumu iespējas apjoms bija 109 mljrd. euro (salīdzinājumam: 2007. gadā – 0.5 mljrd. euro un periodā no 2008. gada 9. oktobra līdz 31. decembrim – 208.5 mljrd. euro). 2009. gadā noguldījumu iespējas izmantošanas tendence kopumā bija līdzīga tai, kāda tika novērota katrā rezervju prasību izpildes periodā, – katra perioda sākumā apjoms bija mazāks, bet pēc tam pieauga, jo arvien vairāk darījuma partneru izpildīja savas rezervju prasības.

Vidējais dienā izmantotais aizdevumu iespējas uz nakti apjoms bija 1 mljrd. euro (salīdzinājumam: 2008. gada oktobrī–decembrī tas sasniedza 6.7 mljrd. euro). Šis sarukums

var būt saistīts ar nenoteiktības samazināšanos attiecībā uz atsevišķu banku likviditātes vajadzībām, beznodrošinājuma darījumu uz nakti starpbanku tirgus darbības uzlabošanu (par to liecina, piemēram, kredītlīniju atvēršanas atjaunošanās), kā arī liela apjoma piešķirumiem refinansēšanas operācijās.

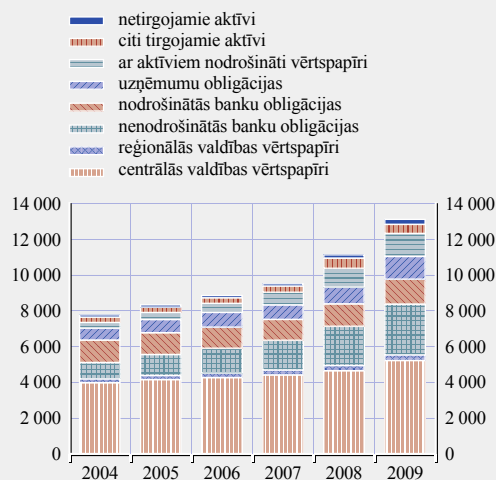
MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJU ATBILSTOŠIE AKTĪVI

Saskaņā ar ECBS Statūtiem un centrālo banku praksi visā pasaulē visām Eurosistēmas kredītooperācijām jābūt atbilstošam nodrošinājumam. Pietiekamības koncepcija, pirmkārt, nozīmē, ka Eurosistēma lielā mērā ir pasargāta no zaudējumiem, veicot kredītooperācijas, un, otrkārt, ka plašam darījuma partneru lokam jābūt iespējai saņemt pietiekamu nodrošinājumu, lai Eurosistēma gan ar monetārās politikas operāciju, gan ar maksājumu sistēmu operācijās dienas ietvaros izsniegtā kredīta palīdzību varētu nodrošināt tādu likviditātes apjomu, kādu tā uzskata par nepieciešamu. Lai to veicinātu, Eurosistēma visās savās kredītooperācijās kā nodrošinājumu pieņem plašu aktīvu klāstu. Šī Eurosistēmas nodrošinājuma sistēmas iezīme vienlaikus ar to, ka pieeja Eurosistēmas atklātā tirgus operācijām nodrošināta plašam darījuma partneru lokam, bijusi būtiska, veicinot monetārās politikas īstenošanu spriedzes laikā. Darbības principiem piemītošais elastīgums ļāvis Eurosistēmai nodrošināt nepieciešamo likviditāti, lai uzlabotu naudas tirgus pavājināto darbību, nesastopoties ar lieliem nodrošinājuma šķēršļiem finanšu krīzes laikā. 2008. gada beigās Padome nolēma uz laiku līdz 2010. gada beigām paplašināt atbilstošā nodrošinājuma sarakstu.

Atbilstošā nodrošinājuma vidējais apjoms 2009. gadā salīdzinājumā ar 2008. gadu palielinājās par 17.9% (līdz 13.1 trlj. euro; sk. 48. att.). Valdības parāds (5.5 trlj. euro) veidoja 40% no kopējuma, bet atlikušo tirgojamā nodrošinājuma daļu – nenodrošinātās banku obligācijas (2.8 trlj. euro jeb 20%) un nodrošinātās banku obligācijas (1.4 trlj. euro jeb 11%), ar aktīviem nodrošināti vērtspapīri (1.3 trlj. euro jeb 10%), uzņēmumu obligācijas

48. attēls. Atbilstošais nodrošinājums aktīvu veidu dalījumā

(mljrd. euro; gada vidējie rādītāji)

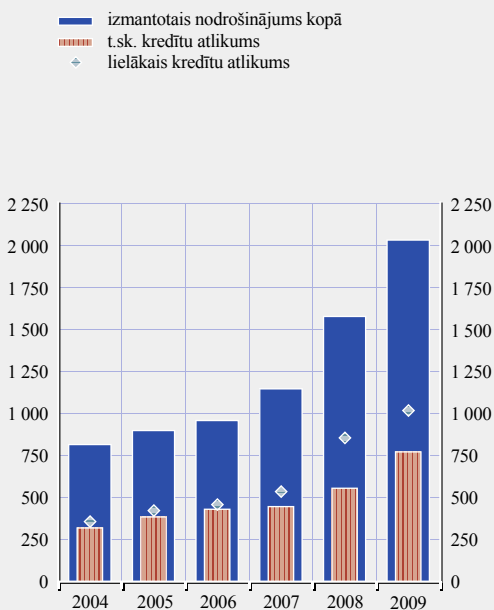
Avots: ECB.

(1.3 trlj. euro jeb 10%) un citas obligācijas (0.5 trlj. euro jeb 4%), piemēram, starpvalstu organizāciju emitētās obligācijas. 2009. gada beigās sakarā ar pagaidu pasākumiem atbilstošā nodrošinājuma saraksta paplašināšanai kopējais atbilstošo tirgojamo aktīvu apjoms bija aptuveni 1.4 trlj. euro. Atbilstošā nodrošinājuma sarakstā ietilpst arī netirgojamie aktīvi, galvenokārt kredītprasības (t.i., banku aizdevumi). Pretstatā tirgojamiem aktīviem netirgojamo aktīvu atbilstība tiek vērtēta tikai to pieņemšanas laikā, tāpēc potenciāli atbilstošo netirgojamo aktīvu apjomu nevar tik vienkārši noteikt. Ņemot vērā šo nepilnību, tiek lēsts, ka netirgojamo aktīvu apjoms, ko darījuma partneri izmantojuši kā nodrošinājumu Eurosistēmas kredītooperācijās, 2009. gadā sasniedza 0.3 trlj. euro jeb 2% no Eurosistēmas kopējā atbilstošā nodrošinājuma. Uz laiku ieviestais pazeminātais kredītspējas sliekšnis, lai paplašinātu atbilstošā nodrošinājuma sarakstu, arī tika piemērots netirgojamiem aktīviem.

Tirgojamo un netirgojamo aktīvu, ko darījuma partneri izmantoja kā nodrošinājumu Eurosistēmas kredītooperācijās, vidējā vērtība būtiski palielinājās (no vidēji 1 579 mljrd. euro 2008. gadā līdz 2 034 mljrd. euro 2009. gadā).

49. attēls. Eurosistēmas kredītooperācijās izmantotā nodrošinājuma un monetārās politikas operāciju kredītu atlikuma attiecība¹⁾

(mljrd. euro)

Avots: ECB.

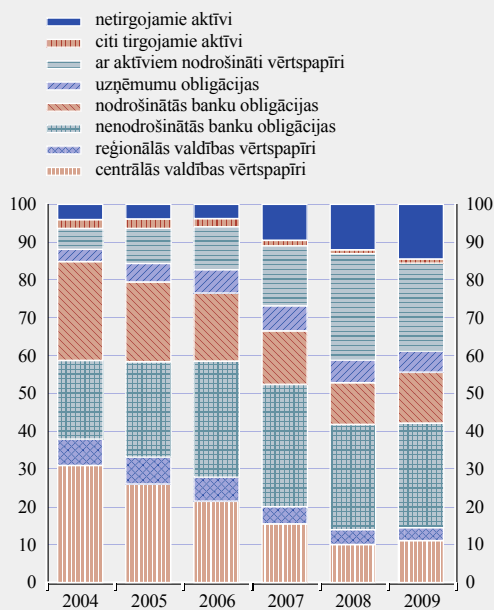
1) Izmantotais nodrošinājums nozīmē aktīvus, kas noguldīti kā nodrošinājums valstīs, kur darbojas pūla sistēma, un aktīvus, kas izmantoti kā nodrošinājums valstīs, kur darbojas iezīmēšanas sistēma.

Šo pieaugumu galvenokārt noteica lielais nodrošinājuma papildu apjoms, ko darījuma partneri izmantojuši Eurosistēmā pēc finanšu satricinājuma sākšanās (sk. 49. att.). Kā liecina nodrošinājuma un Eurosistēmas darījuma partneru kredītu atlikuma salīdzinājums, noguldītā nodrošinājuma, kas netiek izmantots monetārās politikas kredītooperāciju nodrošināšanai, īpatsvars kopumā tikai nedaudz palielinājās. Tas norāda, ka nodrošinājuma pietiekamība nav bijusi sistēmisks šķērslis Eurosistēmas darījuma partneriem, lai gan refinansēšanas operācijās saņemtais likviditātes apjoms pieauga.

Attiecībā uz izmantotā nodrošinājuma struktūru (sk. 50. att.) ar aktīviem nodrošinātu vērtspapīru vidējais īpatsvars saruka no 28% 2008. gadā līdz 23% 2009. gadā sakarā ar tirgus vērtību samazināšanos un diskontu palielināšanos, taču kopējais iesniegtais apjoms saglabājās stabils. No 2009. gadā izmantotā nodrošinājuma banku nenodrošinātās obligācijas veidoja

50. attēls. Nodrošinājumam izmantotie aktīvi (t.sk. kredītprasības) veidu dalījumā

(%)

Avots: ECB.

vidēji nedaudz mazāk par 28%, tāpēc tās kļuva par lielāko aktīvu kategoriju, kas izmantota Eurosistēmas operācijās kā nodrošinājums. Netirgojamo aktīvu vidējais īpatsvars palielinājās no 12% 2008. gadā līdz 14% 2009. gadā. Savukārt centrālās valdības vērtspapīru vidējais īpatsvars pieauga no 10% 2008. gadā līdz 11% 2009. gadā. Jaunās aktīvu kategorijas, kas uz laiku bija atbilstošas, veidoja 3.8% no kopējā izmantotā tirgojamā nodrošinājuma.

RISKA VADĪBAS JAUTĀJUMI

Eurosistēma mazina darījuma partneru saistību neizpildes risku Eurosistēmas kredītooperācijās, pieprasot darījuma partneriem sniegt pietiekamu nodrošinājumu. Tomēr Eurosistēma joprojām pakļauta vairākiem finanšu riskiem, t.sk. kredītriskam, tirgus un likviditātes riskam, ja kāds darījuma partneris nespēj pildīt savas saistības. Turklāt Eurosistēma pakļauta valūtas riskam likviditāti palielinošās operācijās ārvalstu valūtās pret euro denominētu

nodrošinājumu, piemēram, tādās operācijās, kādas veiktas 2009. gadā. Lai samazinātu šos riskus līdz pieņemamam līmenim, Eurosistēma par nodrošinājumu pieņemtajiem aktīviem nosaka augstus kredītstandartus, katru dienu novērtē nodrošinājumu un piemēro atbilstošus riska kontroles pasākumus.

Eurosistēma kā piesardzības pasākumu izveidojusi drošības rezervi potenciāla deficīta gadījumiem, ko varētu radīt no darījuma partneriem saņemtā nodrošinājuma zaudējums to bankrota gadījumā. Drošības rezerves apjoms katru gadu tiek pārskatīts atkarībā no iespējamās nodrošinājuma atsavināšanas un atbilstoši sanācības izredzēm. Kopumā kredītooperāciju finanšu riski tiek kvantitatīvi novērtēti, un par tiem regulāri tiek ziņots ECB lēmēj institūcijām.

Riska kontroles sistēma 2009. gadā tika papildināta ar tehniskiem uzlabojumiem, par ko ECB paziņoja 2008. gada 4. septembrī, ieviešot korekcijas Eurosistēmas kredītooperācijām piemēroto ar aktīviem nodrošināto vērtspapīru un nenodrošināto banku obligāciju izmantošanā. Ar aktīviem nodrošinātajiem vērtspapīriem Eurosistēma 2009. gada 20. janvārī un 20. novembrī izsludināja papildu prasības reitingiem, ko piešķirušas atzītas ārējās kredītnovērtējuma iestādes. Turklāt, lai pēc 2009. gada 1. marta emitētie ar aktīviem nodrošinātie vērtspapīri būtu piemēroti Eurosistēmas kredītooperācijām, tika nolemts, ka pamatpūli ne pilnībā, ne daļēji nedrīkst veidot citu ar aktīviem nodrošinātu vērtspapīru laidieni. Pirms 2009. gada 1. marta emitētie ar aktīviem nodrošinātie vērtspapīri līdz 2010. gada 1. martam šai prasībai var neatbilst. Attiecībā uz nenodrošinātajām banku obligācijām Eurosistēma 2009. gada 20. janvārī paziņoja, ka ar 2009. gada 1. martu tiks ieviesti limiti to izmantošanai.

Saglabājot Eurosistēmas kredītooperāciju sistēmas galvenās iezīmes, piemēram, atbilstoša nodrošinājuma plašu klāstu un Eurosistēmas darījuma partneru vispārēju pieeju centrālo banku likviditātei, minēto riska kontroles sistēmas korekciju mērķis ir uzturēt Eurosistēmas aizsardzību pret riskiem

pietiekamā līmenī. Arī pārmaiņas ar aktīviem nodrošināto vērtspapīru izmantošanā domātas, lai palīdzētu atjaunot šo tirgu pienācīgu darbību.

Turklāt, lai nodrošinātu kredītooperācijās izmantoto ar aktīviem nodrošināto vērtspapīru riska pietiekamu novērtēšanu, Eurosistēma pētījusi, vai riska vadības sistēmā nevajadzētu ņemt vērā informācijas nepieciešamību par katra atsevišķa aizdevuma pamatā esošajiem aktīviem, uz kuriem bāzēti šādi instrumenti. Tāpēc Eurosistēma iesaistījusi diskusijās ar reitingu aģentūrām, ieguldītājiem, nozares institūcijām un emisiju iniciatoriem un 2009. gada 23. decembrī par šo tēmu sākusī sabiedrisku apspriešanu. Šāda informācija aizdevumu līmenī uzlabotu ar aktīviem nodrošinātu vērtspapīru caurredzamību, ļaujot pamatotāk novērtēt šādu aktīvu risku un palīdzot atjaunot uzticību vērtspapīrošanas tirgiem.

1.2. VALŪTAS MAIŅAS DARĪJUMI UN DARĪJUMI AR CITĀM CENTRĀLAJĀM BANKĀM

Eurosistēma 2009. gadā valūtas tirgū intervences neveica. Turklāt ECB neveica arī valūtas maiņas darījumus valūtās, kas piedalās VKM II. 2009. gadā deviņos gadījumos tika izmantota pastāvīgā vienošanās starp ECB un SVF par SVF Speciālo aizņēmuma tiesību (SDR) darījumu veikšanas ECB vārdā veicināšanu ar citiem SDR turētājiem.

Lai Eiropas ASV dolāru finansējuma tirgos novērstu problēmas, ko izraisīja finanšu tirgus satricinājums, ECB 2007. gadā noslēdza savstarpēju vienošanos par valūtu mijmaiņas darījumiem (mijmaiņas darījumu līniju) ar Federālo rezervju sistēmu, kuras termiņš vairākkārt tika pagarināts, pēdējo reizi – līdz 2010. gada 1. februārim. Saistībā ar Federālo rezervju sistēmas ASV dolāru termiņizsoļu iespēju un ciešā sadarbībā ar pārējām centrālajām bankām Eurosistēma saviem darījuma partneriem nodrošināja finansējumu ASV dolāros, kas saņemts, izmantojot šīs mijmaiņas darījumu līnijas,

pret Eurosistēmas kredītooperācijām atbilstošu nodrošinājumu. Tā kā finanšu tirgi 2009. gadā bija svārstīgi, Eurosistēma turpināja organizēt operācijas kā fiksētas procentu likmes izsoles ar pilnu piešķirumu un 7, 28 un 84 dienu termiņu, lai saviem darījuma partneriem nodrošinātu ASV dolāru likviditāti. 2009. gadā ASV dolāru resursi euro zonas darījuma partneriem tika nodrošināti, veicot 69 reversos darījumus pret atbilstošu nodrošinājumu un 6 euro un ASV dolāru mijmaiņas darījumus. Tā kā finanšu tirgos situācija bija uzlabojusies un pieprasījums bija ierobežots, euro un ASV dolāru mijmaiņas darījumi 2009. gada janvāra beigās tika pārtraukti, bet ASV dolāru *repo* operācijas ar 28, 84 un 7 dienu termiņu pēdējo reizi tika organizētas attiecīgi 2009. gada 28. jūlijā un 6. oktobrī un 2010. gada 27. janvārī.

2008. gada oktobrī ar Šveices Nacionālo banku noslēgtā vienošanās par valūtu mijmaiņas darījumu līniju ļāva Eurosistēmai arī 2009. gadā saviem darījuma partneriem nodrošināt Šveices franku likviditāti. Šīs operācijas notika euro un Šveices franku mijmaiņas darījumu veidā par fiksētu cenu un ar maksimālo piešķiruma apjomu, ko ECB noteica sadarbībā ar Šveices Nacionālo banku. 2009. gadā Eurosistēma organizēja 51 likviditāti nodrošinošu mijmaiņas darījumu Šveices frankos ar 7 dienu termiņu. Tā kā pieprasījums bija samazinājies un situācija finansējuma tirgū – uzlabojusies, ECB 2010. gada 18. janvārī paziņoja, ka Padome vienojusies ar Šveices Nacionālo banku pēc 2010. gada 31. janvāra pārtraukt likviditāti nodrošinošos mijmaiņas darījumus Šveices frankos ar 1 nedēļas termiņu.

2009. gada aprīlī Padome nolēma noslēgt pagaidu savstarpēju vienošanos par valūtas mijmaiņas darījumiem (mijmaiņas darījumu līniju) ar Federālo rezervju sistēmu, lai nodrošinātu tai iespēju piedāvāt euro likviditāti aptuveni līdz 80 mljrd. euro. Šīs mijmaiņas darījumu līnijas termiņš vairākkārt tika pagarināts, pēdējo reizi – līdz 2010. gada 1. februārim. Turklāt ECB un *Sveriges Riksbank* 2009. gada jūnijā paziņoja, ka, lai veicinātu finanšu tirgu darbību

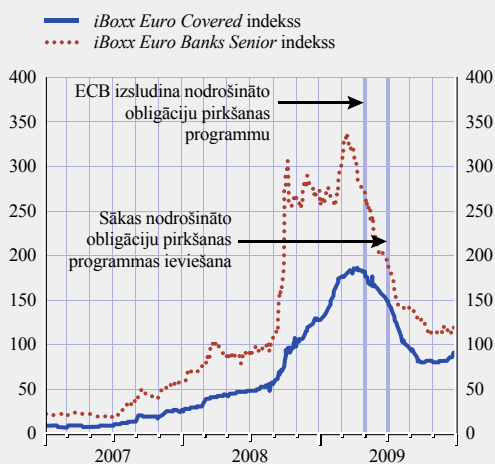
un nepieciešamības gadījumā nodrošinātu *Sveriges Riksbank* euro likviditāti, tās aktivizēs 2007. gadā noslēgto pagaidu savstarpēju vienošanos par valūtas mijmaiņas darījumiem (mijmaiņas darījumu līniju) par maksimālo apjomu 10 mljrd. euro.

I.3. NODROŠINĀTO OBLIGĀCIJU PIRKŠANAS PROGRAMMA

2009. gada maijā Padome nolēma monetārās politikas nolūkos izveidot nodrošināto obligāciju tiešās pirkšanas programmu. Šīs programmas mērķis ir palīdzēt atdzīvināt nodrošināto obligāciju tirgu, un tā ir viena no ECB pastiprinātā kredīta atbalsta principa sastāvdaļām. Šīs programmas ietvaros no 2009. gada jūlija līdz 2010. gada jūnijam Eurosistēma paredzējusi iegādāties euro denominētās nodrošinātās obligācijas

51. attēls. Starpības starp nodrošināto obligāciju ienesīgumu un mijmaiņas darījumu likmēm un starp banku nenodrošināto seniorobligāciju ienesīgumu un mijmaiņas darījumu likmēm

(bāzes punktos)

Avots: *Markit*.

Piezīmes: *iBoxx* indeksi ir bieži izmantoti indeksi, kas seko līdzīgu dažādu kategoriju obligāciju ienesīguma starpības ar mijmaiņas darījumu procentu likmēm dinamikai. Tos rēķina finanšu informācijas kompānijas *Markit* meitasuzņēmums. *iBoxx Euro Covered* indekss rāda starpību starp euro denominētu nodrošinātu obligāciju groza ienesīgumu un līdzīga termiņa procentu likmju mijmaiņas darījumu procentu likmēm. *iBoxx Euro Banks Senior* indekss rāda starpību starp euro denominētu banku nenodrošinātu seniorobligāciju groza ienesīgumu un līdzīga termiņa procentu likmju mijmaiņas darījumu procentu likmēm.

60 mljrd. euro vērtībā. Šīm euro zonā emitētajām obligācijām jāatbilst zināmiem kritērijiem, par kuriem informēti visi tirgus dalībnieki.

Līdz 2009. gada 31. decembrim Eurosistēma bija nopirkusi nodrošinātās obligācijas ar kopējo nominālvērtību 28 mljrd. euro, no tām 24% – sākotnējā tirgū un 76% – otrreizējā tirgū. Kopš šīs programmas izziņošanas nodrošināto obligāciju tirgū aktivizējusies jaunu vērtspapīru emisija un nodrošināto obligāciju ienesīguma likmju un mijmaiņas darījumu procentu likmju starpības būtiski sarukušas, kas daļēji skaidrojams arī ar kopējo situācijas uzlabošanu finanšu tirgos. Tas noteica arī citu obligāciju, piemēram, nenodrošināto banku seniorobligāciju, starpību vispārēju sarukumu (sk. 51. att.).¹

I.4. IEGULDĪJUMU AKTIVITĀTES

ECB ieguldījumu aktivitātes tiek organizētas tā, lai nodrošinātu, ka ieguldījumu lēmumu pieņemšanā nevarētu izmantot nekādu iekšējo informāciju par centrālās bankas politikas īstenošanas pasākumiem. Noteikumu un procedūru kopums, t.s. Ķīnas mūris, nošķir ECB Investīciju nodaļu no pārējām struktūrvienībām.

ĀRĒJO REZERVJU PĀRVALDĪŠANA

Sākotnēji ECB ārējo rezervju portfelis tika veidots, izmantojot euro zonas NCB ārējo rezervju aktīvu pārvedumus. Laika gaitā portfeļa sastāvs atspoguļo ieguldīto aktīvu tirgus vērtības pārmaiņas, kā arī ECB valūtas maiņas un zelta operācijas. ECB ārējo rezervju galvenais mērķis ir nodrošināt, lai Eurosistēmai nepieciešamības gadījumā būtu pietiekami daudz likvīdu resursu valūtas politikas operāciju veikšanai to valstu valūtās, kuras nav ES dalībvalstis. ECB ārējo rezervju pārvaldīšanas mērķi to svarīguma secībā ir likviditāte, drošība un atdeve.

ECB ārējo rezervju portfelī ietilpst ASV dolāri, Japānas jenas, zelts un SDR. ECB un tās euro zonas NCB, kuras vēlas darboties kā ECB aģenti, aktīvi pārvalda ASV dolāra un Japānas jenas rezerves. Lai palielinātu

Eurosistēmas ieguldījumu operāciju efektivitāti, kopš 2006. gada janvāra darbojas t.s. valūtu specializācijas modelis. Saskaņā ar šo modeli katrai NCB vai NCB grupai, kas apvienojusies šim mērķim, iedalīta kāda daļa no ASV dolāru vai Japānas jenu portfeļa.² Kopš 2009. gada janvāra, kad Slovēģija pievienojās euro zonai, *Národná banka Slovenska* kā ECB aģents pārvalda ASV dolāru portfelī.

2009. gadā ECB kopumā pārdeva 35.5 t zelta. Visi ieņēmumi no zelta pārdošanas tika pievienoti ASV dolāru portfelim. Šī pārdošana pilnībā atbilda centrālo banku 2004. gada 8.marta nolīgumam par zeltu, ko parakstīja ECB un kas tika atjaunots 2009. gada 7. augustā.

ECB tīro ārējo rezervju aktīvu vērtība³ saskaņā ar pašreizējiem valūtu kursiem un tirgus cenām palielinājās no 49.5 mljrd. euro 2008. gada beigās līdz 51 mljrd. euro 2009. gada beigās (t.sk. 38.3 mljrd. euro bija ārvalstu valūtās – Japānas jenās un ASV dolāros, bet 12.7 mljrd. euro – zeltā un SDR). Piemērojot 2009. gada beigu valūtu kursus, ASV dolāros denominētie aktīvi veidoja 78.5% no ārvalstu valūtas rezervēm, savukārt Japānas jenās denominēto aktīvu īpatsvars sasniedza 21.5%. Gada laikā valūtas portfeļa vērtība samazinājās par 0.5%, pamatā atspoguļojot Japānas jenas un ASV dolāra kursa kritumu attiecībā pret euro (attiecīgi 5.3% un 3.4%), savukārt portfeļa pārvaldīšanas rezultātā gūtais kapitāla pieaugums un procentu ienākumi, kā arī jau minēto no zelta pārdošanas saņemto ieņēmumu ieguldīšana tā vērtību palielināja. Kaut arī zeltu pārdeva, gan zelta, gan SDR turējumu vērtība palielinājās aptuveni par 14.0%.

1 Sīkāku informāciju par nodrošināto obligāciju pirkšanas programmu sk. ECB interneta lapā (<http://www.ecb.europa.eu/mopo/implement/omo>).

2 Sīkāku informāciju sk. ECB 2006. gada aprīļa "Mēneša Biļetena" rakstā *Portfolio management at the ECB* ("ECB portfeļu pārvaldība").

3 Tīrie ārējo rezervju aktīvi tiek aprēķināti kā oficiālie rezervju aktīvi mīnus valūtas mijmaiņas darījumu tīrā faktiskā tirgus vērtība plus rezidentu piesaistītie noguldījumi ārvalstu valūtā mīnus nākotnē paredzētās neto pārmaiņas ārvalstu valūtas turējumos saistībā ar *repo* un nākotnes darījumiem. Sīkāku informāciju par datu avotiem sk. ECB interneta lapā.

Šo pieaugumu galvenokārt noteica zelta kursa paaugstināšanās 2009. gadā aptuveni par 22.1% (euro izteiksmē).

2009. gadā ECB ārējo rezervju ieguldīšanai piemēroto instrumentu saraksts tika papildināts ar dažiem valdību garantētiem instrumentiem. 2008. gadā pabeigtās automatiskās vērtspapīru aizdošanas programmas ieviešana, kas bija paredzēta ECB piederošajiem ASV dolāros denominētajiem aktīviem, tika atlikta, uzskatot, ka būtu jāsagaida aizdošanai labvēlīgāki apstākļi.

PAŠU KAPITĀLA PĀRVALDĪŠANA

ECB pašu kapitāla portfeli veido ECB apmaksātā kapitāla ieguldītās daļas, kā arī laiku pa laikam vispārējo rezervju fondā turētās summas un uzkrājumi valūtas kursa, procentu likmes un zelta cenas riskam. Šā portfeļa mērķis ir nodrošināt ECB ar ienākumiem, lai palīdzētu segt darbības izdevumus. Pašu kapitāla pārvaldīšanas mērķis ir palielināt gaidāmos ienākumus saskaņā ar bezzaudējumu nosacījumu noteiktā konfidences līmenī. Portfelis ieguldīts euro denominētos fiksēta ienākuma aktīvos.

Portfeļa vērtība faktiskajās tirgus cenās pieauga no 10.2 mljrd. euro 2008. gada beigās līdz 11.8 mljrd. euro 2009. gada beigās. Tirgus vērtības palielināšanos noteica 2005. gadā izveidotā ECB uzkrājuma valūtas kursa, procentu likmes un zelta cenas riskam ieguldīšana pašu kapitāla portfelī, kā arī ienākumi no ieguldījumiem un *Národná banka Slovenska* iemaksas ECB kapitālā un rezervēs pēc euro ieviešanas Slovākijā.

2009. gadā ieguldīšanai atbilstošo instrumentu saraksts tika papildināts ar vairākiem valdību garantētiem vērtspapīriem, kas atbilst ECB atbilstības kritērijiem pašu kapitāla portfeļa pārvaldīšanai.

Īstenojot nodrošināto obligāciju pirkšanas programmu, ECB ieviesa Ķīnas mūra principus, jo viena un tā pati struktūrvienība gan pārvaldīja pašu kapitāla portfeli, gan organizēja pirkšanu minētās programmas ietvaros.

RISKA VADĪBAS JAUTĀJUMI

Finanšu riski, kam pakļauta ECB, veicot ieguldījumu aktivitātes, tiek stingri kontrolēti un vērtēti, lai tie nepārsniegtu ECB lēmēj institūciju noteiktos līmeņus. Šādam nolūkam pastāv detalizēta limitu struktūra, un šie limiti katru dienu tiek kontrolēti. Regulāra pārskatu sniegšana nodrošina to, ka visas ieinteresētās puses saņem pietiekamu informāciju par šo risku līmeni.

2009. gadā ECB turpināja pilnveidot IT infrastruktūru, kas atbalsta ieguldījumu operāciju riska vadības sistēmu. Šī sistēma tika papildināta, lai tā aptvertu arī nodrošināto obligāciju portfeli, kurā iekļautas ECB nodrošināto obligāciju pirkšanas programmas ietvaros iegādātās nodrošinātās obligācijas.

Viens no rādītājiem, ko izmanto tirgus riska kontrolei, ir valūtas riska kvantitatīvais rādītājs (*Value-at-Risk; VaR*), kas nosaka aktīvu portfeļa zaudējumus, kuri netiks pārsniegti noteikta perioda beigās ar noteiktu varbūtību. Šā rādītāja vērtība ir atkarīga no vairākiem aprēķinā izmantotajiem parametriem, konkrēti, konfidences līmeņa, laika posma ilguma un aplūkotā perioda, kas izmantots, lai noteiktu aktīvu cenu svārstīgumu. Piemēram, aprēķinot šo rādītāju ECB ieguldījumu portfelim (ietverot arī nodrošināto obligāciju pirkšanas programmas portfeli) 2009. gada 31. decembrī un par parametriem izmantojot 95% konfidences līmeni, viena gada laika periodu un viena gada aktīvu cenu svārstīguma periodu, rezultātā iegūst VaR 10 665 milj. euro. Aprēķinot šo pašu rādītāju, viena gada perioda vietā aplūkojot piecu gadu periodu, iegūst VaR 7 975 milj. euro. Lielāko daļu tirgus riska nosaka valūtas kursa un zelta cenas risks. Zemais procentu likmes riska līmenis atspoguļo ECB ieguldījumu portfeļu samērā zemo koriģēto procentu riska indeksu 2009. gadā.

2. MAKSĀJUMU UN VĒRTSPAPĪRU NORĒĶINU SISTĒMAS

Statūtos Eurosistēmai noteikts uzdevums nodrošināt efektīvu un stabilu klīringa un maksājumu sistēmu darbību. Tās galvenais šā uzdevuma (papildus pārraudzības funkcijai; sk. 3. nodaļas 4. sadaļu) izpildes instruments ir maksājumu un vērtspapīru norēķinu veikšanas iespēju nodrošināšana. Tāpēc Eurosistēma liela apjoma un steidzamiem maksājumiem euro izveidoja Eiropas Vienoto automatizēto reālā laika bruto norēķinu sistēmu, kas pazīstama kā TARGET. Tehniski decentralizēto pirmās paaudzes sistēmu otrās paaudzes sistēma (TARGET2) aizstāja 2008. gada maijā, kad bija pabeigta migrācija uz jauno sistēmu. TARGET2 darbība pamatojas uz vienotu tehnisko infrastruktūru (vienotu platformu; SSP). Trīs Eurosistēmas centrālās bankas – *Banca d'Italia*, *Banque de France* un *Deutsche Bundesbank* – kopīgi nodrošina SSP un Eurosistēmas vārdā organizē tās darbību.

Vērtspapīru norēķinu jomā Eurosistēma guvusi ievērojamus panākumus vienotās IT platformas – TARGET2 vērtspapīriem (T2S) – izveides projektā faktiski visu vērtspapīru norēķiniem Eiropā, tādējādi novēršot jebkādu atšķirību starp iekšzemes un pārrobežu darījumiem. 2009. gadā tika pilnveidota platformas tehniskā dokumentācija, stiprinot saiknes ar centrālajiem vērtspapīru depozitārijiem (CVD) un gatavojoties projekta izstrādei, kas sāka 2010. gada sākumā. Progress vērojams arī vairāku stratēģiskās politikas (piemēram, vadības un saskaņošanas) jautājumu risināšanā.

Nodrošinājuma pārrobežu mobilizācijas jomā centrālo banku korespondentattiecību modelis kopš 1999. gada ļauj visiem euro zonas darījuma partneriem izmantot vienotu atbilstošu aktīvu kopumu kā nodrošinājumu Eurosistēmas kredītooperācijās. Nodrošinājuma pārvaldības efektivitātes palielināšanai Eurosistēma 2008. gada jūlijā nolēma ieviest Centrālo banku nodrošinājuma pārvaldības sistēmu jeb CCBM2, kuras pamatā būs vienota tehniskā platforma un kura nodrošinās turpmāko procedūru standartizāciju.

2.1. TARGET2 SISTĒMA

TARGET2 ir svarīga nozīme vienotas monetārās politikas īstenošanā un euro naudas tirgus darbībā. TARGET2 sniedz norēķinu pakalpojumus reālajā laikā, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus, un nodrošina plašu tirgus segumu. Šajā sistēmā tiek apstrādāti liela apjoma un steidzami darījumi, nenosakot maksimālā vai minimālā apjoma limitu, un piesaistīti arī dažādi citi maksājumi.

TARGET2 DARBĪBA

2009. gadā TARGET2 sistēma funkcionēja raiti un turpināja veikt lielu skaitu euro maksājumu norēķinu. Sistēmas tirgus daļa bija stabila. TARGET2 apstrādāti 89% no liela apjoma euro maksājumu sistēmās veikto maksājumu kopapjoma. TARGET2 sistēmā katru dienu apstrādāto maksājumu vidējais skaits un vidējais apjoms saruka attiecīgi par 7% un 19% (attiecīgi līdz 345 771 un 2 153 mljrd. euro). 2009. gada 30. septembrī TARGET2 sasniedza apstrādāto darījumu maksimumu (508 368 darījumi). 12. tabulā sniegts pārskats par maksājumu plūsmu TARGET2 sistēmā 2009. gadā salīdzinājumā ar plūsmu iepriekšējā gadā. Skaita un

12. tabula. Maksājumu plūsma TARGET¹⁾

Apjoms (mljrd. euro)	2008	2009	Pārmaiņas (%)
TARGET veikto maksājumu apjoms kopumā			
Kopā	682 780	551 176	
Dienas vidējais rādītājs	2 667	2 153	-19
Maksājumu skaits			
TARGET veikto maksājumu skaits kopumā			
Kopā	94 711 380	88 517 341	
Dienas vidējais rādītājs	369 966	345 771	-7

Avots: ECB.
1) 2008. un 2009. gadā bija 256 darbadienas.

apjoma kritums galvenokārt skaidrojams ar finanšu krīzes ietekmi. Turklāt statistiskie rādītāji pamatojas uz jauno kopš 2009. gada janvāra TARGET2 statistikai piemēroto metodoloģiju. Tas jāņem vērā, salīdzinot 2009. gada rādītājus ar iepriekšējo gadu rādītājiem, īpaši saistībā ar veikto darījumu apjomu.

2009. gadā TARGET2 kopējā pieejamība, t.i., apjoms, kādā dalībnieki varēja izmantot sistēmu savā darba laikā bez traucējumiem, sasniedza 99.99%. Aplūkojamā periodā sistēmas pieejamību ietekmēja tikai ar attiecīgo valstu centrālo banku iekškontiem saistītie traucējumi, bet SSP pieejamība bija 100%. 99.96% maksājumu TARGET2 apstrādāti piecās minūtēs. Visi dalībnieki bija apmierināti ar sistēmas darbības ļoti labo sniegumu.

Līdz 2009. gada decembrim 822 tiešie dalībnieki TARGET2 sistēmā uzturēja reālā laika bruto norēķinu kontu. Kopējais to banku (t.sk. filiāļu un meitasuzņēmumu) skaits, pie kurām visā pasaulē var vērsties, izmantojot TARGET2, palielinājās aptuveni līdz 55 000. Turklāt TARGET2 veikti 69 papildsistēmu skaidrās naudas operāciju norēķini.

SADARBĪBA AR TARGET2 LIETOTĀJIEM

Eurosistēma uztur ciešas saiknes ar TARGET2 lietotājiem, un 2009. gadā notikušas regulāras euro zonas NCB un valstu TARGET2 lietotāju grupu sanāksmes. Turklāt TARGET2 darbības jautājumu apspriešanai visas Eiropas līmenī katru ceturksni notika Eurosistēmas TARGET2 darba grupas un Eiropas kredītēšanas sektora asociāciju TARGET darba grupas kopīgās sēdes. Stratēģiskos jautājumus risināja diskusijā Euro maksājumu stratēģijas kontaktgrupā, ko veido komercbanku un centrālo banku augstākie pārstāvji.

JAUNO SISTĒMAS VERSIJU IZSTRĀDES VADĪBA

Eurosistēmas centieni vērsti uz to, lai TARGET2 tiktu ietvertas liela apjoma maksājumu jomā notikušās pārmaiņas. Lai uzlabotu TARGET2 sniegto pakalpojumu līmeni un nodrošinātu tās dalībnieku vajadzības, sistēmas attīstībā

pastāvīgi jābūt uzmanības centrā. Šā mērķa sasniegšanai visas ieinteresētās puses tiek laikus iesaistītas programmatūras versiju izstrādes vadības procesā.

Kopumā TARGET2 programmatūras versijas tiek ieviestas reizi gadā – novembrī – vienlaikus ar SWIFT standarta gada versijām. Lai visām pusēm pietiktu laika TARGET2 gada versijas apspriešanai, prioritāšu noteikšanai, ieviešanai un testēšanai, tās izstrāde ilgst 21 mēnesi. Jau sākuma stadijā dalībniekiem pieejama attiecīgā informācija, lai visas pārmaiņas varētu atbilstoši plānot un paredzēt budžetā. 2009. gadā tika ieviestas divas programmatūras versijas: pirmo starpposma versiju ieviesa 11. maijā, lai nodrošinātu papildsistēmu interfeisa funkcionalitāti, veicot norēķinus starp CVD, un otro – 23. novembrī, lai papildus citām jaunām iezīmēm uzlabotu sistēmas reālā laika tiešsaistes kontroles rīku un ieviestu jaunu ziņojuma standartu MT202COV.

VALSTIS, KAS PIEDALĀS TARGET2

Visas euro zonas valstis piedalās TARGET2, jo šīs sistēmas lietošana ir obligāta, veicot to maksājuma uzdevumu norēķinu, kurus tieši rada Eurosistēmas monetārās politikas operācijas vai kuri saistīti ar šīm operācijām. Slovēnijai ieviešot euro 2009. gada 1. janvārī, *Národná banka Slovenska* un šīs valsts lietotāji pievienojās TARGET2 sistēmai. 2002. gadā ECB Padome apstiprināja ārpus euro zonas esošo valstu tiesības pievienoties TARGET2 saskaņā ar principu "nav obligāti, nav aizliegts". Tādējādi TARGET2 ir arī brīvprātīgi pieejama ārpus euro zonas esošajām ES dalībvalstīm, lai šajās valstīs veicinātu euro denominētu darījumu norēķinus. No juridiskā un uzņēmējdarbības viedokļa katra centrālā banka, kas piedalās šajā sistēmā un ir tai pieslēgta, atbild par sava sistēmas komponenta pārvaldību un attiecību ar dalībniekiem uzturēšanu.

Българска народна банка (Bulgārijas Nacionālā banka) un šīs valsts lietotāji pievienojās TARGET2 sistēmai 2010. februārī, kad bija veikti nepieciešamie sagatavošanās un testēšanas pasākumi. Pašlaik TARGET2

pievienojušās 23 ES valstu centrālās bankas un to attiecīgie lietotāji – 17 euro zonas valstu centrālās bankas, t.sk. ECB, un sešas ārpus euro zonas esošo valstu centrālās bankas⁴. Turklāt dažas finanšu iestādes, kuras atrodas citās EEZ valstīs, piedalās TARGET2, izmantojot attālinātu piekļuvi.

TURPMĀKĀS NORISES

Eurosistēma 2009. gada novembrī pabeidza sistēmas jaunās 4.0 versijas satura izstrādi, un to paredzēts ieviest 2010. gada 22. novembrī. Šajā programmatūras versijā iekļauts uz internetu balstīts pieslēgums TARGET2, īpaši mazām un vidējām kredītiestādēm, un dažādi citi uzlabojumi, ko lūguši lietotāji. Turklāt 2010. gadā sadarbībā ar sistēmas lietotājiem tiks noteikts 5.0 versijas (jāievieš 2011. gada novembrī) saturs.

2.2. TARGET2 VĒRTSPAPĪRIEM

T2S ir Eurosistēmas nākotnes pakalpojums vērtspapīru darījumu norēķiniem, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus. Šajā sistēmā veikt pārrobežu vērtspapīru darījumu norēķinu būs tikpat vienkārši un efektīvi, kā veikt šādu iekšzemes darījumu norēķinu. Ar T2S būs iespējams veikt norēķinus par gandrīz visiem Eiropā tirgotajiem vērtspapīriem, atbilstoši saskaņotam laika plānam izmantojot vienotu norēķina iespēju, lietojot kopīgu IT saskarni un saskaņotu ziņojuma formātu. Tāpēc T2S ir svarīgs sasniegums virzībā uz integrētu Eiropas kapitāla tirgu. Turklāt, lai gan tā ir Eurosistēmas iniciatīva, T2S veiks vērtspapīru darījumu norēķinu ne tikai euro, bet arī citās valūtās, ja attiecīgā centrālā banka, kuru atbalstīs tās tirgus, sniegs savu piekrišanu.

Izpratni par T2S priekšrocībām būtiski palielinājusi finanšu krīze. Pirmkārt, T2S samazinās tirgus dalībnieku izmaksas, kas nav saistītas ar klientu apkalpošanu, pazeminot maksu par norēķiniem līdz vienam no zemākajiem līmeņiem pasaulē. Otrkārt, T2S būtiski paaugstinās banku nodrošinājuma un

likviditātes pārvaldības efektivitāti, izmantojot sarežģītus norēķinu algoritmus, apstrādes mehānismus un automātisku nodrošinājumu⁵. Treškārt, T2S mazinās tirgus dalībnieku pakļautību finanšu riskam, īpaši pārrobežu darījumos, jo reālā laika bruto norēķins, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus, aptvers visu Eiropu. Turklāt T2S tiks piemēroti tie paši modernie darbības nepārtrauktības nodrošināšanas mehānismi kā TARGET2.

Četras NCB – *Deutsche Bundesbank, Banco de España, Banque de France un Banca d'Italia* –, kurām uzticēts pienākums izstrādāt platformu un nodrošināt tās darbību, 2009. gadā īpašu uzmanību veltīja ciešā sadarbībā ar tirgus dalībniekiem sagatavoto lietotāju prasību pārveidei tehniskā formā, kas būs IT programmatūras izstrādes pamatā. 2009. gada novembrī publicēts tehnisko dokumentu kopums, kur vissvarīgākie dokumenti ir vispārējās funkcionālās specifikācijas un kopējais tehniskais risinājums.

Padome 2009. gada martā nolēma izveidot T2S programmas Valdi, lai palīdzētu ECB lēmējinstīcijām nodrošināt T2S programmas veiksmīgu un savlaicīgu pabeigšanu un pastiprinātu projekta iekšējo vadību. Lai programmas Valde varētu pilnībā darboties un rīkoties visas Eurosistēmas vārdā, Eurosistēmas centrālās bankas arī uzticēja tai konkrētus projekta īstenošanas uzdevumus. Lai gan Padome joprojām būs galīgā lēmējinstīcija stratēģiskās politikas jautājumos, programmas Valde būs atbildīga par priekšlikumu sagatavošanu Padomei galvenajos politikas jautājumos, par T2S programmas ikdienas vadību un attiecību uzturēšanu ar ārējām ieinteresētajām pusēm un četrām NCB, kas izstrādā platformu.

Programmas Valdi veido astoņi locekļi, kas iecelti uz 18 mēnešu termiņu ar tiesībām tikt ieceltiem atkārtoti. To vada ECB augstākā

4 Bulgārija, Dānija, Igaunija, Latvija, Lietuva un Polija.

5 Automātisks nodrošinājums ir vienošanās, saskaņā ar kuru pārskaitītos vērtspapīrus (vai turējumā esošos vērtspapīrus) var izmantot centrālās bankas izsniegtā kredīta nodrošinājumam, lai veiktu pārveduma norēķinu.

līmeņa vadītājs, tās locekļi ir divi bijušie CVD izpilddirektori, kā arī četri euro zonas valstu NCB pārstāvji un viens ārpus euro zonas esošo valstu NCB pārstāvis. Locekļi nepauž attiecīgo institūciju viedokli, bet rīkojas vienīgi Eurosistēmas un T2S programmas interesēs. Padome 2009. gada 17. septembrī apstiprināja T2S Programmas padomes Ētikas kodeksu un Reglamentu.

Viens no galvenajiem faktoriem, kas nosaka projekta panākumus, ir to darījumu skaita kritiskās masas sasniegšana, par kuriem norēķins jāveic šajā platformā, tai uzsākot darbību. T2S Saprašanās memorands, ko 2009. gada jūlijā parakstīja Eurosistēma un 27 CVD no 25 Eiropas valstīm, bija nozīmīgs sasniegums projekta īstenošanas procesā. Memorandā ietverti ne vien visi euro zonas valstu CVD, bet arī deviņi ārpus euro zonas esošo valstu (Dānijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas, Rumānijas, Zviedrijas, Lielbritānijas, Īslandes un Šveices) CVD. Pēc tam arī Norvēģijas un Polijas CVD paziņoja, ka vēlas pievienoties Saprašanās memorandam, tādējādi CVD kopskaitam pieaugot līdz 29. Turklāt Dānijas, Zviedrijas un Norvēģijas centrālās bankas ir ieinteresētas veikt norēķinus T2S savās nacionālajās valūtās. Lai gan, parakstot Saprašanās memorandu, CVD neuzņemas saistības izmantot T2S līdz ar sistēmas darbības uzsākšanu, memorands veido noteiktu pamatu sarunām par oficiāla līguma noslēgšanu starp CVD un Eurosistēmu, ko paredzēts pabeigt 2010. gadā.

T2S projekts sniegs būtisku ieguldījumu, lai saskaņotu sarežģītos apstākļus Eiropā pēc tirdzniecības darījuma slēgšanas. Saskaņošanas rezultātā saruks izmaksas, pieaugs konkurence un mazināsies risks.⁶ Saskaņošanu būtiski veicinās T2S kopīgā tehniskā saskarne un vienots norēķinu izpildes laika plāns, kā arī nozares standartu ieviešana ziņojumu salīdzināšanas un pārraidis formātiem. 2009. gadā turpinājās T2S salīdzināšanas un norēķina procesu saskaņošana un tika apstiprināti darījumu, par kuriem nav veikti norēķini, korporatīvo darbību apstrādes T2S

standarti. Šos standartus arī apstiprināja Eiropas Komisijas Klīringa un norēķinu konsultatīvās uzraudzības ekspertu grupa II, kas atbildīga par t.s. Džovanīni barjeru atcelšanu efektīvai klīringa un norēķinu veikšanai.

2.3. NODROŠINĀTU DARĪJUMU NORĒĶINU PROCEDŪRAS

Atbilstošos aktīvus var izmantot ne tikai iekšzemes darījumiem, bet arī ārpus atsevišķu valstu robežām, lai nodrošinātu Eurosistēmas visu veidu kredītooperācijas. Kopš euro ieviešanas pastāvīgi pieaugusi pārrobežu nodrošinājuma izmantošana. 2009. gada decembrī Eurosistēmas turējumā esošā pārrobežu nodrošinājuma (gan tirgojamo, gan netirgojamo aktīvu) apjoms palielinājās līdz 866 mljrd. euro (iepriekšējā gada decembrī – 861 mljrd. euro). Pārrobežu nodrošinājums 2009. gada beigās kopumā veidoja 38.2% no kopējā Eurosistēmai sniegtā nodrošinājuma.

Euro zonas valstīs nodrošinājuma pārrobežu mobilizāciju galvenokārt veic, izmantojot centrālo banku korespondentattiecību modeli (CCBM) un atbilstošās saiknes starp euro zonas vērtspapīru norēķinu sistēmām (VNS). Eurosistēma nodrošina pirmo risinājumu, bet otrais ir tirgus virzīta iniciatīva.

EUROSISTĒMAS NODROŠINĀJUMA PĀRVALDĪBAS PAKALPOJUMI

CCBM joprojām ir galvenais pārrobežu nodrošinājuma pārveduma kanāls Eurosistēmas monetārajā politikā un dienas ietvaros izsniegtā kredīta operācijās. Tā ieguldījums bija 26.1% no kopējā Eurosistēmai 2009. gadā sniegtā nodrošinājuma. 2009. gada beigās to aktīvu apjoms, kuri atrodas glabāšanā, izmantojot CCBM, samazinājās līdz 569 mljrd. euro (2008. gada beigās – 713 mljrd. euro).

6. Sīkāku informāciju sk. Īpašajā rakstā *Harmonisation in the post-trading sector* nākamajā ECB publikācijā *Financial integration in Europe*.

CCBM kopš ieviešanas 1999. gadā veicinājis finanšu tirgu integrāciju, visiem euro zonas valstu darījuma partneriem nodrošinot piekļuvi visiem atbilstošajiem aktīviem, lai tos izmantotu monetārās politikas operācijās vai iegūtu dienas likviditāti TARGET2 sistēmā. Tomēr šī struktūra izveidota kā starprisinājums, pamatojoties uz minimālas saskaņotības principu. Lai ieviestu saskaņotāku pakalpojuma līmeni un tādējādi padziļinātu finanšu tirgus integrāciju, Eurosistēma 2008. gadā nolēma ieviest CCBM2, kuras pamatā būs vienota platforma. *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* un *De Nederlandsche Bank* tika uzdots Eurosistēmas vārdā veikt CCBM2 izstrādi un nodrošināt sistēmas darbību, lai tā tiktu ieviesta pirms vai, vēlākais, vienlaikus ar T2S.

Optimizējot nodrošinājuma mobilizācijas izmaksas, CCBM2 veicinās saskaņošanu un palielinās efektivitāti. Turklāt CCBM2 apstrādās rīkojumus, izmantojot maksājumu apstrādes automatizāciju, kas ļaus sniegt visus iekšzemes un pārrobežu darījumos izmantotos atbilstošos nodrošinājumus, lai reālajā laikā TARGET2 sistēmā nodrošinātu piekļuvi attiecīgajam kredītam. Turklāt šī uzlabotā sistēma Eurosistēmas darījuma partneriem, īpaši bankām, kas darbojas vairākās valstīs, sniegs jaunas iespējas nodrošinājuma izmantošanas optimizēšanā un likviditātes pārvaldības uzlabošanā. Tā arī ļaus centrālajām bankām rūpīgāk kontrolēt kredīta operācijās izmantoto nodrošinājumu.

Lai gan CCBM2 mērķis ir nodrošināt tehniski konsolidētu nodrošinājuma pārvaldību, šo sistēmu ieviešs saskaņā ar decentralizētas piekļuves kredītiem principu. Euro zonas valstu NCB dalība CCBM2 būs brīvprātīga, un tiks īstenota modulārā pieeja, ļaujot NCB izvēlēties tos CCBM2 moduļus, kuri atbilst konkrēto banku un attiecīgā tirgus vajadzībām. Šī platforma būs pilnībā savietojama ar TARGET2 un T2S.

Pamatojoties uz 2008. gadā apstiprinātajām lietotāju prasībām, Eurosistēma pašlaik gatavo detalizētas specifikācijas lietotājiem. Nākamajos

CCBM2 projekta posmos Eurosistēma uzturēs atklātu dialogu ar tirgus dalībniekiem.

NACIONĀLO VĒRTSPAPĪRU NORĒKĪNU SISTĒMU ATBILSTOŠĀS SAIKNES

Pārrobežu nodrošinājums var tikt mobilizēts, arī izmantojot saiknes starp nacionālajām VNS. Šāds mehānisms ļauj veikt atbilstošo vērtspapīru pārrobežu pārvedumu starp sistēmām. Kad, izmantojot šādas saiknes, vērtspapīri pārvesti uz citu VNS, tos ar iekšējo procedūru palīdzību var izmantot tāpat kā jebkuru iekšzemes nodrošinājumu. Ar saikņu palīdzību mobilizētā nodrošinājuma apjoms 2009. gada beigās saruka līdz 116 mljrd. euro (2008. gada decembrī – 148 mljrd. euro). Šis apjoms veidoja 5.1% no kopējā (pārrobežu un iekšzemes) 2009. gadā Eurosistēmas turējumā esošā nodrošinājuma. Tādējādi saiknes tiek izmantotas daudz retāk nekā CCBM.

Darījuma partneriem kopš 2009. gada augusta pieejamas 54 tiešās un septiņas daudzpusējās saiknes, bet aktīvi izmantots tiek tikai ierobežots skaits. Tiešo saikņu skaita samazinājums (2008. gadā – 60) saistāms ar saikņu racionalizāciju viena starptautiskā CVD korporatīvā tīkla ietvaros. Saiknes kļūst atbilstošas Eurosistēmas kredītooperācijām tikai tad, ja tās atbilst Eurosistēmas lietotāju standartiem (sk. 3. nodaļas 4. sadaļu).

3. BANKNOTES UN MONĒTAS

3.1. BANKNOTES UN MONĒTAS APGROZĪBĀ UN DARBĪBAS AR NAUDU

EURO BANKNOŠU UN MONĒTU PIEPRASĪJUMS

2009. gada beigās apgrozībā atradās 13.6 mljrd. euro banknošu 806.4 mljrd. euro vērtībā. Salīdzinājumā ar 2008. gada beigām banknošu skaits pieauga par 4.0% un to vērtība – par 5.7% (13.1 mljrd. banknošu 762.8 mljrd. euro vērtībā).

2009. gadā apgrozībā esošo banknošu skaits bija lielāks par ierasto līmeni, kādā tas bija nostabilizējies kopš 2008. gada oktobra. Pēc *Lehman Brothers* bankrota un tam sekojošās finanšu krīzes padziļināšanās krājkontu aktīvi tika pārvērsti skaidrā naudā, tādējādi apgrozībā esošo euro banknošu vērtība pieauga vēl par 35–40 mljrd. euro. Sevišķi liels pieprasījums bija pēc lielas nominālvērtības banknotēm, ko izmanto krāšanai. Euro banknošu pieprasījums īpaši pieauga Austrumeiropas valstīs, kur nacionālo valūtu kurss attiecībā pret euro samazinājās. Līdz 2009. gada beigām apgrozībā esošās papildu banknotes bankās atpakaļ nebija nonākušas, liekot domāt, ka tās tiek uzkrātas gan euro zonā, gan ārpus tās. Uzkrāšanu veicina pašlaik zemās procentu likmes, kas samazina skaidrās naudas turēšanas izmaksas (no zaudēto procentu ienākumu viedokļa). Tā kā apgrozībā atradās liels daudzums 50, 100 un 500 euro banknošu, arī apgrozībā esošās banknotes vidējā vērtība 2009. gada

beigās bija samērā augsta – 59.11 euro (iepriekšējā gada beigās – 58.15 euro).

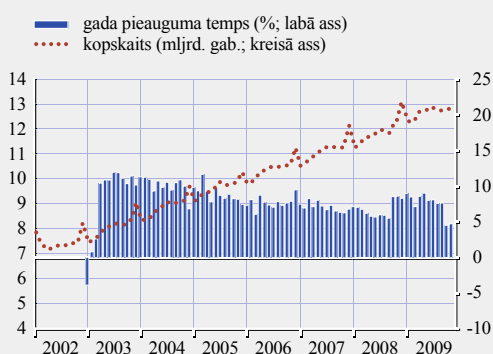
Statistika par euro zonas kredītiestāžu veikto euro banknošu sūtīšanu uz galamērķiem ārpus euro zonas liecina, ka 20–25% no apgrozībā esošajām euro banknotēm (vērtības izteiksmē) ir ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu turējumā.

52. un 53. attēls ilustrē apgrozībā esošo euro banknošu kopējā skaita un vērtības dinamiku un gada pieauguma tempu.

Nominālvērtību dalījumā apgrozībā visstraujāk palielinājās 100 euro banknošu skaits, kas 2009. gada beigās salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu bija par 6.6% lielāks. Nākamais straujākais bija 500, 50 un 200 euro banknošu skaita pieaugums (attiecīgi 6.4%, 5.9% un 4.8%). Apgrozībā esošo mazāko nominālvērtību banknošu skaita kāpums svārstījās no 1% līdz 3% (sk. 54. att.).

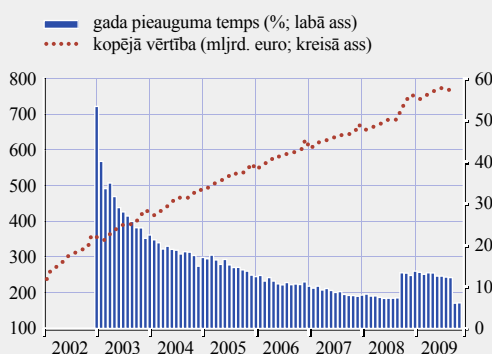
2009. gadā kopējais euro monētu skaits apgrozībā (t.i., kopējais apgrozījums bez NCB krājumiem) palielinājās par 6.2% (līdz 87.5 mljrd.), bet to vērtība auga par 4.5% (līdz 21.3 mljrd. euro). Mazas nominālvērtības – 1 centa, 2 centu un 5 centu – monētu īpatsvars apgrozībā esošo monētu kopējā skaitā saglabājās samērā stabils (60%).

52. attēls. Apgrozībā esošo euro banknošu skaits (2002–2009)

Avots: ECB.

53. attēls. Apgrozībā esošo euro banknošu vērtība (2002–2009)

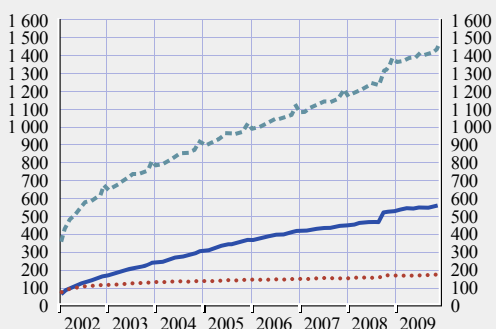

Avots: ECB.

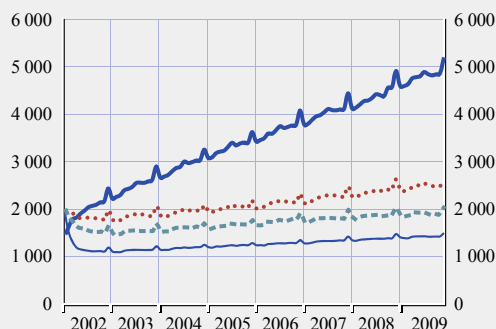
54. attēls. Apgrozībā esošo euro banknošu skaits (2002–2009) nominālvērtību dalījumā

(milj.)

— 500 euro
 200 euro
 - - - 100 euro

— 50 euro
 20 euro
 - - - 10 euro
 — 5 euro

Avots: ECB.

DARBĪBAS AR BANKNOTĒM EUROSISTĒMĀ

2009. gadā euro zonas NCB emitēja 33.5 mljrd. banknošu, bet 33.0 mljrd. banknošu nonāca tajās atpakaļ. Apgrozībā esošo banknošu nonākšanas atpakaļ biežums⁷ mazliet samazinājās (līdz 2.59). Tas nozīmē, ka euro zonas NCB, izmantojot pilnībā automatizētas banknošu apstrādes iekārtas, katras banknotes autentiskumu un derīgumu apgrozībai pārbaudīja vidēji reizi četrarpus mēnešos. Banknotes ar lielu nominālvērtību, kuras bieži krāj, bankās atpakaļ nonāca retāk: 500 euro, 200 euro un 100 euro banknotēm aprites rādītājs bija attiecīgi 0.38, 0.60 un 0.81, savukārt to nominālvērtību banknotēm, kuras parasti izmanto darījumos, aprites rādītājs bija augstāks: 50 euro banknotēm – 2.02, 20 euro banknotēm – 3.85, 10 euro banknotēm – 4.47 un 5 euro banknotēm – 2.64. NCB par apgrozībai nederīgām atzina un nomainīja aptuveni 5.4 mljrd. banknošu. Nederīguma rādītājs⁸ (aptuveni 16.4%) bija gandrīz tāds pats kā iepriekšējā gadā (aptuveni 17.0%).

3.2. BANKNOŠU VILTOŠANA UN VILTOJUMU NOVĒRŠANA

VILTOTĀS EURO BANKNOTES

2009. gadā nacionālajos analīzes centros⁹ nonāca aptuveni 860 000 viltotu euro banknošu.

Salīdzinājumā ar apgrozībā esošo īsto banknošu skaitu viltoto banknošu īpatsvars ir ļoti neliels. 55. attēlā atspoguļotas no apgrozības izņemto viltoto banknošu skaita ilgtermiņa norises. Rūpīgāka analīze liecina, ka kopš 2008. gada vērojamam viltojumu skaita pieaugumam pievienojusies tendence par viltošanas objektu izraudzīties banknotes ar mazāku nominālvērtību. 20 euro banknote tika viltota visbiežāk, veidojot gandrīz pusi no visiem viltojumiem. 50 euro banknote, veidojot aptuveni trešdaļu no viltojumiem, bija nākamais lielākais viltošanas objekts. Viltojumi nominālvērtību dalījumā sīkāk apskatāmi 56. attēlā.

Lai gan Eiropas un starptautisko institūciju pastāvīgie previltošanas pasākumi pilnībā attaisno uzticēšanos euro drošībai, tam nevajadzētu radīt bezrūpību. ECB joprojām iesaka sabiedrībai rēķināties ar viltojumu iespēju un neaizmirst par ECB interneta lapā aprakstīto naudas pārbaudi, to "aptaustot, apskatot un pagrozot", un turklāt nekad nepaļauties tikai uz vienu pretviltošanas elementu.

7 Aprēķina, dalot attiecīgajā periodā NCB atpakaļ nonākušo banknošu kopējo skaitu ar banknošu vidējo skaitu apgrozībā šajā periodā.

8 Aprēķina, dalot attiecīgajā periodā par apgrozībai nederīgām atzīto banknošu skaitu ar kopējo šajā periodā šķīrto banknošu skaitu.

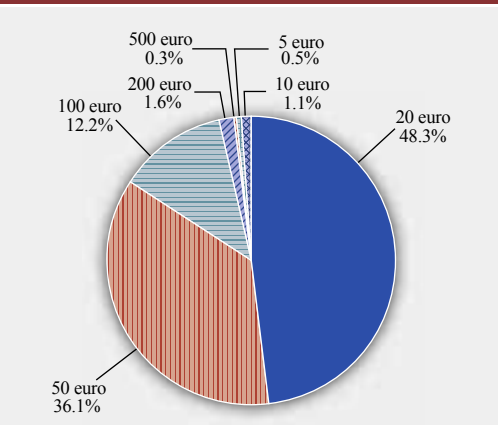
9 Centri, kas izveidoti katrā ES dalībvalstī sākotnējai viltoto euro banknošu analīzei valsts līmenī.

55. attēls. No apgrozības izņemto viltoto euro banknošu skaits (2002–2009)

Avots: ECB.

56. attēls. 2009. gadā izplatītās viltotās euro banknotes nominālvērtību dalījumā

Avots: ECB.

Eurosistēma pastāvīgi velta lielas pūles, lai nodrošinātu, ka gan sabiedrība, gan profesionālie skaidrās naudas apstrādātāji būtu labi informēti, kā atpazīt viltotas banknotes.

VILTOJUMU NOVĒRŠANA

Eurosistēma turpina aktīvi piedalīties Centrālā banku viltojumu novēršanas grupas (*Central Bank Counterfeit Deterrence Group; CBCDGD*) darbā; darba grupā pārstāvēta 31 centrālā banka un banknošu spiestuves, kas sadarbojas G10 valstu pārraudzībā. Tāpat kā iepriekšējos gados viena no galvenajām grupas aktivitātēm joprojām ir pētīt paņēmienus, kas paredzēti banknošu nelikumīgas reproducēšanas novēršanai. Starptautiskais Viltojumu novēršanas centrs (*International Counterfeit Deterrence Centre; ICDC*), kas darbojas kā visu CBCDGD locekļu tehniskais centrs, izvietots ECB telpās. Tā galvenais uzdevums ir nodrošināt visu organizāciju, kas iesaistīta viltojumu novēršanas sistēmu jomā, tehnisko atbalstu un centralizētas komunikācijas sistēmas darbību. ICDC arī uztur publiski pieejamu interneta lapu¹⁰, kurā atrodama informācija un norādes par banknošu attēlu reproducēšanu, kā arī saites uz valstu attiecīgajām interneta lapām.

Profesionālajiem skaidrās naudas apstrādātājiem gan Eiropā, gan ārpus tās robežām pastāvīgi tiek piedāvāta apmācība. Izstrādāti jauni informatīvie

materiāli, lai atbalstītu Eurosistēmas cīņu pret naudas viltošanu. Šim mērķim kalpo arī labi izveidotā ciešā sadarbība ar Eiropu un Eiropas Komisiju.

JAUNUMI BANKNOŠU APRITES SISTĒMĀ

Padomes Regula (EK) Nr. 44/2009, kas stājas spēkā 2009. gada 23. janvārī, maina Padomes Regulu (EK) Nr. 1338/2001 un uzliek par pienākumu euro banknošu apstrādē iesaistītajām kredītiestādēm, maksājumu pakalpojumu sniedzējiem un pārējām institūcijām banknošu īstumu pārbaudīt atbilstoši "Kredītiestāžu un citu profesionālo skaidrās naudas apstrādātāju veiktās viltojumu atklāšanas un banknošu šķirošanas pēc derīguma sistēmai" (pazīstama arī kā "banknošu aprites sistēma").

3.3. BANKNOŠU RAŽOŠANA UN EMISIJA

BANKNOŠU IZGATAVOŠANAS KĀRTĪBA

2009. gadā 10.9 mljrd. euro banknošu izgatavošana tika uzticēta NCB. Salīdzinājums ar 2008. gadu, kad šis daudzums bija 6.4 mljrd., liecina par lielāku iekšzemes pieprasījumu, euro kā starptautiskas valūtas lomas pieaugumu un ilgtermiņa ražošanas izlīdzināšanos.

¹⁰ Sīkāku informāciju sk. <http://www.rulesforuse.org>.

13. tabula. 2009. gadā iedalītais euro banknošu izgatavošanas apjoms

Nominalvērtība	Apjoms (mlj. banknošu)	Izgatavošanas pasūtītāja NCB
5 euro	1 118.1	FR, NL
10 euro	1 352.9	DE, GR, FR, AT
20 euro	4 228.3	DE, IE, GR, ES, FR, IT, CY, LU, MT, NL, PT, SI, FI
50 euro	2 958.5	BE, DE, ES, IT
100 euro	1 043.6	DE, IT, AT
200 euro	—	—
500 euro	240.0	DE
Kopā	10 941.4	

Euro banknotes joprojām tika izgatavotas pēc decentralizētās izgatavošanas scenārija ar 2002. gadā apstiprināto kopīgo fondu. Saskaņā ar šo kārtību katra euro zonas NCB atbild par tai no noteiktas nominālvērtības banknošu kopīgā pieprasījuma iedalītās daļas izgatavošanu. 13. tabulā sniegts 2009. gadā iedalītā banknošu izgatavošanas apjoma kopsavilkums.

PAPLAŠINĀTO PĀRRAUDZĪTO KRĀJUMU PILOTPROGRAMMA

2009. gadā paplašināto pārraudzīto krājumu (PPK)¹¹ pilotprogrammas ietvaros Āzijā nopirka euro banknotes 5.3 mljrd. euro vērtībā un pārdeva 1.1 mljrd. euro vērtībā. Pašreizējās pilotprogrammas ietvaros, kura beigsies 2012. gada janvārī, PPK atrodas Honkongā (apsaimnieko divas komercbankas) un Singapūrā (apsaimnieko divu citu komercbanku izveidots kopuzņēmums). PPK uzdevums ir veicināt euro banknošu starptautisko izplatību un nodrošināt statistiskos datus par euro banknošu apgrozību ārpus euro zonas, kā arī informēt par reģionā konstatētajiem viltojumiem.

PLĀNS NCB SKAIDRĀS NAUDAS PAKALPOJUMU LIELĀKAI KONVERĢENCEI

Pamatojoties uz Padomes 2007. gadā pieņemto plānu vidējam termiņam, Eurosistēma turpināja darbu, lai sasniegtu lielāku euro zonas NCB piedāvāto skaidrās naudas pakalpojumu konverģenci.

Eurosistēma pievērsās vairākiem nākamajiem soļiem saistībā ar datu apmaiņu elektroniskā

veidā ar kredītiestādēm par skaidrās naudas pieņemšanu un izmaksām un banknošu paciņu standartiem NCB bezmaksas skaidrās naudas pakalpojumiem.

Kopīgas pūles lielākas konverģences un integrācijas sasniegšanai ļaus iesaistītajām pusēm pilnvērtīgāk izmantot vienotās valūtas priekšrocības un nodrošinās godīgu un vienlīdzīgu procedūru.

EURO BANKNOŠU OTRAIS IZLAIDUMS

ECB 2009. gadā turpināja jaunās euro banknošu sērijas izstrādi. Euro banknošu jaunās sērijas dizaina pamatā būs "Eiropas laikmetu un stilu" tēma un tiks saglabāti arī būtiskākie pirmās banknošu sērijas dizaina elementi. Tādējādi, lai gan atsevišķi dizaina elementi tiks koriģēti, euro banknošu otrā sērija joprojām būs cieši saistīta ar pirmo sēriju. Jaunā dizaina mērķis ir iestrādāt pretviltošanas elementus, kuri sniegtu iespējami lielāku aizsardzību, vienlaikus nodrošinot, ka sabiedrība viegli spētu atšķirt īstas banknotes no viltotām. Jāņem vērā arī banknošu materiālu un ražošanas izmaksas. 2008. gadā aizsāktais darbs, izstrādājot banknošu izgatavošanā izmantojamus tehniskos materiālus, turpināsies arī 2010. gadā.

Visas euro zonas ietvaros tiek koordinēta papīra ražotņu un naudas spiestuvju iesaistīšana, lai nodrošinātu, ka tās spēs izgatavot jaunās banknotes atbilstoši stingri noteiktajām tehniskajām specifikācijām. Vienlaikus notiek konsultācijas ar visām nozīmīgākajām skaidrās naudas aprites ciklā iesaistītajām pusēm, kas arī tiek informētas par procesu norisē sasniegtajiem panākumiem. Jauno sēriju laidīs apgrozībā vairāku gadu laikā, un pirmās nominālvērtības emisija gaidāma pēc dažiem gadiem. Precīzs emisijas laiks un secība tiks noteikta vēlāk. Eurosistēma laikus informēs sabiedrību par jauno banknošu ieviešanas kārtību. NCB pieņems atpakaļ pirmās sērijas euro banknotes neierobežotu laiku.

¹¹ PPK ir skaidrās naudas krājumi komercbankā, kurai nauda nodota pārraudzībā.

4. STATISTIKA

Ar NCB atbalstu ECB veido, vāc, apkopo un izplata plašu statistisko datu klāstu, kas atbalsta euro zonas monetāro politiku un dažādus ECBS uzdevumus. Šos statistiskos datus arvien biežāk izmanto arī valsts iestādes, finanšu tirgus dalībnieki, plašsaziņas līdzekļi un sabiedrība. 2009. gadā kārtējo euro zonas statistisko datu nodrošināšana norisēja raiti un laikus, tomēr finanšu krīzes dēļ samērā liela skaita ārkārtas darījumu un citu bilances pārmaiņu iekļaušana prasīja papildu pūles. 2009. gadā tika publicēta arī izvērsta un saskaņota euro zonas un nacionālo ieguldījumu fondu statistika, kā arī uzlabota ārējā statistika. Turklāt tika publicēti jaunas aptaujas rezultāti par finansējuma pieejamību euro zonas uzņēmumiem, īpaši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU). Vēl viena svarīga norise bija ES Padomes apstiprinātais uzlabotais ECB vāktās statistiskās informācijas tiesiskais pamats. Visbeidzot, ECB turpināja veicināt Eiropas statistisko koncepciju saskaņošanu un galveno pasaules un Eiropas statistisko standartu pārskatīšanu.

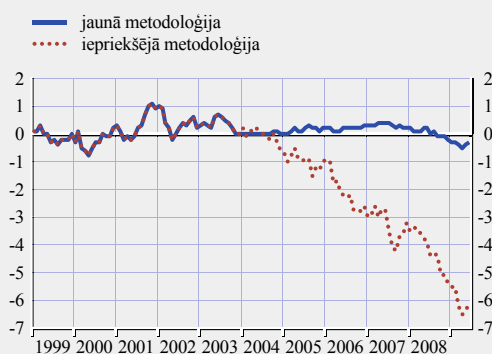
4.1. JAUNA VAI UZLABOTA EURO ZONAS STATISTIKA

2009. gada novembrī pirmo reizi tika publicēta jauna saskaņota euro zonas ieguldījumu fondu aktīvu un pasīvu statistika.¹² Šī jaunā un vispusīgā datu kopa, kas ir savlaicīgāka un detalizētāka par iepriekšējo versiju, rāda ieguldījumu politikas dalījumā sniegtu detalizētu ieguldījumu fondu bilances informāciju. Ieguldījumu fondu statistikas metodoloģijas rokasgrāmata tika publicēta 2009. gada maijā. Turpinājās darbs, lai sagatavotos jaunas ECBS statistikas sniegšanai par vērtspapīrošanas darījumos iesaistīto finanšu instrumentsabiedrību aktīviem un pasīviem, sākot ar 2010. gadu. Turklāt ECBS sagatavoja visu ES MFI sarakstu, 2009. gada novembrī publicējot 45 000 ieguldījumu fondu papildu sarakstu. Paredzēts, ka finanšu instrumentsabiedrību saraksts tiks publicēts 2010. gada 1. ceturksnī.

Euro zonas maksājumu bilances un starptautisko investīciju bilances statistikas jomā tika

57. attēls. Euro zonas maksājumu bilances novirzes

(kopējās summas; 1999. g. 1. cet.–2009. g. 2. cet.; % no euro zonas IKP)

Avoti: ECB un ECB aprēķini.

apstiprināta jauna metodoloģija¹³, kas lielā mērā samazina novirzes un asimetriju euro zonas līmenī (sk. 57. att.) un ir būtiski uzlabojusi šos statistiskos datus.

2009. gada septembrī ECB pirmo reizi publicēja sadarbībā ar Eiropas Komisiju veiktā apsekojuma rezultātus par finansējuma pieejamību euro zonas uzņēmumiem. Šā apsekojuma pirmais posms pārsvarā sniedza kvalitatīvas liecības par MVU finansēšanas nosacījumiem salīdzinājumā ar nosacījumiem lielajiem uzņēmumiem 2009. gada 1. pusgadā. Apsekojuma rezultāti sniegti, piemēram, uzņēmumu lieluma, ekonomiskās darbības veidu, euro zonas valstu un uzņēmuma darbības ilguma dalījumā.

ECB turpināja pilnveidot Eiropas īstermiņa vērtspapīru (STEP) statistiku un papildus dienas datiem par ienesīgumu un starpībām (sk. 3. nodaļas 3. sadaļu) sāka publicēt apgrozībā esošo apjomu un jauno emisiju dienas statistiskos datus sektoru, termiņu, kategoriju un valūtu dalījumā.

2009. gadā turpinājās darbs, uzlabojot euro zonas integrēto ceturkšņa nefinanšu un finanšu

¹² Īstenojot Regulu ECB/2007/8 par ieguldījumu fondu (izņemot naudas tirgus fondus) aktīvu un pasīvu statistiku.

¹³ Piezīme, kas publicēta ECB interneta lapā 2009. gada 2. novembrī, sniedz skaidrojumu par veiktajām metodoloģijas pārmaiņām.

sektora kontu savlaicīgumu, pilnīgumu un atbilstību.¹⁴ Finanšu stabilitātes novērtējuma un piesardzīgas makroanalīzes kontekstā šie konti ļauj noteikt arī savstarpēji saistītus riskus un sektoru pakļautību tiem.

4.2. CITAS STATISTIKAS NORISES

2009. gada oktobrī ES Padome apstiprināja noteikumus par statistiskās informācijas vākšanu, ko veic ECB saskaņā ar ECB 2008. gada septembra rekomendāciju.¹⁵ Šie noteikumi ļauj vākt statistiskos datus par visiem ECBS uzdevumiem (t.sk. tās ieguldījumu finanšu stabilitātes nodrošināšanā) un visu euro zonas finanšu iestāžu sektoru (t.sk. apdrošināšanas sabiedrībām un pensiju fondiem). Turklāt, ievērojot stingrus konfidencialitātes nosacījumus, jaunais tiesiskais regulējums ļauj veikt konfidencialu datu apmaiņu ECBS ietvaros, kā arī starp ECBS un Eiropas Statistikas sistēmu. Jauno noteikumu ieviešanas kontekstā tika paplašināta ECBS statistiskās funkcijas izpilde, ieviešot sistēmas statistikas sniegšanu regulējošo principu definīcijas. Turklāt atbilstoši šim uzdevumam saskaņā ar ECB Statistikas kvalitātes sistēmu un kvalitātes nodrošināšanas procedūrām publicēti vispusīgi kvalitātes ziņojumi par euro zonas statistiku.

Tika uzlabots ECB tiesiskais regulējums, lai paaugstinātu statistikas sniegšanas efektivitāti visā ECBS, grozot un pārstrādājot ECB vadlīnijas par statistisko datu sniegšanas prasībām valdības finanšu statistikas jomā.¹⁶

Statistisko datu izplatīšana vēl vairāk uzlabojās, īpaši publicējot euro zonas un visu valstu attiecīgo statistisko datu papildu tabulas ECB un NCB interneta lapās, kā arī iekļaujot papildu statistiskos datus ECB Statistisko datu noliktavā. Turklāt ECB euro zonas statistikas uzlabotās komunikācijas stratēģijas ietvaros kļuva pieejami vairāki jauni vizualizēšanas instrumenti, piemēram, nominālajiem efektīvajiem valūtas kursiem, un esošais inflācijas kontroles panelis papildināts ar jaunām iezīmēm.

ECB turpināja aktīvi piedalīties starptautisko statistikas standartu, t.sk. Nacionālo kontu sistēmas 2008 (publicēta 2009. gada augustā)¹⁷, SVF Maksājumu bilances rokasgrāmatas 6. izdevuma¹⁸ un EKS 95 pārskatīšanas tālākā pilnveidošanā. Sadarbībā ar SNB un SVF ECB publicēja arī vērtspapīru statistikas rokasgrāmatas pirmo daļu.¹⁹

4.3. FINANŠU KRĪZES NOTEIKTĀS STATISTIKAS VAJADZĪBAS

2009. gadā sāka jaunu identificēto vajadzību – palielināt finanšu tirgu caurredzamību un uzlabot finanšu stabilitātes analīzei nepieciešamās statistikas sistēmu – risināšana.

Papildus uzlabotam finanšu sektora statistisko datu nodrošinājumam darbība koncentrējās uz: 1) procentu likmju statistikas savlaicīgāku sniegšanu, 2) detalizētākas vērtspapīru statistikas pieejamību un vērtspapīru turējumu statistikas pilnveidi, 3) kredītu atvasināto instrumentu, t.sk. kredītriska mijmaiņas darījumu, novērtējuma uzlabošanu ciešā sadarbībā ar SNB, 4) apdrošināšanas sabiedrību un pensijas fondu statistisko datu apkopošanas uzlabošanu un 5) kredītiestāžu uzraudzības un statistikas prasību saskaņošanu sadarbībā ar Eiropas Banku uzraugu komiteju. Visi šie pasākumi arī ļaus ECB sniegt nepieciešamo statistikas jomas atbalstu Eiropas Sistēmiskā riska kolēģijai (ESRK), tiklīdz šāda kolēģija tiks izveidota.

Starptautiskās sadarbības jomā kopā ar SNB, Eiropas Komisiju (*Eurostat*), SVF, OECD, ANO un Pasaules Banku ECB piedalās Ekonomikas un finanšu statistikas starpaģentūru

14 Kopš 2007. gada tos kopīgi regulāri publicē ECB un *Eurostat*.

15 Padomes Regula (EK) Nr. 951/2009, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 2533/98.

16 2009. gada 31. jūlija Pamatnostādne ECB/2009/20 par valdības finanšu statistiku (pārstrādāta).

17 Nacionālo kontu sistēma 2008 pieejama Apvienoto Nāciju Organizācijas Statistikas daļas interneta lapā (<http://unstats.un.org>).

18 Maksājumu bilances rokasgrāmatas 6. izdevumu var lejupielādēt no SVF interneta lapas (<http://www.imf.org>).

19 Rokasgrāmatu var lejupielādēt no SVF interneta lapas.

grupas darbā. Starpaģentūru grupa izveidojusi un pakāpeniski uzlabo Galveno globālo rādītāju interneta lapu²⁰, kas galvenokārt veltīta G20 valstu taustaimniecībām. ECB sniedza atbalstu arī SVF personālam un Finanšu stabilitātes padomes sekretariātam, 2009. gada novembrī sagatavojot G20 valstu finanšu ministriem un centrālo banku prezidentiem domāto ziņojumu *The Financial Crisis and Information Gaps* ("Finanšu krīze un informācijas trūkums").²¹

20 Sk. <http://www.principalglobalindicators.org/>.

21 Pieejams Finanšu stabilitātes padomes interneta lapā (<http://www.financialstabilityboard.org>).

5. EKONOMISKIE PĒTĪJUMI

Saskaņā ar visā Eurosistēmā apstiprinātu pieeju ECB zinātnisko aktivitāšu mērķis ir: 1) nodrošināt pētījumu rezultātus, kas svarīgi monetārās politikas un citu Eurosistēmas uzdevumu ieteikumu formulēšanā, 2) saglabāt un izmantot ekonomiskajai prognozēšanai un iespēju aplēsēm un alternatīvas politikas ietekmes salīdzināšanai ekonometriskos modeļus un 3) uzturēt sakarus ar akadēmiskajām un zinātnieku aprindām, piemēram, izmantojot pētījumu rezultātu publikācijas recenzētajos zinātniskajos žurnālos un organizējot zinātniskās konferences un piedaloties tajās. Ņemot vērā finanšu krīzes radītās problēmas un gūtās mācības, ECB 2008. gadā ierosināja pārskatīt vairāku gadu pētījumu programmu, kas turpinājās 2009. gadā. Turklāt perspektīva nākotnē uzņemties jaunas saistības Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas darbības atbalstam likusi ECB formulēt jaunu pētījumu programmu, kuras pamatā ir piesardzīgas makroanalīzes un sistēmisko risku analīzes rīku attīstīšana finanšu stabilitātes nodrošināšanai.

5.1. PĒTĪJUMU PRIORITĀTES UN SASNIEGUMI

ECB ekonomisko pētījumu process ir decentralizēts – visas uzņēmējdarbības jomas var īstenot pētniecības projektus atbilstoši savām vajadzībām un pieredzei. Pētniecības ģenerāldirektorāts, kas arī veic augstas kvalitātes pētījumus, koordinē šos pētījumus. Pētniecības ģenerāldirektors vada Pētniecības koordinēšanas komiteju (RCC), kas saskaņo ECB zinātniskās aktivitātes ar iestādes prasībām un tās politikas veidošanas procesa vajadzībām. Komiteja nosaka prioritārās pētījumu jomas katram gadam un virza pētniecisko darbību tajās.

2009. gada pētījumu prioritātes kopumā bija tādas pašas kā 2008. gadā, t.sk. prognozēšana un modeļu veidošana, monetārās analīzes pilnveide, monetārās politikas transmisijas mehānisma izpratne, finanšu stabilitāte, Eiropas finanšu sistēmas efektivitāte, maksājumu un norēķinu jautājumi, starptautiskās saiknes un fiskālie jautājumi. Neraugoties uz šīm prioritātēm,

finanšu krīzes apstākļos lielāka uzmanība nekā iepriekšējos gados tika pievērsta finanšu jautājumu izpētei.

Prognozēšanas un modeļu veidošanas prioritāte ietver visus pētījumus un rīku veidošanu ekonomiskās analīzes un prognozēšanas atbalstam, īpaši rīkus Eurosistēmas/ECB prognozēšanas uzdevumu kontekstā. 2009. gadā tika izpētītas dažādas jaunā visas zonas modeļa (JVZM; *New Area-Wide Model*; NAWM), kas jau stabili kļuvis par Eurosistēmas/ECB prognožu veidošanas galveno rīku, paplašināšanas iespējas, t.sk. finanšu sektora un fiskālās politikas modeļu izmantošana. Iespējams, ka, pamatojoties uz šo projektu rezultātiem, nākotnē tiks pārskatīta bāzes modeļa struktūra. Arī Kristiano–Moto–Rostanjo (*Christiano-Motto-Rostagno*; CMR) modelis tika attīstīts tālāk, un to izmantoja vairākos politikas pasākumos saistībā ar finanšu tirgu notikumiem. Gan JVZM, gan CMR modelis pārstāv dinamiski stohastiskos vispārējā līdzsvara (DSVL) modeļus, kurus arvien biežāk izmanto centrālo banku politikas veidošanas atbalstam. 2009. gadā ECB speciālisti sadarbībā ar ECBS NCB izstrādāja jaunu DSVL modeli starptautiskās politikas jautājumu risināšanai. Tika pārstrādāts tradicionālāks makroanalīzes modelis – vairāku valstu modelis –, ko izmanto lielāko euro zonas valstu un to tirdzniecības sakaru modelēšanā, tajā iekļaujot precīzu gaidu mehānismu. Gada laikā jauno modeļa versiju ieviesa politikas veidošanas procesā. Turpinājās īstermiņa prognozēšanas instrumentu izpēte, koncentrējoties uz tādu instrumentu tālāku attīstību, kuros izmanto dinamisko faktoru un Beijesa pieeju. Tika uzsākts arī potenciālās produkcijas izlaidis novērtēšanas rīku izstrādes projekts.

Monetārajai analīzei veltīto pētījumu uzmanības centrā bija kvantitatīvu instrumentu attīstība un izmantošana monetāro norišu novērtēšanā, lai galvenokārt sniegtu ļoti kvalitatīvu analītisku ieguldījumu politikas lēmumu sagatavošanā. Galvenā uzmanība tika veltīta izpratnes par naudas un kredītu lomu tautsaimniecībā

veidošanai. Šīs tēmas visu gadu tika apspriestas iekšējā pētījumu forumā.²²

2009. gadā tika uzsākti jauni projekti par dažādiem monetārās politikas transmisijas mehānisma jautājumiem (aktīvu cenu dinamika un riska prēmijas, banku sektora loma, nefinanšu uzņēmumu finanšu lēmumi, specifisku valstu iezīmju ietekme uz transmisijas mehānismu). Iepriekšējā gada projektu īstenošanu turpināja Algu dinamikas pētījumu struktūra – ECBS pētnieciskais projekts²³ par algu sistēmas norisēm 17 ES valstīs, Mājsaimniecību finanšu un patēriņa pētījumu struktūra – Eurosistēmas pētījumu projekts, kura ietvaros tiek vākti un analizēti mikrodati par plašu mājsaimniecību lēmumu loku, kas saistīti ar reālo un finanšu aktīvu turējumiem, parādsaistību uzņemšanos, attieksmi pret risku, nodarbinātību, ienākumiem, pensijām, kopīgas mantas sadali starp paaudzēm, dāvinājumiem, patēriņu un uzkrājumiem, kā arī ECB pētījumu forums par centrālo banku komunikācijas politiku.

Tika pētītas arī finanšu stabilitātes un monetārās politikas sakarības, galveno uzmanību pievēršot finanšu stabilitātes rādītāju attīstībai un finanšu stabilitātes problēmu ietekmei uz monetārās politikas īstenošanu. Īpaši jāatzīmē, ka tika pabeigta kreditēšanas dinamikas un naudas tirgu analīze. Šajā izpētes jomā tika analizēts, cik vēlams un iespējams ir politikas princips "turēties pret vēju", t.i., pretoties potenciāli dārgu aktīvu cenu kāpumiem, kā arī optimālā likviditātes reakcija finanšu krīžu laikā.

Finanšu sistēmas efektivitātes pētījumi ietvēra divas apvienotas struktūras ar Finanšu pētījumu centru – Frankfurtes pie Mainas Universitātes neatkarīgo pētniecisko institūtu. Šīs struktūras galvenokārt pievērsās maza apjoma finanšu pakalpojumu integrācijas un attīstības, kā arī finanšu modernizācijas izpētei.

Maksājumu un norēķinu sistēmu pētījumu jomā ECB uzsāka pētījumus par Vienoto euro maksājumu telpu un TARGET2 Maksājumu ekonomikas struktūras (*Payment Economics Network*) paspārnē. Šajā struktūrā ietilpst

Bank of England, Austrālijas Rezervju banka, Ņujorkas Federālo rezervju banka, Čikāgas Federālo rezervju banka, Kanādas Banka, *De Nederlandsche Bank* un ārējās akadēmiskās aprindas; tās uzdevums ir veicināt izpratni par pētījumiem maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmu jomā. Struktūras interneta lapa²⁴ nodrošina saites uz pētījumiem un attiecīgajiem politikas dokumentiem, kā arī sniedz sīkaku informāciju par gaidāmajām un jau notikušajām konferencēm un zinātniskajiem projektiem šajā jomā.

Starptautisko jautājumu pētniecības prioritātes galvenās tēmas bija globalizācija, finanšu un tirdzniecības saiknes, kā arī euro starptautiskā loma. Globalizācija un finanšu un tirdzniecības saiknes bija divu ECB pētījumu forumu uzmanības centrā. Euro starptautiskās lomas pētniecībā galvenā uzmanība tika veltīta valstu ārējo rezervju sastāva analīzei, starptautisko valūtu ietekmei uz ienākumu atšķirībām un valūtas kursa transmisiju, kā arī valūtas kursa un pasaules preču cenu attiecībai. Turklāt turpinājās JVZM starptautiskā paplašināšana.

Fiskālajā jomā turpinājās valsts finanšu un to efektivitātes un ilgtspējas kontroles un analīzes rīku attīstīšana.

5.2. PĒTĪJUMU IZPLATĪŠANA: PUBLIKĀCIJAS UN KONFERENCES

Tāpat kā iepriekšējos gados ECB speciālistu pētījumi tika publicēti ECB pētījumu sērijā un speciālo pētījumu sērijā. 2009. gadā publicēti 156 pētījumi un 8 speciālie pētījumi. Kopumā 116 pētījumus izstrādāja ECB speciālisti patstāvīgi vai tie tapuši sadarbībā ar viņiem, daudzi veikti sadarbībā ar Eurosistēmas ekonomistiem, bet pārējos sarakstījuši viesi – konferenču un darbsemināru dalībnieki, kas

22 Pētījumu forumi ir formāli iekšēji kanāli ECB specifisku pētniecisko projektu pieredzes un rezultātu apmaiņai.

23 Pētījumu struktūras koordinē Eurosistēmas/ECBS pētnieku zinātniskās aktivitātes un palīdz izplatīt gūtos rezultātus. To darbā var iesaistīt arī ārējos pētniekus.

24 <http://www.paymenteconomics.org>.

darbojās pētnieciskajās struktūrās vai ilgāku laiku uzturējās ECB, lai pabeigtu kādu zinātnisko projektu. Atbilstoši pašlaik iedibinātajai praksei gaidāms, ka lielākā daļa pētījumu tiks publicēta vadošajos recenzētajos akadēmiskajos žurnālos. 2009. gadā ECB speciālisti akadēmiskajos žurnālos publicēja 92 rakstus.

Research Bulletin ir regulārs ECB izdevums, kas plašai auditorijai piedāvā vispārēja rakstura pētījumus. 2009. gada marta numurā aplūkota banku sektora un kreditēšanas ietekme uz monetārās politikas transmisijas mehānismu, euro zonas ekonomiskās attīstības cikla iezīmes un globālās likviditātes kā kāpuma un krituma ciklu brīdinošā rādītāja izmantošana.

ECB organizēja vairākas konferences un darbseminārus par pētījumu tēmām vai piedalījās to rīkošanā. Konferences tika organizētas kopā ar Ekonomiskās politikas pētījumu centru (EPPC; *Centre for Economic Policy Research*; CEPR), SNB un citām Eurosistēmas un ārpus tās esošajām centrālajām bankām. Turklāt daudz darbsemināru un semināru notika, lai publiskotu pētījumus ECB. Tāpat kā iepriekšējos gados vairākums konferenču un darbsemināru bija saistīts ar specifiskajām prioritārajām pētījumu jomām; šo pasākumu programmas un tajos sniegtie ziņojumi pieejami ECB interneta lapā.

Konferencēs un darbsemināros tika aplūkots plašs tematu loks. Trijos no tiem liela uzmanība tika pievērsta finanšu stabilitātes un monetārās politikas sakarībām, t.sk. vienu organizēja kopā ar SNB un otru – sadarbībā ar FPC. Divās papildu konferencēs tika aplūkoti dažādi naudas tirgus un neliela apjoma maksājumu tirgu darbības aspekti. Kopā ar Kanādas Banku 2009. gada jūnijā tika rīkota valūtas kursam veltīta konference. Visbeidzot, decembrī notika ECB/EPPC konference par darba tirgus jautājumiem. Federālo Rezervju sistēmas Valde un ECB, gatavojoties aktualizēt Monetārās ekonomikas rokasgrāmatas (*Handbook of Monetary Economics*) izdevumu, oktobrī organizēja divas konferences – vienu Vašingtonā un otru Frankfurtē.

Semināru sēriju organizēšana kļuva par pētījumu rezultātu izplatīšanas atzītu papildu mehānismu. Divas semināru sērijas – *Joint Lunchtime Seminars* (Kopīgie pusdienlaiku semināri), kas tika organizēti kopā ar *Deutsche Bundesbank* un Finanšu studiju centru (FSC), un *Invited Speaker Seminars* (Pieaicināto referentu semināri) – bija īpaši nozīmīgas. Abās sērijās katru nedēļu notiek semināri, pieaicinot ārējos pētniekus jaunāko darbu prezentēšanai ECB. Papildus šīm divām sērijām ECB organizē arī *ad hoc* zinātniskos seminārus.

6. CITI UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES

6.1. MONETĀRĀS FINANSĒŠANAS UN PRIVILEĢĒTĀS PIEKĻUVES AIZLIEGUMA IEVĒROŠANA

Saskaņā ar Līguma 271. panta d) punktu ECB uzticēts uzdevums uzraudzīt, kā 27 ES NCB un ECB ievēro Līguma 123. un 124. pantā, kā arī Padomes Regulās (EK) Nr. 3603/93 un Nr. 3604/93 noteiktos aizliegumus. 123. pants aizliedz ECB un NCB nodrošināt konta pārtēriņa vai jebkāda cita veida kredīta iespējas valdībām un Kopienas institūcijām vai struktūrām, kā arī tieši iegādāties no tām parāda instrumentus. 124. pants aizliedz jebkurus pasākumus (ja vien to pamatā nav piesardzības apsvērumu), kuri nodrošina valdībām un ES institūcijām vai struktūrām privileģētu piekļuvi finanšu institūcijām. Vienlaikus ar Padomi minēto nosacījumu ievērošanu dalībvalstīs uzrauga Eiropas Komisija.

ECB uzrauga arī ES centrālo banku veiktās tādu parāda instrumentu iegādes otrreizējā tirgū, kurus izlaiž iekšzemes valsts sektors, citu dalībvalstu valsts sektors un Kopienas institūcijas un struktūras. Saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 3603/93 apsvērumu daļu valsts sektora parāda instrumentu iegādi otrreizējā tirgū nedrīkst izmantot, lai apietu Līguma 123. pantā noteikto mērķi. Šādas iegādes nedrīkst kļūt par valsts sektora netiešas monetārās finansēšanas veidu.

Par 2009. gadu veiktais uzraudzības pasākums liecina, ka pārskata periodā Līguma 123. panta un 124. panta un ar tiem saistītās Padomes Regulu prasības kopumā ievērotas.

6.2. PADOMDEVĒJA FUNKCIJAS

Saskaņā ar Līguma 127. panta 4. punktu ar ECB jākonsultējas par katru ierosināto ES vai nacionālo tiesību aktu, kas ir ECB kompetencē.²⁵ Visi ECB atzinumi tiek publicēti ECB interneta lapā. ECB atzinumus par ierosinātajiem ES tiesību aktiem publicē arī ES Oficiālajā Vēstnesī.

ECB 2009. gadā pieņēma 100 atzinumu – 11, atbildot uz ES iestāžu ierosinātajām konsultācijām,

un 89 sakarā ar valstu iestāžu ierosinātajām konsultācijām (2008. gadā – 92 konsultācijas). Šā gada pārskata pielikumā pievienots 2009. gadā un 2010. gada sākumā pieņemto atzinumu saraksts.

Īpaši svarīgi ir šādi divi ECB atzinumi, kas sniegti pēc ES Padomes pieprasījuma. Tie attiecas uz tiesību aktu kopumu par Eiropas finanšu uzraudzības reformu, īstenojot Larosjēra grupas rekomendācijas.

Šā tiesību aktu kopuma ietvaros Eiropas Komisija apstiprināja regulas priekšlikumu par Kopienas finanšu sistēmas piesardzīgu makrouzraudzību un Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas (ESRK) izveidi un Padomes lēmuma priekšlikumu, ar kuru ECB uztic konkrētus uzdevumus saistībā ar ESRK darbību. Atzinumā par šiem priekšlikumiem²⁶ ECB izteica vispārēju atbalstu ierosinātajam ESRK tiesiskajam regulējumam un norādīja, ka ir gatava nodrošināt ESRK sekretariāta funkcijas izpildi un sniegt analītisku, statistisku, administratīvu un loģistikas atbalstu, pamatojoties uz NCB un uzraugu tehniskajiem padomiem. Kā minēts atzinumā, ECB un ECBS iesaistīšanās ESRK darbā nemainīs Līguma 127. panta 1. punktā noteikto ECBS primāro mērķi (saglabāt cenu stabilitāti). Atzinumā ECB arī izsaka atbalstu Komisijas pozīcijai vairākos jautājumos, t.sk. riska brīdinājumu un rekomendāciju izplatīšanas un tai sekojošās izpildes procedūrai, ESRK Rīcības komitejas sastāvam, līdzīgas procedūras apstiprināšanai ESRK priekšsēdētāja un vicepriekšsēdētāja ievēlēšanai, ECB prezidenta un viceprezidenta kā balsstiesīgu locekļu līdzdalībai ESRK Valdes darbā, kā arī jautājumā par ārpus euro zonas esošo valstu uzaicināšanu piedalīties atsevišķās ESRK un tehniskās komitejas sanāsmēs (sīkāku informāciju par ESRK sk. 8. ielikumā).

Otra šā tiesību aktu kopuma daļa attiecas uz Komisijas priekšlikumiem regulām, ar kurām

²⁵ Saskaņā ar Protokolu par atsevišķiem nosacījumiem Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotajai Karalistei pienākums konsultēties neatliecas uz Apvienoto Karalisti (OV C 115, 09.05.2008., 284. lpp.).

²⁶ CON/2009/88.

izveido trīs jaunas mikrolīmeņa Eiropas uzraudzības iestādes (EUI) – Eiropas Banku iestādi (*European Banking Authority*), Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju iestādi (*European Insurance and Occupational Pensions Authority*) un Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādi (*European Securities and Markets Authority*). Atzinumā par šiem priekšlikumiem²⁷ ECB pozitīvi novērtēja ierosināto institucionālo sistēmu un plānoto vienoto Eiropas noteikumu krājumu visām finanšu iestādēm. ECB puda stingru atbalstu EUI un ESRK sadarbības efektīvajai institucionālajai sistēmai un ESRK iesaistīšanai jaunajā mikrouzraudzības institucionālajā struktūrā. ECB ierosināja dažus grozījumus, lai likvidētu jebkādas šķēršļus raitai informācijas apmaiņai starp ESRK un Eiropas Finanšu uzraugu sistēmu, kā arī lai tiktu nodrošināta ECB un, ja nepieciešams, arī ECBS NCB atbilstoša institucionāla iesaistīšana un dalība EUI un jaunizveidoto komiteju darbā. ECB arī secināja, ka gadījumos, kad saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem NCB ir kompetenta uzraudzības iestāde, šā uzdevuma izpilde nevar radīt aizliegtas monetārās finansēšanas gadījumu. Tā kā katras EUI finansējumā pārsvarā ir kompetentu nacionālo uzraudzības iestāžu obligātās iemaksas, šis secinājums attiecināms arī uz gadījumu, kad kāda NCB ar iemaksām veido EUI ieņēmumus, kas šādos apstākļos uzskatāms tikai par NCB pašas uzraudzības funkciju izpildes finansēšanu.

Pirms atzinumiem par minēto reformu ECB sniedza atzinumu²⁸ par priekšlikumu direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/48/EK un Direktīvu 2006/49/EK par bankām, kas saistītas ar centrālajām iestādēm, dažiem pašu kapitāla posteņiem, lieliem riska darījumiem, uzraudzības pasākumiem un krīzes pārvaldību. ECB atzinumā aicināja būt piesardzīgiem, kad, īstenojot monetāro politiku, tiek izstrādāti pasākumi starpbanku riska ierobežošanai, lai nodrošinātu, ka tie nepasliktina likviditātes raito plūsmu starpbanku tirgū. Turklāt ECB izskatīja dažādus jautājumus par Eiropas banku tiesību aktu ievērošanu, likviditātes pārvaldību, informācijas apmaiņu starp centrālajām bankām un uzraudzības iestādēm, uzraugu kolēģijām un Eiropas nacionālo uzraudzības

iestāžu mandātu finanšu stabilitātes jomā, kā arī ierosinājumus vērtspapīrošanas kapitāla prasībām un riska pārvaldībai.

ECB sniedza atzinumu²⁹ arī par priekšlikumu kredītreitingu aģentūru regulai. ECB atbalstīja regulas priekšlikumu, tomēr izteica vairākus detalizētus komentārus, t.sk. tādus, kas attiecas uz ECBS Statūtos Eurosistēmai definētajām esošajām tiesībām noteikt augstus kredīstandartus monetārās politikas operācijām atbilstošiem aktīviem un formulēt nosacījumus kredītreitingu izmantošanai centrālo banku operācijās. ECB arī izteica priekšlikumu ierosināto regulu neattiecināt uz NCB iekšējā kredītnovērtējuma sistēmu un norādīja, ka atbilstoši jārisina jautājums par ierosinātajā regulā paredzētā kredītreitingu aģentūru režīma un Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 14. jūnija Direktīvā 2006/48/EK, kas attiecas uz kredītiestāžu darbības sākšanu un veikšanu (pārstrādāta)³⁰, noteiktā ārējā kredītnovērtējuma iestāžu atzīšanas procesa savstarpējām sakarībām. ECB uzsvēra atbilstošu starpnieku lomu attiecībās starp kompetentām iestādēm un centrālajām bankām, kā arī izteica vairākas rekomendācijas Eiropas Vērtspapīru regulatoru komitejas ierosinātā centrālā repozītorija veidošanai. Jautājumā par kredītreitingu aģentūru licencēšanas un tiešas uzraudzības atbildību ECB atzīmēja, ka Eiropas Vērtspapīru regulatoru komitejas loma jāpārskata Larosjēra grupas rekomendāciju izpildes kontekstā.

2009. gadā ECB atsaucās uz rekordlielu valstu pārvaldes iestāžu konsultāciju lūgumu skaitu, kas lielākoties saistīts ar finanšu krīzi un paaugstinātu likumdevēju aktivitāti attiecībā uz finanšu tirgiem. Daži atzinumi tika sniegti par NCB svarīgiem jautājumiem, t.sk. grozījumiem Beļģijas, Bulgārijas, Īrijas, Latvijas, Lietuvas, Ungārijas, Polijas, Slovākijas un Spānijas NCB statūtos³¹. Daži no šiem atzinumiem bija saistīti

27 CON/2010/5.

28 CON/2009/17.

29 CON/2009/38.

30 OV L 177, 30.06.2006., 1. lpp.

31 CON/2009/4, CON/2009/90, CON/2009/13, CON/2009/89, CON/2009/53, CON/2009/26, CON/2009/40, CON/2009/83, CON/2009/44, CON/2009/67, CON/2009/75, CON/2009/85 un CON/2009/96.

ar peļņas sadales nosacījumiem,³² kuru sakarā ECB uzsvēra, ka dalībvalstu pienākums ir aizsargāt savu NCB institucionālo un finansiālo neatkarību. Kā atzīmēts atzinumā par grozījumiem *Lietuvos bankas* statūtos, šāda aizsardzība ir īpaši svarīga krīzes periodos un, lai gan iespējams, ka likumprojekta mērķis ir paaugstināt finanšu sistēmas stabilitāti un uzticību tai, atsevišķu akcionāru interesēs veiktas speciālas pārmaiņas nebūtu savienojamas ar Līgumu vai ECBS Statūtiem. Turklāt saistībā ar centrālo banku neatkarību ECB sniedza divus atzinumus par Itālijas nodokļu likumprojekta attiecināšanu uz *Banca d'Italia* zelta rezervēm.³³ ECB norādīja, ka likumprojekta normu dēļ *Banca d'Italia* finanšu resursi tiktu pārskaitīti valsts budžetā un ka jebkādam šādam pārskaitījumam peļņas sadales plāna vai citā līdzīgā veidā vajadzētu atbilst Līgumā noteiktajiem ierobežojumiem un īpaši 130. pantā noteiktajam centrālās bankas neatkarības principam un 123. panta 1. punktā paredzētajam monetārās finansēšanas aizliegumam.

Personāla jautājumos ECB sniedza atzinumus par rīkojuma projektu, kas attiecas uz *Deutsche Bundesbank* darbiniekiem³⁴, un par Īrijas un Latvijas likumprojektiem, kas piemērojami valsts iestāžu darbiniekiem, t.sk. arī NCB darbiniekiem³⁵. Līdzīgi iepriekš sniegtajiem atzinumiem ECB norādīja uz NCB autonomijas nozīmi, t.sk. paužot, ka NCB nedrīkst nonākt apstākļos, kad valdība var ietekmēt tās personāla politiku. Lai gan Īrijas un Latvijas gadījumā ECB atzina, ka ekonomiskie apstākļi ir ārkārtīgi smagi un nepieciešams stabilizēt valsts finanses, tā arī paziņoja, ka dalībvalstis nedrīkst pasliktināt NCB iespējas nodarbināt un saglabāt kvalificētus darbiniekus, kuri nepieciešami, lai NCB varētu neatkarīgi pildīt Līgumā un ECBS Statūtos tai noteiktos uzdevumus.

Maksājumu un norēķinu sistēmu jomā konsultācijas ar ECB notika par vairākiem likumprojektiem, kas attiecas arī uz maksājumu iestādēm, maksājumu un norēķinu sistēmu uzraudzību, prasībām klīringa pakalpojumu sniedzējiem un noteikumiem klīringa un norēķinu sistēmu operatoriem.³⁶ Somijas

likumprojekta, ar kuru groza vērtspapīru tirgus tiesību aktus³⁷, īpaši attiecībā uz ārvalstu klīringa iestāžu licencēšanu un operācijām, kontekstā ECB atsaucās uz izvietojuma politiku, kuras pamatā ir priekšnoteikums, ka Eurosistēmai jebkurā gadījumā jā saglabā pilnīga kontrole pār euro. Tāpēc gan no vispārējās politikas, gan sistēmiskā riska viedokļa Eurosistēma principiāli nevarētu pieņemt, ka ārpus euro zonas izvietotām infrastruktūrām ir potenciāls veidoties par svarīgām euro apstrādes infrastruktūrām. Savu nostāju izvietojuma politikas jautājumā ECB atkārtoti pauda pēc savas iniciatīvas sniegtajā atzinumā par Nīderlandes likumprojektu attiecībā uz klīringa un norēķinu iestāžu uzraudzību.³⁸

Banknošu jomā ECB sniedza konsultāciju par Čehijas Republikas likumprojektu, t.sk. par banknošu un monētu apgrozību. Savā atzinumā³⁹ ECB sniedza skaidrojumu attiecībā uz slēptajām maksām par skaidrās naudas pieņemšanu. ECB norādīja, ka banknotes un monētas, kas definētas kā "likumīgs maksāšanas līdzeklis", jāpieņem saskaņā ar to pilnu nominālvērtību kā samaksa par precēm un pakalpojumiem un ka maksas noteikšana par skaidrās naudas izmantošanu pasliktinātu tās stāvokli salīdzinājumā ar citiem maksāšanas līdzekļiem.

ECB konsultāciju lūdza Luksemburga par statistikas vākšanas tiesību aktiem, kā arī Rumānija par NCB lomu maksājumu bilances un finanšu kontu statistikas jomā⁴⁰ un Rumānijas oficiālās statistikas sistēmas organizāciju un darbību⁴¹. ECB norādīja, ka statistikas tiesiskajam pamatam vajadzētu izvirzīt oficiālās statistikas

32 CON/2009/4, CON/2009/26, CON/2009/53, CON/2009/83 un CON/2009/85.

33 CON/2009/59 un CON/2009/63.

34 CON/2009/45.

35 CON/2009/15 un CON/2009/47.

36 Sk., piemēram, CON/2009/9, CON/2009/21, CON/2009/27, CON/2009/36, CON/2009/40, CON/2009/43, CON/2009/46, CON/2009/55, CON/2009/75 un CON/2009/98.

37 CON/2009/66.

38 CON/2009/84.

39 CON/2009/52.

40 CON/2009/7.

41 CON/2009/42.

kvalitātes un pieejamības optimizācijas mērķi, vienlaikus saglabājot NCB neatkarību.

Tāpat kā 2008. gadā sakarā ar globālo finanšu krīzi ECB sniedza daudz atzinumu⁴² par ierosinātajiem nacionālajiem glābšanas pasākumiem saistībā ar valsts garantijām finanšu iestādēm, banku rekapitalizāciju, speciālu atbalstu noguldījumu garantiju plāniem un – īpaši 2. pusgadā – arī vērtību zaudējušo aktīvu plānu veidošanu (līdzīgi plāniem Vācijā un Īrijā⁴³). ECB secināja, ka piedāvātie jaunie plāni vai 2008. gadā ieviesto iepriekšējo plānu izvērsšana ļauj īstenot vienotu monetāro politiku un aizsargā NCB neatkarību. Turklāt tika atzīts, ka plāni atbilst monetārās finansēšanas aizliegumam īpaši visos tajos gadījumos, kad piedāvātie glābšanas pasākumi paredzēja attiecīgās NCB rīcību.

2009. gada beigās ar ECB notika konsultācijas par Beļģijas, Francijas un Ungārijas⁴⁴ likumprojektiem⁴⁵, kuros ietvertas nacionālo finanšu stabilitātes un/vai sistēmisko risku komiteju veidošanas normas. ECB norādīja, ka šādas komitejas varētu paaugstināt NCB un uzraudzības iestāžu spējas sniegt analītisko atbalstu ESRK. Vienlaikus ECB uzsvēra nepieciešamību veidot pareizu sadarbību un izvairīties no tā, ka šādām nacionālām komitejām tiek uzticēti uzdevumi un piešķirtas pilnvaras, kas varētu potenciāli būt pretrunā ar ESRK uzdevumiem un pilnvarām. Turklāt šo komiteju tiesiskajos ietvaros atbilstoši jāatspoguļo centrālo banku loma un tie nedrīkst ierobežot NCB prezidentu neatkarību vai nepamatoti ietekmēt viņu kā ESRK locekļu ieguldījuma kvalitāti un objektivitāti. Visbeidzot, domājot par makrouzraudzības pasākumu efektivitātes nodrošināšanas nozīmi ES līmenī, ECB secināja, ka būtiski nosargāt ESRK spēju neatkarīgi veikt tai noteiktos uzdevumus un garantēt autoritatīvu un efektīvu kanālu ESRK izteikto brīdinājumu un rekomendāciju izplatīšanai.

Sākot ar 2008. gadu, pārskatā tiek iekļauta informācija par skaidriem un nopietniem gadījumiem, kad netiek izpildīta prasība konsultēties ar ECB par nacionālo un ES tiesību aktu projektiem. Ar vārdu "skaidri" ECB saprot

gadījumus, kad nerodas tiesiskas šaubas par to, ka ar ECB bija nepieciešams konsultēties, bet vārds "nopietni" attiecināts uz gadījumiem, 1) kad, ja konsultācijas būtu notikušas, ECB būtu sniegusi svarīgus kritiskus komentārus par ierosinātā tiesiskā akta saturu vai 2) ar vispārēju nozīmi ECBS.

2009. gadā ECB reģistrēja 12 gadījumu, kad netika lūgtas konsultācijas par valstu ierosinātiem tiesību aktiem, t.sk. divi gadījumi, kad ECB sniedza atzinumu pēc savas iniciatīvas. No minētajiem 12 gadījumiem par skaidriem un nopietniem konsultāciju saistību neizpildes gadījumiem uzskatīja 11 gadījumus.

Vispirms ECB nolēma sniegt atzinumu pēc savas iniciatīvas par ierosinātajiem Īrijas ārkārtas finanšu pasākumiem, kurus paredzēja 2009. gada Valsts interešu likumprojekts⁴⁶, jo šim likumprojektam bija tieša ietekme uz *Central Bank and Financial Services Authority of Ireland*, kā arī tas radīja nopietnas bažas par centrālās bankas neatkarību, īpaši personāla neatkarību, kas ECBS ir vispārējas nozīmes jautājums.

Otrais atzinums pēc ECB iniciatīvas attiecās uz Nīderlandes likumprojektu par klīringa un norēķinu iestāžu piesardzīgas uzraudzības ieviešanu. ECB jau 2007. gadā bija sniegusi konsultāciju par iepriekšējo likumprojektu, kurā gan nebija ietvertas normas attiecībā uz citā valstī dibinātām klīringa un norēķinu iestādēm. Tā kā jaunās normas bija būtiskas un attiecās arī

42 CON/2009/2, CON/2009/3, CON/2009/6, CON/2009/10, CON/2009/11, CON/2009/12, CON/2009/16, CON/2009/18, CON/2009/19, CON/2009/20, CON/2009/22, CON/2009/24, CON/2009/25, CON/2009/26, CON/2009/28, CON/2009/29, CON/2009/30, CON/2009/31, CON/2009/32, CON/2009/34, CON/2009/39, CON/2009/48, CON/2009/49, CON/2009/51, CON/2009/53, CON/2009/54, CON/2009/56, CON/2009/58, CON/2009/62, CON/2009/65, CON/2009/68, CON/2009/73, CON/2009/78, CON/2009/79, CON/2009/82, CON/2009/83, CON/2009/86, CON/2009/92, CON/2009/93 un CON/2009/99.

43 CON/2009/54 un CON/2009/68.

44 Atzinumā par Ungārijas ierosināto likumprojektu (CON/2010/10) ECB atgādināja Ungārijas varas iestādēm, ka ar ECB jākonsultējas atbilstošā tiesību akta izstrādes posmā, lai dotu ECB pietiekami daudz laika likumprojekta tiesisko normu izpētei un atzinuma sagatavošanai, tādējādi ļaujot attiecīgajām nacionālajām iestādēm apsvērt ECB atzinumu pirms normu apstiprināšanas.

45 CON/2010/7, CON/2010/3 un CON/2010/10.

46 CON/2009/15.

uz jau minēto ECB izvietojuma politiku, ECB nolēma sniegt atzinumu pēc savas iniciatīvas.

Ungārijas likumprojekts par maksājumu pakalpojumu sniedzējiem un maksājumu pakalpojumiem galvenokārt attiecās uz Direktīvas 2007/64/EK ieviešanu. Tomēr tas arī ietvēra normas, kas īpaši skāra *Magyar Nemzeti Bank* un centrālās bankas neatkarības principu un tādējādi bija ar vispārēju nozīmi ECBS. Lai gan ar ECB konsultācijas nenotika, sagatavošanas procesā likumprojekta normas, par kurām bija gaidāmi kritiski ECB komentāri, tika mainītas. Citā Ungārijas gadījumā likumprojekts, kas attiecās arī uz *Magyar Nemzeti Bank* uzdevumiem, Ungārijas Finanšu uzraudzības iestādes struktūru un juridisko statusu, kā arī Finanšu stabilitātes padomes izveidošanu, tika iesniegts apspriešanai, bet stājās spēkā, pirms ECB radās iespēja atbildēt uz konsultācijas pieteikumu.⁴⁷

ECB netika lūgta konsultācija par Slovērijas likumprojektu naudas jautājumos un arī par kredītiestādēm uz noteiktu laiku ieviešanu aizliegumu noteikt jebkādu maksu vai līdzīgus pasākumus skaidrās naudas noguldījumiem. Tā kā likumprojekts rada problēmas attiecībā uz euro monētām euro ieviešanas kontekstā, tas ir ECBS vispārējas nozīmes jautājums.

Visbeidzot, attiecībā uz glābšanas pasākumiem, kurus dalībvalstis veica finanšu tirgus krīzes apstākļos, ECB konsultāciju nelūdza sešu valstu – Beļģijas, Somijas, Latvijas, Zviedrijas, Ungārijas un Grieķijas – pārvaldes iestādes. ECB uzskata, ka ar krīzi saistītiem tiesību aktiem ir vispārēja nozīme ECBS. Tomēr ECB konsultācijas tika lūgtas vairākumā glābšanas pasākumu gadījumu, tāpēc prasības konsultēties ar ECB neizpilde attiecas uz samērā mazu gadījumu skaitu, kas pārsvārā bija saistīti ar tiesību aktiem, ar kuriem maina vai paplašina pasākumus, par kuriem ECB konsultācijas jau bija saņemtas iepriekš.

6.3. EIROPAS SAVIENĪBAS AIZŅĒMUMA UN AIZDEVUMA OPERĀCIJU ADMINISTRĒŠANA

Saskaņā ar ECBS Statūtu 21.2. pantu kopā ar Padomes 2002. gada 18. februāra Regulas (EK) Nr. 332/2002, kas pēdējo reizi grozīta ar Padomes 2009. gada 18. maija Regulu (EK) Nr. 431/2009, 9. pantu vidēja termiņa finansiālās palīdzības mehānisma ietvaros atbilstoši 2003. gada 7. novembra Lēmumam ECB/2003/14, kas grozīts ar 2009. gada 19. jūnija Lēmumu ECB/2009/17, ECB joprojām ir atbildīga par ES aizņēmuma un aizdevuma operāciju administrēšanu. 2009. gadā ECB ES vārdā piecās maksājumu kārtās saņēma aizdevumu un pamatsummas pārskaitīja kredītņēmējām valstīm (Rumānijai, Ungārijai un Latvijai). Diviem aizdevumiem pienāca procentu maksāšanas laiks, un ar tiem ECB rīkojās atbilstošā kārtībā. ES aizdevuma operāciju apjoma kopējais atlikums vidēja termiņa finansiālās palīdzības mehānisma ietvaros 2009. gada 31. decembrī bija 9.2 mljrd. euro.

6.4. EUROSISTĒMAS REZERVJU PĀRVALDĪŠANAS PAKALPOJUMI

2005. gadā izveidotās Eurosistēmas klientu euro denominēto rezerves aktīvu pārvaldīšanas sistēmas ietvaros 2009. gadā joprojām tika piedāvāts daudzpusīgs pakalpojumu klāsts. Atsevišķas Eurosistēmas centrālās bankas (Eurosistēmas pakalpojumu sniedzējas) piedāvā ārpus euro zonas esošajām centrālajām bankām, monetārajām iestādēm un valdības aģentūrām, kā arī starptautiskajām organizācijām pilnu pakalpojumu kopumu, kas pamatojas uz saskaņotiem noteikumiem un nosacījumiem atbilstoši vispārējiem tirgus standartiem. ECB veic kopējās koordinācijas funkciju, nodrošinot sistēmas raitu darbību. 2009. gadā saglabājās stabils to klientu skaits, kuriem bija darījuma attiecības ar

47 Sk. CON/2010/10 un 44. zemspvītras piezīmi iepriekš.

Eurosistēmu. Attiecībā uz pašiem pakalpojumiem novērots klientu kopējo naudas līdzekļu un vērtspapīru turējumu būtisks pieaugums, īpaši 2. pusgadā, un to galvenokārt noteica sistēmā principā iekļautie euro denominētie noguldījumi ar noteiktu termiņu. Uzlabotā sistēma atspoguļota Pamatnostādnē ECB/2006/4 ar grozījumiem 2009. gada 28. maijā (ECB/2009/11).

ECB jaunās telpas: vecā Tīrgus halle ar jauno konferenču centru pa kreisi (simulācija).

3. NODAĻA

**FINANŠU
STABILITĀTE UN
INTEGRĀCIJA**

I. FINANŠU STABILITĀTE

ECBS veicina kompetento nacionālo iestāžu īstenotās ar atbildīgu kredītiestāžu uzraudzību un finanšu sistēmas stabilitāti saistītās politikas raitu izpildi. Tā piedāvā šīm iestādēm un Eiropas Komisijai arī konsultācijas par Kopienas tiesību aktu darbību un to īstenošanu šajās jomās.

I.1. FINANŠU STABILITĀTES UZRAUDZĪBA

Sadarbojoties ar ECBS Banku uzraudzības komiteju (BSC), ECB mērķis ir nosargāt finanšu sistēmas stabilitāti.¹ Pamatdarbības jomas ir finanšu stabilitātes risku uzraudzība un finanšu sistēmas šoku absorbēšanas spēju novērtēšana. Lielākā uzmanība tiek pievērsta bankām, jo tās joprojām ir nozīmīgākie līdzekļu starpnieki. Vienlaikus, pieaugot finanšu tirgu un citu finanšu iestāžu nozīmei un to saiknēm ar bankām, ECBS uzraudzība aptver arī šo finanšu sistēmas komponentu vājās puses.

Turpmāka makrofinansialās vides pasliktināšanās 2009. gada sākumā un vājāka attīstības perspektīva pastiprināja spriedzi euro zonas finanšu sistēmā. Šajā periodā lielā nenoteiktība par kredītēšanas cikla lejupslīdes dziļumu un sliktākas banku peļņas prognozes negatīvi ietekmēja investoru ticību banku un citu finanšu iestāžu elastībai. Tomēr kopš 2008. gada nogales visā pasaulē valdību un centrālo banku veikto ārkārtas korektīvo pasākumu rezultātā sistēmiskie riski vājinājās, un tas savukārt veicināja nozīmīgu finanšu tirgu atveseļošanu, par ko liecināja vairākuma aktīvu grupu riska prēmiju sarukums. Finanšu tirgu atveseļošanu vēl vairāk ietekmēja kopš 2009. gada 2. pusgada vērojamās tautsaimniecības atjaunošas pazīmes. Kopumā šis norises labvēlīgi ietekmēja euro zonas finanšu stabilitātes perspektīvu jau kopš 2009. gada 2. ceturkšņa, lai gan, kā atzīmēts turpmāk, perspektīvas vērtējumam joprojām jābūt piesardzīgam.

Būtiskā finanšu tirgu atveseļošanās 2009. gadā radīja stimulu arī euro zonas lielo un sarežģīto banku grupu (LSBG) darbībai. Pēc smagajiem zaudējumiem 2008. gadā banku darbības rezultāti uzlabojās, kapitāla tirgus emisiju aktivitātes

atjaunotnei palīdzot bankām saglabāt samērā stabilus neto komisijas maksas ienākumus. Cits svarīgs ienākumu atjaunošanos veicinošs faktors bija neto procentu ienākuma kāpums, ko veicināja arī stāvāka ienesīguma līkne, euro zonas LSBG īstenotās apjomīgās valsts parāda instrumentu iegādes un lielākas kredītu procentu likmju starpības, neraugoties uz noguldījumu procentu likmju starpību. Turklāt vairākums LSBG turpināja centienus samazināt izmaksas un vienkāršot un mainīt darbības modeļus. Vienlaikus ienākumu kāpumu daļēji mazināja sliktu kredītu uzkrājumu veidošanas pieaugums, kas visās iestādēs bija būtisks un plašs. Euro zonas LSBG grupā peļņas atjaunošanās vienlaikus ar lēnāku aktīvu pieauguma tempu un kapitāla palielināšanos gan no valsts, gan privātajiem avotiem veicināja vidējo regulatīvo kapitāla rādītāju paaugstināšanos virs pirmskrīzes līmeņa. Taču zīmīgi, ka atšķirības starp spēcīgākajām un vājākajām bankām LSBG palielinājās.

Ārkārtas korigējošie pasākumi, kurus centrālās bankas un valdības īstenoja kopš 2008. gada beigām, veiksmīgi atjaunoja ticību euro zonas un pasaules finanšu sistēmai, paātrinot tās atveseļošanu. Euro zonas valdību veiktos pasākumus, izņemot izsniegtās noguldījumu apdrošināšanas garantijas, iedala trīs galvenajās grupās: 1) banku saistību garantijas, 2) kapitāla iepludināšana un 3) aktīvu atbalsta plāni. Kopumā no 2008. gada oktobra līdz 2009. gada novembrim euro zonas valstu valdības iekšzemes finanšu sistēmu atbalstam piešķīra aptuveni 2.4 mljrd. euro jeb 26% no euro zonas IKP. Kopējais ieviešanas temps bija lēns, tomēr dažādu pasākumu un valstu atšķirības bija būtiskas. Rekapitalizācijas pasākumi bija samērā plaši izplatīti, bet banku obligāciju faktiskās emisijas ar valdības garantijām veiktas

¹ Kopš 2004. gada beigām ECB reizi pusgadā publicē ziņojumu par euro zonas finanšu sistēmas stabilitāti *Financial Stability Review*. 2009. gadā tā publicēja arī tās gada pārskatu par ES banku sektora stabilitāti, kā arī *ad hoc* ziņojumus *Credit default swaps and counterparty risk* ("Kreditriskā mijmaiņas darījumi un darījuma partnera risks") un *EU banks' funding structures and policies* ("ES banku finansēšanas struktūras un politika"). 2010. gada janvārī tā publicēja ES banku sektora strukturālos rādītājus. Šajās publikācijās sniegti BSC veiktās banku sektora struktūras un stabilitātes uzraudzības galvenie konstatējumi. Tās pieejamas ECB interneta lapā.

daudz mazākā apjomā nekā valdību sniegtās garantijas. Tomēr saistību garantiju apjoms un izlietojums absolūtajos skaitļos bija daudz lielāks salīdzinājumā ar kapitāla iepludināšanu. Atsevišķas valstis izmantoja tikai aktīvu atbalsta pasākumus. Turklāt šķiet, ka dažas lielākās euro zonas bankas saņēmušas nozīmīgāko finanšu atbalsta pasākumu daļu. Trīs lielākās saņēmējinstādes absorbējušas aptuveni pusi no visai euro zonai katram pasākumu veidam sniegtā atbalsta. Triju lielāko katra atbalsta pasākumu veida saņēmēju aktīvi kopā veido 6–9% no euro zonas banku aktīviem.

Neraugoties uz euro zonas LSBG peļņas uzlabošanu 2009. gadā, euro zonas banku sistēmas stabilitātes perspektīvu apdraud būtiski riski. Pirmkārt, ilgstošā banku aizdevumu kvalitātes pasliktināšanās un slikto kredītu apjoma kāpuma perspektīva nozīmē, ka vēl kādu laiku saglabāsies lejupvērstis spiediens uz daudzu euro zonas banku neto peļņu. Turklāt ir pamats būt piesardzīgiem attiecībā uz banku pelnītspējas nesēnās atjaunošanās ilgtspēju, jo šķiet, ka, tirgus apstākļiem sākot normalizēties, banku investīciju aktivitātēm īpaši labvēlīgā vide ilgi nesaglabāsies. Vienlaikus neto procentu ienākumi ir jutīgi pret lēzenāku ienesīguma līkni.

Arī finanšu stabilitātes un fiskālās ilgtspējas perspektīvu savstarpējā atkarība, ko radīja valdības īstenotie pasākumi finanšu sektora atbalstam, fiskālās stimulēšanas pasākumi un vājā ekonomiskā aktivitāte, ir riska avots. Kopumā problēmas, kas var rasties euro zonas banku sektoram turpmākajā periodā, prasa būt piesardzīgiem attiecībā uz valsts atbalsta pārtraukšanas laiku. Īpaši valdības atbalsta izbeigšanas lēmumos rūpīgi jālīdzsvaro priekšlaicīgas un novēlotas atbalsta pārtraukšanas riski. Ja valdība pārtrauc atbalstu, pirms svarīgākās finanšu iestādes pienācīgi nostiprina savas pamatpozīcijas, dažām no tām negatīvi traucēkļi var viegli radīt ievainojamības risku, iespējams, izraisot pat finanšu sistēmas spriedzes atjaunošanos. Savukārt novēlotas atbalsta pārtraukšanas dēļ var rasties konkurētspējas kropļojumu risks, veidojoties morālā kaitējuma riskiem, kas saistīti

ar aizsardzības samazināšanos, t.sk. pārmērīga riska uzņemšanās iespēju, un saasinoties valsts finanšu riskiem. Visbeidzot, dažām bankām, īpaši tām, kuras saņēmušas valsts atbalstu, var būt nepieciešami fundamentāli strukturālie pārkārtojumi, lai nostiprinātu to ilgtermiņa dzīvotspēju, kad šāds atbalsts vairs nebūs pieejams. Šādi strukturālie pārkārtojumi jau tiek veikti dažās euro zonas lielajās bankās.

Runājot par citām finanšu iestādēm, euro zonas apdrošināšanas sektorā 2009. gadā joprojām bija sarežģīta situācija. Finanšu darbības rezultāti arvien bija vāji, jo 2009. gada 1. pusgadā vidējais prēmiju kāpums bija niecīgs, un daži apdrošinātāji turpināja ziņot par lielu reģistrēto prēmiju sarukumu. Ieilgusī nenoteiktība kapitāla vērtspapīru un kredītu tirgos samazināja dzīvības apdrošināšanas produktu, īpaši ar apdrošināšanas kompānijas daļām saistīto produktu, kad ieguldījuma risks attiecas uz polises ņēmēju, pieprasījumu un noteica mazākas reģistrētās prēmijas. Savukārt ieguldījumu ienākumus pozitīvi ietekmēja kapitāla tirgus situācijas uzlabošanās kopš 2009. gada marta vidus, un 2009. gada 1. pusgadā tie vidēji pārsniedza iepriekšējā gada līmeni. Taču ar ieguldījumu ienākumu kāpumu vien nevarēja novērst vispārējo pelnītspējas lejupslīdi. Tomēr 2009. gada 1. pusgadā apdrošinātāju kapitāla pozīcijas uzlabojās daļēji saistībā ar kapitāla tirgus pavērsienu, kas kompensēja 2008. gadā nerealizēto zaudējumu daļu. Lai gan daži apdrošinātāju darbības riski, īpaši ar ieguldījumiem saistītie riski, nedaudz mazinājušies, tomēr citi riski, īpaši ar mazu valdības obligāciju ienesīgumu un sliktu ekonomisko vidi saistītie riski, turpmāk saglabāsies. Neraugoties uz šo risku perspektīvu, pieejamā informācija par euro zonas apdrošinātāju maksātspēju liecina, ka tiem vidēji saglabājas nepieciešamā šoku absorbēšanas kapacitāte.

Pēc nodrošinājuma fondu sektora vispārējiem zaudējumiem gandrīz visās ieguldījumu stratēģijās 2008. gadā ieguldījumu ienākumu stabilitāte 2009. gadā liecināja, ka būtiska 2008. gadā ciesto zaudējumu daļa ir kompensēta.

Turklāt šķiet, ka likviditātes finansēšanas spiediens un ar to saistītais aktīvu piespiedu pārdošanas risks nodrošinājuma fondu sektorā mazinājies. Spēcīgi ieguldījumu vidējie rezultāti veicināja pakāpenisku ieguldījumu aizplūdes tendences maiņu, un aizplūde 2009. gada 2. un 3. ceturksnī saruka salīdzinājumā ar 1. ceturksni. Arī atsevišķi provizoriskie dati liecina, ka 2009. gada 3. ceturksnī varētu iezīmēties sektora mēroga ieguldījumu aizplūdes beigas. Finanšu tirgu atveseļošanās rezultātā aizņemto līdzekļu apjoms palielinājies, tomēr audzis no ļoti zema līmeņa un 2009. gada beigās, šķiet, joprojām bija mazāks nekā 2007. gada beigās.

1.2. FINANŠU STABILITĀTI VEICINOŠI PASĀKUMI

2008. gada decembrī Ekonomikas un finanšu komiteja (EFK) uzdeva augsta līmeņa darba grupai pārrobežu finanšu stabilitātes mehānisma jautājumos, kurā darbojas arī ECB, noteikt jaunāko ES finanšu stabilitātes veicināšanas norišu mācības. 2009. gada jūlijā publicētajā grupas ziņojumā sniegti vairāki ieteikumi ES politikas koordinēšanai, fiskālo izmaksu sadalījumam, kā arī piederības un mītnes valstu varas iestāžu sadarbībai krīzes situācijās.² Turklāt Eiropas Komisija ierosināja sniegt pārskatus un izteica priekšlikumus par uzlabojumiem ES tiesību aktos banku uzraudzības, banku grūtību risināšanas režīmu un noguldījumu garantiju plānu jomā.

2009. gada augustā ECB deva ieguldījumu Eiropas Komisijas publiskajās konsultācijās, lai pārskatītu Direktīvu 94/19/EK par noguldījumu garantiju sistēmām. Eurosistēmas nostājas pamatā ir divi galvenie principi. Pirmkārt, noguldījumu garantiju sistēmas ir svarīga drošības pasākumu kopuma daļa, un tāpēc jānostiprina to loma finanšu stabilitātes un sabiedrības uzticības finanšu sistēmai veicināšanā. Otrkārt, tām ir noteikta nozīme vienota finanšu pakalpojumu tirgus izveidē, t.sk. vienlīdzīgu darbības nosacījumu nodrošināšanā starptautiski aktīvām bankām, kas prasa šādu sistēmu darbības augstāku saskaņošanas līmeni ES.

2009. gada 20. oktobrī ECOFIN pieņēma vispārējus secinājumus³ par ES mehānismu nostiprināšanu, lai nodrošinātu finanšu stabilitāti un krīzes vadību iespējamās finanšu krīzes gadījumā nākotnē. Tā arī apstiprināja plānu, kas nosaka prioritātes ES finanšu uzraudzības, stabilitātes un regulējuma tālākai pilnveidošanai. Šīs prioritātes ietver darbu pie: 1) uzraudzības struktūras, 2) krīžu novēršanas, vadības un struktūras, 3) regulatīvās bāzes un 4) finanšu tirgu integrācijas veicināšanas. ECOFIN arī lūdza EFK apsvērt praktisku pasākumu sagatavošanu, lai ES mērogā uzlabotu pārrobežu krīzes novēršanas, vadības un risinājuma politikas saskaņošanu, turpināt darbu pie *ex ante* un *ex post* slodzes sadales vienošanos pozitīvo un negatīvo pušu izpētes, kā arī pie iespējamiem principiem, kritērijiem un procedūrām, kas izmantojamas krīzes situācijā, ja kļūst nepieciešams valdības atbalsts.

2009. gada 2. decembrī ECOFIN atsauca uz šiem vispārējiem secinājumiem un tādejādi atzina Eiropas Komisijas veikto sagatavošanas analīzi komunikācijai par ES pārrobežu krīzes vadības mehānismu banku sektorā, kas aptver trīs galvenās jomas – agru iejaukšanos, banku grūtību risinājumus un maksātspējas procedūras. ECOFIN arī piekrita vairākiem virzieniem, kuros Komisija turpmāk darbosies šajās trijās jomās, un novērtēja jau veiktos sagatavošanas darbus saistībā ar sadarbību un labāku gatavību *ex post* slodzes sadalei, ja nepieciešams. Tā aicināja Eiropas Komisiju, Finanšu pakalpojumu komiteju un EFK 2010. gada 1. pusgadā iesniegt konkrētus priekšlikumus par šiem jautājumiem.⁴

2 Pieejams ES Padomes interneta lapā (<http://www.consilium.europa.eu>).

3 Pieejams ES Padomes interneta lapā (<http://www.consilium.europa.eu>).

4 ECOFIN 2009. gada 2. decembra sanāksmes secinājumi pieejami ES Padomes interneta lapā (<http://www.consilium.europa.eu>).

2. FINANŠU REGULĒŠANA UN UZRAUDZĪBA

2.1. VISPĀRĒJIE JAUTĀJUMI

Pēc finanšu krīzes padziļināšanās 2008. gada rudenī 2009. gadā tika veikti konkrēti pasākumi, lai noskaidrotu, kādi institucionālās uzraudzības sistēmas uzlabojumi būtu veicami. ES līmenī 2009. gada februārī publicētajā Larosjēra grupas ziņojumā tika izteikti ES finanšu uzraudzības kārtības uzlabojumu priekšlikumi. Pamatojoties uz šo ziņojumu, Eiropas Komisija 2009. gada maijā publicēja paziņojumu par Eiropas finanšu uzraudzību, kurā izklāstīja ierosinātos ES uzraudzības kārtības pilnveidošanas pasākumus. 2009. gada 9. jūnijā tos kopumā atbalstīja ECOFIN un 18. un 19. jūnijā – Eiropadome. Eiropas Komisija 23. septembrī publicēja tiesību aktu projektu priekšlikumus⁵ par jaunas institucionālās uzraudzības sistēmas izveidi ES, ko veidos šādi divi pīlāri.⁶

Pirmkārt, jāizveido Eiropas Sistēmisko risku kolēģija (ESRK). Saskaņā ar Komisijas ierosinātajiem tiesību aktiem ESRK būs atbildīga par finanšu sistēmas makrouzraudzību ES, tādējādi palīdzot novērst vai mazināt sistēmiskos riskus finanšu sistēmā (sīkāku informāciju sk. 8. ielikumā).

Otrkārt, tiks izveidota Eiropas Finanšu uzraugu sistēma (ESFS). Saskaņā ar Komisijas priekšlikumiem ESFS būs integrēts tīkls, kas ietvers nacionālās finanšu uzraudzības iestādes un trīs jaunas Eiropas uzraudzības iestādes (EUI) – Eiropas Banku iestādi (*European Banking Authority*; EBA), Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādi (*European Securities and Markets Authority*; ESMA) un Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju iestādi (*European Insurance and Occupational Pensions Authority*; EIOPA). Tās tiks izveidotas, pārveidojot esošās uzraudzības komitejas (kuras tika radītas saistībā ar Lamfalusi finanšu regulēšanas un uzraudzības principu sistēmas 3. līmeni) par EUI. Šo triju EUI uzdevumi būs šādi: 1) veicināt augstas kvalitātes vienotu regulēšanas un uzraudzības standartu izveidi, īpaši izstrādājot tehnisko standartu projektus, kas kļūs juridiski saistoši, kad tos apstiprinās Eiropas Komisija; 2) veicināt ES tiesību aktu konsekventu piemērošanu, t.sk.

uzņemoties starpnieka lomu⁷ starp nacionālajām uzraudzības iestādēm, veicinot uzraudzības iestāžu kolēģiju saskaņotu darbību un atbilstoši rīkojoties ārkārtas situācijās; 3) cieši sadarboties ar ESRK; 4) veikt uzraudzības iestāžu salīdzinošās pārbaudes, lai nodrošinātu uzraudzības darba saskaņotus rezultātus; 5) uzraudzīt un novērtēt tirgus norises. Eiropas Komisija arī ierosināja veikt mērķtiecīgas pārmaiņas esošajos finanšu pakalpojumu tiesību aktos, lai nodrošinātu jauno uzraudzības iestāžu efektīvu darbību.⁸

Eiropas Komisijas ierosinājumus saistībā ar tiesību aktiem, par kuriem notika konsultācijas ar ECB⁹, būs jāapstiprina gan Eiropas Parlamentam, gan ES Padomei saskaņā ar kopīgas lēmumu pieņemšanas juridisko procedūru. 2009. gada 18. un 19. jūnija sanāksmē Eiropadome mudināja ECOFIN ātri pieņemt tiesību aktu priekšlikumus, lai 2010. gadā jaunās ES uzraudzības struktūras varētu pilnībā uzsākt darbību.

2009. gada 20. oktobrī ECOFIN kopumā panāca vienošanos saistībā ar diviem tiesību aktiem par ESRK. Pēc tam 2009. gada 2. decembrī ECOFIN vienojās par kompromisa priekšlikumu regulu projektiem par triju EUI izveidi, kurā ietverti arī vairāki noteikumi, kas ir svarīgi ESRK izveidei (piemēram, saistībā ar informācijas vākšanu no EUI). ES Padomes prezidentūra uzsāka sarunas ar Eiropas Parlamentu, lai 2010. gadā panāktu vienošanos.

- 5 Pieejami Eiropas Komisijas interneta lapā (<http://ec.europa.eu>).
- 6 Sīkāku informāciju saistībā ar priekšlikumu par jaunās uzraudzības sistēmas izveidi institucionālo ģenēzi sk. 4. nodaļā.
- 7 Šī starpniecība būs obligāta saskaņā ar ECOFIN vispārējās pieejas ierobežojumu. Pieeja paredz, ka EUI lēmumi nevar ietekmēt dalībvalstu fiskālos pienākumus.
- 8 Priekšlikums par Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu, ar ko groza Direktīvas 1998/26/EK, 2002/87/EK, 2003/6/EK, 2003/41/EK, 2003/71/EK, 2004/39/EK, 2004/109/EK, 2005/60/EK, 2006/48/EK, 2006/49/EK un 2009/65/EK attiecībā uz Eiropas Banku iestādes, Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju iestādes un Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādes pilnvarām.
- 9 Sk. ECB 2009. gada 26. oktobra atzinumu par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Kopienas finanšu sistēmas makrouzraudzību un Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas izveidošanu un par priekšlikumu Padomes lēmumam, ar kuru Eiropas Centrālajai bankai uztic konkrētus uzdevumus saistībā ar Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas darbību (CON/2009/88) un ECB 2010. gada 8. janvāra atzinumu par priekšlikumiem trim Eiropas Parlamenta un Padomes regulām, ar kurām izveido Eiropas Banku iestādi, Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju iestādi un Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādi (CON/2010/5).

EIROPAS SISTĒMISKO RISKU KOLĒĢIJAS IZVEIDE UN TĀS SAISTĪBA AR ECB

1. Makrouzraudzība un sistēmiskie riski

Daudzas centrālās bankas visā pasaulē piedalās finanšu sistēmas stabilitātes nodrošināšanā attiecīgajās administratīvajās teritorijās. ECBS veicina raitu kompetento iestāžu īstenotās ar kredītiestāžu uzraudzību un finanšu sistēmas stabilitāti saistītās politikas izpildi ES. Finanšu krīze skaidri parādījusi nepieciešamību pēc labākas sistēmiskā riska izpratnes un pārraudzības, īpaši attiecībā uz finanšu sistēmas savstarpēji atkarīgajām jomām, un atklājusi būtiskus trūkumus saistībā ar pieejamās informācijas efektīvu analīzi un izpratni par galvenajiem finanšu sistēmas vājiem punktiem.

Makrouzraudzība koncentrējas uz finanšu sistēmu kopumā atšķirībā no atsevišķu finanšu institūciju uzraudzības. Tādējādi makrouzraudzība ir ļoti cieši saistīta ar tādu sistēmisko risku jēdzienu, kurus izraisa finanšu institūciju kopīgās darbības tendences, to mijiedarbība un savstarpējā saikne starp finanšu sektoru un reālo tautsaimniecību.

2. ESRK uzdevumi

Saskaņā ar Eiropas Komisijas ierosinātajiem tiesību aktiem Eiropas Sistēmisko risku kolēģija (ESRK), jauna, neatkarīga iestāde, būs atbildīga par finanšu sistēmas makrouzraudzību ES. Tās uzdevumi būs šādi: 1) noteikt, apkopot un analizēt informāciju, kas ir svarīga tās misijas izpildei; 2) konstatēt sistēmiskos riskus un noteikt to svarīgumu; 3) brīdināt gadījumos, kad šādi sistēmiskie riski tiek uzskatīti par būtiskiem; 4) sniegt rekomendācijas par korektīviem pasākumiem saistībā ar konstatētajiem riskiem; 5) sekot turpmākajām norisēm pēc brīdinājumu izteikšanas un rekomendāciju sniegšanas.

Tiek gaidīts, ka, īstenojot savas pilnvaras, ESRK cieši sadarbosies ar Eiropas Finanšu uzraugu sistēmu (ESFS). Īpaši tā nodrošinās Eiropas uzraudzības iestādes (EUI) ar informāciju par sistēmiskajiem riskiem, kas tām nepieciešama savu uzdevumu izpildei. Savukārt EUI cieši jāsadarbojas ar ESRK, īpaši, sniedzot informāciju, kas nepieciešama ESRK uzdevumu izpildei, un nodrošinot atbilstošu atbildes rīcību saistībā ar tās brīdinājumiem un rekomendācijām. Norisināsies sadarbība arī starp ESRK un starptautiskajām institūcijām, piemēram, SVF un Finanšu stabilitātes padomi, kā arī ar atbilstošajām iestādēm ārpus ES jautājumos, kas saistīti ar makrouzraudzību.

3. ECB iesaistīšanās

Saskaņā ar Komisijas ierosinātajiem tiesību aktiem ECB uzticēts uzdevums nodrošināt ESRK sekretariāta funkcijas izpildi, tādējādi sniedzot ESRK analītisko, statistisko, administratīvo un loģistikas atbalstu. Atbilstoši tiesību akta projektam ESRK sekretariāta misija konkrēti būs ESRK sanāksmju sagatavošana, ESRK uzdevumu veikšanas atbalstam nepieciešamās informācijas savākšana un apstrāde, nepieciešamās analīzes sagatavošana, arī izmantojot NCB un uzraudzības iestāžu tehniskās konsultācijas, atbalsta sniegšana ESRK administratīvā līmenī tās starptautiskajā sadarbībā ar citām attiecīgajām struktūrām makrouzraudzības jautājumos, kā arī atbalsta sniegšana Valdes, Vadības komitejas un Konsultatīvās speciālistu komitejas darbā.

ESRK varēs izmantot NCB un uzraudzības iestāžu kompetenci, īpaši saistībā ar to daļību Konsultatīvajā speciālistu komitejā, kas tiks izveidota kā ESRK struktūras sastāvdaļa. Komiteja sniegs konsultācijas un palīdzību tehniskos jautājumos, kas saistīti ar ESRK darbu.

Atzinumā par šiem priekšlikumiem¹ ECB pauda vispārēju atbalstu ierosinātajam ESRK tiesiskajam regulējumam un norādīja uz gatavību atbalstīt ESRK un nodrošināt tās sekretariāta funkciju pildīšanu. Turklāt, tā kā ECB Ģenerālpadomes locekļi piedalīsies ESRK Valdes darbā, ESRK varēs izmantot visu ES centrālo banku makroekonomisko, finanšu un monetāro kompetenci. ECB un ECBS iesaistīšanās ESRK darbībā nemainīs Līguma 127. pantā noteikto ECBS galveno mērķi – nodrošināt cenu stabilitāti.

Lai atbalstītu ESRK darbu, ECB nodrošinās pietiekamus cilvēkresursus un finanšu līdzekļus, lai izpildītu tās uzdevumu nodrošināt sekretariātu. ECB arī palielinās pašreizējās finanšu stabilitātes risku uzraudzības un novērtēšanas spējas. ECB sniegs ESRK atbalstu arī jaunu analītisko instrumentu un metožu izstrādē un uzturēšanā sistēmisko risku identificēšanai un novērtēšanai un agrīnu brīdinājumu sniegšanai par riskiem.

1 Sīkāku informāciju par šo atzinumu (CON/2009/88) sk. 2. nodaļas 6.2. sadaļā.

2.2. BANKU DARBĪBA

G20 valstu vai valdību vadītāju galotņu tikšanās Londonā 2009. gada aprīlī bija robežšķirtne finanšu regulēšanas un uzraudzības jomā, jo tā atspoguļoja G20 valstu vadītāju apņemšanos nostiprināt regulatīvos standartus, tiklīdz būs nodrošināta tautsaimniecības atveseļošanās. Lai sasniegtu šo mērķi, G20 valstis vienojās par banku kapitāla drošības rezervju palielināšanu virs regulatīvo prasību noteiktā minimuma, lai uzlabotu kapitāla kvalitāti, un par rekomendāciju izstrādi procikliskuma¹⁰ mazināšanai. Turklāt tās vienojās ieviest uz risku nebalstītu kapitāla līmeni, lai ierobežotu aizņemtā kapitāla īpatsvaru, un globālu sistēmu, lai veicinātu lielākas likviditātes drošības rezerves. Visbeidzot, tās nolēma pilnveidot vērtspapīrošanas risku pārvaldību veicinošos stimulus.

Šajos apstākļos Bāzeles Banku uzraudzības komiteja (Bāzeles Komiteja), kurā ECB piedalās novērotāja statusā, pieņēma vērienīgu un visaptverošu plānu, lai turpmāk nostiprinātu banku regulēšanu un uzraudzību. 2009. gada jūlijā Komiteja publicēja Bāzeles II kapitāla pamatprincipu uzlabojumus.

Šie uzlabojumi attiecas uz augstākām kapitāla prasībām tirdzniecības portfeļa riska darījumiem un atkārtotai vērtspapīrošanai, kā arī likviditātes līnijām un kredītlīnijām, kas tiek nodrošinātas ārpusbilances struktūrām. Turklāt noteikti augstāki standarti attiecībā uz iekšējo analīzi un informācijas atklāšanu saistībā ar vērtspapīrošanas riska darījumiem un atalgojuma un risku pārvaldības praksi. Visbeidzot, 2009. gada decembrī Bāzeles Komiteja atbilstoši G20 valstu mandātam publicēja konsultāciju dokumentus par kapitāla kvalitātes uzlabošanu, ieviešot uz risku nebalstītu parāda rādītāju, kas papildina Bāzeles II pamatprincipus, kā arī likviditātes riska un preciklisku kapitāla drošības rezervju pamatprincipus.

Atbilstoši Bāzeles Komitejas veikumam Eiropas Komisija 2009. gada jūlijā pieņēma priekšlikumu par Kapitāla prasību direktīvas grozījumiem.¹¹ Par šo priekšlikumu notika

10 To definē kā sistēmas spēju pastiprināt ekonomiskās svārstības.

11 Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/48/EK un Direktīvu 2006/49/EK attiecībā uz kapitāla prasībām, kas piemērojamas tirdzniecības portfelim un atkārtotai vērtspapīrošanai, un atbildības politikas uzraudzības pārbaudi.

konsultācijas ar ECB, un 2009. gada 12. novembrī tika publicēts ECB atzinums.¹² Juridiskajā atzinumā ECB kopumā atbalstīja ierosinātos grozījumus un ieteica vēl vairāk saskaņot ierosinātās direktīvas prasības ar pārskatītajiem Bāzeles II tirgus risku pamatprincipiem, lai nodrošinātu godīgu starptautisko konkurenci šajā jomā. Turklāt ECB ieteica ietvert noteikumus par atbildības politiku Finanšu stabilitātes padomes izstrādātu norādījumu.¹³ Visbeidzot, ECB rekomendēja piemērot atbildības politikas noteikumus banku grupu līmenī, lai nodrošinātu konsekventu pieeju visiem ES banku darbiniekiem, kas uzņemas risku.

2.3. VĒRTSPAPĪRI

Finanšu krīze radījusi bažas par kredītreitingu aģentūru sniegto reitingu uzticamību un caurredzamību, kā arī par potenciālajiem interešu konfliktiem, kas saistīti ar to darbību. Tāpēc 2009. gada aprīlī G20 valstis vienotās piemērot regulējošu pārraudzību un reģistrāciju arī kredītreitingu aģentūrām, lai nodrošinātu to atbildību Starptautiskās Vērtspapīru komisiju organizācijas Rīcības kodeksa pamatprincipiem kredītreitingu aģentūrām. ES līmenī Eiropas Parlaments un ES Padome 2009. gada 23. aprīlī apstiprināja Regulu par kredītreitingu aģentūrām¹⁴, kas nosaka, ka attiecīgās dalībvalsts kompetentajām iestādēm jāreģistrē un jāuzrauga visas reitingu aģentūras. Tā ievieš arī prasības attiecībā uz interešu konfliktu risināšanu, nodrošinot reitingu izmantotajiem reitingu kvalitāti un pieaugošu caurredzamību. ECB kopumā atzinīgi novērtēja Regulu 2009. gada aprīļa atzinumā¹⁵, vispārējā komentārā norādot, ka nepieciešama lielāka skaidrība par Regulas un tās regulatīvo mērķu precīzu jomu.

G20 valstis arī vienotās, ka nodrošinājuma fondi jāpakļauj obligātai reģistrācijai un informācijas atklāšanai. Šajā nolūkā Eiropas Komisija 2009. gada aprīlī izteica priekšlikumu direktīvai par alternatīvu ieguldījumu fondu pārvaldniekiem (AIFP), t.sk. par nodrošinājuma fondu pārvaldniekiem, kas paredz, ka AIFP, kuri

pārsniedz noteiktu apjomu, būtu jāsaņem atļauja, kā arī jānodrošina to nepārtraukta uzraudzība un atbildība šajā direktīvas priekšlikumā iekļauto regulējošo standartu kopumam. Tikai izpildot šos nosacījumus, AIFP varētu tirgot fondus profesionāliem ieguldītājiem ES. Atzinumā par direktīvas priekšlikumu¹⁶ ECB atbalstīja saskaņotas sistēmas izveidi, kas aptvertu visus ES esošos AIFP, tomēr uzsvēra globāli saskaņotas sistēmas izveides nozīmīgumu. Atzinumā arī ieteikts turpināt pielāgot dažus noteikumus, lai tie atspoguļotu direktīvas darbības jomā esošo fondu atšķirības. Turklāt ECB ierosināja, ka pēc ieviešanas pasākumu pieņemšanas jāturpina domāt par prasībām saistībā ar pārskatu sniegšanu kompetentajām iestādēm un aizņemto līdzekļu apjoma ierobežojumiem, kas ņemtu vērā šo fondu kopējo riska profilu, vienlaikus pārsmērīgi nemazinot to ieguldījumu elastību.

2.4. GRĀMATVEDĪBA

Svarīgākās norises grāmatvedības jomā 2009. gadā bija saistītas ar grāmatvedības standartu starptautisko konvergenci un uzlabojumiem, lai novērstu trūkumus, kas tika konstatēti, sākoties finanšu krīzei. Šajās jomās tika veikti pasākumi, kuru mērķis bija panākt būtisku progresu ceļā uz vienotu saskaņotu standartu kopumu.

Lai risinātu sakarā ar finanšu krīzi radušos ar finanšu pārskatu sniegšanu saistītos jautājumus,

12 Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 12. novembra atzinums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/48/EK un Direktīvu 2006/49/EK attiecībā uz kapitāla prasībām, kas piemērojamas tirdzniecības portfelim un atkārtotai pārvēršanai vērtspapīros, un attiecībā uz atbildības politikas uzraudzības pārbaudi (CON/2009/94).

13 Sk. dokumentu *Principles for Sound Compensation Practices* ("Stabilas atalgojuma prakses principi") un ar to saistīto dokumentu *Implementation Standards* ("Ieviešanas standarti"), Finanšu stabilitātes padome, 2009. gada aprīlis un septembris.

14 Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 16. septembra Regula (EK) Nr. 1060/2009 par kredītreitingu aģentūrām, OV L 302, 17.11.2009., 1. lpp.

15 Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 21. aprīļa atzinums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par kredītreitingu aģentūrām (CON/2009/38).

16 Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 16. oktobra atzinums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par alternatīvu ieguldījumu fondu pārvaldniekiem (CON/2009/81).

Starptautisko grāmatvedības standartu padome (SGSP) un ASV Finanšu grāmatvedības standartu padome (FASB) 2008. gada decembrī izveidoja Finanšu krīzes konsultatīvo grupu, kuras darbā 2009. gadā piedalījās ECB. Šī grupa sniegs abām padomēm ieteikumus par pasaules finanšu krīzes ietekmi uz standartu noteikšanu un pasaules regulatīvās vides potenciālajām pārmaiņām.

2009. gada aprīlī FASB veica grozījumus uzskaites noteikumos, kas piemērojami parāda vērtspapīru pastāvīgas vērtības samazināšanās gadījumā, pretēji starptautisko finanšu pārskatu sniegšanas standartiem (SFPS) nosakot, ka peļņas aprēķinā atzīstami tikai zaudējumi no vērtības samazināšanās saistībā ar kredītiem. Tas nozīmētu, ka ASV bankas un ES bankas atšķirīgi uzskaitītu zaudējumus no šiem vērtspapīriem savos neto ienākumos. ECB un Eiropas Komisija izteica bažas, ka šī atšķirīgā uzskaitē apdraud vienlīdzīgu nosacījumu principu, un aicināja SGSP līdz 2009. gada beigām atrisināt šo jautājumu.

2009. gada martā SGSP publicēja projektu par atzīšanas pārtraukšanu, kurā tika ierosināti 39. SGS un 7. SFPS grozījumi¹⁷, kuri būtiski ietekmētu *repo* darījumu uzskaiti. Ņemot vērā šā tirgus lielo nozīmi centrālajām bankām un banku nozarei, Eurosistēma norādīja, ka šie grozījumi varētu radīt jautājumus saistībā ar vienlīdzīgiem nosacījumiem attiecībā uz ES un ASV bankām un negatīvi ietekmēt banku darbības modeļus un *repo* darījumu Eiropas tirgu. Tāpēc SGSP tika aicināta pārvērtēt ierosinātos grozījumus attiecībā uz *repo* darījumiem.

Eurosistēma sniedza SGSP arī komentārus saistībā ar SGSP publiskoto projektu par finanšu instrumentu klasifikāciju un novērtēšanu. Eurosistēma izvirzīja vairākus jautājumus, t.sk. par nepieciešamību SGSP piešķirt lielāku nozīmi uzņēmuma darbības modelim, dot iespēju ārkārtas gadījumos pārklasificēt finanšu instrumentus un pastiprināt sadarbību ar FASB, lai nodrošinātu vienotu pieeju.

SGSP sniedza publiskai apspriešanai arī projektu par vērtības samazināšanos, lai īstenotu G20 valstu rekomendāciju, lai grāmatvedības standartu izstrādātāji pilnveidotu uzkrājumu sliktajiem parādiem atzīšanu grāmatvedības uzskaitē, ietverot plašāku pieejamo kredītinformāciju.

Vēl viena svarīga norise bija SGSP dialoga uzsākšana par finanšu pārskatu sniegšanas jautājumiem ar uzraudzības iestādēm un tirgus regulatoriem, t.sk. ECB, Finanšu stabilitātes padomes vadībā. Tā bija tieša reakcija uz G20 valstu aicinājumu SGSP uzlabot ieinteresēto pušu līdzdalību.

2009. gada aprīlī Bāzeles Komiteja izveidoja augsta līmeņa darba grupu darbam ar G20 valstu rekomendācijām grāmatvedības jomā. 2009. gada augustā šī grupa, kurā piedalās arī ECB, izstrādāja vadošos principus grāmatvedības standartu par finanšu instrumentiem pārskatīšanai, lai palīdzētu SGSP risināt jautājumus saistībā ar rezervju izveidi, novērtēšanu pēc patiesās vērtības un ar to saistītās informācijas atklāšanu.

17 Pieejami SGSP interneta lapā (<http://www.iasb.org>).

3. FINANŠU INTEGRĀCIJA

Eurosistēma piedalās Eiropas finanšu integrācijas uzlabošanā: 1) vairojot izpratni par finanšu integrāciju un to uzraugot, 2) stimulējot privātā sektora darbību, veicinot kolektīvo rīcību, 3) konsultējot par finanšu sistēmas un tiešās lēmumu pieņemšanas tiesisko un regulatīvo bāzi un 4) nodrošinot finanšu integrāciju veicinošus centrālo banku pakalpojumus.

IZPRATNES VAIROŠANA PAR FINANŠU INTEGRĀCIJU UN TĀS UZRAUDZĪBA

2009. gada aprīlī ECB publicēja trešo gada ziņojumu *Financial integration in Europe* ("Finanšu integrācija Eiropā"). Ziņojuma galvenais mērķis ir piedalīties Eiropas finanšu integrācijas uzlabošanā un vairojot sabiedrības izpratni par Eurosistēmas lomu šā procesa atbalstīšanā, informējot par situāciju integrācijā un tādējādi arī nodrošinot empīrisku bāzi turpmākiem finanšu integrācijas veicināšanas politikas pasākumiem. Ziņojumā vispirms novērtēts finanšu integrācijas stāvoklis, pamatojoties uz to rādītāju kopumu, ko reizi pusgadā publicē arī ECB interneta lapā. 2009. gadā šie rādītāji tika izstrādāti sīkāk, iekļaujot finanšu norišu rādītājus. Tālāk ziņojumā detalizētāk analizēti trīs jautājumi: 1) finanšu krīzes ietekme uz euro zonas finanšu integrāciju, 2) institucionālie ieguldītāji un finanšu integrācija un 3) mazo un vidējo uzņēmumu un jauninājumus izmantojošo uzņēmumu finansēšana Eiropā. Ziņojumu noslēdz pārskats par Eurosistēmas ieguldījumu, lai panāktu Eiropas finanšu tirgu ciešāku integrāciju un augstāku attīstības pakāpi.

ECB turpināja darboties Eiropas Kapitāla tirgu un finanšu integrācijas pētniecības tīklā, kas pulcina akadēmiskās aprindas, tirgus dalībniekus un politikas veidotājus, un to darīja sadarbībā ar Frankfurtes Universitātes Finanšu studiju centru. Tīkla 12. konference par tēmu *Learning from the crisis: Financial stability, macroeconomic policy and international institutions* ("Krīzes mācības: finanšu stabilitāte, makroekonomikas politika un starptautiskās institūcijas") 2009. gada 12. un 13. novembrī notika Romā Einaudi Ekonomikas un finanšu institūtā. Tāpat kā iepriekšējos gados, pētniecības tīkla ietvaros

ECB piešķir piecas *Lamfalussy Fellowships* stipendijas jauniem pētniekiem. Pašreizējās tīkla prioritātes ir: 1) finanšu sistēmas kā riska pārvaldītājas, riska sadalītājas un riska radītājas, 2) maza apjoma finanšu pakalpojumu integrācija un attīstība un jauninājumus izmantojošo uzņēmumu stimulēšana un 3) finanšu modernizācija un pārvaldība un Eiropas finanšu sistēmas integrācija pasaules kapitāla tirgos.

PRIVĀTĀ SEKTORA DARBĪBAS STIMULĒŠANA

Eurosistēma turpināja atbalstīt Vienotās euro maksājumu telpas (SEPA) iniciatīvu, kas ļauj visu dalībvalstu privātpersonām, sabiedrībām un valsts pārvaldes iestādēm veikt bezskaidrās naudas maksājumus euro no viena konta, izmantojot vienu maksājuma instrumentu paketi, tikpat vienkārši, efektīvi un droši, kā veicot iekšzemes maksājumus. SEPA tiešais debets veiksmīgi sāka darboties 2009. gada novembrī, un līdz tam laikam vairāk nekā 2 500 banku bija izteikušas gatavību piedāvāt pirmo īsti eiropisko tiešā debeta maksājumu pakalpojumu. Pēc SEPA kredīta pārvedumu uzsākšanas 2008. gada janvārī šis bija nākamais pagrieziena punkts. Eiropas Komisijas un ECB kopīgs paziņojums¹⁸ ieviesa nozarē lielāku skaidrību par SEPA tiešā debeta shēmas turpmāko darbības modeli. Eurosistēma seko līdzīgai pārejai uz SEPA maksājuma instrumentu izmantošanu, balstoties uz "SEPA rādītājiem"¹⁹. 2010. gada janvārī SEPA kredīta pārvedumi veidoja 6.2% no visiem euro kredīta pārvedumu maksājumiem, kas liecina par to izmantošanu ne tikai pārrobežu²⁰, bet arī iekšzemes maksājumos.

SEPA kredīta pārvedumu un tiešā debeta ieviešana iedibinājusi pamatus, uz kuriem var tālāk balstīt jauninājumus. Pašlaik tiek izstrādāts Eiropas tiešsaistes maksājumu risinājums²¹, kā arī gatavoti mobilie maksājumi un elektronisko

18 Publicēts ECB interneta lapā 2009. gada 24. martā.

19 Pieejami ECB interneta lapā.

20 Tiek lēsts, ka pārrobežu maksājumi veido 2–3% no visiem maksājumiem.

21 Tiešsaistes jeb e-maksājums balstās uz maksājumu caur internetbanku, bet tam ir vēl papildu iezīme – elektroniskajā vidē strādājošais komersants maksājuma apstiprinājumu saņem reālajā laikā un tāpēc preces var nosūtīt nekavējoties.

rēķinu izrakstīšana. Eurosistēma organizējusi divas tikšanās ar tirgus dalībniekiem, lai apspriestu, kādā stadijā ir SEPA maksājumu elektronisko risinājumu iniciatīvas, kā arī turpinās sekot, kā noris darbs šajā jomā.

2008. gada janvārī izveidotā SEPA principu sistēma karšu maksājumiem ir progresējusi. Eurosistēma paredz, ka tiks radīta vismaz vēl viena Eiropas karšu shēma, kas spēs izpildīt gan tās, gan pārējo ieinteresēto pušu prasības, un jau tiek veikti vairāki tirgus pasākumi. Krietni pavirzījusies uz priekšu migrācija uz EMV standartam atbilstošām mikroshēmu kartēm ar personisko identifikācijas numuru, bankomātiem un termināļiem tirdzniecības vietās.²² SEPA principu sistēma karšu maksājumiem palielinās izvēles iespējas un efektivitāti, tomēr jāpieliek vairāk pūļu tās veicināšanai. 2009. gada maijā Eurosistēma organizēja ieinteresēto pušu tikšanos par SEPA sertifikācijas sistēmu kartēm un termināļiem, lai karšu un termināļu ražotājiem noteiktu vienotu vērtēšanas un sertificēšanas procesu.

Eurosistēmas sestais SEPA progresa ziņojums liecina, ka varētu būt nepieciešams uzlabot vispārējo SEPA pārvaldību – galvenokārt attiecībā uz ieinteresēto pušu līdzdalību, caurredzamību un migrācijas gaitu. Pašlaik Eurosistēma un Eiropas Komisija meklē risinājumu, kā uzlabot SEPA pārvaldību.

2009. gada decembrī ECOFIN apliecināja, ka migrācijai uz SEPA tiešā debeta un kredīta pārvedumu sistēmu ir būtiski noteikt konkrētus termiņus, lai tirgum būtu nepieciešamā skaidrība un motivācija SEPA instrumentu ieviešanai, kā arī lai novērstu liekus izdevumus, ko rada vecāku produktu un SEPA produktu izmantošana vienlaikus. Tāpēc ECOFIN aicināja Eiropas Komisiju un ECB, tām cieši sadarbojoties ar visām iesaistītajām pusēm, rūpīgi izvērtēt, vai saistošu termiņu noteikšanai SEPA tiešā debeta un kredīta pārvedumu sistēmas ieviešanai būtu nepieciešami kādi likumdošanas pasākumi, un, ja šādos pasākumus atzītu par nepieciešamiem, izrādīt likumdošanas iniciatīvu.

Eiropas īstermiņa vērtspapīru tirgus lielākoties ir iekšzemes tirgus. STEP iniciatīva, ko Eiropas Banku federācijas un Finanšu tirgu asociācijas (ACI) aizbildnībā un STEP Tirgus komitejas vadībā īsteno tirgus dalībnieki, brīvprātīgi ievērojot tirgus standartu un prakses pamatkopumu, veicina īstermiņa parāda vērtspapīru tirgu integrāciju jau kopš 2001. gada. Eurosistēma atbalstījusi STEP iniciatīvu jau no pašiem pirmsākumiem.

Pēc veiksmīgas STEP tirgus atklāšanas 2006. gada jūnijā Eurosistēma joprojām to atbalsta divos veidos. Pirmkārt, ECB nodrošina statistiskos datus par STEP tirgu, t.sk. mēneša darījumu kopapjomu, dienas ienesīguma statistiskos datus un jauno emisiju procentu likmju starpības. Kopš 2009. gada novembra beigām ECB publicē arī dienas statistiskos datus par darījumu kopapjomu un par jaunajām emisijām sektoru, termiņu, reitingu un valūtu dalījumā. Otrkārt, Eurosistēma līdz 2010. gada jūnijam palīdzēs STEP Sekretariātam STEP apzīmējumu piešķiršanas procesā. Tomēr galīgā atbildība par STEP apzīmējumu piešķiršanu un anulēšanu ir STEP Sekretariātam.

Lai gan tirgus apstākļi bija saspringti, STEP parāda vērtspapīru darījumu kopapjoms 2009. gada 3. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu pieauga par 6,4% (2009. gada decembrī – 404,8 mljrd. euro). Šo pieaugumu daļēji noteica Padomes 2008. gada oktobra lēmums paplašināt to aktīvu sarakstu, kuri atbilst Eurosistēmas kredītooperāciju nodrošinājuma prasībām, tajā iekļaujot arī banku emitētos vērtspapīrus ar STEP apzīmējumu. Pēc STEP apzīmējumu ieviešanas 2006. gadā 2009. gada decembrī bija 149 aktīvas STEP apzīmējumu programmas.

Lai pastiprinātu ar aktīviem nodrošināto vērtspapīru caurredzamību, Eurosistēma sadarbībā ar reitinga aģentūrām, emitentiem un ieguldītājiem uzsāka projektu, lai par aktīviem,

²² Sīkāku informāciju sk. ECB interneta lapas SEPA sadaļā.

uz kuriem bāzējas šie instrumenti, nodrošinātu kredītēšanas vajadzībām pietiekamu informāciju. Vērtspapīrošanas tirgus, kas veiksmīgi darbojas un ko nodrošina standartizācija un pastiprināta caurredzamība, papildina Eiropas finanšu sistēmu un veicina integrāciju, ļaujot labāk salīdzināt dažādu valstu instrumentus.

KONSULTĀCIJAS PAR FINANŠU SISTĒMAS UN TIEŠĀS LĒMUMU PIENĒMŠANAS TIESISKO UN REGULATĪVO BĀZI

2009. gadā Eurosistēmas konsultācijas par tiesisko un regulatīvo bāzi konkrēti izpaudās kā reakcija uz Larosjēra grupas ziņojumu, ES izveidojot jaunu institucionālu uzraudzības principu sistēmu (sk. šīs nodaļas 2.1. sadaļu). Turklāt atbilstoši Līgumā noteiktajai konsultatīvajai lomai ECB regulāri sniedz konsultācijas par iniciatīvām, kuras tieši vai netieši ir nozīmīgas no finanšu integrācijas viedokļa (sk. šīs nodaļas 2. sadaļu un 2. nodaļas 6.2. sadaļu).

ECB sniedz konsultācijas par vērtspapīru norēķinu un maksājumu sistēmu integrēšanu. ECB joprojām bija cieši iesaistīta Klīringa un norēķinu ētikas kodeksu (*Code of Conduct for Clearing and Settlement*) izstrādē ar mērķi veicināt konkurenci, uzlabojot cenu caurredzamību, pieeju un savietojamību, kā arī nodrošinot pakalpojumu sadalīšanu un grāmatvedības nošķirtību. ECB arī veica analīzi, kā centrālie vērtspapīru depozitāriji izmanto cenu piemērus, lai uzlabotu cenu salīdzināmību.

ECB turpināja piedalīties Klīringa un norēķinu konsultatīvās uzraudzības ekspertu grupā II (CESAME II), kas nodarbojas ar efektīvu to klīringu un norēķinus traucējošo Džovanīni barjeru (nosauktas grupas vārdā, kas tās 2001. gadā atklāja) atcelšanu, kuras izveidojušas tehnisko standartu un darbības prakses atšķirības. Šis darbs ir cieši saistīts ar TARGET2 vērtspapīriem (T2S) ieviešanu un tiek darīts, lai veicinātu vides saskaņošanu darījuma slēgšanai sekojošā posmā.

Tā kā Eiropas tiesiskās bāzes saskaņošana attiecībā uz maksājumiem ir SEPA pamats,

Eurosistēma aktīvi interesējas par ES tiesību aktiem šajā jomā. Līdz 2009. gada novembrim vairākumā dalībvalstu Maksājumu pakalpojumu direktīva²³ bija iestrādāta valstu tiesību aktos un stājusies spēkā. ECB kā novērotāja piedalījās Eiropas Komisijas transponēšanas darba grupā, kurā bija pārstāvētas arī NCB ar delegātiem, kuri pavadīja attiecīgās valdības pārstāvjus. Turklāt ECB iesaistījās un konsultēja Komisiju, kad tā pārskatīja Regulu (EK) Nr. 2560/2001 (tagad – Regula (EK) 924/2009 par pārrobežu maksājumiem Kopienā). Attiecībā uz pārrobežu tiešā debeta maksājumiem saskaņā ar pārskatīto Regulu visām bankām, kuras piedāvā tiešā debeta maksājumus euro savā valstī, līdz 2010. gada novembrim jāspēj pieņemt un apstrādāt arī pārrobežu tiešā debeta maksājuma uzdevumus euro. Regula paredz arī pagaidu kārtību, kā nosakāma pārrobežu un iekšzemes SEPA tiešā debeta savienojuma maksa, kā tas izklāstīts ECB un Eiropas Komisijas kopīgajos paziņojumos presei.²⁴ Visbeidzot, ECB iesaistījies un sniegusi atzinumu par E-naudas direktīvas pārskatīšanu.

2008. gada decembrī divas akadēmiskas grupas – Eiropas Civilt kodeksa studiju grupa un EK Privāttiesību likuma izpētes grupa – iesniedza Eiropas Komisijai kopīgi sagatavotu kopīgās atsauces pārskatu sniegšanas sistēmas projekta galaversiju, kura piedāvā civillikuma darbības pamatjomas aptverošu "parauglikumu" paketi. ECB piedalījies Eiropas Finanšu tirgu juristu grupas (EFMLG) darbā ar jautājumiem, kas finanšu pakalpojumu nozarei ir īpaši nozīmīgi.²⁵ ECB iesaistījās arī EFMLG dialogā ar nozares vadošajām organizācijām, kas sponsorē tirgus standartdokumentāciju. Dialoga mērķis bija apspriest, kādu mācību nesensais tirgus satricinājums devis attiecībā uz finanšu darījumu dokumentos bieži sastopamajiem

23 Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 13. novembra Direktīva 2007/64/EK par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū, ar ko groza Direktīvu 97/7/EK, 2002/65/EK, 2005/60/EK un 2006/48/EK un atceļ Direktīvu 97/5/EK.

24 Divi kopīgie paziņojumi presei (publicēti 2008. gada 4. septembrī un 2009. gada 24. martā) skaidroja Eiropas institūciju viedokli par SEPA tiešā debeta pagaidu un ilgtermiņa savienojuma maksu.

25 EFMLG pozīcijas dokuments publicēts 2009. gada septembrī un pieejams EFMLG interneta lapā (<http://www.efmlg.org>).

nosacījumiem, apskatīt dažādu ģenerāllīgumu atšķirības un uzsākt tirgus standartdokumentācijas konverģences procesu.

FINANŠU INTEGRĀCIJU VEICINOŠU CENTRĀLO BANKU PAKALPOJUMU NODROŠINĀŠANA

Eurosistēmas liela apjoma maksājumu otrās paaudzes sistēma TARGET2 ir pirmā tirgus infrastruktūra, kas tiks pilnībā integrēta un saskaņota Eiropas līmenī. Tā ļaus institūcijām, kas darbojas dažādās Eiropas valstīs, racionalizēt ar klientu apkalpošanu nesaistītās funkcijas un konsolidēt to euro likviditātes vadību. Eurosistēma pastāvīgi cenšas uzlabot TARGET2, lai labāk apmierinātu lietotāju vajadzības, un 2009. gadā ievieša divas jaunas sistēmas versijas.

T2S, kas ir Eurosistēmas plānotā platforma neitrāliem pārrobežu vērtspapīru norēķinu pamatpakalpojumiem, Eiropā būtiski ietekmēs vides saskaņošanu darījuma slēgšanai sekojošā posmā un integrāciju. T2S atceļ daudzas pārrobežu klīringu un norēķinus traucējošās Džovanīni barjeras, piedāvājot vienotu IT platformu ar kopīgām saskarnēm un vienotu ziņojumu pārraides protokolu, visos saistītajos tirgos ieviešot saskaņotu norēķinu grafiku un vienotu saskaņotu norēķinu modeli, kad piegāde pret samaksu par visiem iekšzemes un pārrobežu darījumiem notiek, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus. 2009. gadā vairākas T2S nozares profesionāļu apakšgrupas izstrādāja rīkojumu un procesu saskaņošanas standartus. Tā kā T2S ieviešanas darbs pavirzījies uz priekšu, atklājas jaunas un jaunas jomas, kurās nepieciešama saskaņošana – to risina vai nu tieši paša projekta ietvaros, vai arī novirza uz Eiropas Komisijas CESAME II grupu (sīkāku informāciju sk. 2. nodaļas 2.2. sadaļā).

Visbeidzot, nodrošinājuma vadības jomā 2009. gadā turpinājās vienotas kopējās platformas (CCBM2) izveide euro zonas NCB, lai konsolidētu Eurosistēmas iekšējās sistēmas un palielinātu to efektivitāti, kā arī stiprinātu darījuma partneru likviditātes un nodrošinājuma vadību (sk. 2. nodaļas 2.3. sadaļu).

4. MAKSĀJUMU SISTĒMU UN TIRGU INFRASTRUKTŪRU PĀRRAUDZĪBA

Maksājumu un vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmas ir galvenās tirgus ekonomikas atbilstošai funkcionēšanai nepieciešamās infrastruktūras. Tās vajadzīgas, lai nodrošinātu efektīvu par precēm, pakalpojumiem un finanšu aktīviem veikto maksājumu plūsmu, un šo sistēmu raita funkcionēšana ir ļoti būtiska centrālās bankas monetārās politikas īstenošanai un lai saglabātu stabilitāti un uzticēšanos valūtai, finanšu sistēmai un tautsaimniecībai kopumā. Eurosistēmas galvenais uzdevums ir maksājumu sistēmu raitas darbības veicināšana. Eurosistēma šā uzdevuma izpildei piemēro trīs pieejas: tā uzņemas operatīvo lomu, veic pārraudzības pasākumus un darbojas kā katalizators.

Pildot pārraudzības funkciju, Eurosistēmas mērķis ir nodrošināt maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmu un centrālo darījuma partneru, kas apstrādā darījumus euro, drošību un efektivitāti, tos uzraugot un novērtējot un, ja nepieciešams, ieviešot pārmaiņas.

Veicot pārraudzības pasākumus, Eurosistēma, tāpat kā vairākums citu pārraugu, pievērš uzmanību atsevišķām maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmām un, ņemot vērā šo sistēmu savstarpējo atkarību, tirgus infrastruktūrai kopumā.

Eurosistēmas īstenošanā pārraudzība aptver arī maksāšanas līdzekļus, īpaši pievēršoties to drošībai un efektivitātei. SEPA izveidošanas un Eiropas tiesiskās bāzes arvien lielākas saskaņošanas dēļ būtiski mainās neliela apjoma maksājumu joma un pieaug atbilstošas pieejas nozīme saistībā ar maksāšanas līdzekļu pārraudzību. Tāpēc Eurosistēma izstrādājusi dokumentu *Harmonised oversight approach and oversight standards for payment instruments* ("Saskaņota pārraudzības pieeja un maksāšanas līdzekļu pārraudzības standarti"), kas publicēts 2009. gada februārī. Šie standarti paredz vienotus nosacījumus visam maksāšanas līdzekļu kopumam, radot pamatu kopīgas maksāšanas līdzekļu pārraudzības izveidei.

Eurosistēma 2009. gada februārī publicēja *Eurosystem oversight policy framework*

("Eurosistēmas pārraudzības politikas pamatprincipi"), lai sniegtu vispusīgu pārskatu par metodēm, politiku un instrumentiem, kurus Eurosistēma piemēro pārraudzības darbību veikšanai. Šie pamatprincipi ir galvenais pārraudzības jautājumu atbalstpunkts sistēmām, tirgus dalībniekiem un citām ieinteresētajām pusēm, kā arī Eurosistēmai.

4.1. LIELA APJOMA MAKSĀJUMU SISTĒMAS UN INFRASTRUKTŪRU PAKALPOJUMU SNIEDZĒJI

Liela apjoma maksājumu sistēmas veido euro zonas tirgus infrastruktūru pamatu, un tām ir būtiska nozīme finanšu sektora un visas tautsaimniecības stabilitātes un efektivitātes nodrošināšanā. Eurosistēma piemēro skaidri noteiktu pārraudzības politikas satvaru visām liela apjoma maksājumu sistēmām (gan savām, gan privātā sektora sistēmām), kas veic euro denominētu darījumu norēķinus. Tas balstās uz starptautiski atzītu dokumentu *Core Principles for Systemically Important Payment Systems* ("Sistēmiski nozīmīgu maksājumu sistēmu pamatprincipi"), ko izstrādāja Maksājumu un norēķinu sistēmu komiteja (CPSS) un 2001. gadā pieņēma Padome. Pamatprincipi papildināti ar Padomes 2006. gadā pieņemtajām sistēmiski nozīmīgu maksājumu sistēmu (SIPS) darbības nepārtrauktības pārraudzības gaidām, nosakot nozarei to ieviešanas termiņu līdz 2009. gada jūnijam. Eurosistēma 2009. gada 2. pusgadā sāka novērtēt SIPS atbilstību darbības nepārtrauktības pārraudzības gaidām.

Galveno maksājumu infrastruktūru, kas veic euro denominētu darījumu norēķinus (TARGET, EURO1 un Pastāvīga pieslēguma norēķinu sistēma), un infrastruktūru pakalpojumu sniedzēju (piemēram, SWIFT) darbības rezultāti un sniegtie pakalpojumi kopumā 2009. gadā – laikā, kad pakāpeniski mazinājās finanšu tirgus spriedze –, bija stabili un noturīgi.

TARGET

Eurosistēmas TARGET pārraugi 2009. gada sākumā pabeidza savu vispusīgo TARGET2

projekta pārraudzības novērtējumu (ierosināts 2006. gada beigās) saskaņā ar "Sistēmiski nozīmīgu maksājumu sistēmu pamatprincipiem". Pamatojoties uz šo 2009. gada maijā publicēto novērtējumu, Padome nolēma, ka TARGET2 projekts atbilst visiem piemērojamiem pamatprincipiem.

Pēc SIPS darbības nepārtrauktības pārraudzības gaidu ieviešanas pēdējā termiņa (2009. gada jūnijs) 2009. gada 2. pusgadā sākās TARGET2 novērtējums salīdzinājumā ar šīm gaidām. Novērtējuma rezultāti būs pieejami 2010. gadā.

Turklāt pārraugi novērtēja jauno funkcionalitāti saskaņā ar piemērojamiem pamatprincipiem pirms jaunās TARGET2 programmatūras versijas ieviešanas 2009. gada 23. novembrī. Pārraugi nolēma, ka kopumā jaunā programmatūras versija pozitīvi ietekmēs likviditātes regulēšanu un TARGET2 dalībnieku kredītrisku.

EURO1

EURO1 ir liela apjoma maksājumu sistēma pārrobežu un iekšzemes euro darījumu norēķiniem starp bankām, kas veic operācijas ES. To apkalpo Euro banku asociācijas klīringa uzņēmums EBA CLEARING. EURO1 darbojas saskaņā ar daudzpusēju neto norēķinu principu. Galarezultātā EURO1 dalībnieku dienas beigu pozīciju norēķini tiek veikti TARGET2 sistēmā, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus un ECB pildot norēķinu aģenta funkcijas.

2009. gadā EURO1 netika veiktas pārmaiņas, kas varētu ietekmēt sistēmas riska situāciju un tādējādi radītu nepieciešamību veikt vērtējumu pārraudzības skatījumā. Visu gadu sistēma darbojās raiti.

EURO1 sistēmu 2009. gada 2. pusgadā novērtēja salīdzinājumā ar SIPS darbības nepārtrauktības pārraudzības gaidām. Vērtēšanas process vēl turpinās, un vērtējuma rezultāti būs pieejami 2010. gadā.

PASTĀVĪGA PIESLĒGUMA NORĒĶINU SISTĒMA

Pastāvīga pieslēguma norēķinu (*Continuous Linked Settlement*; CLS) sistēma sāka darbību

2002. gada septembrī, un tās darbību nodrošina *CLS Bank International* (CLS banka). Šī sistēma sniedz pakalpojumu vairākās valūtās vienlaicīgiem norēķiniem (t.i., maksājums pret maksājumu; PVP), nodrošinot maksājuma rīkojumu norēķinu saistībā ar valūtas maiņas darījumiem. Izmantojot PVP mehānismu, CLS sistēma faktiski novērš ar valūtas maiņas darījumu norēķiniem saistītos kredītriskus. CLS sistēma pašlaik veic norēķinus 17 pasaulē visvairāk tirgotajās valūtās, t.sk. euro, ASV dolāros, Japānas jenās, Lielbritānijas sterliņu mārciņās un Šveices frankos.

Ņemot vērā, ka CLS banka reģistrēta ASV, Federālo rezervju sistēma uzņēmusies galveno pienākumu veikt CLS sistēmas pārraudzību uz sadarbību balstītas pārraudzības mehānismā, kurā iesaistītas G10 valstu centrālās bankas un centrālās bankas, kas valūtu norēķinus veic CLS sistēmā. Šāda kārtība noteikta protokolā, ko 2008. gada novembrī sagatavoja attiecīgās centrālās bankas, kas piedalās šajā sistēmā.²⁶ ECB (ciešā sadarbībā ar euro zonas valstu NCB) ietilpst šajā uz sadarbību balstītas pārraudzības mehānismā un ir galvenais CLS sistēmā veikto euro darījumu norēķinu pārraugis.

CLS sistēmas uz sadarbību balstītās pārraudzības darbības 2009. gadā galvenokārt bija vērstas uz jauno pakalpojumu, iniciatīvu un pārmaiņu CLS bankas ieviestajos noteikumos pārskatīšanu. Šādas darbības ietvēra priekšlikumu jaunam apkopošanas pakalpojumam, kura mērķis ir nodrošināt drošāku un efektīvāku liela skaita, bet neliela apjoma valūtas maiņas darījumu apstrādi, priekšlikumus jaunai cenu noteikšanas politikai un pārmaiņas CLS sistēmas noteikumos un dalībnieku rokasgrāmatā, atspoguļojot pēc *Lehman Brothers* bankrota gūto pieredzi.

SWIFT

Finanšu stabilitātes aspektā SWIFT ir nozīmīga, jo tā sniedz drošus ziņojumu pārraides pakalpojumus finanšu nozarei vairāk nekā

²⁶ *Protocol for the Cooperative Oversight Arrangement of CLS* ("Uz sadarbību balstītas CLS sistēmas pārraudzības struktūras protokols") pieejams Federālo rezervju sistēmas Valdes interneta lapā (<http://www.federalreserve.gov>).

210 valstīs pasaulē. SWIFT ir Beļģijā izveidota kooperatīva sabiedrība ar ierobežotu atbildību. ECB piedalās G10 valstu uz sadarbību balstītā SWIFT pārraudzībā, un *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* veic galvenā pārrauga pienākumus. Pārraudzība vērsta uz SWIFT elastību krīzes situācijās, darbības drošību, aizsardzību, darbības nepārtrauktību, iekšējiem riska pārvaldības procesiem un galvenajiem uzsāktajiem projektiem. Centrālo banku veikto pārraudzības pasākumu mērķis ir nodrošināt to, ka SWIFT ieviesusi atbilstošu pārvaldības kārtību, struktūras, procesus, riska vadības procedūras un kontroli, kas ļauj tai efektīvi pārvaldīt iespējamus riskus, ko tā var radīt finanšu stabilitātei un finanšu infrastruktūru drošībai.

SWIFT pārraudzības darbības 2009. gadā galvenokārt bija šādas:

- 1) dalītās arhitektūras programmas ieviešana, kas vērsta uz SWIFT tehniskās arhitektūras pārprojektēšanu, t.sk. gatavības darbībai testēšanā un klientu migrācijā panāktā progresa uzraudzīšana, kā arī jaunā Āzijas un Klusā okeāna reģiona valstu vadības un kontroles centra izveidošana;
- 2) klientiem piedāvātās SWIFT savietojamības pilnveide;
- 3) jauno projektu, kas, iespējams, varētu ietekmēt SWIFT kritisko pakalpojumu konfidencialitāti, integritāti un pieejamību, uzraudzīšana; un
- 4) SWIFT kiberaizsardzības uz risku balstīta attīstība, kas vērsta uz aizsardzības organizatorisko un darbības praksi.

SWIFT 2009. gadā sniedza informāciju par iekšējo iniciatīvu Lean@SWIFT, kuras mērķis ir mazināt organizācijas darbības izmaksas, vienkāršojot dažus procesus. Pārraugi rūpīgi seko SWIFT darbībām saistībā ar šo iniciatīvu, lai nodrošinātu, ka pienācīga uzmanība pievērsta SWIFT pakalpojumu nepārtrauktai elastībai un pieejamībai.

4.2. NELIELA APJOMA MAKSĀJUMU SISTĒMAS UN MAKSĀŠANAS LĪDZEKĻI

Eurosistēmas pārraudzība aptver arī neliela apjoma maksājumu sistēmas un maksāšanas līdzekļus. ECB 2009. gadā turpināja kontrolēt STEP2 (maksājumu sistēmas pārrobežu un arvien vairāk arī iekšzemes neliela apjoma maksājumiem euro) raitu funkcionēšanu. STEP2 darbību nodrošina EBA CLEARING.

Atbalstot SEPA tiešā debeta shēmu, EBA CLEARING 2009. gada 2. novembrī ieviesa divus STEP2 papildu pakalpojumus (pamatpakalpojumus un uzņēmums-uzņēmums savstarpējos pakalpojumus). Abus pakalpojumus uzskata par atbilstošiem attiecīgajiem Eiropas Maksājumu padomes noteikumu krājumiem, un to ieviešana nemainīja STEP2 atbilstības līmeni piemērojamiem pārraudzības standartiem.

Eurosistēma 2009. gadā turpināja euro zonā esošo karšu maksājumu shēmu pārraudzības novērtējumu saskaņā ar 2008. gada janvārī apstiprinātajiem šādu shēmu pārraudzības standartiem. Novērtējumā ietvertas 26 shēmas; četras no tām ir starptautiskas. Dažām karšu maksājumu shēmām pārraudzības standarti netiek piemēroti. Starptautiskās karšu maksājumu shēmas novērtē uz sadarbību balstītas vērtēšanas grupas, kas ietver centrālo banku – vadošo pārraugu – un citas brīvprātīgi iesaistījušās centrālās bankas.

Šā novērtējuma izpratnē ECB kā Eurosistēmas vadošais *VISA Europe*, *Diners/Discover* un *American Express* pārraugi parakstīja Saprāšanās memorandu ar šīm karšu maksājumu shēmām, bet *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* parakstīja līdzīgu Saprāšanās memorandu ar *MasterCard Europe* kā tās vadošais pārraugi.

Lai nodrošinātu vienādu pārraudzības standartu piemērošanu, valstu un starptautisko karšu maksājumu shēmu novērtējumiem piemēros salīdzinošās pārbaudes. Šo procesu uzsāks 2010. gada sākumā. Ziņojumu paredzēts publicēt

2010. gada beigās, sniedzot apkopotus galvenos novērtējuma rezultātus.

Eurosistēma izstrādāja kredīta pārvedumu shēmu un tiešā debeta shēmu pārraudzības pamatprincipu projektu, pamatojoties uz *Harmonised oversight approach and oversight standards for payment instruments* ("Saskaņotā pārraudzības pieeja un maksāšanas līdzekļu pārraudzības standarti"), un lūdza visas ieinteresētās puses līdz 2009. gada novembrim sniegt attiecīgās atsauksmes. Pārraudzības pamatprincipi tiks pabeigti 2010. gadā pēc tam, kad būs apsvērtas sabiedriskās apspriešanas gaitā saņemtās atsauksmes.

4.3. VĒRTSPAPĪRU UN ATVASINĀTO INSTRUMENTU KLĪRINGS UN NORĒĶINI

Eurosistēma ir īpaši ieinteresēta vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmu raitā darbībā, jo saistību neizpilde klīringā, norēķinos un nodrošinājuma glabāšanā var apdraudēt monetārās politikas īstenošanu, maksājumu sistēmu raitu darbību un finanšu stabilitātes nodrošināšanu.

Eurosistēma kā vērtspapīru norēķinu sistēmu (VNS) lietotājs novērtē euro zonas VNS, kā arī saikņu starp šīm VNS atbilstību Eurosistēmas lietotāju standartiem.²⁷ VNS un saiknes ir atbilstošas izmantošanai Eurosistēmas kredītooperācijās, ja tās atbilst šiem lietotāju standartiem, kas arī ir pamatā Eurosistēmas veiktajam jebkuru jauno VNS un saikņu vai nozīmīgu jau atbilstošu sistēmu uzlabojumu novērtējumam salīdzinājumā ar šiem standartiem.

Eurosistēma 2009. gada augustā pabeidza vispusīgo visu VNS, saikņu un daudzpusējo saikņu novērtējumu. Vērtējums apstiprināja, ka kopumā VNS un šo sistēmu tiešo un daudzpusējo saikņu atbilstība bija augsta, un nepieciešamības gadījumā VNS turpinājušas īstenot atbilstības veicināšanas centienus. Turklāt viena jauna daudzpusējā saikne un tās tiešā pamatsaikne tika

novērtēta un atzīta par atbilstošu Eurosistēmas lietotāju standartiem.

ECBS-CESR REKOMENDĀCIJAS VĒRTSPAPĪRU KLĪRINGAM UN NORĒĶINIEM EIROPAS SAVIENĪBĀ

ECBS un Eiropas Vērtspapīru regulatoru komiteja (CESR) 2009. gada jūnijā publicēja *Recommendations for securities settlement systems and recommendations for central counterparties in the European Union*²⁸ ("Rekomendācijas vērtspapīru norēķinu sistēmām un rekomendācijas centrālajiem darījuma partneriem Eiropas Savienībā"), kuru mērķis ir ES palielināt vērtspapīru klīringa, norēķinu sistēmu un centrālo darījuma partneru (CDP) drošību, stabilitāti un efektivitāti. Rekomendācijas pamatojas uz rekomendācijām CDP un CPSS un Starptautiskās Vērtspapīru komisiju organizācijas Tehniskās komitejas (IOSCO) izstrādātajām rekomendācijām VNS un paredz vismaz tikpat stingrus nosacījumus.

ECBS-CESR rekomendāciju galavērsis apstiprināšana un publicēšana ir nozīmīgs solis minimālo prasību paketes sagatavošanā, lai nodrošinātu ES infrastruktūras drošību un stabilitāti darījuma slēgšanai sekojošā posmā. Rekomendācijas paredzētas regulatoriem un pārraugiem, kuri tās izmantos kā regulatīvu instrumentu un centīsies panākt to konsekventu ieviešanu un vienādus nosacījumus ES VNS un CDP. Plānots, ka VNS un CDP publicēs atbildes uz galvenajiem ECBS-CESR ziņojuma jautājumiem un līdz 2011. gada beigām tās tiks novērtētas saskaņā ar šīm rekomendācijām.

Rekomendāciju izstrādes procesā lūgtas konsultācijas Eiropas Komisijai, Eiropas Banku uzraugu komitejai (CEBS) un attiecīgajiem tirgus dalībniekiem un asociācijām, un divu sabiedrisko apspriešanu laikā visas ieinteresētās puses lūgtas sniegt atsauksmes. Pārstrādātajās rekomendācijās ņemtas vērā visas jaunākās regulatīvās un juridiskās norises un citas

²⁷ *Standards for the use of EU securities settlement systems in ESCB credit operations* ("ES vērtspapīru norēķinu sistēmu izmantošanas ECBS kredītooperācijās standarti"), 1998. gada janvāris.

²⁸ Pieejamas ECB interneta lapā.

iniciatīvas, kas vērojamas kopš 2005. gada, kad tika apturēts 2001. gadā uzsāktais darbs. Sakarā ar finanšu stabilitātes risku, ko rada atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu (OTC) arvien lielāka pakļautība riskam, arī riski saistībā ar atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumiem ņemti vērā, pārskatot un sagatavojot CDP rekomendāciju galīgo versiju.

ATVASINĀTO FINANŠU INSTRUMENTU ĀRPUSBIRŽAS DARĪJUMU TIRGUS INFRASTRUKTŪRA

Atbilstošas tirgus infrastruktūras izveidošana atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu tirgiem ir galvenā prioritāte šo tirgu caurredzamības un elastīguma veicināšanā. Lai gan šīs darbības sākotnēji koncentrējās uz kredītriska mijmaiņas darījumiem, jo finanšu krīzes laikā tie radīja bažas par politikas principiem, vēlāk tās kopumā ietvēra atvasinātos finanšu instrumentus ārpusbiržas darījumiem.

Svarīgs šā darba mērķis ir veicināt CDP kliringa sistēmas izmantošanu atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumiem. 2009. gada jūlijā kredītriska mijmaiņas darījumiem reģistrēti divi ES CDP – *Eurex Credit Clear* (atrodas euro zonā) un *ICE Clear Europe* (atrodas Lielbritānijā), un šo procesu veicināja spēcīgs ES valsts sektora atbalsts un atbilstošās nozares iniciatīvas. Padome 2009. gada 16. jūlija lēmumā puda atbalstu šādai virzībai. Padome vienlaikus norādīja, ka tā piešķir īpašu prioritāti euro zonas infrastruktūru izmantošanai euro denominēto kredītriska mijmaiņas darījumu kliringam, ko tā rūpīgi kontrolēs. Jaunākajā Eurosistēmas analītiskajā darbā, kurā parādīta atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu tirgu sistēmiskā riska īpašā nozīme euro zonai sakarā ar to, ka euro ir galvenā atvasināto finanšu instrumentu līgumu denominācijas valūta, uzsvērts arī euro zonas infrastruktūru pieejamības atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumiem nozīmīgums.²⁹

Ņemot vērā CDP un citu tirgus infrastruktūru (piemēram, datu par attiecīgo darījumu repozitoriju) augošo nozīmi atvasināto finanšu

instrumentu ārpusbiržas darījumu tirgos, šo iestāžu drošas un efektīvas funkcionēšanas nodrošināšanai nepieciešama atbilstoša regulatīvā bāze un pārraudzības pamatprincipi. Tāpēc 2009. gada jūnijā ECBS-CESR sagatavotajās rekomendācijās VNS un CDP, kas aplūktas iepriekšējā sadaļā, ņemti vērā vairāki specifiski atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu kliringam piemītošie riski. Starptautiskajā līmenī arī pašlaik nodrošināta attiecīgo CDP pārraudzības standartu konsekventa interpretācija un ieviešana īpaši attiecībā uz atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumiem. 2009. gada jūlijā sāka CPSS-IOSCO 2004. gada rekomendāciju CDP pārskatīšana saistībā ar atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumiem,³⁰ kas ietvers arī apsvērumus par šādu darījumu datu repozitorijiem. Turklāt, izveidojot Atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu regulatora forumu, ieviesta struktūra ilgstošai globālai sadarbībai un informācijas apmaiņai starp iestādēm, kas ir kompetentas vai likumīgi interesējas par atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu infrastruktūrām.³¹

Atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu tirgiem arī jāatbilst tiem caurredzamības, efektivitātes un drošības standartiem, kādus uzskata par atbilstošiem citu finanšu produktu tirgos, tikai jāatspoguļo dažādo produktu raksturīgās iezīmes.

Eiropas Komisija 2009. gada 20. oktobrī norādīja turpmāk ieteiktos pasākumus saistībā ar atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu tirgiem.³² Eurosistēma palīdzēja šā plāna izstrādē, piedaloties Eiropas Komisijas 2009. gada jūlija sabiedriskajā apspriešanās saistībā ar iespējamiem

29 Ziņojums *OTC derivatives and post-trading infrastructures* ("Atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas tirgu un darījuma slēgšanai sekojošā posma infrastruktūra") publicēts ECB interneta lapā 2009. gada septembrī.

30 Sīkāku informāciju sk. SNB paziņojumā presei 2009. gada 20. jūlijā (<http://www.bis.org>).

31 Sīkāku informāciju par šo forumu sk. Ņujorkas Federālo rezervju bankas paziņojumā presei 2009. gada 24. septembrī (<http://www.newyorkfed.org>).

atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu tirgu elastīguma veicināšanas pasākumiem,³³ un turpinās sniegt konsultācijas un ieguldījumu attiecībā uz paredzētajiem regulatīvajiem pasākumiem.

TARGET2 VĒRTSPAPĪRIEM PĀRRAUDZĪBA

TARGET2 vērtspapīriem (T2S) ir infrastruktūra, kas vērsta uz vienota, neierobežota vērtspapīru pūļa un neitrāla norēķinu pamatprocesa nodrošināšanu, tādējādi pastiprinot Lisabonas stratēģiju. ECOFIN 2007. gadā uzsvēra, ka centrālajiem vērtspapīru depozitārijiem (CVD) piemērojamiem uzraudzības pasākumiem jābūt drošiem un efektīviem un tāpēc jāanalizē T2S ietekme uz šiem pasākumiem.

Tā kā publicēta informācija par vairākiem svarīgiem T2S projekta un darbības principu/tiesiskās bāzes aspektiem, Eurosistēma 2009. gada 18. jūnijā un 26. augustā organizēja attiecīgo centrālo banku un uzraugu darbsemināru, lai pētītu, cik būtiska T2S ir centrālajām bankām un CVD, kas šīs sistēmas pakalpojumus izmantos. Turklāt, tā kā T2S sniegs pārrobežu pakalpojumus gan euro zonas valstu, gan ārpus euro zonas esošo valstu CVD un centrālajām bankām, daudzus kompetentus uzraugus un pārraugus interesēs informācijas saņemšana no T2S regulatīvo pienākumu pildīšanai ar likumu noteikto normu ietvaros. Līdz šim visas kompetentās institūcijas atbalstījušas ideju par struktūras, kas balstīta uz sadarbību, izveidošanu saistībā ar T2S pakalpojumiem. Apspriešanās uz sadarbību balstītā struktūra saskaņā ar attiecīgo valstu tiesību aktiem neskars atsevišķu pārvaldes iestāžu ar likumu paredzētās pilnvaras attiecībā uz iekšzemes maksājumu sistēmām vai šādu pilnvaru īstenošanu. Tiklīdz uz sadarbību balstītā struktūra būs saskaņota, T2S iesaistītās puses saņems attiecīgo informāciju. Visas kompetentās iestādes uzskata par nepieciešamu izstrādes posmā veikt sākotnējo T2S projekta pārraudzību.

4.4. CITI PASĀKUMI

Eurosistēma 2009. gada novembrī pirmo reizi publicēja pārraudzības ziņojumu.³⁴ Eurosistēmas

mērķis šajā jaunajā publikācijā ir sniegt informāciju valsts iestādēm un tirgus infrastruktūras nodrošinātājiem, kā arī plašai sabiedrībai par Eurosistēmas pārraudzības funkcijas izpildi un tās veikto euro zonas maksājumu, klīringa un norēķinu infrastruktūru drošības un stabilitātes novērtējumu.

Pārraudzības ziņojumā sniegts pārskats par institucionālo struktūru, pārraudzības standartiem un prasībām un sadarbības kārtību un sistēmas pārraudzības īstenošanas praktisko risinājumu, kas ir pamatā Eurosistēmas pārraudzības funkcijai. Turklāt ziņojumā iekļauta informācija par Eurosistēmas 2008. gadā veiktajiem pārraudzības pasākumiem, kā arī galvenajām 2009. gada norisēm. Visbeidzot, ziņojumā sniegts pārskats par Eurosistēmas nākotnes prioritātēm pārraudzības jomā.

ECB publicēja *Glossary of terms relating to payment, clearing and settlement systems* ("Maksājumu, klīringa un norēķinu sistēmu terminu skaidrojums"). Lai veicinātu to, ka tirgus dalībnieki un sabiedrība terminus pieņem, šie termini definēti lietotājdraudzīgā stilā. Paredzams, ka terminu skaidrojums nodrošinās terminu konsekventu lietojumu ECBS sagatavotajās publikācijās, un atsauces nolūkā to var lietot arī citas ES institūcijas. Ekspertu komiteja apkopoja terminu skaidrojumus, un tie bija triju mēnešu sabiedriskās apspriešanas temats. ECB interneta lapā publicētas visas saņemtās atsauksmes.

Honkongas Monetārā institūcija 2009. gadā veica *Euro CHATS* sistēmas pārraudzības novērtējumu. Novērtējuma kopējais rezultāts

32 Paziņojums *Ensuring efficient, safe and sound derivatives markets: Future policy actions* ("Efektīvu, drošu un stabilu atvasināto finanšu instrumentu tirgu nodrošināšana: turpmākie politikas pasākumi") pieejams Eiropas Komisijas interneta lapā (<http://ec.europa.eu>).

33 Eurosistēmas viedoklis publicēts ECB interneta lapā 2009. gada 4. septembrī.

34 *Eurosystem oversight report 2009* ("Eurosistēmas 2009. gada pārraudzības ziņojums"), 2009. gada novembris.

bija pozitīvs, jo *Euro CHATS* atbilstība visiem attiecīgajiem pamatprincipiem bija augsta. Eurosistēmu interesē ārzonu sistēmu, kas

apstrādā euro maksājumus (piemēram, *Euro CHATS*), norēķinu procedūru drošība. Saskaņā ar starptautiskās uz sadarbību balstītās pārraudzības principiem Honkongas Monetārā institūcija *Euro CHATS* novērtēšanas procesā lūdza ECB konsultāciju un sniedza tai informāciju, un ECB sniedza atsauksmes par Honkongas Monetārās institūcijas ziņojumu.

Visbeidzot, ECB katru gadu publicē statistiskos datus par maksājumiem un vērtspapīru tirdzniecību, klīringu un norēķiniem. Dati sniegti valstu dalījumā un, sākot ar 2007. gadu, pieejami tikai elektroniskā veidā ECB interneta lapā, izmantojot Statistisko datu noliktavu. 2009. gada 11. septembrī publicēti 2008. gada dati.

Vecās Tīrgus halle – aizsargājamas ēkas – iekšskats (2008. gada februrāris). Martina Elzesera (*Martin Elsaesser*) projektētā Tīrgus halle bija lielākā brīva laiduma dzelzsbetona konstrukciju halle pasaulē, kad to pabeidza 1928. gadā.

4. NODAĻA

EIROPAS UN STARPTAUTISKĀS ATTIECĪBAS

I. EIROPAS JAUTĀJUMI

ECB 2009. gadā uzturēja regulārus sakarus ar Eiropas institūcijām un forumiem, īpaši ar Eiropas Parlamentu (sk. 5. nodaļu), Eurogrupu, ECOFIN un Eiropas Komisiju. ECB prezidents regulāri piedalījās Eurogrupas sanāksmēs un ECOFIN sanāksmēs, kad tajās tika apspriesti ar ECBS uzdevumiem un mērķiem saistīti jautājumi. Turklāt ECB prezidents tika aicināts piedalīties Eiropadomes sanāksmēs, kad tajās tika apspriesti ar ekonomisko un finanšu krīzi saistīti jautājumi. Eurogrupas prezidents un Ekonomikas un monetāro lietu komitejas pilnvarotais pārstāvis apmeklēja Padomes sanāksmes, kad uzskatīja to par nepieciešamu.

I.1. POLITIKAS JAUTĀJUMI

ES POLITIKAS REAKCIJA UZ FINANŠU KRĪZI

Jautājums par ekonomisko un finanšu krīzi 2009. gadā joprojām bija svarīgākais Eiropas politikas dienas kārtībā. ES atbildīgās institūcijas un dalībvalstis turpināja īstenot Eiropadomes 2008. gada decembrī apstiprināto Eiropas tautsaimniecības atveseļošanās plānu. ECB izstrādāja dažādu finanšu sektora atbalsta pasākumu projektus, piemēram, sniedza rekomendācijas par valdības garantijām, ko izsniedz banku parādiem, un ieteikumus banku rekapitalizācijas cenas noteikšanai, kā arī banku aktīvu atbalsta shēmu pamatprincipus.

Reaģējot uz krīzi ilgāka termiņa perspektīvā un pievēršot uzmanību strukturāliem faktoriem, Žaka de Larosjēra vadītā ES Finanšu uzraudzības augsta līmeņa ekspertu grupa 2009. gada 25. februārī sniedza ziņojumu, kurā ietverti priekšlikumi un rekomendācijas jaunas regulatīvās programmas izstrādei, stingrākas koordinētas uzraudzības nodrošināšanai un efektīvas krīzes vadības procedūru īstenošanai.

Eiropadome izskatīja ziņojumā ietvertās rekomendācijas, Eiropas Komisijas 2009. gada 27. maija paziņojumu par Eiropas Finanšu uzraudzību un ECOFIN 2009. gada 9. jūnija atzinumus. Eiropadome 2009. gada 18. un 19. jūnija sanāksmē panāca vienošanos par

daudziem ar jaunas ES finanšu uzraudzības arhitektūras nodrošināšanu saistītiem jautājumiem. Īpaši Eiropadome atbalstīja ideju izveidot Eiropas Sistēmisko risku kolēģiju (ESRK), kas uzraudzītu un izvērtētu iespējamus draudus finanšu stabilitātei un nepieciešamības gadījumā izteiktu brīdinājumus par riskiem un sniegtu rekomendācijas atbilstošo pasākumu veikšanai, kā arī kontrolētu to izpildi. ECOFIN 2009. gada 9. jūnijā pieņemtajos atzinumos norādīts, ka ECB jāsniedz ESRK analītisks, statistikas un administratīvs atbalsts un atbalsts loģistikas jomā, pamatojoties arī uz NCB un uzraudzības iestāžu tehnisko palīdzību. Lai nodrošinātu atbildību, ESRK vismaz divas reizes gadā un nepieciešamības gadījumā biežāk jāsapulcē ziņojums ES Padomei un Eiropas Parlamentam.

Eiropadome ieteica arī izveidot Eiropas finanšu uzraugu sistēmu (EFUS). Tās mērķis ir uzlabot valsts uzraudzības kvalitāti un konsekvenci un stiprināt pārrobežu grupu pārraudzību, veidojot uzraugu kolēģijas un sagatavojot vienotu normu krājumu visām finanšu institūcijām vienotajā tirgū. Eiropadome arī piekrita, ka EFUS jānosaka saistošas un samērīgas lēmumu pieņemšanas pilnvaras, kad tiek vērtēta uzraugu atbilstība vienoto normu krājumam un attiecīgajiem ES tiesību aktiem un ja rodas domstarpības starp piederības un mītnes valsts uzraugiem, t.sk. uzraugu kolēģijām. Vienlaikus EFUS lēmumi nekādā ziņā neietekmēs dalībvalstu fiskālos pienākumus.

Ņemot vērā Eiropadomes atzinumus, Eiropas Komisija 2009. gada 23. septembrī pieņēma tiesību aktu priekšlikumu kopumu ES finanšu uzraudzības stiprināšanai, un tos pašlaik izskata Eiropas Parlaments un Eiropas Padome. ECOFIN 2009. gada 20. oktobra sanāksmē kopumā vienojās par to priekšlikumu saturu, kas saistīti ar ESRK izveidi. ECB tika sniegta konsultācija par šiem priekšlikumiem, un 2009. gada 26. oktobrī tā pieņēma atzinumu par ierosinātajiem ar ESRK izveidi saistītajiem tiesību aktiem.¹ ECOFIN 2009. gada 2. decembrī vienojās par vispārēju pieeju priekšlikumiem

¹ CON/2009/88.

saistībā ar Regulu, saskaņā ar kuru izveido jaunās Eiropas mikrolīmeņa uzraudzības institūcijas. ECB 2010. gada 8. janvārī pieņēma atzinumu par šiem priekšlikumiem.² Izsmeltošāks tiesību aktu priekšlikumu, ESRK institucionālās struktūras un ECB lomas jaunajā uzraudzības principu sistēmā skaidrojums sniegts 8. ielikumā.

Visbeidzot, pēc pieauguma no 12 mljrd. euro līdz 25 mljrd. euro 2008. gadā ECOFIN 2009. gada 18. maijā piekrita atkal divkāršot fondus, kas pieejami vidēja termiņa finanšu palīdzības iespējas ietvaros dalībvalstīm, maksājumu atlikumu palielinot līdz 50 mljrd. euro.

STABILITĀTES UN IZAUGSMES PAKTS

ECOFIN 2009. gada aprīlī secināja, ka četrām euro zonas valstīm (Īrijai, Grieķijai, Spānijai un Francijai) un vienai ārpus euro zonas esošajai valstij (Lielbritānijai) ir pārmērīgs budžeta deficīts, un ieteica to novērst. Jūlijā Padome nolēma, ka Maltai un ārpus euro zonas esošajām valstīm (Latvijai, Lietuvai, Polijai un Rumānijai) ir pārmērīgs budžeta deficīts, un sniedza rekomendācijas tā novēršanai. Tika uzskatīts, ka decembrī astoņām citām euro zonas valstīm (Beļģijai, Vācijai, Itālijai, Nīderlandei, Austrijai, Portugālei, Slovēnijai un Slovākijai) un vienai ārpus euro zonas esošajai valstij (Čehijas Republikai) ir pārmērīgs budžeta deficīts, un ECOFIN sniedza rekomendācijas tā novēršanai. 2009. gada beigās kopumā 20 ES valstīm (t.sk. 13 euro zonas valstīm) bija pārmērīgs budžeta deficīts.

Attiecībā uz pašlaik īstenotajām budžeta deficīta novēršanas procedūrām ECOFIN jūlijā atzina, ka Ungārija veikusi efektīvas darbības, lai novērstu pārmērīgu budžeta deficītu atbilstoši iepriekšējām rekomendācijām. Konstatējot, ka pēc rekomendācijas pieņemšanas neparedzēti negatīvi ekonomiskie notikumi ļoti nelabvēlīgi ietekmēja valsts finanses, Padome nolēma pieņemt pārstrādātu rekomendāciju saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 104. panta 7. punktu³, par diviem gadiem pagarinot sākotnējo pārmērīga budžeta deficīta novēršanas termiņu. 2009. gada

decembrī tā pieņēma līdzīgus lēmumus par pašlaik īstenotajām pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūrām Īrijā, Spānijā, Francijā un Lielbritānijā, pagarinot sākotnējo pārmērīga budžeta deficīta novēršanas termiņu par vienu gadu. Vienlaikus ECOFIN atzina, ka Grieķija nebija veikusi efektīvas darbības atbilstoši Padomes 2009. gada aprīļa rekomendācijai, kas tika sniegta saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 104. panta 8. punktu⁴.

2009. gada pavasarī fiskālās politikas vadlīnijās, par kurām euro zonas finanšu ministri vienojās jūnijā, tika atzīts, ka Stabilitātes un izaugsmes pakts nodrošina nepieciešamo budžeta politikas īstenošanas un koordinēšanas struktūru. Valdības apņēmās īstenot efektīvas vidēja termiņa fiskālā risinājuma stratēģijas, kas ļautu laikus novērst pārmērīgu budžeta deficītu.

ECOFIN 2009. gada oktobrī publicēja secinājumus par fiskālā risinājuma stratēģijām. Pieņemot, ka atveseļošanās nostiprinās un kļūst noturīga, tā aicināja visas ES dalībvalstis uzsākt fiskālo konsolidāciju vēlākais 2011. gadā un norādīja, ka vairākām valstīm tā būtu jāuzsāk agrāk. Turklāt Padome uzskatīja, ka daudzu dalībvalstu fiskālās konsolidācijas tempam strukturālā izteiksmē būtu būtiski jāpārsniedz etalonrādītājs (0.5% no IKP gadā). ECOFIN arī aicināja valstis īstenot fiskālā risinājuma stratēģijas, vienlaikus veicot pasākumus, kas stiprinātu valstu budžeta struktūru un veicinātu ilgtermiņa stabilitāti, un koordinēt tās Pakta ietvaros.

Eurostat 2009. gada jūlijā publicēja lēmumu par finanšu institūciju un tirgu atbalstam finanšu krīzes laikā veikto valsts intervencu statistisko uzskaiti un tehniskos norādījumus šajā jomā. Pēc šā lēmuma pieņemšanas *Eurostat* pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras kontekstā regulāri sniegs un publicēs informāciju par šādu intervencu ietekmi uz valdības budžeta deficītu un parādu, kā arī iespējamām saistībām.

2 CON/2010/5.

3 Tagad Līguma 126. panta 7. punkts.

4 Tagad Līguma 126. panta 8. punkts. Sīkāka informācija sniegta 1. nodaļas 2.–5. sadaļā.

ECOFIN 2009. gada novembrī publicēja secinājumus par Eiropas Komisijas 2009. gada stabilitātes ziņojumu, kurā novērtēta ES valstu finanšu stabilitāte. Saskaņā ar ziņojumu 13 ES dalībvalstis (euro zonas valstis – Īriju, Grieķiju, Spāniju, Kipru, Maltu, Nīderlandi, Slovēniju un Slovākiju – un ārpus euro zonas esošās valstis – Čehijas Republiku, Latviju, Lietuvu, Rumāniju un Lielbritāniju) apdraud liels finanšu stabilitātes risks, savukārt tiek uzskatīts, ka deviņas valstis (Beļģiju, Vāciju, Franciju, Itāliju, Luksemburgu, Austriju un Portugāli euro zonā, kā arī Ungāriju un Poliju ārpus euro zonas) apdraud vidējs risks. Tiek uzskatīts, ka Somija ir vienīgā euro zonas valsts, kuru apdraud neliels finanšu stabilitātes risks. Salīdzinājumā ar 2006. gada stabilitātes ziņojumu 10 valstis (Īrija, Spānija, Latvija, Lietuva, Malta, Nīderlande, Austrija, Polija, Slovākija un Lielbritānija) iekļautas augstāka riska kategorijā galvenokārt to pašreizējās budžeta pozīcijas pasliktināšanās dēļ. Neraugoties uz ekonomiskās un finanšu krīzes izraisīto nenoteiktību, kas lielāka nekā parasti, ECOFIN par strukturālo budžeta pozīciju un ilgtermiņa budžeta iespēju aplēsēm secināja, ka ar krīzi saistītā valsts finanšu pasliktināšanās "būtiski palielināja ar stabilitāti saistītās problēmas". Tāpēc Padome aicināja šīs problēmas risināt, apņēmīgi īstenojot triju virzienu stratēģiju, kas noteikta Eiropadomes 2001. gada sanāksmē Stokholmā un ietver 1) budžeta deficīta un parāda samazināšanu; 2) augstāka nodarbinātības līmeņa nodrošināšanu un 3) sociālās aizsardzības sistēmu pārveidošanu.

NO LISABONAS STRATĒĢIJAS UZ STRATĒĢIJU "ES 2020"

2009. gads bija Lisabonas stratēģijas (plašas ES ekonomiskās, sociālās un vides reformas programmas) 2008.–2010. gada politikas cikla otrais gads.

Eiropadome 2009. gada pavasarī apstiprināja pašreizējās integrētās vadlīnijas un atbalstīja pārstrādātās katrai dalībvalstij sniegtās rekomendācijas tautsaimniecības un nodarbinātības politikas jomā. Tā aicināja ātri īstenot šīs rekomendācijas un uzsvēra

strukturālo reformu nozīmi ekonomiskās krīzes seku pārvarēšanā.

Dalībvalstis 2009. gada oktobrī iesniedza ziņojumus par savām nacionālajām reformu programmām. Tajās atspoguļots dalībvalstu sasniegtais progress strukturālo reformu stratēģiju īstenošanā. Šīs stratēģijas ietver valsts finanšu stabilitātes un kvalitātes nodrošināšanu, uzņēmējdarbību reglamentējošās vides uzlabošanu, ieguldījumus pētījumos un attīstībā, un jauninājumos, kā arī pasākumu īstenošanu, lai veicinātu iesaistīšanos darba tirgū un darba tirgus elastību. ECOFIN 2009. gada decembrī pieņēma atzinumus par stratēģiju, kas aizstās Lisabonas stratēģiju, un stratēģiju "ES 2020", aicinot veikt efektīvus strukturālo reformu pārraudzīšanas pasākumus gan valstu, gan ES līmenī, izmantojot visus iespējamus Līgumā noteiktos instrumentus, un aicināja Eiropas Komisiju izteikt konkrētus priekšlikumus pirms jaunas stratēģijas pieņemšanas. Savukārt 2009. gada novembrī Komisija uzsāka sabiedrisko apspriešanu pirms konkrētu priekšlikumu par jauno stratēģiju "ES 2020" izteikšanas 2010. gada sākumā.

Eurosistēma atkārtoti uzsvērusi strukturālo reformu īstenošanas nozīmi, lai veicinātu izaugsmi un nodarbinātību, saglabātu stabilitu un ilgtspējīgu fiskālo pozīciju un uzlabotu valsts izdevumu un ieņēmumu efektivitāti. Euro zonas valstīm īpaši būtu jāturpina visaptverošu reformu pasākumu īstenošana, lai veicinātu EMS raitu darbību un izvairītos no nesabalansētības. ECB aktīvi veicinājusi diskusijas par stratēģiju "ES 2020" un turpinās to darīt arī 2010. gadā.

CITAS ES POLITIKAS

ECB turpināja pārraudzīt ES klimata pārmaiņas un enerģētikas politikas norises, ņemot vērā to ietekmi uz tautsaimniecību kopumā un īpaši uz cenu dinamiku.

1.2. INSTITUCIONĀLIE JAUTĀJUMI

ES pilsoņi 2009. gada jūnijā ievēlēja jaunu Eiropas Parlamentu, kura inaugurācijas sesija notika 2009. gada 14. jūlijā. Pēc Lisabonas

līguma stāšanās spēkā 2009. gada 1. decembrī amatā stājās pirmais pastāvīgais Eiropadomes priekšsēdētājs Hermans van Rompujs (*Herman van Rompuy*) un jaunā ES augstā pārstāve ārlietās un drošības politikas jautājumos Ketrina Eštone (*Catherine Ashton*). 2010. gadā tika ievēlēta jauna Eiropas Komisija, un par tās priekšsēdētāju valstu vai valdību vadītāji uz otro termiņu ievēlēja Žozē Manuelu Barrozu (*José Manuel Barroso*). Pēc apstiprināšanas Eiropas Parlamentā jaunā komisāru kolēģija 2010. gada 10. februārī stājās amatā uz termiņu līdz 2014. gada 31. oktobrim.

LISABONAS LĪGUMS

Pēc tam, kad atlikušās ES dalībvalstis 2009. gadā bija ratificējušas Lisabonas līgumu, tas 2009. gada 1. decembrī stājās spēkā. ECB atzinīgi novērtē ratifikācijas procesa veiksmīgu noslēgumu.

Lisabonas līgums būtiski negroza pašreizējos Līguma nosacījumus par EMS. Kas attiecas uz īpaši svarīgām ECBS/Eurosistēmas pārmaiņām, Lisabonas līgums nosaka Eurosistēmas pilnvaras, izvirzot tās galveno mērķi – saglabāt cenu stabilitāti – par vienu no ES kopējiem mērķiem.

Turklāt ECB, kurai agrāk bija *sui generis* Kopienas institūcijas statuss, kļūst par Savienības institūciju. Lai gan šis nosacījums tika ieviests, lai veicinātu ES institucionālās struktūras caurredzamību, tas būtiski neietekmē ECB vai ECBS/Eurosistēmas darbību. Vissvarīgākais ir tas, ka ECB saglabā visas institucionālās iezīmes, kuras ietver neatkarības, regulatīvo pilnvaru un juridiskās personas statusa aspektus. Lisabonas līgums stiprina ECB neatkarību, skaidri paredzot tās fiskālo neatkarību primārā tiesību aktā.

Turklāt termini "euro", "Eurosistēma" un "Eurogrupa" pirmo reizi oficiāli minēti ES primārā tiesību aktā.⁵ Arī ECBS Statūti tika attiecīgi koriģēti. Pārmaiņas attiecas arī uz ECB Valdes locekļu ievēlēšanu – Eiropadome viņus ievēlēs ar kvalificētu balsu vairākumu, un ievēlēšanas kārtība atbildīs citu svarīgāko ar ES

politiku saistīto amatu, piemēram, Eiropadomes priekšsēdētāja, ievēlēšanas kārtībai. Minētajos gadījumos balsis nodos tikai euro zonas valstu pārstāvji.

I.3. NORISES ES KANDIDĀTVALSTĪS UN ATTIECĪBAS AR TĀM

ECB turpināja politisko dialogu ar ES kandidātvalstu centrālajām bankām, organizējot divpusējās sanāksmes un sanāksmes ES paplašināšanas procesam izveidotās vispārējās institucionālās struktūras ietvaros.

Pievienšanās sarunas ar Horvātiju tika uzsāktas 2005. gada oktobrī. Sarunas par atsevišķām *acquis communautaire* sadaļām tika uzsāktas 2006. gada jūnijā un aktīvi turpinājās 2009. gadā. Līdz gada beigām sarunas tika uzsāktas par 28 sadaļām un provizoriski slēgtas 15. ECB turpināja nostiprināt divpusējās attiecības ar Horvātijas Nacionālo banku, piemēram, risinot augsta līmeņa politisko dialogu.

Pēc pievienšanās sarunu uzsākšanas ar Turciju 2005. gada oktobrī Eiropas Komisija 2006. gada jūnijā uzsāka sarunas par atsevišķām *acquis communautaire* sadaļām, un tajā pašā mēnesī viena sadaļa tika provizoriski slēgta. Eiropadome 2006. gada decembrī nolēma sakarā ar nepietiekamu progresu muitas ūnijas paplašināšanā, ietverot tajā ES dalībvalstis, apturēt sarunas par astoņām no 35 sadaļām un provizoriski neslēgt nevienu sadaļu. 2009. gada beigās tika uzsāktas sarunas par 12 sadaļām un viena sadaļa provizoriski slēgta. ECB turpināja ieilgušo augsta līmeņa politisko dialogu ar Turcijas Republikas Centrālo banku.

Bijušajai Dienvidslāvijas Republikai Maķedonijai 2005. gadā tika piešķirts kandidātvalsts statuss. Eiropas Komisija

⁵ Sīkāka informācija par Lisabonas līgumā noteiktajām institucionālajām pārmaiņām sniegta ECB 2010. gada janvāra "Mēneša Biļetena" rakstā *The ECB relations with European Union institutions and bodies: trends and prospects* ("ECB attiecības ar Eiropas Savienības institūcijām un organizācijām: tendences un perspektīvas").

2009. gada oktobrī ieteica uzsākt pievienošanās sarunas, bet Eiropadome nepārskatīs šo jautājumu līdz 2010. gada martam. Joprojām bija cieša sadarbība starp ECB un Maķedonijas Republikas Nacionālās bankas darbiniekiem.

ECB 2009. gada oktobrī organizēja reģionālo tautsaimniecības konferenci par Eiropas attīstības valstīm, kurā tika apspriests jautājums par pasaules ekonomiskās un finanšu krīzes ietekmi uz ārpus ES esošajām valstīm. Neraugoties uz būtiskām atšķirībām reģionā, tika konstatētas dažas kopīgas iezīmes. Kopumā krīze spēcīgi ietekmēja reģionu, īpaši valstis, kuras vāji aizsargātas pret iekšējiem un ārējiem notikumiem. Lai gan līdz šim izdevies izvairīties no sistēmiskas krīzes, riski un ievainojamība saglabājas, un vairākumā valstu ļoti nepieciešama strukturāla reforma.

2. STARPTAUTISKIE JAUTĀJUMI

2.1. GALVENĀS NORISES STARPTAUTISKAJĀ MONETĀRAJĀ UN FINANŠU SISTĒMĀ

MAKROEKONOMISKĀS POLITIKAS PĀRRAUDZĪBA PASAULES TAUSAIMNIECĪBĀ

Ņemot vērā augsto ekonomiskās un finanšu integrācijas līmeni, pasaules ekonomiskās vides nozīme ekonomiskās politikas īstenošanā euro zonā ir ārkārtīgi būtiska. Tāpēc Eurosistēma rūpīgi kontrolē un analizē ārpus euro zonas esošo valstu makroekonomisko politiku un tās pamatā esošās norises. Arī ECB ir svarīga nozīme makroekonomiskās politikas starptautiskā daudzpusējā pārraudzībā, kas galvenokārt tiek veikta starptautisko organizāciju, piemēram, SNB, SVF un OECD, sanāsmēs un G7 un (arvien vairāk) G20 valstu finanšu ministru un centrālo banku prezidentu forumos.

2009. gadā starptautisko ekonomisko vidi raksturoja globālās ekonomiskās aktivitātes pakāpeniska stabilizēšanās. Liela ārējā nesabalansētība, kas, kā tiek uzskatīts, liecina par sistēmisko risku palielināšanos pasaules tautsaimniecībā, gada laikā mazinājās, lai gan joprojām ir būtiska un tās mazināšanos, šķiet, lielā mērā noteikuši īslaicīgi faktori. ASV tekošā konta deficīts 2009. gadā saruka līdz 2.9% no IKP (2008. gadā – 4.9% no IKP), un tas ir uz pusi zemāks līmenis nekā 2006. gadā (šajā gadā absolūtā izteiksmē bija vērojama vislielākā nesabalansētība), savukārt Japānas tekošā konta pozitīvais saldo abos gados saglabājās tuvu 3% no IKP. Ķīnas preču tirdzniecības pozitīvais saldo arī sāka samazināties (2006. gadā – aptuveni 10% no IKP; 2009. gadā – mazāks par 6% no IKP). Euro zonas tekošā konta saldo 2009. gadā, tāpat kā pēdējos gados, bija tuvu sabalansētam stāvoklim.

Tomēr globālās nesabalansētības attīstība galvenokārt atspoguļoja ar krīzi saistītos cikliskos un pagaidu faktoros, piemēram, globālu aizņemto līdzekļu apjoma kritumu, privātā pieprasījuma sarukumu, zemākas naftas cenas un finanšu aktīvu cenu korekcijas, nevis strukturālos faktoros.

Runājot par strukturālajiem faktoriem, kas saistīti ar globālo nesabalansētību, ASV mājsaimniecību neto aizņēmumi bija viens no galvenajiem ASV tekošā konta deficīta palielināšanos noteicošajiem faktoriem gados pirms krīzes. No 21. gadsimta sākuma līdz 2007. gada vasarai portfeļa iekšējās, ko galvenokārt nodrošināja privātā sektora ieguldītāji, pilnībā sedza ASV tirdzniecības deficītu. Šādas portfeļa iekšējās, īpaši valdības parāda vērtspapīros, krīzei 2008. gada beigās pastiprinoties, būtiski palielinājās, bet pēc tam, atjaunojoties globālajai vēlmei riskēt, kopš 2009. gada marta samazinājās, savukārt ASV mājsaimniecību neto aizņēmumi no 2007. gada jūlija līdz 2009. gada augustam būtiski saruka. Vienlaikus ierobežotas sociālās drošības garantijas un nelabvēlīgas finanšu norises Āzijas attīstības valstīs joprojām veicināja nozīmīgu reģiona uzkrājumu novirzīšanu uz ārvalstīm, lai gan šīs valstis joprojām lielākoties orientējās uz eksportu.

Neraugoties uz pozitīvām pazīmēm, kas liecināja par stabilizēšanos un atveseļošanos, vairākas valstis 2009. gadā turpināja saņemt SVF atbalstu (sk. nākamo sadaļu par starptautisko finanšu arhitektūru). Lielākās centrālās bankas turpināja sniegt palīdzību likviditātes nodrošināšanai citu valstu centrālajām bankām, lai veicinātu naudas tirgu darbību attīstības valstīs. Šāda palīdzība ietvēra paplašinātas likviditātes mijmaiņas darījumu iespējas, ko piedāvāja četru lielu un sistēmiski svarīgu tautsaimniecību centrālās bankas.

Eurosistēma 2009. gadā vairākkārt uzsvēra riskus un nenoteiktību, kas būtu vērojama, ja atkal tiktu izraisīta globālā nesabalansētība, un puda atbalstu globālā pieprasījuma tendencu līdzsvara atjaunošanai. Īpaši Eurosistēma atkārtoti aicināja īstenot politiku privāto un valsts uzkrājumu palielināšanai valstīs ar tekošā konta deficītu, turpināt veikt strukturālās reformas attīstītajās valstīs ar samērā zemu potenciālo izaugsmi un iekšzemes pieprasījuma palielināšanas pasākumus attīstības valstīs, uzlabot kapitāla sadali šajās valstīs un kopumā

labāk novērtēt riskus. Atbilstoši idejām par to, kā uzlabot starptautisko finanšu arhitektūru (sk. tālāk), Eurosistēma uzsvēra, ka šiem uzlabojumiem jāveicina ne tikai finanšu tirgus disciplīna, bet arī makroekonomiskās politikas disciplīna. Pilnveidotai daudzpusējās ekonomiskās uzraudzības struktūrai būtu jānodrošina uz stabilitāti orientēta un ilgtspējīga ekonomiskā politika, īpaši sistēmiski svarīgās valstīs. Kā norādīts Pitsburgas paziņojumā par spēcīgas, ilgtspējīgas un līdzsvarotas izaugsmes struktūru, arī G20 valstis sniedza atbalstu pasaules tautsaimniecības līdzsvara atjaunošanā.

Visbeidzot, starptautiskā politikas pārraudzība tiek veikta arī pašā euro zonā. Papildus atsevišķu euro zonas valstu pārbaudēm SVF 2009. gadā veica regulāro euro zonas monetārās, finanšu un ekonomiskās politikas pārbaudi. SVF Vienošanās līguma IV panta konsultācijas nodrošināja iespēju veidot lietderīgu viedokļu apmaiņu starp SVF un ECB, Eurogrupas prezidentūru un Eiropas Komisiju. Pēc šīm diskusijām SVF sagatavoja ziņojumu, kurā ietverts euro zonas politiku novērtējums.⁶

STARPTAUTISKĀ FINANŠU ARHITEKTŪRA

Pasaules finanšu krīze izraisīja plašas diskusijas par starptautiskās monetārās un finanšu sistēmas izveidi un darbību. Pēc pirmās sanāksmes par finanšu tirgiem un pasaules tautsaimniecību Vašingtonā 2008. gada novembrī G20 valstu vadītāji 2009. gada aprīlī sapulcējās Londonā otrajā sanāksmē. Viņi atkārtoti aicināja darboties finanšu regulēšanas un makroekonomiskās politikas jomā un uzsvēra apņemšanos nodrošināt atklātu tirgu un brīvu tirdzniecību. G20 valstu vadītāji arī vienojās par jaunas Finanšu stabilitātes padomes, kurai būtu noteiktas pastiprinātas pilnvaras un plašāks biedru loks un kura darbotos kā Finanšu stabilitātes foruma pēctece, izveidošanu. Turklāt, lai risinātu jautājumu par kapitāla prasību un makrorisku procikliskumu un piemērotu finanšu regulēšanu visām sistēmiski svarīgajām finanšu institūcijām, instrumentiem un tirgiem, viņi vienojās par finanšu regulatīvās bāzes pārveidošanu. Viņi arī vienojās par starptautisko

finanšu institūciju finansēšanas un pārveidošanas pasākumiem. Sanāksmē Pitsburgā 2009. gada septembrī viņi pārskatīja iepriekšējo saistību izpildes progresu un apliecināja nepārtrauktu atbalstu starptautiskajai sadarbībai pasaules politikas nozīmīgo problēmu risināšanā. Uzsverot nozīmi, kāda G20 valstīm bijusi, formulējot reakciju uz pasaules finanšu krīzi, vadītāji nosauca tās par "galveno starptautiskās ekonomiskās sadarbības forumu". G20 arī pieņēma "Spēcīgas, ilgtspējīgas un līdzsvarotas izaugsmes pamatprincipus", kuru mērķis ir pārvaldīt pāreju no reakcijas krīzes situācijā uz spēcīgas, ilgtspējīgas un līdzsvarotas pasaules izaugsmes modeli, kā arī novērst globālo nesabalansētību, kas veicināja finanšu krīzi. Pamatprincipi paredz savstarpēji izvērtēt G20 dalībnieku nacionālās un reģionālās politikas un politikas struktūras saderību un atbilstību mērķim nodrošināt spēcīgu, ilgtspējīgu un līdzsvarotu izaugsmi. Finanšu regulēšanas jomā G20 valstis turpmākajam darbam noteica četras prioritārās jomas, katrā paredzot konkrētus rezultātus un nosakot termiņus: 1) augstas kvalitātes kapitāla veidošana un procikliskuma mazināšana; 2) reformu veikšana atbildīgi jomā finanšu stabilitātes veicināšanai; 3) ārpusbiržas darījumu tirgu pilnveidošana un 4) jautājumu par pārrobežu lēmumiem un sistēmiski svarīgām finanšu institūcijām risināšana.

Tā kā pēc pasaules finanšu krīzes sākuma SVF izsniegto aizdevumu apjoms būtiski palielinājās, pastiprinājās diskusijas par SVF līdzekļu atbilstošo apmēru. G20 valstis Londonas sanāksmē 2009. gada 2. aprīlī piekrita palielināt starptautiskajām finanšu institūcijām pieejamo resursu apjomu kopumā par 1.1 trilj. ASV dolāru un īstenot pasākumus, t.sk. trīskāršot SVF līdzekļu apjomu (līdz 750 mljrd. ASV dolāru; pirms krīzes – 250 mljrd. ASV dolāru), un veicināt jaunu Speciālo aizņēmuma tiesību (SDR) piešķirumu 250 mljrd. ASV dolāru apmērā. G20 valstis aicināja arī steidzami ratificēt Līguma pantu ceturto grozījumu un 2008. gada kvotu un pārstāvības reformu.

⁶ *Euro area policies: 2009 Article IV consultation – staff report*, SVF, 2009. gada augusts.

Dažādu dalībvalstu, t.sk. aptuveni 175 mljrd. ASV dolāru no ES dalībvalstīm,⁷ SVF sniegto divpusējo ķīlu apjoms līdz 2009. gada rudenim sasniedza mērķi (500 mljrd. ASV dolāru) aizdevuma līgumu, SVF parādzīmju vai tiešu ķīlu veidā saskaņā ar paplašināto un pārveidoto Jauno aizņemšanās kārtību (JAK)⁸. Uzsverot, ka SVF ir institūcija, kas balstās uz kvotām, un tai tādai jāpaliek, SVF locekļi arī vienojās, ka tuvākajā nākotnē, t.i., nākamās kvotu pārskatīšanas (kas pārcelta no 2013. gada uz 2011. gada janvāri) vai JAK pārskatīšanas gadījumā, būtu jāpārskata fonda līdzekļu atbilstošais apjoms un struktūra, t.i., līdzsvars starp līdzekļiem, kas balstīti uz kvotām un aizņemtajiem līdzekļiem. Atbilstoši 2008. gadā pieņemtajam visaptverošu kvotu un pārstāvības reformu kopumam viens no galvenajiem nākamās kvotu pārskatīšanas mērķiem būs turpināt kvotu daļu saskaņošanu ar SVF locekļu relatīvajiem svāriem un lomu pasaules tautsaimniecībā. G20 valstis Pitsburgas sanāksmē pauda apņemšanos "novirzīt kvotu daļas (vismaz 5%), kas noteiktas dinamiskajiem attīstības valstu tirgiem un attīstības valstīm, no pārāk pārstāvētām valstīm uz nepietiekami pārstāvētām valstīm". G20 valstis arī vienojās, ka nepieciešams risināt jautājumus, piemēram, par SVF Valdes lielumu un sastāvu, Valdes darbības efektivitātes uzlabošanu un fonda vadītāju iesaistīšanos SVF stratēģiskajā pārraudzībā.

Pēc tam, kad ASV bija piekritušas Līguma pantu ceturtajam grozījumam (šis lēmums bija atlikts kopš 1997. gada), 2009. gada augustā stājās spēkā lēmums par vispārējo Speciālo aizņēmuma tiesību piešķiršanu 250 mljrd. ASV dolāru apjomā un 2009. gada 9. septembrī – lēmums par Speciālo aizņēmuma tiesību piešķiršanu aptuveni 32 mljrd. ASV dolāru apjomā. Abos gadījumos kopumā piešķirot aptuveni 282 mljrd. euro, SDR atlikums palielinājās gandrīz desmit reižu (aptuveni līdz 316 mljrd. ASV dolāru). Kopumā visām euro zonas valstīm tika piešķirti 47 mljrd. XDR (aptuveni 74 mljrd. ASV dolāru ekvivalents).

Reaģējot uz finanšu krīzi, SVF 2009. gada martā arī uzņēmas būtiski pārskatīt savus

aizdevumu principus. Galvenās pārmaiņas ietvēra: 1) jaunas sistēmas (elastīgās kredītlīnijas) ieviešanu, kas paredzēta valstīm ar ļoti spēcīgiem tautsaimniecības pamatrādītājiem, stingru politiku un labiem sasniegumiem politikas īstenošanā; 2) dubultotu iespēju dalībvalstīm saņemt fonda līdzekļus; 3) programmu nosacījumu racionalizēšanu, t.sk. striktu strukturālu izpildes kritēriju atcelšanu fonda atbalsta programmām; 4) "biežas piekļuves" pasākumu procedūru vienkāršošanu, pret kuru dalībniekiem, kas aizņemas līdzekļus, būtu jāizturas ar piesardzību, un 5) izmaksu un termiņstruktūru vienkāršošanu, kā arī reti izmantotu finanšu iespēju, piemēram, papildu rezerves iespējas, likvidēšanu.

Fonda resursu izmantojums 2009. gadā joprojām bija nozīmīgs. Regulāru atbalsta pasākumu programmas ietvaros tika noslēgti līgumi arī ar Rumāniju, Serbiju, Bosniju un Hercegovinu, Šrilanku un Baltkrieviju. Saistībā ar jaunizveidotajām iespējām tika apstiprināta Meksikas, Polijas un Kolumbijas dalība elastīgajā kredītlīnijā, savukārt vairākas Centrālamerikas valstis (Kostarika, Salvadora un Gvatemala), kā arī Gabona nodrošināja piesardzības pasākumus biežas piekļuves koriģēšanai.

SVF 2009. gadā veltīja lielu uzmanību makrofinansiālo un finansiālo jautājumu pārraudzības uzlabošanai. G20 valstis pilnvaroja SVF un jaunizveidoto Finanšu stabilitātes padomi kopīgi izteikt agrīnos brīdinājumus, lai norādītu uz būtiskākajiem makrofinansiālās ievainojamības aspektiem. Turklāt, lai uzlabotu kopīgās Pasaules Bankas/SVF Finanšu sektora novērtēšanas programmas (FSNP) efektivitāti un veicinātu tās rezultātu iekļaušanu divpusējā uzraudzībā, tā tika pārskatīta. FSNP ir divējāda loma, vērtējot gan finanšu stabilitāti, gan attīstības vajadzības. Ņemot vērā kopš 2008. gada

7 Eiropadome 2009. gada 19. un 20. martā paziņoja, ka ES dalībvalstis ir gatavas sniegt fondam ātru īslaicīgu atbalstu 75 mljrd. euro apmērā. ECOFIN 2009. gada 2. septembra sanāksmē palielināja kopējo ES ieguldījumu līdz 125 mljrd. euro (t.i., tajā laikā aptuveni 175 mljrd. ASV dolāru).

8 Aizņēmumu izsniegšanas kārtība starp SVF un dalībvalstu un institūciju grupu, lai nodrošinātu SVF papildu līdzekļus, kas nepieciešami, lai izvairītos no starptautiskās monetārās sistēmas pavājināšanās vai risinātu ar to saistītus jautājumus, vai risinātu ārkārtas situāciju, kas rada draudus šīs sistēmas stabilitātei.

oktobra vērojamās globālās vides pārmaiņas, SVF arī vēlreiz pārskatīja savu Paziņojumu par uzraudzības prioritātēm, kurā ietvertas SVF darbības vadlīnijas līdz 2011. gadam. Ekonomiskā prioritāte joprojām ir pasaules finanšu sistēmas nostiprināšana, bet tagad īpaša uzmanība tiek pievērsta arī efektīvai ar krīzi saistīto politikas pasākumu samazināšanai, lai nodrošinātu stabilu atveseļošanu, un globālā pieprasījuma līdzsvarošanai, lai veicinātu pasaules izaugsmi, vienlaikus kontrolējot globālo nesabalansētību. Nākotnes perspektīvā SVF plāno uzņemties jaunu lomu, sniedzot analītisku ieguldījumu G20 valstu savstarpējā novērtējuma procesā saskaņā ar jauno "spēcīgas, ilgtspējīgas un līdzsvarotas izaugsmes" struktūru. Visbeidzot, atzīstot SVF nepieciešamību paplašināt uzraudzības diapazonu, pašlaik tiek pārskatītas tā pilnvaras, apsverot globālo stabilitāti ietekmējošo makroekonomiskā un finanšu sektora politiku aptvērums.

Starptautiskā finanšu sabiedrība arī turpināja veicināt krīžu novēršanas un pārdomātu krīžu risinājumu mehānismus. Šajā sakarā turpinājās debitorvalstu un to privāto kreditoru un ieguldītāju progress G20 finanšu ministru un centrālo banku prezidentu 2004. gadā noteikto stabilu kapitāla plūsmu un pārskatāmas parāda pārstrukturēšanas jaunajos tirgos principu īstenošanā. Šo uz tirgu balstīto un brīvprātīgo principu mērķis ir nodrošināt pamatnostādnes informācijas apmaiņas, dialoga veidošanas un ciešas sadarbības jomā. Arvien lielāks skaits finanšu institūciju un emitentvalstu atbalstījis šos principus un izrādījis īpašu interesi par to īstenošanas veicināšanu. Pēdējā sanāksmē Stambulā 2009. gada oktobrī Principu pilnvarnieku grupa, kurā darbojas augstākie vadītāji pasaules finanšu jomā un kura tika izveidota, lai vadītu principu īstenošanu, pārskatīja starptautiskās finanšu arhitektūras ietvaros sasniegto progresu un sniedza ieteikumus turpmākam darbam.

2.2. SADARBĪBA AR ĀRPUS ES ESOŠAJĀM VALSTĪM

Tāpat kā iepriekšējos gados, Eurosistēma organizēja seminārus un darbseminārus ar

ārpus ES esošo valstu centrālajām bankām. Turklāt Eurosistēmas sniegtā tehniskā palīdzība joprojām bija svarīgs instruments, lai stiprinātu ārpus ES esošo valstu, īpaši ES kaimiņu reģionu, centrālo banku administratīvo kapacitāti un veicinātu atbilstību Eiropas un starptautiskajiem standartiem. ECB un Eiropas Komisija arī aktīvi piedalījās ES makroekonomiskajā dialogā ar svarīgākajām attīstības valstīm (piemēram, Krieviju, Indiju un Ēģipti) un ES kaimiņvalstīm.

ECB turpināja padziļināt attiecības ar Rietumbalkānu valstīm. ECB un 17 ES NCB⁹ 2008. gada 1. septembrī uzsāka deviņu mēnešu tehniskās palīdzības programmu Serbijas Nacionālajai bankai. Eiropas Rekonstrukcijas aģentūras finansētā programma sniedza Serbijas Nacionālajai bankai vajadzību novērtējumu, lai noskaidrotu centrālās bankas darbības jomas, kurās būs jāpanāk progress, gatavojoties pievienoties ES.¹⁰ Aplūkotās jomas ietver banku uzraudzību, Serbijas Nacionālās bankas kompetencē esošo tiesību aktu saskaņošanu ar *acquis communautaire*, kapitāla plūsmu liberalizāciju, monetārās politikas un valūtas kursa režīma īstenošanu, monetāro, finanšu un maksājumu bilances statistiku un finanšu pakalpojumu patērētāju aizsardzību.

Sadarbība ar Ēģiptes Centrālo banku turpinājās, tāpēc 2009. gada 1. janvārī tika uzsākta jauna Eiropas Komisijas finansēta triju gadu programma. Programmā piedalās ECB, *Българска народна банка* (Bulgārijas Nacionālās bankas), *Česká národní banka*, *Deutsche Bundesbank*, *Bank of Greece*, *Banque de France*, *Banca d'Italia* un *Banca Națională a României* eksperti. Programmas mērķis ir pakāpeniski stiprināt banku uzraudzību Ēģiptē, lai nodrošinātu pamatatbilstību Bāzeles II

9 Beļģijas, Bulgārijas, Čehijas Republikas, Dānijas, Vācijas, Igaunijas, Grieķijas, Francijas, Itālijas, Kipras, Latvijas, Ungārijas, Nīderlandes, Austrijas, Polijas, Rumānijas un Lielbritānijas centrālā banka.

10 Eiropas Rekonstrukcijas aģentūra 2008. gada decembrī oficiāli pārtrauca darbību un nodeva Serbijas Republikai savas tiesības un pienākumus pret Eiropas Komisijas delegāciju (kopš 2009. gada 1. decembra – "Eiropas Savienības delegācija").

principu sistēmai, ievērojot Ēģiptes Centrālās bankas noteikto stratēģiju. 2009. gadā turpinājās Eiropas Komisijas finansētās Centrālo banku tehniskās sadarbības programmas ar Krievijas Banku īstenošana. Eurosistēma (ECB kopā ar *Deutsche Bundesbank*, *Bank of Greece*, *Banco de España*, *Banque de France*, *Banca d'Italia*, *De Nederlandsche Bank*, *Oesterreichische Nationalbank* un *Suomen Pankki – Finlands Bank* sadarbībā ar Somijas Finanšu uzraudzības iestādi) sniedz tehnisko palīdzību banku uzraudzības un iekšējā audita jomā. Banku uzraudzības jomā mērķis ir veicināt pakāpenisku Bāzeles II principu sistēmas ieviešanu Krievijas banku uzraudzībā, savukārt iekšējā audita jomā atbalsts tiek sniegts uz risku balstītam iekšējam auditam, IT auditam un valūtas rezervju pārvaldīšanai. Paredzams, ka programma, kuras īstenošana tika uzsākta 2008. gadā, noslēgsies 2010. gada 31. decembrī.

2009. gada 11. un 12. martā Vīnē notika piektais Eurosistēmas un Krievijas Bankas augsta līmeņa seminārs. Semināru rīkoja *Oesterreichische Nationalbank*, un to apmeklēja Eurosistēmas un Krievijas Bankas prezidenti un augsta līmeņa pārstāvji. Semināra mērķis bija turpināt nostiprināt dialogu un veicināt šo abu institūciju attiecības, kas pēdējos gados aktivizējušās. Galvenie seminārā aplūkotie jautājumi skāra jaunākās makroekonomiskās norises, patēriņa cenu dinamikas ietekmi uz inflāciju un finanšu stabilitāti Krievijā un euro zonā.

Ceturtais Eurosistēmas un Latīņamerikas centrālo banku augsta līmeņa seminārs, kuru kopīgi organizēja ECB, *Banco de España* un Meksikas Banka, notika Mehiko 2009. gada 23. martā. Galvenokārt tika apspriesti jautājumi par pasaules finanšu krīzes un preču cenu kāpuma un krituma ietekmi uz tautsaimniecību un politikas reakciju uz to.

ECB 2009. gada 2. un 3. novembrī rīkoja darbsemināru, lai sagatavotu sesto Eurosistēmas augsta līmeņa semināru ar Vidusjūras valstu centrālajām bankām, kurš notiks Kiprā 2010. gadā. Darbsemināru apmeklēja Eurosistēmas un ES Vidusjūras reģiona dienvidu

un austrumu piekrastes partnervalstu centrālo banku, Eiropas Komisijas un Eiropas Investīciju bankas pārstāvji. Darbsemināra diskusijās uzmanība tika veltīta pasaules finanšu krīzes un tai sekojošās recesijas ietekmei uz Vidusjūras valstu tautsaimniecību un finanšu sektoru, kā arī valūtas kursa režīmiem šajā reģionā.

ECB 2009. gadā arī nostiprināja attiecības ar Ķīnas varas iestādēm. ECB prezidents, Eurogrupas prezidents un ekonomikas un monetāro lietu komisārs 29. novembrī tikās ar Ķīnas varas iestādēm Naņdzjinā. Šī bija otrā šāda tikšanās, un šis forums tiek uzskatīts par būtisku Ķīnas un ES dialoga sastāvdaļu. Tika apspriesti vairāki ekonomiski un finanšu jautājumi, t.sk. valūtas kursa politika, un diskusija veicināja savstarpējo izpratni par attiecīgo zonu politiku. 2009. gadā ECB arī stiprināja attiecības ar Ķīnas Tautas banku. Galvenās diskusijas risina ECB un Ķīnas Tautas bankas darba grupa, kas katru gadu rīko trīs sanāksmes. 2009. gadā darba grupa pārrunāja ar tautsaimniecības izaugsmi, stimulu politiku un finanšu stabilitāti saistītus jautājumus gan no euro zonas, gan Ķīnas viedokļa.

ECB un 14 euro zonas NCB¹¹ 2010. gada sākumā uzsāka divu gadu programmu, lai stiprinātu ES kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu makrolīmeņa un mikrolīmeņa uzraudzību. Ieguvējas no programmas ir Rietumbalkānu valstu un Turcijas centrālās bankas un uzraudzības iestādes. SVF un Pasaules Bankas gatavība aktīvi piedalīties programmā un vairāku starptautisko un Eiropas institūciju un organizāciju izrādītā interese liecina, ka starptautiskā sabiedrība šo programmu uzskata par savlaicīgu un nepieciešamu. ES finansētās programmas mērķis ir stiprināt ES kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu vidēja termiņa noturību pret finansiālo stresu, veicinot makrolīmeņa un mikrolīmeņa uzraudzības koriģēšanu atbilstoši pavisam nesen noteiktajiem starptautiskajiem un ES standartiem.

11 Beļģijas, Grieķijas, Spānijas, Francijas, Itālijas, Kipras, Luksemburgas, Maltas, Nīderlandes, Austrijas, Portugāles, Slovēnijas, Slovākijas un Somijas NCB.

Luminale 2008 ietvaros Tirdzniecības halli izgaismoja *Casa Magica* gaismas mākslinieki. Attēlā redzams otrais no trim motīviem. Tā ir alūzija uz gaidāmajiem jauno ECB telpu būvniecības darbiem.

5. NODAĻA

ATBILDĪBA

I. ATBILDĪBA PRET SABIEDRĪBU UN EIROPAS PARLAMENTU

Pēdējos gadu desmitos centrālo banku neatkarība kļuvusi par attīstīto un attīstības valstu monetārās politikas pamatnostādņu visai būtisku sastāvdaļu. Lēmums centrālajām bankām piešķirt neatkarību cieši sakņojas ekonomikas teorijā un pamatots ar empīriskiem datiem, kas liecina, ka šāda struktūra veicina cenu stabilitātes saglabāšanu. Vienlaikus demokrātiskas sabiedrības pamatprincips ir tas, ka jebkura neatkarīga institūcija, kas pilda valsts funkcijas, ir atbildīga par savām darbībām pret pilsoņiem un viņu ievēlētajiem pārstāvjiem. Tāpēc atbildība ir centrālās bankas neatkarības svarīga sastāvdaļa.

Par ECB uzticību atklātības un caurredzamības principiem liecina lēmums kārtējo pārskatu iesniegšanā neaprobežoties ar tiesību aktos noteiktajām prasībām. Piemēram, ECB publicē "Mēneša Biļetenu", nevis prasīto ceturkšņa pārskatu, un Padomes locekļi daudzkārt uzstājušies ar runām par sabiedrībai nozīmīgām tēmām, kas 2009. gadā bija gan ECB politikas reaģēšana uz finanšu krīzi, gan pasaules ekonomiskās politikas pārbaudījumi, gan nopietnas pārdomas par centrālo banku lomu un stratēģiju. Pēc katra mēneša pirmās Padomes sēdes organizētās preses konferences joprojām ir ECB galvenā iespēja sniegt padziļinātu ekonomiskā stāvokļa vērtējumu un pamatojumu lēmumiem attiecībā uz procentu likmēm.

Eiropas Parlamentam kā institūcijai, kuras likumību tieši nosaka ES pilsoņi, joprojām ir galvenā nozīme, prasot atbildību no ECB. Jau kopš dibināšanas ECB uzturējusi ciešu un auglīgu dialogu ar Eiropas Parlamentu. ECB prezidents, katru ceturksni uzstājoties Eiropas Parlamenta Ekonomikas un monetāro lietu komitejā (ECON), turpināja sniegt pārskatus par ECB monetāro politiku un citiem uzdevumiem, bet 2010. gada 25. martā ar ECB 2009. gada pārskatu iepazīstinās Parlamenta plenārsēdī. 2009. gada februārī prezidents uzstājās Eiropas Parlamenta un valstu parlamentu kopīgajā sanāksmē, lai apspriestu ES pamatnostādnes finanšu stabilitātes nodrošināšanai.

Arī citi ECB Valdes locekļi daudzkārt uzstājās Eiropas Parlamentā. Viceprezidents iepazīstināja ECON ar ECB 2008. gada pārskatu. Lorenzo Bini Smagi un Jirgens Štarks piedalījās gadskārtējā Eiropas Parlamenta un valstu parlamentu kopīgajā sanāksmē, lai apspriestu situāciju ES finanšu krīzes laikā, kā arī pēc krīzes īstenojamo izaugsmes un nodarbinātības stratēģiju un pasaules finanšu arhitektūras modernizāciju. Hosē Manuels Gonsalss-Paramo piedalījās Eiropas Parlamenta Finanšu, ekonomikas un sociālās krīzes speciālās komitejas rīkotajā sanāksmē. ECON uzstājās arī Ģertrūde Tumpela-Gugerela, informējot par jaunākajām norisēm vērtspapīru klīringa un norēķinu jomā, kā arī par Eurosistēmas TARGET2 vērtspapīriem projektu.

Notika arī pārrunas starp ECB pārstāvjiem un Eiropas Parlamenta locekļiem par ECB politiku un citiem jautājumiem, kuros ECB ir specifiska pieredze un zināšanas (piemēram, finanšu stabilitāte). Saskaņā ar iedibināto praksi arī 2009. gadā ECON delegācija apmeklēja ECB, lai ar Valdes locekļiem apmainītos viedokļiem par ekonomisko situāciju un jauno uzraudzības pamatprincipu ieviešanu ES.

2. ATSEVIŠKI SANĀKSMĒS AR EIROPAS PARLAMENTU IZVIRZĪTIE JAUTĀJUMI

Daudzajās Eiropas Parlamenta un ECB viedokļu apmaiņās tika apspriests plašs jautājumu loks. Tālāk ieskicēti galvenie jautājumi, kurus izvirzīja apspriešanai.

POLITIKAS REAĢĒŠANA UZ EKONOMISKO UN FINANŠU KRĪZI

ECB un Eiropas Parlamenta diskusijās ekonomiskā un finanšu krīze bija nozīmīgs temats. Dažādās rezolūcijās Eiropas Parlaments aicināja dalībvalstis vienoties par saskaņotu pieeju krīzes pārvarēšanai un atzinīgi novērtēja Eiropas tautsaimniecības atveseļošanās plāna iedzīvināšanu. Tomēr tas paudis arī bažas par valstu parādu un budžeta deficītu spējo pieaugumu un aicinājis iespējami ātrāk stabilizēt valstu finanses. Finanšu, ekonomikas un sociālās krīzes speciālajai komitejai tika piešķirts mandāts analizēt un novērtēt krīzes pakāpi un tās ietekmi uz ES un tās dalībvalstīm.

Uzstājoties Eiropas Parlamentā, ECB prezidents atkārtoti apliecināja, ka ECB pilnībā atbalsta Eiropas Komisiju tās grūtajā uzdevumā – īstenot Stabilitātes un izaugsmes paktu – un konkrēti domu, ka vērienīga fiskālā konsolidācija jāsāk, tiklīdz tautsaimniecība sākusi atlabt.

ES PAMATNOSTĀDNES FINANŠU UZRAUDZĪBAS UN STABILITĀTES JOMĀ

Eiropas Parlaments un ECB turpināja nopietnu dialogu par finanšu uzraudzības jautājumiem. Eiropas Parlaments atgādināja, ka tā locekļi savulaik devuši daudzus no Larosjēra grupas ziņojumā (sīkāku informāciju sk. 3. nodaļā) ietvertajiem ieteikumiem. Ņemot vērā arvien pieaugošo integrāciju ES finanšu tirgos, Parlaments mudināja pārskatīt arī finanšu tirgu regulēšanas un pārvaldības pamatnostādnes. Visbeidzot, tas atbalstīja ECB lomas palielināšanu finanšu stabilitātes nodrošināšanā. Iepriekšējos lēmumos Parlaments atbalstīja viedokli, ka saskaņā ar Līguma 127. panta 6. punktu ECB būtu jāiesaistās sistēmiski nozīmīgu finanšu institūciju makrolīmeņa uzraudzībā ES mērogā.

Uzstājoties Eiropas Parlamentā, ECB prezidents atzinīgi novērtēja priekšlikumu izveidot Eiropas Sistēmisko risku kolēģiju (ESRK) – institūciju, kas

atbildētu tieši par makrolīmeņa uzraudzību Eiropas mērogā (sīkāku informāciju sk. 8. ielikumā). Prezidents skaidri paziņoja, ka ECB un ESRK Eiropas Parlamentam sniegs pārskatu atsevišķi, jo šīm institūcijām būs atšķirīgi mandāti.

Skats uz veco Tīrgus halli no dienvidu puses (2006. gads).

6. NODAĻA

ĀRĒJĀ KOMUNIKĀCIJA

I. KOMUNIKĀCIJAS POLITIKA

ECB ārējās komunikācijas mērķis ir veicināt sabiedrības izpratni par ECB politiku un lēmumiem. Tā ir ECB monetārās politikas un citu tās uzdevumu izpildes neatņemama sastāvdaļa. ECB komunikācijas darbības nosaka divas pamatnostādnes – atklātība un caurredzamība. Abas pamatnostādnes veicina ECB monetārās politikas efektivitāti, optimālu darbību un ticamību. Tās arī palīdz ECB centienos sniegt pilnīgu pārskatu par tās darbību, kā sīkāk skaidrots 5. nodaļā.

1999. gadā ieviestā monetārās politikas novērtējuma un lēmumu reālā laika, regulārās un detalizētās skaidrošanas koncepcija ir vienreizēji atklāta un caurredzama pieeja centrālās bankas komunikācijai. Monetārās politikas lēmumi tiek skaidroti preses konferencē tūlīt pēc tam, kad Padome tos pieņēmusi. Preses konferencē prezidents nolasa detalizētu ievadpaziņojumu, skaidrojot Padomes lēmumus. Prezidents un viceprezidents atbild uz plašsaziņas līdzekļu pārstāvju jautājumiem. Kopš 2004. gada decembra arī tie Padomes pieņemtie lēmumi, kuri neattiecas uz procentu likmju noteikšanu, katru mēnesi tiek publicēti Eurosistēmas centrālo banku interneta lapās.

ECB tiesību akti, tāpat kā Eurosistēmas konsolidētie finanšu pārskati, pieejami visās oficiālajās ES valodās.¹ Arī ECB gada pārskata un "Mēneša Biļetena" ceturkšņa versijas teksts pilnā apjomā pieejams visās oficiālajās ES valodās.² Konverģences ziņojums pieejams visās oficiālajās ES valodās vai nu pilnā apjomā, vai kopsavilkuma veidā.³ Lai nodrošinātu pārskata sniegšanu sabiedrībai un caurredzamību, papildus likumā prasītajiem ECB dažās vai visās oficiālajās valodās publicē arī citus dokumentus, īpaši paziņojumus preseī par monetārās politikas lēmumiem, ECB speciālistu makroekonomiskās iespēju aplēses⁴, politikas skaidrojumus un informatīvo materiālu, kas skar plašu sabiedrību. ECB galveno publikāciju sagatavošana, publicēšana nacionālajās valodās un izplatīšana notiek ciešā sadarbībā ar NCB.

1 Izņemot īru valodu, kurai ES līmenī piešķirts izņēmuma statuss.

2 Izņemot īru (izņēmums ES līmenī) un maltiešu (vienošanās ar *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* pēc pagaidu izņēmuma statusa atcelšanas 2007. gada maijā) valodu.

3 Sk. 2. zemspējas piezīmi.

4 ECB speciālistu iespēju aplēses kopš 2004. gada septembra un Eurosistēmas speciālistu iespēju aplēses – kopš 2000. gada decembra.

2. KOMUNIKĀCIJAS PASĀKUMI

ECB jāuzrunā dažādas auditorijas ar atšķirīgu finanšu un ekonomikas zināšanu līmeni (piemēram, finanšu eksperti, plašsaziņas līdzekļi, valdības, parlamenti un plaša sabiedrība). Tāpēc tās pilnvaras un lēmumi skaidroti, izmantojot dažādus saziņas līdzekļus un pasākumus, kas pastāvīgi tiek uzlaboti, lai, ņemot vērā dažādās auditorijas un komunikācijas vidi un vajadzības, padarītu tos pēc iespējas efektīvākus.

ECB publicē vairākus pētījumus un ziņojumus, piemēram, gada pārskatu, kas sniedz ECB iepriekšējā gada aktivitāšu apskatu un tādējādi pastiprina ECB atbildību. "Mēneša Biļetens" pastāvīgi sniedz aktualizētu ECB veikto ekonomisko un monetāro norišu vērtējumu un detalizētu tās lēmumu pamatojumu, savukārt "Finanšu Stabilitātes Pārskats" novērtē euro zonas finanšu sistēmas stabilitāti attiecībā uz tās spēju absorbēt nelabvēlīgus šokus. ECB nodrošina plašu statistisko datu klāstu galvenokārt kā Statistisko datu noliktavu un interaktīvās diagrammas ECB interneta lapā; katru mēnesi tiek iespiesta "Statistikas kabatgrāmata".

Visi ECB Padomes locekļi tieši piedalās sabiedrības zināšanu un izpratnes par Eurosistēmas uzdevumiem un politiku veicināšanā, sniedzot komentārus Eiropas Parlamentā un nacionālajos parlamentos, uzstājoties ar publiskām runām un sniedzot intervijas plašsaziņas līdzekļiem. 2009. gadā ECB prezidents un citi Valdes locekļi Eiropas parlamentā uzstājās septiņas reizes (sīkāku informāciju sk. 5. nodaļā). Viņi 2009. gadā aptuveni 260 reizi uzstājās dažādās auditorijās un sniedza aptuveni 200 interviju plašsaziņas līdzekļiem, kā arī publicēja rakstus žurnālos un laikrakstos.

Nozīmīga loma, nodrošinot informācijas par Eurosistēmu un paziņojumu izplatīšanu nacionālajā līmenī plašai sabiedrībai un ieinteresētajām pusēm, ir arī euro zonas NCB. Tās uzrunā dažādas nacionālās un reģionālās auditorijas to dzimtajā valodā un vidē.

2009. gadā ECB – gan patstāvīgi, gan sadarbībā ar ES NCB, Eiropas Komisiju, Eiropas Žurnālistikas centru un citām valsts institūcijām vai nodibinājumiem – noorganizēja 13 seminārus, kuru mērķis bija papildināt starptautisko un nacionālo plašsaziņas līdzekļu pārstāvju zināšanas un izpratni.

ECB 2009. gadā savā mītnē Frankfurtē uzņēma aptuveni 14 000 apmeklētāju. Apmeklētāji saņēma informāciju no pirmavota ECB speciālistu un vadītāju sagatavotu prezentāciju veidā.

Visi ECB publicētie dokumenti un informācija par dažādiem tās veiktajiem pasākumiem sniegta ECB interneta lapā. To 2009. gadā apmeklēja 25 milj. interesentu (par 38% vairāk nekā iepriekšējā gadā), aplūkojot 157 milj. lapu un lejupielādējot 45 milj. dokumentu.

2009. gadā ECB sniegusi atbildes uz aptuveni 100 000 (2008. gadā – 60 000) sabiedrības informācijas pieprasījumu par daudziem jautājumiem saistībā ar ECB darbību, politiku un lēmumiem.

ECB komunikācijas pasākumi 2009. gadā galvenokārt bija veltīti pasaules finanšu un ekonomiskās krīzes notikumu un seku, kā arī ECB un Eurosistēmas veikto pasākumu skaidrošanai. Vairākums Valdes locekļu publiski teikto runu attiecās uz šo jautājumu. Šis temats dominēja arī informācijas pieprasījumos un no preses, sabiedrības un ECB apmeklētājiem saņemtajos jautājumos. Par speciāliem projektiem, kas saistīti ar maksājumu sistēmām un tirgus infrastruktūru – Vienoto euro maksājumu telpu un TARGET2 vērtspapīriem –, bija nepieciešama papildu un mērķtiecīgāka komunikācija.

Euro 10. gadadienas atzīmēšanas ietvaros notika simpozījs "Eiropas nākotne – kādu to redz dibinātāji". Uz to bija aicināts bijušais Francijas prezidents Valerī Žiskārs d'Estēns (*Valéry Giscard d'Estaing*) un bijušais Vācijas

kanclers Helmūts Šmits (*Helmut Schmidt*), lai dalītos pieredzē un pārdomās par vienotās valūtas izveidošanu un izteiktu savu viedokli par nākotnes norisēm. Simpoziju apmeklēja viesi no ārvalstīm, darījumu aprindu un plašsaziņas līdzekļu pārstāvji, universitātes studenti. Tika organizēta arī konference "Eiropas Monetārās savienības 10 gadi: tiesiskā perspektīva", kurā 135 centrālo banku, finanšu ministriju, reģionālo organizāciju un akadēmisko aprindu juristi runāja par Eurosistēmas un ECBS darbības juridiskajiem aspektiem.

ECB 2009. gada kultūras dienas bija veltītas Rumānijai un tika organizētas sadarbībā ar *Banca Națională a României*. Kultūras dienu programmas aizsākās 2003. gadā, lai katru gadu iepazīstinātu frankfurtiešus ar kādas ES valsts kultūras īpatnībām. 2009. gada programmu veidoja 24 dažādi pasākumi, ko apmeklēja aptuveni 6 000 cilvēku.

7. NODAĻA

**INSTITUCIONĀLĀ
STRUKTŪRA,
ORGANIZĀCIJA UN
FINANŠU PĀRSKATI**

I. ECB LĒMĒJINSTITŪCIJAS UN KORPORATĪVĀ VADĪBA

I.1. EUROSISTĒMA UN EIROPAS CENTRĀLO BANKU SISTĒMA

Eurosistēma ir euro zonas valstu centrālo banku sistēma. Tajā ietilpst ECB un to ES dalībvalstu NCB, kuru valūta ir euro (kopš 2009. gada 1. janvāra – 16). Lisabonas līgumā nostiprināts termins "Eurosistēma".¹ Padome iepriekš bija pieņēmusi šo terminu, lai veicinātu izpratni par euro zonas valstu centrālo banku darbības struktūru. Termins uzsver visu tās dalībnieku kopīgo identitāti, komandas darbu un sadarbību un jau tiek plaši lietots.

ECBS ietilpst ECB un visu 27 ES dalībvalstu NCB, t.i., arī to dalībvalstu NCB, kuras vēl nav ieviesušas euro.

ECB ir Eurosistēmas un ECBS kodols un nodrošina ECBS uzdevumos ietilpstošo operāciju izpildi vai nu pašas ECB darbības rezultātā, vai ar NCB palīdzību, ECB pie tām vēršoties, ja uzskata par iespējamu un piemērotu. Valde īsteno

monetāro politiku saskaņā ar Padomes apstiprinātajām pamatnostādņēm un lēmumiem un sniedz nepieciešamās norādes NCB. Saskaņā ar starptautiskajām publiskajām tiesībām ECB ir juridiskā persona. Pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā ECB pašlaik ir ES iestāde, taču ECB institucionālās iezīmes nav mainījušas.²

Saskaņā ar attiecīgās valsts likumiem visas NCB ir juridiskās personas. Euro zonas NCB, kas veido neatņemamu Eurosistēmas daļu, veic Eurosistēmai uzticētos uzdevumus saskaņā ar ECB lēmējinstiūciju izstrādātajiem noteikumiem. NCB sniedz savu ieguldījumu arī Eurosistēmas un ECBS darbā, piedaloties Eurosistēmas/ECBS komitejās (sk. šīs nodaļas 1.5. sadaļu).

1 Sīkāku informāciju par Lisabonas līgumu sk. 4. nodaļas 1.2. sadaļu.

2 Vairāk informācijas par Lisabonas līguma ietekmi uz ECB sk. 4. nodaļas 1.2. sadaļu.

Tās pēc pašu ierosmes var veikt ar Eurosistēmu nesaistītas funkcijas, ja vien Padome neuzskata, ka šādas funkcijas traucē Eurosistēmas mērķiem un uzdevumiem.

Eurosistēmu un ECBS vada ECB lēmēj institūcijas – Padome un Valde. Ģenerālpadome izveidota kā trešā ECB lēmēj institūcija, kas pastāvēs, kamēr būs ES dalībvalstis, kuras vēl nav ieviesušas euro. Lēmēj institūciju darbību nosaka Līgums, ECBS Statūti un attiecīgais reglaments.³ Eurosistēmā un ECBS lēmumu pieņemšana notiek centralizēti. Tomēr gan stratēģijas izstrādē, gan darbībā ECB un euro zonas NCB vienoti veicina Eurosistēmas kopīgo mērķu sasniegšanu, ievērojot decentralizācijas principu saskaņā ar ECBS Statūtiem.

I.2. PADOME

Padomi veido ECB Valdes locekļi un euro ieviesušo dalībvalstu NCB vadītāji. Saskaņā ar Līgumu tās galvenie pienākumi ir:

- apstiprināt pamatnostādnes un pieņemt Eurosistēmai uzticēto uzdevumu izpildes nodrošināšanai nepieciešamos lēmumus;
- formulēt euro zonas monetāro politiku, iekļaujot lēmumus, kas attiecas uz Eurosistēmas vidēja termiņa monetārajiem mērķiem, galvenajām procentu likmēm un rezervju nodrošinājumu, un izstrādāt šo lēmumu īstenošanai nepieciešamās pamatnostādnes.

Padome parasti tiekas divas reizes mēnesī ECB telpās Frankfurtē pie Mainas, Vācijā. Tā veic arī padziļinātu monetāro un ekonomisko norišu novērtējumu un mēneša pirmajā sēdē pieņem attiecīgus lēmumus, savukārt otrajā sēdē parasti tiek izskatīti jautājumi, kas attiecas uz citiem ECB un Eurosistēmas uzdevumiem un pienākumiem. 2009. gadā divas sēdes nenotika Frankfurtē – vienu reizi Padome viesojās *Banque centrale du Luxembourg* Luksemburgā, bet otru – *Banca d'Italia* Venēcijā. Turklāt Padome

var arī rīkot sanāksmes ar telekonferences palīdzību vai pieņemt lēmumus saskaņā ar rakstisku procedūru.

Pieņemot lēmumus par monetāro politiku un citiem ECB un Eurosistēmas uzdevumiem, Padomes locekļi nepārstāv savu valsti, bet darbojas kā pilnīgi neatkarīgas personas. To atspoguļo Padomē piemērotais princips "viens loceklis – viena balss". 2008. gada 18. decembrī Padome pieņēma lēmumu saglabāt pašreizējo balsošanas režīmu⁴ un ieviest rotācijas sistēmu tikai tad, kad prezidentu skaits Padomē pārsniegs 18. 2009. gada 19. martā Padome pieņēma tiesību aktu, kurā ietverti visi rotācijas sistēmas ieviešanas aspekti, piemēram, rotācijas kārtība, periods un biežums, un nepieciešamie Reglamenta grozījumi.⁵ Tiesību akts stāsies spēkā, kad būs ieviesta rotācijas sistēma.

3 Par ECB Reglamentu sk. 2004. gada 19. februāra Lēmumu ECB/2004/2, ar kuru pieņemts Eiropas Centrālās bankas Reglaments (OV L 80, 18.03.2004., 33. lpp.), ko groza ar 2009. gada 19. marta Lēmumu ECB/2009/5 (OV L 100, 18.04.2009., 10. lpp.), 2004. gada 17. jūnija Lēmumu ECB/2004/12, ar kuru pieņemts ECB Ģenerālpadomes Reglaments (OV L 230, 30.06.2004., 61. lpp.), un 1999. gada 12. oktobra Lēmumu ECB/1999/7 par ECB Valdes Reglamentu (OV L 314, 08.12.1999., 34. lpp.). Šie reglamenti pieejami arī ECB interneta lapā.

4 Saskaņā ar ECBS Statūtu 10.2. pantu balsstiesīgo prezidentu skaits nepārsniedz 15, bet paredzēta arī iespēja, ka Padome atliek rotācijas sistēmas ieviešanu, līdz prezidentu skaits pārsniedz 18.

5 Lēmums ECB/2009/5, ar ko groza 2004. gada 19. februāra Lēmumu ECB/2004/2, ar kuru pieņemts Eiropas Centrālās bankas Reglaments (OV L 100, 18.04.2009., 10. lpp.). Vairāk par rotācijas sistēmas ieviešanas nosacījumiem sk. ECB 2009. gada jūlija "Mēneša Biļetena" rakstā *Rotation of voting rights in the Governing Council of the ECB* ("Balsstiesību rotācija ECB Padomē").

PADOME

Pirmajā rindā (no kreisās uz labo):

Marko Kranjecs, Ēvalds Novotnijs,
Īvs Meršs, Lukass D. Papademoss,
Žans Klods Trišē,
Ģertrūde Tumpela-Gugerela,
Vitors Konstansiu, Maikls S. Bonello

Vidējā rindā (no kreisās uz labo):

Patriks Honohans,
Georgijs A. Provopuls,
Hosē Manuels Gonsales-Paramo,
Migels Fernandess-Ordoņess,
Atanasijs Orfanidis, Gijs Kveidens

Pēdējā rindā (no kreisās uz labo):

Jirgens Štarks, Erki Līkanens,
Aksels A. Vēbers, Lorencs Bini Smagi,
Kristiāns Nojē, Ivans Šramko

Piezīme. Fotografēšanās brīdī nebija klāt Mario Dragi un Nouta Velinka.

Žans Klods Trišē

ECB prezidents

Lukass D. Papademoss

ECB viceprezidents

Lorencs Bini Smagi

ECB Valdes loceklis

Maikls S. Bonello

Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta
prezidents

Vitors Konstansiu

Banco de Portugal prezidents

Mario Dragi

Banca d'Italia prezidents

Migels Fernandess Ordoņess

Banco de España prezidents

Hosē Manuels Gonsales-Paramo

ECB Valdes loceklis

Patriks Honohans

Central Bank and Financial Services
Authority of Ireland prezidents
(no 26.09.2009.)

Džons Hērlijs

Central Bank and Financial Services
Authority of Ireland prezidents
(līdz 24.09.2009.)

Marko Kranjecs

Banka Slovenije prezidents

Erki Līkanens

Suomen Pankki – Finlands Bank prezidents

Īvs Meršs

Banque centrale du Luxembourg prezidents

Ēvalds Novotnijs

Oesterreichische Nationalbank prezidents

Kristiāns Nojē

Banque de France prezidents

Atanasijs Orfanidis

Central Bank of Cyprus prezidents

Georgijs A. Provopuls

Bank of Greece prezidents

Gijs Kveidens

Nationale Bank van België/Banque Nationale
de Belgique prezidents

Ivans Šramko

Národná banka Slovenska prezidents

Jirgens Štarks

ECB Valdes loceklis

Ģertrūde Tumpela-Gugerela

ECB Valdes locekle

Aksels A. Vēbers

Deutsche Bundesbank prezidents

Nouts Velinks

De Nederlandsche Bank prezidents

I.3. VALDE

Valdi veido ECB prezidents, viceprezidents un vēl četri locekļi, kurus ieceļ euro ieviešu dalībvalstu vai to valdību vadītāji, savstarpēji vienojoties.⁶ Valdes sēdes parasti notiek reizi nedēļā. Valdes galvenie pienākumi ir:

- sagatavot Padomes sēdes;
- īstenot euro zonas monetāro politiku saskaņā ar Padomes apstiprinātajām pamatnostādnēm un lēmumiem un, to darot, sniegt nepieciešamās norādes euro zonas NCB;

- vadīt ECB ikdienas darbu;
- īstenot konkrētas pilnvaras, ko tai deleģējusi Padome. Dažas pilnvaras ir regulatīvas.

ECB vadības, darbības plānošanas un gada budžeta sagatavošanas procesā Valdi konsultē un tai palīdz Vadības komiteja. Vadības komiteju veido viens Valdes loceklis, kas ir priekšsēdētājs, un vairāki augstākā līmeņa vadītāji.

⁶ Pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā Valdes locekļus ieceļ Europadome, konsultējoties ar Eiropas Parlamentu un ECB un ievērojot kvalificētu balsu vairākumu. Šāda kārtība atbilst tai, ko piemēro ES iestāžu citu ar politiku saistīto galveno amatu gadījumos.

Pēdējā rindā (no kreisās uz labo):

Jirgens Štarks,
Hosē Manuels Gonsaless-Paramo,
Lorenzo Bini Smagi

Pirmajā rindā (no kreisās uz labo):

Ģertrūde Tumpela-Gugerela,
Žans Klods Trišē,
Lukass D. Papademos

Žans Klods Trišē

ECB prezidents

Lukass D. Papademos

ECB viceprezidents

Lorenzo Bini Smagi

ECB Valdes loceklis

Hosē Manuels Gonsaless-Paramo

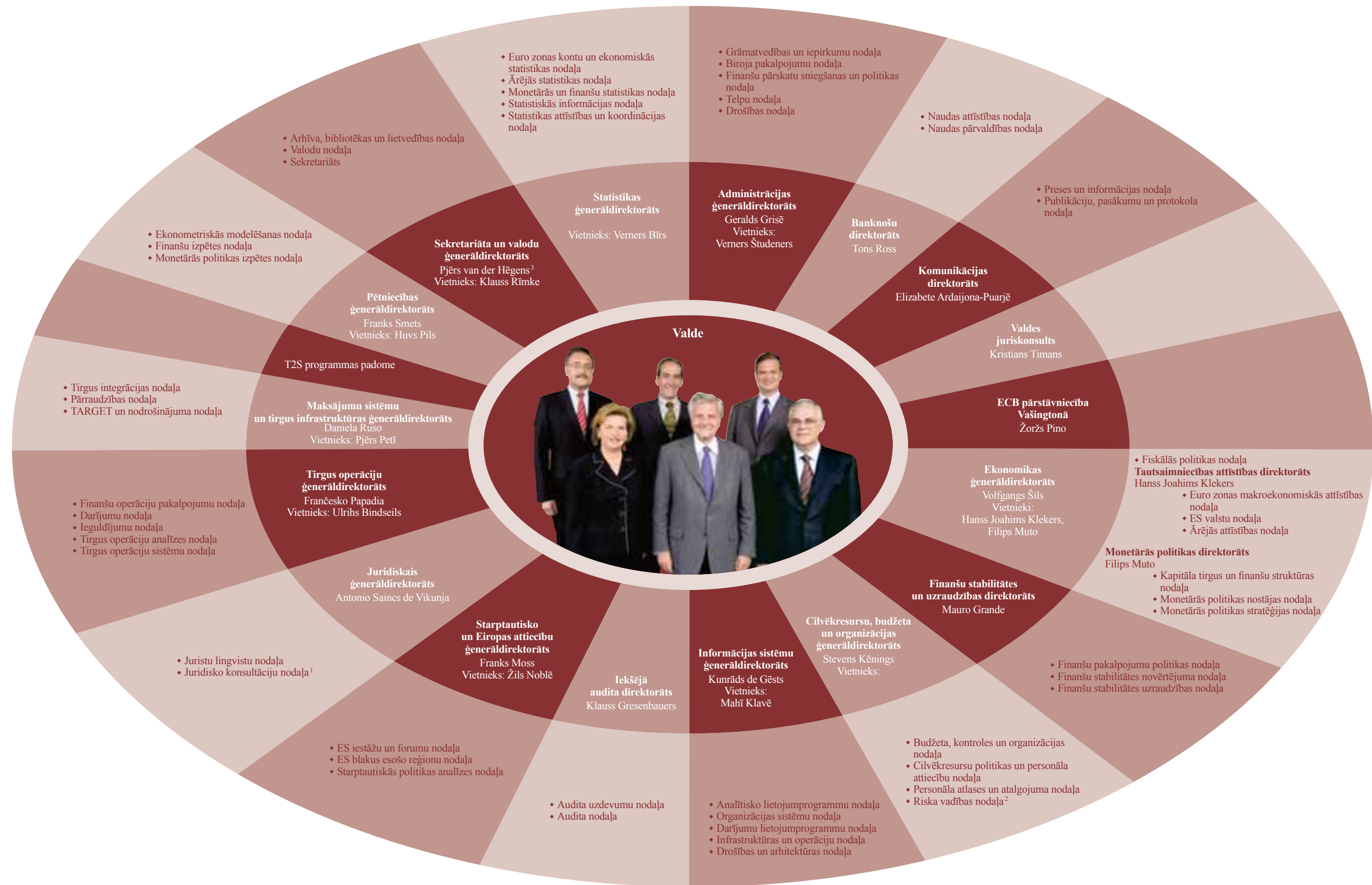
ECB Valdes loceklis

Jirgens Štarks

ECB Valdes loceklis

Ģertrūde Tumpela-Gugerela

ECB Valdes locekle

¹ Ietver datu aizsardzības funkciju.
² Zīpo tieši Valdei.
³ Valdes, Padomes un Ģenerālpadomes sekretārs.

Valde

Otrajā rindā (no kreisās uz labo): Jirgens Štarks (*Jürgen Stark*), Hosē Manuels Gonsalss Paramo (*José Manuel González-Páramo*), Lorencs Bini Smagi (*Lorenzo Bini Smaghi*)
 Pirmajā rindā (no kreisās uz labo): Ģertūde Tumpela-Gugereļa (*Gertrude Tumpel-Gugereil*), Žans Klods Trišē (*Jean-Claude Trichet*) (prezidents), Lukass D. Papademos (*Lucas D. Papademos*) (viceprezidents)

I.4. ĢENERĀLPADOME

Ģenerālpadomi veido ECB prezidents, viceprezidents un visu 27 ES dalībvalstu NCB vadītāji. Tā galvenokārt īsteno no EMI

pārņemtos uzdevumus, kas ECB joprojām jāveic tāpēc, ka visas ES dalībvalstis vēl nav ieviesušas euro. 2009. gadā notika četras Ģenerālpadomes sēdes.

Pirmajā rindā (no kreisās uz labo):

Maikls S. Bonello, Ēvalds Novotnijs,
Īvs Meršs, Lukass D. Papademoss,
Žans Klods Trišē, Mērvins Kings,
Vitors Konstansiu, Marko Kranjecs

Vidējā rindā (no kreisās uz labo):

Andrāšs Šimors, Patriks Honohans,
Georgijs A. Provopuls,
Atanasijs Orfanidis,
Ivans Šramko, Andress Lipstoks

Pēdējā rindā (no kreisās uz labo):

Ilmārs Rimšēvičs, Ivans Iskrovs,
Erki Līkanens, Nilss Bernšteins,
Aksels A. Vēbers, Kristiāns Nojē,
Gijs Kveidens, Zdeneks Tūma,
Reilnoldijs Šarkins

Žans Klods Trišē

ECB prezidents

Lukass D. Papademoss

ECB viceprezidents

Nilss Bernšteins

Danmarks Nationalbank prezidents

Maikls S. Bonello

Bank Centrali ta' Malta/Central Bank of Malta prezidents

Vitors Konstansiu

Banco de Portugal prezidents

Mario Dragi

Banca d'Italia prezidents

Migels Fernandess Ordoņess

Banco de España prezidents

Patriks Honohans

Central Bank and Financial Services Authority of Ireland prezidents
(no 26.09.2009.)

Džons Hērlijs

Central Bank and Financial Services Authority of Ireland prezidents
(līdz 24.09.2009.)

Stefans Ingves

Sveriges Riksbank prezidents

Mugurs Konstantins Isaresku

Banca Națională a României prezidents

Ivans Iskrovs

Българска народна банка (Bulgārijas Nacionālās bankas) prezidents

Mērvins Kings

Bank of England prezidents

Marko Kranjecs

Banka Slovenije prezidents

Erki Līkanens

Suomen Pankki – Finlands Bank prezidents

Andress Lipstoks

Eesti Pank prezidents

Īvs Meršs

Banque centrale du Luxembourg prezidents

Ēvalds Novotnijs

Oesterreichische Nationalbank prezidents

Kristiāns Nojē

Banque de France prezidents

Atanasijs Orfanidis

Central Bank of Cyprus prezidents

Georgijs A. Provopuls

Bank of Greece prezidents

Gijs Kveidens

Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique prezidents

Ilmārs Rimšēvičs

Latvijas Bankas prezidents

Piezīme. Fotografēšanās brīdī nebija klāt Mario Dragi, Stefāna Ingvesa, Mugura Konstantina Isaresku, Slavomira Skržiņpeka un Nouta Velinka.

Reinoldijs Šarkins

Lietuvos bankas valdes priekšsēdētājs

Andrāšs Šimors

Magyar Nemzeti Bank prezidents

Slavomirs Skrżipeks

Narodowy Bank Polski prezidents

Ivans Šramko

Národná banka Slovenska prezidents

Zdeneks Tūma

Česká národní banka prezidents

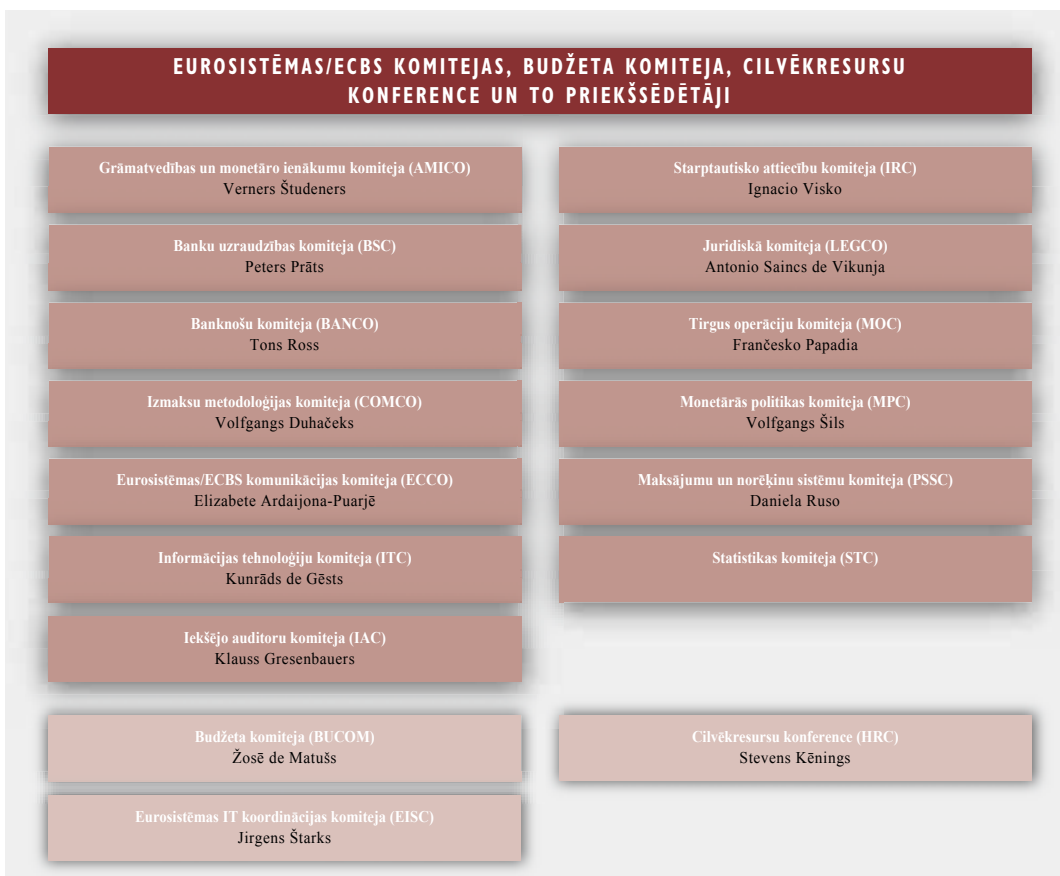
Aksels A. Vēbers

Deutsche Bundesbank prezidents

Nouts Velinks

De Nederlandsche Bank prezidents

I.5. EUROSISTĒMAS/ECBS KOMITEJAS, BUDŽETA KOMITEJA, CILVĒKRESURSU KONFERENCE UN TO PRIEKŠSĒDĒTĀJI UN EUROSISTĒMAS IT KOORDINĀCIJAS KOMITEJA

Eurosistēmas/ECBS komitejas turpināja sniegt nozīmīgu palīdzību ECB lēmējinstītūcijām to uzdevumu īstenošanā. Pēc Padomes un Valdes lūguma komitejas nodrošināja ekspertu palīdzību savas kompetences jomās un veicināja lēmumu pieņemšanas procesu. Komiteju sastāvā parasti ir tikai Eurosistēmas centrālo banku darbinieki. Tomēr to dalībvalstu NCB, kuras vēl nav ieviesušas euro, piedalās komiteju sēdēs, ja tajās tiek izskatīti Ģenerālpadomes kompetencē esošie jautājumi. Ja nepieciešams, var tikt pieaicinātas arī citas kompetentas institūcijas (piemēram, nacionālās uzraudzības institūcijas – uz Banku uzraudzības komiteju). 2009. gada 31. decembrī saskaņā ar ECB Reglamenta 9. panta 1. punktu bija izveidotas 13 Eurosistēmas/ECBS komitejas.

Budžeta komiteja, kas tika izveidota saskaņā ar Reglamenta 15. pantu, palīdz Padomei ar ECB budžetu saistītos jautājumos.

2005. gadā saskaņā ar Reglamenta 9.a pantu tika izveidota Cilvēkresursu konference kā pieredzes, profesionālo zināšanu un informācijas apmaiņas forums starp Eurosistēmas/ECBS centrālajām bankām cilvēkresursu vadības jomā.

Saskaņā ar Eurosistēmas misijas paziņojumu un organizatoriskajiem principiem, kas nosaka mērķi izmantot sinerģiju Eurosistēmā un izmaksu efektivitātes rezultātā gūt apjomradītu ekonomiju, Padome 2007. gadā izveidoja Eurosistēmas IT koordinācijas komiteju, kuras uzdevums ir koordinēt IT izmantošanas pastāvīgu pilnveidošanu Eurosistēmā.

1.6. KORPORATĪVĀ VADĪBA

ECB korporatīvā vadība bez lēmējinstītūcijām ietver arī vairākus iekšējās un ārējās kontroles līmeņus, trīs ētikas kodeksus un noteikumus par ECB dokumentu publisko pieejamību.

ĀRĒJĀS KONTROLES LĪMEŅI

ECBS Statūtos paredzēti divi kontroles līmeņi, t.i., ārējais revidents, kas tiek iecelts ECB finanšu pārskatu revīzijas veikšanai (ECBS Statūtu 27.1. pants), un Eiropas Revīzijas palāta,

kas pārbauda ECB vadības darbības efektivitāti (27.2. pants). Eiropas Revīzijas palātas gada ziņojums kopā ar ECB atbildi tiek publicēts ECB interneta lapā un Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī. Lai sabiedrībai būtu pilnīga pārliecība par ECB ārējā revidenta neatkarību, tiek piemērots auditorsabiedrību rotācijas princips.⁷ ECB interneta lapā publicētā "Ārējo revidentu izvēles un pilnvarojuma labākā prakse" nodrošina augsta līmeņa norādījumus katrai Eurosistēmas centrālajai bankai, izvēloties ārējos revidentus un nosakot to pilnvaras. Šī labākā prakse ļauj Padomei formulēt rekomendācijas ES Padomei, balstoties uz saskaņotiem, konsekventiem un caurredzamiem izvēles kritērijiem.

IEKŠĒJĀS KONTROLES LĪMEŅI

ECB iekšējās kontroles sistēmas pamatā ir pieeja, ka katra organizācijas struktūrvienība (daļa, nodaļa, direktorāts vai ģenerāldirektorāts) ir atbildīga par savu risku pārvaldību un kontroli, kā arī par tās darbības produktivitāti un efektivitāti. Katra struktūrvienība īsteno darbības kontroles procedūras jomā, par kuru tā ir atbildīga saskaņā ar pieņemamo riska līmeni, ko *ex ante* nosaka Valde. Piemēram, ieviests noteikumu un procedūru kopums, t.s. Ķīnas mūris, ar kura palīdzību iekšējai informācijai, kas radīta struktūrvienībās, kuras atbild par monetāro politiku, neļauj nonākt struktūrvienībās, kuras atbild par ECB ārējo rezervju un pašu kapitāla portfeļa pārvaldīšanu.

2009. gadā ECB turpināja uzlabot pieeju darbības risku pārvaldībai un saskaņoja pamatprincipus ar Eurosistēmas uzdevumiem un procesiem noteikto struktūru, ko ECB un euro zonas NCB sāka īstenot šā gada laikā. Turklāt tika veikts visaptverošs pasākums, kurā visās ECB darbības jomās tika identificēti, izvērtēti un ietverti ziņojumos to darbības riski. ECB regulāri pārbauda darbības nepārtrauktības nodrošināšanas mehānismus un veica pasākumus, lai palielinātu pretestības

⁷ Pēc konkursa procedūras pabeigšanas un atbilstoši saskaņotajai praksei par auditorsabiedrību rotāciju *PricewaterhouseCoopers Aktiengesellschaft Wirtschaftsprüfungsgesellschaft* tika iecelts par ECB ārējo revidentu 2008.–2012. finanšu gadam.

spējas iespējamās pandēmijas gadījumā. Padome apstiprināja Eurosistēmas darbības nepārtrauktības pamatprincipu publicitātes pasākumus, kas sāksies 2010. gadā.

Neatkarīgi no ECB iekšējās kontroles struktūras un risku uzraudzības Iekšējā audita direktorāts veic revīzijas, par kurām tieši atbildīga Valde. Saskaņā ar ECB Revīzijas hartā⁸ noteiktajām pilnvarām ECB iekšējie auditori sniedz neatkarīgu un objektīvu vērtējumu un konsultācijas, nodrošinot sistēmisku pieeju risku pārvaldības, kontroles un vadības procesu efektivitātes novērtēšanai un uzlabošanai. ECB iekšējie auditori stingri ievēro Iekšējo auditoru institūta izstrādātos "Iekšējā audita profesionālās prakses starptautiskos standartus"

Iekšējā audita komiteja, kas ir viena no Eurosistēmas/ECBS komitejām un ko veido ECB un NCB iekšējā audita vadītāji, ir atbildīga par Eurosistēmas/ECBS kopīgo projektu un operacionālo sistēmu audita koordināciju.

ECB Audita komiteja turpina uzlabot gan ECB, gan visas Eurosistēmas korporatīvo vadību. To veido trīs Padomes locekļi, un 2009. gada oktobrī par tās priekšsēdētāju tika iecelts Erki Līkanens (*Erkki Liikanen; Suomen Pankki – Finlands Bank* prezidents) pēc tam, kad *Central Bank and Financial Services Authority of Ireland* prezidents Džons Hērlijs (*John Hurley*) devās pensijā.

ĒTIKAS KODEKSI

Pastāv trīs ētikas kodeksi, kas ir svarīgi ECB lēmējinstīcijām un darbiniekiem.⁹ Pirmais domāts Padomes locekļiem un atspoguļo viņu atbildību sargāt Eurosistēmas integritāti un reputāciju un nodrošināt tās darbības efektivitāti.¹⁰ Tas sniedz norādījumus Padomes locekļiem un viņu vietniekiem un nosaka ētiskos standartus, pildot Padomes locekļu funkcijas. Padome ir arī iecēlusi padomnieku, kura uzdevums ir tās locekļiem sniegt norādījumus par atsevišķiem profesionālās ētikas aspektiem. Otrais ir ECB Ētikas kodekss, kas sniedz norādījumus ECB

darbiniekiem un Valdes locekļiem un nosaka standartus: veicot darba pienākumus, no katra tiek gaidīta atbilstība augstiem profesionālās ētikas standartiem.¹¹ Saskaņā ar Ētikas kodeksa iekšējās informācijas neizmantošanas noteikumiem ECB darbiniekiem un Valdes locekļiem aizliegts savtīgos nolūkos izmantot iekšējo informāciju, veicot privātas finanšu darbības ar savu pašu risku un savā labā vai arī ar kādas trešās personas risku vai tās labā.¹² Trešais ir Valdes locekļu Ētikas kritēriju papildkodekss.¹³ Tas papildina abus pārējos kodeksus, detalizētāk nosakot uz Valdes locekļiem attiecināmo ētisko režīmu. Valdes iecelts ētikas padomnieks nodrošina šo noteikumu konsekventu interpretāciju. ECB darbiniekiem piemērojami ētikas principi, kas pašlaik noteikti Nodarbinātības noteikumos, Personāla reglamentā un Ētikas kodeksā, tiek uzlaboti un apkopoti jaunā ētikas normu ietvarā.

KRĀPŠANAS APKAROŠANAS PASĀKUMI

1999. gadā Eiropas Parlaments un ES Padome pieņēma Regulu¹⁴, lai pastiprinātu cīņu pret krāpšanu, korupciju un visām citām nelikumīgām darbībām, kas kaitē Kopienas finanšu interesēm. Saskaņā ar šo Regulu Eiropas Krāpšanas apkarošanas birojs (*European Anti-Fraud Office; OLAF*) veic iekšējo izmeklēšanu ES iestādēs, institūcijās, birojos un aģentūrās, ja radušās aizdomas par krāpšanu.

8 Harta publicēta ECB interneta lapā, lai veicinātu ECB ieviesto audita procedūru caurredzamību.

9 Informāciju par T2S programmas padomes Ētikas kodeksu sk. 2. nodaļas 2.2. sadaļā.

10 Sk. Padomes locekļu Ētikas kodeksu (OV C 123, 24.05.2002., 9. lpp.), tā grozījumus (OV C 10, 16.01.2007., 6. lpp.) un ECB interneta lapu.

11 Sk. Eiropas Centrālās bankas Ētikas kodeksu saskaņā ar Eiropas Centrālās bankas Reglamenta 11.3. pantu (OV C 76, 08.03.2001., 12. lpp.) un ECB interneta lapu.

12 Sk. ECB Personāla reglamenta 1. daļas 2. sadaļu, kurā ietverti profesionālās ētikas un profesionālās konfidencialitātes noteikumi (OV C 92, 16.04.2004., 31. lpp.), un ECB interneta lapu.

13 Sk. Valdes locekļu Ētikas kritēriju papildkodeksu (OV C 230, 23.09.2006., 46. lpp.) un ECB interneta lapu.

14 Eiropas Parlamenta un Padomes 1999. gada 25. maija Regula (EK) Nr. 1073/1999 par izmeklēšanu, ko veic Eiropas Krāpšanas apkarošanas birojs (OLAF; OV L 136, 31.05.1999., 1. lpp.).

Saskaņā ar OLAF Regulu visām minētajām institūcijām jāpieņem lēmumi, lai OLAF katrā no tām varētu veikt izmeklēšanu. 2004. gada jūnijā Padome pieņēma Lēmumu¹⁵ par OLAF izmeklēšanas noteikumiem ECB (spēkā ar 2004. gada 1. jūliju).

ECB IEKŠĒJĀ NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĒŠANAS UN TERORISMA FINANSĒŠANAS NOVĒRŠANAS PROGRAMMA

2007. gadā ECB izveidoja iekšējo plānu pret noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanu (AML) un pret terorisma finansēšanu (CTF). AML un CTF noteikumi saskaņoti ar Finanšu darbības operatīvās grupas cīņai pret naudas atmazgāšanu (FATF) 40 ieteikumiem un 9 īpašajiem ieteikumiem, ciktāl tie attiecas uz ECB operācijām. Darbības atbilstības kontroles funkcija ECB ietvaros identificē, analizē un mazina ar naudas atmazgāšanu un terorisma finansēšanu saistītos riskus attiecībā uz visām būtiskajām ECB aktivitātēm. Nodrošināt atbilstību attiecīgajiem AML un CTF tiesību aktiem ir daļa no ECB darījuma partneru atbilstības novērtējuma un kontroles procesa. Šādā kontekstā īpaša uzmanība tiek pievērsta ES veiktajiem ierobežojošajiem pasākumiem un FATF publiskajiem paziņojumiem. Iekšēja pārskatu sniegšanas sistēma papildina ECB AML un CTF ietvaru, lai nodrošinātu visas attiecīgās informācijas sistemātisku savākšanu un savlaicīgu iesniegšanu Valdei.

ECB DOKUMENTU PUBLISKA PIEEJAMĪBA

2004. gada martā pieņemtais ECB lēmums par ECB dokumentu publisku pieejamību¹⁶ atbilst citu ES iestāžu un institūciju piemērotajiem mērķiem un standartiem attiecībā uz to dokumentu publisku pieejamību. Tas veicina caurredzamību, vienlaikus ņemot vērā ECB un NCB neatkarību un nodrošinot konkrētu ar ECB uzdevumiem saistītu specifisku jautājumu konfidencialitāti.¹⁷

Arī 2009. gadā bija maz pieprasījumu nodrošināt publisku pieejamību.

15 Lēmums ECB/2004/11 par Eiropas Krāpšanas apkarošanas biroja izmeklēšanas nosacījumiem Eiropas Centrālajā bankā saistībā ar krāpšanas, korupcijas un visu citu nelikumīgu darbību, kas kaitē Eiropas Kopienų finanšu interesēm, apkarošanu, un par grozījumiem Eiropas Centrālās bankas personāla nodarbinātības noteikumos (OV L 230, 30.06.2004., 56. lpp.). Šis Lēmums tika pieņemts pēc Eiropas Savienības Tiesas 2003. gada 10. jūlija sprieduma Lietā-11/00 "Komisija pret Eiropas Centrālo banku" (*Commission v European Central Bank*), ECR I-7147.

16 Lēmums ECB/2004/3 par Eiropas Centrālās bankas dokumentu publisku pieejamību (OV L 80, 18.03.2004., 42. lpp.).

17 Saskaņā ar ECB saistībām nodrošināt atklātību un caurredzamību ECB interneta lapas sadaļa "Arhīvs" nodrošina piekļuvi vēsturiskiem dokumentiem.

2. ORGANIZĀCIJAS AKTUALITĀTES

2.1. CILVĒKRESURSU VADĪBA

2009. gadā ECB turpināja izstrādāt un ieviest cilvēkresursu vadības politikas četrās jomās – korporatīvajā kultūrā, personāla atlasē, profesionālajā izaugsmē un nodarbinātības nosacījumos.

KORPORATĪVĀ KULTŪRA

2009. gadā ar ECB korporatīvo kultūru saistītās norises bija vērstas uz dažādību un profesionālo ētiku. Dažādības vadības jomā uzsāktas vairākas iniciatīvas, t.sk. fokusgrupu diskusijas par dzimumu dažādību, pirmais dažādības forums visiem darbiniekiem un dzimumu dažādības jautājumu iekšējās projekta grupas izveide ar mērķi radīt vienotu izpratni par dzimumu dažādību ECB un uzsākt vairākas ar šo tēmu saistītas iniciatīvas. Lai turpinātu nostiprināt ECB ētikas pamatprincipus, aktualizēti noteikumi, kas nosaka ētisku rīcību, un visi noteikumi apkopoti vienotā repozitorijā, tādējādi sniedzot skaidrākus un konsekventākus norādījumus darbiniekiem par to, kādus ētikas standartus viņiem vajadzētu ievērot.

PERSONĀLA ATLASE

2009. gada 31. decembrī reālais pilna darba laika ekvivalents darbinieku skaits ar ECB darba līgumiem bija 1 563 (2008. gada 31. decembrī – 1 536). Jaunie darbinieki pastāvīgajās amata vietās tika pieņemti darbā ar fiksēta termiņa darba līgumiem, ko var nomainīt ar beztermiņa līgumiem, ņemot vērā organizācijas apsvērumus un individuālo sniegumu. 2009. gadā noslēgti 64 jauni fiksēta termiņa darba līgumi, savukārt 27 darbinieki ar fiksēta termiņa vai pastāvīgu darba līgumu aizgāja no darba ECB (2008. gadā – 45). Turklāt 2009. gadā noslēgts 131 īstermiņa līgums (papildus dažiem pagarinātiem 2008. gadā noslēgtajiem līgumiem), lai aizstātu darbiniekus par gadu īsākas prombūtnes laikā, bet 111 īstermiņa līgumu termiņš gada laikā beidzās.

ECB turpināja piedāvāt īstermiņa līgumus NCB un starptautisko organizāciju darbiniekiem, tādējādi stiprinot ECBS komandas garu un sadarbību ar starptautiskajām organizācijām. 2009. gada

31. decembrī 127 NCB un starptautisko organizāciju darbinieki veica dažādus uzdevumus ECB (2008. gada 31. decembrī – 122 speciālisti).

2009. gada septembrī darbu ECB uzsāka Absolventu programmas ceturrtā gada dalībnieki. Viņi nesen beiguši vadošās universitātes, ieguvuši daudzpusīgu izglītību, un katrs strādās divās darbības jomās rotācijas kārtībā kopā divus gadus.

Visu gadu ECB piedāvāja arī stažēšanās iespējas studentiem un augstskolu absolventiem ar ekonomisko, statistikas, uzņēmējdarbības vadības, juridisko un tulka izglītību. 2009. gada 31. decembrī ECB bija 72 stažieri. ECB piedāvāja arī četras vadošajiem ekonomistiem paredzētas stipendijas *Wim Duisenberg Research Fellowship* programmas ietvaros un piecas *Lamfalussy Fellowship* programmas stipendijas jauniešiem.

PROFESIONĀLĀ IZAUGSME

Mobilitāte un darbinieku izaugsmes pasākumi joprojām bija galvenie profesionālās izaugsmes instrumenti ECB.

ECB iekšējā mobilitātes politika, kas rosina darbiniekus pēc katriem pieciem nostrādātiem gadiem mainīt amata vietu, joprojām nodrošināja darbiniekiem iespēju paplašināt profesionālās zināšanas un attīstīt prasmes. Šī politika ļauj ECB paplašināt darbinieku izpratni un stimulēt darbības jomu sinerģiju. ECB personāla iekšējās atlases politika paredz arī turpmāku darbinieku iekšējās mobilitātes veicināšanu, uzsverot plašu kompetenci. Noteikumi pārstrādāti tā, lai visus vadošos posteņus vispirms varētu piedāvāt kandidātiem organizācijas ietvaros. 2009. gadā 196 darbinieki, t.sk. 44 vadītāji un konsultanti, īslaicīgi vai uz ilgu laiku tika pārcelti citā amatā organizācijas ietvaros.

Tāpat kā visas ECBS centrālās bankas, arī ECB aktīvi piedalās ārējās darba pieredzes programmā, ko atbalsta Cilvēkresursu konference un kas ļauj ECB darbiniekus nosūtīt komandējumā uz ES27 NCB vai attiecīgām starptautiskajām organizācijām (piemēram, SVF un SNB) uz

2–12 mēnešiem. 2009. gadā šīs programmas ietvaros komandējumos devās 21 darbinieks. Turklāt ECB 31 darbiniekam piešķīra bezalgas atvaļinājumu uz laiku līdz trim gadiem. Astoņi no viņiem sāka darbu NCB, starptautiskajās organizācijās vai privātos uzņēmumos. Citi izmantoja šos bezalgas atvaļinājuma periodus studijām vai citiem personiskiem mērķiem. 2009. gada decembra beigās kopējais darbinieku skaits, kas atradās bezalgas atvaļinājumā, bija 55 (2008. gadā – 54), bet bērnu kopšanas atvaļinājumā – 28 (2008. gadā – 26).

2009. gadā uzsāktas vairākas iniciatīvas, lai veicinātu ECB uz vērtībām balstītas vadības un pārvaldības kultūras attīstību un izglītotu vadītājus, izmantojot darbseminārus, seminārus un individuālas sagatavošanas sesijas (*coaching*). Vadītāju mācībās galvenā uzmanība tika pievērsta individuālas sagatavošanas un novērtēšanas prasmēm, efektīvai konfliktu risināšanai, ietekmēšanas prasmēm un pārmaiņu vadībai. Vadītāji piedalījās arī vairāku avotu sniegtā novērtējumā, kurā padotie, kolēģi un ārējie partneri katram vadītājam nosaka jomas, kurās viņš ir spēcīgs, un personīgās attīstības jomas. Pamatojoties uz rezultātiem, nodrošināta individuāla sagatavošana.

ECB turpināja atbalstīt darbinieku prasmju un iemaņu apgūšanu un attīstību un veicināt viņu kompetences. Mācīšanās un attīstība ECB ir organizācijas, vadītāju un darbinieku kopīga atbildība. ECB nodrošina budžeta līdzekļus un mācību sistēmu, un vadītāji nosaka darbinieku mācību vajadzības atbilstoši viņu pašreizējam amatam, bet darbiniekiem jāveic viss nepieciešamais mācībām un izaugsmei un jānodrošina savu profesionālo zināšanu un prasmju uzturēšana augstākajā līmenī. Papildus vairākām iespējām paaugstināt kvalifikāciju darbavietā darbinieki turpināja izmantot ārējās mācību iespējas, lai īstenotu individuālas specializētāku mācību vajadzības. Viņi izmantoja arī tādu mācību iespējas, kas organizētas kā ECBS programmu sastāvdaļa vai ko piedāvāja NCB. Turklāt ECB atbalstīja 15 darbinieku vēlmi iegūt tādu kvalifikāciju,

kas paaugstina viņu profesionālo kompetenci papildus viņu pašreizējā amata prasībām.

NODARBINĀTĪBAS NOSACĪJUMI

ECB nodarbinātības nosacījumi veidoti tā, lai būtu pievilcīgi un līdzsvarotu darbinieku un organizācijas vajadzības. 2009. gadā pārmaiņas ECB nodarbinātības nosacījumos bija vērstas uz sociālo drošību un darba un dzīves sabalansētību.

ECB pārskatīja darbinieku pensiju plānu, lai nodrošinātu plāna ilgtermiņa finanšu ilgtspēju un tā drošu finanšu pārvaldību. ECB iemaksas tika palielinātas attiecīgi no 16.5% līdz 18% (pamatalgai) un darbiniekiem – no 4.5% līdz 6%. 2009. gada 31. maijā tika iesaldēts esošais pensiju plāns, un 2009. gada 1. jūnijā tika ieviesta jauna pensiju shēma. Iesaldētajā pensiju plānā iesaistītajiem darbiniekiem iegūtās tiesības tika saglabātas, un daži plāna struktūrelementi, piemēram, ECB parastais pensionēšanās vecums – 65 gadi – un priekšlaicīgas pensionēšanās iespēja, jaunajā pensiju shēmā tika paturēti.

ECB turpināja palīdzēt darbiniekiem bērnu aprūpes, kā arī darba un ģimenes dzīves saistību saskaņošanas jomā. 2009. gada 31. decembrī darbinieku skaits, kas izmantoja bērnu kopšanas bezalgas atvaļinājumu, bija 28 (2008. gadā – 26). 2008. gadā uzsāktais tāl darba (*teleworking*) pilotprojekts 2009. gadā tika pagarināts. Aptauja, kuras mērķis bija novērtēt šīs jaunās politikas ieguvumus un trūkumus, liecināja, ka gan darbinieki, gan vadība augstu vērtē tāl darbu. Tagad ECB lems, kā iekļaut tāl darbu kā pastāvīgu elementu savā cilvēkresursu vadības politikā.

2.2. DARBINIEKU SAVSTARPĒJĀS ATTIECĪBAS UN SOCIĀLAIS DIALOGS

ECB atzīst, ka dialogs ar darbiniekiem ir svarīgs. 2009. gadā ECB konsultēja darbinieku pārstāvjus par atalgojumu, nodarbinātību, darba nosacījumiem, veselības un drošības nosacījumiem un pensiju reformu un turpināja

dialogu ar darbinieku pārstāvjiem par nodarbinātības un sociālajiem jautājumiem.

2009. gada pēdējā ceturksnī ECB notika diskusija ar atzīto arodbiedrību, lai veicinātu sociālo dialogu.

2.3. ECB JAUNĀS TELPAS

2009. gada februārī ECB izsludināja jaunu konkursa procedūru ECB jauno telpu būvdarbiem Frankfurtes Ostendas rajonā. Būvdarbi tika sadalīti 12 atsevišķu konkursu paketēs, kas tālāk sadalītas kopumā 69 apakšpaketēs. 2009. gadā notika konkursa procedūras pirmajām astoņām paketēm (būvniecības darbi, infrastruktūras darbi būvniecības vietā, lifti, fasādes, jumta segums, sistēmas darbam augstumā, mehāniskie pakalpojumi un elektriskie pakalpojumi), kas veido aptuveni 80% no būvniecības izmaksām. Par pārējām četrām paketēm konkurss tiks izsludināts 2010. un 2011. gadā.

Izvēlēta konkursa stratēģija bija veiksmīga, jo lielu un vidēju būvkompaniju no visas Eiropas iesniegtie pieteikumi uz pirmajām astoņām paketēm iekļāvās būvniecības izmaksu budžetā aptuveni 500 milj. euro apjomā (2005. gada salīdzināmajās cenās).

Balstoties uz šiem pozitīvajiem rezultātiem, Padome 2009. gada 17. decembrī pieņēma lēmumu sākt būvdarbus 2010. gada pavasarī. Paredzams, ka jaunās telpas pabeigs 2013. gada beigās.

Kopš pašiem projekta pirmsākumiem ECB centusies nodrošināt, lai jaunajās telpās būtu augsta energoefektivitāte. Šajā jomā ECB mērķis bijis panākt tādu enerģijas patēriņa līmeni, kas būtu par 30% zemāks nekā Vācijas standarts, kāds bija spēkā būvatļaujas izsniegšanas brīdī. Jaunajām telpām paredzētā enerģijas projekta koncepcija ietver vairākas enerģijas taupīšanas pozīcijas, t.sk. efektīvu izolāciju, dabisko ventilāciju, maža strāvas patēriņa apgaismojumu, lietusūdens pārstrādi un zemes kā enerģijas avota izmantošanu dzesēšanai un sildīšanai.

2.4. EUROSISTĒMAS IEPIRKUMU KOORDINĒŠANAS BIROJS

2009. gadā Eurosistēmas Iepirkumu koordinēšanas birojs (EPCO) koordinēja darbu trijās jomās, kas 2008. gadā bija noteiktas kā potenciālas iespējas kopīgiem iepirkumiem: gaisa transports ECBS sanāksmēm, globālie viesnīcu līgumi un iepakojuma materiāls banknotēm. EPCO koordinēja arī trīs padziļinātas analīzes saistībā ar datoraparātūras un programmatūras produktu licencēm, tirgus datu sniedzējiem un reitinga aģentūrām.

Turklāt EPCO turpināja 2008. gadā uzsāktu labākās prakses apmaiņu iepirkumu jomā.

2.5. VIDES AIZSARDZĪBAS JAUTĀJUMI

2009. gadā ECB izveidoja Vides aizsardzības vadības sistēmu (VAVS), kas atbilst 2007. gada beigās Valdes apstiprinātajam vides aizsardzības politikas ietvaram. VAVS balstās uz starptautiski atzīto standartu EN ISO 14001, un tās mērķis ir sasniegt ECB vides aizsardzības pasākumu pastāvīgu pilnveidošanu. VAVS sertifikācija un reģistrācija saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 761/2001 par atļauju piedalīties vides vadības un audita sistēmā plānota 2010. gada vidū. Turklāt uzsākta programma, lai minimizētu ECB ekoloģisko pēdas nospiedumu.

2.6. INFORMĀCIJAS TEHNOĻIJU PAKALPOJUMU VADĪBA

2009. gadā veikta ECB IT funkciju stratēģiska pārskatīšana, pēc kuras vienkāršota Informācijas sistēmu ģenerāldirektorāta organizatoriskā struktūra un izstrādāts stratēģiskais IT plāns. Šis plāns būs vērsts uz stratēģisko saskaņojumu ar IT pakalpojumu klientiem, un viņu vajadzības tiks atbalstītas integrētā veidā visā pakalpojuma dzīves cikla laikā. ECB veiksmīgi izturēja savu pirmo ISO/IEC 20000 pārraudzības auditu, kurā novērtēta IT pakalpojumu pārvaldība, savukārt IT projektu izpildes pārvaldības sistēma sertificēta atbilstoši standartam ISO 9001:2008.

ECBS IT pārvaldība vēl vairāk nostiprināta, pieņemot ECBS arhitektūras pārvaldības politiku un IT pakalpojumu pārvaldības politiku Eurosistēmas IT koordinācijas komitejas vadībā.

3. CILVĒKRESURSU KONFERENCE

2009. gadā Cilvēkresursu konferences (HRC) un tās Mācību un attīstības speciālās darba grupas darbība aptvēra vairākus personālvadības aspektus. Februārī tika organizēta konference par veselības resursu vadību, galvenokārt par pasākumiem, lai uzlabotu darbinieku veselību un darbnespējas laika pārvaldību. Citi HRC aplūkoti jautājumi ietvēra zināšanu vadību un darbinieku ārējo uzdevumu vadību. HRC par pēdējo tēmu organizēja darbsemināru, kas velīts darbinieku atbalstam pirms un pēc ārējo uzdevumu veikšanas ārvalstīs, kā arī to laikā.

Tika izstrādāta tiešsaistes brošūra, lai vēl vairāk veicinātu ECBS iekšējo mobilitāti un attīstību, un tā tiks publicēta centrālo banku intraneta vietnēs.

Balstoties uz vajadzību analīzi, HRC izstrādāja ECBS semināru programmu projektu vadības prasmju apguvei. Tā vērsta uz projektu vadības metodiku, kā arī t.s. personības prasmēm, kas nepieciešamas projektu vidē, un tiks īstenota 2010. gadā.

4. ECBS SOCIĀLAIS DIALOGS

ECBS Sociālais dialogs ir konsultatīvs forums, kurā iesaistīta ECB un darbinieku pārstāvji no ECBS centrālajām bankām un Eiropas arodbiedrību federācijām¹⁸. Tā mērķis ir sniegt informāciju un veicināt viedokļu apmaiņu par jautājumiem, kuri varētu būtiski ietekmēt nodarbinātības nosacījumus ECBS centrālajās bankās. Šī informācija tiek sniegta informatīvajā izdevumā, ko publicē divas reizes gadā, un Frankfurtē divas reizes gadā notiekošajās sanāksmēs.

ECBS Sociālais dialogs 2009. gadā svinēja 10 gadu jubileju. Sanāksmēs galvenokārt tika apspriesti jautājumi par finanšu uzraudzību un Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas izveidošanu, sadarbību un specializāciju Eurosistēmā, kā arī ECBS IT portfeli. Notika diskusijas arī par jautājumiem saistībā ar banknošu izgatavošanu un apgrozību un maksājumu sistēmām. Darbinieku pārstāvjus informēja par HRC veikto darbu.

Ad hoc sanāksmēs par banknošu izgatavošanu un apgrozību turpināja risināt ar banknotēm saistītus tehniskus jautājumus pirms ECBS Sociālā dialoga plenārsēdes. ECBS Sociālā dialoga darba grupas sanāksme vēlreiz notika oktobrī, lai apspriestu veidus, kā veicināt komunikācijas plūsmu starp ECB un federācijām.

¹⁸ Eiropas Centrālo banku arodbiedrību Pastāvīgā komiteja (*The Standing Committee of European Central Bank Unions*; SCECBU), *Union Network International – Europa* (UNI-Europa Finance) un Eiropas Valsts pārvaldes arodbiedrību federācija (*The European Federation of Public Service Unions*; EPSU).

5. ECB FINANŠU PĀRSKATI

VADĪBAS ZIŅOJUMS PAR 2009. GADU

1. DARBĪBAS RAKSTURS

ECB darbība 2009. gadā detalizēti aprakstīta attiecīgajās gada pārskata nodaļās.

2. MĒRĶI UN UZDEVUMI

ECB mērķi un uzdevumi aprakstīti ECBS Statūtos (2. un 3. pants). Pārskats par šo mērķu īstenošanu sniegts prezidenta ievadvārdos gada pārskatā.

3. GALVENIE RESURSI, RISKI UN PROCESI

ECB PĀRVALDĪBA

Informācija, kas saistīta ar ECB pārvaldību, izklāstīta gada pārskata 7. nodaļā.

VALDES LOCEKĻI

Par Valdes locekļiem ieceļ personas ar nevainojamu reputāciju un profesionālo pieredzi saistībā ar monetārajiem vai banku jautājumiem. Valdes locekļus ar kvalificētu balsu vairākumu ieceļ dalībvalstu valdības valstu vai valdību vadītāju līmenī, pamatojoties uz ES Padomes ieteikumu pēc tās apspriedēm ar Eiropas Parlamentu un Padomi.

Lēmumus par Valdes locekļu darba noteikumiem un nosacījumiem pieņem Padome, pamatojoties uz priekšlikumu, ko sniedz komiteja, kuras sastāvā ir trīs Padomes iecelti locekļi un trīs ES Padomes iecelti locekļi.

Valdes locekļu atalgojums raksturots finanšu pārskatu 30. skaidrojumā "Personāla izmaksas".

DARBINIEKI

2009. gadā ECB darbinieku ar pilna darba laika ekvivalenta darba līgumiem¹ vidējais skaits pieauga līdz 1 530 (2008. gadā – 1 499). Gada beigās bija 1 563 darbinieki. Sīkāka informācija atrodama finanšu pārskatu 30. skaidrojumā "Personāla izmaksas" un gada pārskata

7. nodaļas 2. sadaļā, kurā aprakstīta arī ECB cilvēkresursu stratēģija.

IEGULDĪJUMU DARBĪBAS UN RISKA PĀRVALDĪBA

ECB ārējo rezervju portfeli veido euro zonas NCB ārējo rezervju aktīvi, kas nodoti ECB saskaņā ar ECBS Statūtu 30. panta noteikumiem, un ienākumi no tiem. Šie aktīvi tiek izmantoti, lai finansētu ECB darbības valūtas tirgū Līgumā noteiktajiem mērķiem.

ECB pašu kapitāla portfelis atspoguļo: a) tās apmaksātā kapitāla ieguldījumus, b) uzkrājuma valūtas kursam, procentu likmju riskam, kredītriskam un zelta cenas riskam atbilstošo bilances posteni, c) vispārējo rezervju fondu un d) šā portfeļa iepriekš uzkrātos ienākumus. Tas paredzēts, lai nodrošinātu ECB ienākumus, kas tiek izmantoti pamatdarbības izdevumu segšanai.

ECB ieguldījumu darbības un tās veiktā saistīto risku pārvaldīšana sīkāk raksturota gada pārskata 2. nodaļā.

BUDŽETA SAGATAVOŠANAS PROCESS

Galvenais ECB finanšu pārvaldības procesa dalībnieks ir Budžeta komiteja (BUCOM), kurā iekļauti ECB un euro zonas NCB eksperti. Saskaņā ar Reglamenta 15. pantu BUCOM palīdz Padomei, sniedzot detalizētu novērtējumu par ECB gada budžeta projektiem un Valdes iesniegtajiem papildu budžeta finansējuma pieprasījumiem, pirms tie tiek iesniegti Padomei apstiprināšanai. Izdevumu atbilstību apstiprinātajam budžetam regulāri uzrauga Valde, ņemot vērā ECB iekšējās kontroles funkcijas ieteikumus, un Padome ar BUCOM palīdzību.

1 Nav iekļauti bezalgas atvaļinājumā esošie darbinieki. Šajā skaitā ietverti darbinieki ar pastāvīgiem, noteikta termiņa vai īstermiņa līgumiem un ECB Absolventu programmas dalībnieki. Ietverti arī darbinieki, kas atrodas dzemdību un bērna kopšanas vai ilgstošā slimības atvaļinājumā.

4. FINANŠU REZULTĀTI

FINANŠU PĀRSKATI

Saskaņā ar ECBS Statūtu 26.2. pantu ECB finanšu pārskatus sagatavo Valde atbilstoši Padomes noteiktajiem principiem. Tad finanšu pārskatus apstiprina Padome, un pēc tam tie tiek publicēti.

UZKRĀJUMS VALŪTAS KURSA RISKAM, PROCENTU LIKMJU RISKAM, KREDĪTRISKAM UN ZELTA CENAS RISKAM

Lielākā daļa ECB aktīvu un saistību periodiski tiek pārvērtēta pēc pašreizējiem valūtas tirgus kursiem un vērtspapīru cenām, tāpēc ECB pelnītspēja pakļauta būtiskai valūtas kursu ietekmei un – mazāk – procentu likmju ietekmei. Šī ietekme galvenokārt rodas saistībā ar tās ārējo rezervju aktīvu turējumiem ASV dolāros, Japānas jenās un zeltā, kas galvenokārt ieguldīti procentus pelnošos instrumentos.

Nemot vērā ECB lielo pakļautību minētajiem riskiem un tās pārvērtēšanas kontu apjomu, 2005. gadā Padome pieņēma lēmumu izveidot uzkrājumu valūtas kursa riskam, procentu likmju riskam un zelta cenas riskam. Padome arī pieņēma lēmumu, ka uzkrājums kopā ar ECB vispārējo rezervju fondā turēto summu nedrīkst pārsniegt euro zonas valstu NCB apmaksātā ECB kapitāla daļu vērtību. 2009. gadā pēc nodrošināto obligāciju iegādes programmas izveides (sk. finanšu pārskatu 5. skaidrojumu "Euro zonas rezidentu euro denominētie vērtspapīri") Padome pieņēma lēmumu paplašināt uzkrājumu riskiem, iekļaujot arī kredītrisku.

2008. gada 31. decembrī uzkrājumā bija 4 014 961 580 euro. Saskaņā ar ECBS Statūtu 49.2. pantu *Národná banka Slovenska* 2009. gada 1. janvārī iemaksāja uzkrājumā 40 290 173 euro. Turklāt, ņemot vērā novērtējuma rezultātus, Padome nolēma 2009. gada 31. decembrī atskaitīt no uzkrājuma 34 806 031 euro, lai tas nepārsniegtu maksimālo atļauto summu. Minēto norišu rezultātā

uzkrājums palielinājās līdz 4 020 445 722 euro, kas atbilst euro zonas NCB apmaksātā kapitāla vērtībai 2009. gada 31. decembrī.

Šis uzkrājums tiks izmantots, lai segtu realizētos un nerealizētos zaudējumus, īpaši novērtēšanas zaudējumus, kurus nesedz pārvērtēšanas konti. Šā uzkrājuma apjomu un turpmāko palielināšanas nepieciešamību katru gadu pārskata, ņemot vērā vairākus faktorus, t.sk. risku ietverošu aktīvu turējumu apjomu, risku īstenošanās gadījumus kārtējā finanšu gadā, paredzamos nākamā gada rezultātus un risku novērtējumu, kas ietver riskam pakļauto vērtību (VaR) aprēķināšanu risku ietverošajiem aktīviem un tiek konsekventi piemērots ilgstošā laika periodā.

2009. GADA FINANŠU REZULTĀTI

2009. gadā ECB tīrie ienākumi pirms pārveduma no uzkrājuma riskiem bija 2 218 milj. euro (2008. gadā – 2 661 milj. euro). 2 253 milj. euro tīro peļņu pēc šā pārveduma veikšanas sadalīja starp NCB.

2008. gadā sakarā ar euro kursa samazināšanos attiecībā pret Japānas jenu un ASV dolāru nerealizētie guvumi bija 3.6 mljrd. euro. Šie guvumi tika uzrādīti pārvērtēšanas kontā atbilstoši Padomes Eurosistēmai noteiktajai vienotajai grāmatvedības politikai. 2009. gadā sakarā ar euro kursa paaugstināšanos attiecībā pret Japānas jenu un ASV dolāru pārvērtēšanas konts samazinājās par 1.5 mljrd. euro, bet būtiskā zelta cenas kāpuma rezultātā 2009. gadā attiecīgie nerealizētie guvumi palielinājās par 2.0 mljrd. euro.

2009. gadā tīrie procentu ienākumi samazinājās līdz 1 547 milj. euro (2008. gadā – 2 381 milj. euro); to galvenokārt noteica: a) mazāki procentu ienākumi, kas gūti no euro banknošu sadales Eurosistēmā, atspoguļojot zemākas Eurosistēmas galveno refinansēšanas operāciju vidējās robežlikmes 2009. gadā, un b) mazāki tīrie procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem 2009. gadā, ko galvenokārt ietekmēja zemākas vidējās ASV dolāros denominēto

aktīvu procentu likmes šajā gadā. Sarukumu tikai daļēji kompensēja atlīdzības samazinājums NCB par to prasībām par ECB nodotajiem ārējo rezervju aktīviem.

Tīrie realizētie guvumi no finanšu operācijām 2009. gadā pieauga līdz 1 103 milj. euro (2008. gadā – 662 milj. euro); to galvenokārt noteica: a) lielāka tīrā realizētā peļņa no vērtspapīru pārdošanas 2009. gadā un b) lielāka realizētā peļņa no zelta pārdošanas būtiskā zelta cenas kāpuma dēļ 2009. gadā, kā arī lielāks pārdotā zelta apjoms šajā gadā. Zelta pārdošana notika saskaņā ar Centrālo banku nolīgumu par zeltu, kas stājās spēkā 2004. gada 27. septembrī un ko parakstījusi arī ECB.

ECB kopējās administratīvās izmaksas, ieskaitot nolietojumu, 2009. gadā pieauga līdz 401 milj. euro (2008. gadā – 388 milj. euro).

PĀRMAIŅAS ECB KAPITĀLĀ

Saskaņā ar ECBS Statūtu 29.3. pantu NCB kapitāla atslēga ECB kapitāla parakstīšanai jākorrigē reizi piecos gados. 2009. gada 1. janvārī notika otrā korekcija pēc ECB nodibināšanas.

Turklāt saskaņā ar Padomes 2008. gada 8. jūlija Lēmumu 2008/608/EK, kas pieņemts atbilstoši Līguma 122. panta 2. punktam, Slovākija ieviesa vienoto valūtu 2009. gada 1. janvārī. Tādējādi saskaņā ar ECBS Statūtu 49.1. pantu *Národná banka Slovenska* šajā datumā iemaksāja līdz šim neapmaksāto ECB parakstītā kapitāla daļu.

Pēc NCB kapitāla atslēgas daļu korekcijas sakarā ar Slovākijas pievienošanos euro zonai ECB apmaksātais kapitāls 2009. gada 1. janvārī pieauga līdz 4 142 milj. euro (2008. gada 31. decembrī – 4 137 milj. euro). Šīs pārmaiņas detalizēti aprakstītas finanšu pārskatu 16. skaidrojumā "Kapitāls un rezerves".

5. CITI JAUTĀJUMI

ECB PENSIJU PLĀNA PĀRSKATĪŠANA

2009. gadā ECB pārskatīja darbinieku pensiju plānu, lai nodrošinātu plāna ilgtermiņa finanšu ilgtspēju. Šīs pārskatīšanas rezultātā esošais pensiju plāns 2009. gada 31. maijā tika iesaldēts un 2009. gada 1. jūnijā tika ieviests jauns pensiju plāns. Sīkāku informāciju sk. finanšu pārskatu grāmatvedības politikas sadaļā "ECB pensiju plāns un citi pēcnodarbinātības pabalsti" un gada pārskata 7. nodaļas 2. sadaļā, kurā aprakstīti arī ECB nodarbinātības nosacījumi.

BILANCE 2009. GADA 31. DECEMBRĪ

AKTĪVI	SKAID-ROJUMI	2009 (euro)	2008 (euro)
Zelts un zeltā izteiktie debitoru parādi	1	12 355 158 122	10 663 514 154
Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	2		
SVF debitoru parādi		346 455 675	346 651 334
Atlikumi bankās un ieguldījumi vērtspapīros, ārējie aizdevumi un citi ārējie aktīvi		35 109 527 121	41 264 100 632
		35 455 982 796	41 610 751 966
Prasības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	2	3 293 593 476	22 225 882 711
Prasības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	3		
Atlikumi bankās, ieguldījumi vērtspapīros un aizdevumi		0	629 326 381
Pārējās prasības euro pret euro zonas valstu kredītiestādēm	4	5 000	25 006
Euro zonas rezidentu euro denominētie vērtspapīri	5		
Vērtspapīri, kas tiek turēti monetārās politikas mērķiem		2 181 842 083	0
Eurosistēmas iekšējās prasības	6		
Prasības saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā		64 513 307 300	61 021 794 350
Pārējās prasības Eurosistēmā (neto)		6 359 967 425	234 095 515 333
		70 873 274 725	295 117 309 683
Pārējie aktīvi	7		
Pamatlīdzekļi		221 886 920	202 690 344
Citi finanšu aktīvi		11 816 451 684	10 351 859 696
Ārpusbilances instrumentu pārvērtēšanas starpība		20 951 426	23 493 348
Uzkrājumi un nākamo periodu izdevumi		775 782 372	1 806 184 794
Dažādi		1 003 035 232	1 272 185 672
		13 838 107 634	13 656 413 854
Kopā aktīvi		137 997 963 836	383 903 223 755

SAISTĪBAS	SKAID- ROJUMI	2009 (euro)	2008 (euro)
Banknotes apgrozībā	8	64 513 307 300	61 021 794 350
Saistības euro pret citiem euro zonas valstu rezidentiem	9	1 056 000 000	1 020 000 000
Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	10	9 515 160 271	253 930 530 070
Saistības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	11	0	272 822 807
Saistības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	11		
Noguldījumi, kontu atlikumi un citas saistības		18 752 058	1 444 797 283
Eurosistēmas iekšējās saistības	12		
Saistības par nodotajām ārējām rezervēm		40 204 457 215	40 149 615 805
Pārejās saistības	13		
Ārpusbilances instrumentu pārvērtēšanas starpība		196 041 410	1 130 580 103
Uzkrājumi un nākamo periodu ienākumi		731 468 960	2 284 795 433
Dažādi		409 204 389	1 797 414 878
		1 336 714 759	5 212 790 414
Uzkrājumi	14	4 042 873 982	4 038 858 227
Pārvērtēšanas konti	15	10 915 251 958	11 352 601 325
Kapitāls un rezerves	16		
Kapitāls		4 142 260 189	4 137 159 938
Gada peļņa		2 253 186 104	1 322 253 536
Kopā pasīvi		137 997 963 836	383 903 223 755

PEĻNAS UN ZAUDĒJUMU APRĒĶINS 2009. GADA 31. DECEMBRĪ

	SKAID- ROJUMI	2009 (euro)	2008 (euro)
Procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem		700 216 277	1 036 423 272
Procentu ienākumi, kas gūti no euro banknošu sadales Eurosistēmā		787 157 441	2 230 477 327
Pārējie procentu ienākumi		5 608 442 130	9 956 981 127
<i>Procentu izdevumi</i>		<i>7 095 815 848</i>	<i>13 223 881 726</i>
Atlīdzība par NCB prasībām par nodotajām ārējām rezervēm		(443 045 045)	(1 400 368 012)
Pārējie procentu izdevumi		(5 105 724 953)	(9 442 319 040)
<i>Procentu izdevumi</i>		<i>(5 548 769 998)</i>	<i>(10 842 687 052)</i>
Tīrie procentu ienākumi	24	1 547 045 850	2 381 194 674
Realizētie finanšu operāciju guvumi/zaudējumi	25	1 102 597 118	662 342 084
Finanšu aktīvu un pozīciju norakstīšana	26	(37 939 649)	(2 662 102)
Pārvedumi uz/no uzkrājumiem valūtas kursa riskam, procentu likmju riskam, kredītriskam un zelta cenas riskam		34 806 031	(1 339 019 690)
Finanšu operāciju, vērtības norakstīšanas un riska uzkrājumu neto rezultāts		1 099 463 500	(679 339 708)
Tīrie komisijas maksas izdevumi	27	(16 010)	(149 007)
Ienākumi no kapitāla akcijām un līdzdalības kapitālā	28	934 492	882 152
Pārējie ienākumi	29	6 783 936	7 245 593
Kopā tīrie ienākumi		2 654 211 768	1 709 833 704
Personāla izmaksas	30	(187 314 707)	(174 200 469)
Administratīvie izdevumi	31	(186 447 503)	(183 224 063)
Pamatlīdzekļu nolietojums		(21 042 602)	(23 284 586)
Banknošu ražošanas pakalpojumi	32	(6 220 852)	(6 871 050)
Gada peļņa		2 253 186 104	1 322 253 536

Frankfurtē pie Mainas 2010. gada 23. februārī

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

Žans Klods Trišē (*Jean-Claude Trichet*)
Prezidents

GRĀMATVEDĪBAS POLITIKA¹

FINANŠU PĀRSKATU FORMA UN SNIEGŠANA

ECB finanšu pārskati sagatavoti, lai patiesi atspoguļotu ECB finansiālo stāvokli un darbības rezultātus. Tie sagatavoti saskaņā ar šādu grāmatvedības politiku², ko ECB Padome uzskata par atbilstošu centrālās bankas darbības būtībai.

GRĀMATVEDĪBAS PRINCIPI

Ievēroti šādi grāmatvedības principi: ekonomiskā būtība un caurredzamība, piesardzība, notikumu pēc bilances datuma atzīšana, būtiskums, uzkrāšanas princips, darbības turpināšanas pieņēmums, konsekvence un salīdzināmība.

AKTĪVU UN SAISTĪBU ATZĪŠANA

Aktīvu vai saistības atzīst bilancē tikai tad, ja ir ticams, ka jebkurš ar to saistīts nākotnes saimnieciskais labums plūds uz ECB vai no tās, visi ar to saistītie riski un atbildība būtībā ir nodoti ECB un aktīva izmaksas vai vērtību vai saistību apjomu var ticami novērtēt.

UZSKAITES PAMATS

Šie pārskati sagatavoti saskaņā ar sākotnējo izmaksu principu, kas atbilstoši pielāgots, lai iekļautu tirgojamo vērtspapīru (kas netiek klasificēti kā līdz termiņa beigām turētie vērtspapīri), zelta un visu pārējo bilances un ārpusbilances aktīvu un saistību ārvalstu valūtās novērtējumu tirgus vērtībā. Darījumi ar finanšu aktīviem un saistībām pārskatos atspoguļoti, ievērojot datumu, kad veikti norēķini.

Darījumus ar ārvalstu valūtā denominētiem finanšu instrumentiem, izņemot darījumus ar vērtspapīriem, grāmato ārpusbilances kontos darījuma datumā. Norēķinu datumā ārpusbilances grāmatojumus reversē un darījumus uzrāda bilancē. Ārvalstu valūtas pirkšana un pārdošana ietekmē ārvalstu valūtas tīro pozīciju darījuma datumā. Realizētie pārdošanas guvumi vai zaudējumi arī tiek aprēķināti šajā datumā. Uzkrātos procentus, prēmijas vai diskonta summas, kas saistītas ar ārvalstu valūtā

denominētiem finanšu instrumentiem, aprēķina un grāmato katru dienu. Šie uzkrājumi arī katru dienu ietekmē ārvalstu valūtas pozīciju.

ZELTS UN ĀRVALSTU VALŪTU AKTĪVI UN SAISTĪBAS

Aktīvi un saistības ārvalstu valūtā izteikti euro pēc valūtas kursa bilances datumā. Ienākumi un izdevumi izteikti pēc valūtas kursa uzskaites dienā. Ārvalstu valūtu aktīvu un saistību pārvērtēšanu veic katrai valūtai atsevišķi, iekļaujot gan bilances, gan ārpusbilances instrumentus.

Aktīvu un saistību ārvalstu valūtās pārvērtēšanu pēc tirgus cenām veic atsevišķi no pārvērtēšanas pēc valūtas kursa.

Zeltu novērtē pēc tirgus cenas gada beigās. Zelta gadījumā cenas pārvērtēšana netiek nodalīta no valūtas pārvērtēšanas. Tā vietā uzrāda vienu zelta vērtību, pamatojoties uz zelta cenu euro par vienu Trojas unci, ko gadam, kas noslēdzās 2009. gada 31. decembrī, aprēķināja pēc euro kursa attiecībā pret ASV dolāru 2009. gada 31. decembrī.

VĒRTSPAPĪRI

Tirgojamos vērtspapīrus (kas netiek klasificēti kā līdz termiņa beigām turētie vērtspapīri) un līdzīgus aktīvus novērtē pēc vidējās tirgus cenas vai pamatojoties uz attiecīgo ienesīguma līkni bilances datumā. Katru vērtspapīru novērtē atsevišķi. Gadam, kas noslēdzās 2009. gada 31. decembrī, izmantotas vidējās tirgus cenas 2009. gada 30. decembrī.

Tirgojamos vērtspapīrus, kas klasificēti kā līdz termiņa beigām turētie vērtspapīri, netirgojamus vērtspapīrus un nelikvidās kapitāla daļas novērtē pēc izmaksām, ņemot vērā vērtības samazināšanos.

- 1 ECB grāmatvedības politika detalizēti izklāstīta Lēmumā ECB/2006/17 (OV L 348, 11.12.2006., 38. lpp.; ar grozījumiem).
- 2 Šī politika atbilst ECBS Statūtu 26.4. panta noteikumiem. Tie paredz saskaņotu pieeju noteikumiem, kas regulē Eurosistēmas operāciju grāmatvedību un finanšu pārskatu sniegšanu.

IENTĀKUMU ATZĪŠANA

Ienākumi un izdevumi atzīti periodā, kurā tie nopelnīti vai radušies. Ārvalstu valūtas, zelta un vērtspapīru pārdošanas realizētos guvumus un zaudējumus uzrāda peļņas un zaudējumu aprēķinā. Šādus realizētos guvumus un zaudējumus aprēķina atbilstoši attiecīgā aktīva vidējām izmaksām.

Nerealizētos guvumus neatzīst kā ienākumus, bet pārved tieši uz pārvērtēšanas kontu.

Nerealizētos zaudējumus uzrāda peļņas un zaudējumu aprēķinā, ja tie gada beigās pārsniedz iepriekšējos pārvērtēšanas guvumus, kas uzrādīti atbilstošajā pārvērtēšanas kontā. Nerealizētos zaudējumus no kāda vērtspapīra, valūtas vai zelta neieskaita ar nerealizētajiem guvumiem no cita vērtspapīra, valūtas vai zelta. Ja peļņas un zaudējumu aprēķinā uzrādīti nerealizēti zaudējumi no kāda posteņa, šā posteņa vidējās izmaksas samazina līdz valūtas kursam vai tirgus cenai gada beigās.

Zaudējumi no vērtības samazināšanās tiek uzrādīti peļņas un zaudējumu aprēķinā un nākamajos gados netiek reversēti, izņemot, ja vērtība atkal pieaug un šis pieaugums ir attiecināms uz novērojamu notikumu, kas norisinājies pēc tam, kad pirmo reizi uzrādīta vērtības samazināšanās.

Iegādāto vērtspapīru, t.sk. vērtspapīru, kas klasificēti kā līdz termiņa beigām turētie vērtspapīri, prēmijas vai diskonta summas aprēķinātas un uzrādītas kā daļa no procentu ienākumiem un tiek amortizētas šo aktīvu atlikušajā termiņā.

REVERSIE DARĪJUMI

Reversie darījumi ir operācijas, kurās ECB pārka vai pārdod aktīvus saskaņā ar *repo* līgumu vai veic kredītooperācijas pret nodrošinājumu.

Repo darījumos vērtspapīri tiek pārdoti par naudu, vienlaikus slēdzot līgumu par to

atpirkšanu no darījuma partnera par noteiktu cenu konkrētā nākotnes datumā. *Repo* darījumi uzskaitīti kā nodrošināti pieņemtie noguldījumi bilances saistību pusē un arī rada procentu izdevumus peļņas un zaudējumu aprēķinā. Vērtspapīri, kas pārdoti šāda līguma ietvaros, paliek ECB bilancē.

Reversajos *repo* darījumos vērtspapīri tiek pirkti par naudu, vienlaikus slēdzot līgumu par to atpārdošanu darījuma partnerim par noteiktu cenu konkrētā nākotnes datumā. Reversie *repo* darījumi uzrādīti kā nodrošināti aizdevumi bilances aktīvu pusē, bet netiek iekļauti ECB vērtspapīru turējumā. Tie rada procentu ienākumus peļņas un zaudējumu aprēķinā.

Reversos darījumus (t.sk. vērtspapīru aizdevumu darījumus), ko veic automatizētās vērtspapīru aizdevumu programmas ietvaros, uzrāda bilancē tikai gadījumos, kad tiek sniegts nodrošinājums naudā, ko nogulda ECB kontā. 2009. gadā ECB nesaņēma nodrošinājumu naudā saistībā ar šādiem darījumiem.

ĀRPUSBILANCES INSTRUMENTI

Valūtas instrumenti, t.i., biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi, ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu nākotnes puse un citi valūtas instrumenti, kas ietver vienas valūtas apmaiņu pret citu kādā nākotnes datumā, ārvalstu valūtas maiņas guvumu un zaudējumu aprēķināšanai iekļauti ārvalstu valūtas tīrajā pozīcijā.

Katru procentu likmju instrumentu pārvērtē atsevišķi. Atklāto biržā tirgoto procentu likmju nākotnes darījumu līgumu mainīgās rezerves dienas pārmaiņas uzrādītas peļņas un zaudējumu aprēķinā. Biržā netirgoto nākotnes darījumu ar vērtspapīriem un procentu likmju mijmaiņas darījumu vērtēšanas pamatā ir vispārpieņemtas vērtēšanas metodes, izmantojot novērojamās tirgus cenas un procentu likmes un diskonta faktorus no norēķina datumiem līdz novērtējuma datumam.

NOTIKUMI PĒC BILANCES DATUMA

Aktīvi un pasīvi korigēti, atspoguļojot notikumus laikā no gada beigu bilances datuma līdz datumam, kad finanšu pārskatus apstiprina Padome, ja šādi notikumi būtiski ietekmē aktīvu un pasīvu stāvokli bilances datumā.

Svarīgi notikumi pēc bilances datuma, kas neietekmē aktīvu un pasīvu stāvokli bilances datumā, atspoguļoti skaidrojumos.

ECBS IEKŠĒJIE ATLIKUMI/EUROSISTĒMAS IEKŠĒJIE ATLIKUMI

ECBS iekšējie darījumi ir pārrobežu darījumi starp divām ES centrālajām bankām. Šos darījumus apstrādā galvenokārt TARGET2 sistēmā (*Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system*; sk. gada pārskata 2. nodaļu), un to rezultātā veidojas divpusēji atlikumi šo TARGET2 pieslēgto ES valstu centrālo banku kontos. Šie divpusējie atlikumi katru dienu tiek nodoti ECB, un katrai NCB paliek tikai viena divpusējā tīrā pozīcija attiecībā pret ECB. ECB uzskaitē šī pozīcija atspoguļo katras NCB neto prasības vai saistības pret pārējo ECBS.

ECBS iekšējie atlikumi euro, kas ir euro zonas valstu NCB atlikumi ECB (izņemot ECB kapitālu un pozīcijas, kas veidojas, nododot ECB ārējo rezervju aktīvus), atspoguļoti kā Eurosistēmas iekšējās prasības vai saistības un ECB bilancē uzrādīti kā viena neto aktīvu vai saistību pozīcija.

Eurosistēmas iekšējie atlikumi, kas saistīti ar euro banknošu sadali Eurosistēmā, uzrādīti kā viens neto aktīvs postenī "Prasības saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā" (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

ECBS iekšējie atlikumi, kas ir ārpus euro zonas esošo valstu NCB atlikumi ECB un radušies no to dalības TARGET2³, atspoguļoti postenī "Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem".

PAMATLĪDZEKĻI

Pamatlīdzekļi, izņemot zemi, tiek novērtēti pēc izmaksām, atņemot nolietojumu. Zemi novērtē pēc izmaksām. Nolietojumu aprēķina pēc lineārās metodes, sākot ar ceturksni pēc pamatlīdzekļa iegādes un turpinot visu paredzamo aktīva izmantošanas laiku, kas ir šāds.

Datori, ar tiem saistītā datoraparātūra un programmatūra, transportlīdzekļi	4 gadi
Aprīkojums, mēbeles un iekārtas telpās	10 gadu
Pamatlīdzekļi, kuru cena mazāka par 10 000 euro	Noraksta iegādes gadā

Nolietojuma periods kapitalizētajiem būvniecības un remonta izdevumiem, kas saistīti ar ECB pašreizējām īrētajām telpām, saīsināts, lai nodrošinātu šo aktīvu pilnīgu norakstīšanu pirms ECB pārcelšanās uz jaunajām telpām.

ECB PENSIJU PLĀNS UN CITI PĒCNODARBINĀTĪBAS PABALSTI

ECB nodrošina saviem darbiniekiem noteiktu pabalstu plānu. To finansē, izmantojot aktīvus, kas tiek turēti darbinieku ilgtermiņa pabalstu fondā.

2009. gadā ECB pārskatīja darbinieku pensiju plānu, lai nodrošinātu plāna ilgtermiņa finansiālo ilgtspēju. Šis pārskatīšanas rezultātā esošais pensiju plāns 2009. gada 31. maijā tika iesaldēts, saglabājot ar to saistītās tiesības, kuras ieguvuši esošie darbinieki.

2009. gada 1. jūnijā tika ieviesta jauna pensiju shēma gan esošajiem, gan jaunajiem darbiniekiem. Saskaņā ar šo jauno shēmu ECB un darbinieku obligātās iemaksas tika palielinātas attiecīgi no 16.5% līdz 18% un no 4.5% līdz 6% no pamatalgas. Līdzīgi kā iesaldētajā pensiju plānā, arī jaunajā shēmā darbiniekiem ir iespēja brīvprātīgi veikt

3 2009. gada 31. decembrī TARGET2 piedalījās šādas ārpus euro zonas esošo valstu NCB: *Danmarks Nationalbank*, *Latvijas Banka*, *Lietuvos bankas*, *Narodowy Bank Polski* un *Eesti Pank*.

papildu iemaksas noteikto iemaksu pilārā, ko var izmantot, lai nodrošinātu papildu pabalstu apjomu.⁴

BILANCE

Saistības, kuras bilancē tiek atzītas attiecībā uz noteikto pabalstu plāniem, veido noteikto pabalstu pienākuma pašreizējā vērtība bilances datumā, no kuras *atņemta* šā pienākuma finansēšanai izmantoto plāna aktīvu patiesā vērtība, kas koriģēta, ņemot vērā neatzītos aktuāros guvumus vai zaudējumus.

Noteikto pabalstu pienākumu katru gadu aprēķina neatkarīgi aktuāri, izmantojot plānotās vienības kredīmetodi. Noteikto pabalstu pienākuma pašreizējo vērtību nosaka ar aplēsto nākotnes naudas plūsmu diskontēšanu, izmantojot procentu likmes, kādas ir augstas kvalitātes uzņēmumu obligācijām euro ar tādu termiņu, kas atbilst attiecīgo pensiju saistību termiņam.

Aktuārie guvumi un zaudējumi var rasties uz pieredzi pamatoto korekciju rezultātā (kur faktiskie rezultāti atšķiras no iepriekšējiem aktuāra pieņēmumiem) un no aktuāra pieņēmumu pārmaiņām.

PEĻNAS UN ZAUDĒJUMU APRĒĶINS

Peļņas un zaudējumu aprēķinā iekļauj neto summu, kas ietver:

- kārtējās darba izmaksas pabalstiem, kas uzkrājas gada laikā;
- procentus pēc diskonta likmes no noteikto pabalstu pienākuma;
- plāna aktīvu paredzamo atdevi;
- jebkurus aktuāros guvumus un zaudējumus, kuri atzīti peļņas un zaudējumu aprēķinā, izmantojot "10% koridora" pieeju.

"10% KORIDORA" PIEEJA

Tīros kumulatīvos neatzītos aktuāros guvumus un zaudējumus, kuri pārsniedz lielāko no a) 10% no noteikto pabalstu pienākuma pašreizējās vērtības vai b) 10% no plāna aktīvu patiesās vērtības, amortizē plānā iesaistīto darbinieku paredzamā vidējā atlikušā darba stāža laikā.

VALDES LOCEKĻU PENSIJAS UN PĀRĒJIE PĒCNODARBINĀTĪBAS PIENĀKUMI

Ir nefondētas vienošanās par ECB Valdes locekļu pensijām un uzkrājumiem darbinieku darbības zaudējuma pabalstiem. Šo pabalstu paredzamās izmaksas tiek uzkrātas Valdes locekļu/darbinieku pilnvaru termiņa vai nodarbinātības laikā, lietojot līdzīgu grāmatvedības metodi kā noteikto pabalstu pensiju plāniem. Aktuārie guvumi un zaudējumi tiek atzīti, kā norādīts iepriekš.

Lai noteiktu atbilstošās saistības finanšu pārskatos, šos pienākumus katru gadu vērtē neatkarīgi aktuāri.

BANKNOTES APGROZĪBĀ

ECB un euro zonas valstu NCB, kas kopā veido Eurosistēmu, emitē euro banknotes.⁵ Apgrozībā esošo banknošu kopējā vērtība katra mēneša pēdējā darbadienā saskaņā ar banknošu pārdales atslēgu tiek sadalīta starp Eurosistēmas centrālajām bankām.⁶

ECB piešķirtā daļa ir 8% no apgrozībā esošo euro banknošu kopējās vērtības, ko atspoguļo bilances pasīvu postenī "Banknotes apgrozībā". ECB daļa kopējā euro banknošu emisijā

⁴ Ikvienu dalībnieka brīvprātīgi iemaksātos līdzekļus pensionēšanās brīdī var izmantot papildu pensijas iegādei. Šī pensija no attiecīgā brīža tiks iekļauta noteikto pabalstu saistībās.

⁵ 2001. gada 6. decembra Lēmums ECB/2001/15 par euro banknošu emisiju (OV L 337, 20.12.2001., 52. lpp.; ar grozījumiem).

⁶ "Banknošu pārdales atslēga" ir procentuālās daļas, ko iegūst, ņemot vērā ECB daļu kopējā euro banknošu emisijā un piemērojot parakstītā kapitāla atslēgu NCB daļai no šā kopuma.

nodrošināta ar prasībām pret NCB. Šīs prasības, par kurām tiek maksāti procenti⁷, uzrādītas apakšpostenī "Eurosistēmas iekšējās prasības: prasības saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā" (sk. "ECBS iekšējie atlikumi/ Eurosistēmas iekšējie atlikumi" grāmatvedības politikas skaidrojumos). Procentu ienākumi no šīm prasībām ietverti postenī "Tīrie procentu ienākumi". Šie ienākumi pienākas NCB tajā finanšu gadā, kad tie radušies, bet sadalāmi nākamā gada otrajā darbadienā.⁸ Tos sadala pilnībā, izņemot gadījumus, kad ECB tīrā peļņa attiecīgajā gadā ir mazāka par tās ienākumiem no euro banknotēm apgrozībā un tas ir pamats Padomes lēmumam pārvest līdzekļus uzkrājumā valūtas kursa riskam, procentu likmju riskam, kredītriskam un zelta cenas riskam un/vai atņemt no šiem ienākumiem izmaksas, kas radušās ECB saistībā ar euro banknošu emisiju un apstrādi.

PĀRKLASIFICĒŠANA

Procentu ienākumus un procentu izdevumus ārvalstu valūtā, kas saistīti ar likviditāti palielinošajām operācijām ASV dolāros un Šveices frankos, iepriekš uzrādīja postenī "Procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem". ECB nolēma pārklasificēt šos atlikumus un uzrādīt posteņos "Pārējie procentu ienākumi" un "Pārējie procentu izdevumi",⁹ lai postenī "Procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem" tiktu uzrādīti tikai procentu ienākumi, kas saistīti ar ECB ārējo rezervju pārvaldību. 2008. gada salīdzināmie atlikumi koriģēti šādi.

	Publicēts 2008. gadā (euro)	Korekcija pārklasificēšanas dēļ (euro)	Jaunais uzrādītais atlikums (euro)
Procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem	997 075 442	39 347 830	1 036 423 272
Procentu ienākumi, kas gūti no euro banknošu sadales Eurosistēmā	2 230 477 327	0	2 230 477 327
Pārējie procentu ienākumi	8 430 894 437	1 526 086 690	9 956 981 127

	Publicēts 2008. gadā (euro)	Korekcija pārklasificēšanas dēļ (euro)	Jaunais uzrādītais atlikums (euro)
Procentu ienākumi	11 658 447 206	1 565 434 520	13 223 881 726
Atlīdzība par NCB prasībām par nodotajām ārējām rezervēm	(1 400 368 012)	0	(1 400 368 012)
Pārējie procentu izdevumi	(7 876 884 520)	(1 565 434 520)	(9 442 319 040)
Procentu izdevumi	(9 277 252 532)	(1 565 434 520)	(10 842 687 052)
Tīrie procentu ienākumi	2 381 194 674	0	2 381 194 674

CITI JAUTĀJUMI

Ņemot vērā ECB kā centrālās bankas lomu, Valde uzskata, ka naudas plūsmas pārskata publicēšana nesniegtu finanšu pārskatu lasītājiem nekādu svarīgu papildu informāciju.

Saskaņā ar ECBS Statūtu 27. pantu un pamatojoties uz Padomes rekomendāciju, ES Padome uz pieciem gadiem – līdz 2012. finanšu gada beigām – apstiprinājusi *PricewaterhouseCoopers Aktiengesellschaft Wirtschaftsprüfungsgesellschaft* par ECB ārējiem revidentiem.

7 2001. gada 6. decembra Lēmums ECB/2001/16 par iesaistīto dalībvalstu nacionālo centrālo banku monetāro ienākumu sadali, sākot ar 2002. finanšu gadu (OV L 337, 20.12.2001., 55. lpp.; ar grozījumiem).

8 2005. gada 17. novembra Lēmums ECB/2005/11 par Eiropas Centrālās bankas ienākumu no euro banknotēm apgrozībā sadali starp iesaistīto dalībvalstu nacionālajām centrālajām bankām (OV L 311, 26.11.2005., 41. lpp.).

9 Pārklasificēšana veikta saskaņā ar ECB grāmatvedības politiku, kas izklāstīta Lēmumā ECB/2006/17 (OV L 348, 11.12.2006., 38. lpp.; ar grozījumiem).

BILANCES SKAIDROJUMI

I. ZELTS UN ZELTĀ IZTEIKTIE DEBITORU PARĀDI

ECB 2009. gada 31. decembrī piederēja 16 122 146 Trojas unces¹⁰ zelta (2008. gadā – 17 156 546 Trojas unces). Zelta daudzums samazinājās tāpēc, ka: a) 1 141 248 Trojas unces zelta tika pārdotas saskaņā ar Centrālo banku nolīgumu par zeltu, kas stājās spēkā 2004. gada 27. septembrī un ko parakstījusi ECB, un b) Slovākijā ieviešot vienoto valūtu, *Národná banka Slovenska* saskaņā ar ECBS Statūtu 30.1. pantu nodeva ECB 106 848 unces tīra zelta¹¹. Turējuma vērtības euro ekvivalenta samazinājumu šo darījumu rezultātā vairāk nekā kompensēja būtisks zelta cenas kāpums 2009. gadā (sk. "Zelts un ārvalstu valūtu aktīvi un saistības" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

2. PRASĪBAS ĀRVALSTU VALŪTĀ PRET ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU UN EURO ZONAS VALSTU REZIDENTIEM

SVF DEBITORU PARĀDI

Šis aktīvs atspoguļo Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) ECB turējumā 2009. gada 31. decembrī. Tas saistīts ar divvirzienu vienošanos ar Starptautisko Valūtas fondu (SVF) par SDR pirkšanu un pārdošanu, saskaņā ar kuru SVF ir pilnvarots ECB vārdā organizēt SDR pirkšanu vai pārdošanu par euro minimālā un maksimālā turējumu apjoma robežās. SDR definē kā valūtu grozu. Tā vērtību nosaka kā četru galveno valūtu (euro, Japānas jenas, Lielbritānijas sterliņu mārciņas un ASV dolāra) valūtas kursu svērto summu. Grāmatvedības vajadzībām SDR uzskata par ārvalstu valūtu (sk. "Zelts un ārvalstu valūtu aktīvi un saistības" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

ATLIKUMI BANKĀS UN IEGULDĪJUMI VĒRTSPAPIROS, ĀRĒJIE AIZDEVUMI UN CITI ĀRĒJIE AKTĪVI UN PRASĪBAS ĀRVALSTU VALŪTĀ PRET EURO ZONAS VALSTU REZIDENTIEM

Šos divus posteņus veido atlikumi bankās, aizdevumi ārvalstu valūtās un ieguldījumi

ASV dolāros un Japānas jenās denominētos vērtspapīros.

<i>Prasības pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem</i>	2009 (euro)	2008 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Pieprasījuma noguldījumu konti	845 908 975	5 808 582 148	(4 962 673 173)
Naudas tirgus noguldījumi	636 977 905	573 557 686	63 420 219
Reversie repo darījumi	0	379 961 453	(379 961 453)
Ieguldījumi vērtspapīros	33 626 640 241	34 501 999 345	(875 359 104)
Kopā	35 109 527 121	41 264 100 632	(6 154 573 511)

<i>Prasības pret euro zonas valstu rezidentiem</i>	2009 (euro)	2008 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Pieprasījuma noguldījumu konti	677 846	619 534	58 312
Naudas tirgus noguldījumi	3 292 915 630	22 225 263 177	(18 932 347 547)
Kopā	3 293 593 476	22 225 882 711	(18 932 289 235)

Ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu turējumā esošo pieprasījuma noguldījumu kontu atlikums samazinājās galvenokārt šādu faktoru dēļ.

a) 2008. gada 31. decembrī pieprasījuma noguldījumu kontos bija iekļauti 3.9 mljrd. euro saistībā ar norēķiniem Dānijas kronās par nepabeigtajiem mijmaiņas darījumiem ar *Danmarks Nationalbank*.¹² 2009. gada 31. decembrī nebija neviena šāda nepabeigta mijmaiņas darījuma.

¹⁰ Tas atbilst 501.5 tonnām.

¹¹ Zelts, kura kopējā vērtība atbilda 66.5 milj. euro, tika nodots ar 2009. gada 1. janvāri.

¹² 2008. gadā ECB un *Danmarks Nationalbank* noslēdza divpusēju vienošanos par valūtas darījumiem (mijmaiņas darījumu līniju). Saskaņā ar šo vienošanos ECB nodrošina *Danmarks Nationalbank* euro līdzekļus, uz darījumu laiku saņemot pretī Dānijas kronas. Iegūtie līdzekļi tiek izmantoti, lai veiktu likviditātes uzlabošanas pasākumus euro īstermiņa tirgos.

b) Atlikumi Šveices frankos¹³ saistībā ar vienošanos par mijmaiņas darījumiem, kas noslēgta ar Šveices Nacionālo banku, bija mazāki sakarā ar ievērojami mazāko nepabeigto operāciju apjomu 2009. gada 31. decembrī (sk. 10. skaidrojumu "Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem").

Šo posteņu kopējās vērtības samazinājumu izraisīja arī Japānas jenas un ASV dolāra kursa kritums attiecībā pret euro un nerealizēto guvumu no vērtspapīriem sarukums (sk. 14. skaidrojumu "Pārvērtēšanas konti").

2008. gada 31. decembrī noguldījumi, kas saistīti ar Eurosistēmas centrālo banku veiktajām operācijām, lai nodrošinātu euro zonas kredītiestādēm likviditāti ASV dolāros, bija iekļauti naudas tirgus noguldījumos euro zonas valstu rezidentu turējumā. 2009. gada 31. decembrī šādu noguldījumu atlikumu nebija, tāpēc šis komponents ievērojami samazinājās.

Turklāt, ar 2009. gada 1. janvāri Slovērijai ieviešot vienoto valūtu, *Národná banka Slovenska* saskaņā ar ECBS Statūtu 30.1. pantu nodeva ECB ASV dolāros denominētus ārējo rezervju aktīvus, kuru kopējā vērtība bija 376.6 milj. euro.

2009. gada 31. decembrī ECB bija šādi neto ārvalstu valūtu turējumi¹⁴ ASV dolāros un Japānas jenas.

	Valūta (milj.)
ASV dolāri	43 123
Japānas jenas	1 093 848

3. PRASĪBAS EURO PRET ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU REZIDENTIEM

2009. gada 31. decembrī šo posteni veidoja galvenokārt prasība 460 milj. euro apjomā pret *Magyar Nemzeti Bank* saistībā ar vienošanos par *repo* darījumiem, kas noslēgta ar ECB. Šī vienošanās nodrošina *Magyar Nemzeti Bank* iespēju aizņemties līdz 5 mljrd. euro, lai

atbalstītu iekšzemes operācijas likviditātes nodrošināšanai euro. 2009. gada 31. decembrī nebija nevienas nenokārtotas prasības saistībā ar šo vienošanos.

4. PĀRĒJĀS PRASĪBAS EURO PRET EURO ZONAS VALSTU KREDĪTIESTĀDĒM

2009. gada 31. decembrī šo prasību veidoja pieprasījuma noguldījumu konts euro zonas valsts rezidenta turējumā.

5. EURO ZONAS REZIDENTU EURO DENOMINĒTIE VĒRTSPAPĪRI

2009. gada 31. decembrī šo posteni veidoja vērtspapīri, ko ECB bija iegādājusies saistībā ar 2009. gada 4. jūnijā Padomes apstiprināto nodrošināto obligāciju iegādes programmu. Šīs programmas ietvaros ECB un NCB monetārās politikas mērķiem sākušas iegādāties euro zonā emitētas euro denominētas nodrošinātās obligācijas. Gaidāms, ka iegāde pilnībā tiks īstenota līdz 2010. gada jūnijai beigām.

Padome pieņēma lēmumu klasificēt šīs nodrošinātās obligācijas kā līdz termiņa beigām turētus vērtspapīrus (sk. "Vērtspapīri" grāmatvedības politikas skaidrojumos). 2009. gada 31. decembrī nebija objektīvu pierādījumu, ka šo aktīvu vērtība būtu samazinājusies.

13 Šie atlikumi Šveices frankos atspoguļo riska kontroles pasākumus, ko ECB piemēro attiecībā uz EUR/CHF valūtas mijmaiņas darījumu izsolēm (5% sākotnējā nodrošinājuma rezerve 1 nedēļas operācijām).

14 Attiecīgajā ārvalstu valūtā denominēti aktīvi mīnus pasīvi, uz kuriem attiecas ārvalstu valūtas pārvērtēšana. Tie ietverti posteņos "Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem", "Prasības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem", "Uzkrājumi un nākamo periodu izdevumi", "Saistības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem", "Saistības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem", "Ārpusbilances instrumentu pārvērtēšanas starptība" (pasīvu pusē) un "Uzkrājumi un nākamo periodu ienākumi", ņemot vērā arī biržā netirgotos valūtas maiņas nākotnes darījumus un ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumus ārpusbilances posteņos. Ārvalstu valūtās denominēto finanšu instrumentu cenu pārvērtēšanas guvumi nav iekļauti.

6. EUROSISTĒMAS IEKŠĒJĀS PRASĪBAS

PRASĪBAS SAISTĪBĀ AR EURO BANKNOŠU SADALI EUROSISTĒMĀ

Šo posteni veido ECB prasības pret euro zonas valstu NCB saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumus).

PĀRĒJĀS PRASĪBAS EUROSISTĒMĀ (NETO)

2009. gadā šo posteni veidoja galvenokārt euro zonas valstu NCB TARGET2 atlikumi attiecībā pret ECB (sk. "ECBS iekšējie atlikumi/ Eurosistēmas iekšējie atlikumi" grāmatvedības politikas skaidrojumus). Šīs pozīcijas sarukumu galvenokārt noteica ar NCB saistībā ar ASV dolāru likviditāti palielinošajām operācijām veikto kompensējošo mijmaiņas darījumu atlikuma samazināšanās (sk. 10. skaidrojumu "Saisības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem").

Šajā postenī iekļauta arī summa, kas pienākas euro zonas valstu NCB saistībā ar ECB ienākumu no banknotēm starpperioda sadali (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumus).

	2009 (euro)	2008 (euro)
Prasības pret euro zonas valstu NCB saistībā ar TARGET2	317 085 135 903	420 833 781 929
Saisības pret euro zonas valstu NCB saistībā ar TARGET2	(309 938 011 037)	(185 532 591 178)
Saisības pret euro zonas valstu NCB saistībā ar ECB ienākumu no banknotēm starpperioda sadali	(787 157 441)	(1 205 675 418)
Pārējās prasības Eurosistēmā (neto)	6 359 967 425	234 095 515 333

7. PĀRĒJIE AKTĪVI

PAMATLĪDZEKĻI

Šo aktīvu sadalījums 2009. gada 31. decembrī bija šāds.

	2009 (euro)	2008 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Izmaksas			
Zeme un ēkas	168 811 800	159 972 149	8 839 651
Datoraparātūra un programmatūra	182 723 860	174 191 055	8 532 805
Aprīkojums, mēbeles, iekārtas telpās un transportlīdzekļi	29 786 515	28 862 720	923 795
Pamatlīdzekļi būvniecības stadijā	105 158 742	83 407 619	21 751 123
Pārējie pamatlīdzekļi	3 668 526	3 577 485	91 041
Kopā izmaksas	490 149 443	450 011 028	40 138 415
Uzkrātais nolietojums			
Zeme un ēkas	(70 731 976)	(59 885 983)	(10 845 993)
Datoraparātūra un programmatūra	(169 735 407)	(160 665 542)	(9 069 865)
Aprīkojums, mēbeles, iekārtas telpās un transportlīdzekļi	(27 593 378)	(26 618 732)	(974 646)
Pārējie pamatlīdzekļi	(201 762)	(150 427)	(51 335)
Kopā uzkrātais nolietojums	(268 262 523)	(247 320 684)	(20 941 839)
Atlikusi bilances vērtība	221 886 920	202 690 344	19 196 576

Pieaugums kategorijā "Zeme un ēkas" skaidrojams galvenokārt ar pēdējo maksājumu saistībā ar zemes iegādi ECB jaunajām telpām.

Pieaugums kategorijā "Pamatlīdzekļi būvniecības stadijā" galvenokārt skaidrojams ar darbiem saistībā ar ECB jauno ēku. Pārvedumi no šīs kategorijas uz attiecīgajiem pamatlīdzekļu posteņiem tiks veikti pēc šo aktīvu lietošanas uzsākšanas.

CITI FINANŠU AKTĪVI

Šo posteni veido ECB pašu līdzekļu ieguldījums, kas tiek turēts kā ECB kapitāla un rezervju tiešs atbilstošais postenis (sk. 13. skaidrojumu "Pārējās saistības"), kā arī citi finanšu aktīvi, kas ietver 3 211 Starptautisko norēķinu bankas (SNB) akciju pēc to iegādes izmaksām (41.8 milj. euro).

Šā posteņa galvenie komponenti ir šādi.

	2009 (euro)	2008 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Pieprasījuma noguldījumu konti euro	8 748 115	4 936 630	3 811 485
Naudas tirgus noguldījumi euro	0	150 000 000	(150 000 000)
Euro denominētie vērtspapīri	11 295 095 956	9 675 505 128	1 619 590 828
Reversie <i>repo</i> darījumi euro	470 622 051	479 293 075	(8 671 024)
Pārējie finanšu aktīvi	41 985 562	42 124 863	(139 301)
Kopā	11 816 451 684	10 351 859 696	1 464 591 988

Šā posteņa neto pieaugums galvenokārt skaidrojams ar ieguldījumu pašu līdzekļu portfeli, kas atbilst uz ECB uzkrājumu valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskam 2008. gadā pārskaitītajai summai un no pašu līdzekļu portfeļa 2009. gadā saņemtajiem ienākumiem.

ĀRPUSBILANCES INSTRUMENTU PĀRVĒRTĒŠANAS STARPĪBA

Šo posteni veido galvenokārt 2009. gada 31. decembrī nepabeigto mijmaiņas un biržā netirgoto valūtas maiņas nākotnes darījumu ārvalstu valūtā pārvērtēšanas pārmaiņas (sk. 21. skaidrojumu "Valūtas mijmaiņas darījumi un biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi"). Šīs pārvērtēšanas pārmaiņas radījusi šādu darījumu konvertēšana to euro ekvivalentā pēc valūtas kursa bilances datumā salīdzinājumā ar to vērtību euro, šos darījumus konvertējot pēc attiecīgās valūtas vidējās cenas šajā datumā (sk. "Zelts un ārvalstu valūtu aktīvi un saistības" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

Šajā postenī ietverti arī pārvērtēšanas guvumi no nepabeigtajiem procentu likmju mijmaiņas darījumiem (sk. 20. skaidrojumu "Procentu likmju mijmaiņas darījumi").

UZKRĀJUMI UN NĀKAMO PERIODU IZDEVUMI

2009. gadā šis postenis ietvēra uzkrātos procentus no TARGET2 atlikumiem 261.6 milj. euro apjomā, kas saņemami no euro zonas valstu NCB par 2009. gada pēdējo mēnesi (2008. gadā – 648.9 milj. euro) un uzkrātos saņemamos procentus no ECB prasībām par euro banknošu sadali Eurosistēmā gada pēdējā ceturksnī (sk. "Banknotes apgrozība" grāmatvedības politikas skaidrojumos) 157.8 milj. euro apjomā (2008. gadā – 500.4 milj. euro).

Šajā postenī iekļauti arī uzkrātie procenti no vērtspapīriem (sk. arī 2. skaidrojumu "Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu un euro zonas valstu rezidentiem", 5. skaidrojumu "Euro zonas rezidentu euro denominētie vērtspapīri" un 7. skaidrojumu "Pārējie aktīvi") un citiem finanšu aktīviem.

DAŽĀDI

Šo posteni veido galvenokārt uzkrātā ECB ienākumu no banknotēm starpperioda sadale (sk. "Banknotes apgrozība" grāmatvedības politikas skaidrojumos un 6. skaidrojumu "Eurosistēmas iekšējās prasības").

Šajā postenī iekļauti arī pozitīvie atlikumi saistībā ar nepabeigtajiem mijmaiņas un biržā netirgotajiem valūtas maiņas nākotnes darījumiem ārvalstu valūtā 2009. gada 31. decembrī (sk. 21. skaidrojumu "Valūtas mijmaiņas darījumi un biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi"). Šos atlikumus radījusi šādu darījumu konvertēšana to euro ekvivalentā pēc attiecīgās valūtas vidējās cenas bilances datumā salīdzinājumā ar to vērtību euro, kādā šie darījumi sākotnēji uzrādīti (sk. "Ārpusbilances instrumenti" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

Šajā postenī iekļauta arī prasība pret Vācijas Federālo finanšu ministriju saistībā ar pievienotās vērtības nodokļa un citu samaksāto netiešo nodokļu atmaksu. Šādi nodokļi atmaksājami saskaņā ar Protokola par privilēģijām un imunitāti Eiropas Savienībā 3. panta noteikumiem, kas attiecas uz ECB atbilstoši ECBS Statūtu 39. pantam.

8. BANKNOTES APGROZĪBĀ

Šis postenis ietver ECB daļu (8%) no kopējā euro banknošu apgrozībā apjoma (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

9. SAISTĪBAS EURO PRET CITIEM EURO ZONAS VALSTU REZIDENTIEM

Šis postenis ietver Euro banku asociācijas (EBA) locekļu noguldījumus, ko ECB izmanto kā nodrošinājumu EBA maksājumiem, kuri tiek veikti TARGET2 sistēmā.

10. SAISTĪBAS EURO PRET ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU REZIDENTIEM

2009. gada 31. decembrī šo posteni galvenokārt veidoja saistības pret Federālo rezervju sistēmu 4.5 mljrd. euro apjomā (2008. gadā – 219.7 mljrd. euro) saistībā ar ASV dolāru termiņizsoļu iespēju. Šīs programmas ietvaros Federālo rezervju sistēma pagaidu savstarpējas vienošanās par mijmaiņas darījumiem (mijmaiņas darījumu līnijas) veidā nodrošināja ECB ASV dolārus, lai piedāvātu Eurosistēmas darījuma partneriem īstermiņa finansējumu ASV dolāros. Vienlaikus ECB noslēdza kompensējošus mijmaiņas darījumus ar euro zonas valstu NCB, kas izmantoja iegūtos līdzekļus, lai reverso un mijmaiņas darījumu veidā veiktu likviditāti palielinošas operācijas ASV dolāros ar Eurosistēmas darījuma partneriem. Šo ECB un NCB kompensējošo mijmaiņas darījumu rezultātā veidojās Eurosistēmas iekšējie atlikumi starp ECB

un NCB, kas uzrādīti postenī "Pārējās prasības Eurosistēmā (neto)".

Šajā postenī iekļautas arī saistības pret Šveices Nacionālo banku 1.8 mljrd. euro apjomā (2008. gadā – 18.4 mljrd. euro). Vienošanās par mijmaiņas darījumiem ietvaros Šveices Nacionālā banka nodrošināja Šveices frankus, lai piedāvātu Eurosistēmas darījuma partneriem īstermiņa finansējumu Šveices frankos. Vienlaikus ECB noslēdza mijmaiņas darījumus ar euro zonas valstu NCB, kas izmantoja iegūtos līdzekļus, lai mijmaiņas darījumu veidā veiktu likviditāti palielinošas operācijas Šveices frankos ar Eurosistēmas darījuma partneriem, saņemot pretī euro skaidro naudu. Veicot mijmaiņas darījumus starp ECB un NCB, veidojās Eurosistēmas iekšējie atlikumi, kas uzrādīti postenī "Pārējās prasības Eurosistēmā (neto)". Turklāt 2008. gadā šajā postenī bija iekļautas arī saistības pret Šveices Nacionālo banku 15.4 mljrd. euro apjomā, kas izveidojās, izvietojot ECB euro līdzekļus, kurus Šveices Nacionālā banka saņēma, veicot operācijas ar citiem darījuma partneriem. 2009. gada 31. decembrī šādu nenokārtotu saistību nebija.

Minēto saistību vērtības samazināšanās 2009. gadā atspoguļoja Eurosistēmas darījuma partneru pieprasījuma kritumu pēc ASV dolāru un Šveices franku likviditātes.

Šajā postenī atspoguļoti arī ārpus euro zonas esošo valstu NCB atlikumi ECB saistībā ar darījumiem, ko apstrādā TARGET2 sistēmā (sk. "ECBS iekšējie atlikumi/Eurosistēmas iekšējie atlikumi" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

11. SAISTĪBAS ĀRVALSTU VALŪTĀ PRET EURO ZONAS VALSTU UN ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU REZIDENTIEM

Šajos divos posteņos ietilpst galvenokārt *repo* darījumi ar euro zonas valstu un ārpus euro zonas esošo valstu rezidenti saistībā ar ECB ārvalstu valūtas rezervju pārvaldību.

12. EUROSISTĒMAS IEKŠĒJĀS SAISTĪBAS

Tās ir saistības pret euro zonas valstu NCB, kas radās, nododot ārējo rezervju aktīvus ECB, tām pievienojoties Eurosistēmai. Tās tiek atlīdzinātas pēc pēdējās pieejamās Eurosistēmas galveno refinansēšanas operāciju procentu likmes, kas koriģēta, lai atspoguļotu to, ka no zelta sastāvdaļas peļņa netiek gūta (sk. 24. skaidrojumu "Tīrie procentu ienākumi").

Ņemot vērā NCB koriģētos svērumus ECB kapitāla atslēgā (sk. 16. skaidrojumu "Kapitāls un rezerves"), kā arī ārējo rezervju aktīvus, ko *Národná banka Slovenska* nodeva ECB, Slovākijai ieviešot vienoto valūtu, kopējais saistību apjoms ar Padomes lēmumu tika palielināts līdz 40 204 457 215 euro saskaņā ar ECBS Statūtu 30. pantu.

	No 2009. gada 1. janvāra (euro)	2008. gada 31. decembrī ¹⁾ (euro)
<i>Nationale Bank van België/ Banque Nationale de Belgique</i>	1 397 303 847	1 423 341 996
<i>Deutsche Bundesbank</i>	10 909 120 274	11 821 492 402
<i>Central Bank and Financial Services Authority of Ireland</i>	639 835 662	511 833 966
<i>Bank of Greece</i>	1 131 910 591	1 046 595 329
<i>Banco de España</i>	4 783 645 755	4 349 177 351
<i>Banque de France</i>	8 192 338 995	8 288 138 644
<i>Banca d'Italia</i>	7 198 856 881	7 217 924 641
<i>Central Bank of Cyprus</i>	78 863 331	71 950 549
<i>Banque centrale du Luxembourg</i>	100 638 597	90 730 275
<i>Bank Ċentrali ta' Malta/ Central Bank of Malta</i>	36 407 323	35 831 258
<i>De Nederlandsche Bank</i>	2 297 463 391	2 243 025 226
<i>Oesterreichische Nationalbank</i>	1 118 545 877	1 161 289 918
<i>Banco de Portugal</i>	1 008 344 597	987 203 002
<i>Banka Slovenije</i>	189 410 251	183 995 238
<i>Národná banka Slovenska</i>	399 443 638	–
<i>Suomen Pankki – Finlands Bank</i>	722 328 205	717 086 011
Kopā	40 204 457 215	40 149 615 805

1) Atsevišķās summas noapaļotas līdz tuvākajam euro. Skaitļu noapaļošanas rezultātā summa var atšķirties no kopsomas.

Národná banka Slovenska prasību noteica 399 443 638 euro apjomā, lai nodrošinātu, ka attiecība starp šo prasību un citu NCB, kas ieviesušas euro, kreditētajām kopējām prasībām pret ECB ir vienāda ar attiecību starp *Národná banka Slovenska* svērumu ECB kapitāla atslēgā un citu iesaistīto NCB kopējo svērumu šajā atslēgā. Starpība starp šo prasību un nodoto aktīvu vērtību (sk. 1. skaidrojumu "Zelts un zeltā izteikti debitoru parādi" un 2. skaidrojumu "Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu un euro zonas valstu rezidentiem") tika uzskatīta par daļu no *Národná banka Slovenska* iemaksām, kas tai saskaņā ar ECBS Statūtu 49.2. pantu jāveic rezervēs un uzkrājumos, kuru apjoms ir ekvivalents ECB rezervēm 2008. gada 31. decembrī (sk. 14. skaidrojumu "Uzkrājumi" un 15. skaidrojumu "Pārvērtēšanas konti").

13. PĀRĒJĀS SAISTĪBAS

ĀRPUSBILANCES INSTRUMENTU PĀRVĒRTĒŠANAS STARPĪBA

Šo posteni veido galvenokārt 2009. gada 31. decembrī nepabeigto mijmaiņas un biržā netirgoto valūtas maiņas nākotnes darījumu ārvalstu valūtā pārvērtēšanas pārmaiņas (sk. 21. skaidrojumu "Valūtas mijmaiņas darījumi un biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi"). Šīs pārvērtēšanas pārmaiņas radījusi šādu darījumu konvertēšana to euro ekvivalentā pēc valūtas kursa bilances datumā salīdzinājumā ar to vērtību euro, šos darījumus konvertējot pēc attiecīgās valūtas vidējās cenas šajā datumā (sk. "Zelts un ārvalstu valūtu aktīvi un saistības" grāmatvedības politikas skaidrojumos un 7. skaidrojumu "Pārējie aktīvi").

Šajā postenī ietverti arī procentu likmju mijmaiņas darījumu pārvērtēšanas zaudējumi.

UZKRĀJUMI UN NĀKAMO PERIODU IENĀKUMI

Šo posteni veido galvenokārt NCB maksājami procenti, kas attiecas uz to prasībām par nodotajiem

ārējo rezervju aktīviem (sk. 12. skaidrojumu "Eurosistēmas iekšējās saistības"), 443.0 milj. euro apjomā (2008. gadā – 1 400.4 milj. euro). Tajā iekļauti arī uzkrājumi saistībā ar NCB maksājamām summām, kas attiecas uz TARGET2, 259.7 milj. euro apjomā (2008. gadā – 570.8 milj. euro), uzkrājumi saistībā ar finanšu instrumentiem un citi uzkrājumi.

Šajā postenī iekļauts arī Frankfurtes pilsētas maksājums ECB 15.3 milj. apjomā par aizsargājamās Tirgus halles (*Grossmarkthalle*) ēkas saglabāšanu saistībā ar ECB jauno telpu celtniecību. Šī summa tiks savstarpēji ieskaitīta ar ēkas izmaksām, kad tiks uzsākta tās izmantošana (sk. 7. skaidrojumu "Pārējie aktīvi").

DAŽĀDI

Šajā postenī ietverti arī negatīvie atlikumi saistībā ar 2009. gada 31. decembrī nepabeigtajiem mijmaiņas un biržā netirgotajiem valūtas maiņas nākotnes darījumiem ārvalstu valūtā (sk. 21. skaidrojumu "Valūtas mijmaiņas darījumi un biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi"). Šos atlikumus radījuši šādu darījumu konvertēšana to euro ekvivalentā pēc attiecīgās valūtas vidējās cenas bilances datumā salīdzinājumā ar to vērtību euro, kādā šie darījumi sākotnēji uzrādīti (sk. "Ārpusbilances instrumenti" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

Šajā postenī ietverts arī saistībā ar ECB pašu līdzekļu pārvaldību veikto *repo* darījumu atlikums 146.6 milj. euro apjomā (2008. gadā – 337.6 milj. euro; sk. skaidrojumu "Pārējie aktīvi") un neto saistības, kas attiecas uz ECB pensiju pienākumiem, kā aprakstīts tālāk.

ECB PENSIJU PLĀNS UN CITI PĒCNODARBINĀTĪBAS PABALSTI

Bilancē atzītās summas saistībā ar ECB pensiju pienākumiem (sk. "ECB pensiju plāns un citi

pēcnodarbinātības pabalsti" grāmatvedības politikas skaidrojumos) ir šādas.

	2009 (milj. euro)	2008 (milj. euro)
Pienākumu pašreizējā vērtība	443.9	317.0
Plāna aktīvu patiesā vērtība	(333.2)	(226.7)
Neatzītie aktuārie guvumi/ (zaudējumi)	(24.0)	7.6
Bilancē atzītās saistības	86.7	97.9

Pienākumu pašreizējā vērtībā ietverti nefondēti pienākumi saistībā ar Valdes locekļu pensijām un uzkrājumiem darbinieku darbības zaudējuma gadījumiem 44.9 milj. euro apjomā (2008. gadā – 42.3 milj. euro).

Summas, kas 2009. un 2008. gadā atzītas peļņas un zaudējumu aprēķinā saistībā ar kategorijām "Kārtējās darba izmaksas", "Procenti no pienākumiem", "Plāna aktīvu paredzamā atdeve" un "Gadā atzītie neto aktuārie (guvumi)/zaudējumi", ir šādas.

	2009 (milj. euro)	2008 (milj. euro)
Kārtējās darba izmaksas	24.7	24.7
Procenti no pienākumiem	14.2	10.7
Plāna aktīvu paredzamā atdeve	(9.9)	(10.0)
Gadā atzītie neto aktuārie (guvumi)/zaudējumi	(0.3)	(1.1)
Kopā kategorijā "Personāla izmaksas"	28.7	24.3

Saskaņā ar "10% koridora" pieeju (sk. "ECB pensiju plāns un citi pēcnodarbinātības pabalsti" grāmatvedības politikas skaidrojumos) neto kumulatīvos neatzītos aktuāros guvumus un zaudējumus, kuri pārsniedz lielāko no a) 10% no noteikto pabalstu pienākuma pašreizējās vērtības vai b) 10% no plāna aktīvu patiesās vērtības, amortizē plānā iesaistīto darbinieku paredzamā vidējā atlikušā darba stāža laikā.

Noteikto pabalstu pienākuma pašreizējās vērtības pārmaiņas ir šādas.

	2009 (milj. euro)	2008 (milj. euro)
Noteikto pabalstu sākuma pienākums	317.0	285.8
Darba izmaksas	24.7	24.7
Procentu izmaksas	14.2	10.7
Plāna dalībnieku iemaksas	21.5	17.9
Pārējās saistību, kas atspoguļo plāna dalībnieku iemaksas, neto pārmaiņas	(26.6)	(12.3)
Samaksātie pabalsti	(3.9)	(3.8)
Aktuārie (guvumi)/zaudējumi	97.0	(6.0)
Noteikto pabalstu beigu pienākums	443.9	317.0

Plāna aktīvu patiesās vērtības pārmaiņas ir šādas.

	2009 (milj. euro)	2008 (milj. euro)
Plāna aktīvu sākuma patiesā vērtība	226.7	229.8
Paredzamā atdeve	9.9	10.0
Aktuārie guvumi/(zaudējumi)	65.7	(32.7)
Darba devēja iemaksas	39.7	17.5
Plāna dalībnieku iemaksas	21.3	17.8
Samaksātie pabalsti	(3.5)	(3.4)
Pārējās neto pārmaiņas aktīvos, kas atspoguļo plāna dalībnieku iemaksas	(26.6)	(12.3)
Plāna aktīvu beigu patiesā vērtība	333.2	226.7

2009. gadā noteikto pabalstu pienākuma aktuārie zaudējumi bija 97.0 milj. euro. Šīs summas pamatā ir šādas pārmaiņas: a) diskonta likmes samazināšana no 5.75% līdz 5.50%, kā rezultātā palielinājās saistību vērtība; b) lielāks, nekā gaidīts, garantēto pabalstu vērtības pieaugums un c) pienākuma, kas saistīts ar apgādājamo pabalstiem, nepārprotama iekļaušana. Līdz 2009. gadam tika pieņemts, ka (neto) saistības par apgādājamo pabalstiem ir nebūtiskas un tādējādi nebija nepārprotami iekļautas. Taču, šo saistību apjomam pieaugot, tika nolemts tās formāli iekļaut noteikto pabalstu pienākuma aprēķinā. Līdzīgi sakarā ar attiecīgo aktīvu nepārprotamu iekļaušanu aktuāra novērtējumā veidojās plāna aktīvu aktuāri guvumi 42.1 milj. euro apjomā (kopējie aktuārie guvumi 2009. gadā – 65.7 milj. euro).

Sakarā ar ikgadējās kapitāla garantijas piemērošanu 2008. gada 31. decembrī un ņemot vērā kapitāla zaudējumus plāna dalībnieku galvenajā pabalsta kontā, Padome, rīkojoties saskaņā ar aktuāru ieteikumiem un atbilstoši ECB pensiju plāna noteikumiem, nolēma 2009. gadā veikt papildu iemaksu aptuveni 19.9 milj. euro apjomā no ECB vispārējiem aktīviem. Šīs iemaksas rezultātā ECB veiktās iemaksas 2009. gadā pieauga salīdzinājumā ar attiecīgo 2008. gada rādītāju.

Gatavojot šajā skaidrojumā minētos novērtējumus, aktuāri izmantojuši pieņēmumus, kurus uzskaites un informācijas atklāšanas nolūkiem akceptējusi Valde. Lai aprēķinātu personāla shēmas saistības, izmantoti šādi galvenie pieņēmumi.

	2009 (%)	2008 (%)
Diskonta likme	5.50	5.75
Plāna aktīvu paredzamā atdeve	6.50	6.50
Vispārējais algu pieaugums nākotnē ¹⁾	2.00	2.00
Pensiju palielinājums nākotnē	2.00	2.00

1) Papildus tiek ņemts vērā iespējama atsevišķu darbinieku algu pieaugums 0–2.25% gadā atkarībā no plāna dalībnieku vecuma.

14. UZKRĀJUMI

Šo posteni veido uzkrājums valūtas kursa riskam, procentu likmju riskam, kredītriskam un zelta cenas riskam un citi uzkrājumi. Pie citiem uzkrājumiem pieder atbilstošs uzkrājums saistībā ar ECB līgumsaistībām atjaunot pašreizējās ECB telpas to sākotnējā stāvoklī tad, kad ECB tās atbrīvos un pārcelsies uz pastāvīgajām telpām.

Padome, ņemot vērā ECB lielo pakļautību valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskam un tās pārvērtēšanas kontu apjomu, uzskatīja par atbilstošu 2005. gada 31. decembrī izveidot šiem riskiem paredzētu uzkrājumu. 2009. gadā pēc nodrošināto obligāciju iegādes programmas izveides (sk. 5. skaidrojumu "Euro zonas rezidentu

euro denominētie vērtspapīri") Padome nolēma paplašināt uzkrājumus riskiem, iekļaujot arī kredītrisku. Šis uzkrājums tiks izmantots tādā apjomā, kādu Padome uzskatīs par nepieciešamu, lai finansētu nākotnes realizētos un nerealizētos zaudējumus, īpaši pārvērtēšanas zaudējumus, kurus nesedz pārvērtēšanas konti. Šā uzkrājuma apjomu un turpmāko nepieciešamību pārskata katru gadu, pamatojoties uz ECB novērtējumu par tās pakļautību minētajiem riskiem. Veicot šo novērtējumu, tiek ņemti vērā vairāki faktori, t.sk. risku ietverošu aktīvu turējumu apjoms, risku īstenošanās apjoms kārtējā finanšu gadā, paredzamie nākamā gada rezultāti un risku novērtējums, kas ietver riskam pakļauto vērtību (VaR) aprēķināšanu risku ietverošajiem aktīviem un tiek konsekventi piemērots ilgstošā laika periodā.¹⁵ Šis uzkrājums kopā ar jebkuru vispārējo rezervju fondā turēto summu nedrīkst pārsniegt euro zonas valstu NCB apmaksātā ECB kapitāla vērtību.

2008. gada 31. decembrī uzkrājums minētajiem riskiem bija 4 014 961 580 euro. Saskaņā ar ECBS Statūtu 49.2. pantu *Národná banka Slovenska* 2009. gada 1. janvārī iemaksāja uzkrājumā 40 290 173 euro. Turklāt sakarā ar a) NCB kapitāla atslēgas daļu korekciju (sk. 16. skaidrojumu "Kapitāls un rezerves") un b) *Národná banka Slovenska* iemaksu, kā arī ņemot vērā Padomes veikto novērtējumu, Padome nolēma 2009. gada 31. decembrī atskaitīt no uzkrājuma 34 806 031 euro, lai tas nepārsniegtu maksimālo atļauto summu.

Minēto norišu neto ietekme bija uzkrājuma apjoma palielināšanās līdz 4 020 445 722 euro, kas atbilst euro zonas NCB apmaksātā kapitāla vērtībai 2009. gada 31. decembrī.

15. PĀRVĒRTĒŠANAS KONTI

Šie konti ietver pārvērtēšanas atlikumus, kas rodas saistībā ar nerealizētajiem guvumiem no aktīviem un saistībām. Saskaņā ar ECBS Statūtu 49.2. pantu *Národná banka Slovenska*

2009. gada 1. janvārī iemaksāja šajos atlikumos 40 290 173 euro.

	2009 (euro)	2008 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Zelts	8 418 303 639	6 449 713 267	1 968 590 372
Ārvalstu valūtas	2 070 299 334	3 616 514 710	(1 546 215 376)
Vērtspapīri un citi instrumenti	426 648 985	1 286 373 348	(859 724 363)
Kopā	10 915 251 958	11 352 601 325	(437 349 367)

Gada beigu pārvērtēšanā izmantotie valūtu kursi bija šādi.

Valūtu kursi	2009	2008
ASV dolāri par euro	1.4406	1.3917
Japānas jenas par euro	133.16	126.14
Euro par SDR	1.0886	1.1048
Šveices franki par euro	1.4836	1.4850
Dānijas kronas par euro	Nav izmantots	7.4506
Euro par Trojas unci zelta	766.347	621.542

16. KAPITĀLS UN REZERVES

a) ECB KAPITĀLA ATSLĒGAS PĀRMAIŅAS

Saskaņā ar ECBS Statūtu 29. pantu NCB daļas ECB kapitāla atslēgā tiek svērtas vienādā proporcijā atbilstoši katras dalībvalsts iedzīvotāju skaita un IKP īpatsvaram ES iedzīvotāju kopskaitā un kopējā IKP, ko ECB paziņo Eiropas Komisijai. Šos svarus koriģē reizi piecos gados.¹⁶ Otrā korekcija pēc ECB dibināšanas notika 2009. gada 1. janvārī. Pamatojoties uz Padomes 2003. gada 15. jūlija Lēmumu 2003/517/EK par statistiskajiem datiem, kas izmantojami Eiropas Centrālās bankas kapitāla parakstīšanas atslēgas koriģēšanai,¹⁷ 2009. gada 1. janvārī NCB kapitāla atslēgas daļas tika koriģētas šādi.

¹⁵ Sk. arī gada pārskata 2. nodaļu.

¹⁶ Šos svarus koriģē arī tad, ja ES pievienojas jaunas dalībvalstis.

¹⁷ OV L 181, 19.07.2003., 43. lpp.

	Kapitāla atslēga no 2009. gada 1. janvāra (%)	Kapitāla atslēga 2008. gada 31. decembrī (%)
<i>Nationale Bank van België/ Banque Nationale de Belgique</i>	2.4256	2.4708
<i>Deutsche Bundesbank</i>	18.9373	20.5211
<i>Central Bank and Financial Services Authority of Ireland</i>	1.1107	0.8885
<i>Bank of Greece</i>	1.9649	1.8168
<i>Banco de España</i>	8.3040	7.5498
<i>Banque de France</i>	14.2212	14.3875
<i>Banca d'Italia</i>	12.4966	12.5297
<i>Central Bank of Cyprus</i>	0.1369	0.1249
<i>Banque centrale du Luxembourg</i>	0.1747	0.1575
<i>Bank Ċentrali ta' Malta/ Central Bank of Malta</i>	0.0632	0.0622
<i>De Nederlandsche Bank Oesterreichische Nationalbank</i>	3.9882	3.8937
<i>Nationalbank</i>	1.9417	2.0159
<i>Banco de Portugal</i>	1.7504	1.7137
<i>Banka Slovenije</i>	0.3288	0.3194
<i>Národná banka Slovenska</i>	0.6934	–
<i>Suomen Pankki – Finlands Bank</i>	1.2539	1.2448
Euro zonas valstu NCB starpsumma	69.7915	69.6963
<i>Българска народна банка (Bulgārijas Nacionālā banka)</i>	0.8686	0.8833
<i>Česká národní banka</i>	1.4472	1.3880
<i>Danmarks Nationalbank</i>	1.4835	1.5138
<i>Eesti Pank</i>	0.1790	0.1703
<i>Latvijas Banka</i>	0.2837	0.2813
<i>Lietuvos bankas</i>	0.4256	0.4178
<i>Magyar Nemzeti Bank</i>	1.3856	1.3141
<i>Narodowy Bank Polski</i>	4.8954	4.8748
<i>Banca Națională a României</i>	2.4645	2.5188
<i>Národná banka Slovenska</i>	–	0.6765
<i>Sveriges Riksbank</i>	2.2582	2.3313
<i>Bank of England</i>	14.5172	13.9337
Ārpus euro zonas esošo valstu NCB starpsumma	30.2085	30.3037
Kopā	100.0000	100.0000

b) ECB KAPITĀLS

Saskaņā ar Padomes 2008. gada 8. jūlija Lēmumu 2008/608/EK, kas pieņemts atbilstoši Līguma 122. panta 2. punktam, Slovākija ievieša vienoto valūtu 2009. gada 1. janvārī. Saskaņā ar ECBS Statūtu 49.1. pantu un Padomes 2008. gada 31. decembrī pieņemtajiem tiesību aktiem¹⁸ *Národná banka Slovenska* 2009. gada

1. janvārī iemaksāja 37 216 407 euro – tās līdz šim neapmaksāto ECB parakstītā kapitāla daļu.

Pēc NCB kapitāla atslēgas daļu korekcijas saistībā ar Slovākijas pievienošanos euro zonai ECB apmaksātais kapitāls pieauga par 5 100 251 euro, kā parādīts tālāk tabulā.¹⁹

¹⁸ 2008. gada 31. decembra Lēmums ECB/2008/33 par to, kā *Národná banka Slovenska* apmaksā Eiropas Centrālās bankas kapitālu, nodod ārējo rezervju aktīvus un veic iemaksas rezervēs un uzkrājumos (OV L 21, 24.01.2009., 83. lpp.); 2008. gada 31. decembra līgums starp Eiropas Centrālo banku un *Národná banka Slovenska* par *Národná banka Slovenska* prasību pret Eiropas Centrālo banku saskaņā ar Eiropas Centrālo banku sistēmas un Eiropas Centrālās bankas Statūtu 30.3. pantu (OV C 18, 24.01.2009., 3. lpp.).

¹⁹ Atsevišķās summas noapaļotas līdz tuvākajam euro. Skaitļu noapaļošanas rezultātā komponentu summa šīs sadaļas tabulās var atšķirties no kopsummas.

	Parakstītais kapitāls no 2009. gada 1. janvāra (euro)	Apmaksātais kapitāls no 2009. gada 1. janvāra (euro)	Parakstītais kapitāls 2008. gada 31. decembrī (euro)	Apmaksātais kapitāls 2008. gada 31. decembrī (euro)
<i>Nationale Bank van België/ Banque Nationale de Belgique</i>	139 730 385	139 730 385	142 334 200	142 334 200
<i>Deutsche Bundesbank</i>	1 090 912 027	1 090 912 027	1 182 149 240	1 182 149 240
<i>Central Bank and Financial Services Authority of Ireland</i>	63 983 566	63 983 566	51 183 397	51 183 397
<i>Bank of Greece</i>	113 191 059	113 191 059	104 659 533	104 659 533
<i>Banco de España</i>	478 364 576	478 364 576	434 917 735	434 917 735
<i>Banque de France</i>	819 233 899	819 233 899	828 813 864	828 813 864
<i>Banca d'Italia</i>	719 885 688	719 885 688	721 792 464	721 792 464
<i>Central Bank of Cyprus</i>	7 886 333	7 886 333	7 195 055	7 195 055
<i>Banque centrale du Luxembourg</i>	10 063 860	10 063 860	9 073 028	9 073 028
<i>Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta</i>	3 640 732	3 640 732	3 583 126	3 583 126
<i>De Nederlandsche Bank</i>	229 746 339	229 746 339	224 302 523	224 302 523
<i>Oesterreichische Nationalbank</i>	111 854 588	111 854 588	116 128 992	116 128 992
<i>Banco de Portugal</i>	100 834 460	100 834 460	98 720 300	98 720 300
<i>Banka Slovenije</i>	18 941 025	18 941 025	18 399 524	18 399 524
<i>Národná banka Slovenska</i>	39 944 364	39 944 364	–	–
<i>Suomen Pankki – Finlands Bank</i>	72 232 820	72 232 820	71 708 601	71 708 601
Euro zonas valstu NCB starpsuma	4 020 445 722	4 020 445 722	4 014 961 580	4 014 961 580
<i>Българска народна банка (Bulgārijas Nacionālā banka)</i>	50 037 027	3 502 592	50 883 843	3 561 869
<i>Česká národní banka</i>	83 368 162	5 835 771	79 957 855	5 597 050
<i>Danmarks Nationalbank</i>	85 459 278	5 982 149	87 204 756	6 104 333
<i>Eesti Pank</i>	10 311 568	721 810	9 810 391	686 727
<i>Latvijas Banka</i>	16 342 971	1 144 008	16 204 715	1 134 330
<i>Lietuvos bankas</i>	24 517 337	1 716 214	24 068 006	1 684 76 0
<i>Magyar Nemzeti Bank</i>	79 819 600	5 587 372	75 700 733	5 299 051
<i>Narodowy Bank Polski</i>	282 006 978	19 740 488	280 820 283	19 657 420
<i>Banca Națională a României</i>	141 971 278	9 937 989	145 099 313	10 156 952
<i>Národná banka Slovenska</i>	–	–	38 970 814	2 727 957
<i>Sveriges Riksbank</i>	130 087 053	9 106 094	134 298 089	9 400 866
<i>Bank of England</i>	836 285 431	58 539 980	802 672 024	56 187 042
Ārpus euro zonas esošo valstu NCB starpsuma	1 740 206 681	121 814 468	1 745 690 822	122 198 358
Kopā	5 760 652 403	4 142 260 189	5 760 652 403	4 137 159 938

Ārpus euro zonas esošo valstu NCB jāapmaksā 7% no to parakstītā kapitāla, piedaloties ECB darbības izmaksu segšanā. Iemaksas kopējais apjoms 2009. gada beigās bija 121 814 468 euro. Ārpus euro zonas esošo valstu NCB nav tiesīgas saņemt daļu no ECB sadalāmās peļņas, t.sk. ienākumus, kas gūti no euro banknošu sadales Eurosistēmā, un tās neuzņemas arī nekādas saistības finansēt ECB zaudējumus.

17. NOTIKUMI PĒC BILANCES DATUMA

LIKVIDITĀTI PALIELINOŠĀS OPERĀCIJAS ASV DOLĀROS UN ŠVEICES FRANKOS

Padome nolēma, ka no 2010. gada 31. janvāra tā pārtrauks veikt a) likviditāti palielinošās operācijas ASV dolāros, ņemot vērā iepriekšējā gada laikā vērojamos finanšu tirgus darbības uzlabojumus, un b) likviditāti palielinošās

operācijas Šveices frankos, ņemot vērā pieprasījuma mazināšanos un fondu tirgu apstākļu uzlabošanas. Tāpēc drīz pēc šā datuma nebija ar šīm operācijām saistītu atlikumu (sk. 2. skaidrojumu "Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu un euro zonas valstu rezidentiem", 10. skaidrojumu "Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem" un 21. skaidrojumu "Valūtas mijmaiņas darījumi un biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi"). Šie lēmumi par operācijām ASV dolāros un Šveices frankos tika pieņemti, pamatojoties uz vienošanos ar citām centrālajām bankām, t.sk. attiecīgi ar Federālo rezervju sistēmu un Šveices Nacionālo banku.

ĀRPUSBILANCES INSTRUMENTI

18. AUTOMATIZĒTĀ VĒRTSPAPĪRU AIZDEVUMU PROGRAMMA

ECB pašu līdzekļu pārvaldības ietvaros ECB noslēgusi automatisko vērtspapīru aizdevumu līgumu. Saskaņā ar to norīkots aģents ECB vārdā veic vērtspapīru aizdevumu darījumus ar vairākiem darījuma partneriem, ko ECB noteikusi kā atbilstošus darījuma partnerus. Šā līguma ietvaros 2009. gada 31. decembrī reverso darījumu atlikums bija 2.1 mljrd. euro (2008. gadā – 1.2 mljrd. euro; sk. "Reversie darījumi" grāmatvedības politikas skaidrojumus).

19. BIRŽĀ TIRGOTIE PROCENTU LIKMJU NĀKOTNES LĪGUMI

ECB ārējo rezervju un pašu līdzekļu pārvaldības ietvaros tiek izmantoti biržā tirgotie procentu likmju nākotnes līgumi. Noslēgto darījumu atlikumi 2009. gada 31. decembrī bija šādi.

Biržā tirgotie ārvalstu valūtu procentu likmju nākotnes līgumi	2009 Līguma vērtība (euro)	2008 Līguma vērtība (euro)	Pārmaiņas (euro)
Pirkšanas līgumi	541 523 368	2 041 082 857	(1 499 559 489)
Pārdošanas līgumi	2 706 847 703	1 209 470 518	1 497 377 185

Biržā tirgotie euro procentu likmju nākotnes līgumi	2009 Līguma vērtība (euro)	2008 Līguma vērtība (euro)	Pārmaiņas (euro)
Pirkšanas līgumi	25 000 000	50 000 000	(25 000 000)
Pārdošanas līgumi	379 000 000	33 000 000	346 000 000

20. PROCENTU LIKMJU MIJMAIŅAS DARĪJUMI

2009. gada 31. decembrī procentu likmju mijmaiņas darījumu līgumu vērtības atlikums bija 724.4 milj. euro (2008. gadā – 459.3 milj. euro). Šie darījumi noslēgti ECB ārējo rezervju pārvaldības ietvaros.

21. ĀRVALSTU VALŪTAS MIJMAIŅAS DARĪJUMI UN BIRŽĀ NETIRGOTIE VALŪTAS MAIŅAS NĀKOTNES DARĪJUMI

ĀRĒJO REZERVJU PĀRVALDĪBA

2009. gada 31. decembrī ECB ārējo rezervju vadības kontekstā veidojās šādi valūtas mijmaiņas darījumu un biržā netirgoto valūtas maiņas nākotnes darījumu atlikumi.

Ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumi un biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi	2009 (euro)	2008 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Prasības	1 017 926 290	358 050 555	659 875 735
Saistības	1 008 562 032	404 319 418	604 242 614

LIKVIDITĀTI PALIELINOŠĀS OPERĀCIJAS

2009. gada 31. decembrī bija biržā netirgoto nākotnes darījumu prasību pret NCB un saistību pret Federālo rezervju sistēmu atlikumi, kas radušies sakarā ar likviditātes nodrošināšanu ASV dolāros Eurosistēmas darījuma partneriem (sk. 10. skaidrojumu "Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem").

2009. gada 31. decembrī bija arī biržā netirgoto nākotnes darījumu prasību pret NCB un saistību

pret Šveices Nacionālo banku atlikumi, kas radušies sakarā ar likviditātes nodrošināšanu Šveices frankos Eurosistēmas darījuma partneriem (sk. 10. skaidrojumu "Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem").

maksājumi DSSI ir maz iespējami. ECB aktīvi seko turpmākajai prāvas norisei.

22. AIZŅĒMUMU UN AIZDEVUMU OPERĀCIJU ADMINISTRĒŠANA

Saskaņā ar Līguma 123. panta 2. punktu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2009. gada 1. decembrim) un ECBS Statūtu 21.2. pantu, kā arī Padomes 2002. gada 18. februāra Regulas (EK) Nr. 332/2002, kurā jaunākie grozījumi veikti ar Padomes 2009. gada 18. maija Regulu (EK) Nr. 431/2009, 9. pantu ECB vidēja termiņa finansiālās palīdzības mehānisma ietvaros joprojām ir atbildīga par ES aizņēmumu un aizdevumu operāciju administrēšanu. Latvijai, Ungārijai un Rumānijai saskaņā ar šo shēmu ES izsniegto aizdevumu kopējais atlikums 2009. gada 31. decembrī bija 9,2 mljrd. euro.

23. NEPABEIGTIE TIESAS PROCESI

Document Security Systems Inc. (DSSI) iesniedza zaudējumu atlīdzināšanas prasību pret ECB Eiropas Kopienų pirmās instances tiesā, apgalvojot, ka, izgatavojot euro banknotes, ECB pārkāpusi DSSI patenta²⁰ tiesības. Pirmās instances tiesa noraidīja DSSI prasību pret ECB par zaudējumu atlīdzināšanu.²¹ ECB pašlaik ceļ prasības, lai šo patentu anulētu vairākās nacionālajās jurisdikcijās. Turklāt ECB stingri uzsver, ka nav nekādā veidā pārkāpusi patenta tiesības, un attiecīgi aizstāvēsies pret jebkurām apsūdzībām, kuras DSSI cels kompetentās valstu tiesās.

Tā kā pirmās instances tiesa noraidīja DSSI prasību pret ECB par zaudējumu atlīdzināšanu un ECB celtās prasības, lai dažās nacionālajās jurisdikcijās anulētu DSSI patenta nacionālās daļas, līdz šim tikušas apmierinātas, ECB joprojām ir pārliecināta, ka zaudējumu atlīdzības

20 DSSI Eiropas patents Nr. 0455 750 B1.

21 Pirmās instances tiesas 2007. gada 5. septembra rīkojums, lieta T-295/05. Lieta pieejama interneta lapā www.curia.eu.

PEĻNAS UN ZAUDĒJUMU APRĒĶINA SKAIDROJUMI

24. TĪRIE PROCENTU IENĀKUMI

PROCENTU IENĀKUMI NO ĀRĒJO REZERVJU AKTĪVIEM

Šo posteni veido šādi procentu ienākumi (atņemot procentu izdevumus), kas saistīti ar ECB tīrajiem ārējo rezervju aktīviem.

	2009 (euro)	2008 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Procentu ienākumi no pieprasījuma noguldījumu kontiem	1 333 874	10 303 881	(8 970 007)
Procentu ienākumi no naudas tirgus noguldījumiem	17 682 787	109 653 055	(91 970 268)
Procentu ienākumi no reversajiem <i>repo</i> darījumiem	1 524 055	42 404 485	(40 880 430)
Procentu ienākumi no vērtspapīriem	663 881 906	885 725 044	(221 843 138)
Tīrie procentu ienākumi no procentu likmju mijmaiņas darījumiem	7 374 057	2 299 631	5 074 426
Tīrie procentu ienākumi no mijmaiņas un biržā netirgotajiem valūtas nākotnes darījumiem	9 519 685	15 575 487	(6 055 802)
Kopā procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem	701 316 364	1 065 961 583	(364 645 219)
Procentu izdevumi par pieprasījuma noguldījumu kontiem	(219 800)	(45 896)	(173 904)
Tīrie procentu izdevumi par <i>repo</i> darījumiem	(880 287)	(29 492 415)	28 612 128
Procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem (neto)	700 216 277	1 036 423 272	(336 206 995)

Procentu ienākumi un procentu izdevumi saistībā ar likviditāti palielinošajām operācijām ASV dolāros un Šveices frankos, kas iepriekš bija uzrādīti šajā postenī, tagad pārklasificēti un tiek uzrādīti posteņos "Pārējie procentu ienākumi" un "Pārējie procentu izdevumi" (sk. "Pārklasificēšana" grāmatvedības politikas skaidrojums).

PROCENTU IENĀKUMI, KAS GŪTI NO EURO BANKNOŠU SADALES EUROSISTĒMĀ

Šo posteni veido procentu ienākumi saistībā ar ECB daļu kopējā euro banknošu emisijā. Procentu ienākumi no ECB prasībām saistībā ar tās banknošu daļu tiek aprēķināti pēc pēdējās pieejamās Eurosistēmas galveno refinansēšanas operāciju procentu likmes. Ienākumu sarukums 2009. gadā galvenokārt atspoguļoja to, ka galveno refinansēšanas operāciju vidējā procentu likme bija zemāka nekā 2008. gadā.

Šie ienākumi tiek sadalīti starp NCB, kā aprakstīts sadaļā "Banknotes approzībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos. Pamatojoties uz aplēsēm par ECB 2009. gada finanšu rezultātiem, Padome nolēma sadalīt visus šos ienākumus euro zonas valstu NCB saskaņā ar to daļu ECB kapitālā.

ATLĪDZĪBA PAR NCB PRASĪBĀM PAR NODOTAJĀM ĀRĒJĀM REZERVĒM

Šajā postenī uzrādīta atlīdzība, ko izmaksā euro zonas valstu NCB par to prasībām pret ECB saistībā ar ārējo rezervju aktīviem, kas nodoti saskaņā ar ECBS Statūtu 30.1. pantu.

PĀRĒJIE PROCENTU IENĀKUMI UN PĀRĒJIE PROCENTU IZDEVUMI

Šajos posteņos ietverti procentu ienākumi (4.0 mljrd. euro; 2008. gadā – 8.0 mljrd. euro) un procentu izdevumi (3.7 mljrd. euro; 2008. gadā – 7.6 mljrd. euro) par atlikumiem saistībā ar TARGET2 (sk. "ECBS iekšējie atlikumi/ Eurosistēmas iekšējie atlikumi" grāmatvedības politikas skaidrojums). Šeit uzrādīti arī procentu ienākumi un izdevumi saistībā ar citiem euro denominētiem aktīviem un saistībām, kā arī procentu ienākumi un procentu izdevumi saistībā ar likviditāti palielinošajām operācijām ASV dolāros un Šveices frankos (sk. "Pārklasificēšana" grāmatvedības politikas skaidrojums).

25. REALIZĒTIE FINANŠU OPERĀCIJU GUVUMI/ (ZAUDĒJUMI)

Neto realizēto guvumu/(zaudējumu) no finanšu operācijām sadalījums 2009. gadā bija šāds.

	2009 (euro)	2008 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Neto realizētie guvumi/ (zaudējumi) no vērtspapīriem, biržā tirgotajiem procentu likmju nākotnes darījumiem un procentu likmju mijmaiņas darījumiem	563 594 643	349 179 481	214 415 162
Neto realizētie guvumi no valūtas kursiem un zelta cenas	539 002 475	313 162 603	225 839 872
Realizētie guvumi no finanšu operācijām	1 102 597 118	662 342 084	440 255 034

Neto realizēto guvumu no valūtas kursiem un zelta cenas kopējais pieaugums skaidrojams galvenokārt ar zelta cenas būtisko kāpumu 2009. gadā un lielo šajā gadā pārdoto zelta apjomu (sk. 1. skaidrojumu "Zelts un zeltā izteiktie debitoru parādi").

26. FINANŠU AKTĪVU UN POZĪCIJU NORAKSTĪŠANA

	2009 (euro)	2008 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Nerealizētie zaudējumi no vērtspapīru cenas	(34 163 743)	(2 164 000)	(31 999 743)
Nerealizētie zaudējumi no procentu likmju mijmaiņas darījumu cenas	(3 774 314)	(476 831)	(3 297 483)
Nerealizētie zaudējumi no valūtas kursiem	(1 592)	(21 271)	19 679
Kopā vērtības samazinājums	(37 939 649)	(2 662 102)	(35 277 547)

2009. gadā šos izdevumus veidoja galvenokārt vairāku bilancē uzrādīto vērtspapīru iegādes izmaksu vērtības samazinājums līdz to tirgus cenai 2009. gada 30. decembrī.

27. TĪRIE KOMISIJAS MAKSAS IZDEVUMI

	2009 (euro)	2008 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Ienākumi no komisijas maksas	679 416	588 052	91 364
Izdevumi saistībā ar komisijas maksu	(695 426)	(737 059)	41 633
Tīrie komisijas maksas izdevumi	(16 010)	(149 007)	132 997

2009. gadā šajā kategorijā ienākumus veidoja soda naudas, kas kredītiestādēm tika uzliktas par obligāto rezervju prasību neizpildi. Izdevumi saistīti ar maksu par pieprasījuma noguldījumu kontiem un saistībā ar biržā tirgoto procentu likmju nākotnes līgumu izpildi (sk. 19. skaidrojumu "Biržā tirgotie procentu likmju nākotnes līgumi").

28. IENĀKUMI NO KAPITĀLA AKCIJĀM UN LĪDZDALĪBAS KAPITĀLĀ

Šajā postenī iekļautas dividendes, kas saņemtas par ECB piederošajām SNB akcijām (sk. 7. skaidrojumu "Pārējie aktīvi").

29. PĀRĒJIE IENĀKUMI

2009. gadā dažādo šajā kategorijā ietverto pārējo ienākumu galvenais postenis bija ienākumi, kuri radušies no citu centrālo banku iemaksām saistībā ar pakalpojumu līguma izmaksām, ko ECB centralizēti noslēgusi ar ārējo IT tīkla pakalpojumu sniedzēju.

30. PERSONĀLA IZMAKSAS

Šajā postenī ietvertas algas, pabalsti, darbinieku apdrošināšana un dažādas pārējās izmaksas (158.6 milj. euro; 2008. gadā – 149.9 milj. euro). Šajā postenī iekļauti arī 28.7 milj. euro (2008. gadā – 24.3 milj. euro), kas atzīti saistībā ar ECB pensiju plānu un citiem pēcnodarbinātības pabalstiem (sk. 13. skaidrojumu "Pārējās saistības"). Personāla izmaksas 1.2 milj. euro apjomā (2008. gadā – 1.1 milj. euro) saistībā ar ECB jaunās ēkas būvniecību ir kapitalizētas un netiek iekļautas šajā postenī.

Algas un pabalsti, t.sk. augstākās vadības atalgojums, pamatā veidoti atbilstoši Eiropas Savienības atalgojuma shēmai un ir ar to salīdzināmi.

Valdes locekļi saņem pamatalgu un papildu pabalstus mājokļa īrei un reprezentācijas izdevumiem. Prezidentam mājokļa īres pabalsta vietā tiek nodrošināta oficiāla rezidence, kas pieder ECB. Saskaņā ar Eiropas Centrālās bankas personāla nodarbinātības noteikumiem Valdes locekļiem ir tiesības saņemt mājokļa, bērna kopšanas un izglītības pabalstu (atbilstoši personiskajiem apstākļiem). Pamatalgu apliek ar nodokli, ko iekasē Eiropas Savienība, kā arī no tās atvelk iemaksas pensiju, veselības apdrošināšanas un negadījumu apdrošināšanas shēmās. Pabalstus neapliek ar nodokļiem un neiekļauj pensiju aprēķinā.

Valdes locekļiem izmaksātās pamatalgas 2009. un 2008. gadā bija šādas.

	2009 (euro)	2008 (euro)
Žans Klods Trišē (<i>Jean-Claude Trichet</i> ; prezidents)	360 612	351 816
Lukass D. Papademos (<i>Lucas D. Papademos</i> ; viceprezidents)	309 096	301 548
Ģertrūde Tumpela-Gugerela (<i>Gertrude Tumpel-Gugerell</i> ; Valdes locekle)	257 568	251 280
Hosē Manuels Gonsales-Paramo (<i>José Manuel González-Paramo</i> ; Valdes loceklis)	257 568	251 280

	2009 (euro)	2008 (euro)
Lorenzo Bini Smagi (<i>Lorenzo Bini Smaghi</i> ; Valdes loceklis)	257 568	251 280
Jirgens Štarks (<i>Jürgen Stark</i> ; Valdes loceklis)	257 568	251 280
Kopā	1 699 980	1 658 484

Kopā Valdes locekļiem izmaksātie pabalsti un pabalsti no ECB iemaksām veselības apdrošināšanas un negadījumu apdrošināšanas shēmā bija 614 897 euro (2008. gadā – 600 523 euro) un kopējais atalgojums – attiecīgi 2 314 859 euro (2008. gadā – 2 259 007 euro).

Bijušajiem Valdes locekļiem noteiktu laiku pēc viņu amata pilnvaru termiņa beigām tiek veikti pārejas laika maksājumi. 2009. gadā šādi maksājumi netika veikti, jo neviens bijušais Valdes loceklis šādu pabalstu nesaņēma (2008. gadā – 30 748 euro, t.sk. ECB iemaksas veselības apdrošināšanas un negadījumu apdrošināšanas shēmā). Pensijas, ieskaitot ar tām saistītos pabalstus, bijušajiem Valdes locekļiem vai viņu apgādājamiem un iemaksas veselības apdrošināšanas un negadījumu apdrošināšanas shēmās bija 348 410 euro (2008. gadā – 306 798 euro).

2009. gada beigās faktiskais pilna darba laika ekvivalenta darbinieku skaits, kam bija darba līgumi ar ECB, bija 1 563²² (t.sk. 150 ieņēma vadošus posteņus). 2009. gadā notika šāds darbinieku skaita pārmaiņas.

	2009	2008
1. janvārī	1 536	1 478
Jaunie darbinieki/līguma statusa maiņa	320	307
Aizgājušie darbinieki/darbinieki, kuriem beidzies līguma termiņš	283	238
Neto samazinājums sakarā ar nepilna laika nodarbinātības tendenču maiņu	10	11
31. decembrī	1 563	1 536
Vidējais darbinieku skaits	1 530	1 499

22 Nav iekļauti bezalgas atvaļinājumā esošie darbinieki. Šajā skaitā ietverti darbinieki ar pastāvīgiem, noteikta termiņa vai īstermiņa līgumiem un ECB Absolventu programmas dalībnieki. Ietverti arī darbinieki, kas atrodas dzemdību un bērna kopšanas vai ilgstošā slimības atvaļinājumā.

31. ADMINISTRATĪVIE IZDEVUMI

Tie ietver visus pārējos kārtējos izdevumus saistībā ar telpu īri un uzturēšanu, precēm un aprīkojumu, kas nav kapitālieguldījumi, profesionālajiem pakalpojumiem un pārējiem pakalpojumiem un piegādēm, kā arī izdevumus, kas saistīti ar personālu, t.sk. darbinieku pieņemšanas, pārcelšanās, iekārtošanās, mācību un pārvietošanas izdevumus.

32. BANKNOŠU RAŽOŠANAS PAKALPOJUMI

Šie izdevumi saistīti ar euro banknošu pārrobežu pārvadājumiem starp NCB. Šīs izmaksas centralizēti sedz ECB.

PricewaterhouseCoopers Aktiengesellschaft Wirtschaftsprüfungsgesellschaft
Oluf-Palme-Straße 35, 60439 Frankfurt am Main

President and Governing Council
of the European Central Bank
Frankfurt am Main

PricewaterhouseCoopers
Aktiengesellschaft
Wirtschaftsprüfungsgesellschaft

Oluf-Palme-Straße 35
60439 Frankfurt am Main
Postfach 50 03 64
60393 Frankfurt am Main
www.pwc.de

Telefon +49 69 9585-0
Fax +49 69 9585-1000

24 February 2010

Independent auditor's report

We have audited the accompanying annual accounts of the European Central Bank, which comprise the balance sheet as at 31 December 2009, the profit and loss account for the year then ended, and a summary of significant accounting policies and other explanatory notes.

The responsibility of the European Central Bank's Executive Board for the annual accounts

The Executive Board is responsible for the preparation and fair presentation of these annual accounts in accordance with the principles established by the Governing Council, which are set out in Decision ECB/2006/17 on the annual accounts of the European Central Bank, as amended. This responsibility includes: designing, implementing and maintaining internal control relevant to the preparation and fair presentation of annual accounts that are free from material misstatement, whether due to fraud or error; selecting and applying appropriate accounting policies; and making accounting estimates that are reasonable in the circumstances.

Auditor's responsibility

Our responsibility is to express an opinion on these annual accounts based on our audit. We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing. Those standards require that we comply with ethical requirements and plan and perform the audit to obtain reasonable assurance whether the annual accounts are free from material misstatement.

An audit involves performing procedures to obtain audit evidence about the amounts and disclosures in the annual accounts. The procedures selected depend on the auditor's judgement, including the assessment of the risks of material misstatement of the annual accounts, whether due to fraud or error. In making those risk assessments, the auditor considers internal control

relevant to the entity's preparation and fair presentation of the annual accounts in order to design audit procedures that are appropriate in the circumstances, but not for the purpose of expressing an opinion on the effectiveness of the entity's internal control. An audit also includes evaluating the appropriateness of accounting policies used and the reasonableness of accounting estimates made by management, as well as evaluating the overall presentation of the annual accounts.

We believe that the audit evidence we have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for our audit opinion.

Opinion

In our opinion, the annual accounts give a true and fair view of the financial position of the European Central Bank as of 31 December 2009, and of the results of its operations for the year then ended in accordance with the principles established by the Governing Council, which are set out in Decision ECB/2006/17 on the annual accounts of the European Central Bank, as amended.

Frankfurt am Main, 24 February 2010

PricewaterhouseCoopers
Aktiengesellschaft
Wirtschaftsprüfungsgesellschaft

Jens Rönneberg
Wirtschaftsprüfer

ppa. Muriel Atton
Wirtschaftsprüfer

**Šo ECB ārējā revidenta ziņojuma neoficiālo tulkojumu nodrošinājusi ECB.
Neatbilstības gadījumā noteicošais ir PWC parakstītais teksts angļu valodā.**

Eiropas Centrālās bankas
prezidentam un Padomei
Frankfurtē pie Mainas

2010. gada 24. februārī

Neatkarīga revidenta ziņojums

Mēs esam veikuši pievienoto Eiropas Centrālās bankas finanšu pārskatu, kas ietver 2009. gada 31. decembra bilanci, peļņas un zaudējumu aprēķinu par gadu, kas noslēdzās 2009. gada 31. decembrī, un nozīmīgāko grāmatvedības principu un citu skaidrojumu kopsavilkumu, revīziju.

Eiropas Centrālās bankas Valdes atbildība par finanšu pārskatiem

Valde ir atbildīga par šo finanšu pārskatu sagatavošanu un patiesu atspoguļojumu saskaņā ar Padomes noteiktajiem principiem, kas izklāstīti Lēmumā ECB/2006/17 par Eiropas Centrālās bankas finanšu pārskatiem (ar grozījumiem). Šī atbildība ietver tādas iekšējās kontroles sistēmas izstrādi, ieviešanu un uzturēšanu, kas ir svarīga, lai sagatavotu un patiesi atspoguļotu finanšu pārskatus, kuros nav krāpšanas vai kļūdu dēļ radušos būtisku neatbilstību, atbilstošas grāmatvedības politikas izvēli un piemērošanu un attiecīgajos apstākļos pamatotu grāmatvedības aplēšu sagatavošanu.

Revidenta atbildība

Mēs esam atbildīgi par atzinumu, ko izsakām par šiem finanšu pārskatiem, pamatojoties uz mūsu veikto revīziju. Mēs veicām revīziju saskaņā ar Starptautiskajiem revīzijas standartiem. Šie standarti nosaka, ka mums jāievēro ētiskās prasības un jāplāno un jāveic revīzija tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par to, ka finanšu pārskatos nav būtisku neatbilstību.

Revīzija ietver procedūras, kas tiek veiktas, lai iegūtu revīzijas pierādījumus par finanšu pārskatos norādītajām summām un citu informāciju. Procedūru izvēle balstās uz revidenta spriedumu, t.sk. risku, ka krāpšanas vai kļūdu dēļ finanšu pārskatos varētu rasties būtiskas neatbilstības, novērtējumu. Novērtējot šos riskus, revidents ņem vērā iekšējo kontroles sistēmu, kas svarīga institūcijas finanšu pārskatu sagatavošanai un patiesai atspoguļošanai, lai izstrādātu attiecīgajiem apstākļiem atbilstošas revīzijas procedūras, taču ne lai izteiktu atzinumu par institūcijas iekšējās kontroles sistēmas efektivitāti. Revīzija ietver arī lietotās grāmatvedības politikas piemērotības un vadības izdarīto grāmatvedības aplēšu pamatotības novērtējumu, kā arī vispārēju finanšu pārskatu satura izvērtējumu.

Mēs uzskatām, ka esam ieguvuši pietiekamus un atbilstošus revīzijas pierādījumus, kas dod pamatu mūsu revīzijas atzinumam.

Atzinums

Mūsaprāt, finanšu pārskati sniedz patiesu un skaidru priekšstatu par Eiropas Centrālās bankas finansiālo stāvokli 2009. gada 31. decembrī un tās darbības rezultātiem gadā, kas noslēdzās 2009. gada 31. decembrī, saskaņā ar Padomes noteiktajiem principiem, kas izklāstīti Lēmumā ECB/2006/17 par Eiropas Centrālās bankas finanšu pārskatiem (ar grozījumiem).

Frankfurtē pie Mainas 2010. gada 24. februārī

PricewaterhouseCoopers
Aktiengesellschaft
Wirtschaftsprüfungsgesellschaft

Jens Rönnberg
Wirtschaftsprüfer

ppa. Muriel Atton
Wirtschaftsprüfer

PEĻNAS UN ZAUDĒJUMU SADALES SKAIDROJUMS

Šis skaidrojums nav ECB 2009. gada finanšu pārskatu sastāvdaļa.

Ārpus euro zonas esošo valstu NCB nav tiesīgas saņemt daļu no ECB peļņas, tās neuzņemas arī nekādas saistības finansēt ECB zaudējumus.

IEŅĀKUMI, KAS SAISTĪTI AR KOPĒJĀ APGROZĪBĀ ESOŠO BANKNOŠU APJOMA ECB DAĻU

Saskaņā ar Padomes lēmumu attiecībā uz 2008. gadu 1 206 milj. euro, kas veido daļu ienākumu no kopējā apgrozībā esošo banknošu apjoma ECB daļas, 2009. gada 5. janvārī sadalīja starp NCB. Attiecībā uz 2009. gadu visus ienākumus no kopējā apgrozībā esošo banknošu apjoma ECB daļas (787 milj. euro) 2010. gada 5. janvārī sadalīja starp NCB. Abas summas sadalīja starp euro zonas NCB proporcionāli to apmaksātajām daļām ECB parakstītajā kapitālā.

	2009 (euro)	2008 (euro)
Gada peļņa	2 253 186 104	1 322 253 536
Ienākumi no ECB banknošu emisijas, kas sadalīti NCB	(787 157 441)	(1 205 675 418)
Gada peļņa pēc ienākumu sadales par ECB banknošu emisiju	1 466 028 663	116 578 118
Peļņas sadale NCB	(1 466 028 663)	(116 578 118)
Kopā	0	0

PEĻNAS SADALE/ZAUDĒJUMU SEGŠANA

Saskaņā ar ECBS Statūtu 33. pantu ECB tīro peļņu pārskaita šādi:

- Padomes noteiktu summu, kas nepārsniedz 20% no tīrās peļņas, pārskaita vispārējo rezervju fondā, kas nepārsniedz 100% no kapitāla;
- pārējo tīro peļņu sadala ECB akcionāriem proporcionāli to apmaksātajām daļām.

Ja ECB radušies zaudējumi, tos var kompensēt no ECB vispārējo rezervju fonda un, ja nepieciešams, saskaņā ar Padomes lēmumu – no attiecīgā finanšu gada monetārajiem ienākumiem proporcionāli un nepārsniedzot apjomu, kādā tas sadalīts starp NCB saskaņā ar ECBS Statūtu 32.5. pantu.¹

Tāpat kā par 2008. gadu, Padome 2010. gada 4. martā pieņēma lēmumu neveikt pārskaitījumu vispārējā rezervju fondā un sadalīt 2009. gada peļņas atlikumu (1 466 milj. euro) euro zonas NCB proporcionāli to apmaksātajām daļām.

¹ Saskaņā ar ECBS Statūtu 32.5. pantu NCB monetāro ienākumu summa jāsadala NCB proporcionāli to daļām ECB apmaksātajā kapitālā.

6. EUROSISTĒMAS KONSOLIDĒTĀ BILANCE 2009. GADA 31. DECEMBRĪ

(MILJ. EURO)

AKTĪVI	2009. GADA 31. DECEMBRĪ ¹	2008. GADA 31. DECEMBRĪ
1. Zelts un zeltā izteiktie debitoru parādi	266 919	217 722
2. Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	195 479	160 372
2.1. SVF debitoru parādi	62 799	13 192
2.2. Atlikumi bankās un ieguldījumi vērtspapīros, ārējie aizdevumi un citi ārējie aktīvi	132 680	147 180
3. Prasības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	32 151	234 293
4. Prasības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	15 193	18 651
4.1. Atlikumi bankās, ieguldījumi vērtspapīros un aizdevumi	15 193	18 651
4.2. Kredīta iespēju prasības VKM II ietvaros	0	0
5. Aizdevumi, kas izsniegti euro euro zonas valstu kredītiestādēm monetārās politikas operāciju rezultātā	749 890	860 312
5.1. Galvenās refinansēšanas operācijas	79 277	239 527
5.2. Ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas	669 297	616 662
5.3. Precizējošās reversās operācijas	0	0
5.4. Strukturālās reversās operācijas	0	0
5.5. Aizdevumu iespēja uz nakti	1 289	4 057
5.6. Papildu nodrošinājuma pieprasījumu kredīti	27	66
6. Pārējās prasības euro pret euro zonas valstu kredītiestādēm	26 282	56 988
7. Euro zonas rezidentu euro denominētie vērtspapīri	328 652	271 196
7.1. Vērtspapīri, kas tiek turēti monetārās politikas mērķiem	28 782	0
7.2. Pārējie vērtspapīri	299 870	271 196
8. Valdības parāds euro	36 171	37 438
9. Pārējie aktīvi	252 288	218 134
Kopā aktīvi	1 903 024	2 075 107

Dažos gadījumos skaitļu noapaļošanas rezultātā komponentu summa var atšķirties no kopsummas.

¹ Konsolidētie dati (2009. gada 31. decembrī) ietver arī *Central Bank of Cyprus* un *Bank Centrali ta' Malta/Central Bank of Malta*, kas ir Eurosistēmas dalībnieces kopš 2009. gada 1. janvāra.

PASĪVI

2009. GADA
31. DECEMBRĪ2008. GADA
31. DECEMBRĪ

1. Banknotes apgrozībā	806 522	762 921
2. Saistības euro pret euro zonas valstu kredītiestādēm monetārās politikas operāciju rezultātā	395 614	492 310
2.1. Pieprasījuma noguldījumu konti (ietverot obligāto rezervju sistēmu)	233 490	291 710
2.2. Noguldījumu iespēja	162 117	200 487
2.3. Termiņnoguldījumi	0	0
2.4. Precizējošās reversās operācijas	0	0
2.5. Papildu nodrošinājuma pieprasījumu noguldījumi	6	113
3. Pārējās saistības euro pret euro zonas valstu kredītiestādēm	340	328
4. Emitētie parāda vērtspapīri	0	0
5. Saistības euro pret citiem euro zonas valstu rezidentiem	129 730	91 077
5.1. Saistības pret valdību	120 495	83 282
5.2. Pārējās saistības	9 235	7 794
6. Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	46 769	293 592
7. Saistības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	4 032	5 723
8. Saistības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	9 616	10 258
8.1. Noguldījumi, kontu atlikumi un citas saistības	9 616	10 258
8.2. Kredīta iespēju saistības VKM II ietvaros	0	0
9. Saistības pret SVF Speciālo aizņēmuma tiesību ietvaros	51 249	5 465
10. Pārējās saistības	164 082	166 500
11. Pārvērtēšanas konti	220 101	175 735
12. Kapitāls un rezerves	74 969	71 200
Kopā pasīvi	1 903 024	2 075 107

PIELIKUMI

ECB APSTIPRINĀTIE JURIDISKIE INSTRUMENTI

Tabulā sniegts to juridisko instrumentu saraksts, kurus ECB apstiprinājusi 2009. gadā un publicējusi Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī. Oficiālā Vēstneša eksemplārus var saņemt Eiropas Savienības Publikāciju birojā.

Visu ECB kopš tās dibināšanas apstiprināto un Oficiālajā Vēstnesī publicēto juridisko instrumentu sarakstu sk. ECB interneta lapas sadaļā "Tiesiskais regulējums".

Nr.	Nosaukums	OV atsauce
ECB/2009/1	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 20. janvāra Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2000/7 par Eurosistēmas monetārās politikas instrumentiem un procedūrām	OV L 36, 05.02.2009., 59. lpp.
ECB/2009/2	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 27. janvāra Lēmums, ar ko groza Lēmumu ECB/2007/5, ar kuru nosaka iepirkuma noteikumus	OV L 51, 24.02.2009., 10. lpp.
ECB/2009/3	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 16. februāra Ieteikums Eiropas Savienības Padomei par <i>Deutsche Bundesbank</i> ārējiem revidentiem	OV C 43, 21.02.2009., 1. lpp.
ECB/2009/4	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 6. marta Lēmums par atbrīvojumiem, ko var piešķirt saskaņā ar Regulu ECB/2007/8 par ieguldījumu fondu aktīvu un pasīvu statistiku	OV L 72, 18.03.2009., 21. lpp.
ECB/2009/5	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 19. marta Lēmums, ar ko groza Lēmumu ECB/2004/2, ar kuru pieņem Eiropas Centrālās bankas Reglamentu	OV L 100, 18.04.2009., 10. lpp.
ECB/2009/6	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 19. marta Lēmums par TARGET2 vērtspapīriem programmas valdes izveidi	OV L 102, 22.04.2009., 12. lpp.
ECB/2009/7	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 31. marta Regula, ar ko groza Regulu ECB/2001/18 par statistiku attiecībā uz procentu likmēm, ko monetārās finanšu iestādes piemēro mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību noguldījumiem un aizdevumiem	OV L 94, 08.04.2009., 75. lpp.
ECB/2009/8	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 3. aprīļa Ieteikums Eiropas Savienības Padomei par <i>De Nederlandsche Bank</i> ārējiem revidentiem	OV C 93, 22.04.2009., 1. lpp.
ECB/2009/9	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 7. maija Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2007/2 par Eiropas automatizēto reālā laika bruto norēķinu sistēmu (TARGET2)	OV L 123, 19.05.2009., 94. lpp.
ECB/2009/10	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 7. maija Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2000/7 par Eurosistēmas monetārās politikas instrumentiem un procedūrām	OV L 123, 19.05.2009., 99. lpp.

Nr.	Nosaukums	OV atsauce
ECB/2009/11	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 28. maija Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2006/4 par rezervju pārvaldības pakalpojumiem euro, ko Eurosistēma sniedz ārpus euro zonas esošajām centrālajām bankām un valstīm un starptautiskajām organizācijām	OV L 139, 05.06.2009., 34. lpp.
ECB/2009/12	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 5. jūnija Ieteikums Eiropas Savienības Padomei par <i>Banka Slovenije</i> ārējiem revidentiem	OV C 132, 11.06.2009., 1. lpp.
ECB/2009/13	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 9. jūnija Lēmums, ar ko groza Lēmumu ECB/2007/7 par TARGET2-ECB noteikumiem un nosacījumiem	OV L 151, 16.06.2009., 39. lpp.
ECB/2009/14	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 25. jūnija Ieteikums Eiropas Savienības Padomei par <i>Národná banka Slovenska</i> ārējiem revidentiem	OV C 149, 01.07.2009., 1. lpp.
ECB/2009/15	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 25. jūnija Lēmums, ar ko groza Lēmumu ECB/2008/20 attiecībā uz euro monētu daudzumu, ko Austrija var emitēt 2009. gadā	OV L 172, 02.07.2009., 35. lpp.
ECB/2009/16	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 2. jūlija Lēmums par nodrošināto obligāciju piršanas programmas īstenošanu	OV L 175, 04.07.2009., 18. lpp.
ECB/2009/17	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 19. jūnija Lēmums, ar ko groza Lēmumu ECB/2003/14 par to aizņēmuma un aizdevuma operāciju administrēšanu, ko Eiropas Kopiena noslēgusi saskaņā ar vidēja termiņa finansiālās palīdzības iespēju	OV L 190, 22.07.2009., 11. lpp.
ECB/2009/18	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 17. jūlija Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2006/16 par grāmatvedības un finanšu pārskatu sniegšanas tiesisko regulējumu Eiropas Centrālo banku sistēmā	OV L 202, 04.08.2009., 65. lpp.
ECB/2009/19	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 17. jūlija Lēmums, ar ko groza Lēmumu ECB/2006/17 par Eiropas Centrālās bankas finanšu pārskatiem	OV L 202, 04.08.2009., 54. lpp.
ECB/2009/20	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 31. jūlija Pamatnostādne par valdības finanšu statistiku (pārstrādāta)	OV L 228, 01.09.2009., 25. lpp.
ECB/2009/21	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 17. septembra Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2007/2 par Eiropas automatizēto reālā laika bruto norēķinu sistēmu (TARGET2)	OV L 260, 03.10.2009., 31. lpp.
ECB/2009/22	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 6. oktobra Lēmums, ar ko groza Lēmumu ECB/2007/7 par TARGET2-ECB noteikumiem un nosacījumiem	OV L 274, 20.10.2009., 38. lpp.

Nr.	Nosaukums	OV atsauce
ECB/2009/23	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 4. decembra Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2007/9 par monetāro, finanšu iestāžu un tirgu statistiku	OV L 16, 21.01.2010., 6. lpp.
ECB/2009/24	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 10. decembra Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2008/18 par pagaidu pārmaiņām nodrošinājuma atbilstības noteikumos	OV L 330, 16.12.2009., 95. lpp.
ECB/2009/25	Eiropas Centrālās bankas 2010. gada 10. decembra Lēmums par 2010. gadā emitējamo monētu daudzuma apstiprināšanu	OV L 7, 12.01.2010., 21. lpp.
ECB/2009/26	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 14. decembra Ieteikums Eiropas Savienības Padomei par <i>Central Bank and Financial Services Authority of Ireland</i> ārējiem revidentiem	OV C 308, 18.12.2009., 1. lpp.
ECB/2009/27	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 14. decembra Lēmums, ar ko groza Lēmumu ECB/2001/16 par iesaistīto dalībvalstu centrālo banku monetārā ienākuma sadali no 2002. finanšu gada	OV L 339, 22.12.2009., 55. lpp.
ECB/2009/28	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 14. decembra Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2006/16 par grāmatvedības un finanšu pārskatu sniegšanas tiesisko regulējumu Eiropas Centrālo banku sistēmā	OV L 348, 29.12.2009., 75. lpp.
ECB/2009/29	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 14. decembra Lēmums, ar ko groza Lēmumu ECB/2006/17 par Eiropas Centrālās bankas finanšu pārskatiem	OV L 348, 29.12.2009., 57. lpp.

ECB APSTIPRINĀTIE ATZINUMI

Tabulā sniegts to atzinumu saraksts, kurus ECB pieņēmusi 2009. gadā un 2010. gada sākumā saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 105. panta 4. punktu (tagad – Līguma 127. panta 4. punktu)¹ un ECBS Statūtu 4. pantu. Visu

ECB kopš tās dibināšanas pieņemto atzinumu sarakstu sk. ECB interneta lapā.

¹ Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 105. panta 4. punkts ir juridiskais pamats atzinumiem, kas pieņemti līdz 2009. gada 30. novembrim, bet Līguma par Eiropas Savienības darbību 127. panta 4. punkts – atzinumiem, kas pieņemti, sākot ar 2009. gada 1. decembri.

a) ECB atzinumi pēc Eiropas institūcijas pieprasījuma¹

Nr. ²	Iniciators	Tēma	OV atsauce
CON/2009/1	ES Padome	Jauna regula par pārrobežu maksājumiem Kopienā	OV C 21, 28.01.2009., 1. lpp.
CON/2009/14	ES Komisija	Standarti sezonas produktu traktēšanai saskaņotajos patēriņa cenu indeksos	OV C 58, 12.03.2009., 1. lpp.
CON/2009/17	ES Padome	Grozījumi Banku darbības direktīvā un Kapitāla pietiekamības direktīvā attiecībā uz bankām, kas saistītas ar centrālajām iestādēm, dažiem pašu kapitāla posteņiem, lieliem riska darījumiem, uzraudzības pasākumiem un krīzes vadību	OV C 93, 22.04.2009., 3. lpp.
CON/2009/37	ES Padome	Grozījumi vidēja termiņa finansiālās palīdzības iespējā attiecībā uz dalībvalstu maksājumu bilancēm	OV C 106, 08.05.2009., 1. lpp.
CON/2009/38	ES Padome	Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par kredītreitinga aģentūrām	OV C 115, 20.05.2009., 1. lpp.
CON/2009/76	ES Padome	Priekšlikums Padomes regulai par euro ieviešanu (kodificēta versija)	OV C 246, 14.10.2009., 1. lpp.
CON/2009/81	ES Padome	Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par alternatīvu ieguldījumu fondu pārvaldniekiem un Direktīvas 2004/39/EK un Direktīvas 2009/.../EK grozījumiem	OV C 272, 13.11.2009., 1. lpp.
CON/2009/88	ES Padome	Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Kopienas finanšu sistēmas makrouzraudzību un Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas izveidošanu un priekšlikums Padomes lēmumam, ar kuru ECB uztic konkrētus uzdevumus saistībā ar Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas darbību	OV C 270, 11.11.2009., 1. lpp.

¹ Pieejami arī ECB interneta lapā.

² Pieprasījumi numurēti tādā secībā, kādā Padome tos apstiprinājusi.

Nr. ²	Iniciators	Tēma	OV atsauce
CON/2009/91	ES Padome	Ieteikumi Padomes lēmumiem par Eiropas Kopienai ieņemamo nostāju atkārtotajās sarunās par monetāro nolīgumu ar Vatikāna Pilsētvalsti un Eiropas Kopienai ieņemamo nostāju atkārtotajās sarunās par monetāro nolīgumu ar Sanmarīno Republiku	OV C 284, 25.11.2009., 1. lpp.
CON/2009/94	ES Padome	Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/48/EK un Direktīvu 2006/49/EK attiecībā uz kapitāla prasībām, kas piemērojamas tirdzniecības portfelim un atkārtotai pārvēršanai vērtspapīros, un attiecībā uz atbildības politikas uzraudzības pārbaudi	OV C 291, 01.12.2009., 1. lpp.
CON/2009/95	ES Padome	Priekšlikums Padomes regulai par euro monētu autentiskuma noteikšanu un darbībām ar apgrozībai nederīgām euro monētām	OV C 284, 25.11.2009., 6. lpp.
CON/2010/5	ES Padome	Priekšlikumi trim Eiropas Parlamenta un Padomes regulām, ar kurām izveido Eiropas Banku iestādi, Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju iestādi un Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādi	OV C 13, 20.01.2010., 1. lpp.
CON/2010/6	ES Padome	Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2003/71/EK un Direktīvu 2004/109/EK	OV C 19, 26.01.2010., 1. lpp.

b) ECB atzinumi pēc dalībvalsts pieprasījuma³

Nr. ⁴	Iniciators	Tēma
CON/2009/2	Latvija	Valsts galvojumi banku aizņēmumiem
CON/2009/3	Slovēnija	Nosacījumi valsts kapitāla investīcijām un parādu un kapitāla mijmaiņas līgumiem saskaņā ar Likumu par valsts finansēm
CON/2009/4	Beļģija	Grozījumi noteikumos, kas nosaka <i>Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique</i> ienākumu sadali un peļņas nodošanu Beļģijas valstij
CON/2009/5	Austrija	<i>Oesterreichische Nationalbank</i> veiktā ierosinātā Austrijas SVF kvotas palielinājuma samaksa
CON/2009/6	Dānija	Finanšu stabilitātes sistēmas paplašināšana, garantējot noguldītāju un parasto kreditoru prasību pilnīgu apmierināšanu, un plāns valsts kapitāla ieguldīšanai kredītiestādēs
CON/2009/7	Luksemburga	<i>Banque centrale du Luxembourg</i> loma noteiktas statistikas vākšanā
CON/2009/8	Zviedrija	Likumīgā maksāšanas līdzekļa statusa pārtraukšana monētai ar mazāko nominālvērtību un grozījumi noapaļošanas noteikumos
CON/2009/9	Ungārija	Centrālā vērtspapīru depozitārija, klīringa iestādes un centrālā darījuma partnera noteikumi un nosacījumi, un operāciju noteikumi
CON/2009/10	Latvija	Noguldījumu garantiju sistēma un uzraudzības iestādes loma maksātspējas procesā
CON/2009/11	Latvija	Valsts izmaksātā atlīdzība saistībā ar banku pārņemšanu
CON/2009/12	Kipra	Valsts aizdevumu un garantiju piešķiršanas noteikumi un nosacījumi ārkārtas situācijās
CON/2009/13	Bulgārija	Papildu atbilstības kritēriji <i>Българска народна банка</i> (Bulgārijas Nacionālās bankas) Padomes locekļiem un papildu noteikumi attiecībā uz informācijas sniegšanu šajā jomā
CON/2009/15	Īrija	Finansiālā atbalsta pasākumi saistībā ar valsts ierēdņu atalgojumu

³ Padome 2004. gada decembrī nolēma, ka ECB atzinumi, kas sniegti pēc nacionālo institūciju pieprasījuma, vienmēr jāpublicē uzreiz pēc to apstiprināšanas un nosūtīšanas institūcijai, kura lūgusi konsultāciju.

⁴ Pieprasījumi numurēti tādā secībā, kādā Padome atzinumus pieņēmusi.

Nr. ⁴	Iniciators	Tēma
CON/2009/16	Īrija	Tiesību akti, ar ko finanšu ministram banku rekapitalizācijas ietvaros ļauj dot norādījumus par Valsts pensiju rezerves fonda līdzekļu ieguldīšanu finanšu iestādēs
CON/2009/18	Igaunija	Finanšu sistēmas stabilizācijas pasākumi
CON/2009/19	Polija	Rekapitalizācija un dažu finanšu iestāžu pārņemšana valsts īpašumā
CON/2009/20	Kipra	Noguldījumu garantiju shēmu piemērošanas jomas paplašināšana
CON/2009/21	Kipra	Birža, centrālais depozitārijs un centrālais vērtspapīru reģistrs
CON/2009/22	Polija	Grozījumi valsts bankas <i>Bank Gospodarstwa Krajowego</i> tiesiskajā regulējumā, palielinot tās lomu valdības programmās
CON/2009/23	Itālija	<i>Banca d'Italia</i> turētā Valsts kases konta pārvaldība
CON/2009/24	Vācija	Pasākumi turpmākai finanšu tirgus stabilizācijai
CON/2009/25	Beļģija	Valsts garantijas grozījumi nolūkā novērst likviditātes aizplūdes
CON/2009/26	Lietuva	Grozījums <i>Lietuvos bankas</i> peļņas sadales noteikumos finanšu satricinājuma kontekstā
CON/2009/27	Slovēnija	Maksājumu pakalpojumi un sistēmas
CON/2009/28	Ungārija	Valsts garantiju sniegšanas procedūras noteikumi finanšu stabilitātes nodrošināšanas interesēs
CON/2009/29	Beļģija	Finanšu krīzes gadījumā veicamo pasākumu piemērošanas jomas paplašināšana
CON/2009/30	Zviedrija	Valsts garantiju sniegšana bankām un citām iestādēm
CON/2009/31	Latvija	Grozījumi Noguldījumu garantiju likumā attiecībā uz piemērojuma jomu un garantiju izmaksu
CON/2009/32	Lietuva	Jauni pasākumi finanšu stabilitātes nostiprināšanai
CON/2009/33	Itālija	Itālijas SVF kvotas palielināšana
CON/2009/34	Čehijas Republika	Daži grozījumi Banku likumā saistībā ar finanšu tirgu krīzi
CON/2009/35	Spānija	<i>Banco de España</i> veiktā ierosinātā Spānijas SVF kvotas palielinājuma samaksa
CON/2009/36	Kipra	Maksājumu pakalpojumi un sistēmas

Nr. ⁴	Iniciators	Tēma
CON/2009/39	Grieķija	Pasākumi likviditātes palielināšanai tautsaimniecībā
CON/2009/40	Lietuva	<i>Lietuvos bankas</i> veiktā maksājumu iestāžu uzraudzība
CON/2009/41	Portugāle	<i>Banco de Portugal</i> veiktā Portugāles SVF kvotas palielinājuma samaksa
CON/2009/42	Rumānija	Oficiālās statistikas organizācija un darbība Rumānijā
CON/2009/43	Rumānija	Korespondentbanku pakalpojumu tirgus liberalizācija maksājumiem nacionālajā valūtā un ar to saistītās statistikas pārskatu sniegšanas prasības
CON/2009/44	Ungārija	<i>Magyar Nemzeti Bank</i> tiesiskā regulējuma pielāgošana jaunajiem administratīvajiem noteikumiem
CON/2009/45	Vācija	<i>Deutsche Bundesbank</i> darbiniekiem piemērojamās tiesiskās attiecības
CON/2009/46	Luksemburga	<i>Banque Centrale du Luxembourg</i> uzraudzības lomas paplašināšana saskaņā ar likumprojektu par maksājumu pakalpojumiem, elektroniskās naudas iestādēm un norēķinu galīgumu maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmās
CON/2009/47	Latvija	Pasākumi valsts sektora atalgojuma jomā saistībā ar centrālās bankas neatkarību
CON/2009/48	Rumānija	<i>Banca Națională a României</i> pilnvaru paplašināšana attiecībā uz grūtībās nonākušām kredītiestādēm
CON/2009/49	Slovākija	Pasākumi finanšu satricinājuma ietekmes mazināšanai
CON/2009/50	Vācija	Jauni pasākumi finanšu uzraudzības pastiprināšanai
CON/2009/51	Rumānija	Pasākumi noguldījumu garantiju sistēmas efektivitātes paaugstināšanai
CON/2009/52	Čehijas Republika	Banknošu un monētu apgrozība
CON/2009/53	Latvija	Latvijas Bankas peļņas sadale
CON/2009/54	Vācija	Turpmākas finanšu tirgus stabilizācijas pasākumi
CON/2009/55	Polija	Grozījumi centrālā vērtspapīru depozitārija noteikumos
CON/2009/56	Īrija	Kredītiestāžu finanšu atbalsta pasākumu pārmaiņas

Nr. ⁴	Iniciators	Tēma
CON/2009/57	Kipra	Finanšu līzings un līzings uzņēmumu darbības regulējums
CON/2009/58	Zviedrija	Valsts rekapitalizācijas shēma
CON/2009/59	Itālija	<i>Banca d'Italia</i> zelta rezervju aplikšana ar nodokli
CON/2009/60	Polija	Kooperatīvo krājaizdevu sabiedrību tiesiskais regulējums
CON/2009/61	Lietuva	Oficiālā lita kursa maiņas procedūra
CON/2009/62	Spānija	Banku restrukturizācija un kredītiestāžu pašu kapitāla palielināšana
CON/2009/63	Itālija	Grozītais tiesību akta projekts par <i>Banca d'Italia</i> zelta rezervju aplikšanu ar nodokli
CON/2009/64	Slovēnija	Publiska piekļuve informācijai par valsts amatpersonu īpašumiem
CON/2009/65	Latvija	Banku atvēršanas paņēmieni pastiprināšana
CON/2009/66	Somija	Grozījumi klīringa operāciju tiesiskajā regulējumā
CON/2009/67	Polija	Termiņa pagarināšana <i>Narodowy Bank Polski</i> tiesībām piedalīties vērtspapīru tirdzniecībā
CON/2009/68	Īrija	Valsts aktīvu pārvaldes aģentūras izveide
CON/2009/69	Itālija	Atbildība par līdzekļu atlikumu <i>Banca d'Italia</i> turētā Valsts kases kontā
CON/2009/70	Spānija	Naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas novēršanas noteikumi saistībā ar <i>Banco de España</i>
CON/2009/71	Čehijas Republika	<i>Česká národní banka</i> uzdevumi uzraudzības jomā saistībā ar patēriņa kredītu
CON/2009/72	Rumānija	Maksājumu pakalpojumi
CON/2009/73	Beļģija	Valsts garantiju kredītiestāžu saistībām paplašināšana
CON/2009/74	Francija	<i>Banque de France</i> prezidenta nominācijas procedūra
CON/2009/75	Slovākija	Maksājumu pakalpojumi
CON/2009/77	Lietuva	<i>Lietuvos bankas</i> valsts revīzija
CON/2009/78	Kipra	Īpašu valdības obligāciju emisija kredītiestādēm
CON/2009/79	Zviedrija	Valdības garantiju sniegšana bankām un citām iestādēm
CON/2009/80	Nīderlande	<i>De Nederlandsche Bank</i> iesaistīšanās Bonēras, Senteistāzijas un Sabas monetārajā sistēmā

Nr. ⁴	Iniciators	Tēma
CON/2009/82	Polija	Palīdzības, ko valsts kase sniedz finanšu iestādēm, paildzināšana
CON/2009/83	Lietuva	<i>Lietuvos bankas</i> peļņas sadale
CON/2009/84	Nīderlande	<i>De Nederlandsche Bank</i> veiktā klīringa un norēķinu pakalpojumu uzraudzība
CON/2009/85	Slovākija	<i>Národná banka Slovenska</i> neatkarība
CON/2009/86	Austrija	Pasākumi kredītiestāžu likviditātes uzlabošanai un konkurētspējas palielināšanai
CON/2009/87	Ungārija	Termiņa, kurā apmaiņai var iesniegt dažas banknotes, pagarinājums
CON/2009/89	Īrija	<i>Central Bank and Financial Services Authority of Ireland</i> Padomes sastāvs un dalība Īrijas Finanšu pakalpojumu regulēšanas iestādē
CON/2009/90	Beļģija	Nodrošinājuma, kas sniegts <i>Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique</i> , prioritāte
CON/2009/92	Īrija	Īrijas valsts garantiju attiecināšana uz dažām kredītiestāžu saistībām
CON/2009/93	Lietuva	Finanšu stabilitātes stiprināšanas pasākumu nosacījumi un procedūras
CON/2009/96	Spānija	Tā nodrošinājuma realizācija, kas <i>Banco de España</i> , citām dalībvalstu nacionālajām centrālajām bankām vai ECB sniegts to uzdevumu izpildes ietvaros
CON/2009/97	Vācija	Ārējās tirdzniecības pārskatu sniegšanas prasības
CON/2009/98	Ungārija	Vispārīgie noteikumi un nosacījumi un darbības un tehniskās prasības attiecībā uz maksājumu sistēmu norēķinu pakalpojumu sniedzējiem Ungārijā
CON/2009/99	Austrija	Austrijas valsts garantiju attiecināšana uz starpbanku tirgu
CON/2009/100	Slovēnija	<i>Banka Slovenije</i> kompetence saistībā ar Slovēnijas dalību SVF
CON/2010/1	Ungārija	Forinta un euro banknošu un forinta un euro monētu reproducēšana Ungārijā
CON/2010/2	Igaunija	Jauns valsts statistikas sagatavošanas tiesiskais regulējums
CON/2010/3	Francija	Daži pasākumi saistībā ar banku un finanšu regulējumu

Nr. ⁴	Iniciators	Tēma
CON/2010/4	Francija	Banku un apdrošināšanas licencēšanas un uzraudzības iestāžu apvienošana
CON/2010/7	Beļģija	Palīdzības pasākumi, ko piemēro banku un finanšu sektora uzņēmumiem, finanšu sektora un finanšu pakalpojumu uzraudzība un <i>Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique</i> statūti
CON/2010/8	Grieķija	Uzņēmējdarbības un profesionālās darbības parādu, kuru kreditori ir kredītiestādes, restrukturizācija un datu apstrāde kredītu birojos
CON/2010/9	Somija	Noguldījumu banku konsolidācija
CON/2010/10	Ungārija	<i>Magyar Nemzeti Bank</i> uzdevumi, Ungārijas Finanšu uzraudzības iestādes struktūra un juridiskais statuss un Finanšu stabilitātes padomes izveidošana
CON/2010/11	Zviedrija	Nacionālās rekapitalizācijas shēmas darbības termiņa otrreizēja pagarināšana
CON/2010/12	Rumānija	Īpašā administratīvā procedūra, ko <i>Banca Națională a României</i> var ierosināt attiecībā uz grūtībās nonākušām kredītiestādēm
CON/2010/13	Ungārija	<i>Magyar Nemzeti Bank</i> uzdevumi saistībā ar Ungārijas dalību SVF
CON/2010/14	Polija	Pasākumi, kas atbalsta banku aizdevumus uzņēmumiem
CON/2010/16	Igaunija	Sagatavošanās darbi euro ieviešanai
CON/2010/17	Grieķija	Grieķijas Statistikas sistēmas un neatkarīgas statistikas iestādes izveide

EUROSISTĒMAS MONETĀRĀS POLITIKAS PASĀKUMU HRONOLOĢIJA¹

2007. GADA 11. JANVĀRIS UN 8. FEBRUĀRIS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 3.50%, 4.50% un 2.50%).

2007. GADA 8. MARTS

ECB Padome nolemj palielināt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi par 25 bāzes punktiem (līdz 3.75%), sākot ar operāciju, par kuru norēķins veicams 2007. gada 14. martā. Padome arī nolemj palielināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi par 25 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 4.75% un 2.75%; spēkā ar 2007. gada 14. martu).

2007. GADA 12. APRĪLIS UN 10. MAIJS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 3.75%, 4.75% un 2.75%).

2007. GADA 6. JŪNIJS

ECB Padome nolemj palielināt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi par 25 bāzes punktiem (līdz 4.0%), sākot ar operāciju, par kuru norēķins veicams 2007. gada 13. jūnijā. Padome arī nolemj palielināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi par 25 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 5.0% un 3.0%; spēkā ar 2007. gada 13. jūniju).

2007. GADA 5. JŪLIJS, 2. AUGUSTS, 6. SEPTEMBRIS, 4. OKTOBRIS, 8. NOVEMBRIS UN 6. DECEMBRIS UN 2008. GADA 10. JANVĀRIS, 7. FEBRUĀRIS, 6. MARTS, 10. APRĪLIS, 8. MAIJS UN 5. JŪNIJS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 4.00%, 5.00% un 3.00%).

2008. GADA 3. JŪLIJS

ECB Padome nolemj palielināt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi par 25 bāzes punktiem (līdz 4.25%), sākot ar operāciju, par kuru norēķins veicams 2008. gada 9. jūlijā. Padome arī nolemj palielināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi par 25 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 5.25% un 3.25%; spēkā ar 2008. gada 9. jūliju).

2008. GADA 7. AUGUSTS, 4. SEPTEMBRIS UN 2. OKTOBRIS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 4.25%, 5.25% un 3.25%).

2008. GADA 8. OKTOBRIS

ECB Padome nolemj samazināt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi par 50 bāzes punktiem (līdz 3.75%),

¹ Eurosistēmas monetārās politikas pasākumu 1999.–2006. gada hronoloģija sniegta attiecīgajos ECB gada pārskatos.

sākot ar operācijām, par kurām norēķins veicams 2008. gada 15. oktobrī. Padome arī nolemj nekavējoties samazināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi par 50 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 4.75% un 2.75%). Turklāt Padome nolemj, ka, sākot ar operāciju, par kuru norēķins veicams 15. oktobrī, nedēļas galvenās refinansēšanas operācijas tiks veiktas, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru, piešķirot visu piedāvātās summas apjomu, kā arī piemērojot galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi. Sākot ar 9. oktobri, ECB arī samazinās pastāvīgo iespēju koridoru (no 200 bāzes punktiem līdz 100 bāzes punktiem) ap galvenās refinansēšanas operācijas procentu likmi. Abi šie pasākumi tiks veikti tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams un vismaz līdz 2009. gada pirmā izpildes perioda beigām 20. janvārī.

2008. GADA 15. OKTOBRIS

ECB Padome nolemj vēl paplašināt nodrošinājuma sistēmu un veicināt likviditātes nodrošināšanu. Lai to īstenotu, Padome nolemj: 1) paplašināt aktīvu kā atbilstoša nodrošinājuma Eurosistēmas kredītooperācijās sarakstu, kas būs spēkā līdz 2009. gada beigām, 2) veicināt ilgāka termiņa refinansēšanas operāciju nodrošinājumu (spēkā no 2008. gada 30. oktobra līdz 2009. gada 1. ceturkšņa beigām) un 3) nodrošināt likviditāti ASV dolāros, veicot valūtas mijmaiņas darījumus.

2008. GADA 6. NOVEMBRIS

ECB Padome nolemj samazināt galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi par 50 bāzes punktiem (līdz 3.25%), sākot ar operācijām, par kurām norēķins veicams 2008. gada 12. novembrī. Padome arī nolemj samazināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi par 50 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 3.75% un 2.75%; spēkā ar 2008. gada 12. novembri).

2008. GADA 4. DECEMBRIS

ECB Padome nolemj samazināt Eurosistēmas galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi par 75 bāzes punktiem (līdz 2.50%), sākot ar operācijām, par kurām norēķins veicams 2008. gada 10. decembrī. Padome arī nolemj samazināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi par 75 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 3.00% un 2.00%; spēkā ar 2008. gada 10. decembri).

2008. GADA 18. DECEMBRIS

ECB Padome nolemj, ka galvenās refinansēšanas operācijas joprojām tiks veiktas, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru, piešķirot visu piedāvātās summas apjomu arī pēc izpildes perioda, kas beidzas 2009. gada 20. janvārī. Šis pasākums tiks veikts tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams un vismaz līdz trešā rezervju prasību izpildes perioda pēdējam piešķīrumam 2009. gada 31. martā. Turklāt pastāvīgo iespēju procentu likmju koridors, kas, sākot ar 2008. gada 9. oktobri, tika samazināts līdz 100 bāzes punktiem ap galvenās refinansēšanas operācijas dominējošo procentu likmi, sākot ar 2009. gada 21. janvāri, tiks simetriski paplašināts līdz 200 bāzes punktiem.

2009. GADA 15. JANVĀRIS

ECB Padome nolemj samazināt galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi par 50 bāzes punktiem (līdz 2.00%), sākot ar operācijām, par kurām norēķins veicams 2009. gada 21. janvārī. Padome arī nolemj, ka aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme un noguldījumu iespējas procentu likme būs attiecīgi 3.00% un 1.00% (atbilstoši 2008. gada 18. decembra lēmumam spēkā ar 2009. gada 21. janvāri).

2009. GADA 5. FEBRUĀRIS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 2.00%, 3.00% un 1.00%).

2009. GADA 5. MARTS

ECB Padome nolemj samazināt galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi par 50 bāzes punktiem (līdz 1.50%), sākot ar operācijām, par kurām norēķins veicams 2009. gada 11. martā. Padome arī nolemj, ka aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme un noguldījumu iespējas procentu likme būs attiecīgi 2.50% un 0.50% (spēkā ar 2009. gada 11. martu).

Turklāt Padome nolemj visās galvenajās refinansēšanas operācijās, speciāla termiņa refinansēšanas operācijās un papildu un regulārajās ilgāka termiņa refinansēšanas operācijās turpināt izmantot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru ar pilnu piešķirumu tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams un katrā ziņā arī pēc 2009. gada beigām. Padome arī nolēma joprojām saglabāt pašreizējo papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operāciju un speciāla termiņa refinansēšanas operāciju biežuma un termiņu struktūru tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams un katrā ziņā arī pēc 2009. gada beigām.

2009. GADA 2. APRĪLIS

ECB Padome nolemj samazināt galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi par 25 bāzes punktiem (līdz 1.25%), sākot ar operācijām, par kurām norēķins veicams 2009. gada 8. aprīlī. Padome arī nolemj, ka aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme un noguldījumu iespējas procentu likme būs attiecīgi 2.25% un 0.25% (spēkā ar 2009. gada 8. aprīli).

2009. GADA 7. MAIJS

ECB Padome nolemj samazināt galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi par 25 bāzes punktiem (līdz 1.00%), sākot ar operāciju, par kuru norēķins veicams 2009. gada 13. maijā. Padome arī nolemj samazināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi par 50 bāzes punktiem (līdz 1.75%; spēkā ar 2009. gada 13. maiju) un nemainīt noguldījumu iespējas procentu likmi (0.25%). Turklāt Padome nolemj turpināt pastiprināta kreditēšanas atbalsta principa īstenošanu. Padome īpaši nolemj, ka Eurosistēma veiks likviditāti palielinošas ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas ar 1 gada termiņu, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru ar pilna apjoma piešķirumu. Padome arī pieņem konceptuālu lēmumu, ka Eurosistēma iegādāsies euro zonā emitētās euro denominētās nodrošinātās obligācijas.

2009. GADA 4. JŪNIJS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 1.00%, 1.75% un 0.25%). Padome arī pieņem lēmumu par euro zonā saskaņā ar 2009. gada 7. maija lēmumu emitēto euro denominēto nodrošināto obligāciju iegādes tehnisko kārtību.

2009. GADA 2. JŪLIJS, 6. AUGUSTS, 3. SEPTEMBRIS, 8. OKTOBRIS, 5. NOVEMBRIS UN 3. DECEMBRIS UN 2010. GADA 14. JANVĀRIS UN 4. FEBRUĀRIS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 1.00%, 1.75% un 0.25%).

PĀRSKATS PAR ECB KOMUNIKĀCIJU SAISTĪBĀ AR LIKVIDITĀTES NODROŠINĀŠANU¹

LIKVIDITĀTES NODROŠINĀŠANA EURO

2009. GADA 5. MARTS

IZSOLES PROCEDŪRAS, SĀKOT AR 2009. GADA

8. APRĪLI

ECB Padome šodien nolēma turpināt izmantot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru ar pilna apjoma piešķirumu visās galvenajās refinansēšanas operācijās, speciāla termiņa refinansēšanas operācijās un papildu un regulārajās ilgāka termiņa refinansēšanas operācijās tik ilgi, cik tas būs nepieciešams, un katrā ziņā arī pēc 2009. gada beigām.

Padome arī nolēma joprojām saglabāt pašreizējo papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operāciju un speciāla termiņa refinansēšanas operāciju biežuma un termiņu struktūru tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams, un katrā ziņā arī pēc 2009. gada beigām.

2009. GADA 7. MAIJS

ILGĀKA TERMIŅA REFINANSĒŠANAS OPERĀCIJAS

ECB Padome šodien nolēmusi veikt likviditāti nodrošinošas ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas (ITRO) ar 1 gada termiņu.

Operācijas tiks veiktas, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles procedūras ar pilna apjoma piešķirumu, un pirmajā šāda veida operācijā tiks piemērota galveno refinansēšanas operāciju tā brīža procentu likme. Turpmākajās ITRO ar pilna apjoma piešķirumu fiksētā procentu likme papildus galveno refinansēšanas operāciju procentu likmei atkarībā no apstākļiem attiecīgajā brīdī var ietvert procentu likmju starpību.

Operācijas tiks veiktas papildus regulārajām operācijām un papildu ITRO, neietekmējot tās.

Tālāk sniegts provizorisks šādu ITRO 2009. gada laika plāns.

Turklāt Padome šodien nolēmusi līdz 2010. gada beigām pagarināt 2008. gada 15. oktobrī publiskotā uz laiku paplašinātā atbilstošo aktīvu saraksta darbības termiņu.

EIROPAS INVESTĪCIJU BANKA KĻŪST PAR ATBILSTOŠU DARĪJUMA PARTNERI EUROSISTĒMAS MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJĀS

ECB Padome šodien nolēma, ka Eiropas Investīciju banka (EIB) 2009. gada 8. jūlijā kļūs par atbilstošu darījuma partneri Eurosistēmas monetārās politikas operācijās.

Sākot ar šo datumu, EIB ar *Banque centrale du Luxembourg* starpniecību būs piekļuve Eurosistēmas atklātā tirgus operācijām un pastāvīgajām iespējām ar tādiem pašiem noteikumiem kā pārējiem darījuma partneriem, ja un kad tas būs nepieciešams finanšu līdzekļu pārvaldībai. EIB ievēros visas atbilstības prasības un obligātās rezerves glabās Eurosistēmā.

Pieeja Eurosistēmas likviditātei ir dabisks EIB finansējuma iniciatīvas papildinājums un veicinās EIB aizdevumu programmas papildu pieprasījuma ieviešanu. Pašlaik tiek prognozēts, ka 2009. gadā šis papildu pieprasījums būs 10 mljrd. euro. Ņemot vērā parasti ietvertos finanšu parāda rādītājus, šogad saskaņā ar EIB

¹ Sīkāku informāciju par Eurosistēmas 2009. gadā veiktajām likviditāti nodrošinošām operācijām sk. ECB interneta lapas sadaļā "Atklātā tirgus operācijas".

Operācija	Paziņojuma datums	Piešķiruma apstiprināšanas datums	Norēķina datums	Termiņa beigu datums	Termiņš
ITRO ar 1 gada termiņu	Otrdiena, 2009. gada 23. jūnijs	Trešdiena, 2009. gada 24. jūnijs	Ceturtdiena, 2009. gada 25. jūnijs	Ceturtdiena, 2010. gada 1. jūlijs	12 mēnešu
ITRO ar 1 gada termiņu	Otrdiena, 2009. gada 29. septembris	Trešdiena, 2009. gada 30. septembris	Ceturtdiena, 2009. gada 1. oktobris	Ceturtdiena, 2010. gada 30. septembris	12 mēnešu
ITRO ar 1 gada termiņu	Otrdiena, 2009. gada 15. decembris	Trešdiena, 2009. gada 16. decembris	Ceturtdiena, 2009. gada 17. decembris	Ceturtdiena, 2010. gada 23. decembris	12 mēnešu

aplēsēm šāds papildu finansējums varētu radīt papildu ieguldījumu līdz 40 mljrd. euro.

Sīkāka informācija par EIB darbībām sniegta EIB šodien publiskotajā paziņojumā.

2009. GADA 3. DECEMBRIS

ECB SNIEDZ SĪKĀKU INFORMĀCIJU PAR REFINANSĒŠANAS OPERĀCIJĀM, KAS VEIKTAS LĪDZ 2010. GADA 7. APRĪLIM

ECB Padome šodien nolēma turpināt veikt galvenās refinansēšanas operācijas (GRO), izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles procedūras ar pilna apjoma piešķirumu tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams, un vismaz līdz 2010. gada trešā rezervju prasību izpildes perioda beigām 13. aprīlī. Šo izsoles procedūru arī turpinās izmantot speciāla termiņa refinansēšanas operācijās ar viena rezervju prasību izpildes perioda dzēšanas termiņu, turpinot tās veikt vismaz pirmos trīs 2010. gada rezervju prasību izpildes periodus.

Padome arī nolēmusi, ka pēdējās ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas ar 12 mēnešu termiņu, kas tiks veikta 2009. gada 16. decembrī, procentu likmi noteiks pēc šīs operācijas termiņa laikā veikto GRO vidējās minimālās pieteikuma procentu likmes.²

Attiecībā uz ilgāka termiņa refinansēšanas operācijām 2010. gada 1. ceturksnī Padome nolēma 2010. gada 31. martā veikt pēdējo ilgāka termiņa refinansēšanas operāciju ar 6 mēnešu termiņu. Šo operāciju veiks, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru ar pilna apjoma piešķirumu, tāpat kā regulārās mēneša ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas ar 3 mēnešu termiņu, kas jau izziņotas 2010. gada 1. ceturksnim (sk. ECB 2009. gada 29. maija paziņojumu presei).

Raugoties tālāk par 2010. gada 1. ceturksni, Padome ņems vērā nepieciešamību izlīdzināt ilgāka termiņa refinansēšanas operācijās ar 12 mēnešu termiņu, kas iestājas 2010. gada 2. pusgadā, piešķirtās likviditātes ietekmi.

2 Tiks veikts tikai viens procentu maksājums – termiņa beigu datumā (t.i., 2010. gada 23. decembrī). Šo procentu maksājumu aprēķinās kā piešķirtā apjoma reizinājumu ar

$$[6R_0^{MBR} + \sum_{i=1}^{52} 7R_i^{MBR} + R_{53}^{MBR}] / 360$$

Šeit R_0^{MBR} ir GRO minimālā pieteikuma procentu likme, par kuru norēķins veikts 2009. gada 16. decembrī, bet R_t^{MBR} , $t=1, \dots, 53$ ir nākamo 53 GRO minimālās pieteikuma procentu likmes. Operācijas termiņš būs 371 diena.

LIKVIDITĀTES NODROŠINĀŠANA CITĀS VALŪTĀS UN VIENOŠANĀS AR CITĀM CENTRĀLAJĀM BANKĀM

2009. GADA 16. JANVĀRIS

ŠVEICES NACIONĀLĀS BANKAS UN ECB SADARBĪBA LIKVIDITĀTES NODROŠINĀŠANAI ŠVEICES FRANKOS
Šveices Nacionālā banka un ECB 2008. gada 15. oktobrī kopīgi paziņoja, ka, lai uzlabotu likviditāti Šveices franku īstermiņa naudas tirgos, tās veiks euro un Šveices franku mijmaiņas darījumus ar 7 dienu termiņu, nodrošinot Šveices frankus apmaiņai euro par fiksētu cenu. Vienlaikus tika paziņots, ka šis pasākums tiks veikts tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams, un vismaz līdz 2009. gada janvārim.

Šodien Šveices Nacionālā banka un ECB sniedz kopīgu paziņojumu, ka tās turpinās veikt šīs euro un Šveices franku mijmaiņas darījumu operācijas ar 1 nedēļas termiņu vismaz līdz 2009. gada aprīļa beigām, lai veicinātu turpmāku situācijas uzlabošanu īstermiņa Šveices franku naudas tirgos.

2009. GADA 3. FEBRUĀRIS

PAGAIĀDU VIENOŠANOS PAR VALŪTAS DARĪJUMIEM PAGARINĀŠANA

Federālo rezervju sistēma un citas centrālās bankas pagarinājušas pagaidu savstarpējās vienošanās par valūtas mijmaiņas darījumiem (mijmaiņas darījumu līnijas), lai risinātu problēmas saistībā ar ieilgušo spiedienu globālajos ASV dolāru finanšu tirgos.

ECB Padome un ASV Federālo rezervju sistēmas Federālā atklātā tirgus komiteja nolēmusi līdz 2009. gada 30. oktobrim pagarināt pagaidu savstarpējo vienošanos par valūtas mijmaiņas darījumiem (mijmaiņas darījumu līniju).

2009. GADA 19. MARTS

EUROSISTĒMAS LIKVIDITĀTI NODROŠINOŠAS OPERĀCIJAS ASV DOLĀROS 2009. GADA 2. CETURKSŅĪ

ECB Padome, vienojoties ar citām centrālajām bankām, t.sk. Federālo rezervju sistēmu, nolēma

turpināt veikt likviditāti nodrošinošas operācijas ASV dolāros ar 7, 28 un 84 dienu termiņu.

Šīs operācijas joprojām tiks veiktas kā *repo* operācijas pret ECB prasībām atbilstošu nodrošinājumu, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna apjoma piešķirumu.

Euro un ASV dolāru mijmaiņas darījumu veidā veiktās operācijas janvāra beigās tika pārtrauktas ierobežotā pieprasījuma dēļ, bet nākotnē, ja tirgus situācija radīs tādu nepieciešamību, tās varētu atsākties.

2009. GADA 6. APRĪLIS

CENTRĀLĀS BANKAS SNIEDZ PAZIŅOJUMU PAR VIENOŠANOS PAR MIJMAIŅAS DARĪJUMU PAPLAŠINĀŠANU

Bank of England, ECB, Federālo rezervju sistēma, Japānas Banka un Šveices Nacionālā banka paziņo par vienošanos par mijmaiņas darījumiem, kas Federālo rezervju sistēmai ļautu nodrošināt ASV finanšu institūcijām likviditāti ārvalstu valūtās. Ja būtu nepieciešams, Federālo rezervju sistēma tiktu nodrošināta ar euro, Japānas jenām, Lielbritānijas sterliņu mārciņām un Šveices frankiem, izmantojot šos ar attiecīgajām centrālajām bankām noslēgtos papildu mijmaiņas darījuma līgumus. Centrālās bankas turpina kopīgi strādāt un veic atbilstošus pasākumus pasaules finanšu tirgu stabilitātes veicināšanai.

ECB LĒMUMI

ECB Padome nolēmusi noslēgt pagaidu abpusēju vienošanos ar Federālo rezervju sistēmu par valūtas mijmaiņas darījumiem (mijmaiņas darījumu līniju). Šis līgums nodrošinās Federālo rezervju sistēmai iespēju piedāvāt likviditāti līdz 80 mljrd. euro. Padome apstiprināja šo mijmaiņas darījumu līniju līdz 2009. gada 30. oktobrim.

2009. GADA 10. JŪNIJS

ECB AKTIVIZĒ MIJMAIŅAS DARĪJUMU LĪNIJU AR SVĒRIGES RIKSBANK

ECB un *Sveriges Riksbank* šodien nolēma aktivizēt pagaidu abpusējo vienošanos par

valūtas mijmaiņas darījumiem (mijmaiņas darījumu līniju), ar kuras palīdzību Zviedrijas centrālā banka var no ECB aizņemties euro apmērā pret Zviedrijas kronām.

ECB un *Sveriges Riksbank* 2007. gada 20. decembrī parakstīja vienošanos par mijmaiņas darījumiem, lai veicinātu finanšu tirgu funkcionēšanu un, ja nepieciešams, nodrošinātu euro likviditāti *Sveriges Riksbank*. Maksimālais apjoms, ko *Sveriges Riksbank* var aizņemties, ir 10 mljrd. euro ar termiņu līdz 3 mēnešiem.

2009. GADA 25. JŪNIJS

ECB UN ŠVEICES NACIONĀLĀ BANKA PAGARINA LIKVIDITĀTI NODROŠINOŠAS OPERĀCIJAS ŠVEICES FRANKOS

ECB Padome nolēmusi, saskaņojot ar Šveices Nacionālo banku, turpināt likviditāti nodrošinošu mijmaiņas darījumu operācijas Šveices frankos ar 1 nedēļas termiņu vismaz līdz 2009. gada 31. oktobrim, lai veicinātu turpmāku situācijas uzlabošanu īstermiņa Šveices franku naudas tirgos.

ECB UN CITAS CENTRĀLĀS BANKAS PAGARINA MIJMAIŅAS DARĪJUMU LĪNIJAS AR FEDERĀLO REZERVJU SISTĒMU

Federālo rezervju sistēmas un citu centrālo banku pagaidu savstarpējas vienošanās par valūtas mijmaiņas darījumiem (mijmaiņas darījumu līnijām) pagarinātas līdz 2010. gada 1. februārim.

ECB Padome un Federālo rezervju sistēmas Federālā atklātā tirgus komiteja līdz 2010. gada 1. februārim pagarināja attiecīgās mijmaiņas darījumu līnijas, ar kuru palīdzību Federālo rezervju sistēma nodrošina ECB pieeju likviditātei ASV dolāros, bet ECB nodrošina Federālo rezervju sistēmai pieeju likviditātei euro, lai nepieciešamības gadījumā veiktu tās sadali attiecīgajiem darījuma partneriem.

Padome arī nolēmusi vismaz līdz 2009. gada 30. septembrim turpināt likviditāti nodrošinošas operācijas ASV dolāros ar 7 dienu un 84 dienu

termiņu. *Bank of England* un Šveices Nacionālā banka pieņēma līdzīgu lēmumu. Šīs operācijas joprojām tiks veiktas kā *repo* operācijas pret ECB prasībām atbilstošu nodrošinājumu, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna apjoma piešķirumu.

Ņemot vērā ierobežoto pieprasījumu un apstākļu uzlabošanu finansējuma tirgos, operācijas ASV dolāros ar 28 dienu termiņu tiks pārtrauktas pēc operācijas, kas jāveic 28. jūlijā. Operācijas ar 28 dienu termiņu, tāpat kā euro un ASV dolāru mijmaiņas darījumus, kas tika pārtraukti janvāra beigās, nākotnē varētu atsākt, ja tas būs nepieciešams atbilstoši attiecīgajai tirgus situācijai.

2009. GADA 24. SEPTEMBRIS

ECB UN ŠVEICES NACIONĀLĀ BANKA PAGARINA LIKVIDITĀTI NODROŠINOŠAS OPERĀCIJAS ŠVEICES FRANKOS

ECB Padome nolēmusi, saskaņojot ar Šveices Nacionālo banku, turpināt likviditāti nodrošinošas mijmaiņas operācijas Šveices frankos ar 1 nedēļas termiņu vismaz līdz 2010. gada 31. janvārim, lai veicinātu turpmāku situācijas uzlabošanu īstermiņa Šveices franku naudas tirgos.

ECB UN CITAS CENTRĀLĀS BANKAS NOLEMJ TURPINĀT VEIKT LIKVIDITĀTI NODROŠINOŠAS OPERĀCIJAS ASV DOLĀROS

ECB Padome nolēma, saskaņojot to ar citām centrālajām bankām, t.sk. Federālo rezervju sistēmu, turpināt likviditāti nodrošinošas operācijas ASV dolāros no 2009. gada oktobra līdz 2010. gada janvārim.

Šīs Eurosistēmas operācijas joprojām tiks veiktas kā *repo* operācijas ar 7 dienu termiņu ar ECB prasībām atbilstošu nodrošinājumu, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna apjoma piešķirumu. Ņemot vērā ierobežoto pieprasījumu un apstākļu uzlabošanu finansējuma tirgos, ASV dolāru operācijas ar 84 dienu termiņu tiks pārtrauktas pēc operācijas, kas jāveic 2009. gada oktobrī ar termiņu 2010. gada 7. janvārī.

Operācijas ar 84 dienu termiņu, kā arī likviditāti nodrošinošas operācijas ASV dolāros, kas tika iepriekš pārtrauktas, varētu nākotnē atsākt, ja tas būs nepieciešams.

Bank of England un Šveices Nacionālā banka pieņēma līdzīgu lēmumu.

2010. GADA 18. JANVĀRIS

ECB PĀRTRAUČ LIKVIDITĀTI NODROŠINOŠAS OPERĀCIJAS ŠVEICES FRANKOS

ECB Padome nolēma, saskaņojot ar Šveices Nacionālo banku, pēc 2010. gada 31. janvāra pārtraukt likviditāti nodrošinošas mijmaiņas operācijas Šveices frankos ar 1 nedēļas termiņu. Šāds lēmums tika pieņemts sakarā ar pieprasījuma mazināšanos un apstākļu uzlabošanas finansējuma tirgos.

2010. GADA 27. JANVĀRIS

ECB UN CITAS CENTRĀLĀS BANKAS PIEŅEM LĒMUMU PĀRTRAUKT PAGaidu MIJMAIŅAS DARĪJUMU LĪNIJAS AR FEDERĀLO REZERVJU SISTĒMU

Sadarbībā ar citām centrālajām bankām ECB apstiprina pagaidu likviditāti nodrošinošo mijmaiņas darījumu līniju pārtraukšanu ar Federālo rezervju sistēmu 2010. gada 1. februārī. Šīs līnijas, kas bija izveidotas spiediena neitralizēšanai pasaules finansējuma tirgos, vairs nav nepieciešamas, ņemot vērā pēdējā gadā novēroto finanšu tirgu darbības uzlabošanos. Centrālās bankas turpinās sadarbību, kamēr tas būs nepieciešams.

Tāpēc ECB Padome, saskaņojot ar Federālo rezervju sistēmu, *Bank of England*, Japānas Banku un Šveices Nacionālo banku, pieņēmusi lēmumu pēc 2010. gada 31. janvāra pārtraukt likviditāti nodrošinošas operācijas ASV dolāros.

EIROPAS CENTRĀLĀS BANKAS PUBLICĒTIE DOKUMENTI (SĀKOT AR 2009. GADA JANVĀRI)

Saraksts paredzēts lasītāju informēšanai par Eiropas Centrālās bankas atsevišķiem dokumentiem, kas publicēti, sākot ar 2009. gada janvāri. Pētījumu sarakstā, kas kopš 2009. gada janvāra pieejams tikai tiešsaistē (sākot ar pētījumu Nr. 989) iekļauti tikai tie izdevumi, kuri publiskoti 2009. gada decembrī–2010. gada februārī. Publikācijas pieejamas vai tās var pasūtīt bez maksas, ja nav norādīts citādi, un tās ir krājumā (kontaktadrese: info@ecb.europa.eu).

Eiropas Centrālās bankas un Eiropas Monetārā institūta publicēto dokumentu pilns saraksts pieejams ECB interneta lapā (<http://www.ecb.europa.eu>).

GADA PĀRSKATS

"Annual Report 2008", April 2009.

"MĒNEŠA BIĻETENOS" PUBLICĒTIE RAKSTI

- "Housing wealth and private consumption in the euro area", January 2009.
- "Foreign asset accumulation by authorities in emerging markets", January 2009.
- "New survey evidence on wage setting in Europe", February 2009.
- "Assessing global trends in protectionism", February 2009.
- "The external financing of households and non-financial corporations: a comparison of the euro area and the United States", April 2009.
- "Revisions to GDP estimates in the euro area", April 2009.
- "The functional composition of government spending in the European Union", April 2009.
- "Expectations and the conduct of monetary policy", May 2009.
- "Five years of EU membership", May 2009.
- "Credit rating agencies: developments and policy issues", May 2009.
- "The impact of government support to the banking sector on euro area public finances", July 2009.
- "The implementation of monetary policy since August 2007", July 2009.
- "Rotation of voting rights in the Governing Council of the ECB", July 2009.
- "Housing finance in the euro area", August 2009.
- "Recent developments in the retail bank interest rate pass-through in the euro area", August 2009.
- "Monetary policy and loan supply in the euro area", October 2009.
- "Recent developments in the balance sheets of the Eurosystem, the Federal Reserve System and the Bank of Japan", October 2009.
- "Financial development in emerging economies – stock-taking and policy implications", October 2009.
- "Central bank communication in periods of heightened uncertainty", November 2009.
- "Monetary analysis in an environment of financial turmoil", November 2009.
- "The latest euro area recession in a historical context", November 2009.
- "The ECB's monetary policy stance during the financial crisis", January 2010.
- "The ECB's relations with European Union institutions and bodies: trends and prospects", January 2010.
- "Entitlements of households under government pension schemes in the euro area – results on the basis of the new system of national accounts", January 2010.
- "Euro repo markets and the financial market turmoil", February 2010.
- "Euro area commercial property markets and their impact on banks", February 2010.
- "Update on developments in general economic statistics for the euro area", February 2010.

STATISTIKAS KABATGRĀMATA

Izdod katru mēnesi, sākot ar 2003. gada augustu.

JURIDISKIE PĒTĪJUMI

- 8 "National rescue measures in response to the current financial crisis" by A. Petrovic and R. Tutsch, July 2009.
- 9 "The legal duty to consult the European Central Bank – national and EU consultations" by S. E. Lambrinoc, November 2009.
- 10 "Withdrawal and expulsion from the EU and EMU: some reflections" by P. Athanassiou, December 2009.

SPECIĀLĀS PUBLIKĀCIJAS

- 100 "Survey data on household finance and consumption: research summary and policy use" by the Eurosystem Household Finance and Consumption Network, January 2009.
- 101 "Housing finance in the euro area" by a Task Force of the Monetary Policy Committee of the European System of Central Banks, March 2009.
- 102 "Domestic financial development in emerging economies: evidence and implications" by E. Dorrucchi, A. Meyer-Cirkel and D. Santabárbara, April 2009.
- 103 "Transnational governance in global finance: the principles for stable capital flows and fair debt restructuring in emerging markets" by R. Ritter, April 2009.
- 104 "Fiscal policy challenges in oil-exporting countries: a review of key issues" by M. Sturm, F. Gurtner and J. González Alegre, June 2009.
- 105 "Flow-of-funds analysis at the ECB – framework and applications" by L. Bê Duc and G. Le Breton, August 2009.
- 106 "Monetary policy strategy in a global environment" by P. Moutot and G. Vitale, August 2009.
- 107 "The collateral frameworks of the Eurosystem, the Federal Reserve System and the Bank of England and the financial market turmoil" by S. Cheun, I. von Köppen-Mertes and B. Weller, December 2009.

PĒTĪJUMU BIĻETENI

Research Bulletin, No 8, March 2009.

PĒTĪJUMI

- 1119 "Nonparametric hybrid Phillips curves based on subjective expectations: estimates for the euro area" by M. Buchmann, December 2009.
- 1120 "Exchange rate pass-through in central and eastern European Member States" by J. Beirne and M. Bijsterbosch, December 2009.
- 1121 "Does finance bolster superstar companies? Banks, venture capital and firm size in local US markets" by A. Popov, December 2009.
- 1122 "Monetary policy shocks and portfolio choice" by M. Fratzscher, C. Saborowski and R. Straub, December 2009.
- 1123 "Monetary policy and the financing of firms" by F. De Fiore, P. Teles and O. Tristani, December 2009.
- 1124 "Balance sheet interlinkages and macro-financial risk analysis in the euro area" by O. Castrén and I. K. Kavonius, December 2009.

- 1125 "Leading indicators in a globalised world" by F. Fichtner, R. Ruffer and B. Schnatz, December 2009.
- 1126 "Liquidity hoarding and interbank market spreads: the role of counterparty risk" by F. Heider, M. Hoerova and C. Holthausen, December 2009.
- 1127 "The Janus-headed salvation: sovereign and bank credit risk premia during 2008-09" by J. W. Ejsing and W. Lemke, December 2009.
- 1128 "EMU and the adjustment to asymmetric shocks: the case of Italy" by G. Amisano, N. Giammarioli and L. Stracca, December 2009.
- 1129 "Determinants of inflation and price level differentials across the euro area countries" by M. Andersson, K. Masuch and M. Schiffbauer, December 2009.
- 1130 "Monetary policy and potential output uncertainty: a quantitative assessment" by S. Delle Chiaie, December 2009.
- 1131 "What explains the surge in euro area sovereign spreads during the financial crisis of 2007-09?" by M.-G. Attinasi, C. Checherita and C. Nickel, December 2009.
- 1132 "A quarterly fiscal database for the euro area based on intra-annual fiscal information" by J. Paredes, D. J. Pedregal and J. J. Pérez, December 2009.
- 1133 "Fiscal policy shocks in the euro area and the United States: an empirical assessment" by P. Burriel, F. de Castro, D. Garrote, E. Gordo, J. Paredes and J. J. Pérez, December 2009.
- 1134 "Would the Bundesbank have prevented the Great Inflation in the United States?" by L. Benati, December 2009.
- 1135 "Return to retail banking and payments" by I. Hasan, H. Schmiedel and L. Song, December 2009.
- 1136 "Payment scale economies, competition and pricing" by D. B. Humphrey, December 2009.
- 1137 "Regulating two-sided markets: an empirical investigation" by S. Carbó Valverde, S. Chakravorti and F. Rodríguez Fernández, December 2009.
- 1138 "Credit card interchange fees" by J.-C. Rochet and J. Wright, December 2009.
- 1139 "Pricing payment cards" by O. Bedre and E. Calvano, December 2009.
- 1140 "SEPA, efficiency and payment card competition" by W. Bolt and H. Schmiedel, December 2009.
- 1141 "How effective are rewards programmes in promoting payment card usage? Empirical evidence" by S. Carbó Valverde and J. M. Liñares-Zegarra, December 2009.
- 1142 "Credit card use after the final mortgage payment: does the magnitude of income shocks matter?" by B. Scholnick, December 2009.
- 1143 "What drives the network's growth? An agent-based study of the payment card market" by B. Alexandrova-Kabadjova and J. Luis Negrín, December 2009.
- 1144 "Choosing and using payment instruments: evidence from German microdata" by U. von Kalckreuth, T. Schmidt and H. Stix, December 2009.
- 1145 "An area-wide real-time database for the euro area" by D. Giannone, J. Henry, M. Lalik and M. Modugno, January 2010.
- 1146 "The role of central bank transparency for guiding private sector forecasts" by M. Ehrmann, S. Eijffinger and M. Fratzscher, January 2010.
- 1147 "Interbank contagion at work: evidence from a natural experiment" by R. Iye and J.-L. Peydró, January 2010.
- 1148 "Is there a signalling role for public wages? Evidence for the euro area based on macro data" by J. J. Pérez and J. Sánchez, January 2010.
- 1149 "Does it matter how aggregates are measured? The case of monetary transmission mechanisms in the euro area" by A. Beyer and K. Juselius, January 2010.

- 1150 "Do bank loans and credit standards have an effect on output? A panel approach for the euro area" by L. Cappiello, A. Kadareja, C. Kok Sørensen and M. Protopapa, January 2010.
- 1151 "Methodological advances in the assessment of equilibrium exchange rates" by M. Bussière, M. Ca' Zorzi, A. Chudik and A. Dieppe, January 2010.
- 1152 "Government bond risk premiums in the EU revisited: the impact of the financial crisis" by L. Schuknecht, J. von Hagen and G. Wolswijk, February 2010.
- 1153 "The determination of wages of newly hired employees: survey evidence on internal versus external factors" by K. Galuščák, M. Keeney, D. Nicolitsas, F. Smets, P. Strzelecki and M. Vodopivec, February 2010.
- 1154 "Public and private inputs in aggregate production and growth: a cross-country efficiency approach" by A. Afonso and M. St. Aubyn, February 2010.
- 1155 "Combining disaggregate forecasts or combining disaggregate information to forecast an aggregate" by D. F. Hendry and K. Hubrich, February 2010.
- 1156 "Mortgage indebtedness and household financial distress" by D. Georganakos, A. Lojschová and M. Ward-Warmedinger, February 2010.
- 1157 "Real-time estimates of the euro area output gap: reliability and forecasting performance" by M. Marcellino and A. Musso, February 2010.

CITAS PUBLIKĀCIJAS

- "Letter from the ECB President to Mr Robert Sturdy, Member of the European Parliament", January 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Euro money market study 2008", February 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Eurosysteem oversight policy framework", February 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Harmonised oversight approach and oversight standards for payment instruments", February 2009 (tikai tiešsaistē).
- "European Commission's consultation on hedge funds – Eurosysteem contribution", February 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Guiding principles for bank asset support schemes", March 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Letter from the ECB President to Mr José Ribeiro e Castro, Member of the European Parliament", March 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Letter from the ECB President to Mr Dimitrios Papadimoulis, Member of the European Parliament", March 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Letter from the ECB President to Mr Manolis Mavrommatis, Member of the European Parliament, regarding the issuance of low denomination euro banknotes", March 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Letter from the ECB President to Mr Eoin Ryan, Member of the European Parliament, concerning the recent widening of spreads between euro area government bond yields", March 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Eurosysteem's SEPA expectations", March 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Housing finance in the euro area", March 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Euro area monetary and financial statistics: 2008 quality report", March 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Euro area balance of payments and international investment position statistics: 2008 quality report", March 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Manual on investment fund statistics", May 2009 (tikai tiešsaistē).
- "EU banks' funding structures and policies", May 2009 (tikai tiešsaistē).
- "Letter from the ECB President to Mr Ashley Mote, Member of the European Parliament", May 2009 (tikai tiešsaistē).

"TARGET2 oversight assessment report", May 2009 (tikai tiešsaistē).

"TARGET Annual Report", May 2009 (tikai tiešsaistē).

"The ECB's advisory role – overview of opinions (1994-2008)", May 2009.

"Financial Stability Review", June 2009.

"Recommendations for securities settlement systems and recommendations for central counterparties in the European Union – European Central Bank (ECB) and Committee of European Securities Regulators (CESR)", June 2009 (tikai tiešsaistē).

"The international role of the euro", July 2009.

"Monthly report on the Eurosystem's covered bond purchase programme – July 2009", August 2009 (tikai tiešsaistē).

"Oversight framework for direct debit schemes", August 2009 (tikai tiešsaistē).

"Oversight framework for credit transfer schemes", August 2009 (tikai tiešsaistē).

"The Eurosystem's stance on the Commission's consultation document on the review of Directive 94/19/EC on deposit-guarantee schemes", August 2009 (tikai tiešsaistē).

"Legal framework of the Eurosystem and the European System of Central Banks: ECB legal acts and instruments – 2009 update", August 2009.

"EU banking sector stability", August 2009 (tikai tiešsaistē).

"Credit default swaps and counterparty risk", August 2009 (tikai tiešsaistē).

"OTC derivatives and post-trading infrastructures", September 2009 (tikai tiešsaistē).

"Monthly report on the Eurosystem's covered bond purchase programme – August 2009", September 2009 (tikai tiešsaistē).

"Consultation of the European Commission on 'Possible initiatives to enhance the resilience of OTC derivatives markets': Eurosystem contribution", September 2009 (tikai tiešsaistē).

"ECB survey on access to finance for small and medium-sized enterprises in the euro area", September 2009 (tikai tiešsaistē).

"The euro at ten – lessons and challenges", Fifth ECB Central Banking Conference volume, September 2009.

"Euro money market survey", September 2009 (tikai tiešsaistē).

"Monthly report on the Eurosystem's covered bond purchase programme September 2009", October 2009 (tikai tiešsaistē).

"Letter from the ECB President to Mr Jim Higgins, Member of the European Parliament, concerning consumer protection and banking practices in Spain", October 2009 (tikai tiešsaistē).

"Letter from the ECB President to Mr Jim Higgins, Member of the European Parliament, concerning the ECB's considerations on issuing a €30 banknote", October 2009 (tikai tiešsaistē).

"Monthly report on the Eurosystem's covered bond purchase programme – October 2009", November 2009 (tikai tiešsaistē).

"Consultation of the Committee of European Securities Regulators on trade repositories in the European Union – ECB contribution", November 2009 (tikai tiešsaistē).

"Eurosystem oversight report 2009", November 2009 (tikai tiešsaistē).

"Glossary of terms related to payment clearing and settlement systems", December 2009 (tikai tiešsaistē).

"Monthly report on the Eurosystem's covered bond purchase programme – November 2009", December 2009 (tikai tiešsaistē).

"New procedure for constructing Eurosystem and ECB staff projection ranges", December 2009 (tikai tiešsaistē).

"Financial Stability Review", December 2009.

"Retail payments – integration and innovation", December 2009 (tikai tiešsaistē).

"Recent advances in modelling systemic risk using network analysis", January 2010 (tikai tiešsaistē).

"Contribution of the Eurosystem to the public consultation of the European Commission on the future 'EU 2020' strategy", January 2010 (tikai tiešsaistē).

"Monthly report on the Eurosystem's covered bond purchase programme – December 2009", January 2010 (tikai tiešsaistē).

"Structural indicators for the EU banking sector", January 2010 (tikai tiešsaistē).

"Correspondent central banking model (CCBM) – procedure for Eurosystem counterparties", January 2010 (tikai tiešsaistē).

"Letter from the ECB President to Mr Nuno Melo, Member of the European Parliament, concerning the increase in the capital of Banco Português de Negócios (BPN)", February 2010 (tikai tiešsaistē).

"The 'Centralised Securities Database' in brief", February 2010 (tikai tiešsaistē).

"Monthly report on the Eurosystem's covered bond purchase programme – January 2010", February 2010 (tikai tiešsaistē).

"Commission communication on 'An EU framework for cross-border crisis management in the banking sector': Eurosystem's reply to the public consultation", February 2010 (tikai tiešsaistē).

"Survey on the access to finance of small and medium-sized enterprises in the euro area – second half of 2009", February 2010 (tikai tiešsaistē).

"MFI balance sheet and interest rate statistics and CEBS' guidelines on FINREP and COREP", February 2010 (tikai tiešsaistē).

"Letter from the ECB President to Mr Nikolaos Chountis, Member of the European Parliament, related to the income of Mr Provopoulos, Governor of the Bank of Greece", February 2010 (tikai tiešsaistē).

"ECB-Eurostat workshop on pensions", February 2010 (tikai tiešsaistē).

INFORMATĪVĀS BROŠŪRAS

"The European Central Bank, the Eurosystem, the European System of Central Banks", April 2009.

"Price stability – why is it important for you?", April 2009.

"The Single Euro Payments Area (SEPA): an integrated retail payments market", July 2009.

"T2S – settling without borders", January 2010.

TERMINU SKAIDROJUMS

Šajā terminu skaidrojumā ietverti atsevišķi ECB gada pārskatā atrodamie termini. Pilnīgāku un detalizētāku terminu skaidrojumu sk. ECB interneta lapā.

Aizdevumu iespēja uz nakti (*marginal lending facility*) – Eurosistēmas pastāvīgā iespēja, kuru **darījuma partneri** var izmantot, lai saņemtu no NCB kredītu uz nakti ar iepriekš noteiktu procentu likmi pret atbilstošajiem aktīviem (sk. arī **galvenās ECB procentu likmes**).

Atklātā tirgus operācija (*open market operation*) – operācija, ko finanšu tirgū veic pēc centrālās bankas iniciatīvas. Atkarībā no mērķiem, regularitātes un procedūrām Eurosistēmas atklātā tirgus operācijas var iedalīt četrās kategorijās: **galvenās refinansēšanas operācijas, ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas, precizējošās operācijas un strukturālās operācijas**. Attiecībā uz izmantotajiem instrumentiem Eurosistēmas galvenie atklātā tirgus instrumenti ir **reversie darījumi**, un tos var izmantot visās četrās operāciju kategorijās. Turklāt strukturālajām operācijām pieejamas parāda vērtspapīru emisijas un tiešie darījumi, savukārt precizējošo operāciju veikšanai pieejami tiešie darījumi, **valūtas mijmaiņas darījumi** un noguldījumu ar noteiktu termiņu piesaiste.

Atpirkšanas līgums (*repurchase agreement*) – naudas aizņemšanās process, apvienojot aktīva (parasti fiksēta ienākuma vērtspapīra) pārdošanu un vēlāku tā paša aktīva atpirkšanu kādā konkrētā datumā par nedaudz augstāku konkrētu cenu, kas atspoguļo aizņemšanās procentu likmi.

Bruto darbības ieņēmumi (*gross operating surplus*) – pārpalikums (vai deficīts), kas rodas, atskaitot no saražoto galaproduktu vērtības starppatēriņa izmaksas, nodarbināto atlīdzību un nodokļu izmaksas mīnus ražošanas subsīdijas, bet neņemot vērā ar finanšu un neražoto aktīvu aizņemšanos/īrēšanu vai ar īpašumu saistītos maksājumus un saņemtos ienākumus.

Centrālā valdība (*central government*) – valdība saskaņā ar **Eiropas Kontu sistēmas 1995** definīciju, kurā neietilpst reģionālā un vietējā līmeņa valdība (sk. arī **valdība**).

Centrālais darījuma partneris (CDP) (*central counterparty (CCP)*) – persona, kas vienā vai vairākos finanšu tirgos tirgotos līgumos darbojas kā starpnieks starp darījuma partneriem, t.i., kā pircējs attiecībā pret visiem pārdevējiem un kā pārdevējs attiecībā pret visiem pircējiem, tādējādi garantējot apgrozībā esošu līgumu (*open contract*) izpildi.

Centrālais vērtspapīru deponētāris (CVD) (*central securities depository (CSD)*) – iestāde 1) vērtspapīru darījumu apstrādes un to norēķinu nodrošināšanai dematerializētā veidā, 2) turēšanas pakalpojumu nodrošināšanai (piemēram, korporatīvo darbību un vērtspapīru dzēšanas administrēšanai) un 3) ar aktīvu lomu vērtspapīru emisiju integritātes nodrošināšanā. Vērtspapīrus var turēt materializētā (bet imobilizētā) veidā vai dematerializētā (t.i., tikai elektronisku ierakstu) veidā.

Centrālo banku korespondentattiecību modelis (CCBM) (*correspondent central banking model (CCBM)*) – mehānisms, ko radījusi **Eiropas Centrālo banku sistēma**, lai **darījuma partneri** varētu izmantot atbilstošu **nodrošinājumu** pārrobežu darījumos. CCBM NCB savstarpēji darbojas kā vērtspapīru kontu turētājas. Tas nozīmē, ka katra NCB savā vērtspapīru pārvaldes struktūrā atvērusi vērtspapīru kontus visām pārējām NCB un **Eiropas Centrālajai bankai**.

Cenu stabilitāte (*price stability*) – cenu stabilitātes saglabāšana ir **Eurosistēmas** galvenais mērķis. **Padome** definējusi cenu stabilitāti kā **euro zonas saskaņotā patēriņa cenu indeksa** pieaugumu

salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu mazāku par 2%. Padome arī darījusi zināmu, ka, lai nodrošinātu cenu stabilitāti, tā cenšas saglabāt inflāciju zemāku par 2%, bet tuvu 2% vidējā termiņā.

Cits finanšu starpnieks (CFS) (other financial intermediary (OFI)) – sabiedrība vai kvazisabiedrība (izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus), kas galvenokārt nodarbojas ar finanšu starpniecību, uzņemoties saistības veidos, kas nav nauda, noguldījumi un/vai tuvi noguldījumu aizstājēji, pret institucionālām struktūrām, kas nav **MFI**. CFS ietver sabiedrības, kas galvenokārt nodarbojas ar ilgtermiņa finansējuma nodrošināšanu (piemēram, sabiedrības, kas nodarbojas ar finanšu līzingu pakalpojumiem), sabiedrības, kas izveidotas vērtspapīrotu aktīvu turēšanai, citas finanšu pārvaldītājsabiedrības, vērtspapīru un atvasināto finanšu instrumentu dīleri, ja tie darbojas savā vārdā, riska kapitālsabiedrības un attīstības kapitālsabiedrības.

Darījuma partneris (counterparty) – finanšu darījuma (piemēram, jebkura darījuma ar centrālo banku) otra puse.

ECOFIN (ECOFIN Council) – ES Padome ekonomikas un finanšu ministru sastāvā.

Eiropas Centrālā banka (ECB) (European Central Bank (ECB)) – ECB ir **Eurosistēmas** un **Eiropas Centrālo banku sistēmas (ECBS)** centrs, un saskaņā ar **Līgumu** (282. panta 3. punkts) tā ir juridiskā persona. Saskaņā ar ECBS Statūtiem tā nodrošina Eurosistēmai un ECBS uzticēto uzdevumu veikšanu, izvēršot savu darbību vai arī ar NCB starpniecību. ECB pārvalda **Padome, Valde** un – kā trešā lēmējinstītūcija – **Ģenerālpadome**.

Eiropas Centrālo banku sistēma (ECBS) (European System of Central Banks (ESCB)) – sistēmā ietilpst **Eiropas Centrālā banka (ECB)** un visu 27 ES dalībvalstu NCB, t.i., tajā ietilpst ne tikai **Eurosistēmas** dalībnieki, bet arī to dalībvalstu NCB, kuras nav ieviešas euro. ECBS pārvalda ECB **Padome, Valde** un – kā ECB trešā lēmējinstītūcija – **Ģenerālpadome**.

Eiropas Kontu sistēma 1995 (EKS 95) (European System of Accounts 1995 (ESA 95)) – visaptveroša un integrēta makroekonomikas kontu sistēma, kuras pamatā ir starptautiski saskaņotu statistikas jēdzienu, definīciju un uzskaites noteikumu kopums un kuras mērķis ir nodrošināt saskaņotu ES dalībvalstu tautsaimniecību kvantitatīvo aprakstu. EKS 95 ir ES versija par pasaules Nacionālo kontu sistēmu 1993 (NKS 93).

Eiropas Monetārais institūts (EMI) (European Monetary Institute (EMI)) – pagaidu institūcija, kas tika izveidota 1994. gada 1. janvārī, uzsākot **Ekonomikas un monetārās savienības** otro posmu. Pēc **Eiropas Centrālās bankas** nodibināšanas 1998. gada 1. jūnijā tas tika likvidēts.

Ekonomikas un finanšu komiteja (EFK) (Economic and Financial Committee (EFC)) – konsultatīva ES struktūra, kas piedalās **ECOFIN** un Eiropas Komisijas darba sagatavošanā. Tās uzdevumi ietver dalībvalstu un ES ekonomiskā un finanšu stāvokļa vērtēšanu un budžeta pārraudzību.

Ekonomikas un monetārā savienība (EMS) (Economic and Monetary Union (EMU)) – process, kura rezultātā ieviesta vienotā valūta – euro – un **euro zonas** vienotā monetārā politika, kā arī veikta ES dalībvalstu ekonomiskās politikas koordinācija. Šis **Līgumā** aprakstītais process notika trijos posmos. Pēdējais, trešais, posms sākās 1999. gada 1. janvārī, kad pilnvaras monetārajā jomā tika nodotas **Eiropas Centrālajai bankai** un tika ieviests euro. EMS izveides procesu noslēdza euro ieviešana skaidrās naudas aprītē 2002. gada 1. janvārī.

EONIA (euro uz nakti izsniegto kredītu vidējais indekss) (EONIA (euro overnight index average)) – efektīvās procentu likmes rādītājs, kas dominē euro starpbanku darījumu uz nakti tirgū. To aprēķina kā euro denominēto beznodrošinājuma aizdevumu darījumu uz nakti procentu likmju vidējo svērto rādītāju saskaņā ar sarakstā iekļauto banku sniegtajiem datiem.

Etalonportfelis (benchmark portfolio) – attiecībā uz ieguldījumiem atsauces portfelis vai indekss, ko iegūst, izmantojot šo ieguldījumu likviditātes un riska, kā arī to atdeves mērķrādītājus. Izmantojot etalonportfeli, tiek salīdzināts faktiskā portfeļa sniegums.

EURIBOR (euro starpbanku kredītu procentu likmju indekss) (EURIBOR (euro interbank offered rate)) – procentu likme, ar kādu saskaņā ar sarakstā iekļauto banku sniegtajiem datiem visaugstākā reitinga banka vēlas aizdot naudas līdzekļus citai visaugstākā reitinga bankai un ko katru dienu aprēķina starpbanku noguldījumiem ar dažādiem termiņiem līdz 12 mēnešiem.

Euro efektīvais kurss (EEK, nominālais/reālais) (effective exchange rate (EER) of the euro (nominal/real)) – vidējie svērtie divpusējie euro kursi attiecībā pret **euro zonas** galveno tirdzniecības partnervalstu valūtām. **Eiropas Centrālā banka** publicē nominālā EEK indeksus attiecībā pret divām tirdzniecības partnervalstu grupām: EEK21 (ietilpst 11 ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis un 10 galvenās tirdzniecības partnervalstis ārpus ES) un EEK41 (ietilpst EEK21 un 20 papildu valstis). Izmantotie svāri atspoguļo katras partnervalsts daļu euro zonas rūpniecības preču tirdzniecībā, ņemot vērā konkurenci trešo valstu tirgos. Reālie EEK ir nominālie EEK, kas deflēti ar ārvalstu un iekšzemes cenu vai izmaksu attiecības vidējo svērto vērtību. Tādējādi tie ir cenu un izmaksu konkurētspējas rādītāji.

Euro zona (euro area) – zona, ko veido tās ES dalībvalstis, kuru saskaņā ar Līgumu kā vienotā valūta ir euro un kurās tiek īstenota vienotā monetārā politika, par ko atbild **Eiropas Centrālās bankas Padome**. Euro zonā pašlaik ietilpst Beļģija, Vācija, Īrija, Grieķija, Spānija, Francija, Itālija, Kipra, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Austrija, Portugāle, Slovēnija, Slovākija un Somija.

Eurogrupa (Eurogroup) – neformāla to ES dalībvalstu ekonomikas un finanšu ministru sanāksme, kuru valūta ir euro.

Eurosistēma (Eurosystem) – **euro zonas** centrālo banku sistēma. Tajā ietilpst **Eiropas Centrālā banka** un to ES dalībvalstu NCB, kuras ievieš euro.

Finanšu stabilitāte (financial stability) – stāvoklis, kādā finanšu sistēma, kurā ietilpst finanšu starpnieki, tirgi un tirgus infrastruktūras, ir spējīga izturēt šokus un panākt finanšu nelīdzsvarotības izlīdzināšanos, tādējādi mazinot varbūtību, ka finanšu starpniecības procesā varētu izveidoties pārrāvumi, kas ir pietiekami nopietni, lai būtiski kavētu uzkrājumu novirzīšanu uz ienesīgām ieguldījumu iespējām.

Galvenā refinansēšanas operācija (main refinancing operation) – regulāra **atklātā tirgus operācija**, ko **Eurosistēma** veic **reverso darījumu** veidā. Šādas operācijas veic katru nedēļu ar standartizozu palīdzību, un to termiņš parasti ir 1 nedēļa.

Galvenās ECB procentu likmes (key ECB interest rates) – **Padomes** noteiktās procentu likmes, kas atspoguļo **Eiropas Centrālās bankas** monetārās politikas nostāju. Tās ir **galveno refinansēšanas operāciju, aizdevumu iespējas uz nakti un noguldījumu iespējas** procentu likme.

Ģenerālpadome (General Council) – viena no **Eiropas Centrālās bankas (ECB)** lēmēj institūcijām. Tajā ietilpst ECB prezidents un viceprezidents un visu **Eiropas Centrālo banku sistēmas** NCB vadītāji.

Iespējas līgums (option) – finanšu instruments, kas tā īpašniekam dod tiesības, tomēr neuzliek saistības pirkt vai pārdot noteiktus aktīvus (piemēram, obligācijas vai akcijas) par iepriekš noteiktu cenu (iespējas līguma izmantošanas cenu (*strike* vai *exercise price*)) vai nu noteiktā datumā, vai līdz noteiktam datumam (iespējas līguma izmantošanas datumam (*exercise* vai *maturity date*)).

Iespēju aplēses (projections) – četrreiz gadā veikta pasākuma rezultāti, kura mērķis ir prognozēt iespējamās nākotnes makroekonomiskās norises **euro zonā**. **Eurosistēmas** speciālistu iespēju aplēses tiek publicētas jūnijā un decembrī, bet **Eiropas Centrālās bankas (ECB)** speciālistu iespēju aplēses – martā un septembrī. Tās ietilpst ECB monetārās politikas stratēģijas **tautsaimniecības analīzes** pīlārā un tādējādi ir viens no vairākiem ieguldījumiem **Padomes** veiktajā **cenu stabilitātes** risku novērtējumā.

Ilgāka termiņa refinansēšanas operācija (longer term refinancing operation) – kredītooperācija ar termiņu ilgāku par 1 nedēļu, ko **Eurosistēma** veic **reverso darījumu** veidā. Regulāro mēneša operāciju termiņš ir 3 mēneši. Finanšu tirgus satricinājuma laikā, kas sākās 2007. gada augustā, ar atšķirīgu biežumu tika veiktas papildu operācijas ar termiņu no viena izpildes perioda līdz 1 gadam.

Implicētais svārstīgums (implied volatility) – gaidāmais aktīva (piemēram, akcijas vai obligācijas) cenas pārmaiņu tempa svārstīgums (t.i., standartnovirze). To var iegūt no aktīva cenas, tā **iespējas līgumu** termiņa beigu datuma un izmantošanas cenas, kā arī no bezriskā ienesīguma likmes, izmantojot iespējas līgumu cenu noteikšanas modeli (piemēram, Bleka–Skoulza (*Black-Scholes*) modeli).

Izpildes periods (maintenance period) – periods, uz kādu aprēķina **kredītiestāžu** atbilstību **rezervju prasībām**. Izpildes periods sākas dienā, kad veicams norēķins par pirmo **galveno refinansēšanas operāciju**, kas tiek veikta pēc **Padomes** sēdes, kurā paredzēts sniegt monetārās politikas nostājas kārtējā mēneša novērtējumu. Vismaz trīs mēnešus pirms katra gada sākuma **Eiropas Centrālā banka** publicē rezervju prasību izpildes periodu kalendāru.

Kandidātvalstis (candidate countries) – valstis, no kurām ES pieņēmusi pieteikumu dalībai ES. 2005. gada 3. oktobrī sākās pievienošanās sarunas ar Horvātiju un Turciju. 2009. gada oktobrī Eiropas Komisija ierosinājusi uzsākt pievienošanās sarunas ar Bijušo Dienvidslāvijas Republiku Maķedoniju.

Kapitāla vērtspapīri (equities) – vērtspapīri, kas atspoguļo īpašumtiesības uz akciju sabiedrības daļu. Tie ietver biržās tirgotas akcijas (kotētās akcijas), nekotētās akcijas un citus kapitāla vērtspapīru veidus. Kapitāla vērtspapīri parasti nodrošina ienākumus dividenžu veidā.

Kapitāla vērtspapīru tirgus (equity market) – tirgus, kurā emitē un tirgo **kapitāla vērtspapīrus**.

Korporatīvā vadība (corporate governance) – noteikumi, procedūras un procesi, saskaņā ar kuriem organizācija tiek vadīta un kontrolēta. Korporatīvās vadības uzbūve nosaka dažādu organizācijas dalībnieku (piemēram, valde, vadītāji, akcionāri un citas iesaistītās puses) tiesību un pienākumu sadalījumu, kā arī lēmumu pieņemšanas noteikumus un kārtību.

Kredīta atvasinātais finanšu instruments (*credit derivative*) – finanšu instruments, kas nošķir **kredītrisku** no pamatā esošā finanšu darījuma, nodrošinot iespēju atsevišķi noteikt kredītriska cenu un veikt tā novirzīšanu.

Kredītiestāde (*credit institution*) – 1) uzņēmums, kas nodarbojas ar noguldījumu vai citu atmaksājamo līdzekļu pieņemšanu no sabiedrības un kredītu piešķiršanu savā vārdā, vai 2) uzņēmums vai jebkura cita juridiskā persona, kas atšķiras no 1. punktā minētajiem un emitē maksāšanas līdzekļus elektroniskās naudas veidā.

Kredītrisks (*credit risk*) – risks, ka **darījuma partneris** pilnā apjomā nenokārtos savas saistības vai nu pienākot termiņam, vai arī jebkurā laikā pēc tam. Kredītrisks ietver aizstāšanas izmaksu risku un pamatsummas risku, kā arī risku, ka norēķinu neveiks norēķinu veicošā banka.

Lisabonas līgums (*Treaty of Lisbon; Lisbon Treaty*) – groza divus ES pamatlīgumus – Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu. Pēdējais pārdēvēts par Līgumu par Eiropas Savienības darbību. Lisabonas līgumu parakstīja 2007. gada 13. decembrī Lisabonā, un tas stājās spēkā 2009. gada 1. decembrī. Ja nav noteikts citādi, šajā pārskatā visas atsauces uz Līgumu attiecas uz Līgumu par Eiropas Savienības darbību un atsauces uz pantu numerāciju atspoguļo numerāciju, kas ir spēkā kopš 2009. gada 1. decembra.

Lisabonas stratēģija (*Lisbon strategy*) – visaptveroša strukturālo reformu programma, kuras mērķis ir pārveidot ES par "visdinamiskāko un konkurētspējīgāko uz zināšanām balstīto tautsaimniecību pasaulē" un kuru 2000. gadā uzsāka Lisabonas Eiropadome.

M1 – šaurās naudas rādītājs, kas ietver skaidro naudu apgrozībā un noguldījumus uz nakti **MFI** un **centrālajā valdībā** (piemēram, pastā vai Valsts kasē).

M2 – vidējās naudas rādītājs, kas ietver **M1**, noguldījumus ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu līdz 3 mēnešiem ieskaitot (t.i., īstermiņa krājnoguldījumus) un noguldījumus ar noteikto termiņu līdz 2 gadiem ieskaitot (t.i., īstermiņa noguldījumus) **MFI** un **centrālajā valdībā**.

M3 – plašās naudas rādītājs, kas ietver **M2** un tirgojamus instrumentus, īpaši **atpirkšanas līgumus**, **naudas tirgus** fondu akcijas un daļas, kā arī **MFI** emitētus **parāda vērtspapīrus** ar termiņu līdz 2 gadiem ieskaitot.

M3 pieauguma atsauces vērtība (*reference value for M3 growth*) – **M3** gada kāpuma temps vidējā termiņā atbilstoši **cenu stabilitātes** saglabāšanas mērķim. Pašlaik **M3** gada pieauguma atsauces vērtība ir 4.5%.

Maksājumu apstrādes automatizācija (STP) (*straight-through processing (STP)*) – pilnībā automatizēta darījumu/maksājumu pārvedumu apstrāde, t.sk., kur nepieciešams, automatizēta rīkojumu apstiprināšana, salīdzināšana, ģenerēšana, klīringa (tīrvērtes) un norēķina veikšana.

Maksājumu bilance (*balance of payments (b.o.p.)*) – statistikas pārskats, kas apkopo kādas valsts saimnieciskos darījumus ar pārējām valstīm konkrētā periodā. Šeit ietilpst darījumi, kas saistīti ar precēm, pakalpojumiem un ienākumiem, tādi darījumi, kas saistīti ar finanšu prasībām un saistībām pret pārējām valstīm, un darījumi (piemēram, valstu parāda atlaišana), kas klasificējami kā pārvedumi.

MFI (monetārās finanšu iestādes) (MFIs (monetary financial institutions)) – finanšu iestādes, kas veido **euro zonas** naudas emisijas sektoru. Šeit ietilpst **Eurosistēma**, rezidentu **kredītiestādes** saskaņā ar ES tiesību aktu definīciju un visas pārējās rezidentu finanšu iestādes, kas nodarbojas ar noguldījumu un/vai tiem tuvu aizstājēju piesaisti no ne-MFI, kā arī kredītu izsniegšanu un/vai ieguldījumu veikšanu vērtspapīros savā vārdā (vismaz ekonomiskā nozīmē). Pēdējā grupā galvenokārt ietilpst **naudas tirgus** fondi, t.i., fondi, kad veic ieguldījumus īstermiņa un zema riska instrumentos, kuru termiņš parasti ir līdz 1 gadam ieskaitot.

MFI ilgāka termiņa finanšu saistības (MFI longer-term financial liabilities) – noguldījumi ar noteikto termiņu ilgāku par 2 gadiem, noguldījumi ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu ilgāku par 3 mēnešiem, **euro zonas MFI** emitētie parāda **vērtspapīri** ar sākotnējo dzēšanas termiņu ilgāku par 2 gadiem un euro zonas MFI sektora kapitāls un rezerves.

MFI kredīts euro zonas rezidentiem (MFI credit to euro area residents) – MFI izsniegtie aizdevumi ne-MFI, kas ir **euro zonas** valstu rezidenti (t.sk. **valdībai** un privātajam sektoram), un MFI euro zonas rezidentu ne-MFI emitēto vērtspapīru turējumi (akcijas, citi **kapitāla vērtspapīri** un **parāda vērtspapīri**).

MFI procentu likmes (MFI interest rates) – procentu likmes, kuras rezidentu **kredītiestādes** un citas **MFI**, izņemot centrālās bankas un **naudas tirgus** fondus, piemēro euro denominētajiem **euro zonas** rezidentu mājāsaimniecību un nefinanšu sabiedrību noguldījumiem un tām izsniegtajiem kredītiem.

MFI sektora konsolidētā bilance (consolidated balance sheet of the MFI sector) – bilance, kas sagatavota, MFI kopsavilkuma bilancē ietverot **MFI** savstarpējo darījumu neto pozīcijas (piemēram, MFI savstarpējos aizdevumus un noguldījumus). Tā sniedz statistisko informāciju par MFI sektora aktīviem un saistībām pret šim sektoram nepiederošiem **euro zonas** rezidentiem (t.i., **valdību** un pārējiem euro zonas rezidentiem) un pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem. Tā ir galvenais statistisko datu avots monetāro rādītāju aprēķināšanai un nodrošina pamatu regulārai **M3** neietilpstošo bilances posteņu analīzei.

MFI tīrie ārējie aktīvi (MFI net external assets) – **euro zonas MFI** sektora ārējie aktīvi (piemēram, zelts, ārvalstu valūtu banknotes un monētas, ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu emitēti vērtspapīri un ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem izsniegti aizdevumi), no kā atskaitītas euro zonas MFI sektora ārējās saistības (piemēram, ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu noguldījumi un **atpirkšanas līgumi**, kā arī to **naudas tirgus** fondu akciju un daļu un MFI emitēto **parāda vērtspapīru** ar termiņu līdz 2 gadiem ieskaitot turējumi).

Minimālā pieteikuma procentu likme (minimum bid rate) – zemākā procentu likme, ar kuru **darījuma partneri** var iesniegt pieteikumus mainīgas procentu likmes izsolēs.

Monetārā analīze (monetary analysis) – viens no **Eiropas Centrālās bankas** principu sistēmas pīlāriem visaptverošas **cenu stabilitātes** risku analīzes veikšanai, kas ir **Padomes** monetārās politikas lēmumu pamats. Monetārā analīze palīdz novērtēt vidējā termiņa un ilgtermiņa inflācijas tendences, ņemot vērā ciešo saistību starp naudu un cenām ilgākos periodos. Monetārajā analīzē tiek ievērotas norises plašā monetāro rādītāju spektrā, t.sk. **M3**, tā sastāvdaļās un **M3** neietilpstošajos bilances posteņos, īpaši kredītos, un dažādos likviditātes pārpalikuma rādītājos (sk. arī **tautsaimniecības analīze**).

Monetārie ienākumi (*monetary income*) – Eurosistēmas monetārās politikas funkcijas veikšanas procesā uzkrātie NCB ienākumi, ko iegūst no saskaņā ar **Padomes** vadlīnijām iezīmētiem aktīviem, kurus tur apmaiņā pret apgrozībā esošām banknotēm un noguldījumu saistībām pret **kredītiestādēm**.

Naudas tirgus (*money market*) – tirgus, kurā tiek piesaistīti, ieguldīti un tirgoti īstermiņa līdzekļi, izmantojot instrumentus, kuru sākotnējais termiņš parasti nepārsniedz 1 gadu.

Nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma izmaksas (*reālās*) (*cost of the external financing of non-financial corporations (real)*) – nefinanšu sabiedrību izmaksas, kas rodas, piesaistot jaunus ārējos līdzekļus. **Euro zonas** nefinanšu sabiedrībām tās tiek aprēķinātas kā vidējās svērtās banku aizdevumu izmaksas, **parāda vērtspapīru** izmaksas un kapitāla vērtspapīru izmaksas, pamatojoties uz atlikuma un apgrozībā esošā apjoma summām, kas koriģētas atbilstoši pārvērtēšanas ietekmei, un deflējot tās ar inflācijas gaidām.

Nefinanšu sabiedrību finansējuma iztrūkums (*financing gap of non-financial corporations*) – finansējuma iztrūkumu var definēt kā uzņēmuma uzkrājumu (nesadalītās peļņas un amortizācijas rezerves veidā) un nefinanšu sabiedrību nefinanšu ieguldījumu starpību. Finansējuma iztrūkumu var definēt arī, izmantojot finanšu kontu datus, kā starpību starp nefinanšu sabiedrību finanšu aktīvu neto iegādēm un neto uzņemtajām saistībām. Statistikas avotu atšķirību dēļ starp abiem rādītājiem ir statistiskā novirze.

Nodrošinājums (*collateral*) – iekļāti vai kā citādi nodoti aktīvi (piemēram, **kredītiestādes** ķīla, kas sniegta centrālajai bankai), kas garantē aizdevumu atmaksu, kā arī aktīvi, kas tiek pārdoti (piemēram, aktīvi, ko kredītiestādes pārdod centrālajām bankām) saskaņā ar **atpirkšanas līgumu**.

Noguldījumu iespēja (*deposit facility*) – Eurosistēmas **pastāvīgā iespēja**, kuru **darījuma partneri** var izmantot, lai NCB veiktu noguldījumus uz nakti. Šādiem noguldījumiem ir iepriekš noteikta procentu likme (sk. arī **galvenās ECB procentu likmes**).

Norēķinu risks (*settlement risk*) – risks, ka norēķins pārvedumu sistēmā nenotiks tā, kā plānots, parasti tāpēc, ka kāda puse neizpilda vienas vai vairākas norēķinu saistības. Šāds risks konkrēti ietver darbības riskus, **kreditriskus** un likviditātes riskus.

Obligāciju tirgus (*bond market*) – tirgus, kurā emitē un tirgo ilgāka termiņa **parāda vērtspapīrus**.

Padome (*Governing Council*) – augstākā **Eiropas Centrālās bankas (ECB)** lēmēj institūcija. Padomi veido visi ECB **Valdes** locekļi un euro ieviešušo dalībvalstu NCB vadītāji.

Parāda vērtspapīrs (*debt security*) – emitenta (t.i., aizņēmēja) apņemšanās veikt vienu vai vairākus maksājumus vērtspapīru turētājam (aizdevējam) noteiktā datumā vai datumos nākotnē. Šādiem vērtspapīriem parasti ir noteikta procentu likme (kupons), un/vai tie tiek pārdoti ar diskontu no summas, kas tiks atmaksāta noteiktajā dzēšanas termiņā. Parāda vērtspapīri, kas emitēti ar sākotnējo dzēšanas termiņu ilgāku par 1 gadu, klasificēti kā ilgtermiņa parāda vērtspapīri.

Pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra (*excessive deficit procedure*) – Līguma 126. pantā noteiktā un 12. protokolā sīkāk izklāstītā pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras norma prasa ES dalībvalstīm nodrošināt budžeta disciplīnu, definē kritērijus, saskaņā

ar kuriem kāds budžeta stāvoklis uzskatāms par pārmērīgu budžeta deficītu, un nosaka, kādi pasākumi jāveic pēc tam, kad konstatēta budžeta deficīta vai valsts parāda prasību neizpilde. 126. pantu papildina Padomes 1997. gada 7. jūlija Regula (EK) Nr. 1467/97 par to, kā paātrināt un precizēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras istenošanu (ar grozījumiem, kurus ieviesa Padomes 2005. gada 27. jūnija Regula (EK) Nr. 1056/2005), kas ir viens no **Stabilitātes un izaugsmes pakta** elementiem.

Pastāvīgā iespēja (*standing facility*) – centrālās bankas nodrošināta kredītiespēja, kas pieejama **darījuma partneriem** pēc pašu iniciatīvas. **Eurosistēma** piedāvā divas pastāvīgās iespējas uz nakti: **aizdevumu iespēju uz nakti** un **noguldījumu iespēju**.

Portfeļieguldījumi (*portfolio investment*) – **euro zonas** rezidentu tādu vērtspapīru tīrie darījumi un/vai pozīcijas, kuru emitenti ir euro zonas nerezidenti ("aktīvi"), un euro zonas nerezidentu tādu vērtspapīru tīrie darījumi un/vai pozīcijas, kuru emitenti ir euro zonas rezidenti ("saistības"). Tiek ietverti **kapitāla vērtspapīri** un **parāda vērtspapīri** (obligācijas un parādzīmes un **naudas tirgus instrumenti**), izņemot **tiešajās investīcijās** vai rezerves aktīvos uzrādītās summas.

Precizējošā operācija (*fine tuning operation*) – **atklātā tirgus operācija**, ko **Eurosistēma** veic, lai novērstu neparedzētas likviditātes svārstības tirgū. Precizējošo operāciju biežums un termiņi nav standartizēti.

Reālā laika bruto norēķinu (*RTGS*) sistēma (*real-time gross settlement (RTGS) system*) – norēķinu sistēma, kurā maksājumu apstrāde un norēķins notiek, pamatojoties uz katru atsevišķu darījumu reālajā laikā (sk. arī **TARGET**).

Reversais darījums (*reverse transaction*) – operācija, kurā centrālā banka pērk vai pārdod aktīvus saskaņā ar **atpirkšanas līgumu** vai veic kredītooperācijas pret **nodrošinājumu**.

Rezervju bāze (*reserve base*) – to bilances posteņu (saistību) summa, kuri veido **kredītiestādes rezervju prasību** aprēķināšanas bāzi.

Rezervju norma (*reserve ratio*) – centrālās bankas noteikta norma katrai **rezervju bāzē** iekļauto atbilstošu bilances posteņu kategorijai. Šo normu izmanto **rezervju prasību** aprēķināšanai.

Rezervju prasības (*reserve requirement*) – minimālais rezervju apjoms, kas **kredītiestādei** jāglabā **Eurosistēmā** iepriekš noteiktā rezervju prasību **izpildes periodā**. Atbilstība prasībām tiek noteikta, pamatojoties uz rezervju kontu dienas atlikumu vidējo rādītāju izpildes periodā.

Sākotnējā bilance (*primary balance*) – valdības tīrie aizņēmumi vai tīrie aizdevumi, izņemot procentu maksājumus par valdības konsolidētajām saistībām.

Saskaņotais patēriņa cenu indekss (*SPCI*) (*Harmonised Index of Consumer Prices (HICP)*) – **Eurostat** aprēķināts patēriņa cenu dinamikas rādītājs, kas saskaņots visām ES dalībvalstīm.

Sistēmiskais risks (*systemic risk*) – risks, ka, vienam dalībniekam nespējot nokārtot savas saistības sistēmā, arī citi dalībnieki nespēs nokārtot savas saistības noteiktajā termiņā, kam var būt tālāka ietekme (piemēram, ievērojamas likviditātes vai kredītu problēmas), kura apdraud finanšu sistēmas stabilitāti vai tās uzticamību. Šādu nespēju pildīt saistības var radīt darbības vai finanšu problēmas.

Stabilitātes un izaugsmes pakts (*Stability and Growth Pact*) – tā mērķis ir nodrošināt stabilas valdības finanses ES dalībvalstīs, lai stiprinātu **cenu stabilitātes** un spēcīgas, ilgtspējīgas, nodarbinātību veicinošas izaugsmes nosacījumus. Lai sasniegtu šo mērķi, pakts paredz, ka dalībvalstīm jānosaka vidēja termiņa budžeta mērķi. Tas ietver arī **pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras** konkrētas specifikācijas. Pakta ietilpst Amsterdamas Eiropadomes 1997. gada 17. jūnija Rezolūcija par Stabilitātes un izaugsmes paktu un divas Padomes Regulas: 1) 1997. gada 7. jūlija Regula (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu (ar grozījumiem, kurus ieviesa 2005. gada 27. jūnija Regula (EK) Nr. 1055/2005), un 2) 1997. gada 7. jūlija Regula (EK) Nr. 1467/97 par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu (ar grozījumiem, kurus ieviesa 2005. gada 27. jūnija Regula (EK) Nr. 1056/2005). Stabilitātes un izaugsmes paktu papildina **ECOFIN** ziņojums "Stabilitātes un izaugsmes pakta ieviešanas uzlabošana", ko apstiprināja Briseles Eiropadome 2005. gada 22. un 23. martā. To papildina arī Rīcības kodekss "Stabilitātes un izaugsmes pakta īstenošanas specifikācijas un vadlīnijas par stabilitātes un konverģences programmu formu un saturu", ko 2005. gada 11. oktobrī apstiprināja ECOFIN.

Starptautisko investīciju bilance (s.i.b.) (*international investment position (i.i.p.)*) – kādas valsts nenokārtoto tīro finanšu prasību (vai finanšu saistību) pret pārējām valstīm vērtība un sastāvs.

TARGET (Eiropas Vienotā automatizētā reālā laika bruto norēķinu) sistēma (*TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer) system*) – **Eurosistēmas reālā laika bruto norēķinu sistēma euro**. Pirmās paaudzes sistēmu 2008. gada maijā nomainīja TARGET2.

TARGET2 – otrās paaudzes **TARGET** sistēma. Tā veic maksājumu norēķinus euro, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus, un tās darbības pamatā ir vienota kopēja IT platforma, kurā visi maksājuma uzdevumi tiek iesniegti apstrādei.

TARGET2 vērtspapīriem (T2S) (*TARGET2-Securities (T2S)*) – **Eurosistēmas** vienotā tehniskā platforma, kas ļauj **centrālajiem vērtspapīru depozitārijiem** un NCB nodrošināt neitrālus pārrobežu vērtspapīru norēķinu pamatpakalpojumus Eiropā, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus.

Tautsaimniecības analīze (*economic analysis*) – viens no **Eiropas Centrālās bankas** principu sistēmas pilāriem visaptverošas **cenu stabilitātes** risku analīzes veikšanai, kas ir **Padomes** monetārās politikas lēmumu pamats. Tautsaimniecības analīze galvenokārt tiek veikta pašreizējo ekonomisko un finanšu norišu un implicēto īstermiņa un vidēja termiņa cenu stabilitātes risku novērtējumam preču, pakalpojumu un faktoru tirgu piedāvājuma un pieprasījuma mijiedarbības skatījumā minētajos termiņos. Šajā ziņā vajadzīgā uzmanība tiek pievērsta nepieciešamībai noteikt tautsaimniecību ietekmējošo satricinājumu raksturu, to ietekmi uz izmaksu un cenu noteikšanu un to īstermiņa un vidēja termiņa izplatīšanās perspektīvas tautsaimniecībā (sk. arī **monetārā analīze**).

Tiešās investīcijas (*direct investment*) – pārrobežu investīcijas, ko veic, lai iegūtu ilgstošu līdzdalību kādā uzņēmumā, kas ir rezidents citā valstī (parasti, lai nodrošinātu īpašumtiesības, kas atbilst vismaz 10% no parastajām akcijām vai balsstiesībām). Tiešās investīcijas ietver pašu kapitālu, reinvestēto peļņu un citu kapitālu, kas saistīts ar uzņēmumu savstarpējiem darījumiem.

Tirgus likviditātes risks (*market liquidity risk*) – risks, ka darījumus finanšu tirgū nevar noslēgt vai var noslēgt tikai ar sliktākiem, nekā gaidīts, nosacījumiem nepietiekama tirgus dziļuma vai tirgus traucējumu dēļ.

Tirgus risks (*market risk*) – risks, ka tirgus cenu pārmaiņu rezultātā radīsies zaudējumi (gan bilances, gan ārpusbilances posteņos).

Uzņēmumu pelnītspēja (*corporate profitability*) – uzņēmumu peļņas rādītāju mērs, kas galvenokārt saistīts ar to apgrozījumu, aktīviem vai pašu kapitālu. Ir vairāki atšķirīgi uzņēmumu pelnītspējas rādītāji, kuru pamatā ir uzņēmumu finanšu pārskatu dati, piemēram, pamatdarbības ieņēmumu (apgrozījums mīnus pamatdarbības izdevumi) attiecība pret apgrozījumu, neto ieņēmumu (pamatdarbības un ar pamatdarbību nesaistītie ieņēmumi pēc nodokļu, amortizācijas un ārkārtas posteņu atskaitīšanas) attiecība pret apgrozījumu, aktīvu peļņa (tīro ieņēmumu attiecība pret kopējiem aktīviem) un pašu kapitāla atdeve (tīro ieņēmumu attiecība pret akcionāru līdzekļiem). Makroekonomikas līmenī, pamatojoties uz nacionālo kontu datiem, par pelnītspējas rādītāju bieži vien izmanto **bruto darbības ieņēmumus**, piemēram, saistībā ar IKP vai pievienoto vērtību.

Valde (*Executive Board*) – viena no **Eiropas Centrālās bankas (ECB)** lēmējinstītūcijām. Valdē ir ECB prezidents, viceprezidents un vēl četri locekļi, kurus kopš **Lisabonas līguma** stāšanās spēkā saskaņā ar ES Padomes ieteikumu, ievērojot kvalificētu balsu vairākumu, ieceļ Eiropadome.

Valdība (*general government*) – **Eiropas Kontu sistēmā 1995** definēts sektors, kurā ietilpst rezidentu iestādes, kas galvenokārt nodarbojas ar privātam un kolektīvam patēriņam paredzētu netirgus preču un pakalpojumu ražošanu un/vai nacionālo ienākumu un līdzekļu pārdali. Šeit ietilpst centrālās, reģionālās un vietējās valdības iestādes, kā arī sociālās nodrošināšanas fondi. Šeit neietilpst valsts īpašumā esošas iestādes, kas veic komercdarbību (piemēram, valsts uzņēmumi).

Valūtas mijmaiņas darījums (*foreign exchange swap*) – vienas valūtas maiņa pret otru, vienlaikus veicot darījumu pēc darījuma sākumkursa un darījumu pēc darījuma beigu kursa.

Vērtspapīrošana (*securitisation*) – finanšu aktīvu (piemēram, mājokļa hipotekāro aizdevumu) pūla veidošana un to turpmāka pārdošana specifiskiem mērķiem dibinātiem uzņēmumiem (*special purpose vehicles*), kas pēc tam emitē vērtspapīrus ar fiksētu ienākumu un pārdod tos ieguldītājiem. Šādu vērtspapīru pamatsumma un procentu likme atkarīga no pamatā esošo finanšu aktīvu pūla radītajām naudas plūsmām.

Vērtspapīru norēķinu sistēma (VNS) (*securities settlement system (SSS)*) – sistēma, kas ļauj veikt vērtspapīru pārvedumus vai nu bez samaksas (FOP), vai par samaksu (piegāde pret samaksu).

VKM II (Valūtas kursa mehānisms II) (*ERM II (exchange rate mechanism II)*) – valūtas kursa mehānisms, kas nodrošina pamatprincipus sadarbībai valūtas kursa politikas jomā starp **euro zonas** valstīm un ārpus euro zonas esošajām ES dalībvalstīm. VKM II ir daudzpusēja vienošanās par fiksētiem, bet koriģējamiem centrālajiem kursiem un $\pm 15\%$ standarta pieļaujamo svārstību koridoru. Lēmumi par centrālajiem kursiem un, iespējams, šaurākiem svārstību koridoriem tiek pieņemti, savstarpēji vienojoties attiecīgajai ES dalībvalstij, euro zonas valstīm, **Eiropas Centrālajai bankai (ECB)** un citām ES dalībvalstīm, kuras piedalās šajā mehānismā. Visiem VKM II dalībniekiem, t.sk. ECB, ir tiesības uzsākt konfidenciālu procedūru, lai pārskatītu centrālos kursus (veiktu korekciju).

